12
1 G
11
VITT. EMANUELE

G
IX
8.

14-1.C.32
A I.0 113 f 2

Powered by Google

Digitized by Google

12-1-G-11

EXPOSITIO

Exactiſsima, atque abſolutiſsima

IDENTITATVM, ET DISTINCTIONVM

(quas Formalitates vocant)

M. ANTONII SIRECTI DOCT. PARIS.

ſecundum doctrinam Doct. Subtilis Scoti,

ſubtilium omnium Principis:

In qua difficultates quamplurimæ,& controuerſiæ,quę inter Scotiſtas verſantur, facillimè reſolutiſſimeq; explicantur.

AVCTORE

R. P. F. FRANCISCO ARRETINO

Ord.Min.de Obſer. Generali Definitore,ac Sereniſs.Magni Hetruriæ Ducis Theologo, à ſacris confeſsionib. & Eccleſiaſtæ.

NVNC PRIMVM IN LVCEM EDITA.

Cum Indice inſignium rerum & ſententiarum locupletiſſimo.

CVM PRIVILEGIIS.

I C. 16.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

VENETIIS,

Apud Io. Antonium & Iacobum de Franciſcis.

M DC VI.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

EXPOSITIO

Succincta, atque dilucida

IDENTITATUM ET DISTINCTIONUM

(quas formalitates vocant)

[illegible] ANTONII [illegible]

[illegible]

[illegible]

NUNC PRIMUM IN LUCEM EDITA.

[illegible]

VENETIIS,

Apud [illegible]

M DC VI.

SERENISSIMO
FERDINANDO
MEDICES

Magno Hetruriæ Duci III. &c.

Frater Franciſcus Arretinus Ord. Minorum de Obſeruantia. S. P. D.

ATTENTO mecum ipſe animo dum cogitaui (Sereniſſime Ferdinande Hetruriȩ Magne Dux) pro tuis ſingularib. in me meritis, qua poſſem ratione, memorem & gratum me tibi declarare, in qua me defixum cogitatione, incredibile, quantum tua in meipſum propenſiſſimæ voluntatis ſtudia incenderint. Itaque quamquam non modo referenda gratia, ſed ne agendis quidem gratijs pro dignitate, magnitudineq́ue tuorum erga me meritorum, intelligebam me tibi non poſſe reſpondere; tamen tanta benignitas tua, in me plurimis iam in rebus declarata, non paſſa eſt me diutius hoc grati animi declarandi ſtu-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

dio teneri. Quapropter vt eſſet apud Celſitudinem Tuam quaſi monimentum quoddam meæ ſummæ in te obſeruantiæ, tibiq; deditæ voluntatis; hæc Commentaria in Formalitates, quas vocant Doct Subt. Scoti à me multis vigilijs elaborata, tibi conſecrare decreui, nihilq; vehementius opto, quàm vt amore, quo cępiſti, me diligas, & tibi penitus perſuadeas, nemini me concedere, qui te pluris faciat, & magis ex animo colat. Te igitur precor, atque obteſtor (Sereniſſime atq; humaniſſime Magne Dux) vt ſi patronum ego te meum optaui, ne deſpicias obſeruantiam in te meam, atq; leuiculum iſtud munus, quo fretus humanitate tua, & beneuolentia ergà me ſingulari te munerari non ſum veritus, hilari fronte ſuſcipias. Deus Opt. Max. dirigat quæcunque geris, & optas. Vale.

Florentiæ Calend. Maij 1606.

EPIGRAMMATA IN LAVDEM AVCTORIS.

Quanta quies vitæ, tanta eſt facundia linguæ
Franciſci; idque nouum teſtificatur opus:
Hic etenim Scoti dum fortia vincula ſoluit,
Sublimi eloquio noſſe recluſa docet;
Efficit, vt nullum ſubtilis pagina laſſet,
Quæ ingenijs claris impediebat iter.
Vertere Franciſcus ſcopulos fœliciter auſus
Diruit, & cunctis ſplendida facta via eſt.
Sic ſeruatur honos auctoribus: inclyta Scoto
Longior euenit, quàm data vita fuit.

ALIVD EPIGRAMMA.

Qui licuit docti ſinuoſa volumina Scoti
Pandere? cui nodos ſoluere, & Herculeos?
Tentarunt multi; labor at deluſit inanis;
Arguto hic mirum pollice verſat opus.
Non timet inſueto audacter ſe credere ponto;
Quin breuia, & Syrteis, & vada cæca petit.
Hic potuit voces, ſenſuſq; aperire latenteis;
Ignotaſque vias reddere perfacileis;
Quid mirum? Huic rutilans præfulget ſydus Olympo,
Quo duce nec terrent ſaxa, nec Auſter atrox.

NOS BIBLIOTECA NAZ. VITT. EMANUELE ROMA

NOS infraſcripti ſacræ Theologiæ Lectores Generales Conuentus Omniũ Sanctorum Florentiæ, fidem facimus, ac in verbo veritatis atteſtamur, perquam diligenter legiſſe Commentarios in Formalitates Doctoris Subtilis, necnon compendioſam, ſed luculentam expoſitionem in lib. Poſteriorum Ariſtotelis, multum R.P.Fr.Franciſci de Pitigianis Arretini Ord.Min.Obſeruantium Generalis Diffinitoris, ac Theologi præſtantiſſimi, necnon Sereniſſimi Magni Hetruriæ Ducis Ferdinandi à confeſſionibus; nilque nedum reperijſſe, quod quomodocunque S. R. E. conſtitutionibus aduerſum, bonis moribus diſſonum, ac Principum decretis contrarium exiſtimari queat, ſed mauis totum optima fruge refertum, Peripateticę diſciplinę ſectatoribus, Scotiſtarumq; ſubtilitatum amatoribus apprime conducens in eis adeo eſſe; vt eapropter quòd in lucem dentur, ab omnibus quammaximè ſit deſiderandum. In quorum atteſtationem &c. hæc propria manu ſubſcripſimus &c.

Dat. Florentiæ ſub die 27. Maij 1605.

Ita eſt, ego Frater Hippolytus à Mant. ſacræ Theologiæ Generalis Lector, vt ſupra.

Ita eſt, ego Frater Ludouicus à Maſſa ſacræ Theologiæ Generalis Lector, vt ſupra.

Ego Frater Vincentius à Sart. ſacræ Theologiæ Lector Generalis, confirmo.

Reuerendiſs. P. Commiſſarius Generalis, viſa, ac bene conſiderata, & diſcuſſa approbatione RR. PP. ſacræ Theologiæ Lectorum in Almo Gymnaſio Omnium Sanctorum Florentiæ; præſenti decreto concedit admodum R.P.Fr.Franciſco Arretino Ordinis Generali Diffinitori, Prouinciæ Hetruriæ Patri, ac Theologo præſtanti, vt Commentarios prædictos liberè poſſit prælo dare, ac typis demandare. In quorum fidem præſentes ſigillo officij muniri iuſſit, ac manu propria roborauit. Romæ die 4. Menſ. Iunij 1605.

Frater Franciſcus à Belg.
Commiſs. Generalis.

NOS

NOS Fratèr Octauius de Inciſa Ordin. Min. Regularis Obſeruantiæ Prouinciæ Thuſciæ Miniſter, viſis & conſideratis, atque diſcuſſis operibus ſuper Poſteriora Ariſtotelis, necnon ſuper Doctoris noſtri Subtilis Formalitates per A. R. P. Fratrem Franciſcum Arretinum eiuſdem Ordinis & Prouinciæ Diffinitorem generalem, & Magni D. Hetruriæ Theologum & Eccleſiaſten, compilatis; cum in ijs nil contra fidem & bonos mores reperiatur, quin & vtilitatis quamplurimum ſacrarum literarum ſtudioſis atque Philoſophis afferre poſſint, harum ſerie licentiam concedimus, & impartimur præfato A. R. P. Fratri Franciſco Arretino; quod ſeruatis ſeruandis, præfata opera in lucem edere ac prælo demandare poſſit. In quorum fidem &c.

Datum in loco noſtro Sancti Chriſtophori apud Caſtilionem die prima Iunij 1605.

Fr. Octauius qui ſupra
Min. Prouincialis.

STVDIOSO LECTORI.

QVisquis es, Lector humaniſſime, rerum ſubtilium indagator, & veritatis amans, opus hoc elige, lege, perlege: hic enim ita facili methodo, firmaq; doctrina illarum arcana denudantur, enucleanturq;, vt nil vltra quęrendum, nil amplius deſiderandum tibi ſuperſit: præclariſſimum quidem opus Viri omnium virtutum genere pręclariſſimi, cuius doctrina, & pietas, vt tanquam lucerna ſuper montem poſita hominib. magis eluceret, Sereniſſimus Hetruriæ Magnus Dux Ferdinandus, eum ad ſacra munera euexit. Cura denique fuit Authoris pijſſimi docendi, tua quoque, Lector bone, ſit diſcendi, vt & illi gaudium, & tibi bonum exoriatur maxima cum laude Sereniſs. ipſius Ducis, perennią; gloria Dei Opt. Max. B. Virginis Mariæ, & Seraphici Patris noſtri Franciſci. Vale.

C O P I A.

Gli Eccellentiſſimi Signori Capi dell'Illuſtriſsimo Conſiglio di X infraſcritti, hauuta fede dalli Signori Reformatori del Studio di Padoua, per relation delli dui à ciò deputati, cioè del Reuerendo Padre Inquiſitor, & del Circ. Secretario del Senato Zuanne Marauegia con giuramento, che nel libro intitolato, Expoſitio exactiſſima abſolutiſſimaq; identitatum atq; diſtinctionum, quas Formalitates vocant, Magiſtri Antonij Sirecti Doctoris Pariſienſis à R.P.D. Franciſco Arretino in lucem edita, *non ſi troua coſa alcuna contraria alle leggi, & è degno di ſtampa, concedono licenza, che poſſa eſſer ſtampato in queſta Città.*

Dat. Die 31. Octobris 1605.

D. Santo Balbi
D. Zan Giacomo Zane } *Capi dell'Illuſtriſsimo Conſiglio di X.*
D. Piero Barbarigo

Illuſtriſsimi Conſilij X. Secret.
Bartholomęus Cominus.

1605. a' 8. Nouembre.
Regiſtrato nell'Officio contra la Biaſtema à carte 136.
Gio. Franceſco Pinardo Segretario.

INDEX OMNIVM,

QVAE COMPREHENDVNTVR HOC OPERE MEMORABILIVM.

ABSOLVTVM, quod eſt commune ſubſtantię, quantitati, qualitati, non poteſt eſſe genus. 90. a.

Abſtractio in genere eſt tantum duplex, ſcilicet à ſuppoſito, & à ratione formali. 231. b. vtriuſque ſubdiuiſiones. ibid.

Abſtractio vltima quid ſit. 230. b.

Abſtractio non vltima quid ſit. 231. a.

Abſtractio fit dupliciter, à ſuppoſito ſcilicet, & à ſubiecto. 231.

Abſtractio in relatiuis quotuplex ſit, & quomodo. 234. b.

Abſtractum & concretum, quomodo differant. 261. b.

Abſtracti de abſtracto prædicatio, & de ea quædam regula. 328. b.

Accidentis multiplex ſignificatio. 32. b.

Accidens multiplex diuiſio. 52. a. & ſequentib.

Accidentia communia immediatè conueniunt ſingularibus; mediatè autem, & per accidens ſuperioribus, propter illud eſſe, quod habent in inferioribus. 21. b.

Accidentia vtrum ſint compoſita ex materia, & forma. 96. b. concluditur non eſſe compoſita. ibid.

Accidentis abſoluti dependentia ad ſubiectum eſt accidentalis; ſecus eſt de dependentia accidentis relatiui. fol. 294 b.

Actio & Paſſio vtrum ſint formæ abſolutæ. 41. a.

Actio & paſſio quomodo ſint reſpectus extrinſecus aduenientes. 40. a.

Actio, & paſſio quomodo ſint idem declaratur. 9. a.

Actio producta, & paſſio idem ſunt realiter. 7. b.

Actionis formale eſt eſſe ab hoc. fol. 9. a.

Actio vel eſt actio reſpectus, vel actio acta, & producta. 7. b.

Actio reſpectus vel eſt tranſiens, vel immanens. 7. b.

Actionis diuiſio in immanentem, et tranſeuntem eſt diuiſio vocis in ſignificata. 42. b.

Actionis in immanentem, & tranſeuntem diuiſio, poteſt etiam eſſe diuiſio generis in ſpecies. 43. b.

Actio immanens quid. 42. b.

Actio immanens ab actione tranſeunte differt, & quomodo. 42. b.

Actio tranſiens ſumitur vel pro actione, qua agens formaliter agit, vel pro actione, quæ eſt terminus illius actionis formalis. 43. a.

Actum eſt duplex, vel à potentia naturali, vel ſupernaturali. 70. b.

Actus, & generationes ſunt ſingularium. 21. b.

Actus intelligendi, vide Intellectus.

Actus oppoſitus potentiæ obiectiuę eſt actus exiſtentia. 67. a.

Actus conditiones ſunt determinare & diſtinguere, vt potentiæ determinari, & diſtingui. 192. b.

Actua-

Actualius vnum eſſe alio ſit dupliciter, vel intenſiuè, vel extenſiuè. 95.a.
Aequiuocum analogum quid ſit. 14.a.
Aeternitas quid ſit, & cuius menſura. 270. a.
Aeternitas vtrum ſit modus intrinſecus. 182. b.
Aeternitas eſt perfectio ſecundaria.ibid.
Aeuum quid ſit, & cuius menſura. 270. a.
Aeuum mediat inter æternitatem, & tempus. ibid.b.
Agendi ratio appellatur forma. 205.a.
Aliud poteſt ſumi multipliciter. 84.b.
Alietas eſt quadruplex. 84.a.
Alietas ſuperadditionis. 76.2.a.
Alietates in abſtracto tot ſunt, quot ſunt inferiora. 76.2.b.
*Angeli an ſint compoſiti ex materia, & forma.*97.a.*negatur.ibid.*
*Angeli vtrum ſint compoſiti, & quomodo variæ opiniones.*97.b.
Angeli ſunt compoſiti ex poſitiuo, & priuatiuo. 97.b.
Angeli ſunt compoſiti ex ſubſtantia, & accidente. 103.a.
Angeli intellectionem eſſe accidens vtrũ poſſit naturaliter probari. 103.a.
Anima vtrum ſit ſpecies. 302.b.
Anima quomodo compoſita ſit. 102.a.
Anima eſt quadruplici compoſitione cõpoſita. ibid.
Argumentum à parte in modo ad ſuum totum quomodo teneat. 221.a.
Argumentum à diuiſis ad coniuncta tenet tribus conditionibus obſeruatis. 241.b.
Argumentum de commutata proportione quando teneat. 328.b.
Attributum in diuinis poteſt ſumi quatuor modis. 153.
Attributum ſecundum Anton. Trombetam ſumitur dupliciter. 31.b.
Attributi deſcriptio. 32.a.
De Attributorum infinitate digreſſio. 259.b.
Auctor quis appelletur, quis commentator. 2.a.

C

*Calor quid ſit.*6.b.
*Caſus conſtructus cum relatiuo, ex vi relationis eſt correlatiuum.*241.b.
*Cælum ſecundum Theologos compoſitum eſt ex materia, & forma; at non ſecundum Philoſophos. ibid.*102.b.
Cœli quomodo ſit incorruptibile. 102.b.
Cælum primum non habet corpus continens. 40.a.
Cognoſcere aliquid ſub propria ratione ſtat dupliciter. 17.b.
*Cognitio intuitiua eſt duplex.*134 a.
*Commentator aliquis quando dicendus. fol.*2.a.
Commune aliquod, in quo cõueniant aliqua, poſſunt habere dupliciter. folio 333.a.
Communicabile duplex, vt quod, & vt quo. 4.a.
Communicabile vt quod definitur. ibid.
Communicabile vt quo definitur. ibid.
Compilator quis dicatur. 1.b.
Compoſitio (ex his) quadrupliciter à cõpoſitione (cum his) differt.
Compoſitio eſt duplex, ex re ſcilicet, & re; & ex realitate, & realitate. 96.a. *vtriuſque iſtius compoſitionis differentia declaratur. ibid.*
*Compoſitorum quædam generabilia, & corruptibilia; quædam ingenerabilia, & incorruptibilia.*98.b.*qualis ſit in vtriſque compoſitio. ibid.*

Com-

Compoſitio quædam realis, quædam rationis. 98. b.

Compoſitio ex actu, & potentia obiectiua vtrum detur variorum ſententię. 100. a. & ſeq.

Conceptus ſumitur multipliciter. 82. b.

Conceptus ijdem ſunt apud omnes, quicquid ſit de vocibus. 77. a.

Conceptuum reſolutio habet ſtatum. fol. 23. b.

Conceptus eſt duplex, ſcilicet obiectiuus, & formalis. 138. b.

Conceptus formalis eſt duplex, actiuus ſcilicet, & paſſiuus. ibid.

Conceptus entis accipitur aut ſecundum eſſe obiectiuum, aut ſecundum eſſe ſubiectiuum. 84. 2 b.

Conceptus obiectiuus eſt prior conceptu formali. 83. a.

Conceptus reſolubilis reſoluitur in conceptum quidditatiuum, & qualitatiuum. 23. b.

Conceptus hi dicunt quid, illi quale. 192. b.

Conceptus dicens quid, eſt triplex. ibidem.

Conceptus dicentes quale, multiplices. ibidem.

Conceptus dicens quid, poteſt multipliciter contrahi. ibid.

Conceptum diſtinctum in re habentia quæ ſint. 139. a.

Conceptum indiſtinctum quæ habeant à parte intellectus. 139. b.

Conceptus entis communis Deo, & creaturæ vtrum ſit realis. 83. a.

Conceptus entis infiniti eſt prior ſecundum rem conceptu entis quanti. fol. 190. b.

Conceptus vniuocus includitur quidditatiuè in ſuis vniuocatis. 86. a.

Conceptus generis & differentiæ ſumuntur ab alia, & alia realitate. 95. b.

Concretio eſt duplex, ſcilicet ad ſuppoſita eiuſdem naturæ, & ad ſuppoſitum, vel ſubiectum alterius naturæ. folio 231.

Concretum & Abſtractum quomodo differant. 261. b.

Concretum denominatiuum accidentale ſignificat formam connotando ſuppoſitum, & quomodo. 252.

Conſequentia quomodo teneat per locum à caſibus. [illegible]

Conſequentia à negatiua de prædicato finito ad affirmatiuam de prædicato infinito, quomodo teneat. 180. b.

Continentia eſt duplex, virtualis ſcilicet à priori, alia à poſteriori. 16. a.

Contingens complexum quid ſit. 106. b.

Contradictio eſt maxima, & ſimpliciter prima oppoſitio. 141. b.

Contradictio vera quæ ſit. 165. b.

Contradictio concludit diuerſitatem, & quomodo. 295. b.

Contradictionis extrema dupliciter conſiderari poſſunt. 83. 2. a.

Contradictio inter Auctorem, et Scotum tollitur. 290. b.

Contradictoria æqualiter repugnant, ſed non æqualiter diſtant. 165. b.

Contradictoriorum cur aliqua cõcludant diſtinctionẽ realem, & aliqua. 165. b

inter Contradictoria non eſt diſtinctio eſſentialis. 297. a.

Contraria duo in eſſe intenſo diſtinguuntur ſe totis ſubiectiuè. 305. a.

Conuertibilitas eſt triplex. 216. a.

Creatum omne eſſentialiter dependet à Deo. 294. b.

Creaturæ quomodo æqualiter à Deo in infinitum diſtent. 263. b.

Corpus aliud phyſicum, aliud mathematicum, aliud metaphyſicum. 6.b.

D

DEfinitio dupliciter capitur, propriè, & communiter. 135. b.
Definitio & Definitum poſſunt bifariam ſumi; vel pro terminis, vel pro conceptibus. 166.b.
Definitio & Definitum vtrum diſtinguantur ex natura rei. 167.a.
Demonſtratio eſt duplex, vniuerſalis, & particularis. 216.b.
Denominatio eſt duplex, intrinſeca, & extrinſeca. 207.b.& 224.a.
Denominatiuum non mediat inter vniuocum, & vniuocè ex vno latere, & inter æquiuocum, & æquiuocè ex altero latere. 79.b.
Dependentia duplex eſt.
Dependentia accidentis abſoluti ad ſubiectum eſt accidentalis, ſecus eſt de dependentia accidẽtis relatiui. 294.a.b.
Determinatio triplex eſt, reſtringens, amplians, diſtrahens. 221.b.
Deus non eſt in genere, nec aliquid dictum de Deo. 45.a.
Deus quomodo dicatur ſubſtantia, quomodo non. 47. b.
Deus non eſt ſubiectum alicuius formæ realis. 334 b.
Deus eſt independens, quia eſt à nullo effectiuè. 115.a.
Deus eſt dependens in genere cauſæ finalis. 115.a.
Deus eſt independens in genere cauſę materialis, & formalis. 115.b.
Deus quomodo ſit menſura omnium aliorum à ſe. 263.a.
in Deo poteſtas, & omnipotentia ſunt idem. 255.a.
Deus & Creatura ſe totis ſubiectiuè diſtinguuntur. 302.a.
Dicere quid ſit, in diuinis. 154.b.
Dictiones ſunt triplices, reſtringentes, diſtrahentes, ampliantes. 56.b.
Dictiones, Inquantum, Vt, Prout, & conſimiles ſumuntur dupliciter, ſcilicet reduplicatiuè, & ſpecificatiuè, ac quomodo. 74.b.
de Dictionibus reduplicatiuis, optima digreſſio à pag. 74. b.
Differentia vltima quid ſit. 87.2.b.
Differentia non vltima quid ſit. ibid.
Differentia, & diuerſa primò quod habeant diſcrimen. 82.2.a.
Differentiæ vltimæ ſunt duplices, quædam ſunt vltimæ vltimatæ ſpecificationis, quædam ſunt vltimæ vltimatæ determinationis. 307. a.
Differentia, & Genus, vide Genus.
Diſtinctio accipitur dupliciter, ſcilicet negatiuè, & poſitiuè. 28 .b.
Diſtinctio inter quæ reperiatur. 2. b.
Diſtinctiones quæ dentur vltra realem, & rationis. 323.b.
Diſtinctionum plures ſpecies in eodem concurrere poſſunt. 165. a.
Diſtinctio poteſt fundari in vtroque extremo, ſcilicet in ente reali ad ens rationis, & econtrà. 142.b.
Diſtinctio fundata in ente rationis, & ad ens reale terminata vtrum probari poſſit, quod ſit ens rationis per habitudinem ad terminum. 143.a.
Diſtinctio maior non ſemper infert minorem. 322.a.
Diſtinctio vna poteſt maior, vel minor alia dici dupliciter. 322. b.
Diſtinctio eſſentialis capitur duobus modis: vno, vt eſt inter quidditates numero aut ſpecie diſtinctas, alio vt inter en-

ter en-

 7

ter entitates eſſentiales habentes eſſe ſimpliciter. 298. a.
Diſtinctio eſſẽtialis propriè qd ſit. 290. a
Diſtinctio & Identitas eſſentialis diſtinguitur ab identitate, & diſtinctione reali. 295. a.
Diſtinctio eſſentialis quomodo inferat diſtinctionem realem. 298. b.
Diſtinctio eſſentialis inueſtigatur quadrupliciter. 315. b.
Diſtinguuntur aliqua formaliter duobus modis, poſitiuè, negatiuè. 179. b.
Diſtinctio formalis inter quæ ſit. 249.
Diſtinctio formalis non eſt ſuperior ad realẽ, & eſſentialẽ diſtinctionẽ. 253. a
de Diſtinctione formali in Diuinis, digreſſio. 254.
Diſtinctio ex natura rei dupliciter ſumitur. 164. b.
Diſtinctio ex natura rei poteſt ſumi duobus modis. 335.
Diſtinctiones ex natura rei vnde ſumantur. 165. a.
Diſtinctio ex natura rei utrũ detur, ſecũdũ principia Ariſt. 170. b. vtrũ ſit cõſentanea principijs Scoti. 171. b. et ſeq.
Diſtinctio ex natura rei, & diſtinctio realis habẽt diuerſa fundamenta. 167. b.
in Diſtinctione ex natura rei fundamentum non eſt ſemper potentiale. 334. b
Diſtinctio realis ſumitur 2. modis. 326. a
Diſtinctio realis quomodo ſumatur à quibuſdam, qui decipiuntur. 54. a.
Diſtincta realiter ſunt, quæ ſic ſe habent diſiunctiuè, quod vnum poteſt eſſe ſine alio, &c. 288. b.
Diſtinctio realis eſt communior diſtinctione eſſentiali. 289. b.
Diſtinctio realis eſt propriè inter rem, & rem actu exiſtentem. 284. b.
Diſtinctio realis quid ſit. 288. a.
Diſtinctio realis quadruplici via inueſtigatur. 315. a.
Diſtinctio rationis dicitur dupliciter, à re rõnabili, et à potẽtia rõcinante. 143. b
Diſtinctionem aliquam eſſe rationis duplici via probari poteſt. 142. b.
Diſtinctionem rationis inueſtigandi quatuor modi. 310. b.
Diſtinctio rationis vtrum habeat eſſe per actum collatiuum intellectus. 141. a. ad diſtinctionem rationis ſufficit diſtinctio ex parte intellectus. ibid.
Diſtingui ſeipſis, & ſe totis valde differunt, & quid vtrũq; importet. 301. b
Diſtinctio ſe totis obiectiuè eſt inferior ad diſtinctionem ſubiectiuam. 303. b
Diſtinctio ſe totis ſubiectiuè penes ſecundum modum quid ſit. 303. b.
Diſtinctio ſe totis ſubiectiuè penes primũ modum quomodo indagetur. 316. a.
Diſtributio in termino, & extra terminum quomodo fiat. 258. b.
Diſtributio in numero, & extra numerum quomodo fiat. ibid.
Diuerſum & differẽs diſtinguũtur. 93. a.
Diuerſa primò, atque differentia, quæ apud Ariſtot. 308. a.
Diuerſa eſſe primò aliqua contingit dupliciter, aut in realitate, aut in conceptu. 83. 2. a.
Diuerſa primò ſunt duob. modis, vel omni ex parte, vel ex parte vnius. 257.
Diuina eſſentia à relationibus diſtinguitur formaliter. 250. a.
Diuina eſſentia, attributa, & relationes originis quo infinita dicantur. 30. b.
Diuinæ Eſſentiæ ex attributis nulla fit additio. 261. a.
in Diuinis an dentur res plures. 12. a.
in Diuinis quæ ſunt, omnia realiter idem ſunt in eſſentia diuina. 287. a.
in Di-

in Diuinis an omnia ſint eodem modo infinita? 30.b.
in Diuinis an ſit una infinitas uel plures? 31.a.
in Diuinis vt ſtatuenda diſtinctio formalis, digreſſio. 254.b.
in Diuinis principium formale quo duplex eſt. 255.a.
in Diuinis ordinem eſſe naturæ quatuor oſtenditur rationibus. 266.a. inter quæ. ibid.b. quomodo. fol. 267.a. & ſequen.
in Diuinis non eſſe ordinem naturæ quatuor monſtratur argumentis. 268.b.
de Ordine originis in diuinis. 272.a. vide Ordo, Origo.
inter Diuinas perſonas ordinem eſſe originis in quo, euidentiſſimè oſtenditur. 279.b. Soluuntur argumenta contra ſigna originis in quo. folio 281.b.
in Diuinis nomina ſubſtantia dupliciter conſiderari poſſunt. 235.b.
Diuiſio inter quæ ſit. 2.a.
Diuiſio duplex, per affirmationem, & per negationem. 14.a.
Diuiſio per affirmationem eſt duplex. 14.a.
Diuiſio per ſe eſt triplex. 14.a.
Diuiſio per accidens eſt triplex. ibidem.

E

ENs tranſcendentiſſimè captum eſt æquiuocum quacunque æquiuocatione. 86.a.
Ens importat conceptum realem, et quomodo. 195.b.
Ens quomodo ſit primum obiectum noſtri intellectus. 88.a.
Ens commune enti reali, & rationis an ſit obiectum adæquatum intellectus. 14.b.
Ens in quantum ens, num perfectè cognoſcatur ab intellectu noſtro. 73.b. 74.a.
Entis diuiſio in ens ſimpliciter, & ens ſecundum quid, an fuerit ab Ariſtotele poſita. 72.a.
Ens commune enti ſimpliciter, & enti ſecundum quid num ſit Metaphyſices ſubiectum. 72.a.
Entis realis multiplex diuiſio, vbi enumerantur variorum opiniones. folio 22.b.
Ens ſicut & res tripliciter ſumi poteſt, vt communiſſimum, vt ens naturæ, vt quidditas. 23.a.b.
Ens reale quid ſit. 23.b.
Ens reale prima diuiſione metaphyſicè loquendo diuiditur per quidditatem, & modum. 25.a.
Entitatis prima per quidditates diuiſio eſt per Deum, & creaturam. fol. 25.b.
Entis finiti diuiſio eſt per ſubſtantiam, & accidens. ibid.
Entis realis prima diuiſio per modos, facienda per quantum, & non quantum. 26.a.
Ens reale prius diuiditur per quantum, & non quantum; per vnum, & multa ibidem.
Ens quodlibet eſt quid, quale, quantum. 27.a.
Entitas eſt duplex: quidditatiua, & hypoſtatica. 296.b.
inter Entis diuiſiones, & ſubdiuiſiones non eſt ordo. 29.b.
Entis diuiſiones habent ordinem inter ſe ſecundum maiorem, vel minorem intimitatem. 30.a.

Ens

Ens quomodo ſit vniuocum Deo, & creaturis; ſubſtantiæ, & accidenti, digreſſio. 82.*b.*
Entis vniuocationem deſtruere contendens Thomiſtarum ratio interimitur. 193.*b.*
Ens dicitur in quid de Deo, & creatura. 78.2.*b.*
Ens non eſt de quidditate Dei, licet prædicetur de eo in quid. 209.*a.*
Entia quomodo ſint in prædicamento doctrina Scoti. 45.*b.* *& ſeq.*
Ens, & vnum quomodo dicant eandem naturam contra Thomiſtas. 11.*a.*
Ens & vnum non habent conuenientiam realem ſuper ſe. 78.*b.*
Ens non prædicatur in quid de proprijs paſſionibus.
de Entis paſſionibus nihil quidditatiuè prædicatur. 307.*a.*
Ens omne citra Deum eſt compoſitum ex re, & re. 104.*a.*
Ens ratum duplex. 54.*b.*
Entitas generica, vide Realitas.
Ens rationis vtrum ſit in prædicamento. fol. 45.*a. Opinio Diui Thomæ impugnatur. ibid.b.*
Ens rationis ſubiectiuè quid ſit. 18.*a.*
Ens extra animam quomodo ſumatur ab Ariſtotele, cum diuiditur in decem prædicamenta. 18.*a.*
Ens rationis obiectiuè quid ſit, & quotuplex. 18.*b.*
Ens rationis nullum eſt idem realiter cum ente reali. 334.*b.*
non Ens quomodo poſſit eſſe ens. folio 150.*a.*
Eſſe à ſe, bifariam ſumi, poſitiuè, & negatiuè. 47.*b.*
Eſſe per ſe tripliciter accipitur. folio 47.*b.*
Eſſe in alio ſtat tripliciter. 48.*a.*
Eſſe ideale duobus modis ſumitur, formaliter, & obiectiuè. 55.*a.*
Eſſe obiectiuum eſt duplex. 18.*b.*
Eſſe eſſentiæ res non habuerunt ab æterno. 106.*a.*
Eſſe eſsentiæ, & exiſtentiæ idem ſunt realiter, & contra hoc difficultas. fol. 4.*b.*
non Eſſe poteſt dupliciter præcedere Eſſe. 102.*b.*
Eſſentia ſumitur vno modo pro eſſe quidditatiuo; altero modo pro eo, quo aliquid habet per ſe eſſe, & vnum eſſe per ſe. 161.*b.*
Eſſentia capitur dupliciter pro eſſe poſſibili, ſeu intelligibili, & pro entitate ſimpliciter. 298.*a.*
Eſſentia omnis eſt quidditas. folio 156.*a.*
Eſſentia nullo modo ab ipſa exiſtentia ſeparatur. 5.*b.*
Eſſentiæ & exiſtentiæ multiplex acceptio. 5.*a.*
Eſſentia diuina radix infinitatis dicitur. 30.*b.*
Eſsentiæ Diuinæ ex attributis nulla fit additio. 261.*a.*
Eſsentia eſt Pater, & Pater eſt eſsentia ſunt propoſitiones veræ identicè tantum. 13.*a.*
Exiſtentia quot modis capiatur. folio 5.*a.*
Exiſtentia eſt gradus intrinſecus rei. ibidem.
Exiſtentia duplex eſt, creata & increata. 187.*b.*
Exiſtentia an ſit de quidditate Dei, vel modus intrinſecus. 183.*a.*

Falſa

F

Falſa de rigore multa conceduntur ex vſu loquentium. 238.a.
Finitas & Infinitas permiſſiua non ſunt primi modi entis in concreto, ſed in abſtracto. 229.b.
Forma immaterialis eſt duplex, creata, & increata duplex. 205.b.
Forma appellatur agendi ratio. 205.a.
Forma tribus modis conſideratur, vt dat eſſe, vt eſt ratio generandi ſibi ſimile, ac vt eſt ratio intelligendi. 138.b.
Formæ ſunt duplices, eductæ, & inductæ. 40.b.
Formæ inductio, vel eductio quid ſit. ibidem.
Forma & materia quomodo ſint primò diuerſa. 89.b.
Forma, quæ eſt altera pars compoſiti cur dicatur forma partis. 204.a.
Forma totius quid. 204 b.
Forma totius cur ſic dicatur. 205.a.
Forma totius dicitur multis modis. fol. 251.b.
Forma accidentalis bifariam ſumitur. 206. a.
Formalitas non dicitur à forma ſubſtantiali partis, neque totius. ibid.
Formalitas non venit à forma ſubſtantiali completa ſimplici. 206. b.
Formalitas non dicitur à forma accidentali. 206.b.
Formalitas dicitur à forma, prout forma eſt ratio obiectalis ſub qua vnaquæque res ex natura rei concipi poteſt. 206.b.
Formalitas, & quidditas ſunt idem. fol. 7.a.
Formalitatis definitiones, prima ex Vallone, quæ refutatur; ſecũda ex Mayron. quæ retinetur. 3.b.
Formalitas eſt aliquo modo communior realitate obiectiua. 160.a.
Formalitas eſt duplex, totalis & adæquata, partialis, et inadęquata. 330.a
Formaliter, dictio, dupliciter accipitur. 31. b. vide Identitas, Diſtinctio.
Formalis diſtinctio, vide Diſtinctio.
Formalizantes quidam refelluntur. fol. 297.b.

G

Genus & differentia conceptibiliter diſtinguuntur. 95.a.
Generis & differentiæ conceptus ſumuntur ab alia, & alia realitate. 95.b.
Genus & differentia quandoque ſumuntur ab alia, & alia re, quandoque ab alia, & alia realitate. 96.a. & 256.b.
Genus & Differentia nedum diuerſos conceptus, ſed diuerſas realitates important à parte rei. 256.a.
Genus non eſt idem formaliter differentiæ. fol. 257. a.

H

Habitus nullus diſtinguitur eſſentialiter à Priuatione. 297.a.
Habitus, categoria, reſpectus eſt extrinſecus adueniens. 40. b.
Humanitas conſideratur dupliciter, in ſe, vel abſolutè, & vt eſt fundamentum vnionis. 121.a.
Humana natura in Verbo duplicem reſpectum dicit ad ipſum. 121.b.
Humanitas eſt animal vera eſt propoſitio. 238.b.

I

de Ideis opiniones variorum. folio 55. a. b.
Ideæ quomodo ab eſſentia diuina, & inter ſe diſtinguantur. 55. b.
Ideas negat Ariſtotelis ponit Plato, & quomodo huius doctrina differat à Theologorum. 72. a.
Idem non eſſe ſuperius eſt ad eſſe diſtinctum. 181. a.
Identitas capitur dupliciter, formaliter, & fundamentaliter. 29 a.
Identitas duobus modis ſumitur, communiter, & tranſcendenter. fol. 2. b.
Identitas propriè fundatur ſuper ſubſtantiam. fol. 2. b.
Identitas eiuſdem ad ſe vtrum ſit relatio realis. 288. a.
non Identitas multipliciter via contradictionis infertur. 284. b.
non Identitas competit alicui pro aliquo ſigno, pro quo non competit ei diſtinctio. 28. b.
in Identitatibus, ſeu vnitatibus, & diſtinctionibus conſequentia contrario modo ſe habet. 124. a.
Idem eſſentialiter quæ ſint. 289. b.
Identitas eſſentialis multipliciter ſumitur. 298. b.
Identitas eſſentialis numeralis duplex eſt. 299. a.
Identitas & Diſtinctio eſſentialis diſtinguitur ab identitate, & diſtinctione reali. 295. a.
Identitas eſſentialis cur identitatem ſubiectiuam penes ſecundum modum inferat, at non penes primum modum. 321. a.
Idem eſſe formaliter eſt valde æquiuocum. 246. b.
Idem eſſe formaliter capitur dupliciter fol. 247. a.
Identitas formalis eſt duplex. 247. a.
Idem eſſe formaliter, & conuenire in formalitate differunt. 250. a.
Idem eſſe alicui formaliter, ſtat dupliciter, poſitiuè, & negatiuè. 178. b.
Identitas formalis eſt duplex, ſcilicet Phyſica, & Metaphyſica. 320. a.
Identitas formalis quomodo inferat identitatem realem in his, quæ non ſunt compoſita ex re, & re. 318. a. b.
Identitas ex natura rei eſt duplex. folio 163. b.
Identitas obiectiua duobus modis accipitur. 321. a.
Identitas obiectiua poteſt eſſe duobus modis. ibid.
de Identitate obiectiua duplex dicendi modus. 306. a.
Identitas obiectiua eſt inferius ad identitatem obiectiuam iuxta primum modum dicendi. 303. a.
Identitas minima eſt identitas ſe totis obiectiuè. 317. b.
Identitas rationis duplex. 147. a.
Identitas maxima eſt identitas rationis fol. 318. a.
Identitas rationis eſt abſolutiſſimam, & quomodo. 139. b.
Identitas rationis vtrum dependeat ab actu collatiuo intellectus. ibid.
Identitatis & diſtinctionis rationis fundamenta ſunt modi intelligẽdi Grammaticales, vel Logicales. 310. b.
Identitas rationis, vel identitas abſolutè vtrum aliquod dicat poſitiuum. 140. b.
Idem realiter ſunt, quorum vnum non poteſt eſſe ſine alio, &c. 283. b. explicatur hæc concluſio. 285. a.

Identitas realis cur Identitatem eſſentialem inferat. 320. b.
Identitatis realis aliquorum ratio inter ſe eſt duplex. 228. a.
Idem ſubiectiuè quæ ſint. 304. a.b.
Identitas perfectiſſima quid requirat. 244. a.
Identitates omnes inueſtigandi modus. 316. b.
Pro Identitate relationis cum fundamento regula Scot. 102. a.
Ignis forma ſubſtantialis eſt caliditas ſecundum Alexandrum, qui reprehenditur ab Auerroe. 32. b.
Independens eſt duplex. 116. a.
Indiuidua eiuſdem prædicamenti, & alterius ſpeciei completę diſtinguuntur ſe totis ſubiectiuè.
Inferius an idem ſuperiori, digreſſio. folio 245. b.
Inferiorum multiplicatio non infert multiplicationem prioris quomodo intelligitur. 252. b.
Infinitum poteſt dici aliquid tripliciter, ex ſe, per ſe, a ſe. 30. b.
Infinitas eſſentiæ diuinæ eſt radix omnis infinitatis. 30. b.
Infinitas vtrum ſit de eſſentia Dei. folio 188. b.
Infinitas habet propriam exiſtentiam ex natura rei diſtinctæ ab exiſtentia eſſentiæ diuinæ. 191. a.
Inhærentiam determinare, & inhęrens determinare quid. 207. a.
Intellectus capitur dupliciter. 154. b.
Intellectus quadrupliciter accipitur. folio 125. b.
Intellectus agens vtrum ſit ponendus in anima. 129. b. propter quid ponatur. 130. a.
Intellectus poſſibilis, & Agens quid ſit. folio 88. a.
de Intellectu poſſibili, & agente ſunt diuerſæ Auerroiſtarum opiniones. folio. 312. a.
Intellectus agens dicitur actiuus, & productiuus. 125. b.
Intellectus agens eſt cuius eſt omnia facere, & quomodo. 126. b.
Intellectus agens facit potentia intelligibilia. 126. b.
Intellectus agens facit potentia intellecta actu intellecta ſecundum Commentatorem. 127. a.
Intellectus agens eſt, cuius eſt omnia facere, propoſitio Ariſtotelis, explicatur. 127. b. & 128. b.
Intellectus agens (opinantur quidã) cauſat vniuerſale. 130. a. refellũtur. ibi.
Intellectus agentis actio ad ſpeciem intelligibilem terminatur. 131. a.
Intellectus agens dici poteſt, tum ille, qui ſpeciem abſtrahit intelligibilem, tum qui actum intelligendi producit. folio 133. a.
Intellectus agentis quot, & quæ ſint conditiones. 129. a.
Intellectus poſſibilis dicitur tripliciter. fol. 126. a.
Intellectus poſſibilis, & agens ſub qua ratione ponantur in Deo, & ſub qua non. 126. a.
Intellectus poſſibilis eſt, cuius eſt omnia fieri, propoſitio Ariſtotelis declaratur. 128. b.
Intellectus poſſibilis quomodo ſit mouens & motus. 312. b.
Intellectus poſſibilis quot, ac quæ ſint conditiones. 129. b.
Intellectus poſſibilis eſt qui cauſat vniuerſale, opinione Scotiſtarum. 130. a. & 131. b.

Intelle-

Intellectus agens vtrum ſit præſtantior intellectu poſſibili. folio 132. a.
Intellectus agens & poſſibilis ſe habent, vt excedens, & exceſſum. 132. b.
Intellectus agens, et poſſibilis poſſunt ad inuicem dupliciter comparari, vno modo in rationibus formalibus agentis, & patientis; altero modo ſecundum ſuos actus, & fines. 132. b.
Intellectus obiectum adæquatum an ſit ens commune enti rationis, & reali. 14. b.
Intelligibilia ſunt in duplici differentia. fol. 15. a.
Intellectus obiecti diſtinctio ex Ioan. de Vallonis. 15. b.
Intelligibile eſt duplex, aliud ex natura ſua; aliud cauſaliter ab intellectu. fol. 158. a.
Intelligibile potentia quid ſit. 126. b.
Intellectum potentia quid. 127. a.
Intellectus obiectum duplex, terminatiuum, & motiuum. 16. a.
Intellectus obiectum ſub eadem ratione eſt etiam obiectum voluntatis. 88. a.
Intellectus obiectum eſt triplex. folio 88. a.
Intellectus obiectum duplicem habet primitatem. 15. a.
Intellectus primum cognitum via originis, eſt ſingulare vagum. 13 r. a.
Intelligere non eſt pati formaliter, ſed concomitanter. 44. b.
Intelligendi actus, ſpecies intelligibilis, & habitus quomodo differant. folio 162. b.
Intellectus cognitio duplex, intuitiua, & abſtractiua. 196. b.
Intellectus poteſt ea, quæ ſunt vnita, & inſeparabilia ſecundum eſſe vnum ab alio, diuidere. 195. b.
Intellectus operatio duplex, complexa, & incomplexa. 145. a.
Intellectus actus eſt triplex. 16. b.
Intellectus actus, qui eſt ſimplicium apprehenſio, eſt triplex. ibid.
Intellectus actus triplex eſt, rectus, reflexus, pollatiuus. 133. b.
Intellectus actus rectus quid ſit. 133. b. duplex eſt, abſtractiuus, & intuitiuus. fol. 134. a. hic ruſum duplex. ibid.
Intellectus actus reflexus quid ſit. 134. a. quid ſit collatiuus. ibid. b.
Intellectus actus collatiuus præſupponit rectum. 310. a.
Intellectus actus rectus, & reflexus an ſint vnus actus. 135. b. & ſeq. negatiuè concluditur. 136. b.
Vtrum actus rectus ſit præſtantior actus reflexu. 136. b. actus rectus aliquando eſt nobilior actu reflexo, & ſiue verſa. 137. a.
Intelligendi actus non habet eſſe per actum rectum intellectus. 89. a.
Intellectus diſtinctus quid ſit. 83. b. quid confuſus. ibid.
Intelligere rem aliter quàm ſit, contingit dupliciter, præcipuè, & diuiſiuè 144. b.
Intellectus intelligens rem aliter, quàm ſit, fallitur, propoſitio explanatur. 145. b. & ſeq.
Intelligentia ſecunda, vtrum ſit tantæ neceſſitatis apud philoſophos quantæ eſt filius Dei ſecundum Theologos. folio 133. b.
Intelligentia ſecunda vtrum dependeat a prima in genere cauſæ efficientis. fol. 107.
Intellectio, & Volitio ſunt accidentia in Angelis ſecundum Theologos; at

Philoſophi aliter ſentiunt. fol. 103. a.
Intenſionis gradus, ſecundum quem fit intenſio, quid ſit. 177. b.
Intentio prima quid ſit ſecundum Scotum. 19. a.
Intentio ſecunda quid. 19. a. declaratur exemplo ſingulari. ibid. & ſeq.
Intentio ſecunda non eſt comparatio actiua contra Anto. Andream. 19. b.
Intentiones ſecundæ non ſunt aptitudines rerum contra Mayron. ibid.
Intentio ſecunda ſumitur aut formaliter, & logicè, aut fundamentaliter, vel ſubiectiuè. 20. a.
Intentiones ſecundæ quomodo cauſentur. ibidem.
Intentionis ſecundæ non ſunt in aliquo genere. 45. a.
Intentio ſecunda eſt ſubiectiuè in re cognita. 21. a.
Intentio ſecunda ſumitur vt quid, & vt modus. 46. a.
Intentionum ſecundarum concreta ſumuntur dupliciter vel præcisè pro fundamento, vel pro formali. 45. a.
Intentionum ſecundarum ordo prædicamentalis. 45. a.
inter Intentiones ſecundas eſt ordo eſſentialis & quidditatiuus. 45. b.
Intentionum ſecundarum prædicamentum poſuit Ariſtoteles. 47. a.
Intentiones ſecundæ vtrum ſint formalitates. 157. b.
Intentiones ſecundæ ſunt per ſe intelligibiles. 158. a.
Intentiones ſecundæ quædam ſunt tranſcendentes, & quædam limitatæ. fol. 81. a.
Intentio ſecunda cum ſuo fundamento non facit diſtinctionem. 334. b.
Intentiones remouentur à fundamentis, quando vniuntur cum hoc verbo, eſt. fol. 335. a. quando hoc ſit verum ibidem, in fine.
Intentiones ſecundæ oppoſitæ poſſunt ſe inuicem denominare. 146. b.

M

Materia & Forma ſumuntur dupliciter, aut pro ſuis eſsentijs ſimpliciſſimis, aut pro eſsentijs compoſitis ex vtriuſque realitate. 151. b.
Materia, & Forma quomodo ſint primò diuerſa. 89. b.
Materia & forma ſe totis ſubiectiuè diſtinguuntur. 302. a.
Materia totius, & materia partis quid ſit. 204. b.
Materia & forma quomodo ſint idem formaliter compoſito. 318. a. b.
Materia & forma non ſunt idem formaliter compoſito, niſi intelligat terminatiuè, & denominatione extrinſeca. 323. a.
Menſura prima, qua cætera menſurantur, eſt duplex. 262. b.
Metaphyſicæ ſubiectum quod ſit diſputatur. 72. a. duplex opinio de ſubiecto Metaphyſicæ: prima quæ Auerroi tribuitur, ſed falsò, iuxta Auctorem. 72. b. & ſeq. ſecunda Scoti, & Philoſophorum. 73. b.
Mixtum quomodo dicatur elemento magis compoſitum. 105. a.
in Mixtione quinque concurrunt. fol. 103. a.
Mixtio ſolet tripliciter ſumi. 103. a.
Modus intrinſecus quid ſit ſecundum Franc. Mayron. 24. a.
Modus intrinſecus quid ſit ſecundum Paulum Scriptorem. 175. b.

Modus intrinſecus ad tria comparari poteſt. 175.b.
Modus intrinſecus vtrum variet rationem formalem conſtituti per ipſum. 176.a.
Modus intrinſecus alius ſequitur naturam ſpecificam, alius ſequitur eſſe indiuiduale. 176.b.
Modus intrinſecus eſt genere & differentia intimior. 176.b.
Modus intrinſecus eſt primò diuerſus ab omni quidditate. 177.b.
Modus intrinſecus vtrum ſit per ſe conceptibilis. 181.a.
de Modis intrinſecis vtrum ſit locutus Ariſtoteles. 203.a.
Modi intrinſeci vtrum ſint formalitates. 158.b. non ſunt. 159.a.
Modi intrinſeci vtrum dicant conceptũ. 93.b.
Modus intrinſecus dupliciter conſideratur, vel vt formatæ, vel vt connotatum. 94.a.
Modi in diuinis qui ſint. 153.b.
Modus intrinſecus & differentia differunt, & quomodo. 193.a.
Modi vel Quidditatis diſtinctio vtrum nominari debeat modalis an quidditatiua. 203.a.
Modi eſſe modum dupliciter intelligi poteſt. 186.a.
Modus intrinſecus vtrum faciat compoſitionẽ cum re, cuius eſt modus. 200.a.
Modificatio eſt multiplex. 293.b.
Multum tot modis dicitur, quod dicitur vnum. 124.b.
Multiplicatio inferiorum non infert multiplicationem prioris, quomodo intelligitur. 252.b.
Mutatio eſt duplex, ſcilicet Phyſica, & Metaphyſica.

N

Natura quid ſit. 130.b.
Natura Theologicè definitur. fol. 156.b.
Natura omnis eſt eſſentia, & non è conuerſo. 156.a.
Natura poteſt conſiderari ſecundũ quadruplex eſſe. 131.b.
Natura quæ facta eſt vniuerſalis habet duplicem reſpectum. 132.a.
Naturam eandem dicere ſtat dupliciter: formaliter, & realiter. 10.b.
Naturæ ordo, vide Ordo.
Neceſſarium dicitur tribus modis. folio 105.a.
Neceſſarium incomplexum eſt duplex. 105.b.
Neceſſarium ſecundum quid ſit. 106.a.
Neceſſarium complexum ſecundũ quid non datur. 106.a.
Neceſſarium complexum quid ſit. fol. 106.a.
Neceſſarium complexum eſt duplex. 106.b.
Neceſſarium ſequitur ex cõtingentibus, vt verum ex falſis. 223.a.
Negatio in genere, & extra genus quid ſint. 180.b.
Nihil ſumitur dupliciter. 149.a.
Nominum quæ dicuntur de Deo ſub propria ratione triplex eſt differentia. 155.a.
Nomina eſſentialia in diuinis ſunt in triplici differentia. ibidem.
Nomina notionalia in diuinis quæ ſint. ibid. vide Notiones.
Nomina ſubſtantiua in Diuinis dupliciter conſiderari poſſunt. 235.b.
Nomina notionalia quæ ſint. 35.b.

Nomina

Nomina perſonalia quæ. ibid.

Notiones in diuinis multa habent nomina. 155. a.

Notio, Proprietas, Relatio in diuinis diſcernuntur. 155. b.

Notionale vnde dicatur. 35. b.

Notitia, vide Cognitio.

O

Obiectum actu intelligi quid ſit. fol. 126.

Obiectum potentiæ intellectum quid. 127. a.

Ad obiecti alicuius intellectionem quæ requirantur. ibidem. vide Intellectus, Intelligibile.

in Obiecto cognito duo conſiderari poſſunt. 139. a.

in Obiecto duplex eſt ratio obiectalis. 158. b.

Obiecto ratio mouendi non eſt eſſentialis. 158. b. ratio terminandi eſt obiecto eſſentialis. 159. a.

Obiectum intellectus, vide Intellectus.

Operatio, quæ eſt actio immanens duas habet conditiones correſpondentes actioni de genere actionis. 43. a.

Oppoſitorum vnum quot dicitur modis, tot & alterum. 114. b.

Ordo naturæ eſt duplex, poſitiuè, & priuatiuè. 109. b.

Ordinem naturæ haud eſſe in Diuinis quatuor oſtenditur rationibus. 268. b

de Ordine naturæ digreſſio. 265. a. vide etiam Prius.

Ordinem naturæ eſſe in diuinis quatuor oſtẽditur rationibus. 266. a. inter quę, & quomodo clariſſimè enucleatur. ibid. b. & ſeqq.

de Ordine originis digreſſio. 272. a. vide Origo.

Ordo originis quid ſit, ac quot modis ſumatur. ibid.

Ordo originis quid ſit ſecundum Franc. de Mayr. 273. a.

Ordo originis propriè inter quæ ſit ſecundum Doct. Subtil. ibid.

Ordo originis ſtrictè ſumptus in diuinis duplex eſt. 276. b.

Ordo originis quo ad eſſe habet tria ſigna. ibid.

Ordo originis in operando habet tria ſigna. ibid.

Ordo originis attenditur penes duo ſigna naturæ. ibid.

Ordo originis non tollit ſimultatem relatiuorum. 277. a.

de Ordine originis in Diuinis concluſiones aliquæ 278. a. b.

Ordo originis, qui eſt inter perſonas diuinas operantes eſt præcisè à quo. 278.

Originis ordo, vide Ordo.

Originis ſigna in Diuinis ſunt permanentia. 273. a.

Originis ſigna non ſunt veræ menſuræ. ibid. b.

Originis ſigna ſunt in diuinis ex natura rei. 273. b.

Origo & Paternitas bifariam ſumi poſſunt, formaliter, & terminatiuè. 277. b.

Originis ſigna in quo, ſunt præcisè inter perſonas diuinas quoad eſſe. fol. 278. a.

Originis ſignorum à quo, & in quo explicatio per exemplum appoſitiſſimum. 279. a.

Ordinem originis in quo inter diuinas eſſe perſonas, euidentiſſimè oſtenditur. 279. b. ſoluuntur argumenta contra ſigna originis in quo. 281. b.

Partium

P

Partium ſubſtantiæ in triplici claſſe, aliæ ſubiectiuæ aliæ integrales, aliæ eſſentiales cum Phyſicè, tum Metaphyſicè. 49. a.
Partes ſubſtantiæ an ſint in prædicamento ſubſtantiæ. folio 49. a. & ſequen.
Paſſiones non ſunt ſpecies ſecundum Scotum. 151. b.
Paſſionem eſſe realiter idem cum ſubiecto, vbi Scotus ponat. 225. b.
Paſſiones habentia oppoſitas diuerſas habent rationes formales. 314. a.
Pater eſt eſſentia, & contra an ſint veræ propoſitiones. 12. a.
Pater eſt prior origine, &c. propoſitionis multiplex expoſitio. 274. b. & ſequen.
Patri potentia, Filio ſapientia, & Spiritui Sancto bonitas cur attribuatur. fol. 154. a.
Pater & filius ſunt vnus ſpirator. folio 35. b.
Paternitas, filiatio, et ſpiratio ſunt idem eſſentialiter. 290. a.
Paternitas poteſt conſiderari vel ſecundum habitudinem qua reſpicit fundamentum, vel qua terminum. folio 338. a.
Perfectio vel eſt quidditatiua, vel qualitatiua. 31. b.
Perfectio duplex, primaria, & ſecundaria. 32. a.
Perfectio eſt duplex, ſumpta ſcilicet à quid date, & a modo. 190. a.
Perfectius vnum eſſe alio fit duplici modo, vel intenſiuè, vel extenſiuè. folio 95. a.
Per ſe propoſitio, quæ ſit. 207. b.
Per ſe primus dicendi modus quatuor habet gradus. ibid.
Per ſe dicendi modus ſecundus quid ſit, & quot habeat gradus. 213. b. quot modis differat à primo. ibid.
Per ſe dicendi modus tertius quid ſit. fol. 214. a.
Per ſe quartus dicendi modus quid ſit, ac quot habeat gradus. 214. b. quibus differat à ſecundo modo. ibid.
Per ſe quartus dicendi modus vtrum ſpectet ad demonſtrationem. 215. a.
Per ſe modorum ſufficientia oſtenditur. 215. b.
Per ſe dicendi primus & ſecundus modus ſunt neceſſarij. 222. b.
Per ſe poteſt determinare inhærens, vel inhærentiam. 169. a.
ex Per ſe propoſitionibus non ſequuntur propoſitiones per ſe. 257. b.
Perſona quid. 20. b.
Poſſibile dicitur tribus modis. a.
Potentia ſumitur aut pro reſpectu potentiæ, aut pro fundamento reſpectus. 133. a.
Potentia eſt vel Phyſica & realis; vel Metaphyſica, & logica. 198.
Potentia Phyſica quid ſit. ibid.
Potentia Metaphyſica quid ſit. ibid.
Potentia logica quid. ibid.
Potentiam Phyſicam dari repugnat in natura neceſſaria; ſecus Metaphyſicam, & Logicam. 198. a.
Potentia obiectiua an ſit ponenda. folio 68. b. an ſecundum Ariſtotelem. 69. a. an ponatur à Theologis. 70. a.
de Potentia Obiectiua proponuntur octo examinanda. 67. a.
Potentia obiectiua quid ſit. ibid.
ad Potentiam obiectiuam duæ conditiones requirantur. 67. b.

Poten-

Potentia ſubiectiua quid ſit, & quot requirat conditiones. 67. *b.*
Potentia obiectiua, & ſubiectiua dupliciter differunt. 67. *b.*
Potentia obiectiua, & ſubiectiua an poſſint coincidere. 67. *b.*
in Potentia aliquid eſt dupliciter vel vt terminus, vel vt ſubiectum. 68. *a.*
Potentia obiectiua vtrum dicat relationem ad actum. 70. *a.*
Potentia obiectiua vtrum ſit realis. folio 71. *b.*
Potentiarum operationes, vtrum ſint actiones. 42. *a.*
Potentia quæcunque cognitiua in re cognita cauſat ens rationis. 309. *a.*
Prædicatio ſecundum Ariſtotelem quædam eſt naturalis, quædam præter naturam. 212. *a.*
Prædicari in quid, quid ſit. 162. *a.*
Prædicari in quid duplex eſt, vnũ quod ſumitur à potentia; alterum, quod ſumitur ab eſſentia. 198. *b.*
Prædicatum vniuocum, & vniuocè prædicari non parum diſcrepant. folio 76. *b.*
Prædicatum an detur vniuocum apud Ariſtotelem, quod vniuocè non prædicatur. 78. *a.*
Prædicatio eſt triplex, formalis, identica, & eſſentialis. 12. *a.*
Prædicatio formalis quid requirat. folio 12. *b.*
Prædicatio quidditatiua eſt duplex, propriè, & extenſiuè. 12. *b.*
Prædicatio denominatiua quid ſit. folio 224. *a.*
Prædicationis denominatiuæ quatuor ſunt gradus. 224. *b.*
Prædicatio denominatiua eſt duplex per ſe, & per accidens. 226. *a.*
Prædicationis denominatiuæ ſufficientia. 226. *b.*
Prædicatio identicè identica ſecundum Ioan. eſt duplex, vna in creaturis, altera in diuinis. 227. *a.*
Prædicationis identicè duo ſunt gradus ſecundum Ioannem. 227. *a.*
de Prædicatione identicè identica non recte Ioannem ſenſiſſe. 227.
Prædicatio identicè identica duas habet conditiones. 228. *a.*
Prædicatio eſſentialis eſt duplex, ſcilicet in qua prędicatum eſt forma ſubiecti; & in qua non eſt forma, cum tamen de eius ſit eſſentia. 240 *a.*
Prædicatio eſſentialis, & ſubſtantialis differunt. 240. *a.*
Prædicatio abſtracti de abſtracto, & regula de ipſa. 328. *b.*
Prædicamenta decem ſe totis ſubiectiuè diſtinguuntur. 302. *a.*
in Prædicamento vt aliquid conſtituatur, quid requiratur. 45. *a.*
Prædicamentum intentionum ſecundarum poſuit Ariſtoteles. 47. *a.*
Præpoſitio, de, diſtinguitur à præpoſitione, ex. 240. *b.*
Principium eſt duplex, quod, & qui. fol. 41. *b.*
de Principio primo variæ antiquorum opiniones. 78.2. *b.*
Primum, penes quod cętera menſurantur, eſt duplex. 261. *b.*
Priora generatione quomodo poſteriora perfectione. 263. *b.*
Prius natura quid ſit. 265. *a.*
Prius eſſe natura eſt in aliquo ſigno eſſe, in quo non eſt poſterius. 268.
Prioritas temporis ſolum eſt ſimpliciter prioritas. 277. *b.*
Produci aliquid dupliciter ſit, per tranſmutatio-

mutatione, & per ſimplicem emanationem. 109. b.
Productio eſt duplex, ſcilicet in qua non eſſe præcedit eſſe tempore, & in qua tantũ præcedit ordine naturæ. 113. a.
Proportio fundatur in rebus diſtinctis. fol. 328. a.
Proportionis commutatæ argumentum quando teneat. 328. b.
Proportionis ſignificatum eſt duplex. fol. 218. b.
Propoſitio per ſe quid ſit. 207. b.
Propoſitio per ſe nota & immediata eſt duplex. 185. b.
Propoſitiones per ſe cur non conuertantur in propoſitiones per ſe. 217. b.
Propoſitio, in qua differentia de genere, vel genus de differentia prædicatur, vtrum ſit per ſe. 217. a.
Propoſitio ſeipſam falſificans eſt ratio in ſe falſa. 218. b.
in Propoſitione: Socrates, eſt Socrates: an diſtinguatur ratione ſubiectum a prædicato. 339. a.
Propria paſſio, & ſubiectum an diſtinguantur formaliter, vbi refutatur Ioannes. 249. b.
Proprietas notionalis, & perſonalis differunt. 35. b.
Proprietas perſonalis quid, quidue notionalis. ibid.

Q

QValitas vel eſt generis determinati, vel qualitas eſſentialis. 3. a.
Qualitas an diuidatur in veras ſpecies. fol. 8. b.
Qualitas in modos non in ſpecies diuiditur. 8. b.
Quando, prædicamentum dicit reſpectũ extrinſecus aduenientem. folio 40. b.
Quantitas vel eſt molis, & extenſionis vel perfectionis. 3. a. & 25. a.
in Quid dici, vide Prædicari.
Quidditas, & formalitas ſunt idem. 7. a.
Quidditas omnis eſt formalitas, non contra. 157. a.
Quidditas cum modo, & ſine modo quid ſit. ibid.
Quidditatis, & Modi diſtinctio vtrum debeat appellari modalis, vel quidditatiua. 203. a.
Quidditas, ſeu formalitas non eſt de quidditate, modi intrinſeci. 178. a.
Quidditates oẽs habentes eſſe ſecundùm quid, eſſẽtialiter diſtinguũtur. 298. a.
Quidditas aliqua vt ſit prædicamentũ, quid requiratur. 45. a. opinio D. Thomæ impugnatur. ibid. b.
ad Quidditatem dicitur aliquid pertinere dupliciter. 162. a.

R

RAtio capitur duobus modis, pro ratione obiectiua, & pro eo, quod eſt formaliter ratio. 137. b.
Ratio pro ratione formali dupliciter ſumitur, pro actu primo, & pro actu ſecundo. 137. b.
Ratio capitur pro forma. 138. a.
Ratio formalis virtutis, & ratio formalis iuſtitiæ non eſt vna. 8. a.
Ratio quidditatiua ſolum competit omnibus habentibus conceptum quidditatiuum, & qualitatiuum. 201. a.
Ratio quidditatiua & formalis ſoli ſpeciei ſpecialiſſimæ competit, & ſubalternæ. 201. a.
Rationes formales habent diuerſas, quæ paſſiones habent oppoſitas. 314. a.
Ratio in ſe falſa quid ſit. 218. a.
Realitas quot modis accipiatur. 159. b.
Realitas eſt duplex, ſcilicet dicens quid, & dicens quale. 194. a.

Realitas alia eſt perfecta, alia imperfecta. 195.a.
Realitas eſt duplex, ſcilicet obiectiua, & ſubiectiua. 192.a. & 300.b.
Realitas obiectiua quid ſit. 195. b.
Realitas obiectiua ſumitur dupliciter. 160.a.
Realitas ſubiectiua eſt duplex. 333.a.
Realitas eſt duplex, ſcilicet generica, et ſpecifica. ibidem.
Realitas generica, & ſpecifica, & ſolitalis dicitur realitas obiectiua. 301.a.
Realis diſtinctio, vide Diſtinctio.
Reduplicatiuę dictiones copioſè explicantur. 74.b. & ſeqq.
Regula Logicalis. 81.2.a.
Regula generalis de veritate propoſitionis reduplicatiuæ. 76.a.
Regula generalis alia. 152.b.
Regulæ optimæ ad diuina pertinentes. 159.b.
Regulæ Ariſt. Quæcunque vni & eidem &c. explicatio. 294.
Regula hæc dupliciter limitatur à Scoto. 293.b.
Regula de prædicatione abſtracti de abſtracto. 328.b.
Regulæ duæ Ariſtotelis. 329.a.
Regula illius, Quot modis dicitur vnum oppoſitorum, tot modis dicitur, & reliquum, optima explicatio. 114.b.
Relatiuum, Relatio, Reſpectus, & Habitudo quomodo per ordinem ſe habeant. 35.a.
Relatio eſt duplex, actualis, & potentialis. 71.a. & 140.a.
Relatiua alia ſunt eſſentialiter ſeu quidditatiuè talia, alia denominatiuè. fol. 118.a.
Relatiuum eſt duplex, ſcilicet ſecundũ eſſe, & ſecundum dici. 44.a.
ad Relationem realem tria requiruntur. 203.b. & 288.a.b.
Relatio realis eſt duplex, completa, & incompleta. 203.b.
Relatio eſt duplex, ſcilicet adueniens, et conſtituens. 118.b.
Relatio an cauſetur ab extremis, vel à cauſante ipſa extrema, Bruliferi, & Ioannis de Vallonis opinio refutata. 36.b. auctoris opinio, quod relationes cauſentur ab extremis. 37.a.
Relatio an poßit à fundamẽto cum exiſtentia eiuſdem ſeparari per diuinam potentiam. 37.a. reſponſio Ioan. Canonici, & eius reprehenſio. ibid. non poſſe ſeparari Scoti ſententia. ibid.b.
Relationis extrema non poſſint actualiter eſſe ſine relatione Franciſci, & Canonici opinio affirmãs refutata. 38.b. Scoti opinio negans. ibid.
Relatio extrinſecus adueniens quid ſit. 39.b.
Relationes extrinſecus aduenientes apud Theologos non neceſſariò inſurgunt, poſitis extremis, apud Philoſophos autem contra. 40.b.
Relationum extrinſecus, & intrinſecus aduenientium alia Ariſtotelis differentia. 41.a.
ad Relationem intrinſecus aduenientem cur non ſit motus. 41.a.
Relatio duplicem includit habitudinem, vnam ad fundamentum, alteram ad terminum. 142.b.
Relatio non poteſt abſtrahi à termino. 234.b.
Relatio eſt idem fundamento, quando fundamentum non poteſt eſſe ſine termino. 120.a.
Relatio in diuinis diſtinguitur ab eſſentia. 250.b.

Relatio-

Relationes ſunt quatuor in diuinis. fol. 155. a.
Relationes diuinę non ſunt quantę. 26. a. reuocatur in dubium. 30. a. & ſoluitur dubitatio. ibid. & ſeq.
Res vel eſt eſſentiæ, vel exiſtentiæ, vel ſubſiſtentiæ. 326. a.
Rei triplex acceptio eſt. 4. a.
Res ſubſiſtens quid ſit. ibid.
Res exiſtens quid ſit. 4. b.
Res eſſentiæ quid ſit. ibid.
Rei multiplices ſignificationes. 53. b.
Res accipitur per modum ſubſtrati, & quomodo. 53. b.
Res accipitur per modū prædicati. 54. a.
Res ſumitur per modum conſtituti. ibid.
Res rata quid ſit. fol. 54. b. duplex eſt. ibidem.
Res prout venit à reor, reris, quomodo accipiatur. 55. a.
Res capitur vel notionaliter, vel eſſentialiter, & quomodo res ſint plures in diuinis. 12. a.
Res tripliciter capitur, communiſſimè, communiter, & ſtrictiſſimè. 149. a.
Res communiter ſumpta quid. ibid. b.
Res accepta ſtrictiſſimè quid. 150.
Res dicũtur ad aliquid dupliciter, quidditatiuè ſeu eſſentialiter, & denominatiuè. 118. a.
Res non habuerunt eſſe eſſentiæ ab æterno, contra Henricum. 106. a.
Res vna ab alia quomodo concluditur diſtincta. 296. a.
Reſpectus bifariam ſumitur, vel vt excludit terminum, vel vt non excludit. 41. b.
Reſpectus quidam eſt per modum actus primi, quidam per modum actus ſecundi. 41. b.
Reſpectus de prædicamento ad aliquid propriè relationes dicũtur ſecundum Scotum. 36. b.
Reſpectus intrinſecus aduenieus cur ſic dicatur. 36. b.
Reſpectus denominatio debet fieri ab ignobiliori. 203. a.
Reſpectiuum quod eſt finito, & infinito vel formaliter, vel identicè commune, non poteſt eſſe genus. 90. a.
Roſa quomodo eſſe poſſit in potentia & obiectiua, & ſubiectiua. 68. a.

S

Sapientia an ſit duplex, tranſcendens nimirum, & prædicamentalis. 33. a. Pauli Scriptoris opinio, quę refutatur. ibid. Lycheti opinio. 33. b. refutatur. 34. a. Auctoris ſententia. ibidem.
Sapientia in Deo quomodo ſit ſubſtantia, aſſignatur ratio. 32. b.
Sapientiæ indiuiduum, quæ eſt in nobis, an ſit indiuiduum ſapientiæ tranſcendentis, vel ſapientiæ de genere qualitatis. 32. b. Vallonis, & Viguerij de hoc opinio refellitur. 33. a.
Scientiæ duæ tantum ſunt cauſæ, efficiens, & finalis. 1. b.
Scientia de formalitatib. ſubiectum commune. 1. b.
Scientias Socrates habet plures, ergo eſt plures ſcientes, quare non ſequatur. 251. b.
Scriptor quis dicatur. 1. b.
Senſus communis ſecundum Scotum non eſt potentia collatiua. 17. a.
Senſus communis quomodo poſſit cognoſcere aliquid ſub propria ratione, ſi intellectus non poteſt hoc facere, inquiritur. 17. b.

Similia eſſe aliqua, dupliciter intelligitur, aut in conceptibus communibus, & tranſcendentibus, aut in conceptibus proprijs, & ſpecificis. 84.2.a.
Simplicitas ſumma vtrum ſit perfectio ſimpliciter. 91.b.
Simplicitas dicit aliquod poſitiuum. folio 92.a.
Simplicitas non ſaluatur in relatione, vt relatio eſt ibid.
Simplicitas non eſt indifferens ad finitum, & infinitum. 92.b.
Simplex ſummè tres requirit conditiones. 90.b.
Simpliciter ſimplex eſt duplex, phyſicum, & metaphyſicum. 91.a.
Singulare natura quid, ac quomodo ab vniuerſali diſcrepet. 130.a.
Situm eſſe, reſpectus eſt extrinſecus aduenient. 40.b.
Species à modo quomodo differat. 8.b.
Speciebus quæ ſubijciuntur diuerſis, habent diuerſas formalitates. 6.b.
Species intelligibilis duplex, à Deo impreſſa, & à phantaſmate, & intellectu agente producta. 18.b.
Spirare quid ſit in diuinis. 154.b.
Subalternatio eſt duplex. 33.a.
Subiectum idem poteſt in diuerſis ſcientijs conſiderari. 6.b.
Subiectum nullo genere demonſtrationis poteſt in ea ſcientia, cuius eſt ſubiectum, demonſtrari, ſecundum Auerr. fol. 73.a.
Subiectum nullum eſt idem formaliter ſuo accidenti, nec contrà. 248.b.
Subiectum non eſt cauſa productiua paſſionis. 295.b.
Subiecta ſunt talia, qualia permittunt prædicata. 22.a.
Subſiſtentia omnis eſt ſubſtantia, & non econtra. folio 157.a.
Subſiſtentiæ definitio, ibid.
Subſtantia dupliciter dicitur, vel à ſubſtando, vel à ſubſiſtendo. 47.b.
Subſtantia ſumitur vel ſtrictè, & propriè, vel impropriè, & largè. 330.b.
Subſtantia dupliciter ſumitur, vt res determinati generis, ac vt eſſentia rei communis omni generi. fol.3.a.
Subſtantia ſumitur vel vt ens per ſe, et ens generaliſſimum, vel vt dicitur de principijs entis per ſe. 49.b.
Subſtantia omnis eſt natura, & non è contra. 156.a.
Subſtantia quæ ſit à ſe, per ſe, & ad ſe. 48.a. *per ſe, & ad ſe, at non à ſe ibid. quæ nec à ſe, nec per ſe, at in alio, ſed bene ad ſe, & quomodo.* 48.b.
Subſtantia vtrum prædicetur de ſubſtantiæ partibus. 49.a. & ſeq.
in Subſtantia ſimplice multæ ſunt perfectiones reales formaliter diſtinctæ. fol. 231.
Subſtantia dicitur dupliciter additum accidenti. 248.b.
Syllogiſmus ex oppoſitis quid ſit, et quo tuplex. 219.a.
Syllogiſmus ex poſitorius quid ſit, ac quotuplex. 239.a.
Syllogiſmus expoſitorius tres requirit conditiones. ibid.

T.

de Tempore digreſſio. folio 270.b.
de Temporis entitate opiniones duæ. ibid. & ſeq.
Tempus quantum ad totam eius entitatem habet eſſe formaliter extra animas. 271.a.

Termini communis ſignificantis veram naturam ſignificatum tripliciter conſideratur. 21. *a*.
Theologi diſcrepant à Philoſophis in compoſitione Cœli. 102. *b*.
Totum quid ſit. 198.
Totum in modo quid ſit. 221. *b*.
Totum eſſentiale diſtinguitur realiter à ſuis partibus, diſtinctione reali non mutua. 290. *b*.
Totum eſſentiale an diſtinguatur à partibus ſecundum Auerroem, digreſſio. 291. *a*.
Totum bifariam conſiderari poteſt, ſcil. Phyſicè, & Metaphyſicè. 291. *b*.
Totum quomodo eſt ſuæ partem ſecundum Auerr. 291. *b. in fin*.
Totum integrale apud Scotum diſtinguitur realiter à ſuis partibus. folio 292. *a*.
Totum integrale dependet eſſentialiter à partibus integralibus principalibus. folio 294. *b*.
Totum quomodo diſtinguatur à partibus ſecundum Scotum. 319. *a*.
Tranſcendens eſt in duplici differentia, abſtrabibile à Deo ſolum, & abſtrahibile à Deo, & Creatura. 33. *b*.
Tranſcendens non eſt neceſſe, quòd prædicetur de omnibus. 82. *a*.

V

VBi, prædicamentum quid ſit. folio 41. *a*.
Vbi, prædicamentum, non in naſcitur poſito termino, & fundamento. 40. *a*.
Verum ſequitur ex falſis, neceſſarium ex contingentibus. 223. *a*.
Vnitas eſt proximum fundamentum identitatis. 139. *a*.
Vnitates natura tres habet. 80. *a*.
Vnitatum omnium fundamentum eſt conuenientia. 124. *a*.
Vnitas per ſe, & vnitas ſimplicitatis differunt, & quomodo. 243. *b*.
Vnitas per ſe quomodo ab vnitate per accidens differat. 243. *b*.
Vnitas formalis differt ab vnitate per ſe, & quomodo. 245.

FINIS.

Mendas Typographicas ſic reſarcias.

Fol. 2. b, lin. 35. pro & qualitas, lege, æqualitas.
Fol. 6. a, lin. 15. pro atque realiter, lege, atque adeò realiter.
Ibidem lin. 24. lege, auctoritate, & primò ex auctoritate Logicali ſic; quia dicit Ariſtot.
Fol. 8. a, lin. 9. pro, paſſio ſunt idem, lege, paſſio non ſunt idem.
Fol. eod. b, lin. 18. pro, volant, lege, volunt.
Fol. 10. a, lin. 5. pro, inferiori, lege, ſuperiori.
Fol. 17. a, lin. 6. pro, actus, lege, actum.
Eod. fol. 6. lin. 6. pro, remonet, lege, mouet,
Ibidem lin. 30. pro, propriè, lege, proprio.
Fol. 20. a, lin. 21. & 24. pro, ſubſtantiuè, lege, ſubſtratiu.
Fol. 21. a, lin. 22. pro, ſecundum, lege, ſecundarum.
Fol. 24. b, lin. 17. pro, identitatem, lege, identicam.
Fol. 25. a, lin. 16. pro, finitum, lege, infinitum,
Ibidem lin. 17. pro, modis, lege, modos.
Eod. fol. 6. lin. pen. pro, vtrumque, lege, vtcunque.
Fol. 28. a, lin. vlt. pro, & actus, lege, eſt actus.
Fol. 31. a, lin. 7. pro, videtur, lege, videntur.
Fol. 33. b, lin. 9. ante dictionem, magis, appone hæc: Dicit, quòd licet Scotus aliquando dicat ſapientiam eſſe communem creatæ, & increatæ,
Ibidem lin. 26. & 27. lege, ad creatum & increatum: ſicut.
Fol. 36. b, lin. 38. pro, diſtantem, lege, dictantem.
Fol. 40. a, lin. 1. pro, io, lege, in.
Fol. eod. b, lin. 7. pro, locabilem, lege, ſecabile. lin. 8. lege, aduenieus, lin. 21. lege, manentibus partibus eiſdem.
Fol. 46. a, in marg. lege Concreta, pro, Concreata.
Fol. 47. a, lin. 28. pro, fictum, lege, finitum.
Fol. 56. b, lin. 29. pro, motum, lege, mortuum.
Fol. 78. b, lin. 30. pro, 39. lege, 29.
Fol. 79. b, lin. 3. lege, vt ad præſens.
Fol. 85. a, lin. 34. pro, diminutione, lege, diminuente. lin. 35. pro determinatione, lege, determinante.
Fol. 78. 2. a, lin. vlt. pro, &, lege, vel.
Fol. 79. 2. a, lin. 24. pro, animal, lege, corpus animatum.
Fol. 85. 2. a, lin. 33. pro, quod ſunt, lege, quod quando ſunt.
Fol. 88. a, lin. 28. pro, à quocunque, lege, quocunque.
Fol. eod. b, lin. 17. pro, Intellectus, lege, Intellectio.
Fol. 107. a, lin. 24. pro, introducta, lege, improducta.
Fol. 113. a, lin. 28. pro, negant, lege, dicunt.
Fol. 118. a, pro, dependentia, lege, dependent. eod. fol. 6. lin. 16. pro, res, lege, re. ibidem lin. 26. lege, & ita hae diſtinctione iſtas, &c.
Fol. 126. b, lin. 23. pro, eorum, lege, eam.
Fol. 149. b, lin. 17. pro iſta, lege, ita. ibid. lin. 30. pro, aliqnid, lege, aliquid rei.
Fol. 150. a, lin. 31. pro falſa, lege, falſum. fol. 151. a, lin. 27. pro & lege eſt.

PROLEGOMENA, ET EXPLICATIO QVAESTIONIS,

VTRVM ILLA, QVAE DISTINGVVNTVR FORMALITER, DISTINGVANTVR REALITER.

TRACTATVM formalitatum, ſeu quæſtionem Magiſtri Antonij Sirecti, de identitatum, ac diſtinctionum pluralitate (Deo duce) explicare aggredimur, & quæſtiones, ac difficultates, quæ in hac parte exagitari ſolent, elucidare. Non erit igitur ſuperuacaneũ pro huius materiæ introductione illa tria, quæ in principijs librorum quæri conſueuerunt, pertractare, Inſcriptionem, ſeu titulum, ſubiectum, & cauſas; reliqua enim, quæ præmitti ſolent, ex iſtis nota fient: Circa inſcriptionem videndum eſt, quis, & quid ſit titulus. Eſt autem titulus denominatio libri penes omnes ſuas cauſas: Cauſæ autem ex Ariſto. 2. Phyſ. tex. com. 28. ſunt quatuor ſcilicet efficiens, formalis, materialis, & finalis, huius quæſtionis cauſa efficiens, eſt Antonius Sirectus: formalis, procedendi modus: materialis, diſtinctiones, *Ariſt.* *Cauſæ huius tractatus ſũt quatuor.*

& identitates: finalis, eſt perfecta cognitio identitatum, & diſtinctionum omnium rerum ſecundum mentem Docto. Subt. Scot. Si autem ſcientiæ, quæ in hac quæſtione traditur, cauſas quæramus, cum quælibet ſcientia qualitas ſit ſpiritualis, & per conſequens formali, ac materiali cauſa careat, non poſſumus huius ſcientiæ, niſi duas tantum aſſignare cauſas, efficiẽtem ſcilicet, & finalẽ: efficiens cauſa eſt intellectus, & obiectũ, ex his enim duobus omnis notitia cauſatur: finalis verò cauſa duplex aſſignari poteſt, immediata, & intrinſeca vna: mediata, & extrinſeca alia, intrinſeca, & immediata cognitio eſt obiecti, mediata, & extrinſeca, id, ad quod perfecta obiecti cognitio ordinatur: Et ſi quæratur quid ſit huius ſcientiæ obiectũ, licet ab aliquibus ponatur hoc diſiunctum idem, vel diuerſum, & ab aliis formalitas; Nos tamen huius ſcientiæ obiectum ponimus ens in ordine ad identitatem, & diſtinctionem, vel ſub ratione identitatis, & diuerſitatis. Nam cum hæc quæſtio ſit Metaphyſica, & idem ſit totius, & partis obiectum: Metaphyſicæ autem obiectum primũ ſit ens quatenus ens, erit etiam huius partis obiectum ipſummet ens ſub ratione (vt diximus) identitatis, ac diuerſitatis, & licet idem, & diuerſum ſit quoddam complexum, & ratio formalis obiecti debeat eſſe incomplexa; hoc nihil eſt; quia per hoc complexum circumloquimur aliquod incomplexum, ſicut per corpus animatum circumloquimur aliquod genus innominatum.

Scientiæ duę tantum ſunt cauſæ.

Quid ſit huius ſcientiæ comm.

Titulus autem talis eſt: Formalitates moderniores ad mentem Clariſſimi Doctoris Subt. Scoti in florentiſſimo Pariſienſi Gymnaſio, compilatæ per Excellentem Sacræ Theologiæ profeſſorem Magiſtrum Antonium Sirecti Prouinciæ Turoniæ Ord. Mino. fœliciter incipiunt: Circa quem titulum duo ſunt notanda; quorum primum eſt, quod iſtæ formalitates appellantur moderniores, ex eo, quod Antiqui Doctores fecerunt nonnullos libros Formalitatum, vt Franciſcus de Mayronis; Petrus Thomas; Nicolaus Bonetus, & ipſemet Scot. Doct. Subt. vt optimè notat Mauritius Hibernas. Secundum notandum; quod iſta quinque differunt. Scriptor, Compilator, Commentator, Author, & Auctor; nam Scriptor eſt, qui ſolum aliena ſcribit, nec addendo, nec minuendo. Compilator eſt, qui ſcribit aliena aliquid addendo, ſed nõ de ſuo, ſed ab aliis ſumendo, & hinc inde colligendo.

Scriptor qs dicatur.

Compilator quis dicatur.

 ligendo.

ligendo. Cōmentator eſt, qui ſcribit aliena, & ſua: ſed aliena vt principalia, ſua autem vt declaratiua. Author eſt, qui ſcribit aliena, & ſua; ſed ſua vt principalia, aliena vt declaratiua; & confirmatiua ſuorum. Auctor autem eſt; qui ſcribit aliena, & ſua æquè principaliter, vt quando dicta aliorum ſunt inſufficientia in materia, vel de aliquibus nihil determinant, atque adeo quando aliquid de huiuſmodi ab alijs omiſſis determinat, cum determinatione aliorum, de alijs rebus dicitur augere. Primus eſt qui ſolum tranſſcribit de quaterno in quaternum. Secundus eſt Magiſter Sent. & in propoſito Magiſter Antonius Sirectus; licet pauca addiderit de ſuo, & ideo in titulo ſe compilatorem nominat. Tertius eſt, qui declarat textus Sacros, ſicut Nicol. de Lyr. & cœteri, vel textus Philoſophorum, vt Auerroes, & cœteri. Quartus eſt, quilibet Doct. Theologiæ ſcolaſticus; qui dicta philoſophorum, & Sacræ Scripturæ adducit pro confirmatione ſuorum dictorum licet fortè melius dici poſſet, quod dicta philoſophorum, & Sacræ Scripturæ ſint principalia, & dicta Doctorum ſolum declaratiua, attamen non immeritò attribuitur illis Doctoribus quod ſint Auctores. Quintus eſt is, qui alios Doctores habet, ſed eis addit aliqua ab ipſis omiſſa, vt cōmuniter faciunt legentes in artibus, & Theologia. His præſuppoſitis: accedamus modò ad declarationem quæſtionis, cuius talis eſt titulus.

Commentator qui ſit. *Author quis appellatur.* *Auctor quis dicatur.*

Vtrum illa, quæ diſtinguntur formaliter, realiter diſtinguantur: In quo titulo quatuor ſunt termini declarandi, ſcilicet Vtrum, Diſtinctio, formalitas, & realitas. Vtrum eſt ſignum ſyncategorematicum, interrogatiuum, aut quæſitiuum, nihil per ſe ſignificans, ſed ſolum dubitationem denotans. Secundus terminus eſt diſtinctio. Pro cuius declaratione eſt notandum, quod iſta tria, diuiſio, diſtinctio, & non identitas, ſe habent ſicut magis commune, & minus commune: Omnis enim diuiſio eſt diſtinctio, & non econtra, & omnis diſtinctio eſt non identitas, & non econuerſo; nam diuiſio, cum inſequatur materiam, & quantitatem eſt inter partes materiales quantas, aut inter partes entitatiuas non quantas: primo modo diuiditur lignum in partes, ſecundo modo ſubſtantia corporea (quantitate ſecluſa) diuidi poteſt in partes entitatiuas, vt optimè docent oēs Scotiſtæ in 1. phyſ. ex quo ſequitur, quod diuiſio reperitur in materialibus

Declaratio tituli. *Vtrum quid ſignificet.* *Diuiſio inter quæ ſit.*

tantum, diſtinctio verò tam in materialibus, quàm in ſpiritualibus, & per conſequens omnia illa, quæ diuiduntur, neceſſariò diſtinguuntur, & non e contra: duo enim Angeli, & duæ animæ ab inuicem diſtinguuntur, & tamen ab inuicem non diuiduntur: Similiter omnis diſtinctio eſt non identitas, & non e contra: diſtinctio enim cum ſit poſitiua relatio, extrema præſupponit poſitiua; fundamentum ſcilicet & terminum; non identitas verò alterum tantum requirit extremum poſitiuum: & ex hoc ſequitur, quod inter negationem, & poſitiuum, priuationem, & habitum, non poteſt fundari diſtinctio, ſed ſolum non identitas: etſi quandoque dicitur, quod habitus à priuatione diſtinguitur, aut affirmatio à negatione, hoc negatiuè habet intelligi, diſtinguitur, hoc eſt, eſt non idem, & hoc modo concedimus, quod Franciſcus diſtinguitur à Chimera; id eſt, non eſt idem Chimeræ.

Diſtinctio inter quæ reperiatur.

Pro vlteriori tamen, & ampliori notitia huius termini, diſtinctio, obſeruandum eſt, quod cum iuxta Ariſt. doctrinam, tot modis dicitur vnum oppoſitorum, quot modis dicitur alterum, & vnum oppoſitorum cognoſcitur per reliquum; identitas, quæ diſtinctioni opponitur, duobus modis ſumitur, vno modo communiter, ſiuè tranſcendenter: Alio modo propriè & limitatè; ita & diſtinctio, primo modo identitas, & diſtinctio ſunt vna paſſio entis diſiuncta; quę de omni ente ſub diſiunctione prædicatur, licet enim propoſitiones iſtæ ſint falſæ, omne ens eſt idem, & omne ens eſt diuerſum, iſta tamen conceditur omne ens eſt idem, vel diuerſum, & de identitate, & diſtinctione hoc modo ſumptis loquitur Philoſophus. x. meta. dicens, omne ens, omni enti comparatum eſſe idem vel diuerſum: ſecundo modo identitas, & diſtinctio ſunt ſolius prædicamenti ſubſtantiæ, quod ex Ariſt. 5. meta. tex. 20. cap. de relationibus optimè declaratur, vbi ponit tres relationes fundatas ſuper vnū ſcilicet idem, ſimile, & æquale, & ſic loquendo de relationibus iſtis ſtrictè, appropriantur diuerſis generibus; vt identitas, & diſtinctio ſubſtantiæ, & æqualitas, & inæqualitas quantitati, ſimilitudo, & diſſimilitudo qualitati, & iſtarum relationum ſtrictè ſumptarum duplex eſt fundamentum ſcilicet remotum, & proximum, fundamentum remotum eſt res illius generis, vt fundamentum identitatis eſt res de genere ſubſtantiæ, æqualitatis res de genere quantitatis; ſimili-

Ariſt.

Identitas duobus modis ſumitur.

Ariſt.

Identitas propriè fundatur ſuper ſubſtantiam.

ſimilitudinis verò fundamentum eſt res de genere qualitatis. Proximum autem fundamentum, ſiue proxima ratio fundamenti eſt vnitas talis rei; non quidem vnitas numeralis; cum enim identitas ſit relatio realis, requirit extrema realiter diſtincta, at vnum numero in creaturis non poteſt communicari ſine ſui diuiſione pluribus realiter diſtinctis. Vnitas ergo, quæ eſt ratio fundandi vel fundamentum proximum, eſt vnitas ſpecifica, & ſic illa indiuidua idem, vel eadem dicuntur, quæ eandem ſubſtantiam in ſpecie habent, vt Sortes, & Plato. In propoſito, diſtinctio non ſumitur iſto ſecundo modo, ſed primo: nam ſecundo modo non reperitur in diuinis, quia ſicut nullum genus, nec aliquid alicuius generis formaliter dicitur de Deo, ita nec paſſio alicuius generis, & per conſequens nec aliqua relatio communis, ſi ſtrictè ſumatur: Relatio autem primo modo (vt dictum eſt) cum ſit quoddam tranſcendens, omne genus circuit, & repperitur in diuinis, quod ſic declaratur: Quodcumque ens eſt in ſe quid, & aliquem determinatum gradum in entibus habet, atque ita ſicut quodcumque ens poteſt tripliciter conſiderari, ita ſuper ipſum poteſt fundari triplex relatio tranſcendenter ſumpta. Identitas enim fundari poteſt ſuper quodcunque ens, inquantum eſt quid, æqualitas in quantum habet aliquam perfectionis magnitudinem, quæ quantitas dicitur virtutis, de qua D. Auguſt. 6. de Trinit. cap. 7. inquit. In his, quæ magna mole non ſunt, illud eſt maius, quod eſt melius: ſimilitudo verò ſuper quodcumque ens inquantum eſt quale. Vnde valdè eſt obſeruandum id, quod dicit Ant. And. in ſol. 4. arg. 14. quæſt. 5. meta. quod ſubſtantia poteſt bifariam ſumi, vno modo vt eſt res determinati generis, alio modo pro eſſentia rei communis omni generi: Similiter quantitas poteſt capi dupliciter, vel pro vt eſt res determinati generis, quæ quantitas molis appellatur: vel pro quantitate perfectionis, quæ omni generi competit. Demum & ipſa qualitas conſiderari poteſt, vt eſt res generis determinati, vel pro qualitate eſſentiali, eo modo, quo ab Ariſt. 5. met. differentia qualitas appellatur: accipiendo ergo ſubſtantiam, quantitatem, & qualitatem, vt ſunt res determinati generis, ſic identitas, & diſtinctio ſuper vnum in ſubſtantia, & non in alijs generibus fundantur; ſicq; accipitur identitas ſeu diſtinctio ſtrictè: ſed ſecundo modo

D. Aug.

Ant. And.

Subſtantia dupliciter ſumitur.

Quantitas dupliciter accipitur.

Qualitas etiam duplices accepta.

Ariſt.

accipiendo ſubſtantiam, quantitatem, & qualitatem, identitas ſuper vnum in ſubſtantia cuiuſlibet generis poteſt fundari; quodque de identitate, ac diſtinctione dictum eſt, de æqualitate, & ſimilitudine eſt intelligendum.

Formalitatis difinitio.
Ioannes de Vall.

Tertius terminus declarandus, eſt formalitas, quæ à diuerſis diuerſimodè definitur. Primò definitur à Ioanne de Vallonis ſic: formalitas eſt omne id, quo aliquid eſt extra nihil, & ſic materia prima, voluntas, intellectus, & breuiter, omne illud, quo aliquid ponitur extra nihil, poteſt dici formalitas; exemplum, Sortes eſt ens; ens eſt formalitas: ſimiliter, Sortes eſt bonus, Sortes eſt verus, ens, bonum, verum, ſunt formalitates, quibus Sortes eſt extra nihil: quæ quidem definitio (ni fallor) eſt nimis ampla: ſequeretur enim modos intrinſecos eſſe formalitates, cum per ipſos modos intrinſecos aliquid ſit extra nihil, quod communis Scotiſtarum Scola non admittit, vt infra magis videbitur. Ideo ab alijs formalitas ſic difinitur, formalitas eſt ratio conceptibilis ex natura rei, & ita omnis ratio, ſeu omnis conceptus ſub qua, vel ſub quo aliquid concipitur ex natura rei, erit formalitas; ita quod ſi concipias Sortem, inquantum eſt homo, vel ſubſtantia, vel ens, homo, ſubſtantia, & ens ſunt formalitates, & vt ſic formalitas methaphorice dicitur à forma, nam cum forma ſit actus quidam, & ratio, ut dicit Ariſt. 2. phyſ. tex. 28. vbi appellat formam, rationem, & actum, & omne quod intelligitur, ſit actus, & ratio ex Auer. 2. de anima cõmentario 6. quare ratio obiectalis ſub qua aliquid intelligitur, meritò formalitas appellabitur, ſed de hoc diffuſius infra in art. de identitate, ac diſtinctione formali.

Opinio Vallonis refellitur.
Definitio aliorũ ipſius formalitatis.
Ariſt.
Auer.

Franc. de Mayr. difinitio ipſius formalitatis.

Demum formalitas à Franc. de Mayr. in 1. diſt. 8. quæſt. 5. ſic diffinitur: formalitas eſt quidditas vniuſcuiuſque habentis quidditatem, ſiue definibile ſit, ſiue non: ratio enim formalis vniuſcuiuſque eſt id, quod ſibi primo modo ineſt; & talia ſunt omnia prædicata quidditatiua. Sed contra iſtam difinitionem inſurgit difficultas, ſi enim formalitas eſt quidditatiua, & cum quidditas, & eſſentia ſint idem; ſequitur quod formalis diſtinctio erit eſſentialis. Huic difficultati occurrit ipſemet Franc. vbi ſupra dicens, quod quidditas abſtrahit ab eſſentia, ſicut entitas à ſubſtantia, & per conſequens diſtinctio quidditatiua abſtrahit ab eſſentiali, atque ita multæ quidditates ſtant cum eſſentiali vnitate.

Difficultas.
Solutio inſtantiæ.

Quartus, & vltimus terminus eſt realitas; quæ eſt abſtra-ctum rei: Realitas enim venit à re, res verò à ratus, rata, ratum; quod eſt, firmus, firma, firmum; videndum eſt ergo quotupliciter accipiatur res, pro notitia huius termini, realitas. Res tripliciter accipi conſueuit, ſcilicet pro re ſubſiſtentiæ, exiſtētiæ & eſſentiæ; iſtaq; tria per ordinē ſe habent, quia omne ſubſiſtens eſt exiſtens, & non econtra, & omne exiſtens habet eſſe eſſentiæ & non econtra, loquendo de actuali exiſtentia: Res autem ſubſiſtentiæ, ſiuè ſubſiſtens eſt illud, quod eſt incommunicabile, vt quo, & ut quod; ſed quia incommunicabile eſt quid priuatiuum, & priuatio cognoſcitur per habitum, vt docent Ariſt. & Auer. 3. de anima tex. com. 25. hinc eſt, quod primò videndum eſt; quid ſit communicabile, vt quod, & vt quo. Communicabile, vt quod, eſt illud, quod de pluribus prædicatur, vt ſunt omnes ſecundæ ſubſtantiæ, & omnia vniuerſalia cuiuſcunque generis, & quia primæ ſubſtantiæ, & ſingularia accidentium non prædicantur de pluribus, per oppoſitum ſunt incommunicabilia vt quod, vt Cicero, Franc. & hæc albedo. Communicabile vt quo eſt illud, quo aliquid eſt tale, ut forma, tam accidentalis; quam ſubſtantialis eſt illa, qua aliquid eſt tale accidentaliter, vel ſubſtantialiter: vnde Ariſt. 1. Phyſ. tex. 27. appellat formam, tam accidentalem, quàm ſubſtantialem, rationem eſſendi illius, cui communicatur, vel quo ad eſſe ſimpliciter, vel quo ad eſſe ſecundum quid: ſuppoſitum igitur exiſtens in natura ſubſtantiali, ſiue ſit limitatum, ſiue illimitatum dicitur ſubſiſtens, eò quod de pluribus prædicari non poteſt, nec eſt alicui eſſendi ratio quo ad aliquod eſſe, cum vltimam actualitatem habeat non ordinabilem ad ulteriorem actum, atque ita talia ſuppoſita ſunt ſimpliciter incommunicabilia, & ut quo, & ut quod. Vel clarius: Res ſubſiſtens eſt, quæ eſt in vltima actualitate, & non ordinatur ad vlteriorem formam ſubſtantialem, nec eſt alicui ratio eſſendi, & notanter dixi ſubſtantialem, & non accidentalem, quia primæ ſubſtantiæ licet ſint in vltima actualitate, benè ordinari ad accidentalem formam poſſunt; quia accidentia recipere queunt; ac etiam notanter dixi, nec eſt ratio eſſendi alicui, quia licet hæc albedo ſit in vltima actualitate, cum tamen ſit alicui ratio eſſendi accidentaliter (nam Sortes hac albedine eſt albus) ideò hæc albedo res ſubſiſtens haud eſt;

Rei triplex acceptio.

Res ſubſiſtēs quid ſit.

Ariſt. & Auer.

Communicabile duplex, ut quod, & ut quo.

Communicabile quod, definitur.

Communicabile quo, quid ſit.

Ariſt.

Res ſubſiſtens quid ſit.

ſimiliter materia; & forma cum ſint rationes eſſendi compoſito, licet in vltima ſint actualitate, nihilominus res non ſunt ſubſiſtentes, cum vtraque ſit compoſiti pars.

Res exiſtēs quid ſit. Secundò eſt res exiſtens, & eſt vniuerſalior quam ſubſiſtens, & eſt omne illud, quod extra cauſam, & intellectum eſſe habet actumque iſtum exiſtendi (quem etiam entitiuum vocamus) materiæ ipſi tribuimus, cum habeat eſſe extra cauſam, & intellectum, ut docet Doct. Subr. 2. ſent. diſt. 12. quæſt. 1. & hoc eſſe exiſtentiæ in quolibet reperitur prædicamento, nec eſt intelligendum, quod omne, quod reponitur in prædicamento ſit actu exiſtens; cum id, quod ponitur in prędicamento, ab exiſtentia abſtrahat, ſed intelligendum eſt, quod exiſtentia, rei cuiuſlibet prædicamenti competere poteſt ſed non ſubſiſtentia, ſicq; patet, quod in plus res exiſtens ſe habet, quam ſubſiſtens; exiſtens enim in quolibet prædicamento, ſubſiſtens verò in prædicamento ſubſtantiæ tantum eſt. *Scotus.*

Res eſſentiæ quid ſit. Vltimò eſt res eſſentiæ, quæ eſt ipſamet eſſentia, aut in ſingulari exiſtens, aut in intellectu, primo modo dicitur habere eſſe ſubiectiuum: ſecundo modo obiectiuum, & dixi notanter exiſtens in ſingulari quia ſecundum Scot. in 2. diſt. 1. quæſt. 2. nunquam eſſe eſſentiæ ab exiſtentia realiter ſeparatur; etiam notanter dixi, in intellectu, a quo quidditas rei cognoſcitur; quia res in eſſe obiectiuo apud intellectum non eſt res exiſtens; Roſa enim in hyeme habet eſſe eſſentiæ; quæ tamen eſſentia non eſt in re exiſtente, ſed in intellectu, pro quanto intellectui eſſentia rei, ſeu quiditas per ſpeciem intelligibilem repræſentatur, vt ab omni abſtrahit ſubſiſtentia, & exiſtentia; ſpecies enim intelligibilis naturam ab omni ſuppoſito, & ab omni ſingulari abſtractam, & per conſequens ab omni exiſtentia repræſentare poteſt.

Difficultas. Sed hic non parua oritur difficultas. Nam ſi ex Doctoris Subtilis ſententia, eſſe eſſentiæ, & exiſtentiæ idem ſunt realiter, & ab inuicem ſeparari haud poſſunt, quomodo igitur Roſa habere poteſt eſſe eſſentiæ ſine exiſtentia? aut quo pacto quidditas, ſeu eſſentia reperiri ſine exiſtentia poterit?

Reſponſio Io. de Vall. ad difficultatem. Ad hanc difficultatem reſpondet de Vallonis, quod eſſe reale eſſentiæ realiter exiſtens non ſeparatur ab exiſtentia; ſed eſſe eſſentiæ cognitum, quod habet roſa in hyeme, benè ſeparatur ab exiſtentia. Sed hæc euaſio (meo quidem iudicio)

difficul-

Contra Ioan.

difficultatem non tollit; eo quod cum exiſtentia in creaturis ſit modus intrinſecus eſſentiæ, (ex ſententia omnium Scotiſtarum) nullo modo poterit ab eſſentia ſeparari atque ita in quocunque eſſe conſideretur eſſentia, exiſtētiam, ut modum intrinſecum ſemper habebit: & confirmatur. Nam in quocunque eſſe eſſentia conſideretur; ſemper ſuam propriam paſſionem habet, ipſam realiter conſequentem, ergo à fortiori, cum modus intrinſecus paſſione ſit intimior, in quocunque eſſe concipiatur eſſentia, ſemper exiſtentiam, vt modum intrinſecum habebit. Dicendum eſt ergo, quod eſſentia, & exiſtentia poſſunt multipliciter conſiderari. Primo modo conſideratur eſſentia, vt habet eſſe obiectiuum. Secundò, ut habet eſſe poſſibile tantum. Tertiò vt habet eſſe cognitum; primo, & ſecundo modo conſideratur præciſe ſecundum totum eſſe roſæ eſſentiale abſolutè, licet illud eſſe abſolutum dicatur ſecundum quid; quia nihil reale actu dicit. Tertio modo tale eſſe conſideratur non abſolute, ſed vt includit relationem rationis ad intellectum cognoſcentem, ita & exiſtentia tripliciter concipi poteſt: primò, ut tantum habet eſſe obiectiuum. Secundo, ut habet eſſe poſſibile. Tertiò in eſſe cognito; primis duobus modis accipitur exiſtentia abſolutè, & eſt ſimpliciter eadem cum illa, quæ actu eſt, differt tamen ab illa; quia illa eſt in actu, hæc autem in potentia. Tertio modo accipitur, ut includit relationem ad intellectum cognoſcentem. Vlterius notandum eſt, quod exiſtentia eſt gradus intrinſecus illius cuius eſt, & eſt ſimpliciter impoſſibile, rem aliquam eſſe ſine ſuo gradu intrinſeco, cum modus intrinſecus nullo modo, realiter nec formaliter poſitiuè ab eo cuius eſt modus diſtinguatur, vt infra magis uidebimus, & eſt ſententia Doct. Subr. in 1. ſent. diſt. 8. quæſt. 3.

Cōfirmatio. *Eſſentiæ & exiſtētiæ multiplex acceptio.* *Eſsētia quot modis ſumātur.* *Exiſtentia quot modis capiatur.* *Exiſtentia eſt gradus intrinſecus rei.* *Scot.*

Demum notandum eſt, quod in quocunque eſſe aliqua res ponatur, ſiue in eſſe obiectiuo, ſiue in eſſe poſſibili, ſiue cognito, in eodem eſſe habet ſuum modum intrinſecum, vt finitas gradus eſt intrinſecus hominis, ſi homo tantum eſſe habet obiectiuum, & finitas, quæ eſt eius gradus intrinſecus eſſe habebit obiectiuum, ſi poſſibile, poſſibile, ſi actu, actu. His itaque ſuppoſitis, reſpondeo modo per aliquas concluſiones ad difficultatem.

Reſpōſio ad difficultatē, per concluſiones.

Prima concluſio. Sicut homo ab æterno eſſe obiectiuum habuit, ſic exiſtentia eius in eſſe obiectiuo præciſè conueuit

Prima concluſio.

homini, ut gradus intrinſecus illius, & vt ſic, eſſe eſſentiæ hominis in tali eſſe eſt ſimpliciter idem cum exiſtentia illius in eſſe tali.

Secunda concluſio. Secunda concluſio ſicut hominis eſſentia ab æterno habuit eſſe poſſibile præciſe, ita eius exiſtentia in eſſe poſſibili præciſè, conuenit eſſentiæ hominis, ut gradus intrinſecus & eſt idem illi.

Tertia concluſio. Tertia concluſio. Sicut eſſentia hominis in eſſe reali, & actuali ponitur in tempore, ſic eius exiſtentia eodem ponitur modo, ut gradus eius intrinſecus; atque ita impoſſibile eſt hominis eſſentiam in eſſe reali, & actuali ab eius exiſtentia realiter diſtingui, & ex his patet ueritas propoſitionis Doctor. Subtilis, nimirum quod eſſentia eſt ſimpliciter eadem cum exiſtentia ſemper ſingula ſingulis reddendo. Non enim imaginandum eſt (vt aliqui putant) quod eſſentia rei, quæ fuit ab æterno in eſſe obiectiuo, poſſibili, & cognito dicatur idem realiter cum exiſtentia rei actuali, quæ eſt ex tempore; ſed cum exiſtentia in eſſe obiectiuo, poſſibili, & cognito: Nec etiam poteſt dici, quod eſſentia, vt habet eſſe obiectiuum, poſſibile, & cognitum, realiter diſtinguatur ab actuali exiſtentia, quæ eſt ex tempore, diſtinctio enim realis eſt tantum inter rem, & rem actu exiſtentem, at cū exiſtentia actualis ab æterno non fuerit, ab eſſentia realiter diſtingui haud poterit. Dicendum eſt ergo, quod eſſentia ab exiſtentia nullo pacto realiter ſeparatur, & ſic patet, quid ſit dicendum ad difficultatem. Et ex hac reſponſione duo ſequuntur corrolaria: primum eſt; commune dictum Scotizantium falſum eſſe, ſcilicet quod eſſentia in plus ſe habeat, quam exiſtentia, & quod omne exiſtens habeat eſſe eſſentiæ, & non e contra, immò omne quod habet eſſe eſſentiæ; habet eſſe exiſtentiæ ſuo modo.

Eſſentia nullo modo ab ipſa exiſtentia ſeparatur. *Ex iam dictis duo corrolaria.* *Primum. Errant Scotiſtæ hic.*

Secundum corrolariū. Secundum; falſum eſt, quod res eſſentiæ ponatur in prædicamento, & non res exiſtentiæ: ſicut enim ponitur eſſentia in prædicamento, ita & exiſtentia, & cum eſſentia ponatur in prædicamento, ut habet eſſe cognitum; ita & exiſtentia, quæ eſt eadem realiter eſſentiæ, in prædicamento reponitur, prout habet eſſe cognitum; cum ab ipſa nullo pacto ſeparari queat. *Inſtantia per Boetiū.* Et ſi dicatur, quod Boetius dicit quod ea, quę ponuntur in prædicamento abſtrahunt ab exiſtentia. *Reſponſio.* Dicimus, quod verum eſt, quod abſtrahunt ab exiſtentia actuali

cum

tum nec ipſa eſſentia, vt habet eſſe actuale (nam vt ſic habet eſſe in ſingularibus) ponatur in prædicamento: & hæc de titulo quæſtionis, qui erat talis. Vtrum illa, quæ diſtinguuntur formaliter, diſtinguantur realiter. In qua quidem quæſtione præſupponitur vnum, & aliud quæritur: Omnis enim quæſtio (teſte Ariſto. 7. diuinorum tex. 59.) vnum quærit, & aliud præſupponit, Hæc autem quæſtio ſupponit, quod dentur quidditates, formalitates, & eſſentiæ diſtinctæ conceptibiles, cum dicitur. Vtrum illa, quæ diſtinguuntur formaliter. Secundò ſupponit, quod dentur res ſubſtantiæ, & exiſtentiæ: cum dicitur diſtinguantur realiter; ſolum enim illa, quæ exiſtunt, vel ſubſiſtunt, diſtinguuntur realiter: Deinde quæritur, An huiuſmodi formalitates, vel eſſentiæ conceptibiles; ſiue ea, quæ ſecundum formalitates diſtinguuntur; diſtinguantur ſicut res, & res exiſtentiæ, vel ſubſiſtentiæ, atq; realiter: Determinatio quæſtionis erit negatiua, nimirum, quod illa, quæ diſtinguuntur formaliter, nō eſt neceſſe, quod realiter diſtinguantur; ſed quod cum diſtinctione formalitatum ſtat realitatum identitas. Et hoc confirmat Author quinque medijs ſcilicet Logico, Phyſico, Morali, Metaphiſico, ac Theologico quæ habentur in argumentis, & primum eſt tale.

Tituli explicatio.

Ariſt.

T E X T V S.

IN oppoſitum arguitur ex quintuplici auctoritate. Logicali; ſic, quia Ariſtot. in prædicamentis cap. de qualitate; quod idem calor numero, qui eſt de prima ſpecie qualitatis, vt eſt diſpoſitio; eſt de tertia, vt eſt paſſio; ſed certum eſt, quod idem calor vnus numero eſt realiter, & eſſentialiter idem, & tamen facit diuerſas ſpecies, vel ponitur ſub diuerſis ſpeciebus, ergò oportet ponere diuerſas formalitates; per quas diuerſas facit ſpecies; vel per quas reponitur ſub diuerſis ſpeciebus; & ſic cum identitate rei reali, ſtabit, imò neceſſario ponere diuerſas formalitates oportet.

COM-

COMMENT. I.

Franc.de Mayr.

PRo intelligentia huius auctoritatis ſunt aliqua notanda: Primum; quod (vt diximus ſupra) formalitas, ſecundum Franciſcum, eſt quidditas vniuſcuiuſque rei habentis quidditatem, ex quo ſequitur, quod vbi ſunt diuerſæ quidditates, ſunt etiam diuerſæ formalitates.

Quæ ponuntur ſub diuerſis ſpeciebus habent diuerſas formalitates.

Secundò notandum eſt, quod illa, quæ ponuntur in diuerſis ſpeciebus, habent neceſſario aliam, & aliam definitionem: ſpecierum enim definitiones ſunt diuerſæ, & cum definitio dicat quidditatem, & formalitas ſit quidditas, ſequitur, quod illa, quæ ponuntur ſub diuerſis ſpeciebus, habebunt diuerſas formalitates ſi enim alia eſt hominis, & alia leonis definitio, erit huius leonis definitio alia à Franciſci definitione. Cum itaque idem calor numero ab Ariſt. in prima ſpecie qualitatis ponatur, vt eſt diſpoſitio, & in tertia, vt paſſibilis eſt qualitas, ſequitur neceſſario, quod in eodem calore numero, plures ſint formalitates, quibus idem calor a ſe ipſo diſtinguatur ut eſt in prima, & tertia ſpecie qualitatis, vt enim eſt in prima ſpecie qualitatis, aliam ab ea habet definitionem ab ea, quam habet ut reponitur in tertia ſpecie. Nam ut eſt in prima ſpecie qualitatis, ſic definitur. Calor eſt diſpoſitio de facili mobilis à ſubiecto: at verò ut in tertia reponitur, ſic difinitur. Calor eſt qualitas in ſenſu paſſionem inferens. Cum igitur calor aliam quidditatem habeat, habebit etiam aliam, & aliam formalitatem, & per conſequens, ea, quæ formaliter diſtinguuntur, realiter haud diſtinguuntur. Et poteſt hæc ratio per Ariſt. 6. met. cap. 2. confirmari, ubi habet, quod habitus ſcientiarum diſtinguuntur ab inuicem eſſentialiter, penes modum conſiderandi diuerſum, & tamen ſecundum omnes, idem numero materiale ſubiectum poteſt in omnibus tribus ſcientijs conſiderari: phyſica ſ. methaphyſica, & mathematica; ut de corpore patet. Corpus enim (vt eſt quid compoſitum ex materia, & forma, habens in ſe principium actiuum, ſeu paſſiuum ſui motus) conſideratur à naturali philoſopho, vt habet dimenſionem trinam, conſideratur a mathematico, & ut habet in ſe quidditatem à mataphyſico, verum de eadem re pœnitus indiſtincta plures ſcientiæ eſſe non poſſunt, niſi in ea ſint

Ariſt.

Calor quid ſit.

Confirmtio rationis.

Subiectum idem poteſt in diuerſis ſcientijs conſiderari.

Exemplum de corpore, cuius diuerſa acceptio.

ea ſint plures conceptus, vel formalitates atque ita cum idẽtitate realitatis diſtinctio formalitatum ſtabit. Poteſt autem prima hæc ratio ſic ad ſyllogiſticam formam reduci. Vbicunque eſt vnitas realitatis, & diuerſitas quidditatum, ibi eſt identitas realis cum diſtinctione formali, in eodem autem calore numero identitas eſt realitatis, & diuerſitas quidditatum, in eodem itaque calore numero erit realis identitas cum diſtinctione formali, ergo quæ diſtinguuntur formaliter, non diſtinguuntur realiter. Maior de ſe eſt manifeſta, diuerſitas enim quidditatum infert diſtinctionem formalem; cum quidditas, & formalitas idem ſint: Minor etiam quò ad primam partem patet, & quo ad ſecundam probatur. Quod habet diuerſas definitiones, diuerſas habet quidditates, idem calor numero diuerſas habet definitiones; diuerſas ergo habebit quidditates: Maior patet, & minor probatur. Quod ponitur in diuerſis ſpeciebus, diuerſas habet definitiones, idem calor numero in diuerſis ponitur ſpeciebus, ergo diuerſas habet definitiones. Maior patet: cum enim ſpecies diuerſas habeant differentias, habent etiam diuerſas definitiones. Min. patet ex Ariſt. in prædicamentis cap. de qualitate, in quo idem calor in prima, & tertia qualitatis ſpeciebus ponitur, ſequitur modò ſecunda ratio.

Quidditas, & formalitas ſunt idẽ.

Ariſt.

T E X T V S.

SEcundo probatur idem auctoritate naturali, dicit enim Phyloſophus 3. phyſ. tex. com. 21. quod actio, & paſſio, cum idem ſignificent realiter in numero, habent tamen quod quid erant, alterum, & alterum diſtincta, ſed diſtinctio per quod quid erat arguit diſtinctionem formalitatum, ergo cum eadem re eſſentialiter ſtabit diuerſitas formalitatum.

COM-

COMMENT. II.

Actio bifariam ſumitur.

PRo huius ſecundæ rationis intelligentia obſeruandum eſt, quod actio ſumitur dupliciter: vno modo pro actione reſpectus, alio modo pro actione acta, & producta, actio reſpectus, vel eſt ad terminum tranſeuntem extra agens, uel ad terminum manentem in agente, ſi primo modo, dicitur tranſiens, ſi ſecundo appellatur immanens. Obſeruandum eſt etiam, quod actio reſpectiua non dicitur tranſiens ratione ſui, eo quod ipſa tranſeat, & extra agens recipiatur; ſed ratione termini producti per ipſam, dicitur tamen immanens, tam ratione termini, quam ratione ſui, eo quod & ipſa, & terminus, per ipſam productus, in ipſomet agente, remanent: actio autem acta, & producta eſt prioris actionis terminus; quæ ſi manet in agente immanens appellatur, ſi verò extra agens recipitur, nuncupatur tranſiens: quando ergo Doctor dicit, quod actio, & paſſio per Ariſt. 3. phyſ. ſunt idem realiter, non intelligit de actione, & paſſione reſpectiua, ſed de actione producta, nam actio reſpectiua, & paſſio (cum diſtincta prædicamenta ſint) realiter diſtinguuntur, vt habet ipſe Ariſt. poſt 1. vbi docet, quod quando genus generaliſſimum ab alio negatur, quod illa propoſitio eſt immediata, & vera, ut dicendo. Actio non eſt paſſio, iſta propoſitio eſt uera, & immediata, quod ſecus eſſet, ſi actio, & paſſio idem eſſent realiter. Intelligit itaque Doctor de actione acta, ſeu producta: eadem namque actio acta, ut forma producta, nempe caliditas in aqua per habitudinem, quam habet ad agens ſcilicet ad ignem, appellatur actio, & per habitudinem ad paſſum in quo recipitur, nempè ad aquam, dicitur paſſio, & ideo eademmet forma (quatenus eſt ab agente) dicitur actio, & quatenus in paſſo recipitur, paſſio appellatur. His notatis, patet ratio Doctoris, quæ poteſt ſic confirmari. In quocunque eſt identitas realis, & diſtinctio quidditatum, ibi eſt identitas realis, & diſtinctio formalis, uel ſic. Quæcunque habent eandem realitatem, & diſtinctam quidditatem, ſunt idem realiter, & diſtinguuntur formaliter: Actio, & paſſio habent eandem realitatem, & diſtinctam quidditatem, ergo ſunt idem realiter, & diſtinguuntur formaliter. Maior eſt manifeſta, &

Scotus.
Ariſt.
Actio producta et paſſio idem ſunt realiter.
Ariſt.
Confirmatio rationis Scoti.

min. eſt Ariſt. 3. phyſ. tex. com. 21. & inde, vbi ſcribit quod actio, & paſſiò ſunt idem realiter, & tamen habent aliud, & aliud quod quid erat eſſe, ideſt aliam, & aliam quidditatem, ſeu formalitatem. Sed contra iſtam rationem inſtatur ex Ariſt. 3. phyſ. tex. 22. ubi docet, quod doctio, & doctrina non ſunt idem, neque actio cum paſſione, ſed cui inſunt hęc ſcilicet motui: nam actio, & paſſio ſunt idem cum motu; ſed non inter ſe. Ad hanc difficultatem reſpondet de Vallonis, quod uerum eſt, quod actio, & paſſio ſunt idem inter ſe, ſcilicet formaliter, vt vult Ariſt. in textu; quando dicit], quod huius in hoc, & quod huius ab hoc actum eſſe, ratione alterum eſt ideſt diſtincta ſunt diſtinctione, quæ eſt diſtinctio formalis: ſunt igitur actio, & paſſio formaliter diſtinctæ, & ſunt idem motus ideſt unus motus realiter, quod eſt propoſitum noſtrum: ſed hæc reſponſio (vt videbimus ſtatim) non eſt ad mentem Doctoris noſtri Subtilis. Sequitur tertia ratio.

Ariſt.

Inſtantia cõtra rationẽ ex Ariſt.

Reſponſio de Vallonis ad difficultatẽ.

T E X T V S.

Tertiò arguitur auctoritate morali: dicit Philoſophus quinto ethyc. quod virtus, & iuſtitia ſunt eadem res, ſed tamen ſunt diſtincta ſecundum rationem quidditatiuam, ſed diſtingui per rationem quidditatiuam, eſt diſtingui formaliter, ergo cum identitate reali ſtat pluralitas formalitatum.

COMMENT. III.

HAEc ratio eſt de ſe clara. Vnum tamen aduertendum eſt, quod ſi ratio formalis virtutis, & ratio formalis iuſtitiæ, vna eſſent ratio formalis, tunc quicquid eſſet iuſtitia, eſſet virtus moralis, & quicquid eſſet virtus moralis, eſſet iuſtitia: quod falſum eſt: Nam virtus moralis. ſe habet, vt genus ad iuſtitiam, & genus non conuertitur ad ſpeciem, ſicut animal non conuertitur cum homine: alia eſt enim formalis ratio animalis, & alia hominis, ita alia eſt formalis

Ratio formalis virtutis, ratio formalis iuſtitiæ non eſt una.

malis

COMMENT. II.

Actio bifariam ſumitur. PRo huius ſecundæ rationis intelligentia obſeruandum eſt, quod actio ſumitur dupliciter: vno modo pro actione reſpectus, alio modo pro actione acta, & producta, actio reſpectus, vel eſt ad terminum tranſeuntem extra agens, uel ad terminum manentem in agente, ſi primo modo, dicitur tranſiens, ſi ſecundo appellatur immanens. Obſeruandum eſt etiam, quod actio reſpectiua non dicitur tranſiens ratione ſui, eo quod ipſa tranſeat, & extra agens recipiatur; ſed ratione termini producti per ipſam, dicitur tamen immanens, tam ratione termini, quam ratione ſui, eo quod & ipſa, & terminus, per ipſam productus, in ipſomet agente, remanent: actio autem acta, & producta eſt prioris actionis terminus; quæ ſi manet in agente immanens appellatur, ſi verò extra agens recipitur, nuncupatur tranſiens: quando ergo Doctor dicit, quod actio, & paſſio per Ariſt. 3. phyſ. ſunt idem realiter, non intelligit de actione, & paſſione reſpectiua, ſed de actione producta, nam actio reſpectiua, & paſſio (cum diſtincta prædicamenta ſint) realiter diſtinguuntur, vt habet ipſe Ariſt. poſt 1. vbi docet, quod quando genus generaliſſimum ab alio negatur, quod illa propoſitio eſt immediata, & vera, ut dicendo. Actio non eſt paſſio, iſta propoſitio eſt uera, & immediata, quod ſecus eſſet, ſi actio, & paſſio idem eſſent realiter. Intelligit itaque Doctor de actione acta, ſeu producta: eadem namque actio acta, ut forma producta, nempe caliditas in aqua per habitudinem, quam habet ad agens ſcilicet ad ignem, appellatur actio, & per habitudinem ad paſſum in quo recipitur, nempè ad aquam, dicitur paſſio, & ideo eademmet forma (quatenus eſt ab agente) dicitur actio, & quatenus in paſſo recipitur, paſſio appellatur. His notatis, patet ratio Doctoris, quæ poteſt ſic confirmari. In quocunque eſt identitas realis, & diſtinctio quidditatum, ibi eſt identitas realis, & diſtinctio formalis, uel ſic. Quæcunque habent eandem realitatem, & diſtinctam quidditatem, ſunt idem realiter, & diſtinguuntur formaliter: Actio, & paſſio habent eandem realitatem, & diſtinctam quidditatem, ergo ſunt idem realiter, & diſtinguuntur formaliter. Maior eſt manifeſta, & min. eſt

Scotus. *Ariſt.* *Actio producta et paſſio idem ſunt realiter.* *Ariſt.*

Confirmatio rationis Scoti.

min. eſt Ariſt. 3. phyſ. tex. com. 21. & inde, vbi ſcribit quod actio, & paſſiò ſunt idem realiter, & tamen habent aliud, & aliud quod quid erat eſſe, ideſt aliam, & aliam quidditatem, ſeu formalitatem. Sed contra iſtam rationem inſtatur ex Ariſt. 3. phyſ. tex. 22. ubi docet, quod doctio, & doctrina non ſunt idem, neque actio cum paſſione, ſed cui inſunt hęc ſcilicet motui: nam actio, & paſſio ſunt idem cum motu; ſed non inter ſe. Ad hanc difficultatem reſpondet de Vallonis, quod uerum eſt, quod actio, & paſſio ſunt idem inter ſe, ſcilicet formaliter, vt vult Ariſt. in textu; quando dicit, quod huius in hoc, & quod huius ab hoc actum eſſe, ratione alterum eſt ideſt diſtincta ſunt diſtinctione, quæ eſt diſtinctio formalis: ſunt igitur actio, & paſſio formaliter diſtinctæ, & ſunt idem motus ideſt unus motus realiter, quod eſt propoſitum noſtrum: ſed hæc reſponſio (vt videbimus ſtatim) non eſt ad mentem Doctoris noſtri Subtilis. Sequitur tertia ratio.

Ariſt.

Inſtantia cõtra rationẽ ex Ariſt.

Reſponſio de Vallonis ad difficultatẽ.

T E X T V S.

T*Ertiò arguitur auctoritate morali: dicit Philoſophus quinto ethyc. quod virtus, & iuſtitia ſunt eadem res, ſed tamen ſunt diſtincta ſecundum rationem quidditatiuam, ſed diſtingui per rationem quidditatiuam, eſt diſtingui formaliter, ergo cum identitate reali ſtat pluralitas formalitatum.*

COMMENT. III.

HAEc ratio eſt de ſe clara. Vnum tamen aduertendum eſt, quod ſi ratio formalis virtutis, & ratio formalis iuſtitiæ, vna eſſent ratio formalis, tunc quicquid eſſet iuſtitia, eſſet virtus moralis, & quicquid eſſet virtus moralis, eſſet iuſtitia: quod falſum eſt: Nam virtus moralis ſe habet, vt genus ad iuſtitiam, & genus non conuertitur ad ſpeciem, ſicut animal non conuertitur cum homine: alia eſt enim formalis ratio animalis, & alia hominis, ita alia eſt formalis

Ratio formalis virtutis, ratio formalis iuſtitiæ non eſt una.

Ariſt. malis ratio iuſtitiæ, alia formalis ratio virtutis, & tamen dicit Ariſt. quod virtus & iuſtitia ſunt vna res, ergo cum identitate reali ſtat diſtinctio formalis.

T E X T V S.

Iſtæ rationes concludunt contra Aduerſarium, licet non concludant contra Scotiſtam, vel contra Maroniſtam.

COMMENT. IIII.

Vult dicere Doctor, quod tres iſtæ auctoritates concludunt contra Thomiſtam, & alios de via communi, ſed non contra Scotiſtam, & Maroniſtam, & ratio eſt (ut notat Mauritius) quia aliter exponitur Ariſt. in præfatis locis à Thomiſtis, & aliter à Scotiſtis. Thomiſtæ enim tenent, quod quando qualitas diuiditur, ſicut genus in ſpecies diuidatur; & quod illæ quatuor ſpecies qualitatis ſint verè ſpecies. Scotiſtæ autem, & Franciſcus dicunt oppoſitum. negant enim quod qualitas diuidatur in ſpecies, ſed volunt, quod diuidatur in modos, differentia autem quæ eſt inter ſpeciem, & modum (vt optimè docet Doctor Subtilis in prædicamentis quæſtio. 3.) eſt talis, quod ſpecies ad ſuum genus differentiam eſſentialem addit, modus verò differentiam accidentalem, atque ita eadem qualitas per diuerſam habitudinem ad ſubiectum, ideſt, penes hoc, quod eſt eſſe permanens, uel non eſſe à natura, uel non ſenſibilis, vel non poteſt poni ſub diuerſis modis, qui rationem eſſentialiter haud variant, nam omnes iſtæ habitudines, vel plures poſſunt ſecundum eſſentiam in eadem eſſe qualitate: atque ita hæc ratio licèt expreſſe concludat contra Thomiſtas, genus qualitatis verè in ſpecies diuidi affirmantes, & idem numero calor in diuerſis ſit ſpeciebus, & per conſequens habeat quod quid erat eſſe diuerſum, tamen nō ita expreſsè apud Scotum concludit, quia apud ipſum calor habet tantum vnum quodquid erat eſſe; licet etiam apud Scotum concludat aliquo modo, ex eo quod impoſſibile eſt eandem rem, & eodem modo conſideratam poni ſub diuerſis modis,

Mauritius.
Ariſtoteles aliter a Thomiſtis, & aliter a Scotiſtis exponitur.
Species à modo differt.
Scotus.
Qualitas in modus non in ſpecies diuiditur.
Scotus.

ſis modis, ſi ergo idem calor ſub diuerſis modis qualitatis ponitur, hoc eſſe non poteſt, niſi penes aliam, & aliam formalitatem. Secunda ratio optimè etiam concludit contra Thomiſtas, ipſi enim (ut dicit Iohannes Canonicus 3. phyſ. quæſt. 2. & ut patet a Iauello 3. phyſ. quæſt. 4.) tenent, actionem eſſe formam abſolutam quantum ad id, quod dicit in recto, & idem realiter cum paſſione, & Iauellus tenendo Thomiſtarum opinionem, fuit coactus ponere formalem diſtinctionem mediam inter diſtinctionem realem, & rationis, ſicut eſt uidere apud ipſum 3. phyſ. quæſt. 4. in ſolutione 4. argumenti. Tamen contra Scotiſtas non concludit, quia ipſi negant actionem, & paſſionem eſſe idem realiter, ut patet ex Iohanne Canonico ubi ſupra, & ab Antonio Trombetta. 9. metaph. quæſt. 2. art. 4. Vnde eſt obſeruandum, quod formale in actione ſecundum Ariſtotelem eſt eſſe ab hoc, quod bifariam intelligi poteſt, uel ut dicit reſpectum paſſiuum, vel ut importat reſpectum actiuum: primo modo idem importat, quod eſſe ab aliquo, & hoc pertinet ad genus paſſionis: ſecundò modo ſignificat idem, quod eſſe illud, à quo eſt aliud, & ut ſic ly eſſe ab hoc, eſt formale in actione, prout actio eſt prædicamentum, & genus: nam actio, ut ſic, eſt ſecundum quam ab aliquo eſt aliquid: Paſſio verò, ſecundum quam aliquid eſt ab aliquo: modò eſſe aliquid, ſecundum quod aliquid eſt ab alio, & eſſe aliquid, ſecundum quod ab aliquo eſt aliquid, ſunt rationes diſtinctæ, & ita accipiendo eſſe ab hoc, prout importat reſpectum actiuum, & actionem de genere actionis, & eſſe ab hoc, prout importat reſpectum paſſiuum, & paſſionem de genere paſſionis, iſta non ſunt idem realiter, & entitatiuè. Cum ergo dicit Ariſtoteles, quod actio & paſſio ſunt idem re, & differunt penes aliud quod quid erat eſſe, exponunt Scotiſtæ, quod ſunt idem, id eſt, quod habent aliquid idem materialiter: motus enim qui eſt forma fluens, eſt id, ad quod actio terminatur, & ita actio eſt ipſe motus materialiter, & terminatiuè: nam de ratione materiæ eſt actionem agentis terminare, cum ergo motus actionem terminet, erit quid materiale in actione: Paſſio ſimiliter eſt motus materialiter, & ſubiectiue, non quod paſſio fundetur in motu; ſed quia paſſio, & motus ſe in ſubiecto concomitantur eodem, ratione cuius idem materialiter, & ſubiectiuè dicuntur ſicut enim motus eſt in mobili, ita paſſio

Canonicus. *Iauellus.* *Iauellus poſuit diſtinctionem formalem.* *Canonicus.* *Antonius Trombetta.* *Ariſt.* *Formale in actione eſt eſſe ab hoc.* *Ariſt.* *Actio & paſſio quomodo ſint idem.*

Ariſt. eſt in mobili ſubiectiuè. Et quod iſta ſit Ariſtotelis intentio, patet per ea, quæ ipſemet, ſe declarando, ſubnectit. Inquit enim, quod actio, & paſſio ſunt vnus motus realiter, ſic vt via ab Athenis ad Thebas, & econtra, quod intelligi nequit, niſi de uia accepta pro magnitudine materiali, & non pro ipſo motu facto ſuper talem magnitudinem. Nam motus hinc illuc, & illinc huc, ſunt diuerſi, & alij, cum diuerſos habeat terminos: Ita act.o, & paſſio ſunt vnus motus materialiter, nam actio eſt motus materialiter terminatiuè; quia ad motum terminatur, & paſſio eſt idem motus materialiter, ſubiectiuè concomitanter, quia in eodem eſt ſubiecto cum motu. Ecce quomodo aliter ille textus Ariſtotelis à Thomiſtis, & aliter ab ipſis Scotiſtis exponitur. Ex qua expoſitione de- *Contra Iohãnem de Vallonis.* fectus apparet Iohannis de Vallonis in reſponſione ad inſtantiam contra ſecundam rationem: ut notauimus ſupra. *Ariſt.* Nam anctoritas Ariſtotelis 3. phyſ. tex. 22. vbi dicit, quod doctio, & doctrina non ſunt idem, neque actio cum paſſione, ſed cui inſunt hæc, ſic debet exponi, ſaluando literam, prout iacet, nam alia litera, aliusque textus habet, cui hæc inſunt, motus ineſt, & hoc eſt verum, quia actio eſt in paſſo terminatiuè, quia terminatur ad paſsum; paſſio autem ſubiectiuè eſt in paſso, & in eodem ſubiecto recipitur motus, qui eſt forma fluens, ergo cui inſunt hæc duo, ſcilicet actio, & paſſio, alterum terminatiuè, & alterum ſubiectiuè, motus eſt: ſed ſtante litera, dicimus, quod cui hæc duo inſunt (non quidem ſubiectiuè, vt in ſubiecto, ſeu in fundamento, ſed vnum terminatiuè, ut dictum eſt, & aliud ſubiectiuè) motus eſt, quia cum paſſio in mobili fundetur, in quo mobili fundatur etiam motus, uidetur profectò ſequi, quod actro motui inſit, non quidem tamquam in fundamento. Sed concomitanter ſubiectiuè, quia in quocunque eſt vnum tanquam in ſubiecto, & etiam reliquum. Ex his ergo apparet, quomodo illa auctoritas propoſitum contra Thomiſtas concludit, ſed non contra Scotiſtas, & eſt quod vult dicere Author. Tertia etiam auctoritas euidenter concludit contra Thomiſtas, ipſi enim non ponunt, niſi duo diſtinctionum genera, rei nimirum, & rationis, cum ergo virtus, & iuſtitia idem *Ariſt.* ſint realiter per Ariſtotelem, & alio quod quid eſt, diſtinguantur, quæ diuerſa quod quid eſt, maiorem arguunt diſtinctionem diſtinctione rationis, diſtinguentur ergo formaliter,

ter, tamen non concludit ad Scotiſtas formalem diſtinctionem, ſed ſolum ex natura rei, ſuperius enim, & inferius ex natura rei apud Scotum diſtinguuntur, & non formaliter, cum ſuperius ſit idem cum inferiori quidditatiuè, & inferius idem formaliter cum ~~inferiori~~, ut infra magis uidebimus.

T E X T V S.

QVartò arguitur auctoritate metaphyſicali: dicit enim Phyloſophus 4. meta. tex. com. 3. quod ens, & vnum ſunt vna natura; & hoc idem dicit 4. Top. cap. 1. diſtincta verò ratione quidditatiua, & per conſequens ſunt eadem realiter, & diſtincta formaliter; ergo cum identitate eſſentiæ, & eſſentiæ; rei, & rei; naturæ, & naturæ, ſtabit quidditatiua, & formalis diſtinctio.

COMMENT. V.

HAEc ratio ſic poteſt formari. Quæcunque vnum ſunt ſecundum naturam, & ratione quidditatiua diſtincta, ſunt idem realiter, & diſtincta formaliter: ens, & vnum ſecundum naturam vnum ſunt, & diſtincta ratione quidditatiua, vnum itaque ſunt realiter, & diſtinguuntur formaliter: Maior ex ſuperius declaratis ſatis eſt manifeſta, & minor eſt Ariſtotelis 4. Metaphiſices tex. com. 3. & 4. Topicorum c. 1. Pro intelligentia huius rationis notandum eſt, quomodo ens, & vnum dicant eandem naturam: videtur enim hoc non eſse verum. Nam ſi ens, & vnum eandem dicerent naturam; ſequeretur, quod tantum eſset vnũ ens, conſequens eſt falſum, & contra Philoſophum 1. phyſ. vbi Parmenidem, & Meliſſum, omnia eſse unum affirmantes, arguit, conſequentia probatur: nam quando aliquod prędicatum dicitur de aliquo ſubiecto conuertibiliter, dicitur de eo cum dictione excluſiua, ſicut quia homo, & riſibile *Ariſt.* *Ariſt. arguit Parmenidem, & Meliſſum ponentes omnia eſſe vnũ.*

conuertuntur; ſequitur, quod tantum homo eſt riſibilis. Præterea, ſi ens, & vnum eandem dicunt naturam, de quocunque prædicatur ens, de eodem prædicatur & vnum: At de multis ens prædicatur;quia multa ſunt ens,ergo & vnum, & per conſequens multa erunt vnum,quod eſt falſum. Pro huius difficultatis diſſolutione ſunt tria notanda.

Vnum ſumitur dupliciter.

Primò notãdum eſt,quod vnum accipitur dupliciter,vno modo,vt eſt principium numeri:alio modo,vt eſt paſſio quędam vnica, quæ conuertitur cum ente: primo modo eſt in genere quantitatis; ſecundo modo eſt quoddam tranſcendens,primo modo eſt principium numeri prædicamentalis, qui cauſatur ex diuiſione continui: ſecundo modo eſt principium numeri tranſcendentis, qui cauſatur ex diſtinctione eſſentiarum.

Vnum tranſcendens bifariam ſumitur.

Secundò notandum eſt, quod vnum tranſcendens adhuc bifariam ſumitur, vnò modo communiter, largè, & ſimpliciter, & ſic eſt paſſio vnica entis, cum ipſo ente ſimpliciter conuertibilis; Alio modò ſtrictè,determinatè, & ſecundum quid; & iſto modo opponitur multitudini, & eſt paſſio entis diſiuncta, & cum ente conuertibilis non ſimpliciter, ſed ſecundum quid.

Dicere eandem naturã ſtat duobus modis.

Tertiò eſt notandum, quod dicere eandem naturam ſtat dupliciter,vno modo formaliter, & quidditatiuè, & illa dicunt, ut ſic, eandem naturam, quæ ſunt vnum eſſentialiter, & formaliter, velut diffinitio, & diffinitum: Alio modo realiter, & hoc modo paſſio, & ſubiectum dicunt eandem naturam. Vnde ex his notatis, quatuor elicio concluſiones. Prima concluſio. Ens,& unum (vt vnum accipitur propriè, ſtrictè,& ſecundum quid) non dicunt eandem naturam conuertibiliter. Secunda concluſio. ens,& vnum (ut vnum accipitur communiter, largè, & ſimpliciter, ſeu vt vnum eſt paſſio vnica entis) dicunt eandem naturam conuertibiliter. Tertia concluſio. Vnum,& ens non dicunt eandem naturam quidditatiuè,& formaliter. Quarta concluſio. Ens,& vnum dicunt eandem naturam identicè,& realiter.

Ad primam ergo inſtantiam concedo, quod tantum eſt vnum ens, accipiendo unum proportionabiliter cum ente, ſcilicet ſi communiter, communiter;ſi particulariter,particulariter: nam cum vnum ſit paſſio entis, vniformiter accipitur ſicut ipſum ens, & ita ſicut iſta eſt vera tantum eſt ens;

quia quod non eſt ens, nihil eſt, & iſta eſt uera; tantum eſt vnum; quia quod non eſt vnum, non eſt ens, & quod non eſt ens, eſt nihil. Parmenides autem ponebat omnia eſſe vnum ſecundum exiſtentiam, & hoc eſt, quod ibi improbat Ariſtoteles.

Ad ſecundam inſtantiam dico, quod æquiuocatur de vno, vt eſt paſſio entis vnica, & vt eſt paſſio diſiuncta, nos enim de uno, ut eſt paſſio entis vnica, loquimur, & ratio procedit de vno, vt eſt paſſio diſiuncta, & ſic concedimus, quod ſicut multa ſunt ens, ita ſunt vnum.

T E X T V S.

ET ſi dicatur, non ſoluendo; ſed euadendo, ſicut conſueuerunt, quod Philoſophus capit ibi ens, & vnum, vt diſtincta ſecundum rationem, id eſt per intellectum. Contra magis diſtinguitur ens ab vno, quam ens ab ente; ſed ens ab ente diſtinguitur per intellectum, ergo oportet, quod ſumatur maior diſtinctio ibi, quam diſtinctio ſecundum intellectum, & per conſequens ſumetur ratio pro ratione quidditatiua, & non pro ratione intellectus, quæ ratio, vel diſtinctio quidditatiua eſt maior, quam ratio, uel diſtinctio intellectus.

COMMENT. VI.

IN iſta litera Doctor tollit vnam euaſionem, quam ſolent aliqui Thomiſtarum adducere pro huius quartæ rationis ſolutione. Nam ipſi dicunt, quod quando Ariſtoteles dicit, quod ens, & vnum dicunt eandem naturam, & quod ſunt diſtincta ratione, quod accipit ibi rationem, non pro ratione quidditatiua; ſed pro potentia ratiocinante, ſcilicet pro intellectu, ita quod eſt dictu, ens, & vnum diſtinguuntur ſecundum rationem, id eſt per intellectum. Contra quam euaſionem optimè inſtat Auctor. magis diſtinguitur ens ab vno, quam ens ab ente & c. vt in litera. Vnum tamen *Ariſt.*

obſeruandum eſt, quod quando dicitur, ens eſt ens, in hac propoſitione ens à parte ſubiecti diſtinguitur à ſe ipſo, vt ponitur à parte prædicati, & non niſi diſtinctione rationis, ut in articulo de identitate, ac diſtinctione rationis, videbimus; ergo cum dicimus, ens eſt vnum, hoc prædicatum unum, maiori diſtinctione oportet, quod diſtinguatur ab hoc ſubiecto, ſcilicet ab ente, quam hoc prædicatum, ens, ab ente quando dicitur ens eſt ens, ergo non diſtinguitur vnum ab ente ſolum per intellectum, ſed formaliter.

Sed poſſet adhuc ſecundum Scotum, & eius principia reſpondere Thomiſta, dicendo ad maiorem: Magis diſtinguitur ens ab vno, quam ens ab ente, id eſt in maiori gradu diſtinctionis rationis, & ſic, quando ens ab uno diſtinguitur, tantum ratione diſtinguitur. Nam Scotus in entibus rationis (ut patet quæſt. 6. Vniuerſalium: ubi docet, quod paſſio vniuerſalis non eſt nihil, ſed ens in minori gradu, quam vniuerſale) ponit gradus, & per conſequens in diſtinctione rationis poſſumus etiam ſtatuere gradus, & ita hoc fundamento poſſet Thomiſta deſtruere omnes diſtinctiones, quas ponimus medias inter realem, & rationis diſtinctionem. Poſſet enim dicere, quod duæ ſolum diſtinctiones dantur, ſcilicet diſtinctio realis, & rationis, ita quod diſtinctio ex natura rei eſt diſtinctio rationis in vno gradu, formalis in alio gradu, & ita de cæteris. Sed contra iſtam reſponſionem arguitur ſic. Si vera ſunt, quæ dicitis, accipio ſubiectum, & paſſionem; hominem, & riſibile, & arguo ſic. Magis diſtinguitur homo à riſibilitate, quam homo ab homine, at homo ab homine ratione diſtinguitur, ergo homo à riſibilitate in alio gradu diſtinctionis rationis diſtinguitur, quod eſt contra vos, qui dicitis, quod homo, & riſibilitas diſtinguuntur realiter. Præterea ſi ens, & vnum diſtinguuntur per intellectum, cum diſtinctio per intellectum ſit ſecundarum intentionum, ens ergo & unum erunt ſecundæ intentiones, & per conſequens cum metaphyſica ſit de ente, cuius propria paſſio eſt vnum (vt etiam ipſi tenent) metaphyſica erit ſcientia rationis, & ſecundarum intentionum, & ſic patet euaſionem Thomiſtarum eſſe nullam.

Scotus.

TEXTVS.

QVintò probatur idem auctoritate Theologica: quia certum eſt, quod eſſentia diuina à ſuppoſito, puta à patre, & filio non eſt alia eſſentialiter, & realiter; quia ſi hoc, iam eſſet pluralitas rerum in diuinis, quod eſt hæreticum, & tamen conceditur, quod ibi eſt diuerſitas formalis: patet; quia pater dicitur ad alterum, ſcilicet ad filium, & filius ad patrem, & tamen non dicitur eſſentia ad aliud; quia quod ad aliud dicitur, ſecundum B. Auguſtinum de Trinit. lib. 7. capit. primo non eſt eſſentia, & debet intelligi formaliter, ergo cum identitate rei, ſtabit diſtinctio formalitatum.

COMMENT. VII.

Duo dubia circa literã

CIrca hanc literam duo ſunt videnda. Primum. An in diuinis ſint plures res. Secundum. Quomodo iſtæ propoſitiones ſint veræ: eſſentia eſt pater, & pater eſt eſſentia. Quantum ad primum, breuiter dico, quod res capitur dupliciter, nimirum notionaliter, & eſſentialiter, in diuinis eſt tantum vna res eſſentialis, ſunt tamen tres res notionales, ſcilicet pater, filius, & ſpiritus ſanctus: quod patet auctoritate D. Auguſtini in lib. de doctrina Chriſtiana Res quibus fruendum eſt, ſunt Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, ecce tres res notionales, & hæc una ſumma res, ecce res vna eſſentialis.

An dentur plures res in diuinis. ecce primum.

Eſſentia eſt pater, & ecõ uerſo, an ſint ueræ propoſitiones. ecce ſecundum.

Res eſt duplex.

D. Auguſt.

Pro diſſolutione ſecundæ dubitationis ſunt aliqua notanda; Primo notandum eſt, quod prædicatio eſt triplex, ſcilicet formalis, identica, & eſſentialis. formalis eſt duplex, quædam eſt formalis quidditatiua, & eſt quando ſubiectum includit prædicatum in ſua ratione formali, ut homo eſt animal rationale: quædam eſt formalis denominatiua per ſe, vt

Prædicatio eſt triplex .ſ. formalis, idẽtica, & eſſentialis.

quando prædicatum eſt de ratione formali ſubiecti, & habet modum qualis, vt homo eſt rationalis, & formalis denominatiua per accidens, & eſt quando prædicatum habet rationem qualis, & cum hoc, eſt extra conceptum formalem ſubiecti, vt homo eſt riſibilis; Deus eſt clemens; Deus eſt bonus &c. Prædicatio identica eſt quando alterum, vel ambo extrema ſunt infinita formaliter, uel permiſſiuè: Exemplum primi: Eſſentia diuina eſt paternitas. Exemplum ſecundi. Eſſentia diuina eſt bonitas. Exemplum tertij. Humanitas eſt entitas. Prædicatio eſſentialis, ſiue ſubſtantialis, quæ reperitur tantum in diuinis, eſt illa, in qua extrema important, & denotant conſubſtantialitatem, & originem, ut hæc propoſitio. Filius eſt de ſubſtantia patris; ſed de hoc infra magis.

Prædicatio formalis qd requirat. Secundò notandum eſt, quod ad prædicationem propriè formalem requiritur; quod vtrumque extremum, ſcilicet ſubiectum, & prædicatum, accipiantur in concreto, nam prædicatio formalis dicitur illa, in qua prædicatum dicitur de ſubiecto per modum formæ, at omne concretum ſignificat per modum formæ informantis, vel ſaltem dantis eſſe. Ex quo ſequitur; quod maxima eſt differentia inter has propoſitiones. Deus eſt pater. Pater eſt Deus. Eſſentia eſt pater, & pater eſt eſſentia, nam primæ duæ propoſitiones ſunt formales; licet ſecunda ſit formalior prima; quia in ea intelligitur quaſi ſuperius, vel quaſi commune prædicari per ſe de ſuis ſuppoſitis: Prædicatio autem formalior eſt, quando commune prædicatur de minus communi, uel quaſi minus communi, quam è contra, vt formalior eſt iſta. Homo eſt animal, quam iſta animal eſt homo, vt patet ex Doctore Subtili in 1. ſent. diſtin. 4. quæſt. 2. *Scotus.*

Prædicatio quidditatiua eſt duplex. Obſeruandum eſt tamen, quod licet hæc propoſitio, Pater eſt Deus, ſit formalis, non eſt tamen propriè quidditatiua: Nam prædicatio quidditatiua eſt duplex, ſcilicet propriè quidditatiua, & habet duas conditiones, ſcilicet quod prædicatum ſit de quidditate ſubiecti; & quod ſubiectum dicat vnum per ſe conceptum: Alia eſt extenſiuè quidditatiua, & eſt quando præciſè habet vnam conditionem; & hæc licet ſit quidditatiua, non tamen eſt per ſe primo modo: ſic eſt in propoſito; quia licet Deus ſit de quidditate patris, tamen pater non dicit vnum per ſe conceptum, logicè

loquendo; nam ex abſoluto, & reſpectiuo non fit logicè vnus per ſe conceptus, at pater conſtat ex deitate, & paternitate, atque adeo non dicit logicè vnum per ſe conceptum licet ſit vnus per ſe conceptus, metaphyſicè loquendo, vt patet ex Doctore Subtili in 1. ſent. diſt. 26. & ex hoc tollitur vna contradictio in dictis Doctoris Subtilis in 1. diſt. 4. quæſt. 2. & in eodem 1. diſt. 26. & in quolibetis quæſt. 6. art. 2. Nam in 1. diſt. 4. quæſt. 2. vult quod hæc propoſitio ſit formalis Pater eſt Deus & in diſt. 26. & quæſt. 6. quolib. vult quod hæc propoſitio, Pater eſt Deus, ſit verior iſta. Homo eſt animal, ſed non formaliter, quia non eſt formalis: Dicendum eſt, quod iſta, Pater eſt Deus, non eſt formalis quidditatiua propriè; ſed tantum extenſiuè; vel dicatur quod Scotus in diſt. 4. 1. quæſt. 2. appellat propoſitionem illam formalem in reſpectiuo ſermone; ſcilicet reſpectu huius; Deus eſt pater, & non vult, quod abſolutè ſit formalis, Aliæ autem duæ propoſitiones, ſcilicet iſtæ, eſſentia eſt pater, & pater eſt eſſentia ſunt tantum veræ identicè, eſt tamen diſcrimen inter has duas propoſitiones, Pater eſt eſſentia; & eſſentia eſt pater: nam in prima prædicatum eſt de eſſentia ſubiecti; ſed in ſecunda, prædicatum eſt extra conceptum formalem ſubiecti: eſſentia enim diuina eſt de eſſentia patris, non quod prædicetur de patre per ſe in primo modo; quia nihil prædicatur ſic perſe de aliquo, niſi illud ſit vnum per ſe; ſed eſt de eſſentia patris conſtitutiuè, quia eum in eſſe conſtituit, pater tamen vt pater non eſt de quidditate eſſentiæ diuinæ; quia nullus reſpectus eſt de eſſentia entis abſoluti, eſſentia autem eſt ad ſe, pater ad alterum, ideo paternitas non eſt de quidditate eſſentiæ. His ſic declaratis, formetur ratio ſic. Quotieſcunque de vna, & eadem re verificantur (ſecluſo opere intellectus (duo oppoſita contradictoriè, in ea eſt aliqua diſtinctio maior diſtinctione rationis; ſed de eſſentia, & perſona diuina) quæ ſunt una, & eadem res) verificantur duo opoſita contradictoriè, ſecluſo omni opere intellectus; ergo eſſentia, & perſona diſtinguuntur maiori diſtinctione, quam ſit rationis diſtinctio: non diſtinguuntur realiter, & eſſentialiter: quia in diuinis eſſet pluralitas rerum eſſentialium, quod eſt hæreticum, ergo diſtinguuntur formaliter; maior eſt ex ſe manifeſta; oppoſitio enim contradictoria ſemper diſtinctionem aliquam concludit, ita quod ſi oppo-

Soluitur contradictio in dictis Scoti.

Eſſentia eſt pater, & pater eſt eſſentia ſunt propoſitiones ueræ identicè tantum.

ſita contradictoriè verificantur de aliquibus, quæ habent eſſe præter opus intellectus, illa diſtinguuntur præter opus intellectus. Minor quo ad primam partem eſt manifeſta: perſona enim, & eſſentia ſunt vnica res: & quoad ſecundam, ſcilicet quod de eſſentia, & perſona verificentur duo oppoſita contradictorie ſecluſo opere intellectus, patet; quia perſona dicitur ad aliud, nullo intellectu conſiderante, & eſſentia diuina dicitur ad ſe, & non ad aliud, ut patet per D. Auguſtinum 7. de Trinit. cap. 1. vbi inquit, quod illud, quod dicitur ad aliud, non eſt eſſentia: modò dici ad ſe, & non dici ad ſe, dici ad aliud, & non dici ad aliud, ſunt oppoſita contradictorie, & iſta verificantur de eſſentia, & perſona, & non per opus intellectus, ergo eſſentia, & perſona (ſecluſa operatione intellectus) nō ſunt omnibus modis idem: ergo diſtinguuntur; non realiter, ergo formaliter. *D. Auguſt.*

PRIMVS ARTICVLVS PRINCIPALIS.

TEXTVS.

RESpondeo, in hac quæſtione ſic procedam: Primò, aliquas diuiſiones proponam: Secundò, numerum cuiuslibet diſtinctionis, & identitatis aperiam: Tertiò, modum inueſtigandi, inferendique vnam diſtinctionem, & identitatem ex alia dabo.

COMMENT. I

HIc Doctor ponit ordinem procedendi in hac quęſtione, quam diuidit in tres partes principes; Prima continetur in toto primo articulo. Secunda in ſecundo; qui ſubdiuiditur in ſeptem articulos partiales, iuxta numerum identitatum, ac diſtinctionum. Tertia uerò in tertio, &

tio, &

cio, & ultimo articulo. In primo articulo multas ipſius entis diuiſiones, & ſubdiuiſiones ponit, quarum prima eſt talis.

T E X T V S.

QVantum ad primum dico, quod ens diuiditur in ens reale, & ens rationis, & iſta eſt diuiſio æquiuoci analogi in ſua analogata æquiuocata.

COMMENT. II.

PRo intelligentia huius literæ, duo obſeruanda ſunt: Primum, multiplicem diuiſionis acceptionem. Secundum an ens ſic commune ſcilicet enti reali, & rationis, ſit obiectum adæquatum intellectus: Quoad primum notandum eſt, quod diuiſionum alia datur per affirmationem alia per negationem: Diuiſio per affirmationem eſt, cuius omnia membra diuidentia ſunt affirmatiua, ut animalium aliud rationale, aliud irrationale: Diuiſio per negationem eſt, cuius alterum membrum eſt affirmatiuum, & alterum negatiuum, ut animalium, aliud homo; aliud non homo. Et inter iſtas diuiſiones eſt differentia, quia diuiſio per negationem eſt ſemper bimembris, & per immediata: Diuiſio uerò per affirmationem eſt aliquando per duo membra; aliquando eſt per plura, nec eſt ſemper per immediata. Item diuiſio, quæ fit per affirmationem, eſt duplex; quædam per ſe; quædam per accidens; diuiſio per ſe eſt triplex, ſcilicet generis in ſpecies; vel in differentias, totius integralis in ſuas partes, & vocis multiplicis in ſua ſignificata: Diuiſio etiam per accidens eſt triplex, ſcilicet ſubiecti in accidentia, accidentium in ſubiecta, & accidentium in accidentia; Hæc prima entis diuiſio eſt per affirmationem, eſt diuiſio per ſe, non quidem generis in ſpecies, cum ens, vt ſic commune, non ſit genus, nec totius integralis in ſuas partes; quia ens non eſt totum integrale; ſed æquiuoci analogi, in ſua æquiuocata analogata. æquiuocum autem analogum eſt vox plura ſignificans diuerſis conceptibus, ordine tamen quodam, ſcilicet ſecundum prius, & poſterius, & ita ens,

Diuiſio duplex per affirmationem & per negationem.

Diuiſio per affirmationē eſt duplex.

Diuiſio per ſe eſt triplex

Diuiſio per accidens eſt triplex.

Æquiuocū analogū qd ſit.

ita ens, ſic communiſſimè acceptum, plura ſignificat, ſcilicet ens reale, & ens rationis, diuerſis tamen conceptibus: alius eſt enim entis realis conceptus, & alius entis rationis, ordine tamen quodam; quia per prius ſignificat ens reale, quam ens rationis.

Mauritus. *Scotus.* Quantum ad ſecundum, tanguntur hic à Mauritio in margine duæ difficultates, & prima eſt talis. Scotus quæſt. 3. quolibetali dicit, quod ens commune enti reali, & enti rationis; quæ communitas, aut eſt analogiæ, aut vniuocationis; poteſt poni obiectum primum intellectus noſtri; ſi ergo ens iſto modo eſt primum obiectum intellectus, erit ergo vniuocum, cuius oppoſitum dicit Auctor: conſequentia probatur. *Scotus.* Nam Scotus in 1. ſent. diſt. 3. quæſt. 4. ponit primum obiectum intellectus eſſe commune uniuocum. Pro ſolutione huius difficultatis ſunt aliqua notanda.

Digreſſio an ens commune enti reali & rationis ſit obiectum adæquatum intellectus. Primò notandum eſt, quod in 1. ſent. Scotus locutus eſt de obiecto primo, & adæquato, vt primum diſtinguitur contra ſecundarium obiectum, quod ſcilicet obiectum propria virtute aut mouet, aut menſurat, aut terminat actum intelligendi; & ſic ſecundæ intentiones non cadunt ſub obiecto primo intellectus. In tertia autem quæſt. quolib. loquitur de omni obiecto, ſiue primario, ſiue ſecundario terminante actum intelligendi.

Scotus. Secundò notandum eſt, quod Scotus in 1. non ponit expreſsè primum obiectum intellectus eſſe commune vniuocum; ſed dicit ipſum eſſe primum, uel primitate communitatis, uel primitate virtualitatis; quia tamen in primo ponit illud eſſe ens reale, ponit etiam ipſum eſſe Deo, & creaturis uniuocum. In quolibetis verò ponit obiectum intellectus, prout comprehendit omnia intelligibilia, ſiue ſint entia realia, ſiue entia rationis, & vult dicere, quod primum obiectum intellectus eſt ens communiſſimè ſumptum, pro quanto comprehendit ſub ſe omnia entia realia, & rationis, ſiue contineat vniuoce, ſiue æquiuoce, non eſt cura; atque adeo non poteſt concludi, quod ens commune enti reali, & rationis ſit vniuocum. *Scotus.* Poſſet etiam dici, quod Scotus dicit, poſſet poni primum obiectum intellectus, & non dicit quod ponatur: vnde ſi ens commune enti reali, & rationis eſſet uniuocum, de facto primum poneretur obiectum: dicit ergo poſſet poni, non tamen vult, quod ponatur. Sed

contra

contra hanc reſponſionem eſt inſtantia, qua poſſet probari, quod ens ſic commune eſt vniuocum, eſtque talis. Cuius paſſio eſt vniuoca, & ipſum eſt vniuocum; ſed intelligibilitas, quæ eſt paſſio entis, eſt vniuoca primis, & ſecundis intentionibus, ergo & ens erit vniuocum. Maior patet, & min. probatur. quod intelligibilitas vniuoce competat primis intentionibus, eſt clarum, quod autem ſecundis, probatur: Nam ſecundæ intentiones ſunt per ſe ſcibiles, ergo per ſe intelligibiles. Pro ſolutione huius difficultatis obſeruandum eſt, quod intelligibilia quædam ſunt, quorum intelligibilitas præcedit illorum eſſe intellectum, vt ſunt omnia entia realia: Alia ſunt, quorum intelligibilitas ſequitur eſſe productum illorum per intellectum, & talia ſunt entia rationis, quæ non ſunt intelligibilia, niſi poſtquam in eſſe per actum intellectus producta ſunt, & poſtea actu reflexo intelliguntur; vtraque tamen entia tam realia, quam rationis ſunt intelligibilia, & ſunt obiecta intellectus, atque adeo vt ipſa in ente, ſiue in re, conueniunt, ens, ſiue res erit intellectus obiectum, ut obiectum non dum comprehendit mouentia intellectum, ſed etiam terminantia: Ad rationem ergo, dico, quod intelligibilitas æquiuoce, analogice, ſicut & ens, conuenit vtrique ſcilicet enti reali, & rationis, quia intelligibilitas, quæ dicitur de primis, & ſecundis intentionibus, non competit eis vniuoce, nam primis intentionibus competit per ſe, & primò: ſecundis verò per ſe, reductiue tamen. Aliter etiam poteſt dici, quod ſicut ſecunda intentio habet entitatem, ita etiam intelligibilitatem, quæ eſt ſua propria paſſio: intelligibilitas enim, quæ prædicatur de ſecundis intentionibus, non eſt intelligibilitas, quæ eſt paſſio entis realis, ſed ſua propria.

Inſtantia cõtra reſponſionem.

Intelligibilia ſunt in duplici differentia.

Secunda difficultas eſt talis. Doctor Subtilis in 1. diſtin. 3. quæſt. 4. dicit, quod ens, vt ponitur obiectum intellectus, oportet, quod habeat duplicem primitatem, communitatis ſcilicet, & virtualitatis, ſi ergo ens commune enti reali, & rationis ponitur obiectum intellectus, quam ergo primitatem habebit? non primitatem perfectionis, non originis, vt patet: Præterea cum omne obiectum potentiæ debeat habere vnitatem, ens ſic commune, quam vnitatem habet? non vnitatem vniuocationis, quia nihil eſt commune vniuocum enti reali, & rationis: non æquiuocationis; quia in æquiuo-

Scotus.

Obiectum intellectus duplicem habet primitatem.

cis non eſt vnitas; non analogiæ; quia iſta non mediat inter vnitatem vniuocationis, & æquiuocationis, ſed ſemper ſtat cum altero extremo ſecundum Scotum: ergo nullo modo habet primitatem, & vnitatem ens communiſſimè ſumptum, & per conſequens nullo pacto erit obiectum intellectus.

Scotus.

Ioan. de Vallonis. Ad hanc difficultatem reſpondet de Vallonis, quod ens iſto modo ſumptum primitatem adæquationis, & vnitatem proportionis habet: quia ſicut ſe habet ens reale reſpectu ſuorum inferiorum in ſuo ordine, ita ens rationis in ſuo ordine reſpectu ſuorum inferiorum. Et ſi dicatur, quod omne obiectum debet eſſe vniuocum ad ea, quæ ſub adæquato obiecto continentur, ſicut patet in omnibus obiectis adæquatis potentiarum. Reſpondet quod duplex eſt obiectum. Alterum quod primò mouet, & actum potentiæ terminat, & tale reſpectu intellectus eſt ens reale, & vniuocum. Alterum quod potentiam non mouet: terminat autem per ſe, licet non primo, & ut ſic ens commune enti reali, & rationis eſt primum intellectus obiectum: quando autem Scotus dicit quod ens commune enti reali, & rationis poteſt poni primum intellectus obiectum, intelligit de obiecto terminatiuo per ſe, & non de obiecto motiuo, & per ſe primo terminatiuo, & tale obiectum per ſe terminatiuum non oportet, quod ſit vniuocum; ſed poteſt eſſe æquiuocum, & cum dicit Margo, quod obiectum (ex Scoto) debet habere illam duplicem primitatem ſcilicet communitatis, & virtualis continentiæ. Dicitur, quod verum eſt de obiecto motiuo, & per ſe primò terminatiuo.

Inſtantia.

Solutio.

Obiectū intellectus eſt duplex.

Scotus.

Pro ampliori tamen dictorum intelligentia, eſt aduertendum, quod illæ duæ primitates, quas Doctor Subtilis obiecto intellectus attribuit, non conueniunt enti eodem modo: nam primitas communitatis ſibi competit ratione ſui; alia verò ratione ſuorum inferiorum: quia ſi competeret ſibi ratione ſui, tunc omnia in quibus ens includeretur quidditatiuè, eſſent intellectus motiua, quod tamen abſurdum eſt de relationibus: Et ſimiliter dicendum eſt de continentia eſſentiali.

Notandum eſt ſecundò, quod obiectum motiuum poteſt ipſi intellectui vnum aſſignari; quia omnia reducuntur ad ens, aut quidditatiue, aut eſſentialiter, aut reductiue, vt ſunt

ſecundæ intentiones; quæ mouent in ſuis fundamentis; ſed ſi loquamur de obiecto terminatiuo, videtur impoſſibile aſſignare ſibi vnum obiectum, tenendo æquiuocationem entis ad ens reale, & rationis, quoniam ratio terminatiua ſupleri non poteſt, licet motiua ſupleatur: ſecundæ enim intentiones continentur ſub ente reali ſecundum uirtutem, licet non ſecundum prędicationem, nec quidditatiuam, nec realem, atque ita in ratione motiui ad ipſum reducuntur, ratione cuius obiectum intellectus erit vnum, motiue loquendo, ſed non terminatiue, vt iam dictum eſt. Eſt tamen obſeruandum, quod duplex eſt continentia, virtualis ſcilicet à priori, qualis eſt ſubiecti ad paſſionem: Alia à poſteriori ſecundariò, & quodammodo ex conſequenti, qualis eſt primæ intentionis ad ſecundam, atque adeo ita continentur ſub ente, & dicuntur entia rationis per ſe intelligibilia, non motiuè; ſed terminatiuè. Non enim arbitrandum eſt (vt quidam opinantur) quod ſecundæ intentiones voluntarie cauſentur ab intellectu; imò cauſantur ab eo à proprietate reperta in re, nam quia videmus hominem ex natura rei pluribus eſſe communicabilem, & non Sortem: Attribuimus homini iſtam ſecundam intentionem, ſpecies; quæ importat illam communitatem, & non indiuiduo, ideſt Sorti; ſed Sorti attribuimus illam intentionem, quæ eſt indiuiduum: Similiter animali illam. quæ eſt genus, atque ita de alijs: itaquod, ſicut entia rationis habent aliam entitatem per ſe ab entitate entium realium, ita diſtinctam habent intelligibilitatem. Sed prolixitatem hanc uitando; quis dicere poſſet, quod obiectum adæquatum noſtri intellectus eſt ens reale commune Deo, & creaturis, & tale habet illam duplicem primitatem ſub diſiunctione tamen, reſpectu omnium intelligibilium ſcilicet vel uniuocationis, uel virtualitatis; & ſecundo modo continentur ſub eo intentiones ſecundæ, & hoc effectiue recurrendo ad intellectum, & radicaliter recurrendo ad fundamenta: Breuiter ergo obiectum intellectus, aliud eſt terminatiuum, & ſic eſt ens in ſua maxima communitate, & analogia: Aliud motiuum, & hoc vel naturale, vel ſupernaturale: motiuum naturale eſt duplex, uel pro natura potentiæ, uel pro ſtatu iſto: primo modo eſt ens finitum abſolutum, uel ſi reſpectiuum, ad terminum tamen finitum: ſecundo modo eſt quidditas rei ſenſibi-

Continentia eſt duplex.

Obiectum intellectus duplex terminatiuum, & motiuum.

ſenſibilis, & hoc uel formaliter in ſe, vel in ſuo inferiori, vel virtualiter: Motiuum autem ſupernaturale eſt Deus: Vlterior verò proſecutio iſtorum non hic, ſed alibi.

TEXTVS.

ENs reale, quod habet eſſe ſecluſa operatione intellectus, ſiue quocunque actu collatiuo cuiuſcunque potentiæ, ſiue intellectus, voluntatis, ſiue cuiuſcunque alterius potentiæ, & ſic ens reale prædicatur quidditatiue de Deo, vel de decem prædicamentis.

COMMENT. III.

Actus intellectus eſt triplex. Ariſt.

PRo intelligentia huius literæ ſunt aliqua notanda. Primò notandum eſt, quod actus intellectus eſt triplex, ſcilicet ſimplicium apprehenſio, compoſitio, vel diuiſio, & diſcurſus ut patet ab Ariſt. 3. de Anima tex.21. & à Doct. Subt. quæſt. 3. vniuerſal.

Actus intellectus, qui eſt ſimpliciũ apprehenſio, eſt triplex.

Primus actus intellectus(qui dicitur ſimplicium apprehenſio) eſt triplex,ſcilicet rectus,reflexus, & collatiuus: Actus rectus intellectus eſt quo intellectus immediate obiectum attingit, actus reflexus eſt quo intellectus operatur circa obiectum cognitum, ſiue in ſe, ſiue in comparatione ad aliud, vt cognoſco Roſam; cognitio, quæ ad roſam immediate terminatur, appellatur actus rectus intellectus; deinde cognoſco cognitionem Roſæ, vel ipſam Roſam cognitam, huiuſmodi cognitio appellatur actus reflexus. Actus verò collatiuus, eſt quo intellectus vnum obiectum cognitum ad aliud obiectum comparat: quando ergo Author dicit,quod ens reale eſt, quod habet eſſe,ſecluſa quacunque operatione intellectus;intelligendum eſt,de operatione ſeu actu collatiuo: nam habitus, qui ex actibus intellectus rectis producitur, ens eſt reale,& tamen non habet eſſe quacunque operatione intellectus ſecluſa.

Secundò notandum eſt, quod ex iſto contextu Authoris habemus,quod non ſolum intellectus eſt potentia collatiua;

ſed etiam voluntas, & ſenſus communis, quod autem intellectus ſit potentia collatiua, expreſſe patet; nam poteſt intellectus unum obiectum cognitum ad aliud comparare, ut habetur ab Ariſt. 5. metaphyſices cap. de eodem, ubi docet, quod intellectus vtitur uno, vt duobus, at nulla eſt relatio eiuſdem ad ſe, niſi per actus intellectus collatiuum: Quod autem voluntas ſit potentia collatiua; probatur. Illa enim potentia, quæ circa aliquod obiectum operatur, non tantum in ſe, uerum etiam in ordine ad aliud, habet actum circa vtrumque, & comparat vnum ad aliud, voluntas autem non ſolum creaturam diligit in ſe, ſed in ordine ad Deum, collatiua itaque erit potentia; quod patet ex Doctore Subtili in 2. ſent. diſt. 3. & in 3. diſt. 25. & in 1. diſt. 45. Maior colligi poteſt ab Ariſtotele 2. de Anima tex. 145. vt infra videbimus. Quod autem ſenſus communis ſit potentia collatiua, probant hic Antonius Trombetta, & Ioannes de Vallonis ex Ariſt. 2. de Anima tex. c. 146. ubi probat, quod potentia ponens differentiam inter aliqua duo, perfecte cognoſcit illa, & ſub propria ratione, & per hoc probat ſenſum communem, ſonum, & colorem appræhendere; quia non tantum apprehendit ſonum in ſe, ſed ut differentem à colore, & ita comparat vnum ad reliquum.

Voluntas eſt potentia collatiua.

Scotus.

Ariſt.

Sed hoc vltimum, ſcilicet quod ſenſus ſit potentia collatiua, non eſt ad aures Doctoris Subtilis, qui licet in primo ſent. diſt. 45. & in 4. diſt. 46. 1. dubitare videatur, An ſenſus ſit vis collatiua, tamen in 1. diſt. 1. quæſt. 5. reſpondens ad quæſtionem cum determinatione dicit, quod non, & hæc ſunt verba eius formalia. Ad quæſtionem penultimam dici poteſt, quod appetitus ſenſitiuus, licet aliqualiter alicui inhæreat propter ſe, id eſt, non propter alterum negatiue (quia non eſt eius referre ad aliud) non tamen contrarie: Hoc idem ipſe apertiſſime docet in 4. diſt. 45. quæſt. 3. ubi habet verba iſta formalia, ſaltem illis certis ſuppoſitis inquiratur concluſio illius articuli, videtur quod recordatio non poſſit poni actus partis ſenſitiuæ: primò ex illa conditione, quæ eſt percipere tempus; tempus autem eſt numerus motus ſecundum prius, & poſterius 4. phyſicorum tex. com. 101. hoc autem percipi non poteſt ſine collatione poſterioris ad prius; collationem autem nullus ſenſuum habere valet; quia hoc eſt proprium intellectiuæ: Quid ergo dicendum

Scotus. Senſus communis ſecundum Scot. nō eſt potentia collatiua.

Mens propria ipſius Scoti.

dum ad Authorem qui videtur aſſerere, aliam potentiam ab intellectu,& voluntate, eſſe collatiuam? Dicimus quod cum non ſit hic locus hanc determinandi veritatem, inſequutus eſt communem opinionem.

Difficultas Ioannis de Vallonis. Ioannes de Vallonis circa propoſitionem illam Ariſtotelis 2. de Anima. Potentia ponēs differentiam mouet hanc difficultatem. Quomodo ſenſus communis poteſt cognoſcere aliquid ſub propria ratione, ſi intellectus (qui eſt nobilior potentia) non poteſt hoc facere? Ad quam ſic reſpondens, ait, quod duplex eſt ratio propria; Vna eſt propria ex proprijs: Alia eſt propria ex communibus: primo modo ſenſus communis haud cognoſcit, ſecundo modo benè cognoſcere valet. *Reſponſio ad difficultatē.* *Contra Ioannem de Vallonis.* Sed hæc reſponſio eſt pura ignorantia. Nam intellectus ponit differentiam inter Deum, & creaturam,& tamen non cognoſcit Deum ſub ratione propria ex proprijs; ſed tantum ex communibus, vt patet ex Doctore Subtili prima quæſtione prologi primi ſent. & diſt. 3. quæſt. 1. eiuſdem primi, & alibi ſæpe: Nullum ergo eſſet diſcrimen inter intellectum & ſenſum, ſi ſenſus cognoſceret vtrumque extremum ſub propria ratione ex communibus ſumpta vel ſequeretur intellectum cognoſcere Deum ſub propria ratione ex proprijs, quod falſum eſt, & contra Doctorem Subtilem. *Mens Authoris.* Dicendum eſt ergo, quod aliquid ſub propria ratione cognoſci, poteſt dupliciter conſiderari: *Cognoſcere aliquid ſub propria ratione ſtat dupliciter.* Vno modo quod ipſum ſit motiuum,& terminatiuum actus intellectus; & quod ſua ratio quidditatiua ſit ſui ipſius intellectui noſtro manifeſtatiua. Alio modo quod ſit illud, ad quod terminatur actus intellectus, & non ſolum pars concepti, uel modus eius, ipſius tamen ratio quidditatiua diſtincta, & præciſa, non ſit ratio intelligendi, nec in proprio repræſentatiuo mouet intellectum, ſed uel in conceptu communi, uel in conceptu aggregato, uel à priori, vel à poſteriori: primo modo non eſt intelligenda Ariſtotelis propoſitio; ſed ſecundo modo: atque ita ſicut intellectus non cognoſcit obiectum ſub propria ratione primo modo, nec etiam ſenſus, immo multo minus ſenſus.

TEX-

TEXTVS.

ENs verò rationis capitur tribus modis ſecundum Scotum 1. diſt. 4. ſent. quæſt. 2. Primo modo pro illo, quod habet eſſe in anima ſubiectiuè, vt ſpecies; actus, & habitus: ſecundo modo obiectiuè; ſicut vniuerſalia ſunt in anima per ſpecies à rebus cauſatas, vel à Deo impreſſas. Tertio modo pro comparatione paſſiua, qua per intellectum vnum obiectum cognitum ad aliud obiectum cognitum comparatur. Ens rationis duobus primis modis, non diſtinguitur contra ens reale, accipiendo ens reale, ſicut capiebatur in præcedenti diuiſione; ſed ens rationis tertio modo captum nullo modo continetur: nec continet ſub ſe ens reale tanquam ſuperius ſuum inferius.

COMMENT. IIII.

PRo intellectu huius literæ obſeruandum eſt, quod ens rationis ſubiectiuè (vt ſunt ſpecies intelligibiles, actus intelligendi, & habitus) pro tanto ens rationis dicuntur, pro quanto recipiuntur ſubiectiuè in intellectu, qui appellatur ratio, ſeu rationalis potentia, quod ens rationis ab ente reali non diſtinguitur, cum tale ens ſit in qualitatis prædicamento, & omne quod in prædicamento reponitur, eſt ens reale, & extra animam, ut docet Ariſtoteles 5. metaphyſices tex. com. 14. vbi diſtinguit ens extra animam in decem prædicamenta, & ſumit ibi Ariſtoteles ens extra animam, pro ente quod diſtinguitur ab ente, quod habet eſſe in anima tanquam ſecundo conſideratum, non tanquam primò conſideratum, ad quod conſiderandum, mouetur primò anima à re extra; ſed tanquam ens in primo conſiderato inquantum conſideratum, ut patet à Doctore Subtili in

Ens rationis ſubiectiue quid ſit.

Ariſtoteles.

Scotus.

Ens rationis obiectiue qd ſit & quotuplex.

4. ſent. diſt. 1. quæſt. 2. art. 1. Secundò obſeruandum eſt quod ens rationis obiectiuè appellatur illud, quod rationi, vel potentiæ rationali obijcitur, quælibet enim natura duplex habere poteſt eſſe; quorum alterum eſt in actuali exiſtentia, & in re (non enim ab indiuiduis, & ſingularibus ſeparata eſt ſecundum eſſe) Alterum eſſe habet obiectiuum in mente, & tale eſſe obiectiuum poteſt eſſe duobus modis, ſcilicet in habitu, & in actu: in habitu illud, habet eſſe in intellectu obiectiuè, quod habet eſſe ante actum intelligendi aut prætet actum intelligendi: In actu verò, quando actu mouet intellectum, primum eſſe dicitur eſſe reale, & ex natura rei, & tale eſſe poteſt habere natura per aliquod repræſentatiuum, ipſam in eſſe abſtracto ab omnibus ſingularibus repræſentans, & iſto modo nos dicimus, quod omne vniuerſale metaphyſicum habet de neceſſitate tale eſſe obiectiuum in mente.

Secundum eſſe obiectiuum eſt, eſſe actuale, & iſtud eſſe, vel eſt ante actum intelligendi, eo modo, quo obiectum mouens intellectum ordine naturæ actum intelligendi præcedit, aut ipſum ſequitur, & ab eo cauſatur: ſi primo modo, adhuc tale eſſe appellatur ex natura rei; quia ſolum illud dicitur ens rationis, quod dependet ab actu collatiuo intellectus, uel ab ipſo actu intelligendi in fieri, & conſeruari, ſi ſecundo modo accipitur, vt ſequitur actum intelligendi, & cauſatur ab ipſo eo modo, quo cauſantur intentiones ſecundæ, & figmẽta, hoc modo quodlibet tale eſt ens rationis.

Species intelligibilis duplex.

Tertio obſeruandum eſt, quod ſpecies intelligibilis eſt duplex, quædam cauſata ab intellectu agente, & phantaſmatibus, quædam verò à Deo producta, & intellectui impreſſa: Nam Deus (ut docet Doctor Subtilis quæſt. 7. quolibetali) poteſt imprimere ſpecies intelligibiles in intellectu noſtro, ſicut eas intellectui Angelorum impreſſit, quando creauit eos. Et ita duplex eſt eſſe obiectiuum, quod habere poteſt natura quælibet creata: Alterum per ſpeciem à rebus cauſatam: Alterum verò per ſpeciem à Deo impreſſam, vt natura lapidis poteſt obijci intellectui per ſpeciem cauſatã à lapidis phantaſmate, & ab agente intellectu, & per ſpeciem à Deo productam, & hoc eſt, quod vult dicere Auctor, quando dicit, quod aliud eſt ens rationis obiectiuè, ſicut vniuerſalia ſunt in anima per ſpeciem à rebus cauſatas, vel à Deo impreſſas.

Deus in noſtro intellectu poteſt intelligibiles ſpecies imprimere.

Eſſe obiectiuum eſt duplex.

impreſſas. Obſeruandum eſt quarto, quod ens rationis tertio modo captum diſtinguitur à toto genere contra ens reale, ſic, quod nullo modo continetur ſub ente reali, nec continet ſub ſe ens reale tanquam ſuperius ſuum inferius, & notanter dicit Doctor, ſicut ſuperius, uel inferius; quia bene quantum ad prædicationem denominatiuam, & quantum ad radicalem eius reductionem, ens reale continetur ſub ente rationis, & ens rationis continetur in ente reali.

Pro ampliori tamen huius entis rationis notitiâ, duo ſunt hinc videnda. Primum quid ſit ens rationis, ſiue ſecunda intentio, & quomodo cauſetur. Secundum in quo ſit ſubiectiue. Quo ad primum, primò videndum eſt, quid ſit intentio prima. Prima intentio ex doctrina Doctoris Subtilis in 1. ſent. diſt. 23. quæſt. 1. & Ant. Andr. in quæſt. prima vniuerſalium circa medium, eſt ipſa res cognita; ſiue poſita in eſſe cognito, & intellecto: dicitur prima; quia res non quocunque modo dicitur intentio; ſed vt cognita, & intellecta; ita quod ad intentionem primam duo concurrunt, ſcilicet res ipſa in ſe, uel quidditas quæcunque quæ cognoſcitur, vt præcedit omnem actum intelligendi, & actus cognoſcendi; quo res talis cognoſcitur, non enim dicitur intentio prima, quia ſolum eſt res, vel quidditas; quæ eſt apta mouere intellectum; quia hoc non ſufficit; ſed oportet etiam, quod ſit actualiter cognita; quia aliter non diceretur intentio; cum res, vel quidditas de ſe non dicatur intentio ſecundum Scotum in Theorematibus, theoremate nono, & ſi diſt. 23. primi dicat, quod eſt conceptus immediate natus fieri à re, dicitur itaque intentio prima quia res primo præcedit ordine naturæ noſtram intellectionem, & dicitur intentio, quia non quocunque modo res ſcilicet, non in quantum res; ſed ut intellecta, & cognita.

Intentio prima quid ſit ſecundũ Scotum.

Scotus.

Secunda autem intentio eſt relatio, ſeu comparatio intellectus, qua intellectus comparat vnam primam intentionem ad aliam primam intentionem id eſt vnum primo intellectum, & cognitum, & ſic ſecundum diuerſas comparationes format intellectus diuerſas ſecundas intentiones, exemplum. Intellectus intelligens hominem, & intelligens animal, comparat vnum ad aliud ſecundum rationem prædicabilis, & ſubiicibilis, quæ comparatio ex parte hominis dicitur ſpecies, & ex parte animalis dicitur genus concretiue.

Intentio ſecunda quid ſit.

Exemplum ſingulare.

Antonius. Andreas.

Hæc Antonius Andreas vbi ſupra. In qua aſſignatione Antonius Andr. videtur velle comparationem actiuam (dicit enim qua comparat) eſſe ſecundam intentionem; & tunc male, talis enim comparatio actiua intellectus eſt ens reale, & non rationis, ex quo patet error Antonij Andreæ, & quomodo deuiet à doctrina ſui Magiſtri Scoti, ut ſtatim uidebimus. Errat etiam in aſſignatione ſecundę intentionis Franciſcus de Mayr. qui in diſt. 23. Conflatus quæſtione 2. dicit, quod ſecundæ intentiones ſunt aptitudines, quæ conueniunt ipſis quidditatibus, vel primis intentionibus in eſſe quidditatiuo, ſicut aptitudo communicabilis pluribus indiuiduis adueniens humanitati eſt ratio ſpeciei, & ſic de genere reſpectu ſpecierum, hæc Franciſcus: Vnde breuiter vult, quod ſecundæ intentiones ſint aptitudines quidditatum, & earum propriæ paſſiones conuenientes eis ex natura rei, & ratione formali quidditatum ipſarum, ſicut paſſio conuenit ſuo ſubiecto, ex quo patet, quomodo etiam Franciſcus diſcordat à Doctore Subtili.

Comparatio actiua non eſt ſecunda intentio contra Antoniũ Andream.

Secũdæ intẽtiones nõ sũt aptitudines, rerum cõtra Mayro.

Intentio ſecũda quid ſit ſecũdũ Sco.

Doctor enim Subtilis vult; quod ſecunda intentio nil ſit aliud, quam aliquid derelictum ab actu comparatiuo, ſiue collatiuo intellectus, diſtinctum tamen ab illius actu, ſicut effectus à ſua cauſa, exiſtens ſubiectiue in obiecto cognito, in quantum cognitum eſt; quia per ipſam ſecundam intentionem, quæ eſt relatio rationis, obiectum cognitum inquantum cognitum refertur ad aliud obiectum cognitum inquantum cognitum.

Scotus.

Nam Scotus vult diſt. 23. 1. art. 1. quod poſtquam intellectus actu ſimplici, & recto apprehenderit ſimplices eorum quidditates primo actu intellectus, ſecundo actu ſcilicet collatiuo, & comparatiuo, componit vnam cum alia, uel ab ea diuidit, & ex tali comparatione derelinquitur talis reſpectus rationis, & ille dicitur ſecunda intentio, quaſi ſecundò ab intellectu, vel ab anima intenta, ſicut prima intentio dicitur primò intenta; quia primò conſideratur. Dicit enim Scotus ubi ſupra, omnis intentio ſecunda eſt relatio rationis, non quæcunque; ſed pertinens ad extremum, id eſt ad obiectum cognitum, vel actum intellectus componentis, vel diuidentis, uel ſaltem conferentis vnum ad alterum; hoc patet; quia intentio ſecunda (ſecundum omnes) cauſatur per actum intellectus negotiantis circa rem primæ intentionis,

Scotus.

tionis, qui non poteſt cauſare circa obiectum niſi tantum relationem rationis, hæc Scotus ibi, & dicit quod ſecunda intentio non eſt quæcunque relatio rationis, quia primum eſſe cognitum rei, ſeu concipi, eſt relatio rationis, & tamen non eſt ſecunda intentio, quia ad primam pertinet. Et in 4. ſent. diſt. 1. quæſt. 2. dicit ſic de intentione ſecunda quod eſt ens rationis in anima tanquam ſecundo conſideratum, non tanquam primò conſideratum; quia illud eſt intentio prima (ad quod ſcilicet primò conſideratum conſiderandum mouetur primo intellectus à re extra) ſed tanquam ens in primo conſiderato, in quantum conſideratum eſt, & tale, vt in ſumma ſit dicere, non eſt niſi relatio rationis; quia nihil habet pręcisè eſſe in primo conſiderato, ut conſiderato; niſi comparatio, qua conſideratum comparatur ad aliud conſideratum per actum intellectus comparantis, hæc verba eius ibi, & ſic patet, quod ſecunda intentio ſecundum Scotum eſt cauſata ab anima, & non ex natura rei, ut vult Franc. de Mayron. Si quis tamen Franciſcum cum Doctore Subtili velet concordare, dicere poteſt, & bene, quod ſecunda intentio dupliciter conſideratur, ſcilicet vel formaliter, & logicè, aut fundamentaliter, & ſubſtantiuè, uel ſubiectiuè: primò modo, non eſt aliud, niſi reſpectus, uel relatio rationis, & hoc modo accipit Scotus ſecundam intentionem: ſecundò modo ſcilicet fundamentaliter, ſubſtantiuè eſt ipſa aptitudo talis, vel talis quidditatis, & ſic eſt ex natura rei, & hoc modo ſumit Franciſcus: Et pono exemplum, vt melius, quæ dico, intelligantur, ex quo apparebit etiam, quomodo ſecundæ intentiones cauſentur. Exemplum eſt tale. In animali eſt aptitudo quædam ad eſſendum in pluribus ſuis inferioribus, hanc aptitudinem conſiderans intellectus, mouetur ex ea tanquam ex occaſione, ut fabricet ſecundam intentionem, effectiue enim ſecunda intentio eſt ab intellectu, materialiter autem ſiue originaliter, uel occaſionaliter eſt a proprietate in re extra, inquit Scotus in fine quæſt. 4. vniuerſalium, quæ ſecunda intentio generali nomine vocatur vniuerſale, & ſpeciali nomine genus vocatur, vniuerſale enim eſt intentio ſecunda communis generi, ſpeciei, differentiæ, proprio, & accidenti, quæ ſunt quinque vniuerſalia, & omnia ſunt ſecundæ intentiones, & ſpecies huius communis, uel generis, quod eſt vniuerſale; quodlibet enim

Concordatio Franciſci de Mayronis cũ Scoto.

Intentio ſecunda dupliciter ſumitur.

Exemplum.

Nota quomodo intentiones ſecundę cauſẽtur.

eorum eſt uniuerſale, & tunc dico, quod poſtquam intellectus ſecundam cauſauit intentionem, quæ ſpecialiter dicitur genus; collocat, & ponit eam ſuper illam naturam habentem aptitudinem illam communicandi ſe pluribus, quæ in propoſito eſt natura animalis, & ſic vocat animal genus, propter prædictam aptitudinem in eo repertam. ſic etiam cõuertens poſtea ſe intellectus ad naturam quidditatiuam hominis, vel quãcunque aliam infimam naturam, quæ eſt communicabilis pluribus, ſiue ſit ſubſtantia, ſiue accidens, ut ſermo noſter ſit generalis, & inueniens in ea etiam aptitudinem quandam communicandi ſe pluribus ſuppoſitis, vel indiuiduis: & ſignanter dico ſuppoſitis pro prædicamento ſubſtantiæ, & indiuiduis, uel ſingularibus pro omni prædicamento indifferenter; nam indiuiduum eſt ens incommunicabile, vt quod, ſuppoſitum vero eſt ens incommunicabile vt quod, & ut quo, & ratione huius ſecundi non poteſt ſuppoſitum competere accidentibus; Perſona verò eſt intellectualis naturæ incommunicabilis (vt quo, & ut quod) ſubſiſtentia: vnde quo ordine ſe habent viuens, animal, homo; eodem modo ſe habent indiuiduum, ſuppoſitum, & perſona, intellectus dico conſiderans naturam quidditatiuam hominis (vt de aliqua natura certa pro exemplo loquar) inuenit in ea hanc aptitudinem communicandi ſe pluribus inferioribus, quæ tamen aptitudo non eſt ita ampla, ficut erat aptitudo animalis, quia ad pauciora ſe extendit, ad incommunicabilia nempe ſiue ſuppoſita, & ratione talis aptitudinis in natura humana repertæ uocat hominem ſpeciem, id eſt reſpectu animalis ſpecialem, & non ita communem aptitudinem ſe communicandi habentẽ. Demum conſiderat intellectus Socratem, & inuenit in eo naturam humanam ſic contractam per proprietatem indiuidualem, ſeu ſocreitatẽ, uel communius hæcceitatem nullo modo communicabilem, & ita tribuit ſibi hanc intentionem ſecundam, quæ vocatur indiuiduum, uel ſingulare, vel ſuppoſitum, quæ omnia ſunt nomina ſecundæ intentionis, eo quod nullo modo eſt communicabilis pluribus, & omnes iſti reſpectus ſunt reſpectus rationis cauſati ab intellectu negociante, ſeu comparante vnam naturam, vel vnum obiectum ad aliud ſecundum aptitudines in ipſis obiectis, uel naturis repertas: & ex hoc intelligitur auctoritas illa Auerrois 3. de Anima cõmentario 18, quod

Perſona quid ſit.

Auerroes.

quod intellectus eſt qui facit vniuerſalitatem & particularitatem in rebus, hoc eſt, hanc intentionem ſecundam, vel primam ſecundum modum ſupra expoſitum; non quod faciat naturas ipſas, uel earum aptitudines in eis ex natura rei repertas, ſed quia, ſecundum conditionem vniuſcuiuſque naturæ, & aptitudinis, motus intellectus negociatiuus tribuit, & cauſat in eis diuerſas ſecundas intentiones, vel relationes rationis vnicuique earum naturarum, uel aptitudinum iuſtiſſimè correſpondentes: Vnde dicit Scotus in quæſtione nona vniuerſalium, intellectus conſiderans naturam hominis, vel cuiuſcunque naturæ infimæ, vel ſupremæ vnam in multis, & de multis, ab aliqua proprietate reperta in natura ſic conſiderata, mouetur ad cauſandam intentionem ſecundam: & uocat Scotus rei proprietatem ipſam rei aptitudinem. Breuiter ergo Scotus Doctor Subtilis vocat intentionem ſecundam formaliter pro illo reſpectu rationis ab intellectu fabricato; ſumpta occaſione ex parte rei, & ſic vocat eam formaliter, & logice. Franciſcus autem uocat illam aptitudinem (ex qua mouetur intellectus) intentionem ſecundam, & ſic loquitur fundamentaliter, metaphyſice. Eſt igitur Franciſcus fundator conſiderationis Scoti, id eſt, intentiones ſecundæ Franciſci ſunt fundamenta ſecundum intentionum Scoti: patet ergo quid ſit ſecunda intentio, ſeu ens rationis, & quomodo cauſetur.

Scotus.

Quo ad ſecundum, in quo ſcilicet ens rationis, (cum ſit accidens) ſit ſubiectiue? Dico breuiter ſecundum mentem Doctoris Subtilis quæſtione nona vniuerſalium, quod ens rationis, ſeu intentio ſecunda eſt ſubiectiue in re, non quomodocunque accepta; ſed vt habet eſſe cognitum. Vnde aduertendum eſt, quod ſignificatum termini communis ſignificantis veram naturam, id eſt, rem, vel quidditatem extra intellectum, ſcilicet non factam per intellectum, poteſt tripliciter conſiderari. Vno modo ſecundum eſſe quod habet talis natura, vel quidditas in ſuis ſuppoſitis, id eſt, ſingularibus uel inferioribus, & vt ſic ſignificatum termini communis ſumitur pro ut ſupponit perſonaliter in propoſitione, in qua ponitur, ſiue ſecundum quod accipitur pro ſuis ſuppoſitis, vel ſingularibus, aut inferioribus quibuſcunque, quia multa conueniunt inferioribus ex cōditione ſingularium, quæ non conueniunt ſuperioribus in quantum talia, vt ſunt omnia

Intentio ſecūda eſt ſubiectiue in re cognita.

Significatū termini communis ſignificantis ueram naturā tripliciter cōſideratur.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

omnia accidentia communia nouem prædicamentorum; omnia talia conueniunt per prius ſingularibus, quam ſpeciei, aut ſuperioribus, ſicut & accidentia propria per prius ſpeciei, quam indiuiduis conueniunt, ut vult ipſe Commen-

Auerroes. tator in 2. de Anima. Accidentia enim communia immediate conueniunt ſingularibus, mediate autem, & per accidens ſuperioribus, propter illud eſſe, quod habent in inferioribus: Obſeruandum eſt tamen, quod talia accidentia communia, quæ accidentia realia dicuntur, non poſſunt ineſſe alicui ſingulari de prædicamento ſubſtantiæ, niſi præſuppoſita exiſtentia, vel actualitate reali, nunquam enim Sortes poteſt eſſe albus, uel niger, aut ubicatus, vel habituatus, niſi fuerit exiſtens actualiter in rerum natura, & extra ſuam cauſam, atque adeo exiſtentia dicitur baſis, & fundamentum reſpectu omnium accidentium communium; eo quod illa non præſuppoſita, nullum illorum poteſt ineſſe alicui ſubſtantiæ, cum itaque aliquod ſuppoſitum prædicamenti ſubſtantiæ trahitur ad exiſtentiam, tunc eodem inſtanti durationis; licet non eodem inſtanti naturæ, ſuſcipit accidentia omnium nouem prædicamentorum, quia genera ſingulorum, licet non ſingula generum. Et quia ſuperiora continentur quidditatiue in inferioribus, & ſunt in illis, ideo illa, quæ per ſe, aut immediate, aut primò conueniunt inferioribus; conueniunt per accidens mediate, & ſecundario ſuperioribus, & tale eſſe quod habent in ipſo inferiori, dicitur eſſe materiale eorum; quia non eſt formale, & quidditatiuum eſſe ipſorum, & conueniens eis à priori; ſed à poſterioribus, & in inferioribus, quæ dicuntur materialia quædam reſpectu ſuperiorum, quæ ſumunt tale eſſe; & hoc modo uerificantur in ſuppoſitione perſonali tales propoſitiones. Homo currit, homo bibit. equus eſt albus. Auis volat & c. quia in qualibet illarum prædicatum conuenit ſubiecto, non pro ſuo ſignificato adæquato, & primario, id eſt, pro natura humana in communi ſignificatu per hanc vocem ſignificatiuam, homo; quia illa non poteſt comedere, bibere & c. quia omnes actus, & generationes ſunt ſingularium,

Ariſtoteles. & circa ſingularia ſecundum Philoſophum primo Metaphyſices, ſed prædicatum conuenit ſubiecto ſolum pro inferioribus, & ſuppoſitis ipſius ſubiecti, quibus primò, & immediate conuenit, & hæc eſt prima acceptio termini communis, &

nis, & primum eſſe ipſius, quod poteſt dici eſſe materiale, & phyſicum. Secundo modo conſideratur tale ſignificatum abſolutè, id eſt, præciſe, & ſolum ſecundum eſſe eius quidditatiuum; & eſſentiale, non habendo aliquem reſpectum ad ſua inferiora, & hoc modo inſunt homini animal, corpus, & huiuſmodi. Tertio modo conſideratur, vt ſecundum formam intelligibilem ab intellectu apprehenditur, quod eſt eſſe cognitum, & ſicut primum eſſe, eſſe materiale, & phyſicum, dicebatur, ita ſecundum appellatur eſſe quidditatiuum, & metaphyſicum, & tertium eſſe cognitum, & logicum, & ſecundum hoc tertium eſſe, intentiones ſecundæ inſunt primis: Vnde breuiter ſummaria cognitio huius acceptionis termini communis poteſt haberi ſecundum exigentiam prædicati: Nam talia ſunt ſubiecta, id eſt taliter accipiuntur, & ſupponunt, qualia permittunt prædicata, vt inquit Boet. 1. de trinitate. Exemplum cum dicitnr, homo currit, accipitur homo ſecundum eſſe materiale, quod habet in inferioribus; quia tale accidens non conuenit ſibi, niſi prout habet eſſe in inferioribus; & cum conditionibus materialibus: cum autem dicitur, homo eſt animal, vel ens, vel rationalis, vel riſibilis, accipitur ſecundum eſſe quidditatiuum, & eſſentiale: quia ſiue actu exiſtat, ſiue non, talis prædicatio eſt vera: cum verò dicitur homo eſt ſpecies, vel vniuerſale, vel prædicatum, vel ſubiectum, & ſic de alijs: tunc accipitur ſecundum eſſe cognitum, & comparatum; quia illi reſpectus rationis non attribuuntur ſibi, niſi vt habet eſſe comparatum, & cognitum. Intentio itaque ſecunda eſt ſubiectiue in rebus, & non in intellectu, & hoc non ſecundum quamcunque acceptionem rei, ſed præciſe in illa tertia acceptione, ut etiam optimè docet Doctor Subtilis in primo ſent. diſt. 25. & alibi ſæpe. *Boetius.*

TEXTVS.

VLtra dico, quod ens reale prima ſui diuiſione diuiditur per ens quantum, & non quantum, ſecundum Scotum quæſt. 5. quolib.

TEX-

COMMENT. V.

Entis realis multiplex diuiſio.
Ariſt.
Digreſſio de entis diuiſione.
Auerroes.

CIrca hanc literam inſurgit ardua illa difficultas de prima entis realis diuiſione: nam quæ ſit prima entis realis diuiſio, non eſt omnium Doctorum una ſententia: Ariſtoteles enim 5.& 6.Metaphyſ. diuidit ens diuiſione prima in ens per ſe, & per accidens, ens per ſe ſubdiuidendo in decem genera, & Auerroes ibidem inquit, ens primò in hæc duo diuiditur ſcilicet in ens, quod eſt per ſe,& in ens, quod eſt per accidens, & infra,iam declaratum eſt,quod ens ſimpliciter dicitur prima diuiſione de ente per accidens, & de ente per ſe: prima enim diuiſio eſt talis, aut eſſe, aut non eſſe,quod eſt falſum, & poſſibile, aut eſſentialiter, aut accidentaliter, quod autem eſſentialiter,diuiditur in decem genera,hæc ille. Algazel autem primo ſuæ metaphyſices voluit, quod prima entis diuiſio eſſet in ſubſtantiam & accidens, inquiens, Prima diuiſio eſſe, eſt in ſubſtantiam,& accidens, & hæc dicitur diuiſio per differentias, & ſpecies. Albertus verò metaphyſ. 1. veritati lucidius accedens, verbis Philoſophi non omninò innitens,ſic ſenſit, quod ante omnem entis diuiſionem hæc eſt diuiſio, ens à ſe ipſo,& ens ab alio. Quamplurimi doctrinam Sancti Thomæ profitentes ſupponunt entis diuiſionem primam eſſe vocis in ſignificata, & non alicuius communis realis, & eſt diuiſio entis, ut eſt commune enti reali,& rationis: deinde ſubdiuidunt ens reale per limitatum, & illimitatum, ens verò limitatum ſubdiuidunt; quia aliud per ſe, aliud per accidens: ens per ſe, aliud in anima, aliud extra animam: entium extra animam, aliud ſubſtantia,aliud accidens,& vtrumq; iſtorum in actum & potentiam diuiditur.

Algazel.
Albertus.
Thomiſtarũ opinio.

Alij ſequaces D. Thomæ.

Nonnulli verò in eadem doctrina aſſerunt, primam, & immediatam entis diuiſionem eſſe in vnum,& multa: quia enti (vt dicunt) primò,& immediatiſſimè conueniunt indiuiſio a ſe, & diuiſio a quolibet alio: Vnde Sanctus Thomas (vt dicunt) hoc idem ſenſit proœmio metaphyſices, dum dixit,illa ſcientia eſt maximè intellectualis,quæ maximè circa principia vniuerſalia verſatur,quæ quidem ſunt ens,& ea, quæ conſequuntur ens,& vnum, & multa,actus,& potentia.

Alij vt eſt Iauellus.

Item alij D.Thomæ ſequaces,ut Iauellus in tractatu tranſcenden-

ſcendentium, dicunt, quod ens reale prima ſui diuiſione diuiditur in ens per ſe, & in ens per accidens, ens per ſe diuiditur in ens per ſe ſecundum naturam, & ſecundum cauſalitatem, ens ſecundum naturam appellatur illud, cuius natura eſt ſimplex, vel ſi compoſita, componentia tamē ſunt eiuſdē prædicamenti, quorum vnum eſt actus, alterum potentia: ratione primi Deus, & intelligentiæ formæ ſubſtantiales, & accidentales dicuntur ens per ſe, ratione ſecundi omnes ſubſtantiæ corporeæ, ſiue corruptibiles, ſiue incorruptibiles, vt elementa ſunt entia per ſe: quia licet ſint entia compoſita, componentia tamen ſunt eiuſdem prædicamenti. Ens per ſe ſecundum cauſalitatem, dicit, quod eſt omnis effectus dependens à cauſa per ſe influente in effectum ſecūdum quod eſt talis, & ſic ædificium comparatum ædificatori, eſt ens per ſe ſecundum cauſalitatem, & animatum eſt effectus per ſe animæ; quia ædificium dependet ab ædificante in quantum ædificans eſt, & animatum ab anima, ſicut à ſua cauſa formali. Ens autem per accidens ſecundum ipſum, aliud eſt ſecundum naturam, & tale eſt ens compoſitum ex entibus diuerſorum generum, vel quorum vnum accidit alteri, vel duo accidunt tertio, ut homo albus, & muſicus albus, & aliud eſt ſecundum cauſalitatem, & tale eſt omnis effectus dependens à cauſa non cauſante ipſum in quantum eſt talis, & vt ſic domus eſt effectus per accidens: ſecunda uerò entis diuiſio ſecundum eum eſt in abſolutum, & reſpectiuum: tertia in unum & multa: hæc Iauellus vbi ſupra.

Scotus autem Doctor Subtilis in quolibetis quæſt. 5. ſubtilius perſcrutatus inquit, finitum, & infinitum non diuidūt ens, ut iam contractum eſt ad aliquod genus, imò quodlibet genus, & ens, ut immediatè indifferens ad decem genera, eſt præciſe ens finitum, finitum itaque, & infinitum non diuidunt ens, niſi quantum, ita quod ſecundum Scotum, prima entis realis diuiſio eſt per ens quantum, & non quantum, at quomodo hoc ſit intelligendum, non parua explicatione indiget: Sunt itaque hic multa obſeruanda ex Doctoris Subtilis doctrina. *Scotus.* *Scotus.*

Primò eſt obſeruandum, quod hoc nomen ens, ſicut res, vt inquit Scotus in quolibetis quæſt. 5. tripliciter ſumi poteſt, vno modo communiſſimè, vt ſe extendit ad quodcunque quod non eſt nihil, veriſſimè autem ſolum illud eſt nihil, quod *Ens ſicut & res tripliciter ſumi poteſt.*

hil, quod implicat contradictionem, cum excludat omne eſſe, & in intellectu, & extra intellectum nullo modo intelligibile, & ens taliter ſumptum ſe extendit ad quodcunque, quod non includit contradictionem, ſiue ſit ens reale, ſiue ens rationis, ſiue ens in anima, ſiue extra animam: Alio modo ſumitur ens pro eo, quod eſt ens naturæ, ſiue ens reale diſtinctum contra nihil, quod nec eſt, nec poteſt eſſe aliquod ens extra animam, eſt autem ens reale illud, cuius eſſe in quãtum tale non dependet ab anima, id eſt, quod habet eſſe omni opere collatiuo intellectus circumſcripto, ut dictum eſt ſupra, & de ente, ita audito, eſt præſens ſpeculatio, quod vt ſic eſt ens reale præciſum ne dum à Deo, & creatura, uerum etiam à quidditate, & modo, in quibus ſaluatur, & tali modo ſumptum (ut de eo hic eſt ſermo) opponitur enti rationis. Tertio modo ſumitur ens pro quidditate ſeu pro ente reali, quod immediate diuiditur in quidditatem Dei, & in quidditatem creaturæ.

Ens reale quid ſit.

Secundo obſeruandum eſt, quod conceptuum reſolutio ſtatum habet, alias nihil perfecte ex definitione eſſet cognoſcibile, vt docet Doctor Subtilis in Theorematibus, & habetur ex. 8. Metaphyſicorum, huiuſmodi autem conceptuum reſolutio ſtabit ad aliquos primos, ur ibidem docet Scotus: Vnde quilibet conceptus per ſe vnus, aut erit aliquis illorum, aut per ſe includet aliquem illorum, aliter in infinitum procederetur.

Reſolutio cõceptuum habet ſtatum. Scotus.

Obſeruandum eſt tertiò, quod omnis conceptus reſolubilis prius reſoluitur in determinabilem, & determinantem, quorum alter ſcilicet determinabilis dicitur quidditatiuus, alter verò ſcilicet determinans qualitatiuus appellatur, nec vnus eorum conceptuum, alterum per ſe includit, vt vult Scotus ibidem: & per reſolutionem, intelligo metaphyſicalem reſolutionem, quæ eſt diuiſio, vel ſeparatio alicuius conceptus realis poſterioris, vel minus communis, in conceptus priores, vel communiores aliqua identitate in illo incluſos, quæ vt ſic diſtinguitur à reſolutione phyſica, & logica, quam dicunt reſolutionem ſcientiæ cauſatiuam de quibus aliàs, quale etiam (de quo hic ſit ſermo) ſumitur communiter, vt importat circumſtantiam quidditatis, cui præciſiſſime conſideratum opponitur, & hoc modo eſt commune ad quantum, & non quantum: unde modus intrinſecus cuiuſli-

Cõceptus reſolubilis reſoluitur incõceptũ quidditatiuũ, & qualitatiuũ. Scotus.

Vide primã lectionẽ primi poſteriorum.

cuiuſlibet quidditatis hoc modo dicitur quale, ſiue ſit quidditas abſoluta, vel relatiua, creata, vel increata.

Quartò eſt obſeruandum, quod omnium conceptuum quidditatiuorum realium, & reſolubilium eſt tantum vnus conceptus quidditatiuus communiſſimus irreſolubilis, conceptus enim quidditatiui irreſolubiles reſolubilibus ſunt priores, & communiores, quidditatiuè autem reſoluendo ad vnum conceptum primum erit ſtatus, qui cōceptus communiſſimus eſt entis realis conceptus, vt vult Scotus in Theorematibus, & alibi, ubi habet, in eo quod quid prædicantia in infinitum ire eſt impoſſibile: ita omnium qualitatiuorum conceptuum realium erit vnus conceptus qualitatiuus primus penitus irreſolubilis: Vnde Scotus ibidem, ſtat reſolutio cuiuſlibet conceptus qualitatiui ſcilicet reſolubilis in conceptum qualitatiuum irreſolubilem, hunc autem conceptum, modum appello, ex oppoſito quidditati diſtinctum, unde totus ordo conceptuum qualitatiuorum opponitur ordini totali conceptuum quidditatiuorum, in quo datur primus conceptus qualitatiuus irreſolubilis, ſicut datur primus quidditatiuus irreſolubilis. *Scotus.* *Scotus.*

Quintò obſeruandum eſt quod adhuc conceptui primo quidditatiuo reali (cum ſit primò determinabilis) correſpondet conceptus primus qualitatiuus realis primò determinans, cum primo quid correſpondeat primum quale, ſed eſt dare primum conceptum quidditatiuum reale, vt patet in Theorematibus, & ita erit dare conceptum primum determinatiuum primò determinantem, talis autem non eſt conceptus Dei, qui eſt reſolubilis, nec creaturæ per idem, nec quantum, ſeu non quantum, nec finitum, aut infinitum vt patet: tum quia omnia talia videntur reſolubilia in prædicatum conuertibile ex oppoſito cum quidditate, quod eſt modus, ſiue primum quale: tum etiam quia nullum eorum æquatur quidditati, ſeu primo quid ex oppoſito, cum modo, ſeu primo quali diuidenti ens, aliquod ergo prius erit primus conceptus qualitatiuus, in quo illa conueniunt, qui eſt modus, ſiue primum quale, quod patet ex doctrina Franciſci de Mayron. in Conflatu diſt. 42. quæſt. 4. art. 1. vbi dicit.

Modus intrinſecus qd ſit ſecundum Franciſcum.

Modus intrinſecus eſt ille, qui de ſe nullam rationem formalem dicit, nam ex oppoſito diſtinguuntur quidditas, & modus quidditatis. Vnus igitur illorum ſecundum vltima-

tam

tam præciſionem ſuam, non includitur in alio, & ſic quidditas non includit modum ſecundum vltimatam præciſionem ſuam, nec modus quidditatem; & ſi quis diligenter videat doctrinam Doctoris noſtri, inueniet, quod omnia reſoluit in iſtos terminos incomplexos ſcilicet in rationem formalem, & modum intrinſecum eius: hæc ille.

Scotus.

Obſeruandum eſt ſexto, quod quia non ſtatim reſoluitur quicunque conceptus in quidditatiuum irreſolubilem, plura etiam eſſe, quorum quodlibet ſit uniuerſaliſſimum, eſt impoſſibile, vt inquit Scotus in Theorematibus, quia reſoluendo, ſemper itur ad conceptum ſimpliciorem, erit ergo vnus primus conceptus ſimpliciſſimus, & tale eſt ens reale abſtrahens à quidditate, & modo, in illis exiſtens, ſicut entitas nata eſſe in pluribus per ſubſiſtentiam, denominatiuè prædicabilis de illis, & non quidditatiuè: dico autem denominatiuè, non vt denominatiua prædicatio excludit eſſentialem, & identicam: nam ens reale prædicatur etiam eſſentialiter de modo, & quidditate, cum in rei veritate ex natura rei ſit idem illis, & de eiſdem identicè prædicatur, cum alterum ipſorum ſaltem permiſſiue ſit infinitum, quod requiritur ad prædicationem identicam, ſecundum Scotum in quolibetis, vt infra videbimus magis: ſed prædicatur denominatiuè, prout prædicatio denominatiua excludit quidditatiuam. Ex his ergo concluditur, quod non ſunt plures conceptus ſimpliciter ſimplices, immò vnicus, ſcilicet conceptus entis realis diuiſi in quidditatem, & modum; qui ſolus verè eſt penitus irreſolubilis, cum hoc tamen ſtat dari plures conceptus ſimpliciter ſimplices, non ita vltimatè irreſolubiles, ſicut eſt conceptus quidditatis diuiſæ in Deum, & creaturam; quæ ideo dicatur ſimpliciter ſimplex quia eſt irreſolubilis in conceptum alium quidditatiuum, & qualitatiuum: Similiter conceptus modi ex oppoſito diſtincti quidditati eſt ſimpliciter ſimplex per idem, non quia non ſit reſolubilis in priorem conceptum, cum verè in conceptum entis realis reſoluatur; ſed quia in alium conceptum dicentem quale non eſt reſolubilis; Et veritatem horum inſinuat Scotus in Theorematibus dicens. Omnis conceptus per ſe vnus, aut eſt omnino ſimplex, cuius ſcilicet, aut nihil concipitur, aut totus; aut non eſt omnino ſimplex; qui ſi ſit incomplexus, dicatur reſolubilis: quia plures conceptus includit, quorum

Scotus.

Scotus.

alterum

alterum ſine toto concipi poteſt. Obſeruandum eſt ſeptimò, quod ens reale in ſua maxima communitate ſumptum (cuius primaria inquiritur diuiſio) prima, & metaphyſica eius diuiſione per quidditatem, & modum diuiditur: omne enim quod eſt, vel eſt quidditas, vel modus circumſtantia rei nuncupatus, quidditatem autem eam appello, quæ vel includit quidditatiuè aliquid, vel in aliquo includitur quidditatiuè, ſicut modus eſt entitas, quæ nec includit aliquid quidditatiuè, nec in aliquo quidditatiuè includitur: In plus enim ſe habet ens reale, quam quidditas, cum abſtrahat à quidditate, & modo, quidditas autem ſubdiuiditur per quidditatem creatam, & increatam, modus autem ex oppoſito diſtinctus quidditati, diuiditur per quantum, & non quantum, ipſum verò quantum, dicens quaſi indiſtinctè, quod infinitum dicit diſtinctè, vt inquit Scotus primo ſententiarum diſt. 31. ſubdiuiditur per finitum, & infinitum; infinitum verò in decem modis eſſendi correſpondentes quidditatibus per ſe decem primorum generum: quidditates enim ſiue finitæ, ſiue infinitę ſunt fundamenta modorum. Vnde & non quantum importat modum intrinſecum correſpondentem quidditati relationis, quæ formaliter nec eſt finita, nec infinita, vt docet Doctor Subtilis quæſtione quinta quolibetali.

Ens reale prima diuiſione metaphyſice loquendo diuiditur per qdditatem, & modum.

Scotus.

Vltimò eſt obſeruandum, quod quantitas dupliciter accipi conſueuit, vno modo pro quantitate extenſiua, ſecundum quam aliquid actu extenditur: ſecundo modo pro quãtitate perfectionali, de qua loquitur D. Auguſtinus 6. de Trinit. cap. 7. vbi inquit, quod in his quæ mole magna non ſunt id eſt maius, quod melius: prima quantitas (quæ etiam molis appellatur) ſolum in corporalibus reperitur, ſecunda verò in corporalibus, & ſpiritualibus: prima eſt per ſe in prædicamento, ſecunda eſt tranſcendens. Quando dicit Author quod ens diuiditur per quantum, & non quantum, accipit quantitatem ſecundo, & non primo modo. His ſic declaratis, oſtendo quæ ſit prima entis diuiſio per aliquas concluſiones, quarum prima eſt talis.

Quantitas dupliciter accipitur.

D. Auguſt.

Author.

Si fiat ſermo de diuiſione ſimpliciter prima, & immediata, reali, & metaphyſica (vt excludatur diuiſio per contradictoria) prima entis realis diuiſio ſimpliciter conſiderati in ſua maxima communitate eſt per quidditatem, & modum,

Cõcluſio prima.

ſiue per quid, & quale, ad eam namque reducuntur omnes aliæ diuiſiones entis, & ab eiſdem præſupponitur, cum ipſa ſit immediate contenta ſub diuiſo, per quam ſaluatur diſtinctio quidditatiua omnium entium, & eorundem diſtinctio modalis: hanc concluſionem expreſsè concedit Scotus in 4. ſuæ metaphyſices quæſt. 1. ſic inquiens, quid, & quale ſunt immediatæ partes entis, ita quod ens non deſcendit prius in partes alias, quam in iſtas, ſicut ſubſtantia prius in alia, quam in rationale, & irrationale deſcendit, hæc ille: poteſt etiam hæc concluſio ſic probari. Illa diuidentia prius, & immediatius diuidunt ens reale, quam Deus, & creatura, uel qualibet alia diuidentia; in quæ reſolubiles ſunt tam conceptus Dei, quam creaturæ, & quilibet alter conceptus contentus ſub ente; Sed in quidditatem, & modum, ſeu in quid, & quale reſolubiles ſunt conceptus Dei, & creaturæ & c. ergo quidditas, & modus, quid, & quale prius diuidunt ens reale, quam Deus, & creatura. Maior eſt ex ſe clara: minor probatur ſic. Omnis conceptus reſolubilis, prius reſoluitur in conceptum determinabilem, & determinantem (vt patet ex ſuperius declaratis) ſed conceptus Dei, & creaturæ ſunt reſolubiles; quia non ſimpliciter ſimplices; ergo.

Scotus.

Probatio primæ concluſionis.

Concluſio ſecunda.

Secunda concluſio. Si fiat ſermo de diuiſione prima, & immediata entis dicti tertio modo, vt idem eſt, quod quidditas communis ſolum Deo, & creaturæ; ſic diuiſio eius in quidditates primas Dei, ſcilicet, & creaturę quidditatiue conſideratorum, eſt eſſentialior, & intimior, omnes alias diuiſiones præcedens: & hanc concluſionem opinor voluiſſe Albertum Magnum in opinione ſua licet obſcurius id expreſſerit, & pariter ij, qui limitatum aut illimitatum ponunt prima entis diuidentia: ex quo apparet, quod prius, & intimius diuiditur ens, quod eſt quidditas in quidditatem Dei, & in quidditatem creaturæ; quam in ſubſtantiam, & accidens, & huiuſmodi, quæ conceptum importare videntur quidditatiuum.

Prima entis diuiſio per qdditates eſt per deum & creaturam.

Albertus.

Concluſio 3. 1. entis finiti diuiſio eſt p ſubſtātiā & accidens.

Tertia concluſio. Si ſermo ſit de prima diuiſione modali entis creati finiti, & limitati, ſic diuiſio in ens ſecundum ſe, & ſecundum accidens eſt prima, & hæc fuit mens Ariſtotelis, & Auerrois, quod per idem Algazel utrumque rectè proceſſit.

Ariſt.
Auerroes.
Algazel.

Quarta

Quarta concluſio. Si abſtractius loquamur, dicendum eſt, quod ſi diuiſio entis modaliter conſiderati fiat per modos intrinſecos, prima entis realis diuiſio ſecundum doctrinam Doctoris Subtilis eſt, per quantum, & non quantum; quantitas enim virtutis conſequitur ens, ut quid immediatè, quando ergo dicunt Doctor Subtilis, & Auctor, quod ens reale diuiditur prima ſui diuiſione per quantum, & non quantum, loquuntur de prima entis realis diuiſione, quæ fit per modos, & quod hæc ſit prima poteſt ſic declarari ex Antonio Trombeta hic, & in quæſtione prima primi metaphyſices. Ens diuiditur primo per quantum, & non quantum, quā diuidatur per finitum, & infinitum, per vnū, & multa: primū nimirum quod primò diuidatur per quantum, & non quantū, quā per finitum, & infinitū patet, quia finitū & infinitū quantitati congruunt 1. phyſ. tex. com. 15. ergo finitas, & infinitas perfectionalis ſuo modo competit quantitati, & non niſi enti quāto, ergo quod diuiditur per finitum, & infinitum, neceſſariò eſt ens quantum quantitate perfectionali. Præterea Paternitas in patre, filiatio in filio, & paſſiua ſpiratio in Spiritu Sancto non poſſunt eſſe quanta, ergo prima entis diuiſio non poteſt eſſe per finitum, & infinitum, eo quod membra diuidentia non euacuarent totum diuiſum: daretur enim aliquod ens, quod nec eſt finitum, nec infinitum formaliter, vt ſunt relationes originis in diuinis, & ſi repperiatur, quod Scotus aliquando dicat, quod ens diuiditur per finitum, & infinitum, intelligit (vt dicunt Lychetus, & Paulus Scriptor) quod ens antequam deſcendat in decem genera diuiditur in ens finitum & infinitum, & ens finitum poſtea in decem prædicamenta. Antecedens ſic declaratur: ſi enim paternitas (cum ſit in patre formaliter, & non in filio) aliquam perfectionem diceret, & eſſet quanta, filius aliqua perfectione careret, quam haberet pater ſcilicet illam, quam ipſa includeret paternitas: Nec valet euaſio aliquorum dicentium, quod omnis perfectio quæ eſt in patre, eſt etiam in filio, ſi non formaliter, tamen per æquiualentiam; quia in filio eſt filiatio, quæ dicit perfectionem, quæ æquiualet perfectioni, quam dicit paternitas: Hoc inquam non valet; quia certum eſt, quod alia eſt paternitatis, alia filiationis realitas, & cum ſint diſtinctę realitates relatiue, & realitates ſint ſicut numeri, vna erit alia perfectior, ſi perfe-

Concluſio quarta.
Prima entis realis diuiſio per modos eſt per quantū, & non quantum.
Scotus.
Ant. Trombeta.
Ariſtoteles.
Scotus.
Lychetus.
Paul. Scrip.
Relationes diuinæ non ſunt quātæ.
Euaſio debilis aliquorū.

ctionem dicant, & per conſequens non eadem erit perfectio formaliter in filio, quæ eſt in patre. Tum etiam, quia dato quod omnes relationes originis eſſent æqualis perfectionis, ſaltem in patre, & filio aliqua eſſet perfectio, quæ in Spiritu Sancto haud eſſet: certum eſt enim, quod in patre eſt generatio actiua, & actiua ſpiratio, in filio ſpiratio actiua, & paſſiua generatio, at in Spiritu Sancto ſolum paſſiua ſpiratio, duæ ergo perfectiones formaliter, & realiter diſtinctæ eſſent in patre, & Filio, & vna tantum in Spiritu Sancto, quæ non eſſet in alia ſi relationes iſtæ eſſent quantæ, ſeu perfectionem dicerent. Aliter hoc idem declaratur. Si paternitas continet quantitatem virtutis, illa quantitas virtutis aut finita, aut infinita eſſet, non eſt dandum primum, quia omne finitum (cum habeat rationem partis reſpectu infiniti, & excedatur ab ipſo) habet rationem imperfecti, & propter hoc dixit Ariſtoteles 3. phyſicorum tex. com. 64. quod totum, & perfectum ſunt idem, & ex conſequenti quod pars in quantum pars dicat imperfectionem; quia exceditur à toto, & cum nullum imperfectum inueniatur formaliter in Deo, nullum finitum poteſt reperiri in patre formaliter. Non poteſt etiam dici, quod paternitas in patre diuino ſit infinita formaliter, tum quia omne infinitum formaliter eſt ens primum ſimpliciter, per cuius acceſſum, & receſſum menſuratur quodlibet ens quantum: at nullus reſpectus poteſt eſſe ens primum ſimpliciter; quia abſolutum eſt prius reſpectiuo, ergo paternitas in patre non poteſt eſſe formaliter infinita: tum etiam quia in diuinis non poſſunt eſſe plura realiter diſtincta formaliter infinita; ſed iſtæ relationes ſunt realiter diſtinctæ, cum conſtituant perſonas realiter diſtinctas, ergo non poſſunt eſſe formaliter infinitæ, licet concedatur eſſe infinitas fundamentaliter, & identicè ſcilicet per identitatem ad eſſentiam diuinam: Secundum nimirum quod ens reale primò diuidatur per quantum, & non quantum, quam per vnum, & multa, declaratur ſic. Præſupponendo primò, quod quando aliquid competit alicui conſiderato in ſe, & in eſſe quidditatiuo, illud eſt intimius illi, quam illud, quod non competit ei in tali eſſe: præſupponitur ſecundò, quod vnitas, veritas, multitudo non cõpetunt rei in eſſe quidditatiuo: tum quia ſunt paſſiones entis ex Ariſtotelis 4. Metaphyſices: tum etiam, quia dato, quod

Ariſtoteles. [margin, beside "propter hoc dixit Aristoteles"]

Ens reale prius diuiditur per quãtum, & non quantũ, quã per unum, & multa. [margin]

Ariſtoteles. [margin, beside "tis ex Aristotelis 4."]

quod vnitas non ſit paſſio entis, adhuc non eſt de quidditate entis ex Auicenna 5. metaphyſ. vbi vult, quod equinitas eſt tantum equinitas, & non eſt vna, neque plures, ita quod vnitas, & multitudo non competunt equinitati, in quantum equinitas eſt: His ſtantibus arguitur ſic: Quod competit rei in eſſe quidditatiuo, eſt illi intimius eo, quod non competit ſibi in tali eſſe; ſed ita eſt, quod quantitas virtutis competit quidditati, & naturæ in eſſe quidditatiuo, vnitas, & multitudo non, ergo quantitas virtutis eſt intimior quidditati. Maior patet ex dictis. Minor probatur, quia vnitas, & multitudo, aut competunt rei in ſecundo modo, aut ſi non, ſaltem non competunt rei in eſſe quidditatiuo ſecundum Auicennam, quantitas autem virtutis competit ſic ipſi rei; quod probatur; quia accipio equinitatem in eſſe quidditatiuo, vt ſic non ſecluditur equinitas à differentia ſua conſtitutiua, quæ comparata ſecundum rationem ſuam formalem ad differentiam ſpecificam Aſini, eſt illa nobilior, ac perfectior, quæ perfectio immediate eſſentiam equinitatis ratione ſuæ propriæ differentiæ conſequitur, ergo equinitas ſecundum eſſe eſſentiæ, & quidditatiuum eſt perfectior, quam natura, & eſſentia Aſini, & in iſto priori non intelligitur vt vna, neque vt plures, ergo in aliquo priori competit tali naturæ quantitas virtutis, in quo tamen non competit ſibi vnitas, vel multitudo. Præterea Ariſtoteles 10. metaphyſices tex. com. 12. habet, quod omne ens omni enti comparatum, aut eſt idem, aut diuerſum, & ex conſequenti ſimile, aut diſſimile, æquale, vel inæquale: Nam ſecundum ipſum vnumquodque ens eſt quid, quale, & quantum, eſt enim quid pro quanto, habet aliquam quidditatem, vel eſſentiam, eſt quale qualitate eſſentiali, modo quo actus, & forma dicitur eſſe qualitas ad modum loquendi Ariſt. 5. metaphyſices cap. de quali. vbi vult, quod eſſentialis differentia eſt quædam qualitas, quia eſt actus eſſentialis, & cum vnumquodque ens ſit in actu aliquo modo, ſic eſt quale: eſt etiam quantum (ſecundum ipſum Ariſtotelem) pro quanto habet aliquem ordinem in entibus ad primum ens ſimpliciter, ſecundum quem ordinem dicitur eſſe quantum, & ita omne ens inquantum quid, ad aliud comparatum, eſt idem, uel diuerſum; in quantum quale, eſt ſimile, vel diſſimile; prout eſt quantum ſeu habens quantitatem, eſt æquale, vel inæquale:

Auicennas.

Ariſtoteles.

Ens quodlibet eſt quid, quale, & quantum.

Ariſtoteles.

Ariſtoteles.

quoniam identitas, & diuerſitas immediate fundantur ſuper eſſentiam rei; ſimilitudo, vel diſſimilitudo ſuper qualitatem, æqualitas, vel inæqualitas ſuper quantitatem. Ex hoc ſic arguitur. Vnumquodque ens acceptum ſecundum ſuam eſſentiam, & quidditatem & non conſideratum vt vnum, aut vt multa, eſt quantum (vt patet ex dictis) ergo quantitas virtutis competit quidditati, & eſſentiæ rei circumſcripta vnitate, vel multitudine, & ita prima entis realis diuiſio, (loquendo de diuiſione, quæ fit per modos) eſt per quantum, & non quantum.

Primò arg. Sed contra probatur primò, quod hæc diuiſio entis per quantum, & non quantum, non ſit prima & immediata, & præſupponitur primò, quod illa eſt prima diuiſio, quæ euacuat totam naturam diuiſi, ſecundò, quod membra poſterioris diuiſionis contineri habẽt ſub altero membro diuiſionis prioris, iſtis ſtantibus arguitur. Diuiſio per quantum, & non quantum non eſt huiuſmodi, ergo hæc non eſt prima diuiſio. Aſſumptum probatur: quia ens diuiditur poſteriori diuiſione per abſolutum, & reſpectiuum: Tunc quæro, aut reſpectiuum continetur ſub quanto, aut ſub non quanto: non primo modo; quia tunc quilibet reſpectus eſſet quantus, quod eſt falſum, ut patet in diuinis, ſi verò detur ſecundum, ſequitur quod finitum, & quantum non diuiditur in decem prædicamenta.

Secũdò arg. Secundò argumentatur, præſupponendo, quod pro quocunque ſigno aduenit quantum ipſi enti, pro eodem aduenit non quantum: quia quando aliqua duo diuidunt aliquod commune pro quocunque ſigno, vnum conſtituit, pro eodem, & reliquum, ſicut pro quocunque corporeum conſtituit corpus, pro eodem incorporeum ſpiritum; ſecundo præſupponitur, quod nihil eſt quantum, niſi ſit quid, & in actu, primum probatur, licet ſit notum, quia identitas eſt relatio intimior enti, quam æqualitas: ſed identitas fundatur in ente in quantum quid, æqualitas pro vt eſt quantum: ergo &c. Secundum probatur, quia nihil poteſt abſolui à differentia conſtitutiua ipſius, quæ eſt quidam actus eſſentialis, etiam in vltima præciſione; ſed bene à quantitate, & ex hoc concluditur intentum: pro quocumque ſigno competit quantum ipſi enti, & conſtituit aliquod ens in particulari, pro eodem non quantum; ſed nihil eſt quantum niſi ſit

quid,

quid, & in actu: ergo &c. Et confirmatur; quia ſicut quantitas molis competit enti ſecundum quod in potentia, ita quantitas virtutis ſecundum quod in actu: & ita diuiſio, quæ fit ipſius entis per quid, & non quid, erit prior, & ſimiliter etiam per actum, & potentiam.

Probatur ſecundò quod prima diuiſio entis realis ſit per vnum, & multa, & ex doctrina Doctoris Subt. duo præſupponuntur: primum quod quantum, & non quantum ex natura rei diſtinguuntur ab ente, ſecundum quod vnumquodq; per propriam unitatem eſt indiſtinctum à ſe, & à quolibet alio diſtinctum; quia vnitas vniuſcuiuſque rei eſt illud, ſuper quod ipſa diſtinctio fundatur: His præſuppoſitis ſic arguitur. Ens diſtinguitur ex natura rei à quanto, & non quanto per Scotum: ſed quodcunq;, quod diſtinguitur ab alio, prius eſt vnum in ſe, ergo prius ens eſt vnum, quam ſit quantum, vel non quantum, probatur conſequentia. In illo ſigno, in quo intelligitur ens, diſtingui à quanto, non intelligitur ſibi competere quantitas; quia vt ſic non diſtingueretur ab ipſa, & in tali ſigno eſt vnum, alias non diſtingueretur, cum diſtinctio fundetur ſuper vnitatem per Ariſtotelem 5. metaphyſices: ergo vnitas eſt intimior, quam quantitas, & per cōſequens diuiſio, quæ fit per vnum, & multa erit intimior, & prior. *Scotus.* *Ariſtoteles.*

Ad primum argumentum dico, quod illę diuiſiones non ſunt ſubordinatæ ſecundum ſuperius, & inferius, aut ſecundum magis commune, vel minus commune, ſed una datur per intimiora, quam alia, ſcilicet quæ eſt per quantum, & non quantum: ſed de hoc magis infra in explicatione vnius gloſſæ ipſius Mauritij. *Ad primū.* *Mauritius.*

Ad ſecundum dico primo, quod argumentum concludit, quod prima entis realis diuiſio ſit per quidditatem, & modum, uel per quid, & quale, quod ipſi concedimus: Dico ſecundò quod vnumquodque prius eſt quid, & quale, quam quantum, loquendo de quid, & quali eſſentiali, & ſic cōceditur, quod prius eſt in actu eſſentiali, quam ſit quantum; ſed tamen talis actus eſſentialis, & quidditatiuus non diuidit ens contra potentiam, quia, licet vnumquodque ens ſit ſic in actu, nihil tamen quod eſt ſic ens, eſt in potentia ad talem actum; quia ſimul eſſet ens, & non ens; ſed actus qui diuidit ens, & actus exiſtentiæ, & potentia obiectiua ſibi corre- *Ad ſecūdū.*

ſpondens, & tunc quantitas virtutis eſt enti intimior quam actus exiſtentiæ, & per conſequens prior diuiſio erit per quantum, & non quantum, quam per actum, & potentiam.

Pro ſolutione tertij argumenti noto aliqua. Primum quod ens acceptum ſecundum ſe in illo priori, in quo præcedit vnitatem, & multitudinem, eſt non idem quanto, & è conuerſo: Diſtinctio enim cum importet negationem incluſam in ipſa, poteſt accipi vel negatiuè, vel poſitiue: negatiuè accipitur quantum ad hoc, quod eſt, hoc non eſt illud; quia ſi exponatur, Socrates differt a Platone, ſic exponitur (vt patet ex paruis logicalibus) Socrates eſt & Plato eſt, & Socrates non eſt Plato, ergo Socrates differt à Platone, & ita differre, uel diſtingui poteſt accipi præciſe quantum ad iſtam negationem incluſam, quæ eſt, hoc non eſt illud; ſi verò diſtinctio accipiatur poſitiuè, tunc aliquam affirmationem, & poſitionem præſupponit, ſcilicet, hoc eſt, & illud eſt, & diſtingui ſic poſitiue ſemper requirit extrema poſitiua, & iſto modo diſtinctio eſt entis paſſio, & cuiuſlibet inferioris ad ens; ſed diſtinctio negatiuè ſumpta poteſt eſſe tam entis, quam non entis.

Diſtinctio accipitur dupliciter, ſ. negatiue, & poſitiue.

Secundo notandum eſt (vt etiam ſupra diximus) quod omnis diſtinctio eſt non identitas, & non e contra: quia aliqua ſunt non idem, quæ non diſtinguuntur, vt Franciſcus & Chymera.

Tertiò notandum eſt, quod non identitas in aliquo ſignò alicui competit, pro quo non competit ſibi diſtinctio, tum quia idem, & non idem ſunt contradictoria, idem autem, & diuerſum, contraria, & oppoſitio contradictoria eſt oppoſitione contraria prior, cum ab ipſa præſupponatur, & per conſequens poteſt alicui competere eſſe idem, vel non idem prius, quam eſſe idem, vel diuerſum, tum quia, ſi humanitas abſtrahatur ab omni entis paſſione, & ab omnibus proprijs paſſionibus, certum eſt, quod humanitas ſic abſtracta non diſtinguitur à lapide, quia diſtinctio eſt paſſio entis, quę humanitati, vt ſic abſtractæ competere nequit; ſed in iſta abſtractione, ſeu præciſione eſt non idem lapidi, ex quibus patet propoſitum, quod ens diſtinguitur è quanto, & è contra antequam adueniat ſibi vnitas, vel multitudo, diſtinguitur inquam negatiuè, hoc eſt, eſt non idem, quæ non identitas vnitatem non præſupponit.

Non identitas competit alicui pro aliquo ſigno, pro quo non competit ei diſtinctio.

Sed

Sed contra adhuc ſtat ratio, quia ſi ens, vt ab vnitate, & multitudine præſcindit, eſt non idem quanto, hoc non poteſt eſſe niſi prius ſit ſibi ipſi idem. Illud enim quod eſt non idem alteri, prius quod ſit ſibi ipſi idem, oportet: ſed quodlibet quod ſibi ipſi eſt idem, prius eſt in ſe vnum. Identitas enim per Ariſtotelem. 5. metaphyſ. cap. de ad aliquid, fundatur ſuper vnitatem, ergo ſequitur, quod illud, quod ſic eſt non idem alteri, prius eſt vnum in ſe, & ſic habetur propoſitum, quod ens in iſta præciſione eſt prius vnum, quam ſit quantum. *Inſtantia.* *Ariſt.*

Ad hanc inſtantiam dico, quod identitas poteſt dupliciter ſumi, ſcil. formaliter, vel fundamentaliter, identitas formaliter accepta eſt relatio actualis præſupponens extrema ſecundum propriam rationem vnitatis: ſecũdo modo ſcilicet fundamentaliter, identitas nihil eſt aliud, quam fundamentum ipſum, cui non repugnat identitas ad ſe ipſum: hoc ſtante, dico, quod illud, quod non eſt idem alteri, eſt idem ſibi ipſi fundamentaliter, hoc eſt, eſt aliquod fundamentum, cui non repugnat vnitas, & identitas ad ſe, quod nihil eſt aliud, quam ipſum eſſe ipſum, & ſic patet reſponſio ad hoc difficile argumentum. *Identitas capitur dupliciter.*

TEXTVS.

ENs quantum per finitum, & infinitum, abſolutum, & reſpectiuum.

COMMENT. VI.

HIc Author ſubdiuidit ens quantum in ens finitum, & infinitum, abſolutum, & reſpectiuum, & hoc totum ex Scoto quæſt. 5. quolib. deſumptum eſt, & huius diuiſionis ratio poteſt eſſe talis, quia omne illud, quod habet perfectionem, aut habet perfectionem partialem, aut totalem, ſi totam enti compoſſibilem claudit perfectionem, ſic eſt ens infinitum, infinitas enim perfectionis enti non repugnat, datur ergo aliquod ens infinitum, ut eſt Deus, qui dicitur ens per eſſentiam, ſi partialem habet perfectionem, id eſt, non includit totam entis perfectionem,

quæ

quæ enti eſt compoſſibilis, ſic eſt ens finitum, & creatura: quælibet enim creatura, etiam ſuprema poſſibilis, aliquo gradu perfectionis caret, & dicitur ens per participationem, non quod partem perfectionis à Deo capiat, qui eſt ens per eſſentiam; ſed quia aliquid ſibi deficit, in quantum ens eſt; ſaltem priuatur Dei perfectione. An autem ens infinitum in vigore detur ſecundum Ariſtotelis principia, videatur Doctor Subtilis in primo diſt. 2. quæſt. 2. in prima parte illius diſt. & in quolibetis quæſtione ſeptima.

Scotus.

Non eſt ordo inter diuiſiones & ſub diuiſiones entis.

Eſt tamen vnum hic obſeruandum ex Mauritio in margine, circa ordinem harum diuiſionum, & ſubdiuiſionum entis, vbi ſic inquit. Circa has diuiſiones entis ſit cautus lector, quia non poteſt de facili poni ordo in eis, & ſubdiuiſiones, vt in arbore prædicamentali; ſed aliquod membrum vnius continet, & continetur interdum à membris alterius particulariter ſaltem, vt patet diſcurrendo, & maximè comparando reſpectiuum ad ens quantum, quod ſic declaratur, quia in arbore prædicamentali (ut clarum eſt) diuiditur ſubſtantia in corpoream, & incorpoream, deinde diuiditur corpus, in corpus animatum, & inanimatum &c. at in huiuſmodi diuiſionibus entis, ens, quod diuiditnr per quantum, & non quãtum, finitum, & infinitum, abſolutum, & reſpectiuum, vna non eſt alterius membri, prioris diuiſionis, ſubdiuiſio, non enim diuiditur ens per quantum, & non quantum, & quantum per abſolutum, & reſpectiuum ſicut quantum diuiditur per finitum, & infinitum, neque abſolutum, & reſpectiuum diuidunt ens finitum, vel infinitum, quod patet; quia membrum vnius diuiſionis continet, & continetur interdum à membris alterius diuiſionis: nam quando ens reale diuiditur per quantum, & non quantum, ens reale continet potentialiter membra diuidentia, & continetur à membris diuidentibus; nam ens quantum, & non quantum eſſentialiter ens reale diuiſum continet, & hoc interdum, & particulariter; quia non eſt in omnibus diuiſionibus vniuerſaliter verum, vt patet comparando reſpectiuum ad ens quantum, quia ens quantum non continet abſolutum, & reſpectiuum potentialiter; nec eſſentialiter continetur in abſoluto, & reſpectiuo; nam ſi ens quantum diuideretur in abſolutum, & reſpectiuum, ſicut ſuperius in ſua inferiora, tunc omne reſpectiuum includeret ens quantum, & ſic relationes origi-

nis in

nis in diuinis eſſent quantæ, quod eſt omnino falſum. Et ſi dicatur, quod non diuiditur ens quantum, ſed ens non quantum in abſolutum, & reſpectiuum, hoc eſt falſum; quia ſequeretur, quod relationes creatæ eſſent non quantæ, quod prorſus eſt falſum. Patet etiam quod non ſeruatur ordo diuiſionis, & ſubdiuiſionis in omnibus iſtis diuiſionibus; quia nec ens finitum, nec infinitum diuiduntur per abſolutum, & reſpectiuum: Nam ſi infinitum diuideretur per abſolutum, & reſpectiuum, tunc omnia abſoluta creata, & omnia reſpectiua, tam creata, quam increata eſſent infinita, quod eſt maniſeſte abſurdum: Similiter ſi diuideretur ens finitum per abſolutum, & reſpectiuum, tunc omnia abſoluta, & reſpectiua eſſent finita, & ita Deus, & quæcunque ſunt in Deo eſſent finita, quod eſt valde abſurdum. Concludamus ergo, quod ſolum ens reale diuiditur per abſolutum, & reſpectiuum.

Sed habent ne aliquem ordinem inter ſe diuiſiones iſtæ? *Dubium.* Dico quod habent ordinem non quidem ſecundum magis, *Soluitur.* & minus commune, vel ſecundum ſuperius, & inferius; ſed ſecundum intimitatem, ita quod vna eſt intimior enti, quam altera, ut illa quæ eſt per quantum, & non quantum eſt intimior ea, quæ eſt per abſolutum, & reſpectiuum. *Diuiſiones entis habent ordinem inter ſe ſecundum maiorē vel minorē intimitatē.*

Sed circa dicta inſurgit non parua difficultas: dictum eſt enim quod relatio creata eſt quanta, & quod relatio diuina eſt non quanta. Contra, magis uidetur quod diuina relatio ſit quanta, quam relatio creata; ſed iſta quæ eſt in creaturis ſecundum Doctorem Subtilem, eſt formaliter quanta, quod probatur, tum quia continetur ſub ente finito, quod eſt formaliter quantum: Tum quia per ipſum Doctorem Subtilem in primo ſent. diſt. 28. quæſt. vltima. Genus relationis diuiditur per differentias oppoſitas, quarum vna eſt alia nobilior, ergo relinquitur, quod multo magis hoc debet concedi de relatione diuina. *Difficultas. Scotus.*

Ad hoc dico breuiter, quod ideo relatio diuina non poteſt eſſe quanta; quia ſibi finitas, aut infinitas intenſiua repugnat: non enim poteſt eſſe finita formaliter, quia tunc haberet rationem partis, & eſſet entitas imperfecta, vt dictum eſt ſupra: neque poteſt eſſe formaliter infinita, quia eſſet formaliter ens primum, vt ſuperius dictum eſt: primum autem ſcilicet eſſe finitum, & eſſe partem, relationi crea- *Solutio.*

ni creatæ non repugnat, & per conſequens erit quanta.

Duæ dubitationes pulcherrimæ. Sed hic ſunt duo dubia. Primum. An omnia, quæ ſunt in diuinis ſint eodem modo infinita? Secundum. An in diuinis ſit tantum una infinitas, vel plures?

Infinitum poteſt dici aliquid tripliciter. Ad primum dico, quod aliquid eſſe infinitum poteſt eſſe tripliciter, primò ex ſe, per ſe, & à ſe & ſic eſſentia diuina tantum eſt infinita; quia à nullo habet infinitatem, & ideo intrinſece, & ex ratione ſua formali radix infinitatis merito nominatur. *Eſſentia diuina radix infinitatis dicitur.* Secundo modo. Aliquid eſſe infinitum eſt non à ſe, ſed tantum ex ſe, & per ſe, & ſic ſunt attributa; quia licet ex ratione ſua formali, & intrinſeca ſint infinita, tamen radicaliter, & originatiuè hoc habent ab eſſentia. Tertiò aliquid eſt infinitum, quod nec à ſe, nec per ſe eſt tale, ſed tantum per identitatem cum eſſentia, & huiuſmodi ſunt relationes communes, vt patet ex Doctore Subtili quæſt. 6. quolib. *Diuina eſſentia, attributa, & relationes originis quomodo infinitæ dicatur.* patet ergo, quod in diuinis non ſunt omnia eodem modo infinita; quia eſſentia diuina eſt infinita à ſe, ex ſe, & per ſe: Attributa ex ſe, & per ſe, ſed non a ſe. Relationes verò ſunt infinitæ ſolum identicè.

Franciſcus de Mayronibus. Ad ſecundum dubium reſpondet Franciſcus in primo diſtin. 2. quæſt. 7. inquiens, quod in diuinis vna tantum eſt infinitas, quæ infinitas eſſentiæ dicitur, & ſi alia in diuinis infinita dicantur, hoc eſt non propria infinitate, ſed tantum infinitate eſſentię. Sed hoc eſt expreſſe contra Doctorem Subtilem in quolibetis quæſt. 5. Ideo dicendum eſt, quod ſicut eſſentia diuina eſt radix, & fundamentum omnium perfectionum diuinarum, cum ab ipſa emanent, & pullulent omnes perfectiones diuinæ, ita infinitas (quæ inſequitur immediatè diuinam eſſentiam) eſt radix & fundamentum omnis infinitatis, & ita infinitas fundamentalis, & radicalis eſt tantum vna: infinitates autem formales plurificantur ad plurificationem perfectionum attributalium; *Infinitas eſſentiæ diuinæ eſt radix omnis infinitatis.* Et ſicut perfectiones attributales in eſſentiam identice, & realiter tranſeunt, & manent ſecundum ſuas quidditates, & formalitates, ſic quod non tranſeunt in ipſam ſecundum identitatem formalem, ita omnes infinitates attributorum tranſeunt in perfectam identitatem realem infinitatis eſſentię, & manent diſtinctæ modaliter, & ex natura rei. Sed dubitari poſſet.

Dubitatio. An iſtæ infinitates formales multiplicatæ ſint eiuſdem, an alterius rationis? Non eiuſdem rationis; quia nihil eiuſdem

ratio-

rationis videtur poſſe plurificari in diuinis, vt patet diſcurrendo per ſingula. Neque dicendum eſt, quod ſint alterius rationis; quia tales infinitates ſunt perfectiones, & gradus perfectionales, qui diuerſas inſequuntur quidditates: modo ſicut plures quantitates molis, & extenſiuę ſunt rationis eiuſdem, ita plures quantitates intenſiuæ eſſe eiuſdem rationis videtur. Confirmatur, quia intenſio inſequens albedinem, & intenſio nigredinem inſequens, alterius rationis eſſe non videntur, licet illa, ad quæ ſequuntur, ſint rationis alterius, vt ex Doctore Subtili in 2. diſt. 1. quæſt. 6. in ſimili de Angelo, & animā, & intellectualitate vtriusq́;, optimè elici poteſt.

Reſpōſio ad dubium ſecundum aliorum opinionem.

Ad hoc reſpondetur ſecundum aliquos quod infinitates iſtæ (de quibus dictum eſt) ſunt eiuſdem rationis. Et cum dicitur. Nihil eiuſdem rationis multiplicatur in diuinis. Reſpondetur, quod verum eſt realiter, aut formaliter, tamen modaliter, & ex natura rei non inconuenit. Poteſt etiam dici, quod tales infinitates ſunt alterius rationis, quemadmodum & quidditates, quas inſequuntur: diſtinctio enim rationis formalis non ſumitur niſi à diuerſis formalitatibus, & quidditatibus: cum autem iſtæ infinitates non ſint quid, nec formales, niſi quidditate, & formalitate eorum, quæ inſequuntur, ſequitur, quod talis diſtinctio erit inter ipſas infinitates, qualis eſt inter ſuas formalitates, quas inſequuntur, ex quo ſequitur quod cum attributa ſint alterius rationis formalis, etiam infinitates formales ipſorum erunt alterius rationis, quæ tamen infinitates formales vna radicalis, & fundamentalis infinitas ſunt. Et ſi dicatur. In diuinis eſſent infinitę infinitates, ſi quęlibet perfectio attributalis eſt formaliter infinita. Reſpondetur ex doctrina Doctoris Subtilis in 4. ſent. diſt. 13. quęſt. 1. quod non ſequitur quia perfectiones attributales ſunt finitæ numero, ſeu multitudine, licet quælibet in ſe ſit formaliter infinita intenſiue.

Inſtantia.

Soluitur.

T E X T V S.

OMne enim ens dicitur formaliter abſolutum, quod non eſt formaliter ad aliud, ſicut eſt Deus, & omnia attributa in diuinis, & tria genera generaliſſima tantum, ideſt ſubſtantia, quantitas, & qualitas.

COMMENT. VII.

Iſte terminus, formalites, pro nunc dupliciter ſumitur.

PRo intelligentia huius literæ aduertendum eſt, quod iſte terminus formaliter (quantum ad propoſitum ſpectat) dupliciter accipitur primo modo, vt idem eſt quod quidditatiue, & ſic dicimus, quod homo formaliter eſt animal, id eſt, quidditatiue eſt animal ſecundo modo vt diſtinguitur contra virtualiter, & iſto modo dicimus, quod paries eſt formaliter albus, quia in ſe formaliter eſt habens albedinem, & per oppoſitum, ſol non dicitur formaliter calidus, quia in ſe non habet formaliter calorem, ſed tantum virtualiter, id eſt, poteſt calorem producere: In propoſito autem accipitur ly formaliter primo modo, prout idem eſt, quod quidditatiue, & eſt ſenſus, omne ens dicitur formaliter abſolutum, quod non eſt formaliter ad aliud, id eſt, cuius eſſe quidditatiuum non eſt eſſe ad aliud, ſed ad ſe, & notanter ponitur ly formaliter; quia ut notat Mauritius abſoluta omnia poſſunt eſſe denominatiue ad aliud, & fundare relationem. Vt Deus, licet ens ſit abſolutum; tamen vt Creator denominatiuè habet reſpectum ſaltem rationis; ſimiliter ſubſtantia eſt formaliter abſoluta; tamen eadem, vel diuerſa denominatur, quantitas formaliter quidditatiue eſt abſoluta; ſed formaliter denominatiuè æqualis, uel inæqualis eſt: ſimiliter qualitas eſt formaliter abſoluta, denominatiue tamen dicitur ſimilis, uel diſſimilis.

Attributũ ſecũdũ Ant. Tromb. ſumitur dupliciter

Sed quia Author fecit mentionem de attributis obſeruandum eſt, quod attributum (vt dicit Antonius Trombeta) capitur dupliciter: vno modo largè pro perfectione, quæ attribuitur alicui perſonæ diuinæ, ſiue ſit perfectio quidditatiua, ſiue qualitatiua: quidditatiua perfectio eſt, quę prædicatur in

quid,

quid, ut ſubſtantia ſpiritus &c. qualitatiua, quæ prædicatur per modum qualis, vt bonitas, ſapientia, iuſtitia, & ſic de alijs: Alio modo accipitur propriè, & ſic eſt perfectio ſecũdaria, non quidditatiua, quæ à creaturis accipitur, & via remotionis, & eminentiæ Deo tribuitur: dicitur perfectio ſecundaria; quia primaria perfectio eſt prædicatum quidditatiuum: vnde notandum eſt, quod duplex eſt perfectio, ſcilicet primaria, & ſecundaria, primaria vt eſſentia diuina, entitas, vita intellectualis, ſpiritus & c. & quæ ſunt de quidditate Dei: perfectio ſecundaria eſt quæ communiter attributum nominatur: Dicitur via remotionis; quia imperfectionibus ablatis, ſummitatem eis tribuimus, & infinitatẽ, & hoc modo dicimus in Deo eſſe ſummam, infinitamque ſapientiam, infinitam, & ſummam iuſtitiam, quæ licet in creaturis ſint accidentia, & eſſentialiter à ſubiectis diſtinguuntur, in Deo tamen ſubſtantiæ ſunt, & idem cum Deo eſſentialiter. *Perfectio eſt duplex ſcilicet primaria & ſecundaria.*

Pro clariori tamen, quid ſit attributum, notitia, obſeruandum eſt, quod attributum poteſt in hunc modum deſcribi. Attributum eſt perfectio ſimpliciter, & formaliter diuinæ eſſentiæ, quaſi in eſſe ſecundo, reperta formaliter in creaturis per participationem vniuocam, uel analogam: In primis attribntum eſt perfectio ſimpliciter ratione cuius excluduntut à natura attributi omnes relationes, ſiue reales ſiue rationis, quibus ratio perfectionis ſimpliciter non competit. Secundò Attributum eſt perfectio formaliter diuinæ eſſentiæ, quia attributa formaliter ſunt in Deo, per quod à ratione attributi ſecernuntur omnes perfectiones propriæ creaturarum; quoniam hæ ſolum ſunt in Deo virtualiter, & eminenter: Præterea dicitur perfectio diuinæ eſſentiæ, quaſi in eſſe ſecundo, quia attributa non ſunt de eſſentia, & ratione formali Dei; ſed ſunt perfectiones eſſentiam conſequentes, ut patet ex Damaſceno lib. 1. cap. 4. vbi ſic inquit. Si iuſtum, ſi bonum, ſi quid tale dixeris, non naturam dicis Dei, ſed quæ circa naturam. Tandem attributum dicitur perfectio reperta in creaturis per participationem vniuocã, vel analogam: ea enim quæ ſunt in Deo, ſi in creaturis formaliter non inueniantur per participationem, non dicuntur attributa, & ſic infinitas in Deo, immenſitas, omnipotentia, æternitas, neceſſitas, indefectibilitas, & ſimilia, quia in creaturis, non inueniuntur formaliter, attributa non ſunt. *Attributi deſcriptio.* *Damaſcen.*

Sed

Dubium. Sed hic eſt vnum dubium: Nam dictum eſt, quod ſapientia (quæ in nobis eſt accidens) in Deo eſt ſubſtantia; contra hoc eſt illud Philoſophi 1. phyſicorum tex.cap.27. & 30. ubi dicitur, quod verè eſt, accidit nulli, ergo ſi ſapientia in Deo eſt ſubſtantia, in nobis non erit accidens, vel ſi in nobis eſt accidens, in Deo non erit ſubſtantia.

Solutio. Pro diſſolutione huius dubitationis obſeruandum eſt quod accidens apud Philoſophos ſumitur quandoque ut diſtinguitur contra ſubſtantiam, & quandoque ſumitur pro extraneo, ut diſtinguitur contra id, quod eſt de rei quidditate, eo modo, quo logici ſumunt in fallacia accidentis, & eo modo quo Metaphyſici, omne id, quod non eſt de quidditate rei, accidens appellant, & ſic dicimus, quod homo accidit animali, & vniuerſaliter omnia inferiora dicuntur ſuis ſuperioribus accidere.

Accidentis multiplex acceptio.

Ariſtoteles. Sic etiam Ariſtoteles in prædicamentis dicit, quod homo eſt accidens domino, & in 2. de Anima tex.65. inquit, quod accidit albo Diarij filius: Accidens igitur, vt diſtinguitur cõtra ſubſtantiam reſpectu vnius, non poteſt eſſe ſubſtantia reſpectu alterius in his, quæ eandem rationem ſpecificam, ſeu genericam participant: ſic damnatur Alexander ab Auerroe 8. metaphyſicorum com.25. qui poſuit caliditatem eſſe formam ſubſtantialem in igne, cum tamen ſit qualitas in mixtis, & ſit eiuſdem rationis ſpecificæ in utroque, nam ſenſus tactus (qui eſt verus iudex qualitatum tangibilium) uniformiter immutatur à calore ignis, & à calore mixti ſine aliquo diſcrimine; ſapientia tamen in nobis eſt qualitas, ut patet ex ſententia Philoſophi 7. phyſicorum tex.com.20. & tamen in Deo eſt ſubſtantia, & ratio eſt, quia ſapientia Dei, & noſtra non ſunt eiuſdem rationis ſpecifice, nec generice, cum Dei ſapientia ſit extra genus. Accidens igitur non pro extraneo, ſed vt diſtinguitur contra ſubſtantiam reſpectu vnius non poteſt eſſe ſubſtantia cum ſit accidens reſpectu alterius, ſi eadem ratione ſpecifica, ſeu generica vtrique conueniat.

Vide quomodo Alexander ab Auerroe damnetur.

Sapientia in Deo quomodo ſit ſubſtãtia, aſſignatur ratio.

Inſtantia. Sed contra hoc, ſi ſapientia noſtra, & Dei non ſunt eiuſdẽ generis, indiuiduum ſapientiæ, quæ eſt in nobis, eritne indiuiduum ſapientiæ tranſcendentis, & qualitatis ſimul, an alterius tantum? quod non vtriuſque, probo, quia nihil idem continetur ſub diuerſis prædicatis dictis in quid de eo, & nõ

Indiuiduũ ſapientiæ q̃ eſt in nobis an ſit indiuiduũ ſapientię trãſcẽdẽtis, uel ſapientiæ de genere qualitatis.

ſubalter-

ſubalternis, ſapientia autem tranſcendens, & qualitas non ſunt ſubalterna, ergo non poteſt eſſe utriuſque indiuiduum, vel ergo ſapientia in nobis erit indiuiduum tantum ſapientiæ tranſcendentis, vel tantum generis qualitatis, non primum, quia tunc ſequeretur, quod non omnis habitus eſſet formaliter in genere qualitatis; ſed quicunque perfectionem ſimpliciter importarent, eſſent tranſcendentes, non ſecundum, quia tunc ſapientia in nobis non eſſet perfectio ſimpliciter. hoc argumentum eſt Doctoris Subtilis in 8, diſt. 1. quæſt. 5. in ſolut. vltimi principalis, quod tamen inſolutum reliquit.

Ideo pro reſolutione huius difficultatis, Scotiſtæ diuerſa opinantur: Ioannes de Vallonis hic, & Vigerius 8. diſtin. 1. quæſt. 3. dicunt, quod indiuiduum ſapientiæ noſtræ eſt indiuiduum vtriuſque & quando dicitur, quod nihil idem continetur &c. dicunt quod ſubalternatio duplex eſt, altera generica; altera extra genus; quæ improprie dicitur ſubalternatio: prima eſt eorum, quæ in recta linea prædicamentali ponuntur, vt animal, corpus animatum, ſubſtantia, & iſto modo ſapientia, quæ eſt in genere qualitatis, & ſapientia tranſcendens non ſubalternantur: ſecunda eſt inter magis commune, & minus commune, eo modo quo ſubſtantia enti ſubalternatur, quæ tamen non eſt proprie ſubalternatio: quia nec ſubſtantia eſt ſpecies, neque ens eſt genus: ita ad propoſitum hæc tria, ens, ſapientia tranſcendens, qualitas, & ſapientia noſtra ſunt prædicata ſubordinata, & iſto modo accipiendo ſubalternationem, ſapientia noſtra poteſt eſſe indiuiduum duorum prædicatorum dictorum in quid de ea. Paulus Scriptor 8. diſt. 1. quæſt. 3. tenet, quod eſt indiuiduum ſapientiæ tranſcendentis, vnde dicit ſic; Sapientia, quæ eſt in Deo, & nobis uniuocè, non eſt ſpecies in genere qualitatis. Sed Doctor in litera difficultat. Vtrum ſit ponenda duplex ſapientia, ſcilicet tranſcendens, & prædicamentalis; vltimatè videtur declinare ad hanc partem, quod non ſit ſapientia in prædicamento, nec aliquid formaliter in Deo, & hoc debet teneri, ſcilicet quod nihil formaliter, & uniuocè de Deo prædicabile, & creatura, eſt in prædicamento; quia omne, quod eſt in prædicamento, eſt de ſe, & quidditatiuè finitũ, & nullum tale eſt in Deo vniuoce hæc. Paulus: quæ tamen ſtare non poſſunt de mente Scoti ponentis iſtos

Reſponſio ad difficultatem ſecundũ de Vallonis, & Vigeriũ.

Subalternatio eſt duplex.

Pauli Scriptoris opinio.

Difficultas Doct. Subtilis in litera.

Contra Paulum.

habitus in genere. Lychetus eodem in loco dicit, quod ſapientia in nobis eſt indiuiduum ſapientiæ, quæ eſt in prædicamento qualitatis, & non eſt indiuiduum ſapientiæ tranſcendentis, & quando dicitur, quod tunc non eſſet perfectio ſimpliciter in nobis, dicit, quod hoc eſt verum, quia perfectio ſimpliciter in nobis eſt limitata, nam omne fundatum in limitato eſt limitatum. Et ſi dicatur, quod Scotus dicit, quod ſapientia in ſe dicitur vniuoce de ſapientia Dei, & creaturæ, magis dicit exemplificando, quam affirmando illud ſic eſſe: exempla enim ponimus, non ut ita ſint; ſed vt magis ad diſcentes aſſentiant, ex primo priorum. Vnde dicit ipſe, quod tranſcendens eſt in duplici differentia; nam quoddam eſt tranſcendens, quod tãtum eſt abſtrahibile à Deo, aliquod verò quod eſt abſtrahibile à Deo, & a creatura: exemplum primi, nam à ſapientia infinita abſtrahendo conceptum ſapientiæ: ſimiliter ab intellectu infinito abſtrahendo conceptum intellectus, & ita de multis alijs: iſti conceptus tantum nomine, & re prædicantur de his, a quibus abſtrahuntur: Exemplum ſecundi, conceptus entis, & omnium paſſionum conuertibilium, & ſimplicium, & multa alia poſſunt abſtrahi & à Deo, & à creatura, vt bonitas poteſt abſtrahi & à bonitate increata, & à bonitate creata, & tale tranſcendens poteſt prædicari in quid de illis, à quibus abſtrahitur. Et ſi dicatur, quare ſapientia non poteſt abſtrahi à ſapientia creata, vt ſit tranſcendens? Reſpondet, quod tantum illa abſtrahuntur, vt tranſcendentia, quę nata ſunt eſſe indifferentia ad creatum et increatum: ſicut non poteſt abſtrahi rationale, vt dicatur tranſcendens, nec corpus, & huiuſmodi: ſimiliter nec albedo: Et ſi dicatur: Illa non poſſunt eſſe in Deo formaliter, ſicut ſapientia poteſt eſſe: Dicit, quod ſicut res ſe habet in ſe, ita ordinate abſtrahibilia nata ſunt abſtrahi. Exemplum. Sicut Franciſcus ſic habet eſſe, quòd primo dicitur ens, ergo ab ipſo abſtrahitur conceptus entis: ſecundo dicitur habere eſſe ſubſtantiale, & ſic abſtrahitur conceptus ſubſtantiæ, & ſic deinceps vſq; ad hominem, & quia conceptus entis includit paſſiones conuertibiles, ideo eſt conceptus tranſcendens cum ſuis paſſionibus, non ſic conceptus ſubſtantiæ, vel corporis: Similiter à ſapientia, puta creata, abſtraho conceptum entis, quia nata eſt prius eſſe ens, deinde conceptum qualitatis: quia prius dicitur qualis: tertio conceptum generis ma-

Opinio Lycheti.

Tranſcendẽs eſt in duplici differentia.

Inſtantia.

Solutio.

* Dicit, quod dicit Scotus ab. quando dicat sapientiam esse communem creatae et increatae

tis magis proximi qualitati, quarto conceptum ſapientiæ, & quinto conceptum ſpecificum vltimatum: concludit itaque quod à ſapientia creata, & increata non poteſt abſtrahi ſapientia communis vtrique dicta in quid, attento ordine abſtrahibilium, & ſic ſecundum ipſum ſapientia noſtra eſt tantum indiuiduum ſapientiæ de genere qualitatis: dicit tamen, quod ſi quis vult tenere oppoſitum, ſcilicet quod ſapientia tranſcendens poteſt abſtrahi à ſapientia creata, fortè non deuiaret ab intentione Doctoris Subtilis; Sed hæc Lycheti poſitio non poteſt ſtare ſecundum mentem Scoti: quia tunc ſapientia in communi non prædicaretur de ſapientia noſtra, & tunc per ſapientiam noſtram non poſſemus Dei ſapientiam cognoſcere, niſi ſapientia tranſcendens iſtis vniuoce competeret: nec etiam videretur: quomodo ſapientia noſtra diceretur ens per participationem reſpectu ſapientiæ diuinæ, quæ dicitur perfectio ſimpliciter, & ens per eſſentiam. *Contra Lychetum.*

Ideo aliter dicendum eſt, nimirum quod ſapientia noſtra eſt indiuiduum vtriuſque. nam ſapientia noſtra (vt docet Doctor Subtilis in 2. ſenten. diſtin. 27. quæſt. vnica litera A, & B.) ſe habet ad ſapientiam tranſcendentem, velut gratia ad charitatem; vnde in ſolutione quęſtionis dicit, poſſumus concedere, quod licet idem abſolutum ſit in anima, per quod anima diligit Deum, ut obiectum; & per quod acceptatur ſpeciali acceptatione a Deo, & ordinatur ad beatitudinem, tamen alia, & alia ratio eſt in iſto abſoluto in quantum ſic, & ſic reſpicit Deum, & vna ratio prima ſcilicet principalis competit ſibi, in quantum eſt perfectio ſimpliciter, alia competit ſibi ut eſt perfectio limitata, & ita appropriatè ſecundum primam eſt charitas, ſecundum ſecundam dicitur gratia, & ut ſic omnis gratia eſt charitas, licet non e conuerſo, ſed nec tamen iſta diſtinctio rationum, vel non conuertibilitas concludit, quod ubi concurrunt in eadem anima, gratia, & charitas, quod ſint diſtincta ſecundum formam: ſicut licet ſapientia ſit perfectio ſimpliciter, & talis ſapientia ſit perfectio limitata, ubi tamen concurrunt, non ſequitur, quod hæc ab illa ſit forma diſtincta, & tamen ſunt diſtincta ab inuicem formaliter, idem enim eſt quod eſt in intellectu meo ſcientia, & quod eſt acquiſitum per doctrinam, & tamen in Deo eſt ſapientia, & non aliquis talis habitus limita- *Opinio Authoris.* *Scotus.*

tus: ex qua litera habemus, quod ſapientia (ut eſt perfectio ſimpliciter) accipitur tranſcendenter, & eſt quoddam ſuperius ad ſapientiam creatam, & increatam, ut veró prædicatur de ſapientia creata, tunc ſapientia in me limitata, & ſapientia, quæ eſt ſuperius, non differunt ſicut duæ formæ, licet differant formaliter, non tamen propriè accipiendo formaliter: quia ſuperior prædicatur quidditatiue de limitata, & uniuoce; ſed differunt ſicut inferius, & ſuperius: ſimpliciter enim eſt alia ratio ſapientiæ limitatæ, & ſapientiæ tranſcendenter ſumptæ, ſicut & animalis, & hominis: quia non ſunt conuertibiliter idem. Et clarius docet hoc Doctor Subtilis in 2. diſtin. vltima, vbi habet iſta uerba formalia. Ad Anſelmum dico, quod libertas abſolute eſt perfectio ſimpliciter, vnde formaliter ponitur in Deo ſecundum eundem, libertas in nobis eſt limitata, poteſt tamen conſiderari ſecundum ſuam rationem formalem, & ſine illa limitatione, & tunc non eſt perfectio limitata, ſed perfectio ſimpliciter. Exemplum: ſapientia eſt perfectio ſimpliciter, & illius ratio abſolutè eſt in nobis, non tantum ſic, ſed cum limitatione, ita quod ſapientia noſtra includit duo, quorum alterum eſt perfectio ſimpliciter, alterum non, ex quibus locis maniſeſte apparet de mente Doctoris Subtilis, quod ſapientia habet in ſe duas rationes formales, & ſecundum vnam includit qualitatem, & ens, & ſecundum aliam ſapientiam in communi includit, & vt ſic ſecundum illam rationem, ſecundum quam includit ſapientiam in communi, eſt indiuiduum ſapientiæ tranſcendentis, ſecundum verò illam rationem, ſecundum quam includit qualitatem, eſt indiuiduum qualitatis, erit ergo ſapientia noſtra vtriuſque ſapientiæ indiuiduum. hoc etiam docet Franciſcus de Mayronibus in primo ſent. diſt. 34. & 35. quæſt. 1. art. 12. ubi habet iſta verba formalia, quod in omni perfectione ſimpliciter, quæ eſt in genere, ſunt duæ rationes formales, vna tranſcendens, & illa eſt communis Deo, & creaturæ, & talis ponitur in Deo; & præciſe accepta eſt perfectio ſimpliciter: alia eſt ratio, quę proprie, & directe eſt in genere, & talis recipit generis prædicationem quidditatiue, & ſic patet ad hanc arduam difficultatem reſponſio. ſequitur in textu.

Scotus. *Scotus.* *Franciſcus.*

TEX-

TEXTVS.

ENs verò reſpectiuum dicitur illud, quod formaliter eſt ad aliud, ſicut ſunt in diuinis proprietates notionales, & relationes communes, & iſta ſeptem prædicamenta ſcilicet ad aliquid, Actio, paſſiò, quando. Vbi ſitus, & habitus, id eſt ens reſpectiuum eſt illud, cuius eſſe quidditatiuum eſt ad aliud ſe habere, ita quod habitudo ad terminum eſt eius quidditas, vel eſſentia.

COMMENT. VIII.

PRo intelligentia huius literæ ſunt aliqua notanda. Primò notandum eſt, quod iſta ſe habent per ordinem relatiuum, relatio, reſpectus, & habitudo, inter quas rationes, ratio relatiui eſt infima; nam omne relatiuum eſt relatio, vel habens relationem: relatiuum enim ultra relationem, quam includit, includit etiam aliquod abſolutum, quod per ipſam relationem dicitur referri: Nam dicit Diuus Auguſtinus, quod omne relatiuum, ſeu quod relatiue dicitur, eſt aliquid excepta relatione, ut patet in omnibus relatiuis; ſed relatio non includit aliquod abſolutum: Similiter omnis relatio eſt reſpectus, & non econuerſo, quia relatio eſt reſpectus intrinſecus adueniens, qui oritur ex natura fundamenti, poſito termino, ut uidebimus ſtatim, reſpectus verò eſt quid commune ad reſpectum intrinſecus aduenientem, & extrinſecus aduenientem.

Notaquomodo Relatiuũ, relatio reſpectus, & habitudo per ordinem ſe habeant.

D. Auguſt.

Item omnis reſpectus eſt habitudo, & non è contra: quia inter ſubiectum, & propriam paſſionem eſt habitudo, & tamen non eſt reſpectus: ſimiliter circumſcriptis omnibus relationibus, eſſentiæ diuinæ ad attributa eſt aliqua habitudo, ſaltem vt fundamenti ad fundatum, & tamen nullus eſt reſpectus: quia repugnat eſſentiæ, vt eſſentia eſt, ad aliud referri, diffinitur autem hic ens reſpectiuum, ut eſt quid

commune ad reſpectum intrinſecus, & extrinſecus aduenientem.

Notionalis, & perſonalis ꝓprietas differunt.

Secundò notandum eſt, quod eſt diſcrimen inter proprietatem notionalem, & proprietatem perſonalem. proprietas enim perſonalis eſt, quæ uni ſoli competit perſonæ, ut paternitas, filiatio, & ſpiratio paſſiua: Notionale verò eſt illud, quod non eſt commune tribus perſonis, ſiue uni tantum perſonæ conueniat, ſiue pluribus, ſiue per ipſum conſtituatur perſona, ſiue non, quod patet de ſpiratione actiua, quæ eſt proprietas notionalis, & tamen patri, & filio competit, nec aliqua perſona per ipſam conſtituitur, pater enim, & filius actiua ſpiratione formaliter ſpirant Spiritum Sanctum, qui tamen conſtituti iam ſunt in eſſe perſonæ, pater per paternitatem, & filius per filiationem, & dicuntur notionales proprietates, quia per ipſas noſcuntur, & notificantur diuinæ perſonæ: dicitur namque notionale a noſco noſcis; ſub qua ratione etiam proprietates perſonales poſſunt notionales appellari; quia etiam per ipſas perſonæ noſcuntur ut pater per paternitatem, filius per filiationem, & Spiritus Sanctus per paſſiuam ſpirationem. Nomina notionalia ſunt innaſcibilitas, paternitas, filiatio, ſpiratio actiua, & ſpiratio paſſiua ſeu proceſſio, primum, & ſecundum ſoli patri competunt, tertium, ſoli filio; ſpiratio, & proceſſio actiua patri, & filio paſſiua verò ſolum Spiritui Sancto. Nomina perſonalia ſunt in duplici differentia, quædam ſunt communia, quæ de omnibus perſonis in plurali, & de qualibet in ſingulari dicuntur, ut perſona, ſuppoſitum, hypoſtaſis, & ſimilia, nam pater eſt perſona, ſuppoſitum, & hypoſtaſis, & Pater, Filius, & Spiritus Sanctus ſunt tres perſonæ, tria ſuppoſita, & tres hypoſtaſes: quædam ſunt quæ non dicuntur de omnibus perſonis, ſed tantum de duabus, ut ſpirator, quod præciſe patri, & filio competit, pater enim & filius non dicuntur duo ſpiratores, ſed vnus tantum ſpirator. Nomina verò perſonalia propria ſunt Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, ſiue donum: Ex quo elicitur, quod nomina, quæ dicuntur in diuinis, ſunt in triplici genere, nam aliqua ſunt eſſentialia, & illud apud Theologos nomen eſſentiale appellatur, quod habet ſimilem modum prædicandi cum eſſentia diuina, & conſimilem communitatem, itaquod prædicatur de qualibet perſona ſingillatim, & de omnibus ſimul, & cum hoc eſt illis commune,

Proprietas pſonalis qd, quidve proprietas notionalis.

Notionale unde dicatur.

Nomina notionalia quæ ſint.

Nomina perſonalia quæ ſint.

Pater, & filius ſunt vnus ſpirator.

Nomina in diuinis ſunt in triplici genere.

Nomina eſſentialia quę ſint in diuinis.

mune, ut ſapientia, bonitas, iuſtitia, & cætera attributa. Nam hæc eſt uera, pater eſt ſapientia diuina, filius eſt ſapientia diuina: ſimiliter iſta eſt vera, Pater Filius, Spiritus, Sanctus ſunt ſapientia diuina: Aliqua notionalia, & aliqua perſonalia, nomina eſſentialia (de quibus eſt ſermo) ſunt entia abſoluta, notionalia uerò, & perſonalia ſunt entia reſpectiua. Notandum eſt tertiò, quod relationes communes ſunt illæ, quæ competunt omnibus perſonis, ſicut identitas, ſimilitudo, & æqualitas, quarum quælibet in tribus perſonis diuinis reperitur. Nam ſicut pater eſt idem, ſimilis, & æqualis Filio, & Spiritui Sancto; ita Filius, & Spiritus Sanctus ſunt idem, ſimiles, & æquales patri. Notandum quartò quod hæc diuiſio entis per abſolutum, & reſpectiuum, poſita eſt ab Ariſtotele in prædicamentis, ut claret expertis in eius doctrina.

Relationes cõmunesque dicantur in diuinis.

T E X T V S.

ET iſtarum relationum, quædam dicuntur intrinſecus aduenientes, ſicut ſunt omnes relationes de prædicamento ad aliquid, aliæ verò ſunt relationes extrinſecus aduenientes, vt ſunt illæ relationes de ſex vltimis prædicamentis. Dicitur autem relatio intrinſecus adueniens, quæ neceſſariò ponitur poſitis fundamento, & termino, ſicut eſt paternitas, filiatio, ſimilitudo: implicat enim contradictionem ponere duo alba, quin ſit ſimilitudo, etiam per potentiam diuinam, ſecundum Scotum in 2. & 3. ſent. & in multis alijs locis. Sed relatio extrinſecus adueniens eſt, quæ non neceſſario ſequitur. extrema poſita in actu, ita quod per aliquam potentiam fundamentum, & terminus poſſunt poni, & tamen non erit relatio, vt patet de relatione agentis ad paſſum: poſſibile eſt enim ponere ignem, & ſtuppam, & tamen non erit combuſtio. Et ſi dicatur, quod ignis

non eſt proximum fundamentum combuſtionis, ſed approximatio agentis ad paſſum, licet hoc ſit falſum: quia illa approximatio non denominatur agens, vel patiens, tamen adhuc poſſunt eſſe combuſtiuum, & combuſtibile approximata, vt patet de tribus pueris in camino ignis ardentis. Danielis 3. & non erit combuſtio, & ſic patet, quod tales relationes ſunt extrinſecus aduenientes.

Daniel. 3.

Scotus. *Reſpectus de prædicamento ad aliquid propriè relationes dicuntur ſecundum Sco.* *Reſpectus intrinſecus, aduenieñs cur ſic dicatur.* *Scotus.* *Dubium Scotiſtarũ pulchrum* *Opinio Burliferi & Io. de Vallonis.* *Scotus.* *Cõtra Burliferum, & Ioannem.*

CIrca hanc literam ſunt nonnulla obſeruanda. Primo eſt obſeruandum, quod propriè, & rectè loquendo ſecundum uiam Doctoris Subtilis reſpectus, qui eſt per ſe in prædicamento ad aliquid, propriè appellatur relatio, reſpectus verò qui ſunt extra genus, ad aliquid appellantur habitudines, & reſpectus, & non propriè relationes. Secundò obſeruandum eſt, quod reſpectus intrinſecus adueniens non dicitur intrinſecus adueniens ratione extremorum; ſed quia per aliquam potentiam eſt impoſſibile fieri, quod poſitis fundamento, & termino non inſurgat talis relatio etiam in quacunq; diſtantia, vt poſito albo Romæ, & producto alio albo Florentiæ, neceſſariò inſurgit relatio, id eſt ſimilitudo, & per nullam potentiam poteſt impediri, & ratio eſt, quia ut dicit Scotus eadem productione, qua producuntur extrema, producitur relatio. Sed hic oritur dubium apud Scotiſtas. An relatio cauſetur ab extremis, uel à cauſante ipſa extrema. Burlifer, & Ioannes de Vallonis tenent, quod cauſetur à cauſante extrema, dicit namque Ioannes, quod etſi Scotus diſt. 17. primi ſent. dicat, quod relatio intrinſecus adueniens non habet proprium principium actiuum, non vult dicere, quod non habeat cauſam, ſed quod non habet propriam, quia eadem productione, qua extrema producuntur, producitur relatio; ſed in rei veritate oppoſitum docet Scotus ibidem apertiſſimè. Nam dicit ibi (loquendo de conformitate actus ad rationem rectam plenè dictantem de circumſtantiis) quod bonitas moralis nullum habet principium proprium actiuum; ſicut nec aliquis reſpectus; maxime cum ille reſpectus conſequatur extrema

poſita ex natura exttemorum. Impoſſibile eſt enim aliquem actum poni in eſſe, & rationem rectam in eſſe, quin ex natura extremorum conſequatur in actu talis conformitas ad rationem rectam: relatio autem conſequens extrema neceſſariò, non habet cauſam propriam aliam ab extremis: hæc Scotus: Ex quibus uerbis, & ex illis, quæ habet in 4.ſent.diſt.12.quæſt.3.vbi vult, quod accidentia ſint, producta à ſubſtantia genita, & non à generante. *Scotus.*

Teneo ipſe in via Scoti, quod dum extrema habent ſufficientiam relationes producendi, quod tunc relatio producitur ab extremis immediatè effectiue, & non a generante extrema immediatè, & notanter dixi, ſi extrema habent ſufficientiam ad producendum; quia ſi aliqua relatio realis fundatur ſuper relationes (ut eſt de proportionalitate ſuper proportionem fundata) tunc iſto caſu relatio ipſa non cauſatur ab extremis, ſed a producente ipſa extrema; quia nullam actiuitatem habet. Sed pro ampliori notitia reſpectus intrinſecus aduenientis, examinandæ ſunt duæ difficultates. *Propria opinio Auctoris.* *Relationes cauſantur ab extremis.*

Prima. An Deus poſſit facere relationem ſine extremis, ſeu an Deus poſſit ſeparare relationem a fundamento cum exiſtentia eiuſdem. *Duæ difficultates optimę.*

Secunda. An extrema relationis poſſint eſſe actualiter ſine relatione.

Ad primam difficultatem reſpondet Ioannes Canonicus 1.phyſicorum quæſt.4.art.3. quod ſic, quia quæ eſſentialiter diſtinguuntur ſunt ſeparabilia mutuo, relatio & fundamentum ſunt huiuſmodi, ergo &c. Maior probatur. Sicut ſe habet impoſſibilitas ſeparationis ad identitatem eſſentialem; ita poſſibilitas ſeparationis ad diuiſionem eſſentialem; ſed ad identitatem eſſentialem neceſſariò ſequitur impoſſibilitas ſeparationis, ergo ad diſtinctionem eſſentialem neceſſario ſequitur poſſibilitas ſeparationis: Minor patet, quia ſunt diſtinctorum generum, abſolutum, & reſpectiuum. Etſi dicatur, quod maior eſt vera, ſi ſint abſoluta diſtincta eſſentialiter, ſi autem alterum eſt reſpectiuum propter dependentiam eius ad abſolutum, non eſt à fundamento ſeparabile. Contra illud, quod ita dependet ad aliud, quod eius dependentiã poteſt aliud ab illo terminare, poteſt eſſe actualiter ſine illo, ſed relatio ſic dependet ad fundamentum, quod eius dependentiam poteſt terminare aliud ab illo, ergo poteſt *Reſpõſio Io. Canonici ad primam difficultatem.* *Reſpõdetur.* *Contra reſponſionem.*

teſt eſſe actu ſine illo. Maior eſt ſatis euidens, quia tota ratio inſeparabilitatis ponebatur ex parte dependentiæ, & termini eius, ſi ergo aliquid poteſt ſuplere vicem illius termini, ergo non erat neceſſaria dependentia ad illum terminum: Minor probatur: quia primum ſimpliciter independens poteſt terminare omnem depēdentiam, & ſupplere vicem cuiuſlibet terminantis eam; ſed Deus eſt huiuſmodi, ergo &c. ſed hæc opinio eſt contra Doctorem Subtilem manifeſte; nam in 4. ſent. diſt. 12. quæſt. 1. ad quæſtionem concluſione 2. habet iſta uerba formalia; Secunda concluſio loquendo de eo, quod denominatur à per ſe accidentis ſignificato, & eſt per ſe reſpectus, contradictio eſt, quod ſit ſine ſubiecto, & hoc actu: ita ſcilicet quod non actu inhæreat ſubiecto, extendendo ſubiectum ad fundamentum, quod dici poteſt proximum ſubiectum reſpectus, & in probatione huius concluſionis dicit. Reſpectus eſt eſſentialiter habitudo inter duo extrema, & ideo ſicut tollere terminum ad quem eſt reſpectus, eſt tollere, vel deſtruere reſpectum, ita tollere illud, cuius eſt reſpectus, eſt tollere reſpectum, & deſtruere rationem reſpectus: non ergo: quia accidens reſpectiuum eſt accidens, ideo requirit ſubiectum, uel fundamentum: ſed quia reſpectus eſt reſpectus, ideo requirit cuius ſit, & ad quod ſit, etiam in diuinis: hæc Scotus ibi, ex quibus verbis apparet, quod accidens reſpectiuum eo quia reſpectiuū, nunquam poteſt habere inhærentiam aptitudinalem, quin ſimul habeat & actualem; quia impoſſibile eſt aliquam relationem eſſe actu ſeparatam à fundamento, & in hoc differt accidens reſpectiuum ab accidente abſoluto, quod poteſt habere aptitudinalem ſine actuali, ut patet de quantitate ſeparata in Sacramento altaris, quæ actu nulli ſubiecto inhæret, ut patet à Doctore ubi ſupra.

Cōtra Cano.

Deus non poteſt ſeparare relationē ab extremis ſecūdum Scot.

Ad rationē Cano.

Ad rationem Canonici reſpondetur, quod omnem rem diſtinctam ab alia, & priorem, Deus poteſt ſeparare, ſed poſteriorem non: quia hoc requirit ordo eſſentialis, & neceſſarius, ſi eſt ſimpliciter neceſſarius, & hoc maximè verum eſt, quando eſſe poſterioris includit neceſſariò dependentiam ad prius, velut eſſe relationis includit neceſſariò habitudinem ad fundamentum, & terminum, vt docet Doctor Subtilis: Ad improbationem, negatur minor; & ad probationem, cum dicitur, quod primum ſimpliciter independens

poteſt

poteſt terminare omnem dependentiam, &c. Dico quod hæc propoſitio eſt falſa: Vnde notandæ ſunt quatuor propoſitiones, quæ ponuntur à Doctore Subtili quæſt. 19. quolib. art. 2. quarum duæ primæ ſunt falſæ, & reliquæ duæ verę. *Scotus.* Prima falſa eſt iſta. Independens tali dependentia, puta cauſati ad cauſam, vel accidentis ad ſubiectum; poteſt qualemcumque dependentiam terminare: patet inſtantia: quia lapis eſt independens dependentia accidentis ad ſubiectum, & tamen non poteſt terminare dependentiam cuiuſcumque accidentis: quia non accidentis ſpiritualis. Secunda falſa, eſt iſta. Independens tali dependentia poteſt talem dependentiam cuiuſcumque dependentis terminare; patet per inſtantiam immediatè adductam. Tertia propoſitio vera eſt iſta. Independens tali dependentia poteſt alicuius dependentis dependentiam terminare; vel priorem, & hoc vel immediatè, vel ſaltem mediatè: hoc patet: quia lapis eſt independens dependentia accidentis ad ſubiectum; & licet non poſſit terminare dependentiam cuiuſcumque accidentis: quia non ſpiritualis, poteſt tamen dependentiam alicuius corporalis, vt coloris, vel quantitatis terminare: Similiter Deus eſt independens independentia accidentis ad ſubiectum; licet non poſſit terminare dependentiam alicuius accidentis, nec corporalis, nec ſpiritualis: quia non poteſt eſſe ſubiectum accidentis: poteſt tamen terminare mediatè dependentiam accidentis; quia terminat dependentiam ſubſtantiæ, vt cauſatæ ad cauſam; quæ ſubſtantia poteſt immediatè terminare dependentiam accidentis; quæ dependentia cauſati ad cauſam eſt prior dependētia accidentis ad ſubiectum: poteſt etiam terminare dependentiam priorem dependentia accidentis ad ſubiectum, vt illa, quæ eſt menſurati ad menſuram: dependentia enim menſurati ad menſuram eſt prior dependentia cauſati ad cauſam, & dependentia cauſati ad cauſam eſt prior dependentia accidentis ad ſubiectum. Et ita terminans immediatè dependentiam menſurati ad menſuram terminat mediatè dependentiam cauſati ad cauſam vndecumque cauſetur, & terminans immediatè, vel mediatè dependētiam cauſati ad cauſam, terminat etiam mediatè dependentiam accidentis ad ſubiectum. Quarta propoſitio vera, eſt iſta; ſimpliciter independens poteſt cuiuſcumq; dependentis, vel ſaltem alicuius dependentis dependen-

pendentiam terminare; quæ propoſitio vera eſt quo ad ſecundam, non quo ad primam partem: ex quibus omnibus patet, quod Deus ſecundum mentem Doctoris Subtilis non poteſt terminare dependentiam relationis ad fundamentũ, & maximè cum illa in relatione finita nunquam ſeparetur ab eius actuali inhærentia ad ſubiectum; tum etiam, quia habitudo relationis ad fundamentum, & terminum eſt ipſa quidditas, & eſſentia ipſius relationis, à qua implicat contradictionem ipſam abſolui; ſequeretur enim ipſam relationem eſſe, & non eſſe, & ſic patet quantum Canonicus deuiauerit à Doctoris Subtilis doctrina.

An extrema relationis poſſint eſſe actualiter ſine relatione.

Ad ſecundam difficultatẽ reſpondent Franciſcus de Maysronibus in primo diſt. 28. quæſt. 8. & Canonicus vbi ſupra, quod ſic, ſicque probant: quia in eſſentialiter ordinatis, & realiter diſtinctis Deus poteſt facere prius ſine poſteriori, vt patet ex Scoto in 1. ſent. diſt. 1. quæſt. 4. & in 2. diſt. 12. q. 2. & in 4. diſt. 48. quæſt. 2. & diſt. 49. ſed iſta ſunt huiuſmodi, ergo, &c. *Franc. & Cano.* Secundò ſi Deus non poſſet producere duo alba ſine ſimilitudine, ergo neceſſariò produceret ſimilitudinem, conſequens eſt falſum; tum quia Deus extra ſe nihil producit neceſſariò; tum quia agens neceſſitatum ad aliquem effectum, eadem neceſſitate producit id, quod requiritur ad ipſum effectum, ſicut & ipſum effectum, ergo ſi neceſſariò producit relationem, neceſſariò producit & extrema relationis. Item ſi neceſſariò produceret, neceſſariò conſeruaret, ſed conſequens eſt falſum, ergo & antecedens. Præterea agens de neceſſitate, agit effectum perfectiorem, quem poſſit; ergo ſi neceſſariò produceret ſimilitudinem, produceret eam ſemper perfectiſſimam, quod eſt falſum. Tandem. De neceſſitate agens, agit quam cito poteſt, ergo ſi Deus neceſſariò produceret, ab æterno eam produceret, quod eſt omnino abſurdum; Sed iſta poſitio eſt etiam contra Doctorem Subtilem expreſſe: ideo dico, quod iſta propoſitio. Omne abſolutum poteſt Deus facere ſine poſteriori, vel vt adducitur à Franciſco, in eſſentialiter ordinatis, & realiter diſtinctis &c. non ſic ponitur à Doctore Subtili: nam in 2. ſent. diſt. 12. quæſt. 2. (vbi præcipuè declaratur iſta propoſitio) ſic dicit, quod omne abſolutum prius alio abſoluto, & realiter diſtinctum ab ipſo, poteſt eſſe ſine tali poſteriori, & hoc idem in diſt. 1. quæſt. 4 1. habet contra Henricum de Ganda-

Contra Franciſc. & Cano.

Scotus.

Extrema relationis non poſſunt eſſe actualiter ſine relatione ſecũdũ Sco.

Gandauo, & hóc modo ſemper eſt concedenda propoſitio. Dico etiam, quod iſta propoſitio duplicem poteſt habere ſenſum.

Primum eſt, quod vnum abſolutum (vt comparatur ad poſterius realiter diſtinctum) poteſt facere illud ſine poſteriori, deſtruendo illud poſterius, ſicut patet in omnibus. Secundus ſenſus eſt, quod fiat comparatio duorum abſolutorum ad aliqua poſteriora realiter diſtincta, & tunc non ſemper ſequitur, quod poſſit facere talia duo abſoluta ſine poſterioribus, quia illis duobus abſolutis poſitis ſic de neceſitate naturæ præciſe, & adæquate oritur poſterius; quia eſt ſimpliciter impoſſibile, ipſis manentibus, poſterius non eſſe: licet ergo Deus poſſit facere vnum album ſine ſimilitudine, & poſſet etiam deſtruere ſimilitudinem fundatam in albo, albo remanente: quia deſtruendo terminum ſimilitudinis, puta aliud album, deſtruitur ſimilitudo albo remanente, ſi tamen ponerentur duo alba ſimul, eſſet impoſſibile eſſe ſine ſimilitudine, etiam realiter diſtincta ab illis, & ſic propoſitio Doctoris Subtilis erit ſemper vera in primo ſenſu, non autem ſemper vera in ſecundo ſenſu. Dico adhuc, quod aliud eſt conſiderare abſolutum, vt aliquod prius realiter diſtinctum, quo poſito, non ſequitur neceſſario neceſſitate abſoluta, illud aliud à quo realiter diſtinguitur, & aliud eſt loqui de abſoluto priori &c. ad quod poſitum de neceſſitate abſoluta ſequitur aliud in eſſe, & conſeruari, primo modo propoſitio Doctoris eſt vera; ſed ſecundo modo forte propoſitio non eſt vera, & ſic eſt in propoſito de extremis, & relatione, quia ipſis poſitis ſic, neceſſario ſequitur relatio, quod impoſſibile eſt, ipſam non ſequi. Dico tandem quod aliud eſt conſiderare abſolutum, prius in ſe reſpectu poſterioris abſolute ſumpti, & aliud eſt ipſum conſiderare vt cauſam ſimpliciter neceſſariam in eſſe, & conſeruari reſpectu alicuius effectus, & ſi primo modo non repugnat poſſe exiſtere ſine poſteriori, ſecundo tamen modo ſibi repugnat eſſe ſine poſteriori; quia vt ſic ponitur cauſa ſimpliciter neceſſaria reſpectu poſterioris, ſicut eſt in propoſito de extremis reſpectu relationis, & ſic patet, quomodo auctoritas Scoti male intelligatur.

Ad ſecundum concedo, quod Deus neceſſario neceſſitate ſuppoſitionis producit relationem.

Ad pri-

Ad primum contra hoc negatur maior, vbi eſt neceſſaria concomitantia ſecundi ad primum.

Ad ſecundum dico, quod verum eſt, quando producit neceſſario abſolutè, ſed non quando producit illud neceſſario aliquo præſuppoſito: & per hoc ſimiliter ſoluitur tertium; nec alia ſolutione indiget, & ſic patet ad difficultatem, quid ſit dicendum ſecundum mentem Doctoris Subtilis, & hæc de relatione intrinſecus adueniente.

Relatio extrinſecus adueniens quid ſit.

Relatio verò extrinſecus adueniens (ut dicit Author) eſt, quæ non neceſſario ſequitur extrema poſita in actu & c. Vnde pro intelligentia huius literæ ſciendum eſt, quod agens creatum habet reſpectum ad terminum primum, ſiue totalem, qui dicitur productum, & ad terminum, quæ eſt forma producta, & ad ſubiectum illius formæ, quod eſt paſſum, ſeu tranſmutatum, quod autem iſti tres reſpectus ſint alij, probatur, quia ſunt ad alios terminos: tum quia reſpectus correſpondentes econuerſo ſunt omnino alij: reſpectus enim producti ad producens, eſt ſicut dependentis ad illud, ad quod dependet, & hoc ſimpliciter ſecundum eſſe ſuum, ſicut ſimpliciter accipit eſſe: Reſpectus autem tranſmutabilis ad tranſmutantem non eſt reſpectus ſimpliciter dependentis ſecnndum eſſe: tranſmutabile namq; ſecundum eſſe ſui ſimpliciter, concurrit cum agente vt concauſa, & non accipit eſſe ſimpliciter ab ipſo; ſed tantum accipit eſſe ſecundum formam, quæ inducitur. Reſpectus autem producti, & inducti patet, quod ſunt alij, & ſi uterque ſit dependentis ab ipſo producente; quia illud primò dependet, quod accipit primò eſſe, & hoc eſt productum, illud autem ſecundariò dependet, quod ſecundariò accipit eſſe, & hoc eſt eductum, vel inductum. Horum trium reſpectuum ex parte agentis, duo primi non ſunt extrinſecus aduenientes: quia uel agens non habet relationem ad productum, vel inductum, ut patet de Deo producente creaturam, vel aliquid in creatura, vel ſi habet relationem, neceſſariò conſequitur fundamentum poſito termino, ille autem tertius reſpectus, (qui eſt ad paſſum) eſt extrinſecus adueniens: quia bene poſſibile eſt actiuum, & paſſiuum, ut ſubiectum eſſe, etiam approximata, & tamen nō habere illum reſpectum, vt agens ſit illud, à quo paſſum tranſmutetur, nec illud tranſmutetur ab ipſo, ut pote ſi eſt aliquod impediens actionem, vt patet

de tri-

de tribus pueris in camino ignis ardentis, vt dicit ipſe Author in litera. Et ſi quæratur qualem ordinem inter ſe habeant iſti tres reſpectus. Dicitur, quod primò eſt reſpectus agentis ad paſſum. Secundo educentis ad eductum, vel inducentis ad inductum: quando enim forma educitur de potentia materiæ, tunc eſt reſpectus educentis ad eductum: quando verò forma non ſic educitur, ſed virtute agentis inducitur, dicitur reſpectus inducentis ad inductum: formæ enim ſunt duplices, quædam eductæ, ut calor in aquam, quia ſcilicet educitur de potentia materię, id eſt de potentia agentis naturalis, quædam inductæ, vt anima rationalis, charitas, & cœteri habitus infuſi. Inductio eſt reſpectus agentis ad paſſum, id eſt, eſt actio, qua agens inducit formam in paſſum: Eductio eſt reſpectus formæ ad ſubiectum, qui dicitur informatio, vel inhærentia. *Dubium.* *Solutio.* *Formæ ſunt duplices.* *Inductio qd. quidve eductio.*

Tertio loco eſt reſpectus producentis ad productum: patet ergo quomodo actio, & paſſio ſunt reſpectus extrinſecus aduenientes. Sed dubium eſt de vbi, quando, ſitu, & habitu. Nam vbi ponitur reſpectus extrinſecus adueniens, & tamen poſito corpore, & loco, neceſſario ponitur vbi, nam mens non capit, quod corpus poſſit manere ſine loco. Secundò, idem videtur de quandò, nam poſito tempore, & motu, quæ ſunt extrema quandò, neceſſariò eſt eſſe motum in tempore, & per conſequens reſpectum, quem importat quando. Tertiò per idem de ſitu, nam poſito corpore & eius partibus, ponitur ſitus. Quartò idem apparet de habitu: poſito enim corpore, & aliquo circa corpus, ſtatim innaſcitur habitus, & ita iſtæ relationes erunt intrinſecus aduenientes. *Dubium.*

Ad primum de vbi, Dico, quod vbi non innaſcitur poſito termino, & fundamento: nam ſi ſtante corpore, & loco, ſtaret ubi, ſequeretur, quod nullum corpus poſſet moueri, cum maneat idem corpus, & idem locus, & ſic ſemper maneret idem ubi: motus autem non poteſt fieri niſi propter variationem vbi, ergo ſi ſtat ſemper idem vbi, & nullum acquiritur, impoſſibile eſt, quod ſit motus. Dico etiam, quod non includit contradictionem corpus eſſe ſine aliquo corpore continente, & per conſequens ſine vbi; imò ita eſt de primo cœlo, quod non habet corpus continens. Vltra dico, quod quando dicitur, quod corpus poteſt eſſe ſine loco, intelli- *Vbi non innaſcitur poſito termino & fundamento.* *Primũ cœlũ non habet corpus continens.*

intelligitur ſine aliquo locò determinato, ſed non ſine omni loco. Item Doctor Subtilis in quolibetis quęſt. 11. docet, quod Deus poteſt conſeruare idem locabile, & eundem locum, & tamen non manebit eadem circumſcriptio; quia corpus abſens ab illo loco & hoc etiam poteſt natura facere ponendo aliud corpus præſens illi loco: non ergo iſta extrema locum, & locabilem neceſſario conſequitur ipſum ubi, ideo eſt reſpectus extrinſecus aduenient.

Quando dicit reſpectū extrinſecus aduenientē. Ariſt.

Similiter dico ad ſecundum de quando: quia manente eadem re temporali, & eodem tempore, tranſit res de quando in quando, & cum inſtatur de tempore, & motu; Dico ſecundum Ariſtotelem 4. phyſicorum, ſi eſſet aliud cœlum, eſſet aliud tempus: ex quo concludo, quod poſſet eſſe motus in alio cœlo, vel vniuerſo; qui non menſuraretur tempore huius cœli. Similiter ſi Deus extra cœlum crearet lapidem, & ipſum per nouum ſpacium moueret; ille motus tempore hoc noſtro non menſuraretur: Similiter loquendo de quando, poſſibile eſt poni tempus, & motum, & tamē motum non menſurari tempore, & per conſequens non habere quando.

Situs & habitus ſunt reſpectus extrinſecus aduenientes.

Ad tertium dico, quod manentibus eiſdem in terra locante, variatur ſitus; ſimiliter ſi arma circa corpus ponantur, non neceſſariò conſurgit habitus, niſi ſit circumſcriptum armis.

Aduertendum eſt tamen, quod ſecundum communem curſum naturæ, poſitis extremis cuiuſcunque relationis ſiue intrinſecus adueniant, ſiue non, ſemper inſurgit relatio; tamen de potentia Dei abſoluta, relatio extrinſecus adueniens poteſt non inſurgere etiam poſitis extremis, vt patet de igne, & tribus pueris, vbi erant extrema actionis, & paſſionis, & tamen nulla fuit actio uel paſſio, & hoc quia Deus non concurrebat ad illam actionem, & ſecunda cauſa non cauſat, niſi prima coagat: ex hoc corrollariè colligitur, quod

Theologi à philoſophis diſcordant.

differentia eſt inter philoſophos, & Theologos: nam apud Theologos: relationes extrinſecus aduenientes non neceſſario inſurgunt poſitis extremis; apud philoſophos autem inſurgunt neceſſario, ex quo ſequitur, quod in uia peripatetica alia ratione diſtinguitur prædicamentum relationis ab illis ſex generibus, quam per hoc, quod eſt neceſſario inſurgere: quoniam diceret philoſophus: quod ideo dicitur relatio

latio extrinſecus aduenire; quia nō aduenit niſi per approximationem extremorum, quæ approximatio ab extrinſeco fit, ut patet inducendo per illa ſex prædicamenta: ſed de relatione intrinſecus adueniente non oportet, quod extrema approximentur; ſed poſitâ albedine in iſto, & in illo, ſiuè ſint approximatá, ſiue non; nō minus ſunt ſimilia ſecundum albedinem, ſed igne ipſi ligno non approximato non ſequitur actio, hoc de mente Ariſtotelis: poſſet etiam ſecundum ipſum alia aſſignari differentia inter relationem intrinſecus, & extrinſecus aduenientem. Nam philoſophus quinto phyſicorum negat motum eſſe ad relationem proprie dictam, quæ pertinet ad quartum genus, non autem negat motum eſſe ad quemcumque reſpectum pertinentem ad aliquod ſex generum, imò concedit motum eſſe ad vbi, qui communiter non conceditur eſſe motus ad formam abſolutam, quoniam ubi non eſt forma abſoluta, ſed reſpectus corporis contenti ad continens: & ratio, quare ad relationem intrinſecus aduenientem non ſit motus, aſſignatur à Doctore Subtili quæſt. 10. quolib. quia cum inſurgat neceſſario poſitis extremis, non oportet eam eſſe nouam propria nouitate; ſed cum ponitur albedo in Platone in ultimo inſtanti acquiſitionis termini, uel fundamenti, neceſſario erit ſimilis Sorti, & ideo ad ſimilitudinem non oportet eſſe motum, nec mutationem, quibus ponatur in eſſe ſimilitudo, ſed ſufficit motus ad albedinem in Platone; ſed non eſt ſic de reſpectu extrinſecus adueniente; quia ſic ſunt extrema ſine reſpectu, & poteſt de nouo reſpectus aduenire, & ita motus, vel mutatio erit ad ſolum reſpectum, ſicut patet de vbi, quod poteſt eſſe nouum propria nouitate, & acquiri nullo abſoluto acquiſito, nec corpori, nec ipſi loco.

Ariſtotelis alia differentia inter relationem extrinſecus & intrinſecus aduenientem.

Prædicamentum ubi quid ſit.

Cur ad relationē intrinſecus aduenientē non ſit motus.

Sed circa hanc literam ſunt adhuc duæ difficultates, quorum prima eſt talis: videtur, quod actio, & paſſio ſint entitates formaliter abſolutæ, & probatur de actione ſic: Nullus reſpectus eſt prior naturaliter ſuis terminis; ſed actio eſt prior natura ſuis terminis, ergo &c. Maior patet, ſunt enim relatiua ſimul natura ex Ariſtotele in prædicamentis: Minor probatur: quia terminus ad quem (vt dicitur) refertur; agens autem eſt producens per actionem; ſed omne productum eſt poſterius natura producente, ergo & c. Item nullus reſpectus eſt vltimus finis, & ultima perfectio potentiæ actiuę, ſed

Difficultates duæ.

Prima.

Vtrū actio, & paſſio ſint formæ abſolutæ.

Ariſt.

actio eſt vltimus finis, & vltima perfectio ipſius potentiæ
Ariſt. actiuæ ſecundum Philoſophum 9. Metaphyſ. non enim videmus, ut habeamus viſum, ſed econuerſo, ideo habemus viſum, vt videamus: Præterea: Nullus idem reſpectus poteſt habere plures terminos immediatos eſſentialiter diſtinctos; ſed actio multos tales habet, quia paſſionem, & formam productam, ergo &c. Sed huiuſmodi rationes non cogunt. Ideo
Reſpectus eſt duplex. ad primam dico, quod duplex eſt reſpectus; quidam per modum actus primi, ut productio, & actio, quidam per modum actus ſecundi, ut filiatio & c. tunc dico, quod licet omnis reſpectus per modum actus ſecundi ſit poſterior ordine naturæ ſuo termino, & fundamento, reſpectus autem per modũ actus primi, & ſi poſterior ſit ordine naturæ ſuo fundamento; quia hoc eſt commune omni reſpectui, eſt tamen ordine naturæ ipſo termino prior, non quod terminus ſequatur ordine naturæ ipſum, ſicut ipſum ſequitur ſuum fundamentum; ſed quia talis reſpectus eſt quædam cauſalitas, ſiue cau-
Principium eſt duplex, quod & quo. ſa aliquo modo ſui termini. Aliter etiam poſſet dici, & forte melius, quod duplex eſt principium ſcilicet quod, & quo: principium quod eſt ipſum ſuppoſitum agens, principium quo eſt duplex, formale, & fundamentale: formale eſt, quo producens dicitur producens, fundamẽtale eſt natura ipſius producentis, vel forma: exemplum: Ignis calefacit lignum, principium quod calefaciens eſt ipſemet ignis: ignis enim calefacit: principium quo formale eſt calefactio ipſa, nam calefactione formaliter dicitur ignis calefacere, principium quo fundamentale eſt calor: nam ignis calore calefacit, quando ergo dicitur, quod principium eſt prius termino producto; Dico, quod verum eſt de principio quod, & quo fundamentali, non autem de principio quo formali.

Reſpectus bifariam ſumitur. Ad ſecundam, cum dicitur, quod reſpectus non eſt vltimus finis &c. Dico quod reſpectus ſumitur dupliciter; uno modo ſecundum ſe, & formaliter, ſcilicet ut excludit terminum, ut calefactio poteſt accipi, ut excludit calorem genitum; alio modo poteſt ſumi, non vt excludit; ſed vt aliquo modo terminum includit: tunc dico, quod licet actio non ſit perfectio vltima, nec finis alicuius potentiæ, vt excludit terminum; ſicut nec aliquis alius reſpectus, eſt tamen perfectio vltima ratione vltimi termini, quem attingit.

Ad tertiam cum dicitur, quod idem reſpectus non poteſt

habere plures terminos immediatos; Dico quod verum eſt per ſe, & primò, ſic quod vnus illorum non ſit terminus ratione alterius, non eſt autem inconueniens, quod idem reſpectus habeat plures, & diſtinctos terminos, non æquè primò, & immediatè, ſed vnum per ſe, & primò, & alium ratione illius, & ſic eſt de actione: Ad minorem: quando dicitur, quod actio attingit paſſum, & terminum immediatè; Dico, quod non attingit illa æquè primo, & immediate, non enim attingit, ſiue reſpicit paſſum, niſi ratione formæ in ipſo introductæ; itaquod primò attingit paſſum, non autem formam niſi mediante paſſo, & ita ſiue attingat paſſum mediante termino, ſiue econuerſo; ſcilicet terminum mediante paſſo; actio non habet plures terminos per ſe primò, niſi vnum, licet ſecundario ratione illius reſpiciat aliud, & ſic patet ad iſtas rationes.

Secunda difficultas eſt. An intellectio, & volitio, & vniuerſaliter operationes potentiarum ſint actiones, & per conſequens reſpectus, uel ſint entitates abſolutæ, & quod ſint actiones probatur auctoritate Ariſtotelis. 9. Metaphyſicorum. t. c. 16. vbi iſta habet verba: quorum non eſt aliud opus præter actionem, in iſtis exiſtit actio, ut viſio in vidente, & ſpeculatio in ſpeculante: vbi de mente Ariſtotelis apparet, quod viſio, & ſpeculatio ſunt actiones; Intentio enim ſua ibi eſt diſtinguere inter actionem immanentem, & tranſeuntem, & vult, quod aliqua actio ſit immanens, ſicut exemplificat de viſione, & ſpeculatione, de uita, & fœlicitate, per vitam intelligit actum ſecundum, nimirum opera uitæ, & tamen conſtat, quod illę ſunt operationes; ergo operatio eſt actio immanens; ergo eſt actio, a parte in modo ad totum ſine determinatione diſtrahente. Præterea quælibet entitas abſoluta poteſt intelligi non intellecto aliquo in ratione termini, hæc propoſitio eſt manifeſta ex ratione formali abſoluti; ſed nullus actus cognoſcendi poteſt intelligi non intellecto termino: quia non poteſt intelligi, quod ſit viſio, niſi ſit alicuius viſibilis, vt obiecti: ergo &c. Sed oppoſitum huius tenet Doctor Subtilis quæſt. 15. quolibetali. Nam nulla relatio, & ut ſic nulla actio eſt perfectio vltima agentis, uel operantis, intellectio autem, & volitio ſunt perfectiones vltimatę agentis, vel operatis, ſ. intelligentis, & volẽtis, ergo non poſſunt eſſe relationes, & per conſequens nec actiones,

Difficultas ſecunda.

Vtrũ operationes potentiarum ſint actiones.

vel paſſiones. Pro huius difficultatis diſſolutione ſunt nonnulla obſeruanda.

Actio duplex tranſiẽs & immanẽs.

Primò obſeruandum eſt, quod duplex eſt actio, ſcilicet tranſiens, & immanens. Actio tranſiens ſecundum Scotum in quæſt. 13. quolib. art. 3. eſt illa, ſecundum quam aliquid producitur in eſſe reali, vel eſt terminus actionis de genere actionis receptus extra ſuppoſitum agens, quæ actio tranſiens duas habet conditiones, quarum vna eſt, quod tranſit in aliquid extra ſubiectiuè, & terminatiuè: exempli gratia, ędificatio tranſit in aliquid extra ſcilicet in domum, ut in terminum, & etiam tranſit in ipſam domum, ut in ſubiectum, quia ędificatio recipitur ſubiectiuè in domo ędificata.

Actio immanens quid.

Actio immanens (quantum ad propoſitum ſpectat) eſt illa, per quam nihil producitur ad extra in eſſe reali; ſed bene in eſſe intentionali, quæ licet tranſeat in aliquid extra, ut in terminum, non tamen tranſit in aliquid extra, ut in ſubiectum: exemplum. Volitio tranſit in obiectum volitum, vt in terminum, quia volitio circa volibile habet fieri, non tamen tranſit ſubiectiuè in obiectum volitum, ſed manet in voluntate, aut in ſuppoſito volente per volitionem; & licet obiectum producatur in aliquo eſſe ſecundum quid (nimirum in eſſe volito) per ipſam, tamen nihil producitur in eſſe reali, ſicut fit per actionem tránſeuntem; & quod dixi de volitione, dico de ſpeculatione, de viſione, & de omnibus iſtis operationibus, quæ manent in ipſo operante.

Actio immanens ab actione tranſeunte differt, & quomodo.

Secundò obſeruandum eſt, quod iſta actio immanens ab ipſa actione tranſeunte diſtinguitur, de qua eſt ſermo, quia iſta actio immanens eſt de genere qualitatis, actio tranſiens eſt de genere actionis, vel eſt terminus actionis talis, qui recipitur, uel poteſt recipi extra agens: ſimiliter iſta actio immanens eſt gratia ſui, & eſt vltimus finis potentiæ operantis, non gratia alicuius alterius producibilis per ipſam in eſſe reali (vt dictum eſt) ſed actio tranſiens eſt gratia alterius, vel eſt aliquid productum per ipſam extra agens; Et hæc diuiſio actionis in tranſeuntem, & immanentem, non eſt diuiſio alicuius communis vniuoci; ſed ſolius vocis in ſignificationes, vel æquiuoci in æquiuocata, nam ſola actio tranſiens eſt vera actio de genere actionis, actio autem immanens eſt qualitas.

Diuiſio actionis in immanentẽ & trãſeuntem eſt diuiſio vocis in ſignificata.

Vnde pro ampliori huius notitia eſt tertiò obſeruandum, quod

quod actio tranſiens (ſecundum viam Doctoris Subtilis) poteſt accipi vel pro actione, qua agens formaliter agit, vel pro actione, quæ eſt terminus iſtius actionis formalis, quæ appellatur actio acta: prima actio habet duas conditiones: quarum prima eſt, quod per ipſam aliquid in eſſe reali producitur, vel educitur: ſecunda, quod ipſa tranſit in aliud, vt in terminum accipientem eſſe reale per ipſam, tranſit quidem terminatiuè, ſed non ſubiectiuè, quod recipiatur in aliquo extra ipſum agens: ſed loquendo de actione acta, actio iſta eſt talis, quod per ipſam nihil in eſſe producitur; ſed eſt terminus productus; tranſit tamen in aliquid extra agens non ſolum vt in terminum, verum etiam vt in ſubiectum. Actio qua agens agit ſemper eſt de genere actionis; ſed actio iſta in omni eſt prædicamento, in quo poteſt eſſe motus, aut aliqua forma, quæ poſſit terminare actionem realiter. quando ergo in primo notando dictum eſt, quod actio tranſiens eſt illa, per quam aliquid in eſſe reali producitur, uel educitur; intelligitur de actione de genere actionis, quæ dicitur tranſiens, non quod tranſeat extra agens; ſed quia eſt ad terminum, qui recipitur extra agens: cum verò dicitur, quod actio tranſiens tranſit in aliquid extra ſubiectiuè, & terminatiuè, habet intelligi de actione acta, & producta, & quando Scotus dicit quæſtione 13. quolibetali, quod actio tranſiens eſt de genere actionis, hoc habet intelligi ſecundum ipſum, de actione, qua agens formaliter agit. *Actio tranſiens dupliciter ſumitur.*

Quartò eſt obſeruandum, quod operatio, quæ eſt actio immanens, & qualitas, vt viſio, & intellectio, habet duas conditiones ſimiles illis, quas habet actio de genere actionis; ratione quarum duarum conditionum dicitur, & nominatur actio; vna eſt: quia operatio eſt in continuo fieri, & in continua dependentia à ſua cauſa, nimirum ab intellectu, & obiecto in eſſe; non tamen ſic eſt in fieri, quod ſucceſſiuè fiat, ſicut motus, & tempus: quia cum intellectio ſit indiuiſibilis, & permanens, tota ſimul fit, & non ſucceſſiuè, ſed dicitur ſic in fieri, quia eſt in continua dependentia ad cauſam ſuam; ita quod dependet in ſuo eſſe, quod in primo inſtanti accepit, & in conſeruari à ſua cauſa: qua circumſcripta, ipſa intellectio non eſſet; ſicut creaturæ omnes dependent in fieri à Deo, ideſt, numquam habent eſſe independens. Secunda conditio eſt; quod operatio dicitur quaſi *Operatio quę eſt actio immanens duas habet conditiones correſpondẽtes actioni de genere actionis.*

in obiectum tranſit; non quod obiectum eſſe per ipſam accipiat; imò obiectum eſt præſuppoſitum ad eſſe operationis; quia cauſa eius effectiua partialis eſt, & per hoc diſtinguitur ab actione tranſeunte; quæ eſt ſui termini productiua: vnde propter iſtas duas conditiones, intellectio, & viſio, actiones dicuntur, & etiam ſignificantur grãmaticè per iſtud verbum actiuum, intelligere, videre, audire, amare; eſtò quod in rei veritate non ſint actiones de genere actionis, qua denominamur agentes. Poteſt etiam dici, quod denominantur actiones, quia quandoque effectus immanifeſtus nominatur nomine cauſæ, vbi cauſa eſt manifeſta; quandoque è conuersò, circumloquimur ipſam cauſam per nomen effectus, ſicut charitas eſt quidam habitus voluntatis (vt dicit Theologus) quem ignoramus; & ideò ipſum ſignificamus per effectum: charitas enim idem eſt, quod dilectio; ita in propoſito: actio namque (quæ eſt quædam forma reſpectiua) eſt formaliter, & fundamentaliter in agente; loquendo de actione, quę eſt genus; ipſam tamen formam reſpectiuam ignoramus, & quia intelligimus, & cognoſcimus, ſignificamus ipſam per effectum, & dicimus, quod effectus eſt actio, quia eſt effectiuè ab actione: hoc etiam 2. Ethicorum apparet vbi dicitur, quod actus imperatus à voluntate eſt electio; non quidem vt ſit formaliter electio; quia actus, qui eſt formaliter electio, eſt ipſa volitio; ſed eſt electio: quia effectiuè, & cauſaliter eſt ab ipſa electione: ſic etiam Philoſophus *Ariſtoteles.* 2. de Anima tex. com. 140. dicit, quod actio viſus ſit ipſa viſio: quia non eſt actio de genere actionis; ſed terminus eius: ex his ad formam argumenti dicitur, concedendo, quod operatio eſt actio immanens; ſed non ſequitur ex hoc, quod non ſit qualitas: diuiſio enim actionis in immanentem & tranſeuntem non eſt diuiſio generis in ſpecies, ſed ſolius vocis in ſignificationes; & ſola actio tranſiens eſt vera actio de genere actionis; actio verò immanens eſt qualitas, & æquiuocè actio propter conditiones prædictas. Poſſet etiam alio modo actio ipſa diuidi, in actionem immanentem, & tranſeuntem; ita quod eſſet diuiſio generis in ſuas ſpecies; & vniuoci in vniuocata; licet non ita ad mentem Ariſtotelis 9. metaphyſices: actio enim quæ eſt prædicamentum non ſolum eſt ad formam inductam per motum in paſſum, aliud ab agente, ſed etiam ad formam inductam per mutationem

Diuiſio actionis in immanentem, & tranſeuntem poteſt etiam eſſe diuiſio generis in ſpecies.

tionem in ipſomet agente; ſicut enim calor inductus in ligno actionem de genere actionis in ipſo igne generante pręſupponit, ita volitio, & intellectio (quæ ſunt formæ manentes in agente) præſupponunt actionem de genere actionis, per quam tales formæ in eſſe reali inducuntur; & tunc illa actio de genere actionis, quæ eſt ad formam inductam in ipſomet agente, dicitur actio immanens: quia eſt ad terminum, qui manet in agente, ſicut reſpectu intellectionis, quæ eſt noua, oportet actionem nouam aſſignare, quæ ſit ad intellectionem, & vocatur intellificatio; & quia terminus eius eſt in intelligente, intellificatio dicitur actio immanens; illa verò actio, quæ eſt ad formam tranſeuntem extra ſuppoſitum agens, actio tranſiens dicitur, velut eſt calefactio, qua ignis in ligno calorem producit: & obſeruandum eſt, quod vtraque actio de genere actionis tam videlicet immanens, quàm tranſiens, dicitur ſic, vel ſic, non ratione ſui: quia vtraque manet in agente; cum actio, quæ eſt genus, ſubiectiuè ſit in agente; ſed ſic, vel ſic dicitur ratione termini, vt ſupra dictum eſt. Et ſecundum hunc modum diſtinguendi actionem, ad formam argumenti dicendum eſset; quod operatio non eſt actio, nec immanens, nec tranſiens: illa enim dicitur actio immanens (vt iam dictum eſt) quæ eſt productiua termini in ipſomet agente; illa verò tranſiens, quæ eſt productiua termini in alio; vtraque ergo tam immanens, quàm tranſiens eſt productiua, & ideò operatio non eſt actio: iſte tamen ſecundus intellectus diſtinctionis actionis immanentis, & tranſeuntis, eſtò quod ſit verus (vt docet optime Doctor Subtilis quæſt. 13. quolibetali) non eſt tamen de mente Philoſophi ſicut primus intellectus primæ diuiſionis: Ariſtoteles enim 9. Metaphyſicorum diſtinxit tantum primo & non ſecundo modo, vt patet in eius litera; quia actionem vocat opus operatum ſcilicet intellectionē, & viſionem; & ita Philoſophus diſtinguit ibi actionem actam in immanentem, & tranſeuntem, nihil penitus mentionem faciens ibi de actione de genere actionis. *Scotus.* *Ariſtot.*

Ad ſecundam rationem dico, quod duplex eſt relatiuum, ſcilicet ſecundum eſſe, & ſecundum dici: concedo operationes eſſe relatiua ſecundum dici, non autem ſecundum eſſe; ſicque patet quid ſit dicendum ad hanc difficultatem. Sed videtur, quod intelligere ſit pati, ergo non eſt qualitas: *Relatiuū eſt duplex. ſ. ſecundum eſſe et ſecundum dici.* *Inſtantia.*

antecedens eſt Ariſtotelis 3. de Anima tex. 18. dicentis, quod intelligere eſt quoddam pati. Dico quod intelligere non eſt paſſio formaliter, ſed concomitanter: nam ſicut eſſe album eſt habere albedinem tamquam formam; ſic intelligere, vel eſſe intelligentem, eſt habere intellectionem ſicut formam; vnde ſi obiectum, vel Deus cauſaret effectiuè in intellectu meo intellectionem, non diceretur intelligere, ſed intellectus, in quo recipitur ſubiectiuè intellectio; eſt igitur intelligere recipere; vel habere intellectionem; & licet intellectus cauſaret totaliter in ſe intellectionem ſecundum vnam opinionem, ſi eam in ſe non reciperet, non diceretur intelligens in eo, quod cauſat, ſed intelligificans, ſeu producens intellectionem. quod igitur dicitur, intelligere eſt pati, non probat, quod ſit per ſe de genere paſſionis; ſed quod formaliter denominat per hoc, quod recipitur in aliquo ſubiectiuè, vt ſit ſenſus, intelligere eſt recipere intellectionem, & recipere eſt quodam pati, ideò ad intellectionem ſequitur concomitanter paſſio; & hæc de diuiſione entis in abſolutum, & reſpectiuum dicta ſint.

Solutio.

Intelligere non eſt pati formaliter, ſed concomitanter.

T E X T V S.

DICO vltra, quod ens diuiditur in ſubſtantiam, & accidens, & loquor de ente finito, & creato.

COMMENT. IX.

HAEC eſt diuiſio entis finiti per quidditates, vel per ea, quæ ipſum ens finitum includunt quidditatiuè; & dicit in ſubſtantiam, & accidens: quia licet Doctor Subtilis 5. Metaphyſicorum diuidat ens finitum in decem prædicamenta; breuitatis tamen cauſa Auctor dixit in ſubſtantiam, & accidens: breuior enim ſermo eſt dicere in ſubſtantiam, & accidens, quàm in decem genera numerando illa, ideò excuſatur; poteſt etiam ratione circumlocutionis excuſari: nam dicendo accidens, circumlocutus fuit omnia nouem genera accidentium. Ex hac autem entis diuiſione, duo eliciuntur corollaria; primum (quòd cum ſolum ens

Scotus.

 finitum

finitum diuidatur in decem genera) quod Deus, nec aliquid dictum de Deo eſt in prædicamento: omnia enim, quæ ſunt in Deo, ſunt infinita, vel formaliter, vel identicè; & hoc corollarium probatur à Doctore Subtili 8. diſtinct. primi ſent. quæſt. 3: Secundum corollarium eſt, quod ſecundę intentiones non ſunt in aliquo decem pręaicamentorum: nam cum ens finitum ſit ens reale, & omne tale ſit ſubſtantia, vel accidens; intentiones autem ſecundæ neque entia ſunt realia, neque ſubſtantiæ, neque accidentia, in nullo erunt prædicamento eorum, quæ ab Ariſtotele aſſignantur. Sed hic maxima oritur difficultas, quæ ab ipſo Ioanne de Vallonis tangitur. Videtur enim quod hoc ſecundum corollarium ſit contra communem ſententiam Scotiſtarum aſſerentium, entia rationis in prædicamento reponi, cum inter ipſa, genera ſint, & ſpecies, vt patet à Doctore Subtili in ſuis vniuerſalibus: in quo igitur erunt prædicamento? Non eſt dicendum, quod vndecimum detur prædicamentũ: tum quia Scotus in quarto ſent. diſt. 10. tantum decem ponit prædicamenta: tum fortius, quia Ariſtoteles diminutus eſſet: nam hoc vndecimum prædicamẽtum non poſuit: vel dicendum eſt, quòd Scotus fuit ſuperfluus; & prædicamentum aliud adinuenit, quod non excogitauit Ariſtoteles. Pro huius difficultatis reſolutione notandum eſt primò, quod communis opinio, & præcipue Thomiſtarum negat entia rationis eſſe in prædicamento. Nam ad hoc, quod aliquid ſit in prædicamento, requiritur primò, quod ſit ens, ideò non entia non ſunt in prædicamento: Secundò quod ſit ens reale; propterea entia rationis non ſunt in prædicamento: Tertiò quod ſit ens reale limitatum, habens eſſentiam diſtinctam ab eſſe, propter quod Deus non ponitur in prædicamento: Quartò, quod ſit ens reale vniuerſale, vel particulare, quæ conditio ex immediatè pręcedenti ſequitur: Quintò quod ſit vniuocum, ideò æquiuoca non ſunt in prædicamento: Sextò quod ſit incomplexum ſecundum rem; vel ſecundum rem, & vocem ſimul; ideò complexa non reponuntur in prædicamento.

Deus non eſt in genere, nec aliquid dictum de Deo.

Scotus.

Secundæ intentiones nõ ſunt in aliquo genere.

Difficultas.

Vtrum entia rationis ſint in prædicamento.

Scotus.

Reſolutio difficultatis.

Quid requiritur ad hoc quod aliquid ſit in prædicamento.

Addunt ſecundò, quod ad hoc, quod aliqua quidditas ſit prædicamentum, ideſt genus generaliſſimum, requiritur primò, quod ſit natura realis extra animam exiſtens actu, vel aptitudine: ſecundò quod habeat modum eſſendi, &

Quid requiratur ad hoc quod aliqua quidditas ſit prædicamentum.

prædi-

prædicandi diſtinctum; qui modus eſſendi cum ſit illi eſſentialis, ſit natus communicari quidditatibus ſub ſe contentis; vltimò quod inter ea, quæ conſimili modo eſſendi, & prædicandi generali participant, ſit generalius: ex quibus infertur primò, quod entia rationis, ſiue ſecundę intentiones non ſunt in prædicamento; non enim ſunt entia realia extra animam actu exiſtentia, vel potentia, quod neceſſariò requiritur ad quidditatem prædicamentalem: quare Sanctus Thomas in quæſtionibus de potentia quæſt. 7. artic. 9. inquit, in nullo prædicamento ponitur aliquid, niſi res extra animam exiſtens: nam ens rationis diuiditur contra ens diuiſum in decem genera, vt patet 5. Methaphyſices; ſi ergo relatio nō eſſet in rebus extra animam, non pateretur aliquod vnum genus prædicamenti: Vnde licet ſecundæ intentiones ſecundum noſtrum modum intelligendi, ordinentur ſecundum ſub, & ſupra; iſtud tamen non ſufficit ad coordinationem prædicamentalem.

D. Thomas.

Opinio Diui Thomę impugnatur.

Sed contra hanc opinionem ſic inſtatur. Quandocumque eſt aliqua quidditas potentialis contrahibilis per differentias ad aliam quidditatem, in cuius eſſentia ponitur tamquam conſtitutiuum partiale, ſemper illa eſt genus, & ſuperius ad illam, quam partialiter conſtituit in recta linea prædicamentali; & inter illas quidditates eſt per ſe ordo quidditatiuus, huiuſmodi autem eſt iſta quidditas vniuerſale; quæ reſpectu quinque vniuerſalium eſt tamquam potentiale contrahibile ad illa per differentias mediatè; vel immediatè; ergo talia entia rationis erunt in prædicamento.

Præterea. Quandocumque ſunt plures entitates per ſe intelligibiles, & definibiles, in quibus manifeſtum eſt eſſe aliquid ſuperius, & inferius, in illis eſt dare aliquod ſupremum generaliſſimum ad illa; & in eis eſt dare multitudinem entitatum; quarum vna intrinſecè reſpicit aliam; ſicut totum, vel conſtitutiuum reſpecit partem, & conſequenter prædicamentum; ſed in entibus rationis ita contingit, ergo talia entia, &c.

Entia rationis quomodo ſint in prædicimento.

Scotus.

Dicendum eſt ergo, quod entia rationis ſunt in prædicamento, non quidem reali, ſed intentionali: Vnde Scotus in 4. ſent. diſt. 1. quæſt. 2. art. 2. litera I. dicit. Intentiones logicales non ſignificant quidditates extra animam; ſed tantummodo conceptus in anima, ſed per ſe unos, & ſic habe-

re

te definitionem ſufficit ad ſcientiam proprie dictam, alioquin logica non eſſet ſcientia, in talibus etiam definitionibus inuenitur genus, differentia, & proprium, eo modo, quo logicus de genere, differentia, & proprio loquitur: quia inuenitur prædicatum in quid, & in quale eſſentiale, & in quale accidentale conuertibile: hæc Scotus ibi. Pro clariori tamen huius intelligentia, obſeruandum eſt, quod concreta ſecundarum intentionum vel ſumuntur præciſe pro fundamento, & ſic eſt quidditas ex natura rei præter opus intellectus, ſicut humanitas, vel animalitas, uel pro formali, & eſt reſpectus rationis derelictus ab intellectu conferente quidditatem quidditati, quod vniuerſale potius ſumitur in abſtracto: ultimo modo ſumitur vniuerſale pro aggregato ex fundamento, & tali reſpectu, quod aggregatum in concreto dicitur uniuerſale. Secundo eſt obſeruandum, quod ſecunda intentio, ſiue ens rationis ſumitur ut quid, vel ut modus: Ens rationis ut quid eſt ens rationis in ſuo eſſe formali derelictum ab intellectu comparante quidditatem, quidditati, vel entitatem entitati, & hoc modo ens rationis vt quid ſumitur præciſe in abſtracto, vt præſcindit ab omni fundamento, & termino, & ſecundum quod huiuſmodi intentiones ſecundæ non applicantur primis intentionibus, aut rebus, nec vt ſic à logico definiuntur, nec ab eo conſiderantur, ſed à metaphyſico, ut egregie docet Doctor Subtilis in ſuis vniuerſalibus: Entia autem rationis, ut modus ad logicum pertinent, & ſumuntur in concreto, non tamen abſolutè, ſed vt ad ſua fundamenta comparantur: quia illo modo ſunt rebus applicabilia, & illo modo propriè ab eo definiuntur: qualitercunque enim logicus definiat, ſemper eas, ut modus definit. Ex his ergo concluditur, quod intentiones ſecundæ ſint per ſe intelligibiles: quia definibiles, & in eis manifeſtum eſt eſſe aliquid inferius, & ſuperius, ideò in ipſis eſt aliquid ſupremum, illud autem non poteſt eſſe aliquod decem generum primorum in ſe. Erit ergo ens in anima, & ſic erit vnum generaliſſimum intentionum præter decem genera prima, quæ ponuntur ab Ariſtotele ſcilicet metaphyſices. Et iſta eſt mens Doctoris Subtilis, ut deductum eſt. Prædicamentum autem ſecundarum intentionum poteſt ſic ordinari, ut entitas rationis conſtituatur pro genere generaliſſimo, ſub quo ponatur ſecunda intentio, quæ tanquam

Concreta ſecundarũ intentionũ dupliciter ſumuntur.

Intentio ſecunda ſumitur ut quid et ut modus.

Ordo prædicamẽtalis ſecundarũ intentionum.

quam genus ſubalternum per abſtractum prædicabilis cum ſecunda intentione, ſicut differentia cum genere, conſtituunt abſtractum vniuerſalis, tanquam aliud genus ſubalternum, ita quod abſtractum prædicabilis, ſicut differentia, cum ſecunda intentione velut cum genere, conſtituunt abſtractum uniuerſalis, velut genus aliud ſubalternum, quod ulterius immediate deſcendit tanquam vniuocum in vniuocata, & ut genus in ſpecies, in quinque ſpecies ſpecialiſſimas per proprias ſuas differentias, ut per prædicari in quid, aut in quale, vt dicit totum, aut ut dicit partem &c. quæ ſunt abſtractum generis, ſpeciei, differentiæ, proprij, & accidentis, ſub quibus ſunt propria indiuidua correſpondentia. Inter tales autem ſecundas intentiones vt quid, eſt ordo eſſentialis per ſe, & quidditatiuus, & prædicantur de ſe inuicem in primo modo dicendi per ſe, ſicut & in alijs prædicamentis realibus, ita quod iſta eſt quidditatiua in ſecundis intentionibus, ut quid, hoc abſtractum huius generis eſt abſtractum generis, ſicut hoc abſtractum huius ſpeciei eſt abſtractum ſpeciei, ſicut iſta eſt quidditatiua, hæc humanitas eſt humanitas, hæc equinitas eſt equinitas; Illis autem ſecundis intentionibus vt quid, poſſunt communicari ipſemet ſecundæ intentiones, ut modus oppoſito modo, id eſt, ſecundæ intentiones ſunt communicabiles ſibi inuicem in ſuis modis oppoſitis, ita ut concedatur, quod genus eſt ſpecies, quia genus vt quid, eſt ſpecies vt modus: ſimiliter ſpecies ut quid eſt ſpecies vt modus: ſimiliter ſpecies ut quid eſt ſpecies ſpecialiſſima ut modus. Obſeruandum eſt tamen, quod (quia ſecundæ intentiones in eſſe eſſentiæ, aut exiſtentiæ quodcunque eſſe habeant ab intellectu eas producente per collationem ad ſua fundamenta ſemper comparantur, nec ſine eis aliter exiſtere valerent; ideo tũc non dicuntur amplius in abſtracto, ſed in concreto, & ut modus, ut genus, ſpecies &c. inter quas tamen ita in concreto ſumptas eſt idem ordo eſſentialis, ſicut eſt inter eaſdem, quando capiuntur ut quid, & in abſtracto, cuius ratio eſt, quod ita per ſe ſit ordinatio prædicamentalis in concreto, ſicut in abſtracto, nec tales prædicationes in concreto erunt denominatiuæ, ſed quidditatiuę. Ex quibus omnibus colligitur, quod omnes definitiones à Porphirio aſſignatæ, ſunt datæ de ſecundis intentionibus, ita quod ſecundæ intentiones ab eo in actu ſignato; & nul-

Inter ſecundus intentiones eſt ordo eſſentialis & qdditatiuus.

Porphirius.

& nullo modo in actu exercito definiuntur, & ſunt quidditatiuæ, non tamen habent verificari in illis terminis, ſed in primis intentionibus, ſed de hoc videatur Doctor Subtilis in vniuerſalibus, & Mauritius ibidem, & ea, quæ etiam nos ibi explicauimus. Ad ea quæ in oppoſitum opponebantur, dicimus, quod Ariſtoteles tantum decem prædicamenta realia aſſignauit, & ſimiliter Scotus in 4. tamen vltra hoc vndecimum datur prædicamentum, in quo ſecundæ ordinantur intentiones. Nec ſequitur Ariſtotelem fuiſſe diminutum, vel Scotum ſuperfluum, quia Ariſtoteles ſufficienter omnia prædicamenta realia aſſignauit, nec Scotus aliquod reale prædicamentum addidit ſupra decem; ſed tantum intentionale. Sed dices, hoc prędicamentum intentionum Ariſtoteles non poſuit, ergo diminutus. Dico quod Ariſtoteles etiam poſuit illud. Et ſi quæratur, ubi? Dico quod in omni prædicamento reali: In prædicamento enim ſubſtantię eſt genus generaliſſimum, ſunt genera ſubalterna, ſpecies ſpecialiſſimę, quæ omnia ſunt ſecundæ intentiones. Verùm eſt tamen, quod ſecundę intentiones in prædicamento reali ſunt denominatiue, & non quidditatiue, licet in propria coordinatione intentionum ſit ordo quidditatiuus, vt diximus ſupra.

Scotus, & Mauritius.

Ariſt. prædicamentũ ſecundarum intentionũ poſuit.

T E X T V S.

IVxta quod nota, quod ſubſtantia capitur tribus modis; vno modo ſubſtantia dicitur, quod eſt à ſe, ad ſe, & per ſe, vt Deus; & ſic non capitur hic ſubſtantia; quia clarum eſt, quod Deus non eſt creatum nec fictum: alio modo dicitur ſubſtantia, quæ eſt per ſe, & ad ſe, ſed non à ſe, ut eſt ſubſtantia perfecta prædicamenti ſubſtantiæ incipiendo à genere generaliſſimo vſque ad indiuidua incluſiue. Tertio modo dicitur ſubſtantia, quæ nec eſt per ſe, nec à ſe, ſed in alio, quia pars ſubſtantiæ perfectæ, & completæ, ſicut ſunt formæ ſub-

mæ ſubſtantiales. Et dico, quod ſunt in alio, ſicut pars eſſentialis, vel integralis ſubſtantiæ eſt ſubſtantia.

COMMENT. X.

Subſtãtia duplicitur dicitur.

PRO intelligentia huius literæ ſunt aliqua notanda. Primo notandum eſt, quod ſubſtantia dupliciter dicitur, vno modo à ſubſtando; alio modo à ſubſiſtendo, vt ſubſiſtere idem eſt, quod per ſe eſſe primo modo dicitur ſubſtantia; eò quod accidentibus ſubſtat, ex qua ratione ſubſtandi principaliter ſubſtantia prædicamentalis denominatur, & hoc modo Deus non dicitur ſubſtantia, eo quia Deus nulli accidenti ſubſtat: ſi verò capiatur ſubſtantia ſecundo modo ſcilicet a ſubſiſtere, id eſt à per ſe eſſe, ſic Deus eſt ſubſtantia.

Deus quomodo dicatur ſubſtantia & quomodo non.

Eſſe à ſe bifariã ſumi.

Secundo notandum eſt, quod hoc verbum eſſe à ſe poteſt dupliciter accipi, ſcilicet poſitiue, & negatiue, poſitiue illud diceretur eſſe à ſe, quod ſe ipſum producerer, & hoc modo nullum ens datur, quod ſit à ſe; quia nullum ens eſt, quod gignat, vel producat ſeipſum, & iſto modo Deus non eſt ens a ſe, ſecundo modo ſcilicet negatiue, illud dicitur eſſe a ſe, quod non eſt ab alio, & hoc poteſt eſſe duobus modis, nimirum, vel quia non eſt ab alio effectiuè, vel quia non eſt ab alio productiue: primo modo omnes tres perſonæ diuinę ſunt à ſe negatiuè effectiuè, quia nulla illarum efficitur, ſeu cauſatur, ſecundo uerò modo ſolum prima perſona eſt à ſe; quia ſolus pater eſt improductus, ſed Filius, & Spiritus Sanctus non ſunt ſic à ſe negatiue productiue: quia ab alio producuntur, filius à patre, & à Patre, & Filio Spiritus Sanctus.

Eſſe per ſe tripliciter ſumitur.

Tertiò notandum eſt, quod per ſe eſſe poteſt tripliciter accipi, vno modo, vt idem eſt, quod eſſe ſuum eſt ita, quod illud dicitur eſſe per ſe, quod de ſe eſt ſuum eſſe, & habet eſſe per eſſentiam: ſecundo modo accipitur per ſe eſſe, pro eo quod eſt eſſe per ſe ens, & non ens in alio, velut ſubſtantia ens per ſe dicitur, accidens autem ens in alio, appellatur. Poſtremò accipitur per ſe eſſe idem eſt, quod per ſe exiſtere, ita quod per ſe eſſe nihil aliud dicit, quam actualē exiſtētiam.

Quartò

Quartò notandum, quod eſſe in alio contingit tripliciter; vno modo per inhærentiam, velut accidens dicitur eſſe in ſubiecto: ſecundo per informationem, vt informatio abſtrahit ab inhærentia; omne enim quod eſt in alio per inhærentiam, eſt in eo per informationem, ſed non è conuerſo; nam formæ ſubſtantiales ſunt in alio per informationem, ſed non per inhærentiam, cum non ſint accidentia: tertio, & poſtremò aliquid dicitur eſſe in alio, velut pars integralis in ſuo toto; his ſic notatis expono literam Authoris. Dicit itaque, quod ſubſtantia capitur tribus modis, primo modo pro eo, quod dicitur eſſe a ſe, per ſe, & ad ſe, vt Deus, qui dicitur ſubſtantia à ſe: quia ab alio effectiuè non habet entitatem: dicitur ſubſtantia per ſe, quia de ſe eſt ſuum eſſe, & habet eſſe per eſſentiam: dicitur ſubſtantia ad ſe: quia formaliter, & quidditatiuè non eſt ad aliud, licet ſit ad aliud identicè. Et hoc poteſt confirmari per Ariſtotelem 12. Metaphyſices, vbi vocat Deum primam intelligentiā; ſi Deus eſt prima intelligentia, ergo habet eſſe à ſe, & non ab alio; nam ſi eſſet ab alio iam non eſſet prima intelligentia: quod etiam Deus ſit ſubſtantia per ſe, & ad ſe, docet Ariſtoteles 12. Metaphyſices tex. com. 29. vbi primam intelligentiam appellat ſubſtantiam, & non niſi primam ſubſtantiam. Si ergo eſt prima ſubſtantia, ergo eſt per ſe, & ad ſe; nam ſubſtantia prima eſt per ſe: quia non in alio; & eſt ad ſe: quia non ad aliud. Sequitur: alio modo ſumitur ſubſtantia, quæ eſt per ſe, & ad ſe, ſed non à ſe, vt eſt ſubſtantia perfecta prædicamenti ſubſtantiæ incipiendo à genere generaliſſimo vſque ad indiuidua incluſiuè; & hoc modo ſumitur ſubſtantia vniuerſaliter, prout negat dependentiam ad ſubiectum, & ad terminum, vt excludatur omne accidens; & dicitur ſubſtantia hoc modo per ſe, vt ly per ſe diſtinguitur contra eſſe in alio per inhærentiam; & non ſumitur primo modo, vt idem eſt, quod eſſe ſuum eſſe; nec tertio modo prout dicit actualem exiſtentiam: nam primo modo eſſe per ſe ſolum competit Deo; & tertio modo non competit actualiter his, quæ ponuntur in prædicamento: quæcumq; enim ſunt per ſe in prædicamento, abſtrahunt ab actuali exiſtentia; ita quod non eſt intelligendum, quod ſubſtantia, hoc ſecundo modo accepta, ſit per ſe: quia quodlibet, quod eſt in prædicamento ſubſtantiæ ſit per ſe exiſtens; quem ſenſum

Eſſe in alio ſtat tripliciter.

Expoſitio literæ.

Ariſtoteles.

faceret

faceret ſi ly per ſe acciperetur tertio modo; ſed intelligendum eſt, quod ſubſtantia eſt ens per ſe; vt ly per ſe diſtinguitur contra eſſe in alio, & ſic etiam accipitur ab Ariſtotele in prædicamentis, cap. de ſubſtantia, vbi ait: quod prima ſubſtantia neque eſt in ſubiecto, neque de ſubiecto dicitur, & ſic eſt ens per ſe: quod autem ſit ens ad ſe, patet: quia non dicitur ad aliud: quod autem non ſit ens à ſe, patet ex his quæ habet Ariſtoteles 12. Metaphyſices tex. com. 18. vbi vult, quod ab eodem principio nempè à prima intelligentia dependet cœlum, & tota natura. Tertio modo (inquit Author) accipitur ſubſtantia pro illo, quod nec eſt à ſe, nec per ſe, ſed in alio, ſed bene ad ſe, & non ſolum eſt in alio per informationem, ſicut ſunt formæ ſubſtantiales, ſed etiam vt pars in toto. Et iſto modo ſubſtantia (inquit Antonius Trombeta) non dicitur de parte ſubſtantiæ integrali, vel eſſentiali, & ſubdit, quod quando diuiditur ens in ſubſtantiam, & accidens, quod ſubſtantia non capitur primo, nec tertio, ſed ſecundo modo; ita quod duo dicit Antonius Trombeta.

Ariſtoteles. *Antonius. Trombeta.*

Primum, quod ſubſtantia non dicitur de parte ſubſtantiæ integrali, vel eſſentiali, quod quomodo habeat intelligi, videbimus ſtatim.

Cõtra Trõb. Secundum, quod quando ens diuiditur in ſubſtantiam & accidens, quod ſubſtantia capitur ſecundo modo, non primo, & tertio modo: quod nobis non videtur verum: quia cum ſubſtantia, & accidens ens finitum, & creatum diuidant, ſub quo membro ſubſtantia, tertio modo accepta, continetur, certum eſt, quod non continetur ſub accidente: quia nulla ſubſtantia, nec aliquid ſubſtantiæ ſub accidente continetur, & licet ſubſtantia tertio modo ſit in alio; hoc tamen eſſe ineſt longè diuerſum ab eo, quod accidenti competit: vt patet ex ipſomet Boetio, & ex Ariſtotele 4. Phyſicorum: nam accidens eſt in alio per inhærentiam, & informationem; partes autem ſubſtantiæ, ſi ſunt eſſentiales, ſunt in alio tantum per informationem; ſi integrales, vt pars in toto; quod patet manifeſtè ab Ariſtotele in prædicamentis, cap. de ſubſtantia vbi præcisè iſta habet verba. Non nos verò conturbent ſubſtantiarũ partes: quia nõ ita ſunt in toto, quaſi in ſubiecto ſint; ne fortè cogamus eas non eſſe ſubſtantias confiteri: Non enim in ſubiecto dicuntur eſſe, quæ tamquam partes ſunt in aliquo.

Boetius. Ariſtoteles.

Dicendum

Dicendum eſt ergo, quod quando ens diuiditur in ſubſtantiam, & accidens; quod ſubſtantia non primo, ſed ſecundo, & tertio modo; nempè pro ſubſtantia analoga, quæ dicitur de omnibus his, quę aliquo modo in genere ſubſtantiæ, ſiue directè, ſiue à latere, ſiue reductiuè reponuntur.

Scoti difficultas ſubtilis. Sed hoc in loco vna oritur difficultas; quæ à Doctore noſtro Subtili in prædicamentis, quæſt. 15. mouetur; & quæ tangitur hic à Ioanne de Vallonis: quomodo ſcilicet ſubſtantia prædicetur de partibus ſubſtantiæ, tam eſſentialibus, quàm integralibus? Pro cuius difficultatis facilis, & plena reſolutione aliqua primò ponam notabilia; ſecundò per aliquas concluſiones ad difficultatem erit reſponſio: tertiò, & poſtremò, quæ poſſent fieri argumenta contra concluſionem, ſoluam. *Vtrum ſubſtantia prædicetur de ſubſtãtię partibus.*

Partiũ ſubſtantiæ multiplex acceptio. Quoad primum notandum eſt primò, quod partes ſubſtantiæ ſunt multiplices: quædam ſunt partes ſubiectiuæ, vt Sortes, & Plato reſpectu hominis: quædã ſunt partes quantitatiuæ ſicut ſunt partes integrales, quæ (vt inquit Scotus) non ſunt ſubſtantiæ, in quantum ſubſtantia eſt; ſed in quantum eſt quanta, & extenſa: aliæ ſunt partes eſſentiales, & hoc dupliciter, ſcilicet Metaphyſicè, vt animal, & rationale reſpectu hominis; & Phyſicè, vt materia, & forma.

Secundò notandum eſt, quod partes quantitatiuę ſunt duplices; quædam homogeneæ; quædam heterogeneæ: partes homogeneæ ſunt illæ, quæ ſunt eiuſdem rationis cum toto, & ſuſcipiunt prædicationem totius, vt ſunt partes carnis, ſanguinis, aquæ &c. partes heterogeneæ ſunt illæ, quæ ſunt alterius naturæ à toto ſuo; nec ſuſcipiũt prædicationem eius: iſta enim eſt falſa, caput eſt homo, brachium eſt homo, & ſic de alijs.

Tertiò notandum eſt, quod partes integrales, quædam habent etiam à toto ſeparatæ habitudinem partium, vt caput, manus, brachium &c. quædam verò à toto ſeparatæ habent habitudinem, ſeu modum totius, vt corpus, & anima: hoc eſt dictu, partes ſeparatæ à compoſito, vel à toto conſiderantur, vel vt habent habitudinem partium; vel vt habent modum totius, adeo quod manus, & caput poſſunt hoc duplici modo conſiderari, ſcilicet vt totum quoddam ſunt, vel vt habent rationem partis.

Subſtantia dupliciter ſumi poteſt. Quartò notandum eſt, quod ſubſtantia poteſt ſumi du-

pliciter (vt docet Doctor Subtilis, cap. de ſubſtantia, quæſtio. 4.) vno modo vt ens per ſe, & ſic ens generaliſſimum: alio modo vt dicitur de principijs entis per ſe: & hæc diſtinctio patet ab Ariſtotele 2. de Anima, tex. com. 2.

Quintò notandum eſt, quod ſubſtantia, vt eſt generaliſſimum, prædicatur per ſe tantummodo de his, quæ ſunt in recta linea; de his verò, quæ ſunt collateralia, prædicatur per accidens, licet neceſſariò: rationale namque ideò eſt ſubſtantia, & hoc accipiendo rationale pro formali: quia eſt idem ei, quod eſt ſubſtantia, vt puta homini; & ita de alijs; & iſta eſt ſententia Doctoris Subtilis, cap. de ſubſtantia, quæſt. 3. *Scotus.*

Verior eſt igitur prædicatio ſubſtantiæ, & cuiuslibet prædicamenti de ſuis differentijs in obliquo, prædicatione dicente, hoc eſt huius, quàm in recto prædicatione dicente, hoc eſt hoc.

Notandum eſt Sextò, quod vniuocum eſſe, & vniuocè prædicari (vt infra magis patebit in hoc articulo) differunt: Ad vniuocè enim prædicari requiritur vnitas vocis, & rationis, & præter hæc continentia quidditatiua prædicati, & rationis eius in ſubiecto: Ad vniuocum verò prædicatum ſufficiunt duo prima, ſcilicet, vnitas vocis, & rationis.

Septimò notandum eſt, quod accipiendo æquiuocum, vt opponitur vniuoco vniuocè dicto (quod præciſe logicus vniuocum appellat) ſubſtantia, vt eſt genus generaliſſimum, eſt quoddam æquiuocum: quia illi quod eſt per ſe tale, & illi, quod eſt per accidens tale, nihil eſt vniuocum vniuocè, vt diſt. 29. primi ſent. docet Doctor Subtilis; ſed accipiendo æquiuocum, vt opponitur vniuoco tantum, vt ſic ſubſtantia, quæ eſt genus generaliſſimum, non eſt æquiuocum; ſed vniuocum reſpectu omnium, quæ ſunt illius generis, & coordinationis; non tamen vniuocè prædicatur, & hæc quo ad primum. *Scotus.*

Ad primũ. Quo ad ſecundum ſit hæc prima concluſio. De partibus ſubiectiuis ſubſtantia prædicatur quidditatiuè, & vniuocè: nam iſtæ prædicationes ſunt quidditatiuæ. Socrates eſt homo. Plato eſt homo.

Secunda concluſio. Secunda concluſio. De partibus quantitatiuis, id eſt, integralibus non prædicatur ſubſtantia quidditatiuè: nam iſtæ non ſunt quidditatiuæ: brachium eſt homo, Caput eſt homo, &

mo, & ſic de alijs, ergo nec iſtæ, brachium eſt ſubſtantia, caput eſt ſubſtantia.

Tertia concluſio, in ſubſtantijs heterogeneis non quælibet pars ſubſtantiæ eſt ſubſtantia, ut manus in caſu non eſt ſubſtantia, & loquor de manu ſeparata à corpore, & ut habet rationem partis, quia nec eſt ſubſtantia, quæ eſt genus; nec ſpecies, nec differentia, nec proprium, ergo nullo modo eſt ſubſtantia. Etſi dicatur, quod eſt indiuiduum. Dico quod non: quia tunc vna ſubſtantia eſſet ex multis hoc aliquid, quod eſt falſum. *Tertia concluſio.*

Quarta concluſio, partes ſubſtantiæ heterogeneæ, vt ſunt ſeparatæ à toto, & habent modum totius, ſiue vt ſunt quoddam totum, ſunt quidditatiuè ſubſtantia; quia ſunt quidditatiuè corpus: nam manus à corpore ſeparata, conſiderata non ut manus, ſiuè ut pars, certum eſt, quod eſt quoddam totum conſtans ex materia, & forma, & per conſequens corpus, & ſubſtantia. *Quarta concluſio.*

Quinta concluſio. Partes heterogeneæ à toto ſeparatæ, ſiue unitæ, vt dicunt habitudinem partis, licet non ſint ſubſtantia, prout ſubſtantia eſt genus generaliſſimum (quæ vt ſic, reſpicit ſolum quidditatiuè ea, quæ in recta linea prædicamentali reponuntur) ſunt tamen ſubſtantia, vt ſubſtantia eſt quid analogum, & de ipſis prædicatur non vniuocè, ſed eſt ad illas vniuocum prædicatum. *Quinta concluſio.*

Sexta concluſio. In ſubſtantijs homogeneis quælibet pars ſubſtantiæ eſt ſubſtantia, & eſt ſubſtantia, quæ eſt indiuiduum, vt pars aquæ eſt aqua, pars enim aquæ (vt aqua eſt indiuiduum quantitatiuum) eſt pars ſubiectiua aquæ vt aqua eſt totum vniuerſale, & ut ſic, id eſt, vt totum vniuerſale de hac parte aquæ, vt eſt pars ſubiectiua, quidditatiue prædicatur. *Sexta concluſio.*

Septima concluſio de partibus eſſentialibus phyſicis, ſubſtantia non prædicatur quidditatiuè: nam iſtæ propoſitiones non ſunt quidditatiuæ. Materia eſt ſubſtantia. Forma eſt ſubſtantia. *Septima concluſio.*

Octaua concluſio. De partibus eſſentialibus metaphyſicis non prædicatur ſubſtantia per ſe, & quidditatiuè, tamen ſunt ſubſtantia, quia ſunt idem per ſe ei, quod eſt per ſe ſubſtantia: verior eſt tamen hæc prædicatio. Rationale eſt ſubſtantia, quam iſta, quantum eſt ſubſtantia, quamuis vtraque *Octaua concluſio.*

neceſſaria, & vtraque per accidens: prima enim eſt per accidens, non ideo, quia aliquid eſt ſubſtantia, cui accidit rationale; ſed ſecunda eſt per accidens, quia aliquid eſt ſubſtantia, cui accidit quantum, & hæc de ſecundo.

Arg. primũ. Quò ad tertium, contra ſecundam concluſionem ſic arguitur. Non ſubſtantia non eſt prior ſubſtantia, ſed partes ſubſtantiæ ſunt priores ſubſtantia compoſita, ergo. maior patet: quia ſubſtantia eſt primum ens. Minor probatur: quia partes ſunt toto priores.

Secũdũ arg. Præterea ſecundo. Non ſubſtantia interempta, non interimitur ſubſtantia, at partibus ſubſtantiæ interemptis, interimitur ſubſtantia, ergo. Maior patet: quia interempta albedine, quæ non eſt ſubſtantia; non interimitur ſubſtantia: Minor eſt etiam manifeſta; nam corpore interemptò, interimitur homo.

Tertiũ arg. Item tertiò pars aquæ eſt aqua, ſed aqua eſt ſubſtantia; ergo pars aquæ eſt ſubſtantia.

Ad primũ. Ad primum dico, quod ſi pro non ſubſtantia illud accipiatur, quod nullo modo eſt ſubſtantia, nec directè, nec indirectè, maior eſt vera, & falſa minor: ſi autem pro non ſubſtantia accipiatur ſubſtantia, quæ eſt in genere directè, Maior eſt falſa, & minor vera.

Ad ſecundum. Et per hoc ſoluitur etiam ſecundum: nam interempto eo, quod nullo modo eſt ſubſtantia, nulla ſubſtantia interimitur, ſed interempto eo, quod non eſt ſubſtantia directè, ſed tantum indirecte, nulla ſubſtantia interimitur, hoc eſt falſum.

Ad tertiũ. Ad tertium dico, quod bene concludit de partibus homogeneis. Sed contra. Nullum totum quantitatiuum prędicatur de partibus diuiſim ſumptis: nam hæc pars aquæ diuiſim ſumpta ab alijs non eſt tota aqua, ergo.

Dubium. Item in prædicatione quidditatiua inferius non poteſt eſſe ſine ſuperiori, ſicut patet in iſta, homo eſt animal, homo non poteſt eſſe ſine animali, quod de homine quidditatiuè prædicatur, tamen dicendo ſic, hæc pars aquæ eſt aqua, inferius, id eſt, hæc pars aquæ poteſt eſſe ſine ſuperiori, & ſine tota aqua, ergo hæc propoſitio non eſt vera, & quidditatiua.

Solutio. Ad hoc reſpondeo, quod in iſta prædicatione, hæc pars aquæ eſt aqua, concurrunt duo tota diuerſarum rationum, & ſimiliter duæ partes diuerſarum rationum: nam hoc totum,

totum, quod dicitur eſſe quantum homogeneum non prædicatur de aliqua ſua parte quantitatiua propter rationes prædictas, & ſecundum hoc militant rationes: ſed quia idem totum quantum homogeneum eſt ſimiliter totum vniuerſale; ſic etiam partes quantæ homogeneæ ſunt partes ſubiectiuæ, & propter concurſum iſtorum totorum in vno, & iſtarum partium in vno, remanet prædicatio vera, & quidditatiua, in quantum tota aqua eſt totum vniuerſale, & partes ſunt partes ſubiectiuæ, ſed non eſt vera prædicatio ſecundum hoc, quod tota aqua eſt totum quantitatiuum homogeneum, & ſic patet, quid ſit dicendum ad rationes.

Ad primum quando dicitur, quod nullum totum quantitatiuum prædicatur de partibus &c. Dico quod eſt verum quod eſt ſolum totum quantitatiuum, & non concurrit cum eo totum vniuerſale, quod negatur in propoſito.

Ad ſecundum quando dicitur, quod in prędicatione quidditatiua &c. Dico quod verum eſt, quando totum vniuerſale tantum prædicatur, ſed non quando cum toto vniuerſali concurrit etiam totum quantitatiuum; quia licet hæc pars aquæ poſſit eſſe ſine tota aqua, prout aqua eſt totum, quantitatiuum, non poteſt tamen eſſe ſine aqua, vt eſt totum vniuerſale.

Contra tertiam concluſionem inſtatur dupliciter; primo auctoritate Ariſtotelis 2. de Anima tex. com. 2. & 7. metaphyſices tex. com. 7. & 12. metaphyſices tex. com. 12. vbi diuidit ſubſtantiam in materiam, formam, & compoſitum: tunc ſic. Omne ſuperius diuiſum in inferiora per ſe prædicatur de illis, ergo ſubſtantia prædicatur de materia, & forma. Item Scotus in 3. diſtin. 1. quæſt. 3. vult, quod ens prædicetur quidditatiuè, & per ſe de materia, & forma, tunc arguitur ſic. Si forma quidditatiuè eſt ens, aut eſt ens quantum, aut non quantum, non ſecundum, ergo primum; ſi quantum, aut finitum, aut infinitum, non ſecundum, ergo primum; ſi finitum, aut ſubſtantia, aut accidens, non accidens, ergo ſubſtantia, ergo erit ſubſtantia quidditatiuè. *Ariſtoteles.* *Scotus.*

Ad primum dico, quod materia, & forma ſunt reductiuè in prædicamento ſubſtantiæ: nec ſequitur ſubſtantia diuiditur in materiam, & formam, & compoſitum, ergo prædicatur de eis quidditatiuè, & ratio eſt, quia non deſcendit in materiam, & formam directè.

Ad ſecundum dico, quod ens deſcendit in ſubſtantiam analogam per finitatem, & voco ſubſtantiam analogam quę eſt communis omnibus, quæ ponuntur in prædicamento ſubſtantiæ, tam directè, quam indirectè, & reductiuè, & talis ſubſtantia non eſt genus generaliſſimum: quia vt ſic eſt quid ęquiuocum (modo ſupra expoſito, vt docet Doct. Subtilis in prædicamentis q. 15. & q. 10. vniuerſalium in ſolutione vltimi principalis) ad ea, quæ ſunt in recta linea prædicamentali, & ad illa, quæ ſunt in prædicamento lateraliter, & reductiuè; ſubſtantia poſtea analoga deſcendit in ſubſtantiam, quæ eſt genus per modos intrinſecos, vt dicendo ſic: Si eſt ens finitum, aut accidens, aut ſubſtantia analoga, non accidens, ergo ſubſtantia analoga, aut ergo ſubſtantia ſimplex, aut compoſita; non compoſita: quia illa eſt genus, aut in genere directe, ergo ſimplex, quæ eſt in prædicamento reductiuè, ſiuè indirecte: ſi ſimplex, aut materia, aut forma.

Et ad Scot. dico quod ens vtiq; prædicatur quidditatiuè, & per ſe de materia, & forma, & ſic in conceptu entis non ſunt primo diuerſa; ſed bene ſunt primo diuerſa in realitate, id eſt, in ſubſtantia, & in inferioribus ad ſubſtantiam, & in inferioribus ad ſubſtantiam, & iſta eſt ſententia Scoti in 2. ſent. diſt. 12. quæſt. 1. vbi vult, quod materia, & forma ſunt omnino alterius rationis, & primò diuerſa, quod intelligendum eſt in realitate ſubiectiua, ſed de hoc infra magis, & hæc de tertia, & ſic optimę patet, quomodo partes ſubſtantię ſint ſubſtantia.

T E X T V S.

SEcundo nota, quod circa vltimam diuiſionem nuper dictam, ly accidens poteſt capi dupliciter, vno modo pro omni illo, quod conuenit alicui, & non eſt de definitione quidditatiua eius, & ſic propria paſſio eſt accidens ſuo ſubiecto; & omne accidens commune eſt accidens ſuo ſubiecto; & omne inferius ſuo ſuperiori: & ita for-

ita fortè poſſet concedi, quòd propriæ paſſiones entis accidunt enti, & cuilibet inferiori ad ens capiendo iſto modo accidens. Secundo modo accipitur accidens pro illo, quod accidentaliter perficit illud, quod exiſtit in ſe perfectum; nec neceſſario conſequitur ipſum; ſed ineſt ei contingenter, & ſic ſumitur, quando dicitur, quod adeſt, & abeſt præter &c.

PRo intelligentia huius notandi, obſeruandum eſt, quod accidens multipliciter diuiditur à Scoto: primo diuiditur in 4. ſenten. diſtin. 12. quæſt. 1. & 7. metaphyſices quæſt. 1. ſic. Accidens capitur vno modo pro conceptu, quem formaliter ſignificat, ut pote pro ipſa accidentalitate, & ſic eſt ſynonimum cum inhærentia; unde accidere dicitur quaſi euenire, ut patet ex modis ſignificandi: alio modo accidens capitur pro ſubſtrato, ſeu denominato huius concreti accidens formaliter accepti ſcilicet pro quantitate, qualitate &c. quod accidens acceptum pro fundamento poteſt diuidi æquiuoce in accidens reale, & rationis, ut videbimus ſtatim. Secundo diuiditur accidens à Doctore in Elenchis quæſt. 44. ſic. Accidens dicitur tripliciter, vno modo quod aduenit rei poſt eius complementum eſſe, & ſic dicimus, omnia nouem genera eſſe accidentia, alio modo dicitur accidens, quod aduenit rei, & eſt extra eius intellectum, iſtoque modo poteſt dici quod inferius accidit ſuo ſuperiori: nam in intellectu ſuperioris non includitur inferius: tertio capitur accidens pro illo, quod eſt extraneum alteri, prout ad tertium comparatur, & hoc modo non ſolum inferius accidit ſuperiori, ſed ſuperius inferiori, ut figura triangulo, vt inquit Ariſtoteles 1. Elenchorum cap. 4: nam ratio ipſius figuræ eſt extranea ratione trianguli, prout competit triangulo hæc paſſio habere tres &c. per ſe, & primo, & iſto tertio modo accidens in fallacia accidentis accipitur. Tertio modo diuidit Scotus accidens in quæſt. 33. vniuerſalium, in qua quærit: An proprium ſit diſtinctum vniuerſale ab accidente, ſic. Accidens ſolet multipliciter ſumi: nam quædam accidentia eueniunt ab intrinſeco ſubiectis, quædam

Accidentis multiplex diuiſio.

Scotus.

uem genera accidentium, logice loquendo. Accidens intentionale eſt etiam æquiuocum, quia vno modo ſignificat idem, quod extraneum, vt in elenchis ſumitur in fallacia accidentis. Obſeruandum tamen eſt, quod extraneum iſto modo, non eſt extraneum, de quo loquitur Author in litera, id eſt, pro illo, quod eſt extra quidditatem alicuius: quia vt ſic eſt prima intentio; ſed extraneum in propoſito ſumitur, vt capitur à logico, vnde dicitur, quod quando animal prædicatur de homine, extraneatur ab eo ratio generis: Alio modo ſumitur accidens intentionale, pro omni eo, quod fit per opus intellectus, vel voluntatis comparantis; & iſto modo, omnes ſecundæ intentiones, & omnia entia rationis accidentia dicuntur, & hoc modo quinque vniuerſalia dicuntur accidentia, & fortè quidditatiue: alio modo ſumitur, vt idem eſt, quod prædicatum non eſſentiale, nec per ſe, nec conuertibile, & ſic eſt quintum vniuerſale, id eſt, quædam ſecunda intentio, quæ applicatur omnibus accidentibus communibus: Alio modo ſumitur, vt idem eſt, quod prædicatum non eſſentiale, & ſic eſt commune proprio, & accidenti tantum, forte tanquam genus propinqnum. Author tamen vniuerſaliter loquendo, dicit, quod accidens accipitur dupliciter, vnomodo pro extraneo à quidditate alicuius; alio modo pro eo, quod perficit accidentaliter aliquid poſt ſuum eſſe completum; primo modo accipitur vt plurimum à metaphyſico; ſecundo modo accipitur phyſice, vel logice; de primo facit mentionem Ariſtoteles in prædicamentis, quando dicit, quod homo accidit animali; & vniuerſaliter inferiora ſuperioribus, cum ſint extra intellectum ſuperiorum: de ſecundo facit mentionem ipſe Prophyrius capite de Accidente, & hanc diuiſionem accidentis, quæ hic ponitur ab Authore, ponitur etiam à Doctore Subtili in primo libro ſententiarum diſtinctione 2. par. 2. quæſt. 1. in ſolutione ſecundi principalis, & diſt. 17. eiuſdem quæſt. vltima, & in 2 diſt. 1. quæſt. 5. ad finem, & in 3. diſt. 7. & alibi ſæpe. *Porphyrius.* *Scotus.*

TEXTVS.

COnſequenter dico, quod res aliquando venit de ratus, rata, ratum, quod eſt, firmus, firma, firmum, & iſta eſt ſemper cum exiſtentia actuali: alio modo dicitur res, à reor, reris, quod eſt, opinor opinaris, & ſic omne quod eſt, tam in eſſe obiectiuo, ſicut omnes res mundi ab æterno fuerunt, quam in eſſe imaginabili, poteſt dici res, & iſto ſecundo modo accipiendo rem, poteſt dici, quod omnia creata, & omnia creabilia ante mundi conſtitutionem eſſent res; & quod Sortes, & Plato diſtinguebantur realiter, & ſic de alijs. Prædictam diuiſionem ponit Scotus 35. diſtin. 1. ſenten.

COMMENT. XI.

HIC Auctor poſtquàm multas entis diuiſiones, & ſubdiuiſiones poſuit, quia ens, & res ſunt ferè ſynonima, conſequenter ponit ipſius rei multiplices acceptiones. Vnde pro prima eius acceptione obſeruandum eſt, quod res ſolet ſumi tripliciter: per modum ſubſtrati, per modum prædicati, & per modum conſtituti, ſeu reſultantis: primo modo ſic intelligitur, quod ſicut materia, & forma ſunt quāta vnica quantitate correſpondente illis, & accidentia omnia, quæ ſunt in quantitate, ſunt quanta, & extenſa vna quātitate correſpondente illis per modum ſubſtrati, & ſubiecti: ſic in Franciſco eſt quaſi per modum ſubſtrati, & ſubiecti quidam modus intrinſecus, qui dicitur res, vel realitas, à qua re, vel realitate reantur omnia, quæ ſunt in Franciſco, vt hecceitas, humanitas, animalitas, ſubſtantia, & ens; & omnes differentiæ, & omnes per ſe paſſiones omnium incluſorum in Franciſco: nam ſicut Franciſcus eſt homo, animal rationale, & ſic de alijs, quæ ſunt in eo per modum prædicati;

Res tripliciter ſumitur.

Res accipitur per modum ſubſtrati, & quomodo.

dicati; ſic omnia prædicata, quæ includuntur in eo, dicuntur res ab vna realitate, & vna re ei correſpondente per modum ſubſtrati, ad quam rem, vel realitatem trahuntur omnes quidditates, & differentiæ, & paſſiones per ſe in Franciſco incluſæ, & ſic omnia vnica realitate reantur: ſecundò accipitur res per modum prædicati, & ſic omne poſitiuum prædicatum dictum de aliquo, res dicitur: & ſic accipiendo rem, res non conuertitur cum ente inquantum ens; quia quidditas entis ſic intelligendo rem, non eſt tantum res; ſed differentiæ, & paſſiones, & aliæ quidditates à quidditate entis; imò omne poſitiuum eſt eſſentialiter res: & res, & poſitiuum conuertuntur, & res in iſta ſignificatione eſt nomen æquiuocum, cum æqualiter ſit omne poſitiuum; & ſic accipiendo rem, quæcunque habent aliquam diſtinctionem extra intellectum ex natura rei, diſtinguuntur realiter, & in iſta ſignificatione capiunt rem communiter arguentes contra diſtinctionem formalem, & decipiuntur, vt infra videbimus; quia accipiunt rem pro omni poſitiuo, quod eſt extra nihil; & per conſequens formali conſequentia concludunt, quod vbicunque eſt aliqua non identitas, vel diſtinctio ex natura rei, quod ibi eſt diſtinctio realis, & manifeſtum eſt, quod benè ſequitur, accipiendo rem in iſta ſignificatione; ſicut capiendo ens prout eſt nomen impoſitum ad ſignificandum omne poſitiuum, quod eſt extra nihil; ſiue ſit reale, ſiue rationis, ſiue directè in prædicamento; ſiue per reductionem, ſiue extra genus, non eſt nomen vniuocum, ſed æquiuocum; ſicque accipiendo rem, res, & ens conuertuntur, & quæ diſtinguuntur entitatiuè, & poſitiuè, neceſſario diſtinguuntur realiter; ſed in iſta ſignificatione non accipiunt rem formalizzantes: tertio modo res accipitur per modum conſtituti, & reſultantis, ſicut perſona, & ſuppoſitum accipitur per modum totius per ſe entis, & exiſtentis perſeitate tertij modi; vnde anima non dicitur perſona, neque corpus, ſed totum reſultans ex anima, & corpore; ſic quidditas generis non dicitur res; nec differentia dicitur res, ſed dicuntur aliquid rei, nec ſunt res in recto, ſed aliquid rei in obliquo, ſed conſtitutum ex genere, & differentia, ſicut ſpecies, vel indiuiduum includens omnia iſta dicuntur res in recto; ſicut anima non eſt perſona in recto, ſed in obliquo aliquid perſonæ: ſimiliter & corpus.

Res accipitur per modum prædicati.

Deceptio aliquorũ circa realem diſtinctionem.

Res accipitur per modum conſtituti.

Res rata quid ſit. Eſt vlterius obſeruandum, quod res rata dicitur res, quæ habet ratitudinem, & firmitatem, quæ res eſt res eſſentiæ, vel exiſtentiæ, & iſta res in creaturis non ponitur ab æterno *Scotus.* de mente Doctoris Subtilis, vt patet in primo ſent. diſt. 36. habuerunt enim creaturæ ab æterno præcisè eſſe ſecundum quid, quod eſt eſſe cognitum in mente diuina; & non habuerunt verum eſſe exiſtentiæ, vel eſſentiæ, quicquid dicant *Henricus de Gandauo.* Franciſcus de Mayronibus & Henricus de Gandauo, & eorum ſequaces; & res iſto modo dicta, ſcilicet à ratus, rata, ratum, non diſtinguitur à figmentis per aliquid eſſe verum ex natura rei eſſentiæ, vel exiſtentiæ, quod ex natura rei habuerint ab æterno, ſed ſolum per hoc, quod tali rei non repugnat eſſe exiſtentiæ, & produci ad tale eſſe per aliquam potentiam productiuam, ſicut humanitas eſt res rata à Chymera diſtincta per hoc, quod humanitati non repugnat eſſe exiſtentiæ; ſed benè Chymeræ repugnat exiſtere: & ita vera entia quæcumque ſic à figmentis diſtinguuntur, non per aliquod eſſe ex natura rei; quod habuerit ab æterno, ſed modo *Scotus.* prædicto, vt patet à Doctore Subtili in primo ſent. diſt. 36. quæſt. 1. in ſolutione primi argumenti principalis, vbi habet iſta verba.

Ens ratum duplex. Ad primum principale dico, quod ens ratum aut appellatur illud, quod habet eſſe firmum, & verum eſſe, ſiue eſſentiæ, ſiue exiſtentiæ: quia vnum non eſt ſine alio qualitercumque diſtinguantur: aut ens ratum dicitur illud, quod primò diſtinguitur à figmentis, cui ſcilicet non repugnat eſſe verum eſſentiæ, vel exiſtentiæ: primo modo ens ratum eſt ſemper cum actuali exiſtentia: quia vt ſic nunquam eſt ens ratum, niſi ſit exiſtens, vt docet Scotus vbi ſupra: ſecundo modo ens ratum non eſt actu exiſtens, ſed dicitur illud, cui ex ſe formaliter non repugnat eſſe: quando ergo Author dicit, quod ens ratum eſt ſemper cum actuali exiſtentia; intelligit de ente rato primo modo accepto, & per hoc ſoluitur contradictio hic in iſto primo articulo, & in quarto ſecundi principalis, vbi habet, quod res vt venit à ratus, rata, ratum, eſt triplex, quædam eſſentiæ, ſicut ipſa quidditas abſolutè conſiderata: quædam exiſtentiæ, & talis eſt in omni prædicamento: & quædam ſubſiſtentiæ, quæ ſolum eſt in prædicamento ſubſtantiæ: vnde patet, quod res rata primo modo accepta, non habet actualem exiſtentiam; quia eſſen-

tia abſtrahit ab actuali exiſtentia, & tamen hic dicit, quod res (vt venit à ratus, rata, ratum) eſt ſemper cum actuali exiſtentia; patet inquam quod nulla eſt contradictio, quia hic loquitur de re rata primo modo accepta, in quarto autem articulo loquitur de omni re rata, ſiue eſſentiæ, ſiue exiſtentiæ, ſiue ſubſiſtentiæ. Poſſet hic moueri quæſtio. An eſſe eſſentiæ, & exiſtentiæ diſtinguantur realiter: ſiue vtrum eſſe; & eſſentia diſtinguantur realiter, ſed quia hoc tranſcendit propoſitum, legatur pro hac difficultate Antonius Trombeta in quæſt. 6. 5. Metaphyſices.

Res pro vt uenit à reor, reris, quomodo accipiatur.

Sequitur in textu. Alio modo dicitur res, vt venit à reor reris, &c. Vnde eſt notandum, quod res dicitur eſſe in eſſe cognito ab intellectu diuino, & non à quocumque intellectu idest humano, vel Angelico, & hoc eſſe cognitum vocatur eſſe ideale, & non eſt aliud, niſi res ipſa cognita; & ſic Sortes, & Plato habent eſſe cognitum, & realiter, diſtinguuntur in mente diuina, antequam fuiſsent, quod intelligendum eſt, realiter, potentialiter, non realiter actualiter.

Eſſe ideale duobus modis ſumitur.

Notandum eſt ſecundò quod hoc eſse cognitum, ſiue ideale duobus modis ſumitur, formaliter, ſcilicet, & obiectiuè: primo modo idea lapidis in mente diuina formaliter eſt ipſa Dei cognitio, qua lapis cognoſcitur; & hoc modo vna eſt idea reſpectu omnium, & eſt realiſſima, & actualiſſima cum ſit ipſa intellectio Dei: ſecundo modo idea lapidis eſt ipſe lapis cognitus, & breuiter, quod licet obiectum cognitum vt ſic ſcilicet obiectiuè dicitur idea, & hoc modo tot ſunt ideæ, quot ſunt obiecta cognita; & ſic intelligitur dictum D. Auguſtini, lib. 83. quæſtionum quæſt. 46. dicentis, quod alia ratione conditus eſt homo, & alia ratione conditus eſt equus: vnde huiuſmodi obiecta in tali eſse non habuerunt aliquod eſse eſsentiæ verum, vel exiſtentiæ; ſed ſolum eſse eſsentiæ cognitum. *D. Auguſt.*

Opiniones de ideis.

Pro ampliori tamen huius notitia, notandum eſt tertiò, quod quatuor ſunt famoſæ opiniones de quidditate ideæ.

Alex. Ales.

Prima opinio eſt Alex. de Ales, qui dicit, quod idea omnium eſt eſsentia diuina: nam idea dicitur ab idor, quod eſt aqua: quia ſicut in aqua omnia relucent, ita omnia relucent in eſsentia diuina, quod intelligendum eſt repreſentatiuè, non obiectiuè.

D. Thomæ, & Henrici de Gandauo.

Secunda eſt opinio D. Thomæ, & Henrici de Gandauo,

qui

qui dicunt,quod idea eſt relatio ipſius Dei ad alia à ſe cognita; & iſti ponunt in Deo infinitas ideas.

D.Bonauenturæ. Tertia, quæ eſt D. Bonauenturæ opinio, dicit, quod idea eſt quid aggregatum ex eſsentia diuina, & relatione ad obiecta cognita.

Scoti, Okã, & Gabrielis Biel. Quarta eſt opinio Doctoris Subtilis, Okam, & Gabrielis Biel, qui dicunt, quod idea nihil aliud eſt, niſi res cognita in mente diuina, ex qua opinione ſequitur, quod ideæ ſunt in Deo tantum obiectiuè, & non ſubiectiuè, & quod infinitæ ideæ ſunt, quia infinita ſunt obiecta cognita. Addit D. Bonauentura quod ideæ ſunt idem realiter cum eſsentia diuina, & differunt tantum ratione: nam idea ſecundum ipſum (vt dictum eſt in tertia opinione) ſignificat eſsentiam diuinam in comparatione; vel in reſpectu ad creaturam; quia ſecundum eum importat eſsentiam diuinam, in quantum eſt veritas, vel ſimilitudo rei cognitæ, & ratio cognoſcendi creaturas; & ideò quia cognoſcens eſt vnum, & cognita ſunt plura, ideo omnes ideæ in Deo ſunt vnum ſecundum rem; licet ſint plures ſecundum rationem intelligendi. Vnde ſecundum ipſum licet omnes rationes ideales in Deo debeant dici vnum quid, non tamen debent proprie dici vna idea, ſed plures: prima pars patet: quia ſunt eſsentia diuina, & ſecunda eſt manifeſta: quia idea non ſignificat eſſentiam abſolutè, ſed in reſpectu ad creaturas.

Guilelmus Vorilion. Guilelmus verò Vorilion, diſt.36. 1.dicit quod ſunt idem realiter, & quod diſtinguuntur formaliter; & hoc idem tenet Franciſcus de Mayronibus, diſtin.47. primi, quæſt.1. & addit, quod nec etiam inter ſe realiter differunt, ſed tantum formaliter; ſed hoc eſt contra Auctorem hic, niſi intelligatur actualiter, & non potentialiter. Dicamus itaque nos, quod ideæ ab eſsentia diuina non diſtinguuntur realiter, ſed tantum formaliter, inter ſe autem diſtinguuntur realiter, potentialiter.

Franciſcus de Mayronibus.

Ideæ quomodo ab eſſentia diuina, et inter ſe diſtinguantur.

Opinio propria Auctoris.

T E X T V S.

COſequenter dico, quod ens diuiditur in ens ſimpliciter, & in ens ſecundum quid; ſiue in ens in potentia ſubiectiua, & in ens in potentia obiectiua, & hæc diuiſio

eſt eadem cum præcedente, dempto eo, quod addebatur in ſecundo membro (quam in eſſe imaginabili) & non capio hic ens ſecundum quid, vt ſub ſe continet entia rationis, ſiue relationes rationis, & fictitia; ſed vt continet ſub ſe præciſè illud, cui non repugnat verum eſſe exiſtentiæ, & ſic dico, quod ens, (vt eſt ſubiectum Metaphyſicè, & obiectum adæquatum intellectus noſtri) dicitur vniuocè de ente ſimpliciter, & de ente ſecundum quid, ſaltem ad illa eſt vniuocum prædicatum.

COMMENT. XII.

Circa hanc literam ſunt multa examinanda, quæ hic ab Authore tanguntur. Primo declaranda eſt hæc diuiſio entis in ens ſimpliciter, & in ens ſecundum quid, & quomodo hæc diuiſio ſit eadem, vel differat à præcedente. Secundo quid ſit ens in potentia obiectiua, & ſubiectiua. Tertiò, quomodo ens commune enti ſimpliciter, & ſecundum quid, ſit ſubiectum metaphyſices, & obiectum adæquatum intellectus noſtri. Quartò quomodo de ente ſimpliciter, & ſecundum quid dicatur vniuocè, vel ſit ad illa vniuocum prædicatum.

Quo ad primum obſeruandum eſt, quod ſi ens ſimpliciter, & ens in potentia ſubiectiua ſunt idem ſicut ens ſecundum quid, & ens in potentia obiectiua ſunt idem, ut Author ſentire videtur, tunc dicendum, eſt quod hæc eſt diuiſio entis finiti, & limitati: nam Deus ſub neutro membro huius diuiſionis contineri poteſt; quia nec eſt ens in potentia ſubiectiua, nec obiectiua, vt videbimus, & vt ſic ens ſimpliciter, & ens ratum non ſunt omnibus modis idem, ſed ens ratum in plus ſe habet, quam ens ſimpliciter: nam Deus eſt ens ratum, & tamen non eſt ens ſimpliciter, ſi ens ſimpliciter cum potentia ſubiectiua conuertitur; ſi autem accipiatur ens ſimpliciter pro ente, quod habet verum eſſe exiſtentiæ, ſiue illud ſit ſimpliciter purum eſſe; ſiue habeat eſſe cum admixtione, vt

dicere, ens imaginabile, ſicut homo pictus, & ſicut ly, pictus, diſtrahit ab homine, ſic imaginabile ab ente, & ideo ens imaginabile non poteſt eſſe nec in potentia ſubiectiua, nec obiectiua, ſed non ſic ens ſecundum quid, ly enim ſecundum quid non ponit oppoſitum entis, id eſt non ens, & impoſſibile. Dico tertiò, quod diuiſum prædicatur de diuidentibus quia ens prædicatur de ente ſecundum quid, & de ente ſimpliciter vniuocè, vel eſt ad ea vniuocum prædicatum, ut dicit Author, & hæc quantum ad primum.

Octo examinantur de potentia obiectiua.

Quo ad ſecundum octo breuiter ſunt videnda:

Primum quid ſit potentia obiectiua, & ſubiectiua. 1

Secundum. An potentia obiectiua, & ſubiectiua poſſint coincidere. 2

Tertium. An ſit ponenda iſta potentia obiectiua. 3

Quartum. An ponentes huiuſmodi potentiam, dicant conſequenter ad Ariſtotelem. 4

Quintum. An ponatur apud Theologos, & quomodo. 5

Sextum. An dicat relationem ad actum. 6

Septimum. An ſit potentia realis. 7

Octauum. An Ariſtoteles poſuerit has duas diuiſiones. 8

Potētia obiectiua qd ſit.

Quò ad primum. Potentia obiectiua, vel ens in potentia obiectiua eſt illud, quod non exiſtit, & poteſt eſſe, & eſt ens, quod poteſt eſſe obiectum, ſiue terminus alicuius potentiæ productiuæ, quod ens in potentia obiectiua vocatur ab Auerroe 9. metaphyſices c. 7. res ſecundum quid; & de hac potentia obiectiua intelligitur illud 9. metaphyſices tex. com. 13. Potentia & actus ſunt eiuſdem generis: nam illud eſt idem in genere, in ſpecie, & in numero, quod eſt in potentia obiectiua, poſt venit ad actum. Socrates enim in actu non diſtinguitur numero à ſe ipſo, prout erat in potentia obiectiua, & ita actus, & potentia non ſolum ſunt eiuſdem generis, verum etiam ſpeciei, & indiuidui. Et ex hoc ſequitur, quod actus potentiæ obiectiuæ correſpondens non eſt actus formalis, ſed actus exiſtentiæ: nam illud idem, quod eſt actus formalis (vt forma ſubſtantialis ignis) poteſt eſſe in potentia obiectiua, & in actu exiſtentiæ, & per conſequens, actus formalis non diſtinguitur ex oppoſito contra actum exiſtentiæ, aut potentiam obiectiuam. Obſeruandum eſt tamen, quod non denominatur aliquid eſſe in potentia obiectiua, eo quod eiuſmodi potentia fundetur in ali-

Auerroes.

Actus oppoſitus potentiæ obiectiuæ eſt actus exiſtētiæ.

qua entitate: nam iſta producibilitas nón eſt potentia aliqua in re producenda fundata, vt exempli gratia in Antechriſto; quia cum Antechriſtus nō ſit, non poteſt eſſe alicuius potentiæ fundamentum; ſed denominatur eſſe in potentia a potentia agentis, qua poteſt rem producere: ſicut eadem ſcientia, qua Deus ſcit creaturas creare, creaturæ denominantur ſcitæ. Et ad iſtam potentiam obiectiuam duæ conditiones requiruntur, prima, quod illud, quod dicitur eſſe in potentia obiectiua, non ſit, & ideo quod exiſtit, non eſt in potentia obiectiua. Secunda quod poſſit eſſe, & ideo Chymera (quæ eſſe non poteſt) non eſt in potentia obiectiua. Potentia verò ſubiectiua, vel ens in potentia ſubiectiua dicitur omne illud, quod poteſt recipere aliquem actum ſubſtantialem, vel accidentalem, de qua potentia locutus eſt ipſe Ariſtoteles 7. metaphyſices tex.com. 8. quod materia prima eſt ens in pura potentia, & huic potentiæ opponitur actus formalis: nam quod eſt ſic in pura potentia, nullum actum formalem habet, & hoc modo accipiendo potentiam, intellectus, & quælibet potentia ſenſitiua eſt in potentia ſubiectiua, inquantum ſunt potentiæ, quibus formaliter intelligimus, & ſentimus, & hæc potentia fundatur in aliqua entitate, ut in ſubiecto, & fundamento, & ad hoc quod aliquod ſit in potentia ſubiectiua, duæ conditiones requiruntur: prima quod ſit; & ideo illa, quæ non ſunt, non ſunt in potentia ſubiectiua; ſecunda quod poſſit aliquid recipere, & ideo Deus, cum non poſſit aliquid recipere, non eſt in potentia ſubiectiua: & ex his apparet, quod duplex eſt differentia inter potentiam obiectiuam, & ſubiectiuam; prima, quod ens in potentia obiectiua non eſt aliquid realiter in ſe, imo eſt purum nihil de ſe; ſed ens in potentia ſubiectiua eſt aliquid actu in ſe: quod enim in ſe aliquid recipit, eſt actu; ſecunda, ens in potentia obiectiua ad multiplicationem actus oppoſiti realiter multiplicatur: ens verò in potentia ſubiectiua non plurificatur, neque numeratur ad plurificationem oppoſiti actus: vnum enim, & idem poteſt diuerſos actus recipere, & eſſe in potentia ad oppoſitos actus.

Ad potẽtiã obiectiuam, duę cōditiones requiruntur.

Potentia ſubiectiua qd ſit, & quot requirat conditiones.

Ariſtoteles.

Potẽtia obiectiua, & ſubiectiua dupliciter differunt.

Quò ad ſecundum. An videlicet potentia obiectiua, & ſubiectiua, poſſint coincidere: Obſeruandum eſt, quod Doctor Subtilis in 2. ſent.diſt.12. quæſt. 1. inquit, quod aliquid poteſt eſſe in potentia dupliciter, vno modo vt terminus; alio

Vtrũ potentia obiectiua & ſubiectiua ſint idem.

Scotus.

alio modo ut ſubiectum, quod eſt in potentia ad terminum, & fortè eſt eadem potentia, ſed vt comparata ad diuerſa, dicitur obiectiua, vel ſubiectiua; itaquod ſubiectum exiſtens dicitur potentia ſubiectiua, & eadem, vt reſpicit agens, dicitur obiectiua, poſſunt tamen ſeparari, vt in creabili, vbi eſt potentia obiectiua, & non ſubiectiua: quia ibi non ſubijcitur aliquid: hæc Scotus ibi: hoc idem dicit 2. repor. diſt. 12. quæſt. 1. quod exponens Gratianus in 2. dicit, quod in materia eſt vna potentia ad formam, quam non habet, & adueniente forma illa, potentia corrumpitur; ſi illa potentia comparetur ad agens naturale habens in virtute ſua actiua formam producendam, ſic illa potentia in materia dicitur obiectiua: ſi tamen comparetur potentia illa ad formam recipiendam in materia, ſic dicitur ſubiectiua, & ita eadem potentia in comparatione ad agens eſt obiectiua, in comparatione ad formam eſt ſubiectiua. Antonius autem Trombeta hic dicit, quod idem ſecundum diuerſam habitudinem, & diuerſum reſpectum poteſt eſſe in potentia obiectiua, & ſubiectiua: Roſa enim quæ non eſt, & poteſt eſſe, per reſpectum ad potentiam producentem, vel productiuam ipſius, eſt in potentia obiectiua: per reſpectum autem ad materiam, de qua producitur, dicitur eſſe in potentia ſubiectiua, ſicque patet, quod potentia obiectiua, & ſubiectiua in compoſito maximè poſſunt coincidere: nam omne illud, quod eſt in potentia ſubiectiua, id eſt, quod habet materiam vt partem ſui, & vt ſubiectum generationis: eſt etiam in potentia obiectiua, quia illud tale reſpicit aliquod agens ipſum producens, & ſic idem ignis, vt comparatur ad agens, dicitur in potentia obiectiua: quia eſt obiectum potentiæ productiuæ, ad quod terminatur talis potentia producendo illud in tali eſſe: vt verò comparatur ad materiam, quæ eſt pars illius, & receptiua formæ ſubſtantialis, dicitur in potentia ſubiectiua: ſi vero ſit aliquid purè creabile, quod non habeat materiam, aut partem ſui, vt Angelus, Anima, & materia prima, dicitur ſolum in potentia obiectiva: quia eſt tantum terminus potentiæ productiuæ, & non habet aliquid de quo producatur: Obſeruandum eſt tamen quod potentia obiectiua accipitur aliquando ſolum pro omni eo, quod habet eſſe poſſibile, potentia verò ſubiectiua pro omni eo, quod habet eſſe reale extra ſuam cauſam productiuam, & vt ſic, il-

Aliquid poteſt eſſe in potentia, dupliciter.

Gratianus.

Antonius Trombeta.

Nota, quomodo Roſa in potentia obiectiua, & ſubiectiua eſſe poſſit.

Doctrina ſingularis.

lud dicitur verè eſſe in potentia obiectiua, quod non eſt, & poteſt eſſe; poſtquam autem productum eſt, dicitur eſſe in potentia ſubiectiua: unde materia prima, vt reſpicit cauſam productiuam illius, eſt in potentia obiectiua, vt verò habet eſſe productum extra ſuam cauſam, dicitur potentia ſubiectiua, non amplius per reſpectum ad agens, ſed per reſpectum ad formam, quam recipit. Non dicitur itaque materia in potentia ſubiectiua, ex eo, quod habeat aliquam materiam partem ſui, ſicut compoſitum, ſed quia eſt pars ſubiectiua in compoſito ſubſtantiali merè receptiua formæ partis conſtituentis ipſum compoſitum in eſſe formali, & ſpecifico. Item Angelus poſtquam productus eſt, dicitur in potentia ſubiectiua, non quia habeat materiam partem ſui, vel quod ſit pars ſubiectiua alicuius compoſiti per ſe; ſed quia poteſt aliquem actum accidentalem recipere, puta, propriam intellectionem: patet ergo quomodo potentia ſubiectiua, & obiectiua coincidant, præter quam in puro creabili.

Vtrũ potentia obiectiua ſit ponenda.

Quo ad tertium, videtur quod potentia obiectiua non ſit ponenda: quia aut ens in potentia obiectiua eſt ens creatum aut increatum: non primum; quia quod eſt ens creatum, ſiue terminus creationis, eſt ens in actu exiſtens: non ſecundum: quia ſi eſſet ens increatum, eſſet Deus, quod eſt falſum: Præterea, ens in potentia obiectiua, aut eſt generatum, aut creatum, & tunc tale ens erit ſubiectum generationis, aut creationis, & ita erit ens in potentia ſubiectiua, & per conſequens iſtæ duæ potentiæ non differrent.

Ad primum dico, quod ens in potentia obiectiua, nec eſt creatum, nec increatum: & cum dicitur, omne ens aut creatum, aut increatum: Dico quod verum eſt de omni ente exiſtente, & non de ente non exiſtente, velut eſt ens in potentia obiectiua. Et ſi dicatur, ergo inter contradictoria datur medium. Dico quod inter contradictoria nullum ens actu mediat: cum hoc tamen ſtat, quod mediet ens in potentia; quod patet ex Ariſtotele 1. phyſicorum tex.com.71. vbi quærit. An illud quod generatur generetur ex ente, aut ex non ente. Reſpondet quod generatur ex vno tertio, quod mediat inter ens, & non ens; non enim generatur ex ente: quia tunc præfuiſſet, non ex non ente; quia ex nihilo nihil fit; ſed fit ex ente in potentia, quod mediat inter purum nihil, & ens in actu; ita inter ens creatum, & increatum mediat

Ariſtoteles.

ens in

ens in potentia obiectiua. Ad ſecundum dico, quod ens in potentia obiectiua, nec eſt ens creatum, nec generatum: quia omne tale eſt ens actu exiſtens, ens autem in potentia obiectiua eſt tantum ens ſecundum quid.

Quo ad quartum. An videlicet ponentes potentiam obiectiuam contradicant Ariſtoteli? Dico quod non. Vnde aduertendum eſt, quod aliud eſt quærere: An potentia obiectiua ſecundum Ariſtotelem ſit abſolute ponenda; aliud eſt quærere: An detur ſecundum Ariſtotelem potentia obiectiua, diſtincta à potentia ſubiectiua, hoc eſt dictum: An ſecundum principia Ariſtotelis detur aliquod ens, quod ſit tantum in potentia obiectiua, & non ſubiectiua? Videtur mihi ſecundum principia Auerrois, & Ariſtotelis, quod potentia obiectiua, & ſubiectiua vna, & eadem eſt realiter; ſed diſtinctas denominationes in ordine ad diuerſa ſortiuntur: nam vna, & eadem forma, vt eſt in potentia materiæ appellatur vt ſic, eſſe in potentia ſubiectiua; ſed eadem forma, vt eſt in potentia actiua agentis, dicitur eſſe in potentia obiectiua, in ordine ſcilicet ad actum: Vnde Commentator 12. metaphyſices com. 18. inquit; Omnes formæ ſunt in potentia in prima materia; & ſunt in actu in primo motore, tales ſunt in potentia ſubiectiua, & paſſiua materiæ: cum autem potentia paſſiua ſit principium tranſmutandi ab altero in quantum alterum, videtur, quod ſit vnus reſpectus realis, qui reſpicit tam ſubiectum, quam formam, ut in ſubiecto inducitur ab agente; ſed diuerſas ſortitur denominationes, vt ad diuerſa extrema comparatur. Item eſt principium per ſe notum, & ab omnibus Peripateticis conceſſum, quod quicquid eſt poſſibile reſpectu agentis, eſt poſſibile reſpectu patientis, & econtra, & hoc loquendo de vera potentia: nam aliter aliquid eſſet ocioſum in natura, & fruſtratorium, contra Philoſophum 1. Cœli tex. 32. Sed Theologi, qui habent principia oppoſita principijs Philoſophorum, & tenent, quod aliquid eſt poſſibile reſpectu agentis, quod non fuit poſſibile reſpectu paſſi, habent de neceſſitate ponere iſtas potentias realiter diſtingui: Nam mundus ante ſui creationem erat in potentia actiua agentis, ſcilicet Dei Creatoris, & non erat in potentia ſubiectiua alicuius paſſi, cum ex nihilo ſit creatus: ſimiliter Angeli ante eorum creationem erant in potentia actiua Dei, non autem erant in potentia paſſiua ali-

Vtrũ ſecundum Ariſt. ſit ponenda potentia obiectiua.

Auerroes. Ariſtoteles.

cuius, cum ex nihilo ſiht creati; immo materia prima ante ſui creationem fuit in potentia actiua Dei; in nullius tamen potentia ſubiectiua fuit; quia primum potentiale in nullius eſt potentia ſubiectiua, aliter eſſet primum, & non primum; huiuſmodi autem potentia, qua mundus erat poſſibilis produci, antequam produceretur, non eſt tantum potentia logica: quia illa quantum eſt de ſe poteſt eſſe ſine actiua: nam mundus fuiſſet poſſibilis poſſibilitate logica ante ſui creationem, etiam ſi per impoſſibile Deus non fuiſſet: nam vt docet

Scotus. Doctor Subtilis 1. ſent. diſt. 7. quæſt. 1. & 9. metaphyſices q. 2. ſi per impoſſibile Deus non fuiſſet, & incæpiſſet eſſe à ſe. & tunc fuiſſet potens creare mundum; ſi fuiſſet intellectus aliquis ante mundi creationem componens hanc, Mundus erit, licet tunc non fuiſſet potentia paſſiua ad eſſe mundi, nec etiam actiua, poſito hoc impoſſibili; hæc tamen fuiſſet poſſibilis: quia termini non repugnarent, erat ergo poſſibilis poſſibilitate obiectiua, quæ fundatur in entitate poſſibili, qualis non eſt Chymera. Et ideo Theologus diſcrepans à Philoſophis in principijs habet etiam diſcordare in concluſionibus: nam tenere concluſionem phyſicam per principia theologica diſtincta è phyſicis, vel econtra, ridiculum eſt, vt docet optime Scotus in 2. ſent. diſt. 3. quæſt. 7. ad primum principale: Et ideo Subtilis Doctor videns iſta vera eſſe theologicè, poſuit potentiam obiectiuam diſtinctam à ſubiectiua in aliquo vt in creabili, vt ipſe docet in eodem 2. diſt. 12. quæſt. 2. vt ſupra vidimus: De Ariſtotele in hoc tantum curabat, in quantum auctoritates eius gloſſare poſſet; ne veritati theologicæ obuiarent; patet ergo quod Ariſtoteles non negauit; immo poſuit potentiam obiectiuam, non tamen à ſubiectiua diſtinctam; quia ipſe non poſuit ens in potentia obiectiua; id eſt, eſſe cognitum, ſiue eſſe ſecundum quid, quod eſt ab æterno cognitum ab intellectu diuino: quia tale eſſe ideale (vt videbimus infra) ipſe non poſuit eo modo, quo theologi ponunt, ſed poſuit ens in potentia obiectiua, pro ut reſpicit agens naturale, quod potentiam ſubiectiuam in agendo ſupponit. Obſeruandum eſt tamen, quod cum omnis actus, qui potentiæ opponitur, ſit eſſe, extendendo eſſe: & eſſe aliquod poteſt eſſe alicuius, vel ſecundum quid, ſiue proprium, vel ſiue non proprium, ſed quaſi extrinſecum: ſecundum hoc, primaria diuiſione duplex erit potentia:

quædam ad eſſe proprium, & ſimpliciter illius, quod eſt in potentia, & alia ad eſſe extrinſecum quaſi, & ſecundum quid illius, quod eſt in potentia ad illud eſſe prima eſt cuiuſcunq; eſſentiæ ſubſtantialis, vel accidentalis ad proprium eſſe, & fundatur in propria eſſentia, cuius eſt illud proprium eſſe & ita enim eſſentia accidentis, vel albedinis eſt in potentia ad proprium ſuum eſſe: ſicut eſſentia animæ creandæ eſt in potentia ad ſuum eſſe, & hæc propriè vocatur potentia obiectiua, & eſt cuiuſlibet entis finiti, & limitati, ſecunda, quæ eſt ad eſſe extrinſecum, & ſecundum quid, non eſt cuiuſlibet entis: quia non eſt niſi illius, quod præter eſſe proprium, natum eſt recipere aliud eſſe ab illo, & ita quando non habet illud, eſt in potentia ad illud, vt exempli gratia. Corpus non album eſt in potentia, vt ſic, non ſimpliciter, ſed vt ſit album, quod eſt eſſe eius ſecundum quid, & extrinſecum, & iſta dicitur potentia ſubiectiua, & ſic intelligendo, ſubiectiua potentia, & obiectiua potentia non ſunt vna potentia diuerſimode conſiderata; ſed duæ: quia in duobus, licet ad eundem terminum, ac per hoc non ita duæ, ſicut duæ obiectiuæ ſunt duæ, alia quippe eſt potentia in albedine futura fundata, ad proprium eſſe ſuum, & alia in corpore ad illud idem eſſe, non vt ſuum eſſe, ſcilicet corporis, niſi quaſi extrinſecum, & ſecundum quid, & hoc modo intelligitur Doctor Subtilis, ſi aliquando dicit, quod ſubiectiua, & obiectiua potentia diſtinguuntur, in his etiam quæ non habent eſſe per creationem, vt patet ab ipſo 9. metaphyſices q. 2. *Exemplum.*

Quoad quintum dico, quod potentia obiectiua ponitur à D. Auguſtino 12. Confeſſionum, vbi inquit, quod materia prima accipit à Deo hoc imperfectum eſſe, quod habet: ſi ergo materia habet eſſe à Deo per creationem, erat itaque antequam crearetur potentia creabilis, & per conſequens erat in potentia obiectiua: nam ſi non habuiſſet, antequam crearetur, potentiam ad eſſe; Deus creaſſet illud, quod eſſet impoſſibile, quod tamen fieri nequit, cum omnipotentiæ obiectum ſit ens poſſibile, & hoc omnes theologi habent ponere. *D. Auguſt. Vtrũ potentia obiectiua ponatur a theologis.*

Quo ad ſextum. An potentia obiectiua dicat relationem ad actum, id eſt, An eſſe cognitum fundet aliquem reſpectũ? & videtur quod ſic; quia dicit ordinem ad actum, & tũc quæritur, cum omnis reſpectus præſupponat terminum, & fun- *Vtrũ potentia obiectiua dicat relationẽ ad actum.*

damentum, quod erit fundamentum huius reſpectus? Dico quod eſt eſſe cognitum: nam vt docet Doctor Subtilis 1. ſent. diſt. 36. in primo ſigno naturæ res habet eſſe cognitum, & in ſecundo ſigno ipſum eſſe cognitum fundat reſpectum ad actum; itaquod in primo ſigno lapis producitur in eſſe cognito, & in ſecundo ſigno lapis fundat reſpectum ad actum. Actus tamen eſt duplex, quidam inducendus per potentiam ſupernaturalem, quidam per potentiam naturalem, ita eſſe cognitum duplicem fundat reſpectum; vnum enim eſt eſſe cognitum, quod fundat reſpectum ad agens ſupernaturalē, id eſt, ad diuinam voluntatem potentem illud eſſe cognitum, vel illud, quod habet eſſe cognitum, ponere in actu, & producere, & vt ſic materia prima, Angelus, & anima, & etiam habitus infuſi habuerunt eſſe poſſibile, ſeu obiectiuum ſupernaturale, & fundabant reſpectum ad voluntatem diuinam, quæ eſt agens ſupernaturale. Alterum eſt eſſe cognitum, quod fundat reſpectum ad agens naturale. Vnde roſa in hyeme habet eſſe poſſibile naturale, quod fundat reſpectum ad cauſas naturales potentes illam producere. Sed dicet aliquis: Antichriſtus in potētia obiectiua fundat reſpectum ad Antechriſtum in actu exiſtētem, & ita idem erit fundamentum, & terminus: quod implicat. Præterea ſi dicit ordinem ad actum, vel ergo ad actum in potentia, vel ad actum in actu; non primo modo; quia tunc eſſet proceſſus in infinitum; quia ſi dicit ordinem ad actum in potentia, actus in potentia dicit ordinem ad actum, vel ergo ad actum in actu, vel ad actum in potentia; non ſecundo modo, quia ad actum in actu non eſt potentia, quia tunc idem eſſet ſimul in actu, & in potentia. Item ſi potentia dicit relationem, aut ergo actualem, aut potentialem, non actualem; quia terminus eius non eſt in actu, & relatio non eſt ſine termino, nec potentialem; quia tunc eſſet potentia ad potentiam, & ſic in infinitum. Pro ſolutione iſtarum rationum obſeruandum eſt, quod potentia obiectiua fundatur præciſe in eſſentia rei, quæ dicitur poſſibilis eſſe, & eſt ordo illius eſſentiæ ad eſſe tanquam ad terminum, ſicut in eſſentia animæ Antechriſti fundatur potentia ad ſuum eſſe; iſta autem potentia, quæ eſt inter duo, vtrumq; illorum poteſt denominare, vnum vt quaſi ſubiectum, aliud vt quaſi terminum; quemadmodum aliter iſta eſt vera, materia generatur, & aliter hæc, compoſitum

Scotus.

Actus eſt duplex.

H generatur-

generatur: quia prima vt forma denominat ſubiectum, materia enim generatur ſubiectiue, quia eſt ſubiectum, in quo fit generatio, ſecunda vt uia denominat terminum, quia compoſitum generatur terminatiue, eo quod terminat generationem, ita in propoſito, & fundamentum eſt poſſibile potentia fundata in ipſo, & terminus eſt poſſibilis eadem potentia; quia terminat ipſam, ſed proprijſſimè, & completiſſime dicitur, quando dicitur eſſentia eſt poſſibilis eſſe, ſiue poteſt eſſe, quia tunc exprimitur habitudo amborum. Vnde hæc propoſitio, poſſibile eſt hoc eſſe, plus explicat, quam illa, hoc eſt poſſibile: quia prima includit fundamentum, & terminum; ſecunda fundamentum tantum, per hoc ad rationes.

Ad primam dico, quod duplex eſt relatio, ſcilicet, actualis, & potentialis; actualis requirit terminum diſtinctum à fundamento, & actu exiſtentem; potentialis autem non. *Relatio eſt duplex.*

Ad ſecundam, cum quæritur. An potentia obiectiua dicat ordinem ad actum in actu, aut ad actum in potentia. Dico, quod vtraque pars huius diſiunctiuæ eſt diſtinguenda, ſecundum compoſitionem, & diuiſionem; & prima pars, videlicet iſta, dicit ordinem ad actum in actu, in neutro ſenſu eſt vera: quia tunc idem eſſet ſimul in potentia, vt terminus potentiæ, & in actu; nam in ſenſu cōpoſitionis faceret hunc ſenſum, potentia dicit ordinem ad actum in actu, diuiſe verò iſtum, potentia dicit ordinem ad actum, qui actus eſt actu; & vterque ſenſus eſt falſus: ſecunda pars diſiunctiuę ſcilicet iſta, vel dicit ordinem ad actum in potentia, in ſenſu compoſitionis eſt etiam falſa: quia eſſet ſenſus, quod terminus potentiæ eſſet hoc totum, actus in potentia, ſed palam eſt, quod terminus relationis non eſt per ſe compoſitum ex termino, & relatione: ſicut per ſe terminus paternitatis non eſt filius patris, ſed filius: in ſenſu autem diuiſionis eſt vera, nimirum, quod potentia eſt ad actum in potentia, ideſt, eſt ad actum, qui actus eſt in potentia.

Et cum arguitur contra de proceſſu in infinitum. Dico quod non ſequitur: quia non alia potentia denominatur actus in potentia à potentia, qua eſſentia denominatur in potentia ad actum: nam eadem potentia, qua eſſentia denominatur formaliter in potentia, actus ſibi correſpondens, denominatur in potentia terminatiuè: Et ſi quæratur; Iſta

potentia,

potentia, qua actus denominatur terminatiuè in potentia, ad quid eſt, aut ad actum in actu, aut ad actum in potentia? Dico quod eſt ad eundem iſtum actum, qui eſt in potentia? iſta eadem potentia replicata voce solū, quamuis nunquam ſit niſi vna potentia, & vnus actus.

Ad tertium dico, quod potentia eſt relatio non actualis, nec potentialis; ſed talis, quæ eſt ipſa potentialitas; eſt tamen potentialis in termino ſuo, qui eſt poſſibilis formaliter; & non niſi illa eadem potentialitate: ita hæc relatio non dicitur potentialis, eo quia ſit ad actum in potentia in ſenſu compoſitionis; vel quod ſit in potentia alia potentia à potentia, qua eſſentia cognita dicitur eſſe in potentia obiectiua; ſed dicitur potentialis, ex eo, quia eſt ad actum, qui eſt in potentia, vt ſupra.

Vtrum potentia obiectiua ſit realis. Quo ad ſeptimum. An potentia obiectiua ſit realis? Bargius in 1. ſent. diſt. 7. tenet de mente Doctoris Subtilis, quod obiectiua potentia non eſt realis: quia Scotus ibi diuidit potentiam, in potentiam logicam obiectiuam, & realem: *Bargij opinio.* nam dicit ibi, vno modo dicitur potentia logica, quæ dicit modum compoſitionis factæ ab intellectu: alio modo dicitur potentia diuiſa contra actum; & iſta non eſt in Deo, & appellatur potentia obiectiua: Relinquitur ergo potentia realis, quæ dicitur potentia agendi, vel patiendi: cum ergo diuiſio ſit per oppoſita, ſequitur, quod potentia obiectiua non erit realis. *Gratiani opinio.* Gratianus verò in 2. ſent. diſt. 7. quæſt. 1. dicit, quod potentia obiectiua (ſecundum Doctorem Subtilem) eſt realis, quia Scotus ibi inquit, potentia alia logica, alia realis; aut quæ dicit rationem principij, aut illa quæ eſt differentia entis, quæ dicit ordinem ad actum; vnde per potentiam, quę eſt differentia entis, ſemper Doctor Subtilis intelligit potentiam obiectiuam, vt omnes expoſitores Scoti dicunt: ergo patet, quod eſt realis: quid ergo dicendum? Dico quod potentia obiectiua, cum in eſſe cognito fundetur, vt patet à *Scotus.* Doctore Subtili in 1. ſent. diſt. 45. vbi inquit, quod in lapide producto in eſſe cognito inſurgit talis potentia; quæ eſt obiectum potentiæ, & omnipotentiæ, quia non repugnat lapidi eſſe formaliter, & ei repugnat eſſe à ſe, ergo poteſt eſſe ab alio, & ita ſuper eſſe cognito fundatur, quod quidem eſſe cognitum nihil reale dicit: cum ergo fundatum non ſit maioris entitatis, quàm fundamentum, imò è contra; ſequitur,

tur, quod illa potentia, quæ in eſſe cognito fundatur non ſit realis: hoc idem docet Doctor Subtilis in 2. diſt. 1. quæſt. 2. vbi ait, quod in primo ſigno eſt potentia logica; in ſecundo eſſe cognitum, & in tertio potentia obiectiua: tamen quia potentia obiectiua poteſt fundari in mala voluntate Angeli ad actum meritorium, vt docet Scotus in 2. ſent. diſtinct. 7. quæſt. 1. dicitur ergo potentia obiectiua rationis ſubiectiuè, quia fundatur in eſſe cognito, quod eſt ens rationis, & ſic intelligit Scotus in 1. ſent. diſt. 7. & Bargius ibidem: dicitur autem realis, tum quia poteſt fundari in potentia actiua reſpectu alicuius actus in ea non exiſtentis: tum etiam, quia dicit ordinem ad actum, qui erit ens reale, & cui non repugnat eſſe: & ſic vocat eam Scotus realem in 2. diſt. 7. quæſt. 1. & Gratianus ibi. *Scotus.*

Quo ad octauum, & vltimum. An Ariſtoteles poſuerit has duas diuiſiones; primam ſcilicet, qua res venit à ratus, rata, ratum, & ab opinor opinaris, ideſt, à reor reris; & ſecundam ſcilicet entis in ens ſimpliciter, & in ens ſecundum quid? Dico, quod primam diuiſionem Ariſtoteles haud poſuit, eo quia negat ideas, vt dicitur communiter: ſed eſſe ideale, & obiectiuum acceperunt Theologi a Platone, & à D. Auguſtino, vt patet à Doctore Subtili in 1. ſent. diſt. 35. Ariſtoteles autem non poſuit mundum habere eſſe ab æterno in mente diuina, ſed poſuit mundum ab æterno exiſtere, licet etiam Plato circa ideas à Theologis differat, vt habet videri in 1. ſent. diſt. 35. nec etiam ſecundam diuiſionem poſuit Ariſtoteles, licet ab eo ponatur potentia obiectiua modo ſupra expoſito, non autem ſecundum modum quem ponunt Theologi: ipſe enim ſolum potentiam obiectiuam, vel ens in potentia obiectiua poſuit, vt reſpicit ſolum potentiam naturalem, quæ vt plurimum à potentia ſubiectiua re non diſtinguitur, vt ſatis dictum eſt ſupra. *Vtrum Ariſto. poſuerit diuiſionē entis in ens ſimpliciter, et ſecundum quid.* *Ariſtoteles negat ideas.* *Plato.* *D. Auguſt.* *Scotus.* *Ariſtoteles.*

Quantum ad tertium principale videndum circa literam Auctoris, nimirum, quomodo ens commune enti ſimpliciter, & ſecundum quid, ſit obiectum intellectus, & Metaphyſicæ ſubiectum, quomodo ens ſit primum obiectum intellectus. *Vtrum ens commune enti ſimpliciter & ſecundum quid ſit ſubiectum in Metaphyſi.*

Diximus ſupra circa primam diuiſionem entis: quomodo autem ens in quantum ens ſit ſubiectum in Metaphyſica, obſeruandum eſt primò, quod adæquatio ſubiecti ad ſcientiam,

tiam, vel obiecti ad intellectum conſiſtit in duplici propoſitione, vna affirmatiua, quæ eſt iſta, in quocunque inuenitur eſſe ſubiecti primi, illud eſt de conſideratione ſcientiæ: alia negatiua, & eſt talis. Nihil conſideratur in ſcientia, in quo non inueniatur ratio obiecti primi: prima propoſitio patet: quia ſi detur oppoſitum, ſcilicet, quod in aliquo inueniatur ratio ſubiecti primi, quod non conſideretur in illa ſcientia; ſequitur, quod ſubiectum in plus ſe habeat, quàm ſcientia, & per conſequens ſcientia ſubiecto haud adæquabitur: Secunda propoſitio etiam patet per eius oppoſitum: quia ſi aliquid conſideratur in ſcientia, in quo non inueniatur ratio obiecti primi, ſequitur, quod ſubiectum ſcientia excedit; & ita ſcientiæ ſubiectum minime adæquatur.

Duplex opinio de ſubiecto Metap. prima (& falsò) ipſi Auerroi tribuitur.

Secundò obſeruandum eſt quod de ſubiecto Metaphyſices duplex fuit opinio, quarum prima Cõmentatori tribuitur; qui primo Phiſicorum com. vltimo voluit genus entium abſtractorum eſſe Metaphyſicæ ſubiectum primum; quod ex eo Cõmentatorem huius fuiſſe opinionis apparet; quia probat ibi contra Auicennam, primum Philoſophum non poſſe probare genus entium abſtractorum eſſe, ex eo; quia nulla ſcientia ſuum ſubiectum eſſe, probat: modo genus entium abſtractorum eſſe, eſt primæ Philoſophiæ ſubiectum: non poteſt ergo à primo Philoſopho probari; cum ſubiectum in ſcientia debeat eſſe notum quid eſt, & quia eſt:

Ant. Andr.

ex qua probatione colligit Antonius Andreas primò Metaphyſices, quæſt. 1. Cõmentatorem ſenſiſſe genus entium ſeparatorum eſſe ſubiectum primum primitate adæquationis in Metaphyſica; quod tamen non eſt verum:

Auctor defendit Cõmẽtatorem.

Cõmentator enim 4. Metaphyſices, com. 1. habet, quod manifeſtum eſt per ſe, quod eſt aliqua ſcientia, quæ conſiderat de ente, in quantum ens eſt, & com. 5. habet, quod Metaphyſicus, Sophiſta, & Dialecticus circa ens ſimpliciter verſantur; eandemque ſententiam habet in com. 1. 6. Metaphyſices: Et quando Cõmentator dicit, quod nulla ſcientia probat ſuum primum obiectum, vult Cõmentator, quod nulla ſcientia probat ſuum ſubiectum primum primitate adæquationis eſſe; nec etiam primas ſpecies ſubiectiuas illius ſubiecti eſſe, vt manifeſtè colligitur ex 27. 2. de Anima, vbi inquit: Artifex enim neceſſe eſt, vt ponat ſubiectum, de quo conſiderat, & diuidit genera eius, quaſi manifeſta in eſſe: Artifex enim

non

non poteſt demonſtrare ſubiectum ſuæ artis, neque ſpecies illius ſubiectis & eandem ſententiam ſcribit in 6. Metaphyſices com. 1. vbi ait. Demonſtrationes non fiunt niſi ad res eſſentiales exiſtentes in illo genere, de quo conſiderat illa ars, non ad genus ipſius artis, neque ad ſpeciem eius. Ecce quod ipſe vult habere, quod ſubiectum primum non demonſtratur in ſcientia, cuius eſt ſubiectum, nec à priori, nec à poſteriori, nec ſpecies, nec primæ partes illius, & ita cum ſecundum ipſum ens quatenus ens ſit ſubiectum adæquatum in Metaphyſica, & per ſe partes ſubiectiuæ entis ſint ſubſtantiæ ſeparatæ, quod demonſtratio non erit de ente; neque de ſubſtantijs ſeparatis. Obſeruandum eſt tamen, quod ſecundum intentionem Auerrois ſubiectum in ſcientia, in qua eſt ſubiectum, ſiue illa ſcientia fuerit vniuerſalis, ſiue particularis, non poteſt aliquo genere demonſtrationis demonſtrari in illa ſcientia: & ratio eſt: quia ſubiectum debet concedi in ſcientia, vel quia eſt per ſe notum, vel quia ſumitur tamquam notum ab alia ſcientia demonſtrante ipſum; & & hoc competit ſubiecto ex ſua ratione formali: nam ex eo, quod ſcientia ſemper ſumit ſubiectum tamquam notum, illud nullo modo poteſt demonſtrare: quia ad nota per ſe, vel ad ea, quæ ſupponuntur tamquam nota, non eſt demonſtratio in ſcientia illa habente illa prò notis. Partes autem ſubiectiuæ in ſcientia ſi fuerint ignotæ, & illa ſcientia habuerit medium notius, per quod poſſit illas demonſtrare, dico quod demonſtrantur in ſcientia illa demonſtratione ſigni: quod dico, propter ſubſtantias ſeparatas, quæ licet ſint partes ſubiectiuæ entis inquantum ens, quod eſt adæquatum ſubiectum Metaphyſices, tamen demonſtrari non poſſunt ex defectu medij: quia nullum aliud eſt medium (vt dicit Commentator) ad probandum ſubſtantias ſeparatas eſſe niſi motus, vt patet 12. Metaph. cap. 5. benè verum eſt, quod rarò contingit in ſcientia, quòd partes tales ſubiectiuæ demonſtrentur, quia vel rarò contingit, quod ſint ignotæ, vel quia rarò contingit illam ſcientiam habere medium notius in illa ſcientia ad illas demonſtrandas: Vnde Commentator 4. Cœli, còm. 32. vult, quod Ariſtoteles demonſtret ignem eſſe, licet ſit ſpecies, & pars ſubiectiua illius libri: dicit tamen, quod iſtud rarò contingit: quia non contingit niſi propter alteram iſtarum cauſarum, ſcilicet, vel quia ſunt ignotæ, vel quia ſcientia habet medium notius,

Subiectum in nullo genere demõſtrationis poteſt in ea ſcientia, cuius eſt ſubiectum, demõſtrari, ſecundum Auer.

Commentator.

Principia verò ſubiecti ſi ignota fuerint in ſcientia aliqua, & illa ſcientia habuerit mediũ, per quod poſſit illa demonſtrare quod ſit notius (quod dico etiam propter ſubſtantias ſeparatas, quæ ſunt principia ſubiecti Metaph. prout ſubiectum Metaphyſ. eſt ens cauſatum, quod ſecundum Auerroem eſt ſubiectum in 7. 8. 9. & 10. Metaphyſices, ſed eius, vt ſic ſunt partes ſubiectiuæ: tamen non demonſtrantur in Metaphyſica ex defectu medij; propter quod demonſtrari poſſent: quia nulla eſt alia via ad illud (ſecundum Auerroem) niſi via motus) talia inquam principia ſubiecti, ſi ignota fuerint, poſſunt demonſtratione ſigni demonſtrari in ſcientia, in qua ſunt principia, dummodo ſcientia illa habuerit medium ad illa: demonſtratio enim eſt, quorum eſt altera cauſa, vel in eſſendo, vel in inferendo, & iſta eſt intentio Commentatoris: ex quibus patet, quod mens eius fuit ſubſtantias abſtractas non eſſe primum, ideſt, adæquatum Metaphyſices ſubiectum, ſed ſolum primas partes, ſeu ſubiectum principaliſſimum, quod etiam demonſtrari nequit, vt ex ſententia eius deductum eſt; ſed quicquid ſit de intentione Auerrois.

Auerroes.

Opinio Scoti, & Philoſophorum de ſubiecto Metaphyſices.

Alia eſt opinio Doctoris, & fere omnium philoſophantium, quod ſubiectum in metaphyſica eſt ens in quantum ens, licet principale ſubiectum ſit genus entium abſtractorum; ſed hic ſunt duæ difficultates, quarum prima eſt talis: Perfectus metaphyſicus perfecte cognoſcit ſubiectũ metaphyſicæ, ergo cognoſcit perfecte ens in quantum ens, ſed ens in quantum ens, quod eſt ſubiectum adæquatum metaphyſicæ, eſt obiectum adæquatum intellectus noſtri, ergo intellectus noſter perfecte cognoſcit ens in quantum ens, & per conſequens quodlibet contentum ſub ente, & ita naturaliter poterit cognoſcere Deum, quod eſt falſum, & probatur vltima conſequentia: Omnis potentia habens pro obiecto adæquato aliquod commune, poteſt in quodlibet contentum ſub eo, vt patet de potentia viſiua, quæ habet pro obiecto colorem, & poteſt in quemlibet colorem; ſed intellectus habet pro obiecto adæquato naturali ens in quantum ens, ergo poteſt in quodlibet contentum ſub ente naturaliter, at Deus ſub ente continetur, ergo intellectus poterit naturaliter cognoſcere Deum.

Duæ difficultates.

Prima.

Secunda difficultas.

Secunda difficultas eſt talis. Doctor Subtilis in 4. Meta-

phyſ. c. 1. vult quod metaphyſicus conſideret ens in quantum ens reduplicatiue, ergo omne ens eſt ſubiectum in metaphyſica, conſequens falſum, ergo antecedens; conſequentia probatur, quia ab vna de in quantum reduplicatiue, ad vnam de omni tenet conſequentia, vt homo in quantum animal rationale eſt riſibilis, ergo omnis homo eſt riſibilis.

Ad primam difficultatem dico, quod eo modo, quo quis eſt perfectè metaphyſicus, eo modo cognoſcit ſubiectum metaphyſicæ, & cum metaphyſicus verſetur circa cognitionem valde vniuerſalium, ideo cognoſcit ens in quantum ens demonſtrando de eo paſſiones communes, & vniuerſales: & cum dicitur, quod metaphyſicus cognoſcit ens in quantum ens; concedo ſcilicet, quod cognoſcit illud, prout eſt ſubiectum in metaphyſica: & cum infertur, quod ens in quantum ens, quod eſt ſubiectum in metaphyſica, eſt obiectum adæquatum intellectus noſtri, dico, quod hoc non eſt verum quo ad omnia, ſed verum eſt quo ad hoc, quod ſicut ſubiectum metaphyſices eſt commune enti reali, & prædicatur de omni ente reali in quid, vel ſaltem eſt prædicatum vniuocum, vt infra videbimus, ita ens quatenus ens, vt eſt obiectum intellectus; ſed non eſt verum, quo ad hoc, ſcilicet, quod ſicut quodlibet ens eſt obiectum intellectus, ita quodlibet ens obiectum in metaphyſica, & ideo ly in quantum ſtat ſpecificatiue: quando dicitur, quod ens in quantum ens eſt ſubiectum in metaphyſica, ſed quando dicitur, quod obiectum eſt intellectus, tenetur reduplicatiue, ita difficultati huic primæ reſpondet Ioannes de Valſonis. *Ad primã.* *Reſponſio Ioannis.*

Ad ſecundam dicit, quod aliqui Scotiſtæ negant expoſitionem illam metaphyſicæ eſſe Scoti, ſed iſti habent reſpondere Scoto in 11. diſt. 4. ſent. quæſt. 3. ad rationes pro opinione ibi: Ad confirmationem adductam de 7. metaphyſices cap. de definitione, capitulum illud non videtur bene exponi, ſicut patet in expoſitione, quam edidi ſuper illud capitulum; hæc Scotus: ergo videtur, quod illa expoſitio ſit Scoti, hoc etiam dicit Scotus in 7. metaphyſices quæſt. 1. in fine quæſtionis ibi: Ad ſecundum quod illud exemplum per paragraphum ſeqnentem corrigitur, ſicut expoſui textum; ſed quicquid ſit, dicit Ioannes, quod illa auctoritas non bene adducitur; quia non dicit ibi Doctor Subtilis, quod ens in quantum ens ſit ſubiectum metaphyſicæ, accipiendo *Ad ſecundã difficultatẽ.*

piendo ly in quantum reduplicatiuè, ſed dicit, quod metaphyſica ſpeculatur entia in quantum entia, & quod ly in quantum tenetur reduplicatiuè, & hoc eſt verum, quia metaphyſicus conſiderat omnia entia particularia ſub ratione tranſcendenti, & communi, & non dicit, quod ens in quantum ens ſit ſubiectum in metaphyſica: hæc de Vallonis, quę non ſatisfaciunt omnino: ideo pro intelligentia, quomodo ens, quatenus ens ſit in metaphyſica ſubiectum, & obiectum adæquatum intellectus, obſeruandum eſt primò, quod ly in quantum & qualibet dictio reduplicatiua, poteſt teneri dupliciter, ſcilicet reduplicatiuè, vel ſpecificatiuè; primo modo fit reduplicatio gratia cauſæ, ſecundo modo gratia concomitantiæ; primo modo ſumitur, quando illud, quod ſequitur immediatè reduplicationem, notatur eſſe cauſa formalis, & præciſa inhærentiæ prædicati ad ſubiectum; ſecundo modo ſumitur, quando illud, quod ſequitur reduplicationem immediatè accipitur tantum ſecundum ſuam rationem formalem ſine præciſione cauſalitatis inhærentiæ prædicati ad ſubiectum: exemplum primi. Triangulus in quantum triangulus habet tres: nam hic ly triangulus, qui ſequitur ly in quantum eſt formalis ratio, & præciſa inhærentiæ prædicati ad ſubiectum: nam forma ſpecifica trianguli eſt formalis, & præciſa ratio, quod habere tres inſit triangulo, quod eſt eius paſſio adæquata inhærens ſibi per ſe primo: exemplum ſecundi, homo in quantum homo eſt albus: hic ly homo, qui ſequitur ly in quantum, non eſt cauſa formalis inhærentiæ prædicati ad ſubiectum, alioquin omnis homo neceſſario eſſet albus; ſed accipitur tantum ſecundum ſuam rationem formalem ſine illa præciſione cauſalitatis, vt ſit ſenſus, homo in quantum homo, id eſt, illud quod eſt homo, eſt albus: iſto enim modo ly in quantum ſolum ſpecificat, & non reduplicat ſubiectum. Obſeruandum eſt ſecundo, quod in qualibet reduplicatiua eſt aliquod ſubiectum principale, & aliquod prædicatum principale, & aliquod ſuper quod cadat reduplicatio: vt homo in quantum animal, eſt ſenſibilis: homo eſt ſubiectum principale, & ſenſibile prędicatum principale: quia ſubiectum, & prædicatum ſunt in propoſitione præiacente, ſcilicet in iſta, homo eſt ſenſibilis, quæ eſt præiacens dempta reduplicatione; ſicut iſta, homo currit, in qua non eſt dictio excluſiua, eſt præiacens iſtius excluſiuæ

Contra Ioan.

In quātū, ut, prout, & conſimiles dictiones ſumūtur dupliciter. ſ. reduplicatiue & ſpecificatiue & quo modo.

Digreſſio optima de reduplicatiuis dictionibus.

cluſiuæ tantum homo currit, illud autem ſuper quod cadit reduplicatio, eſt animal. Obſeruandum eſt tertiò, quod reduplicatiua aliquando eſt affirmatiua, aliquando negatiua; affirmatiua, quando reduplicatio eſt affirmata; negatiua verò, quando reduplicatio eſt negata Obſeruandum eſt quartò, quod reduplicatione exiſtente affirmata, aliquando propoſitio eſt purè affirmatiua, aliquando eſt negatiua: exemplum primi, homo in quantum homo eſt albus. exemplum ſecundi, homo in quantum homo non eſt albus: ſi reduplicatio ſit affirmatiua, & propoſitio purè affirmatiua; aut ſit reduplicatio gratia concomitantiæ, aut gratia cauſæ, id eſt, aut reduplicatio tenetur ſpecificatiuè, aut reduplicatiuè, & quoquo modo ſit, eſt vnum generale ad omnes tales, quod ad veritatem cuiuſlibet requiruntur tres propoſitiones veræ, quæ poſſunt exponentes vocari: primò requiritur veritas vnius propoſitionis, in qua prædicatum principale prædicetur vniuerſaliter de illo, ſuper quod cadit reduplicatio: ſecundo, quod illud, ſuper quod cadit reduplicatio, verificetur de ſubiecto principali: tertiò quod prædicatum principale verificetur de ſubiecto principali: exempli gratia, ad hoc quod hæc propoſitio ſit vera, homo in quantum animal eſt ſenſibilis; requiritur veritas iſtarum trium propoſitionum, omne animal eſt ſenſibile, homo eſt animal, homo eſt ſenſibilis: & quia omnes iſtæ tres exponentes ſunt veræ, ideo iſta eſt vera, homo in quantum animal eſt ſenſibilis; iſta verò erit falſa, Sortes in quantum homo, eſt albus: quia iſta eſt falſa, omnis homo eſt albus, licet iſtæ ſint veræ, Sortes eſt homo, & Sortes eſt albus. Vltra hoc obſeruandum eſt, quod ſi fiat reduplicatio gratia concomitantiæ, id eſt, ſi reduplicatio ſtat ſpecificatiuè, præter veritatem trium propoſitionum prædictarum, requiritur veritas vnius conditionalis, nimirum, quod ab illo, ſuper quod cadit reduplicatio ad prædicatum principale, ſit bona conſequentia, exempli gratia, iſta non eſt vera, homo in quantum eſt muſicus eſt grammaticus, dato quod omnis muſicus ſit grammaticus, quantumcunque tres propoſitiones prædictæ ſint, veræ, videlicet homo eſt muſicus, homo eſt grammaticus, & omnis muſicus eſt grammaticus, & hoc, quia non ſequitur, iſte eſt muſicus, ergo eſt grāmaticus formali conſequentia: Si autem fiat reduplicatio gratia cauſæ, tunc præter veritatem omnium prę-

dictarum requiritur, quod illud, ſuper quod cadit reduplicatio, ſit illud, cui prius competat principale prædicatum, quam ſubiecto principali, vel quod exprimat illud, ratione cuius prędicatum principale alijs competat: exempli gratia, iſta eſt ſimpliciter falſa; Sortes in quantum riſibilis eſt ſuſceptibilis diſciplinæ, ſi ſtat reduplicatio gratia cauſæ, quamuis omnes iſtæ propoſitiones ſint veræ, Sortes eſt riſibilis, Sortes eſt ſuſceptibilis diſciplinæ; omne riſibile eſt ſuſceptiuum diſciplinæ, & ſi aliquod eſt riſibile, illud eſt ſuſceptiuum diſciplinæ, & ratio eſt; quia riſibile non eſt illud, cui competat prius eſſe ſuſceptiuum diſciplinæ, quam Sorti, nec riſibile expreſsè, & diſtinctè importat illud, ratione cuius in communi competat eſſe ſuſceptiuum diſciplinæ, cuiuſmodi eſt anima intellectiua; ſed iſta eſt vera Sortes in quantum eſt natura intellectualis eſt ſuſceptiuus diſciplinæ: quia eſſe ſuſceptiuum diſciplinæ prius naturæ intellectuali, quàm Sorti competit. De propoſitione autem negatiua, in qua reduplicatio non negatur, obſeruandum eſt, quod ad hoc, quod illa ſit vera, requiritur, quod illud, ſuper quod cadit reduplicatio, affirmetur de ſubiecto principali, & quod prædicatum principale vniuerſaliter negetur ab illo ſuper quod cadit reduplicatio, & quod prædicatum principale negetur à ſubiecto principali, & ideo propoſitio iſta, Anima in quantum eſt actiua, non eſt paſſiua, eſt ſimpliciter falſa: quia licet iſta ſit vera, Anima eſt actiua, iſta eſt tamen falſa, nullum actiuum eſt paſſiuum. Et ſi fiat reduplicatio gratia concomitantiæ pręter prædictas propoſitiones, requiritur, quod ab illo, ſuper quod cadit reduplicatio ad prædicatum principale, negatiuè ſit bona conſequentia, vt in præpoſito exemplo, eſt actiua, ergo non eſt paſſiua. Si autem fiat reduplicatio gratia cauſæ tunc præter tres prædictas propoſitiones requiritur, quod prædicatum principale prius negetur ab illo ſuper quod cadit reduplicatio, quam à ſubiecto principali, vel ab illo, pro quo ſupponit ſubiectum principale, vt homo in quantum ſenſibile non eſt lapis, quod eſt prædicatum principale, negatur primò a ſenſibili, & per hoc ab homine, ex eo enim quod homo eſt ſenſibilis, non eſt lapis; & ex iſto patet, quod omnes tales ſunt falſæ, intellectus in quantum voluntas non intelligit, voluntas in quantum intellectus non vult; agens inquantum agens non patitur, patiens in quan-

quantum patiens non agit: quia ſemper aliqua exponens eſt falſa; ſimiliter Deus in quantum gubernatiuus non eſt creatiuus, & ſic de multis talibus, quarum multæ communiter conceduntur, quamuis de virtute ſermonis ſint ſimpliciter falſæ. Obſeruandum eſt etiam, quòd propoſitio, in qua reduplicatio eſt negata, non eſt propriè propoſitio reduplicatiua, ſed reduplicatiuæ contradictoria, vnde contradictoria iſtius, anima in quantum actiua eſt paſſiua, non eſt iſta, omnis anima in quantum actiua non eſt paſſiua; quia vtraque iſtarum eſt falſa; ſed iſta eſt ſua contradictoria, nulla anima in quantum actiua eſt paſſiua; Et æquipollet iſti: omnis anima non eſt paſſiua, in quantum actiua, & iſta habet multas cauſas veritatis; quia contradictoria cuiuſcunque propoſitionis exponentis reduplicatiuam ſufficit ad verificandum iſtam; nulla anima in quantum actiua eſt paſſiua: ſufficit enim vel quod actiuum non ſit paſſiuum, vel quod nulla anima ſit actiua, vel quod nulla ſit paſſiua; vel quod ſi fiat reduplicatio gratia concomitantiæ, ſufficit quod conſequentia non ſit bona, eſt actiuum, ergo eſt paſſiuum, ſi gratia cauſæ, quod paſſiuum non prius inſit actiuo quam animæ: quia hæc eſt regula generalis, quod quandocunque aliqua propoſitio habet multas exponentes, vel multa requiſita ad veritatem ipſius, oppoſitum contradictoriæ cuiuſcnnque illorum ſufficit ad veritatem contradictoriæ ipſius, & eſt cauſa veritatis ipſius, eodem modo ad veritatem iſtius, nulla anima in quantum actiua eſt paſſiua, ſufficit vel quod aliquod actiuum non ſit paſſiuum, vel quod aliqua anima non ſit paſſiua, vel quod nulla anima ſit actiua, vel quod iſta conſequentia non ſit bona, eſt actiuum, ergo non eſt paſſiuum: ſi fiat reduplicatio gratia concomitantiæ, vel ſi fiat reduplicatio gratia cauſæ, ſufficit, quod paſſiuum non prius negetur ab actiuo, quam ab alio, pro quo anima ſupponit. Hæc autem de propoſitione reduplicatiua dixiſſe volumus, non ſolum pro huius difficultatis diſſolutione, verum etiam vt completa de propoſitione reduplicatiua notitia habeatur, ne (ſi aliàs de huiuſmodi propoſitionibus in expoſitione iſtius tractatus fieri ſermo contigerit) per incognita procedatur. Obſeruandum eſt poſtremo, quod multum refert dicere ens in quantum ens eſt ſubiectum adæquatum metaphyſicæ, & obiectum adæquatum intellectus, & ens in quan-

Regula generalis.

tum ens eſt ſubiectum Metaphyſicæ, & obiectũ intellectus: nam primæ duæ propoſitiones, ſi ly in quãtum ſtaret reduplicatiuè, eſſent euidenter falſæ; ſequeretur.n. quod quodlibet ens eſſet ſubiectum adæquatum Metaphyſicæ, & obiectum adæquatum intellectus, quod eſt manifeſtè abſurdũ: reliquæ verò duæ etiam ſi ly in quantum teneatur reduplicatiuè, ſunt veræ: nam ſequitur, quod quodlibet ens eſt ſubiectum in Metaphyſica, quod vtique verum eſt: nã circa quodlibet ens verſatur Metaphyſicus, cum quodlibet ens conſideretur in Metaphyſica ſaltem ſub ratione entis, & quod quodlibet ens eſt obiectum intellectus, quod etiam eſt verum, & ſic patet, quo modo in tã clara luce hallucinatus ſit Ioan. de Vallonis. Cõcedimus ergo, quod ens in quantum ens eſt ſubiectũ in Metaphyſica, vt ly in quantũ tenetur reduplicatiuè, vt docet optimè Doct. Subt. & quod eſt obiectum intellectus, vt docet hic Author in litera: neque diſſimilitudo illa (quam hic apponit Ioannes) eſt neceſſaria, vt clare patet ex ſuperius dictis. Cum autem infertur, ſi ens quatenus ens eſt obiectum intellectus, ergo Deus naturaliter poteſt cognoſci: quia potentia habens pro obiecto adæquato &c. Dico quod duplex eſt obiectum naturale potentiæ, alterum ad quod potentia naturaliter inclinatur, & alterum ad quod potentia ex ſuis naturalibus poteſt attingere: maior eſt vera de obiecto ſecundo modo accepto, ſed tunc minor eſt falſa; primo verò modo maior eſt falſa, & minor vera, & ſic patet ad difficultatem.

Scotus.

Vniuoce prædicari, & eſſe vniuocum prædicatum valde differunt.

Quantum ad quartum principale, ſcilicet, quomodo ens commune enti ſimpliciter, & ſecundum quid dicatur de eis vniuocè, vel ad ea ſit vniuocum prædicatum, obſeruandum eſt, quod non eſt idem vniuocè prædicari, & eſſe vniuocum prædicatum: nam illud eſt vniuocum prædicatum, cuius cõceptus eſt in ſe vnus, loquendo de conceptu obiectiuo, multipliciter enim accipitur conceptus, vt infra diffuſius dicetur, ſcilicet pro actu intelligendi, qui conceptus vocatur formalis, & eſt ille, quo aliquid concipitur; pro obiecto concepto, & iſte appellatur conceptus obiectiuus pro quanto eſt illud quod à potentia concipitur; vnde omne illud, quod poteſt habere aliquam vnam rationem apud intellectum ipſum mouentem, aut terminantem, habet conceptum per ſe vnum, qui conceptus idem eſt apud omnes ſolum nomine, ſeu voce talem conceptum ſignificante variata: nam vt

docet

docet Ariſtoteles primo perhiermenias, conceptus iidem ſunt apud omnes, quicquid ſit de nominibus, ſeu vocibus importantibus, vel ſignificantibus; & iſto modo lapis repręſentatus per ſpeciem intelligibilem, quatenus mouet, aut terminat intellectum, dicitur conceptus. Et quotieſcunque talis conceptus eſt in ſe vnus, & prædicatur de pluribus ſub vno nomine ſignificante illum conceptum, eſt prædicatum vniuocum ad illa, ſiuè de illis prædicetur quidditatiuè, ſiuè denominatiue, & ita album, cum dicat vnum per ſe conceptum, puta albedinem (nam album ſignificat albedinem, licet connotet ſubiectum) eſt vniuocum prædicatum ad lapidem, & ad lignum: illud igitur appellatur prædicatum vniuocum tantum, quod dicit conceptum in ſe vnum, ſecundum quem dicitur de pluribus, ſed ille conceptus non includitur quidditatiuè in conceptu ſubiecti: per oppoſitum autem illud dicitur æquiuocum prædicatum, quod prædicatur de pluribus ſecundum vocis vnitatem; ſed non ſecundum vnitatem conceptus, vt Canis. Vniuocum verò vniuocè dictum, ſiuè vniuocè prædicari, eſt quando prædicatum dicit vnum per ſe conceptum & cum hoc ille conceptus includitur in ratione ſubiecti, de quo dicitur, eo modo, quo animal vniuocè prædicatur de homine, & leone; nam conceptus ſignificatus per hanc vocem, animal, includitur quidditatiuè in homine, & leone: ex quo ſequitur, quod non eſt inconueniens, quod aliquod prædicatum dicatur vniuocum, licet vniuocè non prædicetur; ſicut denominatiuum non prædicatur vniuocè: quia ratio prædicati non includitur in ratione ſubiecti, & eſt vniuocum prædicatum, cum prædicetur ſecundum nomen, & rationem de ſubiecto, de quo magis infra. Hoc autem ſic poteſt declarari: ſicut enim aliud eſt prædicatum eſſe quid, & aliud prædicari in quid: nam in omni genere eſt inuenire quid ex primo Topicorum cap. 7. & tamen non quodlibet cuiuſlibet generis prædicatur in quid de quocunque, ſed ſolum de ſuo per ſe inferiori, in quo eſſentialiter includitur: ita in propoſito poteſt dici, quod aliud eſt eſſe vniuocum prædicatum, & aliud vniuocè prædicari: nam ſumendo prędicari vniuocè, prout ſupra expoſitum eſt, album non prædicatur uniuocè de lapide, & ligno, nec vniuerſaliter quodcunque accidens de ſubiecto, ſiue ſit accidens proprium, ſiuè com-

Ariſtoteles.

uè commune, nec inferius de ſuo ſuperiori, nec genus de differentia, nec differentia de genere, nec modus intrinſecus de eo cuius eſt modus, ſed ſolum conceptus quidditatiuus, & qualitatiuus pertinentes ad primum modum dicendi per ſe, & hoc eſt quod dicit Author in ſequenti textu.

TEXTVS.

PRo quo eſt notandum, quod ſecundum Scotum diſt. 7. primi ſent. quæſt. 3. & diſt. 3. eiuſdem quæſt. 3. Differentia eſt inter eſſe vniuocum prædicatum, & vniuoce prædicari. Vniuocum enim prædicatur vniuerſaliter, quando conceptus illius, quod prædicatur, eſt in ſe vnus ex natura rei, ſi ſit res primæ intentionis; & hoc modo album dictum de ligno, & lapide eſt prædicatum vniuocum, & vniuerſaliter omnis prædicatio accidentis de ſubiecto, & per oppoſitum, illud dicitur æquiuocum, quod prædicatur non ſecundum vnitatem conceptus, & ſic inter vniuocum, & æquiuocum non eſt medium, patet clarè ex rationibus ipſorum. Vniuoca enim dicuntur, quorum nomen eſt commune, & ratio ſubſtantiæ, &c. æquiuoca verò quorum nomen eſt commune, & ratio ſubſtantiæ non eſt eadem: modò habere eandem rationem, & non habere eandem rationem, cum ſint contradictoria, nullo modo medium compati queunt; ex quo infero, quod omne analogum vel eſt æquiuocum; vel vniuocum. Vniuocè verò prædicari eſt, quando ratio, ſeu definitio prædicati includitur in ratione, ſeu definitione ſubiecti, & hoc quidditatiuè ſic: quod non prædicatur, vt album de lapide, nec vniuerſaliter, vt quodcunque accidens, ſiuè proprium, ſiuè commune, nec vt

inferius de ſuperiori, nec vt genus de differentia, nec vt differentia de genere, nec vt modus intrinſecus de eo, cuius eſt modus intrinſecus, ſed vt ſolus conceptus quidditatiuus, & qualitatiuus pertinentes ad primum modum dicendi per ſe, prædicantur.

COMMENT. XIII.

Haec litera, ex his quæ dicta ſunt ſupra, ſatis eſt declarata: tamen quia huiuſmodi diſtinctio de prædicato vniuoco, & vniuocè prædicari ab aduerſarijs moleſtatur; ideò videndum eſt, an huiuſmodi diſtinctio ſit peripatetica, quod vtique clariſſimè apparebit, ſi videantur ea, quæ ſcribit Ariſtoteles primo Topic. cap. 7. vbi inquit. Vnumquodque enim talium ſiue idem de eodem dicatur, ſiue genus de hoc, quid eſt ſignificat, ideſt prædicatur vniuocè; quandò autem de alio non quid eſt ſignificat, ideſt non prædicatur vniuocè, ſed quantum, aut quale, aut aliquid aliorum prædicamentorum, ideſt, eſt vniuocum prædicatum. ſed hoc apertius patet ex his, quæ ſcribit Ariſtoteles in prædicamentis, cap. de ſubſtantia, vbi inquit. In aliquibus autem nomen quidem nihil prohibet prædicari aliquando de ſubiecto, rationem verò impoſſibile eſt, vt album cum in ſubiecto ſit corpore, prædicabitur de ſubiecto: dicitur enim corpus album, ratio verò albi nunquam prædicabitur de ſubiecto, ecce prædicatum vniuocum: album namque eſt prædicatum vniuocum, cum dicat vnum conceptum dictum de corpore, non tamen vniuocè, quia ratio albi non eſt ratio corporis: vnde dicit, rationem verò impoſſibile eſt prædicari: prædicatum verò vniuocum vniuocè, ponit ibi: Manifeſtum autem, quod eorum, quæ de ſubiecto dicuntur, neceſſe eſt nomen, & rationem de ſubiecto prædicari, & exemplificans, inquit, vt homo de ſubiecto aliquo homine prædicatur, quod intelligi nequit, niſi de prædicatione vniuoca vniuocè. *Vtrũ apud Ariſt. detur pdicatũ vnocũ, q vniuocè non prædicatur.*

Sed contra ea, quæ dicit Auctor in hac litera ſunt aliquæ inſtantiæ. *Inſtantia cõtra ea, quæ ait Author in litera.*

Prima contra id, quod dicit quod ens, vt eſt ſubiectum in Metaphyſica, & obiectum noſtri intellectus, dicitur vniuo-

cè de ente ſimpliciter, & de ente ſecundum quid: nam Scotus 29. diſtin. 1. habet, quod illi, quod eſt ſimpliciter tale, & illi, quod eſt ſecundum quid tale; nihil eſt vniuocũ, ergo ens non erit vniuocum enti ſimpliciter & enti ſecundum quid.

Præterea, ſi ens, vt ſic, prædicatur ſimpliciter, & ſecundum quid, conceptus entis, vt ſic, communis, eſſet ſupremus conceptus, quod eſt falſum; falſitas conſequentis probatur: quia plus conuenit ens, & vnum, quàm ens, & nihil, ſed ens, & vnum ſunt extra intellectum, ergo poſſunt fundare conuenientiam, & cum fundamenta ſint realia, iſta conuenientia erit realis, & erit ſuper ens; & vnum, & de quolibet prædicabitur, ſicut ens.

Ad primam dico, quod Doctor Subtilis 29. diſt. 1. inquit, quod principium non dicitur vniuocè de principio eſſentialiter, & notionaliter, ſiue perſonaliter ſumpto, loquendo de relatione, quæ per ſe ſignificatur hoc nomine principiũ; & ratio eius eſt: quia principium eſſentialiter ſumptum, non dicit, niſi relationem rationis: quia non eſt realis relatio Dei ad creaturam; principium autem notionaliter, ſeu perſonaliter dicit relationem realem; relationi autem reali, & rationis non eſt aliquid commune: quia ei, quod eſt ſecundum quid tale, ideſt, ens rationis; & ei, quod eſt ſimpliciter tale, ideſt ens reale, non eſt commune vniuocum: relatio autem realis eſt ſimpliciter relatio, & relatio rationis eſt ſecundum quid relatio: quia ſicut eſſe in ratione, eſt eſſe ſecundum quid, ita referri ſecundum rationem, ſiue comparari à ratione eſt referri, aut comparari ſecundum quid. hęc Doctor Subtilis ibi: ex quibus patet, quod alio modo accipitur ens ſecundum quid à Doctore Subtili in primo diſ. 39. alio modo ab Auctore hic in litera: nam Auctor accipit ens ſecundum quid pro illo, quod habet eſſe in potentia obiectiua, quod vtique ens eſt reale, licet diminutum, & vt ſic, benè enti ſimpliciter, & ſecundum quid, ens eſt vniuocum: Doctor autem Subtilis accipit ens ſecundum quid pro ente rationis, iſtoque modo verum eſt, quod enti ſimpliciter, & ſecundum quid nihil eſt vniuocè dictum.

Conuenientia realis nõ datur ſuper ens, & vnũ.

Ad ſecundum dico, quod non datur conuenientia realis ſuper ens, & vnum: quia ab vno, & ente nihil reale abſtrahitur: nam abſtractio realis conceptus fit vel à duabus rebus

exiſten-

exiſtentibus, vel ſaltem à duabus realitatibus, minimè autem à ſimpliciter conceptibus, & ita cum ens, & vnum ſint conceptus ſimpliciter ſimplices, non ſunt in vlteriores conceptus reſolubiles, & ita ſuper eis non datur conceptus realis: conuenientia ergo illa non erit conceptus realis ſuperior ente, & vno: & cum dicitur, magis conueniunt ens, & vnum, quàm ens, & nihil: hoc eſt falſum: quia magis, & minus præſupponunt poſitiuum; nihil autem non dicit aliquod poſitiuum.

Secunda inſtantia eſt contra id, quod dicit Auctor, quod inter vniuocum, & æquiuocum non datur mediũ; hoc enim videtur eſſe contra Ariſtotelem, qui poſuit denominatiua alia ab vniuocis, & æquiuocis: nam ſi ratio Auctoris concludit contra analogiam mediam, concludit etiam contra denominatiua, ſicque formetur ratio. Habere eandem rationem, & non habere eandem rationem ſunt contradictoria, & nullo modo medium compatiuntur, ergo æquiuocè prædicari, & vniuocè, cum ſint contradictoria, nullo modo habebunt prædicatum denominatiuum medium, quod eſt expreſsè contra Ariſtotelem in prædicamentis.

Secundò probatur, non dari prædicatum vniuocum: nam huiuſmodi prędicatum vniuocum ponitur reſpectu propriarum paſſionum, & vltimarum differentiarum, de quibus ens (vt dicitur) non prædicatur vniuocè, ſed eſt vniuocum prędicatum; Sed contra probo, quod ens prædicetur vniuocè de proprijs paſſionibus, & ſuppono, quod intelligibilitas ſit paſſio entis. Secundo, quod de eo ens prædicetur vniuocè, de quo prædicatur quidditatiuè. Tertiò, quod ens, & intelligibile conuertuntur; tunc arguo ſic. Propria paſſio eſt intelligibilis formaliter, ergo eſt ens formaliter, cum ens, & intelligibile conuertantur, ſed ens formaliter eſt ens quidditatiuè, ergo propria paſſio eſt ens quidditatiuè, & ita ens de ea vniuocè prædicatur. Secundo probo; quod omne prædicatum vniuocum prædicetur vniuocè, ſupponendo quod habet Ariſtoteles 2. Topicorum cap. 5. quod conſequentia, quæ fit per locum à caſibus, fit bona conſequentia, vt iuſtum eſt bonum, ergo quod iuſtè fit, benè fit, hoc ſuppoſito, ſic arguitur. Album eſt prædicatum vniuocum, ergo prædicatur vniuocè, per locum à caſibus. *Ariſtoteles.*

Ad primum dico, quod ratio Authoris eſt optima, qua probat,

probat, quod inter æquiuocum, & vniuocum non datur medium, & fundamentum eſt tale: quia inter idem, & diuerſum, inter idem, & non idem non datur medium; quia idem
Ariſtoteles. & diuerſum ſunt immediatè oppoſita circa ens ex Ariſtoteles 10. Metaphyſices tex. com. 12. Idem quoque, & non idem, ſunt immediata: quia contradictoria ex ipſomet Ariſtotele 4. metaph. tex. com. 9. Definitiones autem vniuoci, & æquiuoci dantur per iſta immediata, & ita quorum ſunt definitiones erunt immediata: habere enim eandem rationem, & non habere eandem rationem ſunt contradictoria, ut de
Scotus. ſe clarè patet. Ad rationem in oppoſitum reſpondet Scotus in 1. ſent. diſt. 8. quæſt. 2. vel 5. dicens, quod inter vniuocum & vniuocè ex vno latere, & æquiuocum, & æquiuocè ex alio latere, non mediat denominatiuum: quia non datur aliquod prædicatum, quod non ſit vniuoce prædicatum, vel vniuocum, æquiuocè, vel æquiuocum; nam denominatiuum benè eſt vniuocum, quia vniuocum (vt dictum eſt ſupra) eſt, quando prædicatum dicit vnum per ſe conceptum, & rationem vnam, & prædicatur de ſubiecto, vel eſſentialiter, vel denominatiuè: ſi eſſentialiter, eſt vniuocum vniuocè; ſi denominatiuè, eſt vniuocum tantum, & iſto modo locutus eſt Author, & Scotus: alio modo accipitur prædicari vniuocè ex vno latere, & prædicari æquiuocè ex alio, & ita mediat prædicatum denominatiuum: nam denominatiuum nec vniuocè, nec æquiuocè prædicatur; non vniuocè; quia ratio prædicati non eſt ratio ſubiecti: nec æquiuocè, cum vnum nomen unamque rationem dicat, & ſic intellexit Ariſtoteles in prædicamentis: vel dicatur aliter, & eſt re-
Mauritius. ſponſio Mauritij; ſcilicet, quod Ariſtoteles conſiderat denominatiua logicè, vt habent habitudinem ad ſubſtantiam, & vt ſic, non conſiderantur, prout dicunt eundem conceptum, vel non, ſed tantum vt denominant primam ſubſtantiam; & ſub iſta ratione, nec ſunt vniuoca, neque æquiuoca: Metaphyſicus verò poteſt extrema abſolutè conſiderare ſcilicet denominatiuum prædicatum; quod eſt prædicationis denominatiuæ extremum; quatenus habet vnitatem vocis, & rationis; & vt ſic poteſt ei definitionem vniuocorum applicare, non tamen vt vniuocum vniuocè dicitur.

Ad ſecundum dico, quod quælibet propria paſſio eſt ens realiter, ſed non formaliter, & quidditatiuè; & cum dicitur, eſt

tur, eſt

tur, eſt intelligibilis formaliter, concedo formaliter, id eſt, per ſuam formam, nimirum per propriam intelligibilitatem; ſed non formaliter quidditatiuè, itaquod intelligibilitas ſit de quidditate eius.

Ad tertium dico, quod conſequentia per locum à caſibus tenet affirmatiuè ſolum in prædicatis eſſentialibus, ideo non ſequitur, album eſt dulce, ergo quod albè ſit, dulciter ſit: quia ly dulce eſt prædicatum accidentale reſpectu albi, accidit enim albo, quod ſit dulce; ita non valet, lignum eſt album, eſt prædicatum vniuocum, ergo prædicatur vniuocè: quia accidentaliter ſe habent ad inuicem. Tertia inſtantia eſt contra id quod dicit Author. Aequiuoca dicuntur, quorum nomen &c. Nam Scotus in quæſt. 6. & 7. primi Elenchorum dicit, quod nomen æquiuocum non ſignificat hoc, vel illud indeterminatè: quia quælibet vox ſignificatiua aliquid determinatiuè repreſentat intellectui, quod enim vnum non ſignificat, nihil ſignificat, ergo vult, quod æquiuocum ſignificet aliquod vnum: vnde ſubdit Scotus; ſi æquiuocum ſignificaret hoc, vel illud diſiunctiuè, nihil determinatè ſignificaret; ergò æquiuocum determinatè ſignificat, & per conſequens vnum ſignificat, & ita ratio, & definitio æquiuocorum erit eadem, quod eſt contra id quod dicit Author hic, & Ariſtoteles in prædicamentis. Ad iſtam inſtantiam dico, quod aliud eſt dicere ſignificatum æquiuoci eſſe vnum, & aliud eſt dicere, nomen eſſe vnum, dico quod ſignificata non ſunt vnum, ſed plura: nam æquiuocum dicitur multiplex quaſi plicans multa; alio modo nomen poteſt accipi pro ipſa voce, & ſic eſt vna, & communis omnibus ſignificatis, & hoc eſt, quod vult dicere Scotus in illa quæſtione, quando dicit, quod nomen æquiuocum ſignificat aliquod vnum, id eſt, ſignificat vnitatem vocis: Vnde Scotus reſpondens ad 7. quæſt. dicit, quod nomen æquiuocum non debet dici ſimpliciter vnum, nec plura nomina, ſed nomen multiplex, quaſi ſub vno multa plicans: ſub vno, ecce vnitas vocis. multa plicans, ecce multitudo ſignificatorum. *Scotus.*

TEXTVS.

VLterius aduertendum eſt, quod duplex eſt vniuocatio, ad præſens ſpectat, ſcilicet vniuocatio transſcendens, & vniuocatio limitata. Vniuocatio limitata eſt reſpectu alicuius prædicati, potentis prædicari de multis ſecundum habitudinem alicuius vniuerſalium à Porphirio aſſignatorum, & iſto modo ens non prædicatur vniuocè de entibus, ſic dicit Porphirius: ſi quis enim omnia entia vocet, æquiuocè, inquit, nuncupabit, non vniuocè. Vniuocatio tranſcendens eſt vnitas alicuius conceptus ex natura rei, potentis de multis generibus generaliſſimis prædicari, vel de vno generaliſſimo, & de aliquo, quod non eſt in prædicamento: exemplum primi, vt ens bonum, verum, relatio, abſolutum &c. dicuntur vniuoca vniuocatione tranſcendenti: Exemplum ſecundi, vt iuſtitia; ſapientia dicuntur vniuoca vniuocatione tranſcendenti, nec requiritur ad hoc, quod aliquod prædicatum dicatur tranſcendens, quod prædicetur de omnibus prædicamentis; ſed ſufficit, quod de aliquo prædicamento, vel de aliquo reponibili, & quod non ſit per ſe in genere, ſicut eſt ſapientia, iuſtitia, & ſic de alijs: ſic Scotus diſt. 8. 1. ſent. quæſt. 3.

COMMENT. XIIII.

Vniuocatio limitata includit logicã, & phyſicã vniuocationem.

Vniuocatio phyſica quid ſit.

CIrca iſtam literam ſunt aliqua obſeruanda. Primò obſeruandum eſt, quod vniuocatio limitata (de qua loquitur hic Author) includit phyſicam, & logicam vniuocationem. Vniuocatio autem phyſica eſt reſpectu vnius naturæ, quæ unitatem habet minorem vnitate numerali, &

rali, & hoc ex natura rei, id eſt, omni opere intellectus ſecluſo; quæ natura, quia non eſt de ſe hæc, & ſingularis, eſt ſecundum aptitudinem communis; actu verò communis exiſtit, quando vnitatem habet ſpecificam, vt humanitas, quæ eſt in Franciſco, non dicitur actu natura communis, ſed aptitudine; cum autem ab intellectu actu à ſuis ſingularibus eſt abſtracta, & pluribus numero differentibus comparatur; tunc eſt communis in actu, & huiuſmodi natura tres habet vnitates, numeralem habet, vt de facto eſt in Franciſco, & vt ſic, eſt communis potentia remota; ab intellectu vnitatem habet ſpecificam, & vt ſic, eſt communis actu; tertiam habet ex natura rei, quæ eſt ſibi propria, quæ maior eſt vnitate ſpecifica, & minor vnitate numerali, & reſpectu naturæ, ut ſic habentis vnitatem minorem vnitate numerali attenditur vniuocatio phyſica, quæ non ſtat cum analogia, & de iſta loquitur Ariſtoteles 7. phyſicorum tex. com. 24. dicens, quod in ſpecie ſpecialiſſima eſt propriè comparatio, & non in genere; quia in genere latent æquiuocationes, & hæc vniuocatio reperitur ſolum in natura ſpecifica. Logica verò vniuocatio attenditur penes aliquam realitatem, quæ non eſt natura vna, ſed illius particula, pro vt illa realitas concipitur ſub aliqua ratione logica, ut ſub ratione generis, vel alterius, & iſta non eſt ex natura rei, ſed fit ab intellectu concipiendo illam realitatem ſub aliqua intentione logica, ut concipiendo animal ſub ratione generis, in quo vniuocantur omnia animalia, & iſta vniuocatio ſtat cum analogia: animal enim prius dicitur de homine, quam de equo, vel Aſino, & hac limitata vniuocatione, quæ logicam, & phyſicam includit, ens non prædicatur de entibus vniuoce, ſicut dicit Porphirius, ſi quis omnia entia vocet &c.

Natura tres habet unitates.

Vniuocatio logica quid.

Vnde obſeruandum eſt, quod ſicut intentio prima, vel conceptus primarum intentionum alij ſunt tranſcendentes, & alij prædicamentales; ita ſecundæ intentiones, quæ primis applicantur intentionibus, quædam ſunt tranſcendentes, id eſt, habent conceptibus tranſcendentibus applicari; quædam prædicamentales, de intentionibus ſecundis prædicamentalibus, quæ ſunt generales, & communes, facit mentionem Porphyrius, & rationabiliter quidem: quia ordinat illas quinque voces ad notitiam prædicamentorum Ariſtotelis habendam, & ita vniuerſale, & commune, de

Intentiones ſecūdæ quædā ſunt tranſcendētes & quædā limitatæ.

quo

quo loquitur Porphyrius, eſt ſolum applicabile intentioni primæ prædicamentali. Sed aliud eſt vniuerſale tranſcendens, quod eſt ſecunda intentio, quæ non eſt applicabilis alicui, quod ſit genus, ſpecies, differentia. Sed ſolum illi, quod abſtrahit ab omnibus iſtis (& hoc potiſſimum ſecundum illos, qui tenent, quod ens eſt vniuocum etiam logica vniuocatione, de quo magis infra) & eſt extra omne prædicamentum, & de iſto vniuerſali non eſt locutus Porphyrius, quod vniuerſale competit enti quatenus ens, & paſſionibus eius. ex quo concludimus, quod cum vniuocum, & æquiuocum ſint intentiones ſecundæ, quæ applicari poſſunt rebus prædicamentalibus, & tranſcendentibus, ens eſt vniuocum tali vniuocatione: ſed ſi loquamur de vniuoco applicabili ad genus, uel ad rem prædicamentalem, ens non eſt vniuocum tali vniuocatione, ſed æquiuocum, ſicque intelexit Porphyrius, quando in cap. de ſpecie dixit, ſi quis omnia entia vocet &c. vt optimè hic in litera exponit Author.

Porphyrius.

Vniuocatio tranſcendens quid ſit.

Sequitur in textu. Vniuocatio tranſcendens eſt vnitas alicuius conceptus ex natura rei potentis de pluribus generibus generaliſſimis prædicari. Vnde obſeruandum eſt quod licet hanc vniuocationem aliqui Scotiſtarum eſſe logicam dicant, hoc tamen eſt nimis late accipere logicam uniuocationem, præſertim cum non poſſit ens concipi ſub aliqua intentione logica: nam intentiones illæ ſolum limitatis habent applicari, vt clariſſimè docet doctiſſimus Mauritius quæſt. 10. vniuerſalium, & Doctor Subtilis ibi: Veruntamen ſi aliquo modo poteſt logica vniuocatio appellari, hoc eſt pro tanto, quia ſicut Metaphyſica agit de conceptibus, ità & logica, licet diuerſa ratione: nam Metaphyſica de primis, & logica de ſecundis intentionibus. Iſta autem vniuocatio tranſcendens, ſeu Metaphyſica venit ab aliquo conceptu rei inadæquato, ſiuè abſtractiuo, ſeu confuſo, & imperfecto; nam ens infinitum non eſt adeò ſimpliciter ſimplex, quin poſſit ab ipſa infinitate abſtrahi, & in ſe ſine infinitate concipi, & conſiderari, quamuis imperfectè, & inadæquate rei, à qua abſtrahitur, cum in re non inueniatur ens, quod non ſit finitum, vel infinitum, & in iſto conceptu entis imperfecto, & inadæquato, vniuocantur Deus, & creatura, & hæc vniuocatio poteſt vocari vniuocatio in conceptu: quia niſi abſtraheretur ens à ſuo modo intrinſeco, non fie-

Mauritius. Scotus.

ret huiuſmodi vniuocatio, & hoc eſt, quod dicunt alij, quod entis vniuocatio datur ſolum apud intellectum confuſe concipientem: prima vniuocatio ſcilicet phyſica fit quando natura abſtrahitur à ſua ſingularitate; ſecunda, id eſt, logica fit quando abſtrahitur realitas à differentijs, tertia vero, id eſt Metaphyſica, quando abſtrahitur conceptus à modis intrinſecis: prima eſt à parte rei: quia vna eſt natura, in qua vniuocata conueniunt: ſecunda eſt etiam in re: quia in re eſt una realitas perfecta, id eſt, concepta cum ſuo modo intrinſeco, in qua conueniunt uniuocata: tertia eſt etiam aliquo modo in re: quia licet ſit reſpectu conceptus rei inadæquati, tamen à parte rei ſibi aliquid correſpondet, ſcilicet illa, à quibus abſtrahitur; hæc autem vniuocatio tertia tranſcendens extenditur (vt aliquibus placet) ad Metaphyſicam, & logicam vniuocationem, non autem ad phyſicam: ſecundum alios verò (vt ſupra diximus) ſolum ad Metaphyſicam extenditur, & in iſta vniuocatione non requiritur eſſentialis incluſio conceptus vniuocantis: quia ſunt multi conceptus vniuoci tranſcendentes, qui non includuntur eſſentialiter, & quidditatiuè in illis, de quibus prædicantur: nam ſubſtantia eſt vera, bona, & una, & tamen neque verum neque bonum, neque vnum quidditatiue, & eſſentialiter in ſubſtantia includuntur.

Poſtremò circa hanc literam obſeruandum eſt pro intelligentia huius, quod dicit Author, quod conceptus tranſcendens eſt ille, qui prædicatur de multis generibus generaliſſimis & quod non eſt de ratione tranſcendentis, quod prædicetur de omnibus; ſed aliquid poteſt eſſe tranſcendens, quod prædicetur ſolum de vno genere generaliſſimo, & aliquod eſt tranſcendens, quod non prædicatur de aliquo genere; exemplum primi, ſapientia ſecundum ſuam rationem formalem prædicatur de ſapientia creata, quę eſt per ſe in genere, & de ſapientia increata, quæ eſt extra genus: exemplum ſecundi, infinitas, neceſſitas ſunt tranſcendentia, & non prædicantur niſi de Deo: quod autem iſta ſint tranſcendentia, apparet per illud commune dictum, ſcilicet, quod illud, quod dicitur de aliquo, quod eſt extra genus, eſt tranſcendens: nam eſt regula Doctoris Subtilis 8. diſtin. 1. quæſtione 3. quod illud, quod eſt indifferens ad finitum, & infinitum eſt tranſcendens: nam quidquid eſt in

Tranſcendẽs nõ eſt neceſſe quod prædicetur de omnibus.

Regula Scoti.

gene-

genere, ſiue ſit genus, ſiue differentia, ſiue ſpecies, quodlibet tale eſt finitum; genus eſt finitum: quia eſt in potentia ad differentiam, & natum perfici per eam; differentia eſt finita; quia caret actualitate generis, cum non includat ipſum genus in ſuo conceptu formali: ſpecies eſt finita: quia conſtituta ex realitatibus finitis, ſcilicet ex genere, & differentia: & ita cum omne, quod eſt in genere; ſit ex ſe finitum, quod eſt indifferens ad finitum, & infinitum eſt tranſcendens, & ita ſapientia, & quodlibet ſimile erit tranſcendens. Et quod de ratione tranſcendentis non ſit dici de pluribus, poteſt ſic perſuaderi: Sicut de ratione generis generaliſſimi eſt, quod non habeat aliquod genus ſuperueniens: quod autem dicatur de pluribus ſpeciebus, hoc accidit ei: quia poteſt eſſe genus ſine multis ſpeciebus, vt benè docet Doctor Subtilis, diſt. 8. 1. quæſt. 3. ſicut patet de hoc prædicamento, quando, quod eſt genus generaliſſimum, & tamen paucas, vel fortè nullas ſub ſe ſpecies habet; ita dicendum eſt, quod de ratione tranſcendentis eſt, quod non ſit per ſe in genere: quod autem dicatur de multis, hoc ſibi accidit, & confirmatur: quia non ſolum entis ſunt paſſiones ſimplices, quæ ſunt tranſcendentes, ſicut vnum, verum, bonum; verum etiam ſunt paſſiones diſiunctæ, quarum quælibet pars eſt tranſcendens, ſicut tota eſt tranſcendens, & tamen aliqua pars tantum vni competit, & non pluribus, ſicut patet de iſta paſſione diſiuncta, neceſſarium, vel contingens; finitum, vel infinitum: neceſſitas enim, & infinitas tantum Deo competunt, & hoc eſt, quod vult dicere Author in iſta litera. Sed quia hic facta eſt de entis vniuocatione mentio, vt oſtendam, quomodo ens ſit vniuocum Deo, & creaturæ, ſubſtantiæ, & accidenti; tria faciam, primo aliquas diſtinctiones pro intellectu vniuocationis præponam. Secundò ex his aliquas concluſiones eliciam. Tertiò argumenta fortiora aduerſariorum contra poſitionem noſtram diſſoluam.

Scotus.

Digreſſio de entis vniuocatione.

Quantum ad primum, ſit iſta prima diſtinctio. Conceptus poteſt ſumi multipliciter, vno modo pro potentia concipiente, ideſt pro intellectu: ſecundo modo pro ratione concipiendi, ſcilicet pro ſpecie intelligibili, qua mediante in abſtractiua cognitione intellectus concipit obiectum: tertio pro actu concipiendi, ſeu intelligendi, qui vocatur conceptus formalis; & eſt notitia, qua obiectum concipitur: quarto

Conceptus ſumitur multipliciter.

quarto pro conceptu obiectiuo; vt eſt res cognita, quæ potentiæ concipienti obijcitur, & talis conceptus obiectiuus eſt obiectum præſens intellectui ſub ratione mouentis, aut terminantis actum potentiæ, vel ſecundum aliquos, quod eſt in proxima diſpoſitione ad mouendum, vel terminandum intellectum, quemadmodum eſt obiectum relucens in ſpecie intelligibili, quæ vel actu mouet intellectum, vel eſt in proxima diſpoſitione ad mouendum; & iſte conceptus eſt duplex, qualitatiuus, qui eſt differentiarum, qui prædicatur in quale; & quidditatiuus, qui prædicatur in quid, vt conceptus generis, ſpeciei, & entis; eſt tamen obſeruandum, quod conceptus obiectiuus eſt prior conceptu formali, cuius reſpectu cauſa eſt, & principium: quia actus intelligendi cauſatur effectiuè ab obiecto conceptibili repreſentato in ſpecie intelligibili, vel ab ipſa ſpecie intelligibili repreſentante: ex quo ſequitur, quod cum quæritur, vtrum ens dicat conceptum vnum Deo, & creaturæ communem, quod non quęritur de conceptu primo, ſecundo, & tertio modis, ſed quarto modo nimirum de conceptu obiectiuo; ita quod quæritur, vtrum huic nomini ens correſpondeat aliqua ratio obiectiua, quæ de ſe poſſit terminare vnum actum intelligendi; quæ ratio ſit communis Deo, & creaturæ.

Conceptus obiectiuus ē prior conceptu formali.

Secunda diſtinctio ſit iſta, de realitate entis conceptus, duplex eſt Scotiſtarum opinio: aliqui enim volunt, vt Antonius Andreas primo Metaphyſices, quæſt. 1. & Antonius Trombeta 4. Metaphyſ. quæſt. 2. quod ens dicat communitatem realem, ita quod vnitati huius conceptus correſpondeat aliqua vnitas ex natura rei, aliter vniuerſalitas entis fictitium eſſet quoddam, & chymera; dicunt tñ, quod conceptus entis non dicitur realis realitate ſubiectiua, & exiſtentiæ: quodlibet enim quod eſt ſic reale, ſingulare eſt exiſtens, quod conceptui vniuerſali entis minimè competit, ſed eſt realis obiectiua realitate, quia eſt aliquod vnum obiectum conceptibile ex natura rei, habens eſſe obiectiuum in intellectu mediante aliqua ſpecie intelligibili repreſentante: Nam conceptus entis obiectiuus, cum ſit prior actu intelligendi: quia eſt ipſius cauſa, omnem actum intelligendi præcedit; ita quod non dependet ab actu intelligendi in fieri, & conſeruari, & per conſequens eſt realis; dicitur etiam realis: quia immediatè abſtrahitur à re, & ei ſubſiſtit aliqua res

Vtrum conceptus entis cōis Deo & creaturæ ſit realis.

ne ex natura rei. Tertia diſtinctio eſt talis. Alietas eſt quadruplex: quædam oppoſitionis, & hæc eſt inter conceptus contrariè oppoſitos, quales ſunt duarum differentiarum cōdiuidentium idem genus: vnaquæque enim differentia habet conceptum alium ab altera, vt patet; quædam eſt alietas diſparationis, & hæc eſt inter omnes conceptus diſparatos, cuiuſmodi ſunt diuerſarum ſpecierum eiuſdem generis, vel alterius generis, & ſuorum indiuiduorum; & etiam diuerſorum generum alterius, & alterius prædicamenti: quædam eſt alietas determinati, & determinantis, & hæc eſt inter omnes conceptus generis, & differētiarum: nam conceptus generis eſt conceptus determinati, vel determinabilis, & conceptus differentiæ eſt conceptus determinatiui, & determinantis, & inter hos conceptus ſcilicet generis, & differentiæ eſt ſemper ad minus alietas rerum formalium, & diſtinctio formalis: quædam eſt alietas neutralitatis inclusionis, vel indeterminationis, nimirum alicuius communis incluſi in aliquibus inferioribus, quod eſt indeterminatum ad quodlibet eorum; & ex hac ratione habet alium cōceptum a conceptu cuiuslibet eorum, ideſt non adæquatum cuilibet eorum; non tamen ſimpliciter alium conceptum, ſed aliquo modo; quia non conuertibilem, & omnino eundem; & hæc alietas veriſſimam identitatem ſecum compatitur: quia indiſſolubilem, non tamen omnimodam vt dixi: quia aliud eſt eſſe veriſſimè tale, & eſſe omnino, præcisè, & adæquatè tale, vt de ſe patet. Nam omne ſuperius habet neceſſariam connexionem ad quodlibet ſuum per ſe inferius: ita quod impoſſibile eſt, quod ſeparetur ab aliquo illorum, & eſt idem cuilibet eorum per indiſtinctionem, & incluſionem omnimodam: quia nec propriè diſtinguitur, nec diuiditur ab eis, vt dicit Bonetus 6. Met. comm. 1. & tamen non eſt præcisè, & adæquatè tale: quia tunc non maioris ambitus, & communitatis eſſet, quàm ſuum inferius; ideo dixi, quod habet alietatem neutreitatis, vel neutralitatis ſolum ad illa, id eſt, quod ſic eſt aliud ab eis; quod eſt neutrum illorum, vel nullum eorum adæquatè, & conuertibiliter, non tamen eſt ſimpliciter, & verè aliud ab eis, ſiue realiter, & eſſentialiter: quia hoc eſt impoſſibile. Et ideo quando dicimus, quod cōceptus entis eſt aliud a conceptu Dei, & creaturæ, intelligitur ſolum de alietate quarto modo. Et ſi quis

Alietas eſt quadruplex.

Bonetus.

ctam vnionem; & identitatem incluſiuam, quæ reperitur ex parte inferioris, & in eo fundatur: nec etiam ſuperius, & ſuum inferius conueniunt in aliquo tertio, & communiori conceptu: quia tunc eſſet proceſſus in infinitum: nam eodem modo quærendum eſſet de illo tertio, in quo alio tertio conueniret cum iſtis duobus inferioribus, & iterum de illo, & iſtis, & ſic in infinitum; & ideo dicendum eſt, quod ſuperius eſt illud, in quo inferius conuenit cum aliquo alio inferiori, & ſuperius eſt idem inferiori identitate inadæquata.

Nec etiam ſuperius, & inferius ſunt propriè idem ſpecie, ſi illud ſuperius ſit genus, & inferius ſit ſpecies; quia animal, & homo non ſunt (propriè loquendo) idem ſpecie; nec etiam diuerſa ſpecie, vt docet Bonetus 6. Metaphyſices; imò Philoſophus 10. Metaphyſices docet, quod non debet animal dici eſſe idem ſpecie, vel genere homini, neque diuerſum ab eo; ſed debemus dicere ſecundum Bonetum vbi ſupra; quod vnum eſt genus alterius, & aliud eſt ſpecies eius, & concludit, quod ſic ſemper aſcendendo, nunquam ſuperiora ſunt idem ſpecie, vel genere, nec etiam diuerſa cum ſuis per ſe inferioribus, in quibus quidditatiuè includuntur, & conſequenter infert, quod ſic vniformiter concludendum eſt de ente, quod non eſt propriè idem, nec ſpecie, nec genere cum ſuis inferioribus, nec etiam diſtinctum ab eis. Et ideo breuiter quantum pro nunc ſentio, dico, quod quando dicitur, quod conceptus entis eſt alius a conceptu Dei, & creaturæ, pro ly conceptus, nihil aliud intelligitur, niſi obiectum conceptibile, vel obiectum conceptum, aut quidditas conceptibilis, vel concepta; & non ſumitur obiectum ſimpliciter, aut quidditatem ſimpliciter, ſed cum additione alicuius ſecundæ intentionis ſignificantis aut aptitudinem, aut actum tale obiectum conſequentem; ita quod tale obiectum ſumitur cum aliqua dictione, diminutione, aut aliquo modo determinatione, & non abſolutè, & ſimpliciter; ratione cuius determinationis poſſunt multa alia prędicata ſecundæ intentionis conuenire ſibi, & de illo verificari. Et ideo ens non dicitur aliud ens (ſic ſimpliciter loquendo) à Deo, & creatura, quando dicitur, quod conceptus entis eſt alius, ſed talis alietas cadit ſuper nomen ſecundæ intentionis, & non ſuper

Bonetus.

nomen primæ intentionis, & denominat ipſum: imò ly alius eſt etiam ibi nomen ſecundæ intentionis: quia licet idem, & diuerſum ſint rès primæ intentionis, prout de eis tractat Phylosophus 10. metaphyſices, tamen vt generalius accipiuntur, vel ſaltem æquiuocè poſſunt eſſe nomina, vel res ſecundæ intentionis: eo quod in rebus ſecundæ intentionis inuenitur identitas, diuerſitas, & diſtinctio, conuenientia, & huiuſmodi, ſicut in rebus primæ intentionis, & ſic poſſunt æquiuocè ſumi pro rebus primæ intentionis, vel ſecundæ ſecundum Doctorem Subtilem in ſuis vniuerſalibus quæſtio. 24. vbi hoc de vno, & multis affirmat. Et ideo ad propoſitum, quando dicitur, alius conceptus, vel conceptus alius, tam determinans, quam determinatum, ſunt res ſecundæ intentionis, & ambo prædicantur de ſe inuicem, & ſimul de ipſo ente in communi, hoc pacto, ens eſt conceptus alius à Deo, & creatura, & hoc in recto, vel ſic in obliquo, ens dicit, vel habet conceptum alium à Deo, & creatura, & ſic ly conceptus, qui eſt ſecunda intentio, poteſt numerari in ente, in Deo, & in creatura, & numeraliter de vtroque prædicari, ſic dicendo; ens, & Deus; vel ens, & creatura ſunt duo conceptus, vel habent duos conceptus, aut ſunt alij conceptus, vel habent alios conceptus; ſicut dicimus, quod animal, & homo ſunt duo cõceptus, & habẽt aliũ, & alium cõceptum, & etiam conceptus animalis eſt alius à conceptu hominis, & tamen animal non eſt aliud ab homine; & ſic dico, quod quidditas entis & quidditas Dei, & creaturę, ſiuè ens, & Deus aut creatura non numerantur, nec habent inter ſe alietatem numeralem, nec aliam aliquam, vt ſic ſumuntur, & numerantur ſimpliciter nominibus primæ intentionis, & ſine aliqua additione, vel determinatione: quia ſic falſum eſt dicere; quod ens, & Deus, aut creatura ſunt alia, vel duo, vel quod ens eſt aliud à Deo, & creatura; ſed inſiſtendo in nominibus ſecundarum intentionum, vt quod alius eſt conceptus entis à Deo, & creatura, vel ens habet alium conceptum à Deo, & creatura; ex eo quod poteſt intelligi ens non intellecto Deo, aut creatura, vera eſt locutio. Et ratio huius dicti eſt iſta: quia iſta alietas non prouenit, ſeu conuenit ipſi enti in ſe, & ſine omni habitudine ad intellectum potentem cõcipere ipſum, reſpectu cuius dicitur obiectum conceptibile aut intelligile, vel in habitudine ad intellectum actualiter cõ-

Scotus.

cipien-

cipientem, reſpectu cuius dicitur obiectum conceptum, aut intellectum, & tunc ipſum ens producitur in eſſe diminuto: quia in eſſe cognito, aut intellecto, & ex huiuſmodi habitudinibus ad intellectum, & ex illis quæ conſurgunt in ipſo ente, ratione huiuſmodi habitudinum, prouenit, ſeu conſurgit in ipſo ente aliqua alietas, & aliqua ratio numeri, id eſt vnde poſſit dici aliud a Deo, & creatura; & ponere in numerum cum eis; & ratione quorum inſunt ſibi conſequenter diuerſæ ſecundæ intentiones, vt conceptus quidditatis, obiectum intelligibile, vel conceptibile, obiectum intellectum aut conceptum, alietas, diuiſio, diuerſitas, & huiuſmodi, quę in ſuis concretis dicuntur de ente ſumpto pro aliqua habitudine ſub aliqua intentione ſecunda, vt dicatur, ens eſt aliud obiectum conceptibile à Deo, vel creatura, vel aliud obiectum intelligibile, aut habet alium conceptum, vel conceptus entis eſt alius à conceptu Dei, aut creaturæ, & omnes iſtæ propoſitiones ſunt veræ, & ex his patet, quod conſequentia iſta non valet, conceptus entis eſt alius à conceptu Dei, & creaturæ, ergo ens eſt aliud a Deo, & creatura: quia in antecedente ſumitur ens non abſolutè, ſed ſub aliqua habitudine ad intellectum, & ſub aliqua intentione ſecunda conueniente enti ratione huius habitudinis, & ex illa habitudine conſurgente ſaltem occaſionaliter, & antecedenter, licet effectiuè ab intellectu, in conſequente verò ſumitur ens abſolutè, & ſine aliqua habitudine, & per conſequēs ſine aliqua ratione diuerſitatis, aut alietatis, aut quacunque ratione numeroſitatis, aut huiuſmodi ex aliqua prædicta habitudine conſurgente, & per conſequens ſine omni ſecunda intentione ab intellectu cauſata, moto ab huiuſmodi habitudinibus repertis in ipſo ente, & ideo in prædicta conſequentia eſt fallacia a ſecundum quid ad ſimpliciter, ut patet intelligenti.

Verum cū alietas ſit relatio diſquiparantiæ, vt patet, cogor huic diſtinctioni quadrimēbri de alietate addere quintū mēbrum. ſ. vnam alietatem pertinentē ad inferiora reſpectu ſuorū ſuperiorum: nam ita benè alietas fundatur in vno extremo ſicut ĩ alio, maximè in propoſito: ſicut enim ſuperius habet aliquam rationem alietatis reſpectu inferioris, eo modo quo nūc dictum eſt, ita & inferius cum nō cōuertibiliter, & adæquatè ſit idem cum ſuo ſuperiori ratione differentiæ ſu- *Alietas ſuperaddictionis.*

 per-

peradditæ videtur etiam habere aliquam alietatem reſpectu ſui ſuperioris, quæ poteſt alietas ſuperadditionis appellari: inferius enim ſuperius includit, & aliud ſuperaddit, ratione cuius incluſionis, & ſuperadditionis fundatur in inferiori relatio alietatis; nõ tamen vt dicatur aliud ſimpliciter, & ſine additione, ſed ſicut dictũ eſt de alietate fundata in ſuperiore reſpectu inferioris rõne neutreitatis incluſionis, & indeterminationis; nec pp hoc dicitur ſimpliciter, & abſolute aliud a ſuo inferiori, ſed cũ modificatione, & addictione, vt dixi; ſic pariformiter & per oĩa ſuo mõ dicatur de alietate inferioris reſpectu ſuperioris: homo. n. nõ debet dici ſimpliciter aliud, vel alius ab animali; ſed alius conceptus à conceptu animalis, vel aliud obiectum conceptibile, vel intelligibile, aut intellectum, vel conceptum, quam ſit animal, vel corpus, &c. ſicque dicatur ad propoſitum de Deo, & creatura reſpectu entis, & breuiter de omni inferiori reſpectu ſui ſuperioris: & ſic patet, quo modo intelligendum ſit; quod ens dicit alium conceptum à Deo, & creatura, quod benè nota.

Alietates in abſtracto tot ſunt quot sũt inferiora.

Addo tamen hic vnum, quod à ſublimioribus ingenijs tantummodo capi poteſt; ſcilicet, quod tot ſunt alietates in abſtracto in inferioribus reſpectu ſuperioris, quot erunt inferiora, & quot erunt fundamenta alietatis in eis; & etiam tot erunt alia in concreto (ſecundum modum prædictum capiendi alietatem) quot erunt inferiora; & tamen ipſæ alietates (vt ſaltem in generali ſumuntur) non diſtinguuntur niſi numero; ipſa verò alia diſtinguuntur numero, ſpecie, vel genere ſecundum naturam ipſorum aliorum: quia non oportet abſtracta tanta diſtinctione diſtingui, quanta diſtinguuntur concreta; licet concreta, & abſtracta idem ſignificent ſub alio, & alio modo ſignificandi, ut probat Doctor Subtilis in prædicamentis cap. de denominatiuis. In ſuperiori autem reſpectu inferiorum etiam tot erunt alietates in abſtracto, quot erunt inferiora; ipſum tamen ſuperius non erit niſi vnum aliud; & non multa alia: quia vt vult Scotus in quolib. quæſt. 11. relationes multiplicantur in abſtracto ad multiplicationem terminorum ad quos ſunt, vt ſi ſit vnum corpus habens vnam albedinem, illud corpus habet in ſe formaliter tot ſimilitudines numero diſtinctas, quot ſunt albedines numero diſtinctæ in quibuſcunq; alijs corporibus totius vniuerſi: quia omnibus eſt ſimile, & ad quodcunque

Scotus.

Scotus.

cunque illorum habet ſimilitudinem vnam diſtinctam numero ab alia ſimilitudine: quia (vt dicit ibi Scotus) ſimilitudo connumeratur termino connumerato, id eſt numerata albedine, vel numeratis albedinibus in alijs corporibus, ipſum tamen corpus non eſt multa ſimilia, ſed vnum ſimile tantum; ſicut etiam ſecundum aliud exemplum Doctoris Subtilis ibi; habens multas ſcientias eſt tantum vnus ſciens; quia concretum nō numeratur ex ſola numeratione formę, vel formarum in eo exiſtentium; ſed oportet, quod ſit numeratio ſuppoſiti habentis formam, vel illas formas; nunc autem quia in eodem ſubiecto poſſunt eſſe multę relationes ad multos terminos, vt in propoſito noſtro multæ alietates in eodem ſuperiori ad multa inferiora, ipſo tamen ſuperiori exiſtente vnico, & non multiplicato; ideo ipſum non erit niſi vnum aliud ſecundum modum ſupra poſitum, ſcilicet erit ſolus vnus alius conceptus, vel vnum aliud obiectum conceptibile, aut huiuſmodi, erunt tamen tot alietates in eo, quot erunt inferiora, quæ ſunt ſicut alia ſecundum modum ſupra poſitum, eo modo quo dicit Scotus in reportationibus Pariſienſibus ſuper primum ſent. diſtin. 2. in fine, quod tot ſunt primitates in ente, quot ſunt inferiora ſub ente, quibus ens eſt prius; ipſum tamen ens non eſt niſi vnū ptimum: ſic in propoſito noſtro dicatur de alietate reperta in conceptu entis reſpectu conceptuum inferiorum ꝑ modo iam declarato. Et iſta digreſſio bene intellecta valebit ad multa intelligenda in Theologia, nimirum quomodo in Chriſto ſunt duæ filiationes, & tamen Chriſtus non eſt duo filij, ut patet à Doctore Subtili in 3. ſent. diſt. 8. & in eodem libro diſt. 1. quæſt. 3. poſito quod Verbum in diuinis aſſumpſiſſet plures naturas humanas vtrum eſſet vnus homo, vel plures. & in libro 1. diſt. 12. quæſt. 1. in fine, quomodo & ſi pater in diuinis habeat in ſe duas productiones intrinſecas, ſcilicet generationem, & ſpirationem, & etiam multas extrinſecas reſpectu creaturarum; & tamen non dicitur, nec eſt niſi vnum producens, & ſic de infinitis alijs: & etiam per ſæpe valebit in phyſica, ſicut in 4. phyſicorum, quomodo licet idem locus habeat multas continentias reſpectu multorum locatorum, tamen non eſt niſi vnum continens, & vnū locans, vt probat Scotus in quolibetis quæſt. 11. & quomodo ex hoc ſequatur, quod non eſt alius, & alius locus, & ſi aliud,

Scotus.
Scotus.
Scotus.

aliud, & aliud locatum contineat, & ſic de infinitis dicatur in omni ſcientia, ſed de hoc alias.

Franciſcus de Marchia. Ioannes Canonicus. Gradus vniuocationis quadruplex eſt. Quarta diſtinctio eſt talis, quæ eſt Franciſci de Marchia & ponitur à Ioanne Canonico primo phyſ. quæſt. 3. quadruplex eſt gradus vniuocationis; primus eſt, quando aliquod deſcendit in ſua vniuocata ſecundum eandem rationem, ſecundum eundem modum eſſendi eis communem, ſecundum eundem ordinem eſſentialem, & ſecundum eundem gradum eſſentialem eis communem: & iſte modus vniuocationis eſt perfectiſſimus gradus poſſibilis reperiri in creaturis, & iſta vniuocatio eſt tantum in ſpecie ſpecialiſſima; *De primo gradu vniuocationis.* ſpecies enim ſpecialiſſima deſcendit in indiuidua ſecundum eandem rationem, & ſecundum eundem modum eſſendi; quia inter indiuidua non eſt ordo, eſſentialis, ſed inter ſpecies ſolum; ſpecies itaque non deſcendit per prius in vno quam in alio indiuiduo; deſcendit etiam ſecundum eundem gradum perfectionis: quia indiuidua eiuſdem ſpeciei ſunt æquè perfecta eſſentialiter; & hinc eſt, quod in ſpecie ſpecialiſſima eſt tantum perfectiſſima comparatio.

De ſecundo gradu vniuocationis. Secundus gradus vniuocationis eſt minor iſto, & eſt, quando aliquod deſcendit in ſua vniuocata ſecundum eandem rationem; ſecundum eundem modum eſſendi, & ſecundum eundem ordinem eſſentialem, ſed non ſecundum eundem gradum perfectionis, vt animal deſcendit in ſuas ſpecies ſecundum eandem rationem, id eſt, per ſubſtantiam animatam ſenſibilem, quæ eſt in omnibus animalibus ſecundum eundem modum eſſendi, & ſecundum eundem ordinem eſſentialem; non deſcendit autem in eis ſecundum eundem gradum perfectionis; alium enim gradum perfectionis habet animal in homine, alium in equo, & hoc ratione differentiæ ſuperadditæ, & ideo penes hoc genus recedit ab vniuocatione, & ad æquiuocationem accedit; propter quod 7. *Ariſtoteles.* phyſicorum dicit Ariſtoteles, quod in genere latent æquiuocationes. In quibus verbis Philoſophus duo innuit; primum multiplicitatem, & diuerſitatem graduum generis, penes quam eius æquiuocatio attenditur. Secundum, vnitatem rationis penes quam eius attenditur vniuocatio, & hoc cũ dicit, latent æquiuocationes: ſub aliquo enim generis habent æquiuocationes latere ſi latent, hoc autem ſub quo latent eſt vnitas rationis eius.

Ter-

Tertius gradus vniuocationis eſt minor prædictis duobus, & eſt quando aliquod deſcendit in ſua vniuocata ſecundum eandem rationem, & ſecundum eundem modum eſſendi, non tamen ſecundum eundem gradum perfectionis eſſendi, & eſſentialem ordinem, ſicut numerus deſcendit in ſuas ſpecies: deſcendit enim numerus ſecundum eandem rationem numeri in communi, & ſecundum eundem modum eſſendi, ſed ſecundum alium, & alium gradum perfectionis: perfectiorem enim gradum numeri participat ternarius, quam binarius; deſcendit etiam in ordine quodam eſſentiali, non ordine ſuperiorum, & inferiorum, ſed per prius deſcendit in vnam ſpeciem, quam in aliam, vt prius in binarium, quam in ternarium, & ſic aſcendendo, & iſte gradus vniuocationis accedit ad analogiam. *De tertio gradu vniuocationis.*

Quartus gradus eſt adhuc minor prædictis, & eſt quando aliquod deſcendit in ſua inferiora ſecundum eandem rationem tantum, non ſecundum eundem modum eſſendi, nec ſecundum eundem gradum perfectionis, nec ſecundum eundem gradum eſſentialem, & ſic ens deſcendit in Deum, & creaturam, in ſubſtantiam, & accidens; ratio enim entis eſt in ſe eadem in Deo, & creatura; ſubſtantia, & accidente; habet tamen diuerſum gradum perfectionis in eis: nam Deus perfectior eſt creatura, ſubſtantia accidente; prius etiam deſcendit in Deum, & ſubſtantiam, quam in creaturam, & accidens: nam creatura Deum ſupponit, & accidens ſubſtantiam, habet etiam alium modum eſſendi in ſubſtantia, & accidente, Deo, & creatura: quia in Deo habet eſſe independens, dependens in creatura; in ſubſtantia habet eſſe per ſe, in accidente eſſe habet in alio: & iſte eſt infimus gradus vniuocationis, habens multum de æquiuocatione, & hac vniuocatione, quæ ſtat cum analogia, ens dicitur vniuocum Deo, & creaturæ, & ſubſtantiæ, & accidenti, & hæc quo ad primum. *De quarto gradu vniuocationis.*

Quo ad ſecundum, ſit hæc prima concluſio. Ens quod eſt commune Deo, & creaturæ, dicit vnum conceptum proprium alium, & vniuocum Deo, & creaturæ, hæc concluſio ſic declaratur Impoſſibile eſt eundem conceptum eidem intellectui eſſe ſimul certum, & dubium; ſed aliquis intellectus eſt certus de aliquo, quod eſt ens; dubitando an ſit Deus, & creatura, ergo alius eſt conceptus entis a conce- *Prima conc.* *Ratio Sco. de entis vniuocatione explicatur & defenditur.*

ptu Dei, & creaturæ. Pro intelligentia huius rationis ſunt duo obſeruanda: primum, quod ens ſecundum omnes dicitur in quid de Deo, & de decem prædicamentis: nam illud dicitur prædicari de aliquo in quid, per quod conuenienter reſpondetur ad interrogationem factam per quid, vt docet Ariſtoteles primo Topicorum cap.4. in hæc verba. In eo quod quid prædicari, ea dicuntur, quæcũque conuenit eum, qui interrogatus eſt, reſpõdere quid eſt, quod propoſitũ eſt, quemadmodum de homine conuenit eum, qui interrogatus eſt, quid, id eſt, quod propoſitum eſt, dicere, quod animal: modò ſi quæratur, quid eſt Deus, rectè reſpondetur, quod eſt ens: & ſi quæratur, quid eſt ſubſtantia? rectè quod eſt ens, ergo ens de Deo, & decem prædicamentis prædicatur in quid: conceptus itaque entis in Deo, & in creatura eſſentialiter, & quidditatiuè includitur: nam omne prædicatum in quid, includitur eſſentialiter, & quidditatiuè in ſubiecto, vt patet. Secundò obſeruandum eſt, quod Antiqui quando de primo principio diſputabant, aliqui dicebant, quod primum principium eſt ignis. Aliqui quod eſt aqua, qui dicebant, quod primum principium eſt ignis, & dubitabant, an illud principium eſſet Deus, vel creatura, erant certi, quod creatura erat ens quidditatiuè, & ſimiliter de Deo, & ſic intellectus eorum erat certus de conceptu entis, & dubius de duobus, id eſt, an illud principium eſſet Deus, uel creatura; iſta certitudo non erat penes vocem ſeu nomen tantum, ſed penes conceptum: nam Antiqui non diſputabant de nominibus; ſed de conceptibus per nomina ſignificatis: ſi ergo intellectus eorum erat certus de conceptu entis, ſcilicet, quod primum principium erat ens, & dubius de duobus conceptibus, videlicet, an eſſet Deus, uel creatura, ſequitur, quod ens commune Deo, & creaturæ vere dicat alium conceptum à conceptu Dei, & creaturæ: quia aliàs idem intellectus de eodemmet conceptu eſſet certus, & dubius, quod implicat contradictionem: cum itaque conceptus entis ſit aliud a conceptu Dei, & creaturæ, & quidditatiuè includatur in conceptu Dei, & creaturæ, ſequitur neceſſario, quod erit conceptus vniuocus: æquiuocum enim nullum conceptum dicit, ut optimè patet ex Ariſtotele in definitione æquiuocorum.

Ens dicitur in quid de Deo, & Creatura.

Ariſtoteles.

Antiquorũ de primo principio uariæ opiniones.

Ariſtoteles.

Sed huiuſmodi ratio moleſtatur ab aduerſarijs, qui conantur

nantur oſtendere ipſam non concludere, & primo ſic, ponamus caſum, quod in ſacco vno eſſent ſimul Canis latrabilis, & Canis marinus, & vnus eorum moueat ſaccum; tunc eſſem certus, quod Canis mouet ſaccum, & dubitarem, an eſſet Canis latrabilis, vel Canis marinus, & ita hoc modo arguendi concluderetur, quod hoc nomen Canis eſſet vniuocum illis, quod eſt falſum. Item ſecundo arguitur ſimiliter de duobus hominibus exiſtentibus in una, & eadem camera obſcura, quorum quilibet Franciſcus appellatur, & vnus eorum me percutiat, tunc certus ſum, quod Franciſcus me percuſſit, & dubito de hoc Franciſco, vel illo, ergo Franciſcus erit vniuocus illis, quod eſt falſum. Item ſum certus de aliquo, quod eſt animal, & dubito, an ſit rationale, vel irrationale, ergo animal erit vniuocum rationali, & irrationali, quod eſt falſum. Præterea, ſum certus de aliquo, quod eſt ens, & dubito, an ſit ens reale, vel rõnis, ergo ens erit vniuocum enti reali, & rõnis, quod etiam eſt falſum: multæ aliæ huiuſmodi inſtantiæ poſſent confici, contra hanc Scoti rationem; quæ tamen ipſam haud infringere poſſunt, ut patebit. Obſeruandum eſt itaque, quod hæc Scoti ratio hoc vno fundamento præſuppoſito tenet, quod ipſe ponit 8. diſt. 1. ſent. quæſt. 3. ſcilicet, quod ad cognitionem Dei ab inferiori ad ſuperius deuenimus, ut hoc eſt Socrates, ergo homo, ergo animal, ~~ergo animal~~, ergo corpus, ergo ſubſtantia, ergo ens, & totus iſte proceſſus eſt à poſteriori ad prius in ordine confusè concipiendi, & via naturæ. Nam innata eſt nobis naturaliter via ex notioribus nobis ad ea, quæ ſunt magis nota naturę producere; nobis aũt ſunt magis nota cõfuſa magis, id eſt, compoſita, ex Ariſtotele, & Com. 1. phyſicorum tex. com. 2. deinde fit regreſſus. Ens aut finitum, aut infinitum, ſi finitum, creatura, ſi infinitum, Deus, & hoc via doctrinæ, & in proceſſu diſtinctè concipiendi, in quo procedimus à magis vniuerſalibus ad minus vniuerſalia: & iſti duo proceſſus negari non poſſunt; quia diffusè habentur ab Ariſtotele 1. phyſicorum à tex. 2. vſque ad 4. Et diuiſio entis per finitum, & infinitum eſt manifeſta etiam apud Ariſtotelem, ut optimè docet Doctor Subtilis in 1. ſent. diſt. 3. quæſt. 2. & in tractatu de primo principio incomplexo: ſi ergo ens aliquod eſt finitum, & aliquod infinitum, & quando ens diuiditur, non diuiditur ſolum vox, ſed verè conceptus ſignificatus

Ariſtoteles. *Comentator.* *Scotus.*

gnificatus per vocem, cum diuiſio præſupponat diuiſum eſſe aliquod poſitiuum, & verè aliquid (& maximè quando diuiſum diuiditur per aliqua, & non in aliqua, ſicut uox æquiuoca) ens ergo dicit conceptum communem Deo, & creaturæ: hoc ergo præſuppoſito tenet ratio Doctoris Subtilis, & inſtantiæ contra eam non concludunt.

Cano. Ad primam reſpondet Ioannes Canonicus, quod in illo caſu tantum eſſem certus de illa voce Canis, & non de aliquo conceptu: ſed hoc nihil eſt: eodem enim modo diceret Aduerſarius ad rationem Scoti: quia tantum eſſet quis certus de iſta voce ens. Vigerius in 1. diſt. 3. quæſt. 1. dat ſolutionem vnam deridendam, dicens, quod in ſimili caſu Deus non permiteret me dubium, ſed faceret me certum de altero. Dicit ſecundò, quod eſſem certus ſub diſiunctione, quod latrabilis, vel piſcis moueret ſaccum; non autem quod Canis in communi: quia nihil eſt commune reale, ſed ſola vox, licet non eſſem certus de altera parte determinatè; ſed hæc reſponſio non tollit difficultatem: quia ſic etiam poſſet dicere Aduerſarius ad rationem Scoti. Ideo Trombeta 4. metaphyſ. quæſt. 2. dicit, quod in illo caſu ego ſum certus de conceptu animalis, & non de conceptu Canis: quia nullus eſt, & ab illis duobus nullus alius conceptus immediatus abſtrahi poteſt, niſi conceptus animalis. Et ſi dicas, non tantum ſum certus de conceptu animalis, ſed de aliquo magis particulari commune illis. Reſpondet, quod ille eſt conceptus animalis communis præciſè illis duobus per multa accidentia, quæ faciunt, quod ille conceptus communis animalis ſit tantum illis duobus communis, & hæc ſolutio tollit etiam ſecundam inſtantiam; Vnde ſi ſum certus, quod Franciſcus me percuſſit, non ſum certus, niſi quod aliquis homo, cui impoſitum eſt hoc nomen Franciſcus me percuſſit, itaquod certitudo cadit ſuper conceptum hominis, & non ſuper conceptum aliquem ſuppoſitalem communem, qui ſit inferior ad conceptum ſpecificum: quia impoſſibile eſt dari talem conceptum; ſequeretur enim, quod conceptus hominis non eſſet conceptus ſpeciei ſpecialiſſimæ, aut quod conceptus ſuppoſitalis eſſet pluribus communicabilis, & ita cum ſum certus, quod Franciſcus me percuſſit, non ſum certus niſi, quod hic homo, aut ille, cui impoſitum eſt hoc nomen Franciſcus, me percuſſit.

Reſpondet Vigerius ad difficultatē, ſed non bene.

Reſponſio Trombetæ.

Inſtantia.

Solutio.

Et ſi

Et ſi dicatur, idem poteſt dici de ente, quod cum ſum certus, quod aliquod eſt ens; ſum certus, quod eſt hoc ens, aut illud ens, & dubito de quolibet iſtorum determinatè. Dicit quod non eſt conſimilis impoſſibilitas abſtrahendi conceptum communem a pluribus entibus, ſicut a pluribus ſuppoſitis eſt poſſibile abſtrahere conceptum communem inferiorem conceptu ſpeciei ſpecialiſſimæ propter rationes adductas. Ad tertiam concedo, quod animal dicit alium conceptum a conceptu rationalis, & irrationalis, & hoc ſolum probat argumentum, & conceptus ille eſt vniuocus, ſed non vniuocè dictus; quia eſſentialiter in eis non includitur. *Inſtatur.* *Soluitur.*

Ad quartum reſpondet Franciſcus, quod in illo caſu ego certus ſum de voce, ſed non de conceptu, & hanc eandem reſponſionē adducunt Ioannes Canonicus; Antonius Trōb. & Vigerius: ſed Bargius 3. diſt. 1. quæſtio. 2. dicit quod hæc ſolutio nulla eſt: quia ita reſponderet Aduerſarius ad argumentum Scoti, ideo rèſpondet ipſe, quod in via Scoti eſt problema; quod ens commune enti reali, & rationis ſit vniuocum, vel æquiuocum: quoniam in diſtin. 29. 1. ait quod eſt æquiuocum, & in 3. quolib. art. 1. & clarius 39. diſt. 1. reportationum tenet, quod eſt vniuocum, ſed in rei veritate hæc ſolutio eſt nulla: nam ſi eſt problema in via Scoti, quod ens ſit vniuocum, vel æquiuocum enti reali, & rationis; ſi quis teneret, quod eſſet æquiuocum, vt ferè omnes Scotiſtę tenent de mente Scoti & ad quam etiam opinionem magis Scotus declinat; quomodo huic rationi reſponderet? Tenenda eſt ergo reſponſio Franciſci, & aliorum Scotiſtarum, ſcilicet, quod ille conceptus de quo eſt certitudo, eſt tantum vocis; quia non includitur, nec ſaluatur talis conceptus ex parte rei in ente reali, & rationis, & ideo benè dicit Scotus: Intellectus certus de vno conceptu, non dicit de vna voce, hoc eſt certus de vno conceptu ex natura rei, & ratione formali primi ſignificati, hoc modo intellectus eſt certus de quolibet, quod eſt ens ex propria natura illius, & non ſolum quod eſt illa vox; non ſic autem de ente reali, & rationis: nec eſt ſimile de ente communi Deo, & creaturæ, & de ente communi enti reali, & rationis: nam ens commune enti reali, & rationis dicit ſolum vocem, non conceptum, & ratio eſt: quia ab ente reali, & rationis cum ſint conceptus ſimpliciter ſimplices, non poteſt abſtrahi conce-

Reſponſio Frāciſci, quę adducitur a Canonico, ab Ant. Trōb. à Vigerio.

Reſponſio Bargij.

conceptus tertius communis vtriſque; alias conceptus entis realis, & conceptus entis rationis non eſſent conceptus ſimpliciter ſimplices:reſolubiles enim eſſent in conceptum illum communem illiſis, at conceptus Dei, & creaturæ non ſunt conceptus ſimpliciter ſimplices, ideo reſolui poſſunt in conceptum entis realem communem eis: & ita ens, quod eſt commune Deo,& creaturæ non ſolum dicit vocem communem, ſed conceptum, qui à Deo, & creatura abſtrahitur: ens verò commune enti reali,& rationis ſolum vocem communem dicit,& non conceptum,quod bene nota.

Secunda conclu. Concluſio ſecunda, ens communiter ſumptum non eſt vniuocum omnibus entibus vniuocatione phyſica:quia conceptui entis communiter ſumpti, non correſpondet in re extra vna natura: nam conceptui, entis in communi ſubſunt omnia entia,quæ certum eſt, quòd non dicunt aliquam vnam naturam.

Tertia cõcl. Concluſio tertia. Ens commune Deo, & creaturæ non eſt vniuocum omnibus entibus vniuocatione logica, accipiendo propriè logicam vniuocationem, quæ concluſio eſt contra nonnullos Scotiſtas, & ratio eſt: quia ens non dicit vnam realitatem, quę poſſit concipi ſub aliqua intentione logica ſcilicet generis, ſpeciei, differentiæ;& licet aliqui dicant, quod poteſt concipi ſub intentione vniuerſalis quæ eſt intentio ſecunda, vel logica, hoc eſt falſum, & contra Doctorem Subtilem quæſt. 10. vniuerſalium vbi negat ens poſſe concipi ſub ratione vniuerſalis: & ſi dicatur, quod ideo Doctor Subtilis negat ibi,quod ens poſſit concipi ſub ratione vniuerſalis: quia tenet ens eſſe æquiuocum in logica.Dico, quod hoc nihil eſt: quia poſita etiam vniuocatione metaphyſica entis, adhuc ens non poteſt dici vniuerſale, tum quia præcisè intentio vniuerſalis conceptibus limitatis competit, & reponibilibus in prædicamento: tum quia nihil ponitur ſub aliquo genere, quod non contineatur ſub aliqua ſpecie illius generis, ſi ergo ens eſſet vniuerſale, quod eſt genus ad quinque vniuerſalia, vel ergo eſſet genus, vel ſpecies &c. ſicut ſi Sortes eſt animal, vel ergo eſt homo, uel equus,vel aſinus &c. Tum quia vniuerſale includit imperfectiones quaſdam ſcilicet diuiſibilitatem, determinabilitatem, potentialitatem, & plurificabilitatem, ut docet Scotus in reportationibus lib. 1. diſt. 19. quæſt. 5. & alibi ſæpè,

Scotus.

quæ

quæ non poſſunt conuenire enti, cum includatur quidditatiuè in Deo.. Et ſi dicatur, quod iſta non impediunt: quia omnia iſta enti conueniũt, ſed non naturæ diuinæ in ſe, vel enti infinito, vt diſt. 5. primi habet Scotus, ſaltem poteſt dici, quod potiſſima ratio, quare ens non eſt vniuerſale, eſt, quia non eſt diuiſibile, nec contrahibile per realitates, neque ex ipſo, & ſuo contractiuo conſtituto, eſt compoſitum, vt præciſè tale, nec compoſitione rerum, nec compoſitione realitatum, vt docet Doctor ſubtilis primo report. diſt. 25. quæſt. 2. Qui tamen eſſet addictus Antonio Andreæ, & quamplurimis alijs Scotiſtis, poſſet dicere, quod amplè accipiendo vniuocationem logicam, & vniuerſale, ſcilicet pro vnitate conceptibili ſub aliqua ſecunda intentione, ſiue ſit limitata, ſiue tranſcendens, & vniuerſale pro communi, vel tranſcendenti, ſiue extra genus, quod ens iſto modo eſt vniuocum logica vniuocationeꝫ proprie tamen loquendo (vt dixi) conſideratio de vniuerſali eſt, vt eſt applicabile his, quæ in libris prędicamentorum conſiderantur, quæ omnia cum ſint in genere, ſunt finita, & limitata, & non tranſcendentia.

Scotus. *Scotus.*

Concluſio quarta. Ens communiter ſumptum eſt verè vniuocum omnibus entibus vniuocatione metaphyſica, ſic intelligendo, vt dictum eſt ſupra, quod ens dicit aliquem vnum conceptum abſtrahibilem ab omnibus entibus participantibus ens quidditatiuè, ſecundum quem conceptum ens eſt prædicabile de omni ente vniocè, & realiter, & hæc concluſio probatur ſic: quæcunque diſtinguuntur eſſentialiter, & non ſecundum rationem communem incluſam in eis, habent aliquam vnam rationem communem, in qua conueniunt, & ſi illa ratio communis includitur in illis quidditatiuè, erit eis communis, & vniuoca; ſed Deus, & creatura ſunt huiuſmodi, ergo &c. Maior eſt nota: quia oppoſitum prædicati infert oppoſitum ſubiecti. Minor probatur: nam ſi Deus à creatura diſtinguitur, aut diſtinguitur inquantum res & ens, aut non: ſi dicas, quod non, habeo propoſitum; ſi dicas, quod ſic, ergo omne ens, & res à creatura diſtinguitur: conſequentia patet, quia ab vna de in quantum, ad vnam de omni, valet conſequentia, ſed conſequens eſt falſum: quia tunc creatura cum ſit aliqua res, diſtingueretur à ſe ipſa: ergo dicendum eſt, quod Deus, & creatura non diſtinguuntur inquantum ens, & res, & per conſequens ens

Quarta concluſio. *Regula logicalis.*

dicit vnum conceptum communem Deo, & creaturis in eis quidditatiuè incluſum, & ita vniuocum. Et confirmatur per Ariſtotelem 2.Metaphyſices tex.com.4.vbi arguit,principia ſempiternorum eſſe veriſſima: quia in alijs ſunt cauſa vniuoca veritatis; & exemplificat de igne; ſed comparatio non poteſt fieri niſi in vniuoco,vt docet Philoſophus 7.Phyſicorum;ergo cum illa ſint cauſa veritatis ſempiternorum,erunt veriſſima,& per conſequens veritas vniuocè dicitur de ſempiternis, & de principijs ſempiternorum, ergo ens, quod eſt ſubiectum veritatis, dicitur vniuocè de Deo, & de ſempiternis: Vnde ſcribit Ariſtoteles probando, quod principia ſunt veriſſima. Vnumquodque eſt maximè tale, propter quod alijs ineſt vniuocatio,& exemplum eſt de igne;& ex hoc cõcludit,ſempiternorum principia eſſe veriſſima: conſequentia iſta non valet, niſi virtute huius minoris, principia ſempiternorum ſunt cauſa vniuoca veritatis in alijs: ſi autem in iſta minori intelligat, quod principia illa ſunt æquiuoca, vel analoga; erunt quatuor termini in ſyllogiſmo Philoſophi, quod non eſt dicendum: ergo vult, quod illa principia ſint cauſa vniuoca, & per conſequens, veritas, & ens dicuntur vniuocè de ſempiternis, & cauſis ſempiternorum.

Ariſtoteles.

Quinta concluſio.

Quinta concluſio, & vltima. Ens licet vniuocè prædicetur de Deo, & creatura, ſubſtantia, & accidente, tamen non prædicatur vniuocè de omnibus per ſe intelligibilibus: quia non de differẽtijs vltimis,& proprijs paſſionibus:prima pars huius cõcluſionis patet ex ſuperius dictis: ſecunda verò pars probatur, & primò videndum eſt, quæ ſit differentia vltima, & non vltima: Differentia vltima eſt, quæ accipitur ab vltima realitate, vt in albedine ſunt diſgregatiuitas, & coloreitas, quæ non ſunt duæ res, ſed realitates, quarum vltima realitas eſt diſgregatiuitas: quando ergo differentia ſumitur ab vltima realitate,differentia talis appellatur vltima: Differentia verò non vltima eſt, quando non accipitur ab vltima realitate, ſed à re, vt ſi in homine ponantur plures formæ ſubſtantiales, vt expreſsè ponit eas Doctor ſubtilis in 4.ſentent. diſt.12. in materia de Euchariſtia; tunc à forma priori accipitur ratio generis, ſiue conceptus animalis ab anima ſenſitiua, & ab anima intellectiua accipitur ratio differentiæ: & ſi anima intellectiua eſt ens quidditatiuè, etiam conceptus differentiæ ab ea acceptus, erit ens quidditatiuè, ſed talis conceptus

Differentia vltima quid ſit.

Differentia non vltima quæ ſit.

Scotus.

ceptus

ceptus non eſt vltima differētia: quia nec anima intellectiua. Anima enim intellectiua, licet ſit vnica, & ſimplex forma; habet tamen plures realitates, in quas poteſt reſolui, & ita non eſt conceptus ſimpliciter ſimplex: nam eſt ens quidditatiuè, & certum eſt, quod in ipſa anima intellectiua eſt aliqua realitas prior, à qua accipitur conceptus entis, in quo conuenit cum alia anima: at quia vna anima eſſentialiter ab alia differt, & non per conceptum entis: quia non poſſunt eodem quidditatiuè conuenire, & differre, ergo differt per aliam realitatē, & illa realitas, qua anima vna ab alia differt, eſt ſimpliciter vltima realitas animæ, faciens ipſam differre à quocunque alio, quod non eſt ipſa, & ita illa vltima realitas, qua anima intellectiua vltimatè differt ab alia anima, erit primò diuerſa ab vltima realitate alterius animę, & differentia, quæ accipitur ab illa vltima realitate, dicitur vltima differentia. Sic ergo declarata & intellecta hæc concluſio probatur ſic quo ad primam eius partem, ſcilicet, quod ens non dicatur vniuocè de vltimis differentijs: quæ ſunt primò diuerſa, nihil includunt quidditatiuè, ſed vltimæ differentiæ ſunt primò diuerſæ, ergo non includunt ens quidditatiuè. Maior eſt Philoſophi 5. Metaphyſic. tex. non habente commentum, & 10. tex. comm. 12. vbi ponit diſcrimen inter primò diuerſa, & differentia, dicens, quod differentia ſunt illa, quæ in aliquo conueniunt quidditatiuè, & aliquo differunt, vt homo, & aſinus: ſed primò diuerſa ſunt, quæ in nullo quidditatiuè conueniunt, vt duæ vltimæ differentiæ, & verba Ariſtotelis ſunt iſta in 10. Metaphyſices tex. 12. Diuerſum namque, & illud à quo diuerſum, non eſt neceſſe aliquo eſſe diuerſum; omne enim quodcunque ſit ens, aut idem, aut diuerſum; differens verò ab aliquo, aliquo differens eſt: quare neceſſe eſt aliquid idem eſſe, quo differunt, hoc verò idem aut genus, aut ſpecies eſt: omne namque differens aut genere, aut ſpecie differt &c. Probatur minor: quia capio vnam vltimam differentiam, quæ ſit A. & aliam, quæ ſit B. tunc quæro, vel includunt ens quidditatiuè, vel non; ſi non, habeo propoſitum, quod ſunt primò diuerſa, & quod ens non eſt prædicatum vniuocum dictum in quid de eis: ſi ſic, ergo aliquo conueniunt, & aliquo differunt: quęro de illis per quę differunt, vt prius, vel ergo erit proceſſus in infinitum in differentijs, vel erit dicendum, quod ens de illis non prædicatur

Ariſt.

Diſcrimen inter primò diuerſa, & differentia.

quidditatiuè, nec per conſequens vniuocè: Secunda pars ſcilicet, quod ens non prædicetur quidditatiuè de ſuis paſſionibus, probatur ſic: quod ponitur in ratione formali alicuius tamquam additum, non prædicatur in quid de illo; ſed ens ponitur in definitione paſſionum tamquam additum, ergo ens non prædicatur in quid de eis. Maior eſt Philoſophi 7. Phyſic. vbi inquit, quod ſubſtantia non prædicatur in quid de accidente: quia ponitur in eius definitione ſicut additum. Minor eſt etiam Philoſophi Poſter. 1. tex. 9. & 7. Metaphyſ. tex. 17. & 19. Et confirmatur. Ariſtoteles primo Poſter. tex. com. 35. inquit, quod propoſitiones per ſe non conuertuntur; quod non intelligitur, ſimpliciter non conuerti, ſed vult dicere, quod non conuertuntur in propoſitiones per ſe: nam licet iſta ſit per ſe, homo eſt animal, iſta tamen animal eſt homo, non eſt per ſe: ſimiliter, licet iſta ſit per ſe, ens eſt vnum; iſta tamen non eſt per ſe vnum eſt ens; & ita ſi non eſt per ſe, non eſt quidditatiua: nam à quocunque negatur ſuperius, ab eodem negatur inferius; vt à quo negatur animal, negatur homo; ſed per ſe prædicari, eſt quid ſuperius ad quidditatiuè prædicari: omnis enim prædicatio quidditatiua eſt per ſe; ſed non è contra: nam prædicationes ſecundi modi ſunt per ſe, & tamen non ſunt quidditatiuè, & ita ens non prædicatur vniuocè de vltimis differentijs, neque de proprijs paſſionibus. Obſeruandum eſt tamen, quod licet ens de vltimis differentijs, ac proprijs paſſionibus non prædicatur vniuocè, eſt tamen ad illa vniuocum prædicatum, differentia autem inter vniuocè prædicari, & eſſe vniuocum prædicatum iam ſupra dicta eſt.

Ens nõ prædicatur in quid de proprijs paſſionibus.

Philoſophus.

Quo ad tertium, & vltimum videndum, ſoluenda ſunt fortiora Aduerſariorum argumenta contra entis vniuocationem, quæ ſunt ſex, quorum primum eſt tale. Illis, quæ ſunt totaliter, & immediatè ſub extremis contradictionis, nihil eſt commune vniuocum, Deus, & creatura; ſubſtantia, & accidẽs ſunt huiuſmodi, ergo &c. Maior probatur. Omnis conceptus cõmunis eſt neuter reſpectu illorũ, quibus eſt communis, ſed nullus conceptus reſpectu contradictoriorũ eſt neuter, ſed neceſſario eſt alter illorũ: quia aliàs cõtradictoria haberẽt mediũ, ergo &c. Minor patet: nã Deus, & creatura ſunt ſub iſtis extremis contradictionis nimirũ dependere, & non dependere; cauſatũ & non cauſatum, eſſe à ſe, & nõ eſſe à ſe.

Primum argum.

Ad hoc

Ad hoc argumentum dicó, quod extrema contradictionis poſſunt dupliciter accipi, ſcilicet formaliter, & pro ſubſtrato: ſi intelligatur, quod Deus, & creatura ſint præcisè extrema contradictionis formaliter, maior eſt vera; minor eſt falſa; Deus enim & creatura non ſunt præcisè hoc, quod eſt eſſe ab alio, vel non eſſe ab alio: quia illa negatio etiam dicitur de Chymera; ſicut creatura non eſt præcisè illa negatio non neceſſe eſſe: quia hoc etiam conuenit Chymeræ: ſi autem intelligatur quod Deus, & creatura ſunt extrema contradictionis pro ſubſtrato, id eſt, Deus, & creatura ſunt quibus conueniunt alterum contradictionis extremum: maior eſt falſa, & minor vera: nam omnia diuidentia per ſe aliquid commune, ſunt talia, quod de ipſis dicuntur extrema contradictionis, & tamen vniuocantur in ipſo communi diuiſo: ita Deus, & creatura, ſubſtantia, & accidens poſſunt recipere prædicationem contradictoriorum, & tamen habere aliquod commune, in quo vniuocantur, & ſic patet, quomodo hoc argumentum peccat ſecundum fallaciam æquiuocationis. *Ad primũ argum.* *Extrema contradictionis dupliciter conſiderari poſſunt.*

Secundo arguitur. Quæ ſunt primò diuerſa, in nullo conueniunt, ſed Deus, & creatura, & vnum prædicamentum ab alio ſunt primo diuerſa, ergo Deus, & creatura, & decem prædicamenta in nullo communi conueniunt, nec per conſequens in aliquo conceptu vniuoco. Maior eſt euidens, & prima pars minoris ſcilicet de Deo, & creatura, probatur: quia aliàs Deus haberet quo conueniret, & quo differret à creatura, & ita non eſſet ſimpliciter ſimplex: ſecunda pars de decem prædicamentis probatur: quia non eſſet aliàs propoſitio negatiua immediata, in qua vnum genus generaliſſimum ab alio negatur; conſequens eſt contra Philoſophũm primo poſt. & conſequentia probatur: quia tunc extrema illius negatiuę cõuenirent in aliquo toto ſcilicet in ente, quod fieri nequit in propoſitione immediata negatiua, vt primo Poſter. dicitur: iſta ergo negatiua, quantitas non eſt ſubſtantia, non eſſet immediata, quod eſt contra Ariſtotelem. *Secundum argum.*

Ad hoc argumentum dico, quod aliqua eſſe primo diuerſa, contingit dupliciter, nimirum aut in realitate, aut in conceptu: quæ ſunt primo diuerſa vtroque modo, & in realitate, & in conceptu, non conueniunt in aliquo communi vniuoco, verum eſt, & in hoc ſenſu admitto maiorem, ſed nego minorem: nam licet Deus, & creatura ſint primò diuerſa in *Ad ſecundum arg.* *Eſſe primo diuerſa ſtat dupliciter.*

realitate, non tamen ſunt primò diuerſa in conceptu: nam datur aliquis conceptus inadæquatus à Deo, & creatura abſtractus, in quo Deus, & creatura vniuocè conueniunt. Ad illud autē quod dicitur, quod negatiua, in qua negatur vnum genus generaliſſimum ab alio, non eſſet immediata, nego conſequentiam: & ad probationem, cum dicitur, quod extrema eſſent in aliquo toto: Dico, quod non ſunt in aliquo toto, quod poſſit eſſe medium in aliqua figura ſyllogiſtica remouendo vnum ab alio, cum de vtroque extremo ens affirmatiuè prædicetur: quando igitur dicit Ariſtoteles, quod extrema propoſitionis immediatæ negatiuæ non cōueniunt in aliquo toto; intelligit, quod non conueniunt in aliquo toto, quod poſſit eſſe medium ſyllogiſticum ad propoſitionem illam probandam: medium enim ad concludendam negatiuam in prima figura, oportet, quod ſit conſequens minorem extremitatem, & diſperatum à maiori; vt ad concludendam hanc vniuerſalem negatiuam; Nullus homo eſt lapis, ſumitur pro medio animal, quod ſequitur ad hominem, & extraneatur lapidi, ſic dicendo: Nullum animal eſt lapis, omnis homo eſt animal, ergo nullus homo eſt lapis.

Ariſt. Vnde Ariſtoteles in primo Poſt. tex. com. 31. probat, quod propoſitio negatiua immediata probari non poteſt: quia aut hoc eſſet in prima, aut in ſecunda figura, in tertia enim figura vniuerſaliter negatiuè haud concluditur: ſi in prima apparebit, minorem eſſe affirmatiuam; & per conſequens medium de minori extremitate prędicabitur, & negabitur ab eo maior extremitas: ſi in ſecunda figura, vel maior, vel minor erit affirmatiua; ſi erit affirmatiua maior, tunc prædicatum, id eſt, maior extremitas erit ſub aliquo toto, id eſt medium erit conſequens maiorem extremitatem, & minori repugnans, vt omne animal eſt ſenſibile, nullus lapis eſt ſenſibilis, ergo nullus lapis eſt animal: ſi verò minor ſit affirmatiua, ſubiectum ideſt minor extremitas erit ſub aliquo toto, id eſt, medium erit conſequens minorem extremitatem, & maiori extraneum, vt nullus lapis eſt animal, omnis homo eſt animal, ergo nullus lapis eſt homo, & ſic patet, quod Ariſtoteles ibi non loquitur niſi de toto, quod poteſt eſſe mediū ſyllogiſticum ad concludendam propoſitionem negatiuam, quod fieri nequit ſi negatiua ſit immediata, velut eſt, quando vnum prædicamentum ab alio negatur, vt dicendo, nulla

ſubſtantia

ſubſtantia eſt quantitas, quæ propoſitio nec in prima, nec in ſecunda figura ſyllogizari poteſt: nam ad eã ſyllogizandam non eſt medium, quod vnum ſequatur extremum, & alteri repugnet, vt ſpeculanti notum eſt: & non negat Ariſtoteles, quod extrema propoſitionis immediatę conueniant abſolutè in aliquo toto, id eſt, in aliquo communi: ſubſtantia enim, & quantitas conueniunt in ente; quod cum de vtriſquę affirmatiuè prædicetur, non poteſt eſſe medium quo vnum extremum ab altero negetur.

Tertium argumentum. Tertiò. Illa quæ vniuocantur in aliquo communi, habent aliquam ſimilitudinem; ſed inter ens creatum, & increatum nulla poteſt eſſe ſimilitudo: tum quia in infinitum diſtant: tum quia plus conueniunt ars, & artificiatum, quàm Deus, & creatura: quia inter artem, & artificiatum non eſt diſtantia infinita, & tamen ab arte, & artificiato non poteſt abſtrahi vnus conceptus vniuocus immediatus, cum domus ſit ipſius artis effectus æquiuocus: ergo ſi ab iſtis abſtrahi haud poteſt, multo minus à Deo, & creatura. Ad hoc dico, quod aliqua eſſe ſimilia contingit bifariam; ſcilicet, aut in conceptibus communibus, & tranſcendentibus, aut in cõceptibus proprijs, & ſpecificis: quę vni vocantur in aliquo communi, habent aliquam ſimilitudinem, hoc, vel illo modo, & ſatis eſt, quod habeant ſimilitudinem in conceptibus communibus, & tranſcendentibus, & in hoc ſenſu nego minorem: & cum dicitur, quod non; quia diſtant in infinitum: Dico; quod verum eſt in conceptibus ſpecificis, & proprijs; ſed nego in conceptu tranſcendenti: & cum infertur, quod minus conueniunt Deus, & creatura, quàm ars, & artificiatum: Dico, quod falſum eſt: quia Deus, & creatura conueniunt in conceptu tranſcendenti; ars verò, & artificiatum non conueniunt, cum artificiatum, vt tale non dicit vnum per ſe conceptum. *Ad tertiũ. Aliqua eſſe ſimilia ſtat dupliciter.*

Quartum argum. Quartò arguitur, ſupponendo, quod ens, quod prædicatur de Deo, ſit illud ens, quod eſt in Deo; quo ſuppoſito ſic arguitur. Aut ens quod prædicatur de Deo eſt ſummè neceſſe eſſe, aut non ſummè neceſſe eſſe: ſi primum, cum iſtud ens includatur etiam in creatura, ergo creatura erit ſummè neceſſe eſſe: ſi ſecundum, & iſta ratio includitur in Deo, ergo aliquid quidditatiuè & formaliter includitur in Deo, quod non erit neceſſe eſſe; & per conſequens Deus non erit ens

Ad quartū. ſarium; quod eſt abſurdum, & falſum. Ad hoc argumentum dico, quod conceptus entis poteſt dupliciter conſiderari; aut ſecundum eſſe obiectiuum, quod habet in intellectu per actum eius abſtractiuum; aut ſecundum eſſe ſubiectiuum, quod habet in ſuis inferioribus: primo modo non eſt de ſe neceſſe eſſe, necnon neceſſe poſitiuè; ſed abſtrahit ab vtroque, & eſt vtrumque permiſſiuè: ſecundo modo, vt eſt in Deo, eſt neceſſe eſſe actu, & poſitiuè: vt verò eſt in creatura, eſt non neceſſe eſſe. Et cum dicitur, omne quod eſt in Deo, eſt de ſe ſummè neceſſe eſſe; verum eſt quo ad eſſe ſubiectiuum. Vel dicatur, quod omne, quod eſt in Deo, & eſt ad extra incommunicabile, ſicut eſt deitas, & alia, quæ Deo, & non alijs competunt: ſed, rationes aliquæ formales, quæ ſunt in Deo, quibus non repugnat communicari creaturis; non oportet, quod ſint de ſe neceſſe eſſe: quia per actum intellectus abſtrahentis, poſſunt eſſe indifferentes ad vtrumque, licet in eſſe ſubiectiuo eſſentialiter ſint neceſſe eſſe.

Conceptus entis dupliciter ſumitur.

Quintum argum. Quintò arguitur. Si ens importat vnum conceptum realem, & vniuocum, ſequitur, quod in Deo ſunt duæ entitates, vel duæ formalitates entitatis; conſequens eſt falſum, ergo & antecedens; conſequentia ſic deducitur, ſicut ſe habet animal in communi ad hominem (ſecundum viam Scoti) ſic ſe habet ens in cōmuni ad ens, quod eſt Deus, ſed ſic eſt, quod animal importat animam ſenſitiuam diſtinctam ex natura rei ab hac anima ſenſitiua particulari, ſecundum Scotum: quia animal in communi diſtinguitur ex natura rei à ſuo inferiori, ergo anima ſenſitiua communis diſtinguitur ab hac anima ſenſitiua particulari ex natura rei: quo dato, ſequitur, quod in homine erunt duæ animæ ſenſitiuæ ex natura rei diſtinctæ; & ex hoc infertur propoſitum, quod cum ens in communi diſtinguatur ex natura rei ab hac entitate particulari, in Deo duæ erunt entitates ex natura rei diſtinctæ.

Scotus.

Ad quintū. Ad hoc argumentum ſic reſpondetur, quod conſequentia non ſequitur, ſcilicet quod ſi ens eſt vniuocum, quod duæ rationes entis, vel duæ rationes entitatis ſint in Deo: & ad probationem poſſet negari ſimilitudo; ea tamen admiſſa; dico ad minorem, quod ratio ſenſitiui in communi diſtinguitur ex natura rei ab hac anima ſenſitiua, quæ diſtinctio eſt, quod hæc anima ſenſitiua ſupra ſenſitiuam in communi addit differentiam indiuidualem, vel fortè eſſentialem, lo-

quendo

quendo de ſenſitiua in homine, vt diſtinguitur à ſenſitiua in bruto, & tunc conſequentia illa: illa ſunt diſtincta ex natura rei, quia vnum addit ſuper aliud, aliquid diſtinctum ex natura rei, ergo hoc, & illud ſunt duo entia realiter diſtincta, negatur: nam ad hoc, quod aliqua dicantur eſſe duo talia, requiruntur duæ conditiones; quarum prima eſt, quod ambo conueniant in vna ratione communi; ſecunda, quod illa ratio realiter numeretur; & plurificetur in illis ſecundum æqualem vnitatem, aut pluralitatem; vnde homo, & equus; Socrates, & Plato dicuntur duo animalia: quia habent has duas conditiones, vt de ſe patet; & propter hoc ſuperius, & inferius non dicuntur eſſe duo in ratione ipſius ſuperioris: quia non conueniunt in tali ratione, ſed vnum ſub alio continetur; ratio etiam ſuperioris non numeratur, & plurificatur in ſuperiori, & inferiori ſecundum æqualem vnitatem: quia vnitas ſuperioris eſt minor vnitate inferioris, non diſparata, neque oppoſita reſpectu illius; & ita hæc anima ſenſitiua, & anima ſenſitiua communis, non ſunt duæ propter rationes prædictas: quia eadem realitas, & eadem res importatur per ſenſitiuum, vt ſenſitiuum eſt, & per hoc ſenſitiuum differens ſolummodo per differentiam indiuidualem, quæ omnino eſt extra rationem ſenſitiui: Et per hoc reſpondetur ad rationem de ente, dicendo quod hoc ens, quod eſt in Deo, & ens in communi acceptum à parte rei, ſunt vnum, & idem, & non differunt niſi ratione alicuius extrinſeci à quidditate, & ratione entis; ex parte autem intellectus differt hoc ens, & ens in communi penes conceptum determinatum, & indeterminatum, & ita non habes quod hoc ens ſit aliud ab ente in communi accepto ſub ratione entis, ſed ſolum, quod hoc ens addit aliquid ad rationem entis, quod eſt extraneum ab ipſo, & non eſt de ratione ipſius.

Sexto, & vltimo arguitur, præſupponendo, quod ſunt duo termini [redacted] conuertibiles, [redacted] vnus prædicatur de altero cum illa dictione in quantum, ly in quantum non reduplicat aliquid aliud à ſubiecto; ſed tantum illud, quod eſt ſubiectum; vt dicendo, homo in quantum homo eſt riſibilis; ly in quantum reduplicat præciſè illud, quod eſt homo: ſed quando termini non ſunt conuertibiles; ly, in quantum reduplicat aliquod commune ad ſubiectum, vt *Sextum argum.*

dicendo,

dicendo, homo inquantum animal eſt ſenſitiuus; hoc ſtante, ſic arguitur. *Ariſt.* Ariſtoteles ſeptimo Metaphyſicor. inquit, quod accidens in quantum ens definitur per ſubſtantiam; aut ergo ly in quantum reduplicat aliquod cõuertibile cum ſubſtantia; aut aliquod commune; ſi primum, habetur intentum, ſcilicet, quod ens, quod de accidente prædicatur, cum ipſo conuertitur: ſi ſecundum, ſequitur ergo, quod omne ens per ſubſtantiam definitur: quia ab vna de in quantum reduplicatiuè ad vnam de omni, tenet conſequentia, & ita ſubſtantia definitur per ſubſtantiam, & ſic in infinitum.

Ad ſextum. Huic argumento tripliciter reſpondeo, primò dico, quod ly, in quantum, tenetur ſpecificatiuè, & non reduplicatiuè, & ita non valet conſequentia. Secundò dico, dato, quod ly in quantum teneatur reduplicatiuè, reduplicat ſolum rationem entis definibilis, & ſic concedo, quod omne tale definitur per ſubſtantiam, quod patet: quia ſi eſt ſubſtantia definitur per ſubſtantiam, & ſi eſt accidens, adhuc per ſubſtantiam definitur, nec ſequitur proceſſus in infinitum: quia non omnis ſubſtantia eſt definibilis, ſed ſolum quæ conſtat ex genere, & differentia. Tertiò dico, quod ens reduplicatum, per ly in quantum eſt ens in alio, ſicut in ſubiecto, ſiue ſit accidens, ſiue ſubſtantia; & tunc dico, quod ens, quod eſt accidens per ſubſtantiam definitur, quæ eſt eius ſubiectum: ſimiliter ens, quod eſt ſubſtantia in alio exiſtens, ſicut in ſubiecto per informationem; licet non per inhærentiam; definitur per ipſum ſubiectum, ſicut patet de anima, quæ definitur per corpus 2. de anima tex. comm. 3. Anima eſt actus corporis phyſici organici &c. Multa alia argumenta contra entis vniuocationem poſſent formari, ſed hæc, vt fortiora ſufficiant: ex iſtorum enim ſolutione, & ex his, quæ dicta ſunt ſupra omnia alia argumenta facillimè ſoluuntur.

TEXTVS.

ADuertendum vlterius, quod ens capitur dupliciter: vno modo tranſcendenter, alio modo tranſcendentiſſimè. Ens tranſcendentiſſimè captum, eſt æquiuocum quacunque æquiuocatione: quia vt ſic capitur ens, eſt com-

mune ad ens reale, & ens rationis: & clarum eſt, quod vt ſic, non dicit aliquem conceptum vnum: quia vel ille conceptus eſſet ſecluſo opere intellectus, vel non; ſi ſic, ergo aliquid, quod eſſet præter opus intellectus, includeretur quidditatiuè in illo, quod non eſſet præter opus intellectus; cuiuſmodi eſt ens rationis; ſi non eſſet præter opus intellectus, ſed per opus intellectus, ergo aliquid quod eſt per opus intellectus, includeretur quidditatiuè in illo, quod eſſet præter opus intellectus; quod videtur falſum; & ſic relinquitur, quod ens, vt ſic captum, non eſt vniuocum; prædicta ratio facit mihi fidem, licet Franciſcus de Mayronibus nitatur eam ſoluere, ſed iudicio meo non ſoluit.

COMMENT. XV.

Circa hanc literam ſunt aliqua obſeruanda. Primò obſeruandum eſt id, quod dicit Auctor nimirum, quod ens tranſcendentiſſimè captum, vt eſt commune enti reali, & rationis, eſt æquiuocum quacunque æquiuocatione, ſcilicet limitata, & tranſcendenti; Phyſica, Logica, & Metaphyſica; de tranſcendenti patet: quia haud dicit vnum per ſe conceptum; de Phyſica eſt manifeſtum: quia ens, vt ſic acceptum, non dicit vnam naturam; de Logica eſt clarum: quia non dicit aliquam realitatem, vel aliquem conceptum, cui poſſit aliqua ſecunda intentio applicari. Eſt etiam æquiuocum æquiuocatione Metaphyſica; quia non dicit vnum conceptum abſtrahibilem à pluribus; & ſic patet, quod eſt æquiuocum quacunque æquiuocatione; non tamen excluditur analogia propter hoc, vt ſuperius dixit: quia iſtud ens tranſcendentiſſimè captum eſt æquiuocum analogum. Secundò obſeruandum eſt, quod ratio Auctoris in litera, qua probat, quod ens, vt ſic tranſcendentiſſimè captum, non eſt vniuocum enti reali, & rationis, tenet hoc præſuppoſito, ſcilicet, quod ille conceptus, qui de aliquo vniuocè dicitur, in illo eſſentialiter, & quidditatiuè includitur, vt dictum eſt ſupra. Tertio circa illud dictum Auctoris, hæc ratio facit mihi

Ens tranſcēdentiſſimè captū eſt æquiuocum, quacumq; æquiuocatione.

Conceptus vniuocus includitur qdditatiuè in ſuis vniuocatis.

fidem,

fidem, & credo illam eſſe inſolubilem; licet Franciſcus de Mayronis nitatur eam ſoluere: obſeruandum eſt, quod Ioannes de Vallonis dicit, quod Franciſcus ſic ſoluit hanc rationem, ſcilicet, quod conceptus entis, nec eſt realis, nec rationis formaliter, ſed tantum permiſſiuè, ſicut animal nec rationale eſt, nec irrationale formaliter, ſed tantum poteſtatiuè, ſiue permiſſiuè: quando igitur argumentatur: ille conceptus, vel eſt ſecluſo opere intellectus, vel non eſt ſecluſo opere intellectus, dicit, quod Franciſcus inquit, quod neutrum eſt de ſe, ſed permittit ſe ſtare cum vtroque. Sed in rei veritate Ioannes falſum imponit Franciſco: vnde obſeruandum eſt, quod Franciſcus de Mayronis in 10. quęſt. prologi primi ſent. non ſoluit hanc rationem, quam hic facit Auctor: quia etiam ipſe tenet, quod ens eſt æquiuocum enti reali, & rationis: imò ipſe Franciſcus facit hanc eandem rationem Auctoris ad probandum, quod ens ſit æquiuocum enti reali, & rationis; quam replicat in quolibetis quæſt. 6. art. 3. quibus in locis tenet ens eſſe enti reali, & rationis æquiuocum; & multas ſoluit rationes, quibus probatur oppoſitum. Benè verum eſt, quod Franciſcus in quæſtio. 10. prologi facit aliam rationem contra ſecundam concluſionem principalẽ illius quæſtionis, quæ eſt iſta, ſcilicet, quod ens dicitur vniuocè de ente abſoluto, & reſpectiuo, quæ ratio eſt talis. Si ens ſecundum eandem rationem dicitur de abſoluto, & reſpectiuo, tunc erit dare aliquam rem, quæ non erit ad ſe, nec ad aliud, quod eſt contradictio. Ad quam ſic reſpondet, quod de quibuſcunque diuidentibus aliquod commune, quantumcunq; ſint immediata, eſt dare rationem abſtrahibilem ab vtroque diuidentium; ſicut numerus vel eſt par, vel impar, nec eſt poſſibile vnum imaginari numerum, qui nec ſit par, vel impar, & tamen ratio formalis numeri abſtrahit ab vtroque; & contra iſtam reſponſionem ſtatim Franciſcus hoc modo inſtat. Omne, quod eſt, vel eſt ad ſe, vel non ad ſe; hæc ſunt extrema contradictionis, ens ergo commune enti abſoluto, & reſpectiuo non eſt ad ſe: quia abſtrahit ab eſſe ad ſe, & ab eſſe ad aliud, ergo non eſt ad ſe; ſed omne, quod non eſt ad ſe, eſt ad aliud, ergo illud ens eſt ad aliud, & per conſequens illud, quod eſt ad aliud includitur in eo, quod eſt ad ſe; iſta eſt ratio Franciſci, quam ſic ſoluit, & optimè dicens, quod quandocunque extrema contradictionis applicantur ad aliqua

Ioannes.

Contra Ioannem.

qua

qua immediata contraria, oportet ſemper illa diſtinguere: quia vnum contradictoriorum dicitur de vno cōtrariorum, ad quæ applicantur cōtradictoria; vt albedo, & nigredo ſunt contraria, diſgregare, & non diſgregare contradictoria; & diſgregare applicatur vni contrariorum ſcilicet albedini, ergo diſtinguit albedinem à nigredine; vnum etiam contradictoriorum dicitur de communi abſtracto ab illis contrarijs, ſcilicet de colore, ſed aliter, & aliter: quia albedini applicatur poſitiuè, & contrariè, ſed colori negatiuè, & eſt ſenſus, color non habet congregatiuitatem, propter hoc tamē non includit aliquod repugnans congregatiuitati: ſic ad propoſitum, illud ens, vel eſt ad ſe, vel ad aliud. Dico, quod eſt ad ſe negatiuè; id eſt, non eſt ad aliud; poteſt igitur dici, quod negatiuè eſt ad ſe, & ad aliud; formaliter tamen nec ad ſe, nec ad aliud. iſta eſt reſponſio Franciſci, & quidem ſubtilis, & non illa, quam hic adducit de Vallonis: tamen quia iſta reſponſio poſſet dari ad argumentum, quod hic facit Auctor, & Franciſcus vbi ſupra; poſſet enim quis dicere, quod ens commune enti reali, & rationis, nec eſt realis, nec rationis formaliter, ſed vtrumque negatiuè ad ſenſum datum, id eſt, eſt reale negatiuè: quia non rationis, & eſt rationis negatiuè; quia non eſt reale, cum repugnans aliquod non includat, quin poſſit eſſe ens reale, vel rationis. Ideo videndum eſt, an hæc reſponſio ſoluat argumentum, & dicit Auctor, quod non: quia poteſt bene eſſe, quod ille conceptus entis communis abſoluto, & reſpectiuo, non ſit formaliter nec abſolutum, nec reſpectiuum, ſed indifferens ad vtrumque, cum abſolutum, & reſpectiuum non ſint conceptus ſimpliciter ſimplices; poteſt ab eis abſtrahi conceptus entis inadæquatus, id eſt ſine illo modo intrinſeco abſoluti, & reſpectiui, & ſic ille conceptus erit formaliter indifferens, ſed non eſt ſic de ente reali, & rationis: quia cum ſint conceptus ſimpliciter ſimplices, ab eis aliquis conceptus haud abſtrahi poteſt: quia ille conceptus, ſic abſtractus vel eſſet per opus intellectus, vel non, cum non detur conceptus in mundo, qui non ſit vel per opus intellectus, vel præter opus intellectus, & ita non eſt ſimile hic, & ibi, & ideo iſta ratio eſt inſolubilis, vt dicit Auctor: & iſta eſt doctrina Franciſci in quolibetis quęſtio. 6. art. 3. vbi docet, quod quando diuiditur ens in reale, & rationis, diuiditur ſola vox: nam ſi (quando diuiditur ens

in reale,

in reale, & rationis) diuideretur conceptus aliquis, iſtud diuiſum oportet, quod vno quatuor iſtorum modorum ponatur: aut quod illud commune ponatur ens reale, aut rationis, aut erit neutrum, aut vtrumque: non eſt ens reale: quia tunc ens reale eſſet commune ad ens rationis, & de illo in quid diceretur: nec rationis; quia tunc ens rationis diceretur de ente reali in quid: nec vtrumque, quia tunc vtrumque conueniret alteri: nec neutrum; quia fabricatum ab anima, & non fabricatum ab anima ſunt extrema contradictionis; & omne non fabricatum ab anima, ponitur ens reale, ſicut fabricatum ab anima ens rationis; & ideo talis diuiſio videtur tantum eſſe ſecundum vocem: ſicut cum ens diuiditur in prohibitum, & non prohibitum. hæc Franciſcus vbi ſupra: ex quibus apparet, quomodo Franciſcus aliter ſentit, quam ſibi imponat hic Ioannes de Vallonis.

T E X T V S.

ENs verò tranſcendenter captum, eſt ens commune ad Deum, & creaturam, quod aſſignatur primum obiectum noſtri intellectus ex natura potentiæ, & primum ſubiectum Metaphyſicæ, & vt ſic eſt vniuocum ad omne illud, quod eſt ſecluſo omni opere intellectus collatiuo, & ſic eſt vniuocum ad differentias vltimas, & ad proprias paßiones; & breuiter ad omnia poſitiua, vt dictum eſt; verum eſt tamen, quod non prædicatur vniuocè de vltimis differentijs, & proprijs paſſionibus ſuis, ſed tantum de Deo, & decem prædicamentis, & de materia, & forma ſecundum Scotum in 3.diſtin. 1.ſent.quæſt.3. Et poſſet addi etiam, quod prædicatur vniuocè de illis, quæ directè mediant inter ipſum, & decem prædicamenta, cuiuſmodi ſunt abſolutum, relatio &c. Et ſecundum has diuiſiones tu potes ſaluare omnes auctoritates militantes contra vniuocationem entis.

COM-

COMMENT. XVI.

HAec litera, licet ex his, quæ ſupra dicta ſunt, ſit ſatis declarata; tamen pro ampliori intelligentia eius, ſunt aliqua obſeruanda; & aliqua dubitanda. Primò obſeruandum eſt, quod ens eſt primum obiectum intellectus noſtri, non primitate perfectionis: quia tale obiectum eſt Deus: nam quanto aliquid eſt communius, tanto eſt imperfectius: non primitate originis, quia tale (vniuerſaliter loquendo) eſt indiuiduum vagum; & inter vniuerſalia ſpecies ſpecialiſſima; ſed eſt primum primitate adæquationis: quia intellectus, & ens iſto modo adæquantur, & dixit ex natura potentiæ: quia obiectum intellectus eſt triplex, ſcilicet ex natura potentiæ, & ſic eſt ens in quantum ens commune Deo, & creaturæ, vt hic dicit Auctor, non eſt tamen ſic obiectum ex natura potentiæ, quod naturaliter poſſit à potentia attingi ex puris naturalibus, ſecundum Theologos: ſed eſt obiectum, ad quod potentia naturaliter inclinatur: nam non poſſumus naturaliter Deum attingere; vt optimè docet Scotus in quolibet. quæſt. 14. Et dixi ſecundum Theologos: quia ſecundum Philoſophos, qui naturam dignificant, vt patet ex prima quæſt. prologi Doctoris ſubtilis, Deus poteſt ab intellectu noſtro naturaliter cognoſci, ſicut quodcunq; ens, & hoc ſecundum illud fundamentum Philoſophorum, quod intellectus poſſibilis, & agens adæquantur, & quod poſſibilis eſt cuius eſt omnia fieri, id eſt poteſt omnium intellectionem recipere; & omnia intelligere: & agens eſt cuius eſt omnia facere, id eſt omnium cognoſcibilium cauſare cognitionem, vel ſaltem ſpeciem à phantaſmate à quocunque abſtrahere; & ita ſecundum Philoſophos poſſumus omnia naturaliter cognoſcere. Secundum obiectum eſt intellectus naturaliter intelligentis, & ſic eſt ens finitum, & limitatum, abſolutum vel reſpectiuum, cuius terminus non eſt Deus. Tertium obiectum eſt intellectus coniuncti, & intelligentis pro ſtatu iſto, & loquor de obiecto motiuo, & eſt (ſecundum Scotum) quidditas rei ſenſibilis; ſecundum verò D. Thomam quidditas rei materialis. Secundo eſt obſeruandum, quod idem ens, quod eſt obiectum intellectus, & ſub eadem ratione eſt etiam obiectum voluntatis, & hoc eſt contra Thomiſtas, & Aegidium de Ro-

Ens quomodo ſit primũ obiectum noſtri intellectus.

Obiectũ intellectus eſt triplex.

Scotus.

Intellectus poſſibilis, & Agens quid ſit.

Obiectũ intellectus ſub eadem ratione eſt etiam obiectum voluntatis.

de Roma; qui volunt obiectum intellectus eſſe verum, voluntatiſque obiectum eſſe bonum; & fundamentum eorum eſt: quia distinctæ potentiæ distincta obiecta habere debent; intellectus autem, & voluntas ſunt distinctæ potentiæ, ergo debent habere distincta obiecta; quod vtique verum eſſet, ſi, cum hoc, quod intellectus, & voluntas ſunt potentiæ distinctæ, eſſent potentiæ diſparatæ, & in operando non ſubordinatæ: ſed contra iſtos fortiſſimis rationibus arguit Doctor ſubtilis in 1.ſent.diſt.3.quæſt.4.collaterali. *Scotus.*

Tria dubia. *Primum dubium.* Quo ad ſecundum ſunt hic tria dubia reſoluẽda; Primum eſt circa immediatè præcedentem textum, & ſuper illud dictum Auctoris, quod eſt impoſſibile, vt illud, quod eſt per opus intellectus, includatur quidditatiuè in illo, quod eſt pręter opus intellectus: nã (vt dicit Mauritius in margine) actus intelligendi eſt per opus intellectus, & tamẽ includitur quidditatiuè in ente reali, quod eſt ſine opere intellectus: nam hæc propoſitio eſt quidditatiua. Intellectus eſt actus intellectus. Præterea. Eſſe cognitum lapidis habet eſſe per opus intellectus; & tamen includitur quidditatiuè in ente reali; quia hæc eſt quidditatiua eſſe ideale lapidis, eſt eſſe cognitum. *Mauritius.*

Secundum dubium. Secundum dubium eſt circa illud dictum Auctoris, ſcilicet, quod ens prędicatur vniuocè de materia, & forma; hoc enim videtur eſſe contra Doctorem ſubtilem diſt.12.2.quęſt.1.vbi ſcribit, quod materia, & forma ſunt primò diuerſa: modò, quæ ſunt primò diuerſa, in nullo quidditatiuè conueniunt, & ita nihil de materia, & forma, ſi ſunt primò diuerſa, vniuocè prędicatur: omnis enim prędicatio vniuoca vniuocè eſt quidditatiua, & per conſequens ens non poteſt de eis prædicari vniuocè, imò Doctor ſubtilis primo ſent. diſt.3. quæſt.3. totum habet oppoſitum huius quod hic dicit Auctor: nam eò loci docet Scotus, quod reſolutio entium cõpoſitorum ſtat vltimò ad ſimpliciter ſimplicia, ſcilicet ad actum vltimum, & primam potentiam, quæ ſunt primò diuerſa, vbi manifeſtè apparet Doctorem ſubtilem appellare materiam, & formam ſimpliciter ſimplicia, & primò diuerſa. *Scotus.*

Tertium dubium. Tertium dubium eſt circa illud dictum Auctoris. Et poſſet addi, quod prędicatur vniuocè de illis, quę directè mediant inter ipſum, & decem prædicamenta, ſicut ſunt abſolutum, & relatio; & notanter dicit de illis, quæ mediant directe: quoniam de his, quæ ſunt à latere, (vt ſunt paſſiones, & differentiæ vltimæ) non

non prædicatur vniuocè, ſed eſt tantum vniuocum prædicatum: quod autem ens prædicetur vniuocè de abſoluto, & reſpectiuo, expreſsè tenet Franciſcus de Mayronibus 10. quæſt. prologi 1. ſent. Sed contra hoc dictum Auctoris inſtatur ſic. Si abſolutum, & reſpectiuum mediant inter ens, & decem genera, & de eis ens quidditatiuè prædicatur, ergo prædicamenta non ſunt decem prima genera; conſequens eſt falſum, ergo & antecedens: conſequentia probatur; quia abſolutum, & reſpectiuum prædicantur in quid de differentibus ſpecie, ergo ſunt duo genera, & per conſequens abſolutum erit genus ad tria genera, & reſpectiuum ad reliqua; & ita non erũt decem prædicamenta genera generaliſſima. Et confirmatur per Doctorem ſubtilem in 7. Metaphyſices quæſt. 1. vbi concludit, quod ſi inhærẽtia includeretur eſſentialiter in decem generibus, quod hoc, quod dicitur inhærens, eſſet genus ad nouem genera, & hæc ſunt verba eius formalia: tum quia inhærentia videtur eiuſdem rationis in quantitate, & qualitate, ergo ſi eſt de eſſentia vtriuſque, poteſt ab vtroque abſtrahi conceptus dictus in quid de ipſis inferior conceptu entis, & ſuperior eis, & ita non erunt generaliſſima. Ita in propoſito dicam, ſi ens prædicatur vniuocè de abſoluto, & relatione, & ita ſimiliter includuntur eſſentialiter, & prædicantur vniuocè de inferioribus, verbi gratia, abſolutum de ſubſtantia, quantitate, & qualitate; & relatio vniuocè de ſeptem vltimis prædicamentis; abſolutum erit genus ad illa tria, & relatio ad ſeptem; & per conſequens prædicamenta non eſſent genera generaliſſima.

Reſpõſio ad primum dubium Ioannis, quę reijcitur ab Auctore.

Ad primum dubium reſpõdet Ioannes de Vallonis, quod actus intelligendi, & eſſe cognitũ non habent eſſe per actum intellectus collatiuum, ſed per actum rectum; & ideo benè poſſunt includi quidditatiuè in ente reali, & in illo, quod habet eſſe præter opus intellectus collatiuum. Cæterum non loquitur Auctor de iſto actu; ſed de actu collatiuo: nam dicit, illud, quod habet eſſe per actum collatiuum intellectus, id eſt, & eſt ſecunda intentio, falſum eſt, quod includatur quidditatiuè in eo, quod habet eſſe præter opus intellectus.

Contra Ioannem.

Actus intelligẽdi nõ habet eſſe per actũ rectum intellectus.

At hæc reſponſio ſtare non poteſt: nam actus intelligendi, id eſt, actualis intellectio non habet eſſe per actum rectum intellectus, ſed eſt ipſemet actus rectus, quo immediatè, & abſolutè intellectus fertur ſuper aliquam rem; vel eſt actus

reflexus, quo intellectus reflectitur vel ſuper obiectum intellectum, vel ſuper ſe ipſum intelligentem, vel ſuper actualem intellectionem, & nullo modo actualis intellectio producitur per actum intellectus rectum, qui eſt de genere qualitatis, licet producatur formaliter actu intellectus de genere relationis, qui dicitur actus productiuus: benè verum eſt, quod eſſe cognitum producitur per actũ rectum intellectus: nam intellectu attingente actu recto aliquod obiectum, relinquitur in obiecto ipſo eſſe cognitum: nã ex eo quod obiectum ab intellectu cognoſcitur, acquirit eſſe cognitum, & vt ſic denominatur: Et ideo dicimus nos ad difficultatem, quod bene actus intellectus prędicatur quidditatiuè de intellectione: quia vtrumque eſt ens reale, & actus intellectus eſt ſuperior ad hanc, vel illam intellectionem; omne autem ſuperius quidditatiuè de ſuo per ſe inferiori prædicatur: & ad illud de eſſe ideali lapidis, & eſſe cognito, diximus, quod ipſa eſt quidditatiua, ſed non prædicatur ens rationis de ente reali; eſſe enim ideale eſt eſſe cognitum, & ens rationis, ſicut & ipſum eſſe cognitum eſt ens rationis; cum eſſe cognitum ſit quid ſuperius ad hoc eſſe cognitum, vel ideale lapidis, ſic animal ad hoc, vel illud animal: breuiter ergo hæc propoſitio. Intellectio mea eſt actus intellectus, eſt quidditatiua: quia prædicatur ſuperius de ſuo per ſe inferiori, & ambo ſunt entia realia: ſimiliter iſta eſt quidditatiua. Eſſe ideale lapidis, eſt eſſe cognitum: quia ſuperius prædicatur de ſuo inferiori, & ambo ſunt entia rationis, & ſic inſtantia contra Auctorem nulla profectò eſt.

Reſpõſio ad ſecundũ dubium. Gratiani. Materia, & forma quomodo ſint primo diuerſa. Ad ſecundum dubium multiplex eſt Scotiſtarum reſponſio. Gratianus enim in 2. ſent. diſtinc. 12. quæſt. 1. dicit, quod materia, & forma ſunt primò diuerſa ſubiectiuè, velut decem prædicamenta ſunt primò diuerſa: quia vnum prædicamentum nihil entitatis alterius prædicamenti includit, & ita materia, & forma ſunt primò diuerſa in realitate ſubiectiua, ſed non in realitate obiectiua: quia in ente quidditatiuè conueniunt. *Mauritij.* Mauritius in margine dicit, quod ſunt primò diuerſa quantum ad ſuos vltimos conceptus, ſeu quantum ad ſua vltima conſtituentia, ſed hoc nihil eſt: quia ſimiliter dicerem, quod homo, & equus ſunt primò diuerſa: quia vltima eorum conſtituentia ſunt primò diuerſa. *Aliorum.* Aliqui dicunt, quod ſunt primo diuerſa in realitate ſpecifica: quia non

poſſunt

poſſunt eſſe eiuſdem ſpeciei, ſed non in cōceptu quidditatis. Lychetus in 2. diſtin. 12. quæſt. 2. ponit duos modos dicendi. Vnus, qui iam dictus eſt, quod ſunt primò diuerſa ſubiectiuè, ſed non obiectiuè. Alius, qui eſt Anto. Trombetæ hic, quem etiam ſequitur Ioannes de Vallonis, quod ſunt primò diuerſa in realitate, ſed non in conceptu. Omnibus autem iſtis modis omiſſis dicamus nos cum Lycheto in 1. ſent. diſtin. 3. quæſt. 3. quod ſunt primò diuerſa phyſicè, ſic, quod nihil actualitatis formalis includitur in materia, & etiam nihil potentialitatis eſſentialis includitur in forma; & dixi, eſſentialis: quia forma poteſt eſſe in potentia reſpectu formarum accidentalium; ſed non ſunt primò diuerſa metaphyſicè. Vnde obſeruādum eſt, quod vltimus actus phyſicus, non eſt vltimus actus metaphyſicus: quoniam vltima forma eſſentialis vltimatè aduenieus, ſeu conſtituens eſt vltimus actus phyſicus: ſed non metaphyſicus: cum in multos conceptus ſit adhuc reſolubilis. Vltimus actus metaphyſicus eſt vltima differentia, & ſic patet ad dubium: Sed quid dicendum ad illud, quod prima materia, & vltima forma ſunt ſimpliciter ſimplicia? Dico, quod phyſicè verum eſt, ita quod non ſunt compoſita ex re, & ex re, ſed non ſunt ſimpliciter ſimplicia metaphyſicè, ita quod non ſint compoſita ex realitate, & realitate. Ad tertium dubium dicitur ſecundum Scotum in 1. ſent. diſt. 3. quęſt. 3. quod abſolutum, quod eſt commune ſubſtantiæ, quantitati, & qualitati, non poteſt eſſe genus: quia eſt indifferens ad finitum, & infinitum: ſimiliter & reſpectiuum, quod eſt finito, & infinito, vel formaliter, vel identicè commune. Illud enim, quod eſt indifferens ad finitum, & infinitum, non poteſt eſſe genus, vt expreſsè docet Scotus in 1. diſt. 8. quæſt. 3. Ad confirmationem reſpondet Mauritius hic in margine, & in caſtigationibus metaphyſicæ lib. 7. quæſt. 1. quod Doctor ſubtilis ibi loquitur ad hominem, & non ſecundum propriam mentem; ſed de hoc infra latius.

Lycheti.

Ant. Trombetæ.

Reſponſio ad tertium dubium Scoti.

T E X T V S.

N*Otandum eſt vlterius, quod ens diuiditur in ens ſimplex, & compoſitum, ſimplex autem dicitur multis modis: primo modo dicitur ſimplex, quod non eſt compoſi-*

tum, nec componibile; & iſto modo ſolus Deus dicitur ſimplex: quia eſt ſummè ſimplex: ſummè enim ſimplex dicitur, quod non eſt compoſitum, nec componibile: & iſto modo omne aliud à Deo diceretur compoſitum, vt compoſitio opponitur ſimplicitati iſto modo ſumptæ.

COMMENT. XVII.

Summè ſimplex tres requirit conditiones.

EX iſta litera habetur, quod tria requirũtur ad hoc, quod aliquid ſit ſummè ſimplex. primum quod non ſit compoſitum, & ſic omne id, quod componitur vel ex materia, & forma, vel ex genere, & differentia, vel ex ſubſtantia & accidente, non eſt ſummè ſimplex. Secundum quod non ſit componibile alteri, defectu cuius licet vltima differentia non ſit compoſita: quia tamen alteri eſt componibilis, & cum altero facit compoſitum, nõ eſt ſummè ſimplex. Tertium, quod non ſit aliquod ſibi componibile; defectu cuius licet materia ſit ſimplex, tamen quia forma eſt ſibi componibilis, non dicitur ſummè ſimplex: & ex his patet, quod ſolus Deus eſt ſummè ſimplex: quia nec eſt compoſitus, nec alteri componibilis, nec alterum ſibi: & quod Deus ſit ſummè ſimplex confirmatur per Ariſtotelem 12. Meth. tex. 37. vbi vult, quod Deus ſit ſimplex. Et ſimplicitatem in ſummo ponit Commentator 3. de Anima comm. 5. & 14. vbi ſcribit, quod omnes intelligẽtiæ ſunt compoſitæ præter primam, & hæc ſunt eius verba. Nulla forma liberata eſt à potentia, niſi prima, & forte ſumma ſimplicitas Dei habetur ab Ariſtotelẽ 9. Metaphyſices tex. com. 17. vbi dicit, Eſt autem nihil potentia ſempiternum; vel ſic, Aeterna enim priora corruptibilibus ſubſtantia ſunt, nihil verò potentia æternum eſt, quod exponens Commentator dicit. Et intendit illud, quod declaratum eſt in phyſicis, ſcilicet, quod omnia mota reducuntur ad primum motorem, qui eſt actus, in quo non eſt potentia omnino. Sed circa hanc literam ſunt duæ difficultates, vna ex Doctore ſubtili, altera verò ex Caietano. Doctor ſubtilis 8. diſtin. 1. dicit, quod Deus eſt ſimpliciter ſimplex, quo ſtante, ſequitur ſtatim, quod ens nõ prædicatur de Deo quidditatiuè, & per conſequens, quod non erit vniuocum vniuocè Deo,

Ariſt.

Comment.

& crea-

& creaturæ, quod eſt contra ea, quæ ſupra determinata ſunt. Et confirmatur. Si enim Deus non eſſet ſimpliciter ſimplex, aliquid aliud à Deo eſſet ipſo Deo ſimplicius, vt modi intrinſeci, & differentię vltimæ, quod eſt falſum. Ad hanc difficultatem dico, quod duplex eſt ſimpliciter ſimplex, vt dictum eſt etiam ſupra, nimirum phyſicum, & metaphyſicum; phyſicum eſt illud, quod in multas res haud reſolui poteſt; metaphyſicum verò quod non poteſt reſolui, nec in multas res, nec in multos conceptus, & tale propriè dicitur ſimpliciter ſimplex: primo modo Deus dicitur ſimpliciter ſimplex, ſed non ſecundo modo: quia Deus in plures conceptus eſt reſolubilis, vt in conceptum ſubſtantiæ, ſpiritus, entis, &c. Doctor ergo ſubtilis intelligit Deum eſſe ſimpliciter ſimplicē primo, non ſecundo modo. Vel dicatur aliter, quod ſimpliciter ſimplex poteſt dupliciter accipi: vno modo vt opponitur compoſitioni, & componibilitati; alio modo, vt opponitur multiplicitati rationū formalium. primo modo Deus eſt ſimpliciter ſimplex: quia non eſt compoſitus, nec componibilis, neque aliud eſt ſecum componibile: ſecundo modo ſolum ens, & cæteri conceptus ſimpliciter ſimplices ſunt ſimpliciter ſimplices, Deus autem minimè: quia multas includit rationes formales, quarum vna nō eſt formaliter alia. Ad confirmationem, nego conſequentiam: nam licet Deus includat ens, & infinitatem, & conceptus omnium attributorum, propter hoc tamen haud ſimplicitatem amittit: quia vnum non ſe habet per modum actus, & aliud per modum potentiæ, ſed omnia ſunt ibi vnus actus: nam formalitates illæ in Deo ſunt actualiſſimæ ſumma actualitate, ſic, quod nulla reſpectu alterius eſt potentialis. Et ſi dicatur, quod ſaltem multitudo iſta formalitatū faciet vnum vnitate cumuli, & acerui. Dico quod non: quia vnum vnitate cumuli, vel acerui habet in ſe componentia, ſeu partes, quæ eſſentialiter diſtinguuntur, & vna non eſt eadem realiter alteri, cæterum iſtę formalitates ſic ſe habent, quod vna identitate reali, & eſſentiali eſt perfectè eadem alteri, & ita nō faciunt talem vnitatem: & cum dicitur, quod modi intrinſeci, & differentiæ vltimæ eſſent ſimpliciores Deo. Dico quod eſt falſum: quia differentiæ vltimæ ſunt compoſitæ ſaltem compoſitione cum his, id eſt, ſunt cum alio componibiles: nam cum ſpeciebus faciunt compoſitionem, vt Socrates componitur

Simpliciter ſimplex eſt duplex.

ex humanitate,& ſua vltima differentia. Vnde illa vltima differentia (vt patet) eſt cum altero componibilis, & ideo non ſunt vltimæ differentiæ ſimpliciores Deo, licet Deus non ſit ſimpliciter ſimplex. Sed probatur adhuc, quod Deus non ſit ſummè ſimplex, & præſupponitur id, quod habet Doctor ſubtilis in 1.report.diſt. 33. videlicet,quod ex quibuſcunque, & qualitercunque diſtinctis ex natura rei fit aliquid vnum, alterum illorum eſt actus, alterum potentia; ſub hac ſubſumo minorem; ſed relatio, & eſſentia in Deo (per Scotum) diſtinguuntur qualitercunque ex natura rei, & ex his eſt perſona in diuinis, ergo alterum illorum eſt actus, & alterum potentia, & ſic compoſitio, ergo Deus erit compoſitus, & per conſequens non ſummè ſimplex. Ad hoc dico,quod ibi Scotus arguit ad hominem, id eſt contra Propoſitinum, qui dicebat,quod relatio eſt diſtincta realitas à realitate eſſentię; & quod hoc ſit verum, patet ex litera Doctoris ſubtilis: dicit enim Doctor ſubtilis ibi. Alia eſt opinio,quæ ponit,quod eſſentia, & relatio diſtinguuntur realiter, non ſimpliciter, ſed re abſoluta,& re relatiua,& infra ibi: quartò poteſt argui per rationem factam in priori: quia non video,quomodo poſſet ſolui ſecundum iſtas opiniones: quia ſi relatio ſit diſtincta realitas à realitate eſſentiæ, aut vt ſic eſt eſſentia creata, aut increata &c. ſic habetur in 1.report.impreſſo Auguſtę 1478. qui eſt emendatiſſimus quoquo modo ſe habeant reportata nuper impreſſa Venetijs 1597. quæ ſunt mendoſa, incorrecta, corrupta; & pluribus in locis apertiſſimè falſa. Ideo dico, quod Scotus eò loci accipit rem prout diſtinguitur contra modum rei, & ſic conceditur,quod ex quibuſcunque,ſcilicet rebus, ſeu realitatibus, qualitercunque diſtinctis ex natura rei, prout realitas, vel res diſtinguitur contra modũ rei, fit aliquod vnum, quod alterum eſt actus, & alterum potentia; ſed in hoc ſenſu nego minorem: quia relatio,& eſſentia non ſunt duæ res, nec duæ realitates, ſed vna vera res, & vna ſola realitas: & ideo licet ex eſſentia, & relatione conſtituatur perſona diuina,nulla tamen fit compoſitio: quia eſſentia, & relatio non ſunt diuerſæ res, neque diuerſæ realitates.

Vtrum ſumma ſimplicitas ſit perfectio ſimpliciter.

Caietanus.

Secundò principaliter probatur, quod Deus non ſit ſummè ſimplex ex Caietano in lib. de ente, & eſſentia. Si Deus eſſet ſummè ſimplex, ſimplicitas eſſet perfectio ſimpliciter, cõſequens eſt falſum,ergo & antecedens: conſequentia probatur:

batur: quia nihil eſt in Deo ponendum, quod non ſit perfectio ſimpliciter; falſitatem conſequentis probat tripliciter. Primò ſic. Nulla negatio eſt perfectio ſimpliciter, ſed ſimplicitas eſt formaliter negatio, ergo non eſt perfectio ſimpliciter. Maior eſt manifeſta, & minor probatur: quia ſimplicitas nil aliud eſt, niſi negatio compoſitionis. Secundò. Nulla perfectio ſimpliciter ſaluatur in relatione, vt relatio eſt, ſed ſimplicitas ſaluatur in relatione vt relatio eſt, ergo non eſt perfectio ſimpliciter. Maior eſt manifeſta: quia aliàs ſaluaretur in relatione diuina, vt puta in paternitate, & vt ſic paternitas diceret perfectionem ſimpliciter, quod etiã Scotus ipſe negat. Minor probatur: quia relatio diuina eſt ſimpliciſſima, ergo &c. Tertio. Quod diuiditur per quantum, & non quantum, non eſt perfectio ſimpliciter: patet: quia ens non quantum nullam perfectionem dicit, vt dicit Scotus in quolib. quæſt. 5. ergo multo minus diuiſum; ſed ſimplicitas diuiditur in ſimplicitatem abſolutam, & relatiuam, quæ dicitur non quanta, ergo ſimplicitas non eſt perfectio ſimpliciter, & per conſequens non ponitur in Deo.

Primum argumentum. *Secundum argum.* *Tertium argum.* *Scotus.*

Ad iſta reſpondetur per ordinem, & primò nego falſitatem conſequentis, & ad primam probationem dico, quod minor eſt falſa: nam ſicut actualitas dicit modum intrinſecum illius cuius eſt, ita & ſimplicitas; & ſicut vnitas, licet ex conſequenti dicat indiuiſionem à ſe, & diuiſionem à quolibet alio, tamen cum hoc dicit aliquod poſitiuum, reſpectu entitatis cuius eſt vnitas, aliàs non eſſet realis paſſio entis: ita ſimplicitas licet ex conſequenti dicat negationem compoſitionis, tamen vltra negationem dicit poſitiuum reſpectu entitatis, cuius eſt; ratione cuius poſitiui ſibi competit negatio compoſitionis, & ſibi repugnat compoſitionis affirmatio.

Ad primũ. *Simplicitas dicit aliquod poſitiuum.*

Ad ſecundum nego adhuc minorem: ſimplicitas enim cõpetit tantum enti quanto; & quando probatur de relatione diuina, dico primò, quod ipſa non eſt ens quantum, & per cõſequens non eſt ſimplex ſimplicitate includente ens quantum. Dico ſecundò, quod licet paternitas diuina, vt ad eſſentiam diuinam comparatur, nullo modo ſit cum illa compoſibilis propter infinitatem, & ſimplicitatem eſſentiæ diuinæ, cum qua in perfectiſſimam tranſit realem identitatem; tamẽ paternitati ex ſua ratione formali, & quidditatiua non repugnat compoſitio ex realitate, & realitate, vt patet de pa-

Ad ſecundum. *Simplicitas non ſaluatur in relatione, ut relatio eſt.*

ternitate creata; vel ſi non ſit compoſita, ſaltem relationi (vt relatio eſt) non repugnat, quod ſit cum altero componibilis, ab ea realiter diſtincto, vt patet in creaturis: negatur itaq; quod ſimplicitas ſaluetur in relatione, vt relatio eſt.

Ad tertiũ. Simplicitas nõ eſt indifferens ad finitum & infinitum.

Ad tertium nego adhuc minorem: quia falſum eſt, quod ſimplicitas (de qua hic loquitur Auctor) quæ ſcilicet eſt perfectio ſimpliciter, ſit indifferens ad ens quantũ, & non quantum: nam eſt determinatè ens quantum: nec ſequitur, ſimplicitas eſt perfectio ſimpliciter, ergo omnis ſimplicitas eſt perfectio ſimpliciter: quia nec etiam ſequitur, entitas eſt perfectio ſimpliciter, ergo omnis entitas: nam ſolum illa entitas eſt perfectio ſimpliciter, cui non repugnat infinitas: & quia aliquod ſuppoſitum entis eſt formaliter infinitum, ideo entitas eſt perfectio ſimpliciter: ita in propoſito, ſimplicitas eſt perfectio ſimpliciter: quia in aliquo eſt formaliter infinita, vt ſimplicitas, quæ eſt modus intrinſecus eſſentiæ diuinæ.

T E X T V S.

SEcundo modo dicitur ſimplex, quod non habet conceptum quidditatiuum, & qualitatiuum; & iſto modo dicitur ſimplex, quod habet conceptum ſimpliciter ſimplicem, ſicut ſunt ens, & paſſiones entis, modi intrinſeci, & omnes differentiæ vltimæ: quia habent conceptum ſimpliciter ſimplicem. Conceptus autem ſimpliciter ſimplex eſt ille, qui non eſt reſolubilis in alios conceptus ſimplices, quorum quilibet poſſit actu ſimplici diſtinctè cognoſci, qui ſecundum Scotum vel totaliter ſcitur, vel totaliter ignoratur: quia non habet aliquid, ſecundum quod poſſit concipi, & aliquid ſecundum quod poſſit ignorari. Et iſti ſimplicitati opponitur conſtitutio rei ex conceptu determinabili, & determinatiuo, & loquor ſemper de conceptu obiectiuo, & non qualitatiuo, quorum differentia alias patebit.

COMMENT. XVIII.

CIrca hanc literam notandum eſt primò, quod conceptum ſimpliciter ſimplicem poſuit Ariſtoteles 9. Metaphyſices tex. comm. vltimo, vbi habet, quod ſimplicia aut totaliter ſciuntur, aut totaliter ignorantur, & hæc ſunt eius verba: quæcunque itaque ſunt verè ipſum eſſe quid, & actu, circa hæc non eſt decipi, ſed aut intelligere, aut non, & ſecundum aliam translationem, omnia igitur quæ ſunt in ſuis eſſentijs aliquid, & ſunt in actu, etiam non eſt in eis deceptio, niſi per intelligere; & Commentator ibi dicit, ignorantia, quæ accidit vnum intelligere ſimplicia eſt, vt intellectus nihil intelligat de eis: eſt igitur ſecundum ignorantiam, quę eſt priuatio ſcientiæ: & parum infra; ſubſtantiæ verò ſimplices ſi intelligantur, tunc intelligere earum erit ſecundum illud, quod ſunt; & ſi non intelligantur, tunc nihil ex eis intelligitur. Secundò obſeruandum eſt, quod huic ſimplicitati opponitur conſtitutio rei ex conceptu determinabili, & determinatiuo, & inquit Auctor, & loquor ſemper de conceptu obiectiuo, & non qualitatiuo: hoc dicit propter differentias ſpecificas, & ſubalternas, quæ non ſunt ſimpliciter ſimplices, ſed reſolubiles in plures conceptus; ſed vltimæ differentiæ, & paſſiones entis dicunt cōceptum obiectiuum tantum, & non qualitatiuum ſimul, cum ſint ſimpliciter ſimplices, ideo ſolum poſſunt intellectui obijci; vt hæcceitas non poteſt in duos conceptus reſolui, quorum vnus ſit quidditatiuus, & alter qualitatiuus: quia cum altera differentia vltima conueniret in quidditatiuo conceptu, & qualitatiuo differret; & ſic duæ vltimæ differentiæ non eſſent primò diuerſæ: & licet reſoluatur in conceptum entis: nam hæcceitas eſt ens, tamen non eſt conceptus quidditatiuus dictus in quid de ea, vt ſatis oſtenſum eſt ſupra, ſed eſt ens realiter, quemadmodum & ipſæ paſſiones entis ſunt ens realiter. Et quod aliqui conceptus ſint reſolubiles in quidditatiuum, & qualitatiuum conceptum, aliqui verò minimè; habetur ab Ariſtotele 10. Metaphyſ. tex. comm. 12. vbi dicit, quod diſtinguuntur diuerſum, & differens, & hæc ſunt eius verba. Differentia verò, & diuerſitas aliud eſt, diuerſum namque eſt illud, à quo diuerſum non eſt neceſſe aliquo eſſe diuerſum: omne

Diuerſum et differens diſtinguuntur.

omne enim quodcunque ſit ens, aut idem, aut diuerſum eſt: differens verò ab aliquo, aliquo differens eſt: quare neceſſe eſt, aliquid idem eſſe, quo differunt, hoc verò idem, aut genus, aut ſpecies eſt, ex quo textu habetur, quod differentia ſunt aliquid idem entia, id eſt, habent aliquid, quo differunt, id eſt differentias, & aliquid quo conueniunt, id eſt ſuperiora, vt homo habet animal, in quo conuenit cum bruto, & rationale per quod ab eo differt, & exemplificat de ijs, quæ habent conceptum obiectiuum, & qualitatiuum ſimul, ſicut ſunt genera, & ſpecies; de habente autem conceptum obiectiuum tantum, loquitur, cum dicit, diuerſum enim à quo eſt diuerſum, non eſt neceſſe aliquo eſſe diuerſum, hoc eſt dictu, ſe totis ſunt diuerſa: nam diuerſa ſe totis diſtinguuntur, & dicit non neceſſe: quia etiam diuerſa poſſunt aliquo differre, & aliquo conuenire, quando diuerſum accipitur pro differenti, ſed non eſt neceſſe: quia omne differens eſt diuerſum, ſed non è conuerſo: quia aliqua ſunt diuerſa ſe ipſis totis, & non aliquo diſtinguuntur, vt ſunt vltimæ differentiæ, quæ conceptu qualitatiuo carent, & ſolum conceptum obiectiuum habent, & vt ſic ſunt ſimpliciter ſimplices: huius claſſis etiam ſunt ens, paſſiones entis, & modi intrinſeci: nam circa huiuſmodi non cadit deceptio: quia aut totaliter ſciuntur, aut totaliter ignorantur, & ideo ſolum conceptum obiectiuum, & non qualitatiuum dicunt.

Sed circa hanc literam ſunt duæ difficultates. prima, circa illud dictum Auctoris. Et iſto modo dicitur ſimplex, quod habet conceptum ſimpliciter ſimplicem; ſicut ens, paſſiones entis, modi intrinſeci &c. Dubitatur an modus intrinſecus dicat conceptum? Aliqui dicunt, quod ſic: quia modus intrinſecus per ſe definitur, ergo per ſe concipitur.

Vtrum modi intrinſeci dicant conceptum.

Præterea, ſi modus intrinſecus non diceret per ſe conceptum, ſequeretur, quod eſſet minus ens ſecundis intentionibus, priuationibus, & negationibus, quibus non repugnat terminare actum intellectus. Verùm hæc opinio à Scotiſtis non tenetur: quia ſi modus intrinſecus diceret per ſe conceptum non poſſet euadi, quin in Deo eſſet cõpoſitio ex actu, & potentia, ſiue ex determinabili, & determinatiuo: tum quia entis vniuocatio deſtrueretur: nam ipſi enti aliquid in re ſibi correſponderet; puta ſubiectiua realitas, quod eſt inconueniens maximũ, & ideo hoc modo nos non poſuimus

entis

entis vniuocationem: tum etiam, quia iſta opinio eſt expreſsè contra Doctorem ſubtilem in 8. diſt. 1. quæſt. 3. vbi docet, quod modus intrinſecus non variat rationem illius, cui additur, id eſt, de ſe nullam formalitatem dicit: ſi autem diceret per ſe conceptum, diceret formalitatem, & per conſequens variaret rationem formalem eius, cui additur. Dicamus ergo, quod modus intrinſecus eſt modus rei, & non res, & concipitur, ſed non per ſe concipitur: Vnde dicit Scotus 8. diſt. 1. quæſt, 3. quod ſi quis conciperet albedinem ſolum, tantũ haberet conceptum albedinis per ſe, & eſſet tunc conceptus inadæquatus, ſed quando cõcipit albedinem, vt octo, habet vtique albedinis cõceptum adæquatum, ſed nullo modo octo concipere poteſt. *Scotus.*

Ad motiua ergo alterius opinionis, dico ad primũ, quod modus intrinſecus poteſt conſiderari dupliciter; vno modo pro formali, vt eſt vna ſecunda intentio; alio modo pro connotato; primo modo definitur modus intrinſecus, prout tamen pro connotato ſupponit cui attribuitur, vt ſupponit videlicet pro infinitate, neceſſitate, &c. nec eſt inconueniens aliquod attributum habere formalitatem, & tamen ſuũ fundamentum nullam dicere formalitatem: ſicut iſta ſecunda intentio differentia eſt compoſita ex genere, & differentia, & tamen rationale cui applicatur, eſt ſimpliciter ſimplex; ſupponendo modo, quod rationale ſumatur ab vltima realitate, & ſic differentia pro formali definitur, & tamen pro ſubſtrato definiri non poteſt: quia daretur proceſſus in infinitum in differentijs, & definitionibus, quod eſt contra Ariſtotelem 1. Poſter. & 2. Metaphyſ. de ſtatu principiorum; ita hic conformiter dicatur, & ſi quis diceret, ſi modus intrinſecus definitur pro ſecunda intentione, ergo ſecundus articulus Auctoris formalitatum non erit realis, in quo docet, quid ſit modus intrinſecus; dico quod non ſequitur: quia, vt dictum eſt, definitur modus intrinſecus pro formali, vt tamẽ ſupponit pro ſubſtrato. Aliter poſſet dici ad primum, & fortè melius, quod modus intrinſecus definitur, & terminat intellectionem, non per ſe, ſed re concomitante, cuius eſt modus; ita quod non definitur ſeorſum à re, ſed cum ipſa, & ita ratione illius concomitantiæ, & definitur, & cognoſcitur. Ad aliud dico, quod ſecundæ intentiones habent proprias formalitates, & etiam negationes ſuo modo, vt docet Antonius *Modus intrinſecus dupliciter conſideratur.* *Ant. And.*

nius Andreas 4. meta. quæſt. 2. & etiam priuationes habent ſuo modo formalitates: ſunt enim maioris entitatis, quàm ſint negationes, vt docet Doctor ſubtilis in primo ſentent. diſt. 23. & 28. vbi habet, quod plus dicit priuatio, quàm pura negatio, & etiam quæſt. 10. prædicamentorum concedit ſuperioritatem & inferioritatem, quod non eſſet, niſi proprias haberent formalitates; & ideo ſecundæ intentiones, negationes, & priuationes poſſunt terminare actum intellectus, quod non contingit de modis intrinſecis cum formalitatem non dicant, ſed de hoc magis in articulo de Identitate, & diſtinctione ex natura rei.

Scotus.

Secunda difficultas eſt circa id, quod dicit Auctor, ſcilicet, quod conceptus ſimpliciter ſimplex aut totaliter ſcitur, aut totaliter ignoratur, hoc non videtur verum: quia quis poteſt concipere ens, & dubitare, an ſit finitum vel infinitum: item quis poteſt concipere Socreitatem, & dubitare, an ſit modus intrinſecus, vel differentia, ergo conceptus ſimpliciter ſimplex nec totaliter ſcitur, nec totaliter ignoratur.

Ad hoc dico, quod dictum Auctoris eſt intelligendum quo ad conceptum proprium, & formalem ipſius, & non quo ad conceptus ſecundarum intentionum, vel etiam primarum, qui de illis prædicantur à poſteriori, ſeu in ſecundo modo: vnde licet poſſim dubitare an Socreitas ſit modus, vel differentia Socratis, dubitatio eſſet quo ad iſta prædicata, modus, & differentia, quæ ſolum habent prædicari denominatiuè, & per accidens de tali conceptu: ita dicatur de ente, & modis eius intrinſecis.

T E X T V S.

Tertio modo aliquid dicitur ſimplex: quia non eſt compoſitum ex re, & re, cuiuſmodi ſunt omnia accidentia, materia prima, forma ſubſtantialis, Angelus, vel anima; licet tamen aliqui dicant, Angelum, & animam habere materiam, & formam, quod non credo verum, loquendo de materia, & forma phyſicali; ſed benè componuntur ex genere, & differentia, ſiue ex realitate

poten-

potentiali, & realitate actuali; quæ compoſitio non debet dici propriè compoſitio rei, & rei, ſed magis realitatis, & realitatis, ſecundum Scotum in 3. diſt. & in 8. diſt. primi ſent. Et iſti ſimplicitati opponitur compoſitio materiæ, & formæ.

COMMENT. XIX.

PRo intelligentia huius literæ ſunt aliqua notanda. primò notandum eſt, quod genus, & differentia diſtinguuntur conceptibiliter: quia impoſſibile eſt vnum, & eundem conceptum eidem intellectui ſimul eſſe certum, & dubium; modò cum certitudine de conceptu generis ſtat dubitatio cuiuſlibet differentiæ: quia à remotis ego ſum certus de aliquo; quod eſt coloratum; & tamen dubito, ſi eſt album, vel nigrum, diſgregatiuum, vel congregatiuum: tum etiam, quia omnis conceptus merè potentialis, & confuſus eſt diſtinctus à conceptu merè actuali, & determinato; ſed conceptus differentiæ eſt merè actualis, & determinatus; conceptus autem generis merè potentialis, & confuſus; ideo ſunt diſtincti conceptus. Et ſi dicatur, quod omnis realitas actualior, & perfectior alia, poteſt à remotis, & in maiori diſtantia aliquam potentiam mouere: quia vnumquodque mouet, & agit ſecundum quod eſt in actu; ſi ergo realitas huius albedinis eſt actualior, & perfectior realitate huius coloris, ſequitur, quod à remotis citius videbitur hæc albedo, quàm hic color, quod tamen eſt falſum.

Genus & differentia conceptibiliter diſtinguuntur.

Inſtantia.

Præterea vnumquodque agens naturale, quanto magis appropinquatur ſuo paſſo, tanto magis eſt, & fortius poteſt agere, ergo color de propinquo, ex quo à remotis citius videtur, & prius quàm albedo citius videbitur, quàm ipſa albedo.

Dicimus quod aliquid eſſe actualius, & perfectius alio poteſt eſſe dupliciter, vno modo intenſiuè, alio modo extenſiuè; exemplum primi, albedo Margaritæ eſt perfectior, & actualior intenſiuè, quàm albedo equi; ſed è contra, albedo equi eſt perfectior, & actualior extenſiuè quàm albedo margaritæ, & ideo concedimus, quod quanto aliquid eſt actualius, & perfectius alio intenſiuè, & extenſiuè, tanto poteſt à remo-

Reſponſio. Aliquid eſſe alio actualius, & perfectius ſtat dupliciter.

à remotiori potentiam mouere, ſeu immutare; non autem quod ſolum eſt extenſiuè: non enim albedo margaritæ immutat viſum à remotiori perfectius, quàm albedo equi: & ideo, licet ſpecies ſit actualior, & perfectior genere intenſiuè; non tamen extenſiuè: nam genus eſt illimitatius ipſa ſpecie: quoniam quod eſt indifferens ad aliqua plura eſt illimitatius quàm aliquod illorum: & per hoc etiam patet ad ſecundam inſtantiam: nam illa maior habet veritatem, ſi illud agens naturale dicat perfectionem extenſiuã, & intenſiuam; & quantum eſt de ſe: vnde ſi eſſet poſſibile (quod tamen eſſet contradictio) quod color eſſet ſeparatus à nigredine, & albedine, perfectius de propinquo, quàm de lõginquo videretur.

Cõceptus generis & differentiæ ſumuntur ab alia & alia realitate.

Secundo notandum eſt, quod conceptus generis, & differentiæ ſumuntur ab alia, & alia realitate, quod probatur ſic: quia concipiendo genus, vel concipio aliquid rei, vel nihil, non nihil, quia genus tunc nihil eſſet ſpeciei, ergo aliquid: ſi aliquid, vel ergo illud idem quod concipio, concipiendo genus; concipio concipiendo differentiam, vel aliquid aliud; ſi idem, ergo conceptus generis, ac differentiæ erunt idem conceptus, ſi aliud, habetur propoſitum.

Ariſt.

Nec poteſt dici, quod idem in re concipitur; ſed tamen non ſequitur, quod ſit idem conceptus: quia eadem res eſt apta nata facere in intellectu diuerſos conceptus: quia vnaquæque res eſt apta nata facere in intellectu aliquem conceptum ſibi proprium, & adæquatum; ille ergo vel erit conceptus generis, vel differentiæ, quorum neutrum eſt, ergo oportet, quod aliquem alium conceptum faciat.

Præterea Ariſtoteles 7. Metaphyſices dicit, quod ſicut ſe habet definitio ad rem; ſic partes definitionis ad partes rei; at partes definitionis ſunt genus, & differentia, ergo iſta ſunt in re diſtincta. Et Commentator ibidem dicit, quod hæc eſt proportio definitionis ad definitum, quod ſicut tota definitio totam quidditatem rei ſignificat, ita pars definitionis partem quidditatis rei. Et Ariſtoteles 8. Metaphyſices ſcribit, quod res ſimpliciter ſimplex non eſt diffinibilis: quia non habet partes: imò idem Commentator primo Phyſ. com. 29. dicit, quod partes entis in rei veritate ſunt entia in rei veritate: & ſubdit, quod partes rei, quæ ſunt ſecundum definitionem, præcedunt rem in eſſe; ex quibus apparet manifeſtè ſecundum intentionem Philoſophi, & Commentatoris, quod

Commentator.

genus,

genus, & differētia ſunt partes definiti, & verè entia, & quod ſpecies componitur compoſitione vera ex genere, & differentia, tanquam ex partibus ex natura rei diſtinctis.

Tertiò notandum eſt, quod genus, & differentia ſecundū Scotum in quibuſdam ſumuntur ab alia, & alia re, vt in habentibus plures formas ponendo gradus in formis: ab anima enim rationali ſumitur differentia, puta rationale: ab anima autem ſenſitiua ſumitur animal, & in talibus, dicit genus, & differentiam non ſolum differre realiter, vel formaliter, ſed etiam eſſentialiter, in quibuſdam autem alijs non ſumuntur ab alia, & alia re, ſed ab alia, & alia realitate, vel formalitate, quæ ſunt eiuſdem rei, & in his ſpeciebus, quæ ſunt formę ſimplices, vt albedo, nigredo, & ſimilia: in talibus enim qualitatibus eſt aſſignare quoſdam intrinſecos gradus, vel realitates, ſecundum quas ſuſcipiunt magis, & minus, ita quod vnus eſt quaſi actualis reſpectu alterius, & ab actuali ſumitur differentia, & à potentiali genus, & in talibus dicit genus, & differentiam differre formaliter, & ex natura rei, & non eſſentialiter, cum talis forma ſit ſecūdum ſui eſſentiā ſimplex.

Scotus.

Genus & differentiæ quandoq; ſumūtur ab alia, & ab alia re, quandoq; ab alia, & alia realitate.

Quartò notandum eſt, quod duplex eſt compoſitio, quædam eſt ex re, & re, ſicut compoſitio ex materia, & forma in ſuppoſito ſubſtantiali, quædam eſt compoſitio ex realitate, & realitate, ſicut in quolibet accidente, quoniam accidens eſt forma ſimplex ſimplicitate oppoſita compoſitioni ex re, & re, ſed non ſimplex ſimplicitate oppoſita ex realitate, & realitate, quarum vna importatur per genus, & alia per propriam differentiam ſpecificam, & illa realitas, à qua ſumitur ratio generis, eſt potentialis ad illam, à qua ſumitur ratio differentiæ; & loquendo de tali cōpoſitione, conceditur, quod accidentia, Angelus, & anima ſint iſto modo compoſita, vt dicit Auctor in litera. Iſtæ autem duæ compoſitiones, ſcilicet rei, & rei, realitatis, & realitatis, differunt: quia prima eſt ex aliquibus, quorum ſeparatio mutua non includit repugnantiam ex terminis: materia enim (ſaltem per diuinam potentiam) poteſt eſſe ſine forma, & forma poteſt ſeparari à materia, vt habet Doctor ſubtilis in 2. diſtinc. 12. quæſt. 2. Secunda verò compoſitio eſt ex aliquibus, quorum ſeparatio includit contradictionem propter realem eorum identitatem, tamen vnum non eſt formaliter aliud, ſic quod vnum includatur in alio in primo modo dicendi per ſe, ita quod

Compoſitio eſt duplex.

Compoſitio ex re, & re differt à cōpoſitione ex realitate, & realitate.

Scotus.

poſſunt

poſſunt eſſe diſtincta obiecta formalia, & diſtincta conceptibilia diſtinctè terminantia actum intellectus, qualis eſt compoſitio ex genere, & differentia.

Duæ difficultates. *Prima, vtrũ accidentia ſint compoſita ex materia, & forma.*

Sed circa hanc literam ſunt aliquæ difficultates, & prima talis eſt: videtur enim, quod accidentia ſint compoſita ex materia, & forma. Nam quicquid cum alio conuenit, & ab alio realiter differt, eſt compoſitum ex duobus, quorum altero conuenit, & altero differt; ſed nigredo, & albedo realiter differunt, vt patet, & realiter conueniunt: quia in colore, & non conueniunt conuenientia rationis, ergo albedo eſt realiter compoſita, & ſic ex re, & re, & per conſequens non eſt forma ſimplex.

Ariſt.

Præterea, omne definibile eſt verè compoſitum, ſed accidens eſt verè definibile, ergo eſt verè compoſitum. Maior eſt Ariſtotelis 8.Meth. tex. com.9. vbi concludit contra Platonem, quod ſi ideæ ſunt formæ ſimplices, non ſunt definibiles: quia oportet definitionem eſſe orationem longam, & hoc eſſe, vt materiam, illud verò vt formam. Minor eſt etiam Ariſtotelis ſeptimo Meta. tex.commen.10. vbi docet, quod accidentia ſunt definibilia.

Scotus.

Præterea Scotus 7.Meth.quæſt.10. probat, accidentia eſſe compoſita, & arguit ſic. Philoſophus 12.Meth. tex.com.2. dicit, quod cauſæ, & principia entium ſunt quodam modo eadem, quia ſunt proportionabiliter eadem, & proportionabiliter altera; ex quo concludit ibi Doctor ſubtilis, quod ſicut in genere ſubſtantiæ ſunt propria principia, ſcilicet materia, & forma, ſic ſecundũ Philoſophum in alijs generibus, ergo in genere accidentium eſt materia, & forma, & per conſequens compoſitio ex materia, & forma, & ex re, & re.

Accidentia nõ ſunt compoſita ex materia, & forma.

Ad primam dico, quod non probatur, niſi quod accidentia ſunt compoſita ex realitate, & realitate, ſed non ex re, & re, quod concedimus: differre enim realiter ab inuicem, & conuenire realiter, non concludit accidentia componi ex re, & re diuerſa; ſed tantum quod accidens eſt compoſitum ex diuerſis realitatibus, & per idem dico ad ſecundum. Nam omne definibile eſt compoſitum ex genere, & differentia, & ſic concedimus accidentia eſſe compoſita.

Ad tertium dico, quod verum eſt, quod omne, quod ponitur in genere prædicamentali ex materia, & forma, id eſt, ex realitate potentiali, & actuali eſt compoſitum, vt patet in

numeris: in numero enim aliquid eſt vt potentia, & aliquid, vt forma, non tamen forma, & materia in propoſito ſunt res, ſed realitates.

Secunda difficultas. An Angeli ſint compoſiti ex materia, & forma: & videtur, quod ſic: quia Boetius in fine libelli de vnitate, & vno, dicit, quod Angelus, & anima ſunt vnum coniunctione materiæ. Item D. Auguſt. lib. de mirabilibus ſacræ ſcripturæ dicit. Omnipotens Deus ex informi materia cunctorum viſibilium, & inuiſibilium, ſenſibilium, & inſenſibilium, intellectualium, & intellectu carentium ſpecies multiformes diuiſit. Sed in oppoſitum eſt Doctor ſubtilis in primo ſent. diſt. 8. quæſt. 2. vbi docet Angelos haud componi ex materia, & forma, & ad hoc ratio poteſt eſſe talis. Si in Angelis eſſet ponenda materia, aut hoc eſſet ratione potentiæ paſſiuæ, quam habent ad intelligere, & velle; aut propter potentiam ad vbi; aut propter potentiam ad non eſſe: ſed propter nullum iſtorum cogimur ponere materiam, ergo in Angelis nulla eſt materia. Primum patet: quia licet Angelus ſit ſuæ volitionis, & intellectionis ſuſceptiuus, huiuſmodi tamen ſuſceptiuitas eſt alterius rationis à ſuſceptione materiæ, vt habet videri 3. de anima: nam anima perficitur per intelligere, & tamen nulla eſt in ipſa materia. Secundum etiam patet: quia licet Angelus tranſmutari poſſit de loco ad locum; hæc tamen potenria non arguit materiam de genere ſubſtantiæ, vt patet per Philoſophum 8. meta. tex. comm. 12. nam in cœlo non eſt materia, ſecundum Philoſophum, & Commentatorem in libro de ſubſtantia orbis, & tamen cœlum mouetur ad vbi. Tertium etiam patet: nam ex eo quod Angeli ſunt annihilabiles, non poteſt concludi, quod in eis ſit materia: quia & puræ formæ, imò & ipſa materia eſt annihilabilis; & tamẽ forma, & materia non habent materiam: cum ergo nec actiones, vel operationes ſpirituales, nec tranſmutationes ad vbi, nec potentia ad non eſſe per annihilationem, arguant in Angelis materiam; nullo modo erunt Angeli compoſiti ex materia, & forma.

Secunda difficultas. Num Angeli ſint compoſiti ex materia, & forma.

Angeli non ſunt compoſiti ex materia, & forma.

Præterea, nulla via eſt efficax & demonſtratiua ad concludendum materiam, niſi tranſmutatio in ſubſtantia; imò omnis alia via, & omnis alius proceſſus eſt ſermo imaginabilis, & dialecticus, & non neceſſarius, vt docet Commentator primo Phyſicorum comm. vltimo; ideo ſuperfluum videtur,

N & merè

& merè volũtarium ponere in talibus ſubſtantijs materiam.

Vtrum Angeli ſint compoſiti, et quo modo.

Quomodo ergo Angeli (cùm non ſint omninò ſimplices) ſunt compoſiti? Circa hanc difficultatem diuerſi diuerſa ſentiunt. D.enim Thom.prima par.Sum.quæſt.3. artic.2.& 4. vult, quod omnis creatura ſit compoſita ex actu, & potentia,

Opinio Diui Thomæ.

& ita vult, quod Angelus ſit compoſitus ex actu, & potentia, ſcilicet ex eſſe, & eſſentia: Sed hæc opinio ſtare non poteſt:

Contra D. Thom.

quia eſſe non diſtinguitur realiter ab eſſentia, & ideo cum ea compoſitionem facere haud poteſt. quod pro nunc à nobis præſupponitur.

Opinio Ioannis de Ianduno.

Aliqui alij (vt Ioannes de Ianduno) dicunt, quod Angeli ſunt compoſiti ex materia, & forma metaphyſicè, ſed non phyſicè; cui Auctor hic aſſentire videtur: & huiuſmodi opinio (ſi rectè intelligatur) non deuiat à mente Doctoris ſubtilis; qui tenet, quod Angeli ſunt compoſiti ex realitate generis & differentiæ.

Opinio Scoti Doctoris ſubtilis.

Scotus 8. diſtin. 1. quæſt.2. vltra hanc compoſitionem ex genere, & differentia, ponit Angelos eſſe compoſitos ex poſitiuo, & priuatiuo, ex actu, & potentia obiectiua; & ex ſubſtantia, & accidente:

Angeli ſunt compoſiti ex poſitiuo, & priuatiuo.

quod autem Angeli ſint compoſiti ex poſitiuo, & priuatiuo, hoc non ſolum probatur Theologicè, verumetiam phyſicè.

Auerroes.

Nam Commentator 3.de Anima comm.5.dicit, nullam formam liberatam eſſe à potentia; niſi primam formam, & per conſequens in omnibus intelligentijs citra primam, aliqua eſt potentia: & 2.Cœli comm. 63. inquit, quod in omnibus intelligentiis citra primam eſt aliquid ſimile materię, & hoc eſt potentia, quæ dicit priuationem alicuius actualitatis, & perfectionis. Vnde obſeruandum eſt, quod nulla intelligentia præter primam continet totam perfectionem poſſibilem reperiri in ambitu entis; licet quælibet contineat tantam, quanta eſt ſibi competens: quia in æternis non differt poſſe

Ariſt.

ab eſſe ſecundum Philoſophum 3.Phyſicorum tex.32.& 12. Meth.com.30. vbi dicitur, quod in ente æterno nulla eſt potentia omninò, & idem habetur ibidem 35.41.& 44.& Cœli 32.33.& 34. vbi habetur, quod in ente æterno poſſibilitas eſt neceſſitas: ita quod ſecundum Philoſophos omnis perfectio apta nata competere intelligentijs ſub ratione, qua talis, ab

Auerroes.

æterno ſibi ineſt. Et ideo dicit Commentator 5. Metaphyſ. cap.de perfecto, quod ſolum primum principium, quod eſt Deus glorioſus, eſt ens ſimpliciter perfectum: quia nulla perfectio ſibi deficit, nec vt tale ens, nec vt ſimpliciter ens; ſed

aliæ

aliæ intelligentiæ ſunt entia perfecta in genere: quia vnaquęque habet tantum de perfectione, prout natura ſua eſt capax: & licet intelligentia Saturni, vt talis, omnem perfectionem, quam poteſt conſequi in propria forma, ſecundum Philoſophum ab æterno habuerit, & vt ſic, dicatur eſſe perfecta, ratione, qua talis; ſi tamen conſiderata fuerit vt ens, reperitur aliquo perfectionis gradu priuata: licet enim ſit perfecta in ſuo proprio genere, non eſt tamen perfectiſſimum ens: quia non habet tantam perfectionem, quãtam habet prima, à qua dependet, & ſic in ſuo eſſe inuenitur compoſita ex actu, & potentia, non tanquam ex poſitiuo, & poſitiuo, ſed tãquam ex poſitiuo, & priuatiuo, & hoc eſt, quod ſcribit Doctor ſubtilis in 8. diſt. 1. quæſt. 2. Et confirmatur etiam Theologicè ex D. Auguſtino in 12. lib. Confeſſionum, vbi ait: Duo domine feciſti, vnum propè te, & aliud propè nihil. neceſſe eſt autem, quod omnia media inter purum actum, & puram potentiam participent naturam extremorum, & quod ſint cõpoſita ex actu, & potentia, ſed diuerſis modis, ſicut diuerſa eſt natura iſtorum mediorum: nam diſtantiæ entiũ ſunt valdè diuerſæ, vt aſſerit Commentator in 2. Cœli, & Mundi cõmen. 63. at iſta potentia, quæ eſt in intelligentijs, eſt potentia logica, quæ dicit ſolam non repugnantiam: quia intelligentia Saturni in quantum ens non repugnat, quod ſit perfectior, quàm eſt; ſicut dicimus, quod Talpa in quantũ animal poteſt videre, cum tamen talis potentia in Talpa nihil reale ponat, ſed ſolum non repugnantiam. Breuiter ergo, cum Angeli talis ſint naturæ, habent in ſe entitatem poſitiuam: quia verò (quatenus entia ſunt) priuantur diuina perfectione, habent priuationem annexam, & per conſequens ex poſitiuo propriæ naturæ, & priuatiuo perfectionis, quæ eis (vt entia ſunt) non repugnat, dicuntur compoſiti. Et vniuerſaliter omne creatum eſt, vt ſic, ex priuatiuo, & poſitiuo compoſitum: quia omne tale habet gradum entitatis, cum priuatione alicuius gradus; nulla enim creatura habet entitatem ſecundum totam perfectionem, quæ nata eſt entitati ſecundum ſe competere, & ideo dicitur vt ſic priuata. Supremus enim Angelus poteſt concipi, & in quantum ens, & in quantum tale ens: ſi autem conſideratus fuerit in quantũ ens eſt, non repugnat ſibi, quod habeat maiorẽ perfectionem, quàm ſit illa, quam actu poſſidet; quia ſi ſibi latitudo maioris per-

Auerroes.

fectionis repugnaret in quantum ens, ita quod ratio formalis entitatis eſſet præciſa cauſa iſtius repugnantiæ, tunc cuilibet enti iſtud repugnaret, & per cōſequens primo enti, quod falſum eſt, & impoſſibile, & eſt ſimile ſi Talpæ repugnaret viſio, in quantum animal, tunc cuilibet animali repugnaret, ſed de hac compoſitione iam ſatis dictum eſt.

Sed contra hanc compoſitionem inſtatur ſic. In compoſitis per ſe realibus componentia debent eſſe realia: nam Philoſophus ex eo probat materiam, & formam (quæ ſunt principia ſubſtantiæ) eſſe ſubſtantias: quia ſubſtantia non componitur ex non ſubſtantijs; vt etiam dicit Commentator 2. de Anima comm. 2. ſed priuatio eſt formaliter non ens, vt docet Commentator primo Phyſicorum comm. 79. vbi ſcribit, priuatio non eſt accidens, nedum vt ſit ſubſtantia, ergo cum priuatio formaliter ſit non ens, non poterit componere aliquod poſitiuum reale. Item cum forma, & materia ſint creaturæ, ergo erunt hac compoſitione compoſitæ, & tunc partis eſſet pars, & daretur proceſſus in infinitum in partibus componentibus, & compoſitis, ſicut arguit Doctor ſubtilis contra D. Thomam in primo ſent. diſt. 8. quæſt. 2. affirmantem omnia creata componi ex actu, & potentia; inquit ibi Scotus, quæro de cōponentibus, vel ſunt compoſita ex actu, & potentia, vel non; ſi ſic, ergo proceſſus in infinitum. Item tertiò ſequeretur, quod relationes originis eſſent compoſitæ ex poſitiuo, & priuatiuo: quia in quantum entia ſunt, non repugnat eis eſſe perfectiones ſimpliciter, & eſſentia diuina.

Ariſt.

Auerroes.

Sed hæc argumenta non concludunt, & ad primum dico, quod compoſitorum, & cauſatorum quædam ſunt generabilia, & corruptibilia, vt homines, lapides, elementa, &c. quædam ingenerabilia, & incorruptibilia, vt cœli, & intelligentiæ omnes præter primam. Item duplex eſt compoſitio, quædam realis, quædam rationis. In compoſitis generabilibus, & corruptibilibus eſt compoſitio realis ex actu, & potentia, & etiam rationis ex poſitiuo, & priuatiuo; in æternis autē, quæ generabilia nō ſunt, eſt tantū compoſitio rationis. Modò ad argumentum dico, quod in compoſitis verè realibus ambo componentia debent eſſe realia; verum eſt loquēdo de compoſitione reali, ſed in compoſitis per ſe realibus, quæ tamen non componuntur reali compoſitione, ſed compoſitione rationis, non debent ambo cōponentia eſſe realia,

Compoſita ſunt in dupli ci differētia.

Compoſitio duplex.

ſed

ſed aut realia, aut rationis, vt patet in æternis, velut ſunt Cęli, & intelligentiæ, in quibus eſt compoſitio rationis, non realis. Nam quando dicimus, intelligentias eſſe compoſitas ex actu, & potentia, eſt compoſitio rationis, iuxta viã Commentatoris 3. de anima comm. 5. & 14. vt viſum eſt ſupra, & hoc eſt, quod vult dicere Doctor ſubtilis quando dicit, quod compoſitio iſta realis non eſt: quia compoſitio ex poſitiuo, & priuatiuo non eſt in eſſentia rei, quia nulla priuatio eſt in eſſentia alicuius. Vnde Marcus Antonius Zimara in Theoremate 40. inquit, quod quando Commentator dicit, quod intelligentiæ ſunt compoſitæ ex actu, & potentia, quod illa potentia non eſt realis, ſed rationis: Vnde illa potentia, quæ ponitur in intelligentijs, non eſt illa, quæ cum actu diuidit ens: nam actus, & potentia, quæ condiuidunt ens, ſunt differentiæ entis ad modum Auerrois, quod deſcendit in decem prædicamenta, & potentia reducitur ad materiam, & actus ad formam: vt vult Commentator 12. Meth. comm. 26. patet igitur, quod illa potentia intelligentiarum non eſt realis, ſed rationis, quæ apud nos vocatur priuatio, & hinc eſt, quod poſitiuum, & priuatio faciunt compoſitionem rationis, & non realem.

Auerroes. *Scotus.* *Zimara.*

Ad ſecundum dico, quod materia, & forma ſunt iſta compoſitione ſcilicet rationis compoſita; nec ſequitur, quod partis ſit pars: nam pars realis non habet partem realem; tamen ſuper vno reali ens rationis fundari poteſt, & ita non ſequitur proceſſus in infinitum, nimirum realis, & ſi poneretur rationis, forſitan non eſſet inconueniens.

Ad tertium, quod tangit bonam difficultatem, dico primo, præmittendo aliqua, quod paternitas, quæ eſt ratio ſubſiſtendi patris ex ſua ratione formali, & quidditatiua (ſi tamen dicat quidditatem) iſta eſt ex ſe formaliter talis entitas, quod nullam perfectionem, nec imperfectionem dicit, etiam circumſcripto omni eo, quod non eſt de ratione formali ipſius, & hoc patet ex multis dictis Scoti in diuerſis locis, maximè in 1. diſt. 13. vbi vult, quod productiones in diuinis ſe ipſis diſtinguantur; & in 2. quæſt. quolib. expreſsè vult, quod paternitas, ſeu generatio actiua eſt talis entitatis, quod ſi ipſa eadem, quæ nunc eſt, per impoſſibile non eſſet, nulla alia paternitas, vel generatio actiua eſſet, & expreſsè vult, quod huiuſmodi relationes nullam perfectionẽ ex ſua ratione formali

Scotus.

includant, vt patet in primo diſt.7. contra Henricum, & diſtinc.13. & 26. & 28. & in quolibet. quæſt.3. & 5. & alibi.

Secundò præmitto, quod quando Scotus dicit, quod omnis creatura eſt cōpoſita ex realitate poſitiua,& carentia alterius entitatis, non intelligit de perfectione, qua vnum dicitur eſſe perfectum ex hoc, quod eſt idem realiter alicui entitati, dicenti perfectionem: ſed intelligit, quod accepto ente aliquo in ſua formalitate, quod dicat aliquam entitatem poſitiuam, & carentiam alicuius perfectionis, quæ perfectio nata eſſet eſſe gradus intrinſecus, & hoc in quantum ens, exēplum.homini ineſt carētia perfectionis infinitæ,quæ perfectio non repugnat enti:quia tunc cuilibet enti repugnaret.

Tertiò præmitto, quod perfectio entitatiua, ſiue quæ eſt gradus intrinſecus entis, tantum competit enti quanto, ſcilicet enti dicenti perfectionem aliquam, & non enti non quanto, id eſt, non dicenti perfectionem.

Quartò præmitto, quod huiuſmodi compoſitio, ſcilicet ex entitate, & carentia, &c. quod res ſic compoſita includat entitatem quantam, & carentiam vlterioris entitatis quantæ: exemplum. homo dicit ex ſua entitate aliquam entitatem quantam, cui entitati non repugnat vlterior perfectio, vt perfectio Angeli, & hoc in quantum ens, oportet ergo, quod in ſe ſit ens quantum, cui, non vt tali enti, ſed vt enti abſolutè, nata eſt ineſſe vlterior perfectio, qua,vt tale ens caret, vt homo in quantum homo Angeli perfectione caret, quæ repugnat homini in quantum homo; homo tamen in quantum ens tali perfectione haud caret, id eſt non repugnat ſibi talis perfectio Angeli: quia ergo homo, vt homo eſt ens quantum, & vt ſic caret perfectione puta Angeli,quæ perfectio ſibi non repugnat, & hoc in quantum ens, dicitur ſic componi, ſcilicet ex ente quanto, & carentia vlterioris perfectionis, qua eſt ens perfectibile. Et ſi dicatur, quod ex hoc videtur ſequi, quod Talpa in quantum animal nata eſt habere viſum, quod etiam in quantum Talpa videtur aliqualiter apta habere viſionem. Dico quod eſt ſimile quantum ad hoc; quod ſicut non repugnat Talpæ in quantum animal habere viſum, & repugnat ſibi in quantum Talpa;ſic cuilibet creaturæ in quantum ens, non repugnat ſibi etiam perfectio infinita, cui tamen repugnat in quantum talis, vel talis creatura,ſed non eſt ſimile quantum ad hoc,quod creatura com-

poſita ex ente, & carentia, &c. ſit in ſe ens quantū &c. & ideo Doctor ſubtilis limitatè loquitur, quod omnis creatura ſit ſic cōpoſita: nam omnis creatura, quæ eſt per ſe terminus creationis, eſt ens quantū, & hoc loquendo de creatura ſiue propriè, ſiue generaliter. Ex his reſpondeo ad argumentum, & dico, quod paternitas diuina non eſt ſic compoſita, quia in ſe non eſt ens quantum; licet enim in quantum ens abſolute non repugnet ſibi infinitas, vt gradus intrinſecus, & vt paternitas careat tali infinitate, tamen non dicitur componi ex ente, & tali carentia, cum paternitas non dicat entitatem poſitiuam quantam. Dico ſecundò, quod dictum Doctoris ſubtilis poteſt ſic exponi, ſcilicet, quod omne ens eſt compoſitum, quod includit entitatem poſitiuam, & carentiam vlterioris perfectionis, quod hoc eſt verum, ſi entitas illa poſitiua non ſit in ſe infinita, nec alteri entitati infinitæ idē realiter. In propoſito, paternitas diuina, quamuis non dicat entitatem formaliter infinitam, dicit tamen entitatem realiter infinitam, & ſic etiam in quantum ens non eſt incapax vlterioris perfectionis. Vel dicatur, quod Scotus loquitur de ente finito quanto, & hæc de compoſitione Angelorum ex poſitiuo, & priuatiuo. *Scotus.*

Huic compoſitioni accedit compoſitio alia, quæ dicitur ex actu, & potentia obiectiua: quid ſit potentia obiectiua, & actus eius oppoſitus, ſatis explicatum eſt ſupra. Illud enim diximus eſſe in potentia obiectiua, quod non eſt, & poteſt eſſe; actum verò terminantem huiuſmodi potentiam diximus eſſe actū exiſtentiæ actualis: Vnde ex his videtur ſequi, quod cum potentia obiectiua, & actus ei oppoſitus repugnet: accedente enim actu actualis exiſtentiæ, potentia obiectiua recedit, quod nihil componitur ex potentia obiectiua, & actu terminante potentiam; quomodo ergo hæc compoſitio audiēda eſt? Paulus Scriptor, & Lychetus in primo diſt. 8. quęſt. 2. dicunt, quod omnis creatura eſt compoſita ex propria entitate, & potentia obiectiua eiuſdem rationis, quod ſic exponunt, id eſt nulla creatura eſt neceſſaria ab æterno, ideo eſt poſſibilis fieri antequam fiat; & tunc illa potentia, & actus eius dicuntur componere ipſam: quæ expoſitio videtur repugnare dictis Doctoris ſubtilis in 2. diſt. 1. quæſt. 2. reſpondendo ad argumenta Henrici in fine quæſtionis ibi. Iſta tamen ratio non valet: quia compoſitio non eſt ex potentia *Vtrū detur cōpoſitio ex actu, & potentia obiectiua.* *Paulus Scriptor.* *Lychetus.*

obiectiua, & actu terminante, ſed alio modo eſt ipſa compo ſitio, ſicut dictum eſt 8. diſtin. 1. quæſt. 2. Tataretus in primo diſt. 8. quæſt. 2. dicit, quod duplex eſt potentia obiectiua, vna qua aliquod non eſt, & poteſt eſſe; altera, qua aliquid poteſt non eſſe, & eſt, & ſic dicit, quod ſumitur potentia obiectiua, quando dicitur, quod omnis creatura eſt compoſita ex actu, & potentia obiectiua, id eſt, ex entitate qua eſt, & ex potentia obiectiua, qua poteſt non eſſe, quæ eſt ſatis apparens expoſitio. Vigerius verò, & Bargius dicunt cum Gratiano in 2. vbi ſupra, quod creatura componitur ex actu entitatiuo, qui actus entitatiuus non eſt ens per eſſentiam, ſed per participationem, & ita caret aliquo gradu entis: nam ſolus Deus includit ens, cum omni gradu perfectionis, & vt ſic creaturæ componitur ex ente, & priuatione talis gradus entis, & omne tale ens eſt contingens, & ita poteſt eſſe terminus potentiæ obiectiuæ, & appellari ens in potentia obiectiua, & tale eſt omne ens creatum compoſitum ex actu entitatiuo finito, & ita contingenti, & per conſequens poſſibile produci ab aliquo agente, ratione cuius potentiā obiectiuam includit. Differunt tamen Bargius, & Vigerius à Gratiano, & Tatareto: quia Gratianus (vt elicitur ex ſua litera) dicit, rem componi ex actu, & potentiā obiectiua præterita, Tataretus ex actu, & potentia obiectiua futura, Bargius verò, & Vigerius ex actu, & potentia obiectiua præſenti, quod Bargius ſic declarat; ſi ego habeo caliditatem vt quatuor, ita quod nunquam in gradu intenſiori eam habebo, tunc habeo compoſitionem ex actu iſtorum, & potentia obiectiua aliorum quatuor, quos nunquam habebo, & ita dicit, quod ego ſum compoſitus ex actu entitatis, quam habeo, & carentia illius gradus entitatis, quam non habebo, reſpectu cuius ſum in potentia obiectiua.

Tataretus. *Vigerius.* *Bargius.* *Gratianus.*

Contra Bargium. Sed hæc expoſitio Bargij (meo quidem iudicio) peccat dupliciter: primò, quia ſic exponendo, non ponit diſcrimen inter compoſitionem ex poſitiuo, & priuatiuo, & compoſitionem ex actu, & potentia; quæ tamen compoſitiones differunt ex Doctore ſubtili diſt. 8. 1. quæſt. 2. Peccat ſecundò: quia illi gradus entitatis, quibus ego careo, non poſſunt dici eſſe in potentia obiectiua: quod oſtendo. Accipio enim creaturam ſupremam poſſibilem creari, certum eſt, quod eſt compoſita ex actu, & potentia obiectiua per Scotum, ergo

ſi vera

ſi vera eſt expoſitio Bargij, eſt compoſita ex entitate, & priuatione gradus entitatis, ad quem eſt in potentia obiectiua; gradus autem, quo ſuprema creatura caret, eſt gradus entitatis infinitę, qui enti non repugnat, ergo ſi ad illum gradum eſt in potentia obiectiua, ille gradus erit ſibi poſſibilis communicari: probo, quia illud eſt in potentia obiectiua, quod non eſt, & poteſt eſſe, ergo à ſimili, illud eſt in potentia obiectiua ad aliquod, quod non habet ipſum, & poteſt illud habere, quod tamen in propoſito apparet manifeſtè falſum. Et ſi dicatur, quod Angelo, quatenus ens, non repugnat infinitas, concedo & ideo eſt compoſitus ex poſitiuo, & priuatiuo: nego tamen quod ille gradus infinitatis poſſit eſſe obiectum alicuius potentiæ reſpectu Angeli, quod tamen requiritur ad hoc, quod aliquid dicatur eſſe in potētia obiectiua. Quomodo ergo erit huiuſmodi compoſitio? Eo modo, quo exponunt Paulus Scriptor, & Lychetus: exponendo tamen eorum poſitionem ſic, ſcilicet accipiendo creaturam in eſſe cognito, in quo eſſe cognito fundatur eſſe poſſibile, quod reſpicit potentiam productiuam, & vt ſic componitur ex actu, quo eſt ens cognitum actu, & potentia obiectiua reſpectu eſſe ſimpliciter; ita quod quælibet creatura antequam producatur, eſt actu ens cognitum, & eſt poſſibilis produci ad eſſe ſimpliciter, & ita componitur ex ſuo actu cognito, quo formaliter eſt ens cognitum, & potentia obiectiua ad eſſe ſimpliciter: nam creatura, quæ habet eſſe cognitum, eſt in potentia obiectiua ad eſſe ſimpliciter.

Angeli ſunt compoſiti ex ſubſtantia et accidente.

1 Sequitur tertia compoſitio, qua Angeli dicuntur componi ex ſubſtantia, & accidentè, id eſt, ex ſua ſubſtantia, intellectione, & volitione, quæ ſunt accidentia ſecundum Theologos, & veritatem, ſed ſecundum Philoſophos aliter eſſet dicendum, ipſi enim tenent, quod intellectio Angeli ſit ſua ſubſtantia. Sed dubitatur, An naturaliter poſſit probari Angelos eſſe compoſitos ex ſubſtantia, & accidente? Ad hanc difficultatē reſpondet Antonius Trombeta quod ſic, & probat tribus rationibus Doct. ſubtilis 8. diſt. 1. quæſt. 2. & prima eſt talis. Si intellectio ſecundæ intelligentiæ eſſet ſua ſubſtantia, intelligentia eſſet formaliter beata ſe ipſa, conſequens eſt falſum, ergo & antecedens; conſequentia probatur: quia ſecundum Philoſophum quælibet intelligentia eſt formaliter beata ſua intellectione, qua intelligit perfectiſſimum obiectum,

Secūdū theologos intellectio, & volitio in Angelis ſunt accidentia; ſed philoſophi aliter ſentiūt.

Vtrum poſſit naturaliter probari intellectionē Angeli eſſe accidens.

ctum, ſi ergo intellectio ſua eſt ſua ſubſtantia, ſeipſa beatificabitur. falſitas conſequentis patet, quia beatificatur in perfectiſſimo. Secunda ratio eſt talis: Quælibet intelligentia poteſt infinita intelligere: quia intellectus eſt totius entis, & ſecundum totum entis ambitum: ſed intelligibilia poſſunt eſſe infinita, ergo & ſua intellectio, ſi ſit ſua ſubſtantia, erit infinita; conſequentia probatur: nam intellectio ſi eſt ſua ſubſtantia, cum ſua ſubſtantia ſit vnica, & intellectio erit vnica reſpectu omnium intelligibilium, ſed intellectio, quæ eſt infinitorum intelligibilium, eſt infinita, ergo quælibet intelligentia erit formaliter infinita, falſa concluſio, ergo aliqua præmiſſarum; non minor, quia duæ intellectiones reſpectu duorum intelligibilium diſtinctè, & perfectè ſunt duæ perfectiones, ergo vnica intellectio, quæ eſt iſtorum duorum intelligibilium æquè perfectè, & diſtinctè, ac ſi eſſent duæ intellectiones diſtinctè continet illas duas perfectiones, & ita vnica, quæ continet tres intellectiones adhuc continet tres perfectiones, ergo vna quæ continet infinitas intellectiones continet infinitas perfectiones: quia vbi pluralitas arguit maiorem perfectionem, quàm paucitas, ibi infinitas arguit infinitatem; ſed ſic eſt in propoſito; ſequitur ergo, quod maior ſit falſa, ſcilicet quod intellectio Angeli ſit ſua ſubſtãtia. Tertia ratio eſt iſta. Dato quod intellectio Angeli ſit ſua ſubſtantia, ſequitur, quod eius intellectio ab aliquo obiecto non dependet, niſi à quo ſuum eſſe dependet, & ita nihil inferius ſe, nec etiam ſe poſſet intelligere in genere proprio, ſed tantum in obiecto ſuperiori motiuè; imò nihil poteſt ſecunda intelligentia intelligere niſi in prima intelligentia: relinquitur ergo, quod Angeli ſunt compoſiti ex ſubſtantia, & accidente, id eſt, ex ſua ſubſtantia, & intellectione, quæ in eis eſt accidens quadruplex, itaque eſt in Angelis compoſitio, ſcilicet ex genere, & differentia, ex poſitiuo, & priuatiuo, ex actu, & potentia obiectiua, ex ſubſtantia, & accidente; ſed quod ſint compoſiti ex materia, & forma phyſicè loquendo, falſum eſt. Et ad auctoritatem Boetij, & D. Auguſtini dicitur, quod ipſi fuerunt illius opinionis: quandoquidem D. Auguſtinus, & Boetius in rebus phyſicis fuerunt Platonici, & ideo in hac poſitione, ſicut & in multis alijs ſecuti ſunt Platonem. Et Antonius Andreas dicit, quod his in locis, in quibus Platonicè ſunt locuti D. Auguſt. & Boet. non eſt eis aſſen-

aſſentiendum, cum eorum poſitiones, in quibus imitantur Platonem, ſint aliquæ contra fidem, & contra Ariſtotelem expreſsè.

Sed quomodo Anima eſt compoſita? non enim videtur quod ſit compoſita ex realitate, & realitate: quia tunc eſſet directè in genere, quod eſſet falſum; quia tunc eſſet ſpecies, & non pars ſpeciei. *Anima quo modo compoſita ſit.*

Dico primò, quod anima, ſicut quælibet creatura, eſt compoſita ex actu, & carentia alicuius entitatis, id eſt ex poſitiuo, & priuatiuo, & ex actu, & potentia obiectiua. *Anima eſt quadruplici compoſitione compoſita.*

Dico ſecundò, quod anima eſt compoſita ex ſubſtantia, & accidente, i. ex ſua ſubſtãtia, & ſua intellectione, & volitione.

Dico tertiò, quod anima eſt compoſita ex realitate, & realitate, nec ſequitur ex hoc, quod ſit in genere directè: quia realitates, quæ ſunt in anima, accipiuntur communiter, & non vt ſunt genus, & differentia, ſed vt ſunt duæ formalitates, quæ ab intellectu poſſunt diſtinctè concipi, vt rationalitas eſt conſtituta, & habet duas formalitates, vt docet Doctor ſubtilis in primo diſt. 3. quæſt. 3. imò vocat conſtituentia rationalitatem realitates, & tamen rationalitas non eſt directè in prædicamento; ita à ſimili, vult, quod illa forma, à qua ſumitur rationale, vt eſt anima, ſit conſtituta ex duabus realitatibus, id eſt formalitatibus, quæ non ſe habent vt genus, & differentia; ſic formalitates, & realitates differentiæ non ſe habent vt genus, & differentia, & nullum iſtorum eſt in prædicamento per ſe, ſcilicet nec anima, nec rationale.

Dico quartò, quod anima non eſt compoſita ex materia, & forma, ſicut nec Angelus.

TEXTVS.

QVarto modo aliquid dicitur ſimplex: quia non eſt mixtum, & cœlum ſecundum veritatem, & quatuor elementa, licet ſint compoſita ex materia, & forma, ſunt tamen ſimplicia, id eſt, non mixta, & iſti ſimplicitati opponitur mixtum: ex prædictis patet: quod ex quatuor modis iam dictis poteſt aliquid dici compoſitum, vel conſtitutum, vt patet conſideranti.

COM-

COMMENT. XX.

Diſcordant Philoſophi à Theologis loquentes de cælo.

PRo intelligentia huius literæ ſunt aliqua obſeruanda, primò obſeruandum eſt, quod de cœlo (vt docet Doctor ſubtilis in 2. diſtin. 14.) aliter dicendum eſt ſecundum viam Ariſt. & Auerrois, & aliter ſecundum viam Theologorum. Philoſophus enim diceret, quod in cœlo non eſt compoſitio ex materia, & forma, vt patet primo de cœlo, vbi probat, cęlum eſſe ingenerabile, & incorruptibile, ſed eſſe eſſentiam ſimplicem: nam, vt ait Ariſtoteles 8. Metaphyſices, non omnis rei eſt materia, ſed quorum ineſt generatio, & transmutatio ab inuicem, hæc habent materiam. ſed loquendo ſecundum Theologos, dicendum eſt, quod corpus cœleſte eſt verè compoſitum ex materia, & forma; ſic enim exponunt illud Geneſ. In principio creauit Deus cœlum, ſcilicet Empyreum plenum Angelis; & terram, id eſt materiā informem, quantum eſt de ſe eiuſdem rationis in omnibus; & hoc eſt, quod vult dicere Auctor quando dicit, ſicut cœlum, ſecundum veritatem ſcilicet Theologiæ: quia ſecundum Philoſophum cœlum non eſt compoſitum ex materia, & forma.

Cęlum ſecūdum Philoſophos non eſt cōpoſitū ex materia, & forma.

Cœlū ſecundum Theologos eſt compoſitū ex materia, & forma.

Dubium. Quomodo cęlum eſt incorruptibile.

Sed hic eſt vnū dubium, quomodo cœlum ſit incorruptibile, ſi habet materiā eiuſdem rationis cū iſtis inferioribus?

Reſponſio.

Reſpondetur, quod cœlum, ſimpliciter loquendo, eſt corruptibile, cum habeat materiam, qua poteſt eſſe, & non eſſe: vnde Theologi habent diſcordare à Philoſophis in hac propoſitione, qua dicunt cœlum eſſe incorruptibile, & neceſſarium, licet autem cœlum ſit ſimpliciter corruptibile; ſecundum quid tamen eſt incorruptibile; quod patet auctoritate Damaſceni dicentis, quod cœlum de ſe eſt corruptibile, tamen voluntate Dei eſt incorruptibile, quia illud Deus non vult corrumpere, ſed perpetuò conſeruare; poſſet etiam hoc ratione probari: tum quia cœlum non habet contrarium agens, potens vincere eius formam: tum quia forma cœli eſt alterius rationis à formis elementorum; & ideo cœlum non eſt capax contrariarum qualitatum, & exinde non eſt corruptibile, nec alterabile per materiam: cęlum namque nec eſt calidum, nec frigidum, nec humidum, nec ſiccum formaliter: tales enim impreſſiones non ſunt formaliter in corporibus cęleſtibus; ſed virtualiter, ſicut Sol dicitur calidus: quia

Damaſcenus.

cauſat in iſtis inferioribus calorem; & ſimiliter Saturnus dicitur frigidus, & Luna humida virtualiter, vt patet in plenilunio: tunc enim mare eſt plenum, & cum Luna eſt in decremento ſui luminis, mare decreſcit; & cum fuerit diminutum, iterum incipit augeri, ſic, quod in nouilunio rurſus plenum efficitur.

Secundò obſeruandum eſt, quod mixtum non dicitur cõpoſitius elemento: eò quia in mixto ſint plures entitates, quàm in elemento, vel quod ipſa elementa remaneant in mixto: nam ſicut in elemento ſimplici ſunt ſolum tres entitates, ſcilicet entitas materiæ, entitas formæ, & entitas elementi reſultans ex vnione materiæ, & formæ; ita & in mixto ſunt ſolum tres entitates; prima eſt entitas materiæ; ſecunda eſt entitas formæ ſubſtantialis ipſius mixti; tertia eſt entitas reſultans ex ipſis, quæ mixtum appellatur. *Mixtum quomodo dicatur elemẽto compoſitius.*

Tertiò obſeruandum eſt, quod in mixtione quinque concurrunt, primum miſcibilium approximatio, ſeu vnio, ſecundum eorum proportio, ita ſcilicet, quod ſic ſint proportionata, quod vnum alterum conuertere nequeat in ſui naturã, ſeu ſubſtantiam: tertium eſt alteratio miſcibilium; ita quod vnum ſic in alterũ agat, & è conuerſo, quod corrumpat qualitates alterabiles, & è contra: quartum eſt eorum corruptio, ita quod de entitate vnius elementi nihil remaneat, niſi ſola materia: quintum eſt cõuerſio eorum in tertiam entitatem, ſcilicet in entitatem mixti. Ex his ſequitur, primo, quod in mixto compoſito ex elementis ſolum remanet de entitate elementi prima entitas, quæ eſt materia: ſecundo, quod forma ſubſtantialis elementi nõ remanet realiter in mixto: quia illa debet corrumpi: tertio, quod in mixto non remanet entitas totius elementi, cum nõ remaneat forma ſubſtantialis: quarto, quod mixtum eſt ita ſimplex ſimplicitate reali, & entitatiua, ſicut elementum: patet, quia ſicut elementum dicit entitatem tertiam reſultantem ex vnione vnius formæ ſubſtantialis cũ materia; ſic mixtum dicit entitatem tertiã reſultantẽ ex vnione vnius ſimplicis formæ mixti cũ materia. *In mixtione quinque concurrunt.*

Obſeruandum eſt quartò, quod mixtio ſolet capi tripliciter, primò pro aggregatione, & iuxtapoſitione miſcibilium, ſicut eſt mixtio vnius lanæ cum alia lana: ſecundò pro alteratione miſcibilium cum remotione formarum ſubſtantialium, & continuatione materiarum eorũdem: tertiò pro gene- *Mixtio ſolet tripliciter ſumi.*

generatione mixti præſupponente mixtiones prædictas; & hoc modo capiendo mixtionem, omnis mixtio eſt generatio, cum omnis talis ſit productio formæ in materia; non tamen omnis generatio eſt mixtio: quia non omnis generatio præſupponit tales mixtiones, neque hoc eſt de ratione generationis: ſufficit enim ad generationem, quod materia recipiat formam ſubſtantialem, qua prius carebat; hoc autē non ſufficit ad mixtionem, ſed cum hoc requiritur, quod materia, in qua introducitur forma mixti, habeat diuerſas partes, quæ prius ſtabant ſub diuerſis formis elementorum, quę elementa fuerant ad inuicem prius congregata, & alterata, & tandem corrupta ex materijs eorum ad inuicem continuatis fit vna materia, in qua introducitur forma mixti; & ſic patet, quid ſit mixtum, & quomodo ſimplici nō mixto opponatur. Et ſubdit Auctor, quod ex quatuor modis, iam dictis, poteſt aliquid dici compoſitum, vel conſtitutum; vt patet conſideranti: aliquid enim poteſt dici compoſitum; quia non ſummè ſimplex; & ſic quodlibet aliud à Deo poteſt hoc modò dici compoſitum. Secundò poteſt illud appellari compoſitum, quod non habet conceptum ſimpliciter ſimplicem; & ſic differentiæ non vltimæ, materia, & forma &c. dicuntur compoſita. Tertiò poteſt dici compoſitum omne id, quod conſtat ex materia, & forma, vt omnes ſubſtantiæ, quæ directè ponuntur in prædicamento. quarto modo mixtum dicitur compoſitum per oppoſitum ad ſimplex elementum.

TEXTVS.

ADuerte tamen, quod duplex eſt compoſitio, ſcilicet cum his, & ex his; vnde ſola conſtituta dicuntur compoſita compoſitione ex his; licet conſtituentia dici poſſint compoſita compoſitione cum his, ſicut materia & forma, ſubiectum, & accidens; & accipio conſtitutionem limitatam, & ſic dico, quod omne ens mundi creatum eſt compoſitum ex re, & re, vel compoſitione ex his, vel compoſitione cum his, extendendo etiam compoſitionem ad compoſitio-

poſitionem eſſentialem, quæ eſt materiæ cum forma, & ad compoſitionem accidentalem, quæ eſt accidentis cum ſubiecto: vnde licet Angelus, anima, materia prima, & forma ſubſtantialis non ſint compoſita compoſitione ex his; poſſunt tamen dici compoſita compoſitione cum his, remanet ergo ſolus Deus non compoſitus, nec componibilis aliqua compoſitione.

COMMENT. XXI.

PRo intelligentia huius literæ ſunt aliqua obſeruanda. Primò, quod loquendo de compoſitione cum his, omne ens citra Deum eſt compoſitum ex re, & re, quod ſic intelligo, quod omne aliud à Deo eſt aliqua res, & eſt cum alia re componibile, & vt ſic, ſolum compoſita ſunt cōpoſita compoſitione ex his; componentia verò ſunt compoſita compoſitione cum his, id eſt ſunt cum altero componibilia, vt materia, & forma, ſubiectum, & accidens: compoſitum enim ex materia, & forma eſt compoſitum compoſitione ex his, ita compoſitum ex ſubſtantia, & accidente; materia verò, & forma, ſubiectum, & accidens ſunt compoſita compoſitione cum his. *Omne ens citra Deum eſt compoſitũ ex re, & re.*

Obſeruandum eſt ſecundò, quod hic Auctor loquitur de limitata conſtitutione, vt excludat compoſitionem in Deo: quia licet pater ſit conſtitutus ex eſſentia, & paternitate, tamen non eſt compoſitus: quia iſta duo, ſcilicet eſſentia, & paternitas non ita ſe habent, quod vnum ſit actus, & alterum potentia; at verò omne ens mundi creatum eſt compoſitum vel compoſitione ex his, vel cum his: nam conſtitutio limitata includit actum, & potentiam, vt haberi poteſt ex Ariſt. 8. Metaphyſices tex. com. 15. Et extenditur huiuſmodi compoſitio tam ad accidentalem compoſitionem, quàm ſubſtantialem; accidentalem, quæ eſt accidentis cum ſubiecto; & ſubſtantialem, quæ eſt materiæ cum forma: Vnde ſequitur, quod licet Angelus, & anima, materia prima, & forma ſubſtantialis non ſint compoſita compoſitione ex his, tanquam ex re, & re; poſſunt tamen dici compoſita compoſitione

cum

cum his, & ita ſolus Deus non eſt compoſitus, nec componibilis.

Compoſitio ex his quadrupliciter differt à compoſitione cũ his.

Tertiò eſt obſeruandum, quod inter compoſitionem cum his, & ex his, quadruplex eſt differentia, vt notat Antonius Trombeta, & Ioannes de Vallonis hic, & acceperunt à Ioanne Canonico primo Phyſicorum quæſt. 8. Prima compoſitio ex his eſt poſterior, & præſupponens compoſitionẽ cum his: nam componentia ſunt prius compoſito; ſed componentia ſunt compoſita cõpoſitione cum his, id eſt ſunt componibilia: compoſitum autem ex his. Secunda, in compoſitione cum his idem eſt compoſitum, & componens, in compoſitione autem ex his, aliud eſt compoſitum, aliud componens: lignum enim, quod componitur ex his, eſt aliud à materia, & forma, ex quibus componitur: materia autem eſt compoſitum cum his, id eſt, cum altero componibilis, & componens lignum; & ita idem eſt compoſitum, & componens. Tertia differentia eſt: quia in compoſitione cum his tot ſunt compoſita, quot componentia: in compoſitione autem ex his plura ſunt componentia, quàm compoſita. Quarta differentia: Compoſitio cum his reperitur in quolibet genere cum alio genere: quia ſubſtantia eſt componibilis cum accidente, & accidens cum ſubſtantia, compoſitio verò ex his non eſt niſi in eodem genere.

T E X T V S.

Rurſus ens diuiditur in ens neceſſarium, & in ens contingens. Vnde illud dicitur neceſſarium, quod non poteſt non eſſe; contingens verò quod poteſt eſſe, vel non eſſe. Inuenio tamen duplex neceſſarium, & duplex contingens, ſcilicet complexum, & incomplexum. Neceſſarium complexum eſt, quod non poteſt non eſſe verum, ſicut ſunt propoſitiones primi modi, & ſecundi, & ſic de alijs: contingens verò complexum eſt, quod poteſt eſſe quandoque verum, & quandoque falſum; ſicut ſunt propoſitiones de materia contingenti. Neceſſarium autem in-

comple-

complexum eſt, quod non poteſt non eſſe, & hoc dupliciter, vel quantum ad eſſe ſimpliciter, vel quantum ad eſſe ſecundum quid; primo modo ſolus Deus dicitur neceſſarium: quia à ſe; & per oppoſitum illud dicitur contingens incomplexum, ſimpliciter loquendo, quod eſt ab alio, & poteſt eſſe, & non eſſe. Neceſſarium verò ſecundum quid eſt illud, quod non poteſt non eſſe quantum ad eſſe ſecundum quid; ſicut ſunt omnes res mundi, quæ ſunt poſſibiles: habuerunt enim ab æterno eſſe cognitum, & in aliquo priori naturæ ante determinationem diuinæ voluntatis, & per conſequens neceſſariò ſunt in tali eſſe: quia quod præcedit determinationem diuinæ voluntatis eſt neceſſarium: nec aliquid dicitur contingens, vt opponitur iſti neceſſitati.

COMMENT. XXII.

PRo explicatione huius literæ ſunt aliqua obſeruanda: primò obſeruandum eſt, quod neceſſarium eſſe diſtinguitur penes ſuum contradictorium, quod eſt, poſſibile non eſſe: & poſſibile non eſſe diſtinguitur ſecundum quod diſtinguitur poſſibile eſſe: poſſibile autem eſſe ex doctrina Ariſtotelis 5. Meta. cap. de poſſibili, quantum ſpectat ad propoſitum dicitur tribus modis: vno modo, quia habet potentiam, qua poteſt eſſe, & non eſſe, & hoc dupliciter, vno modo per potentiam, quæ eſt in ipſo, & in alio; ſecundo modo per potentiam, quæ eſt in alio tantum, & de hoc dicit B. Anſelmus: Mundus antequam eſſet, fuit poſſibilis eſſe per potentiam in alio, id eſt per Dei potentiam; non per potentiam in ipſo: quia mundus antequam eſſet, nihil erat, & quod nihil eſt, nullam potentiam in ſe habet: alio modo aliquod dicitur poſſibile: quia non includit ex terminis repugnantiam, & iſtud appellatur poſſibile logicum: eodem modo diſtinguitur poſſibile non eſſe: primo modo dicitur poſſibile non eſſe per potentiam in ſe, & in alio, & eſt illud, quod ex ſe habet

Ariſt.

Poſſibile dicitur tribus modis, ita et neceſſarium.

B. Anſelmus.

vnde poteſt non eſſe: & reſpicit agens, quod habet potẽtiam deducendi ipſum ad non eſſe, velut eſt quodlibet compoſitum ex materia, & forma: ex eo enim quod habet in ſe materiam, habet in ſe potentiam ad non eſſe: nam materia propter annexam priuationem macchinatur ſemper ad maleficium: & ex eo quod reſpicit agens, quod poteſt illud corrũpere; dicitur poſſibile non eſſe per potentiam in alio. Secundò dicitur poſſibile non eſſe per potentiam in alio tantum, ſicut eſt cœlum (ſecundum Philoſophos) & Angeli: cum enim cęlum, & Angeli careant materia, non ſunt poſſibilia non eſſe per potentiam, quæ ſit in eis, quia tamen habent agens, vt puta Deum, qui poteſt ea annihilare, dicuntur poſſibilia non eſſe per potentiã in alio. Tertio modo dicitur poſſibile non eſſe: quia ex terminis ſuis nullam includit contradictionem ad non eſſe, & ita quodlibet creatum, eſt poſſibile non eſſe. Neceſſarium modò correſpondens poſſibili non eſſe per potentiam in alio, eſt illud, quod per nullum agens poteſt non eſſe, ſicut eſt Deus, qui non reſpicit aliquod agẽs, poteſt ipſum de eſſe reducere ad non eſſe; ſed Angelus eſt poſſibilis non eſſe per potentiam in alio: quia per Dei potentiam annihilari poteſt. Neceſſarium correſpondens poſſibili non eſſe per potentiam in ipſo, eſt illud, quod nõ poteſt non eſſe per potentiam, quæ ſit in ipſo, id eſt, eſt illud, quod non habet potentiam, id eſt materiam, qua poſſit non eſſe, & ſic Angelus, & anima, & etiam cęlum per Ariſtotelem dicuntur neceſſarij. Neceſſarium correſpondens poſſibili non eſſe propter repugnantiam ad non eſſe, eſt illud, cui non eſſe repugnat, vt Deus: nam iſta propoſitio, Deus non erit, implicat contradictionem. Impoſſibile eſſe per potentiam in alio eſt, quod per nullum agens poteſt eſſe, vt Chymera. Impoſſibile eſſe per potentiam in ipſo, eſt quod, per nullam potentiam, quæ ſit in ipſo, poteſt eſſe, & ſic diceretur, quod mundus antequam eſſet (quantum eſt ex parte ſua) erat impoſſibilis fieri ſubiectiuè. Impoſſibile autem eſſe pro eo, cui repugnat eſſe, eſt illud, cui ſimpliciter repugnat eſſe, vt Chymera erit, hæc propoſitio eſt impoſſibilis.

Neceſſariũ incõplexum eſt duplex. Secundò obſeruandum eſt, quod duplex eſt neceſſarium incomplexum, quoddã eſt neceſſarium ex ſe, & à ſe, & hoc tam ſecundum viam Theologorum, quàm ſecundum viam Philoſophorum: & aliud eſt neceſſarium ex ſe, & ab alio, ex ſe

ex ſe formaliter, & ab alio productiuè: neceſſarium primo modo ſecundum Theologos eſt pater in diuinis; qui habet naturam in ſe ſimpliciter neceſſariam; & non habet eam ab aliquo producente: ſed ipſe eſt principium omnium producibilium, tam in diuina natura, quàm in creaturis, dicente D. Auguſtino 4. de Trinitate cap. 20. Pater eſt principium totius deitatis. Neceſſarium ab alio, & ex ſe formaliter (ſecundum Theologos) ſunt filius, & Spiritus ſanctus in diuinis, qui habent naturam ſimpliciter neceſſariam, ſed filius à patre, & ſpiritus ſanctus à patre, & filio: ſed ſecundum Philoſophos neceſſarium à ſe, & ex ſe eſt prima intelligentia, & neceſſarium ex ſe, & ab alio ſecunda intelligentia: nam ſecunda intelligentia (ſecundum Philoſophum) habet entitatem ſimpliciter neceſſariam, ideo eſt ex ſe neceſſaria; ſed quia ipſam non habet à ſe, ſed à prima, ideo non eſt neceſſaria à ſe, ſed ab alio, neque iſta differunt propter diuerſas habitudines, vt magis patebit infrà.

D. Auguſt.

Tertiò obſeruandum eſt, quod neceſſarium ſecundũ quid dicitur illud, quod non poteſt non eſſe quantum ad illud eſt ſecundum quid, ſicut ſunt creaturæ omnes in eſſe cognito, quod habuerunt ab æterno in intellectu diuino, & dicitur tale eſſe cognitum neceſſarium, quatenus præcedit determinationem diuinæ voluntatis: & quia creaturæ in tali eſſe cognito ab æterno fuerunt productæ, ideo dicuntur habere eſſe æternum. Vnde aduertendum eſt, quod Deus ab æterno producit quamlibet creaturã in eſſe cognito, & intellecto: quia quamlibet creaturam ab æterno intelligit, & tale eſſe cognitum eſt eſſe ſecundum quid, & non eſt aliquod eſſe verum eſſentiæ, vel exiſtentiæ ab æterno: & ideo ſub iſto eſſe neceſſario ſecundum quid non cadit quidditas: quia eſſe tale quidditatiuum non habuerunt creaturę ab æterno. Dicitur tamen hoc eſſe creaturæ ab æterno neceſſarium, ſi præcedat actum diuinæ voluntatis: quia poſt determinationem eius (cum ipſa ſit prima regula contingentium) habent eſſe poſſibile, & non neceſſarium ſecundum quid, vt dicit Auctor in litera: ex quo ſequitur, quod non datur neceſsarium complexum ſecundum quid: quia talia complexa non intelliguntur ab intellectu diuino ante determinationem diuinæ voluntatis, & poſt eius determinationem ſunt ſimpliciter contingentia.

Neceſſarium ſecundum quid qd ſit.

Vide Scotũ 36. diſt. primi, q. 1. contra Henricũ uolentem res habuiſſe eſſe eſſentię ab æterno.

Neceſſariũ complexũ ſecũdum quid non datur.

Neceſſariũ complexum quid ſit.

Obſeruandum eſt quartò, quod neceſſarium complexum,

vt dicit Auctor, eſt quod non poteſt non eſſe verum, vt ſunt omnes propoſitiones primi, & ſecundi modi: ex quo habetur, quod duplex eſt neceſſarium complexum, ſcilicet mediatum, & immediatum; immediatum eſt illud, quod non poteſt eſſe concluſio demonſtrationis, vt omnis homo eſt animal rationale: habitudo enim huius prædicati ad hoc ſubiectũ eſt neceſſaria, & indemonſtrabilis; eſt habitudo neceſſaria: quia ſubiectũ nec poteſt eſſe, nec intelligi ſine prædicato; eſt immediata, & indemonſtrabilis: quia non habet in ſubiecto cauſam, per quam ſibi inſit. Neceſſarium autem complexum mediatum eſt propoſitio ſecundi modi, vt omnis homo eſt riſibilis: iſta enim propoſitio eſt mediata: quia prædicatum habet cauſam in ſubiecto, per quam demonſtrari poteſt eius habitudo ad ſubiectum, vt puta animal rationale, eſt etiam habitudo illa neceſſaria: quia per nullam poteſt ſubiectum eſſe ſine prædicato. Contingens verò complexum eſt omnis propoſitio de materia cõtingenti, in qua prædicatum poteſt abeſſe, & adeſſe ſubiecto præter ſubiecti corruptionem, vt homo eſt albus, & ſimilia. Hæc omnia quæ diximus confirmari poſſunt per Ariſtotelem: nam 5. Metaphyſices tex. comm. 6. inquit: Quare primum, & propriè neceſſarium eſt, quod ſimplex eſt: vbi omnes exponunt, quod hoc neceſſarium eſt prima intelligentia, quæ ſimplex eſt, & neceſſarium incomplexum: hoc idem docet Ariſtoteles 12. Metaphyſices tex. comm. 38. vbi concludit primam intelligentiam eſſe neceſſariam dicens. Cum autem aliquid ſit mouens ipſum immobile exiſtens actu ens, hoc nullo modo contingit aliter ſe habere; & parum infra: ex neceſſitate itaque eſt ens, & prout neceſſitas benè eſt, & ſic principium. Et Commentator ibidem: Illud, quod mouet primum motum, cum ſit non motum: quia eſt actus purus ſine aliqua potentia, impoſſibile eſt, quod habeat aliam diſpoſitionem ab ea, quam habet; & parum infrà: Declaratum eſt igitur, quod neceſſe eſt tale principium eſſe de neceſſitate; ex quibus elicitur hæc conſequentia, ſi primum mouens eſt intranſmutabile, ergo neceſſario eſt ens. Neceſſarium autem ſecundum quid, prout eſt illud, quod habet eſſe cognitum in intellectu diuino ab æterno, quod eſt eſſe ideale, cum ſit merè Theologicum; non habet vnde ab Ariſtotele poſſit confirmari. Sed neceſſarium complexum habetur ab Ariſt. primo Poſt.

Neceſſariũ complexum eſt duplex.

Contingens complexum quid ſit.

Ariſt.

Comment.

quando

quando voluit demonſtrationem eſſe ex neceſſarijs;& 5.Metaphyſ. tex.comm.6. vbi docuit, quod quartus modus neceſſarij eſt in demonſtratione;& eſt,quando non contingit rem aliter ſe habere;& eius propria verba ſunt hęc. Item demonſtratio neceſſariorum eſt,quando non contingit aliter ſe habere; ſi ſimpliciter demonſtratum eſt: & loquitur de neceſſario complexo mediato: de cōplexo autem neceſſario immediato loquitur primo Poſter.quando dicit,quod demonſtratio debet eſſe ex primis, veris, neceſſarijs, immediatis, cauſiſque concluſionis.Contingens complexum poſuit primo Priorum cap. 8. vbi agit de propoſitionibus de materia contingenti: ſed contingens incomplexum poſuit 3.de Anima tex.comm.31. vbi aſſignauit obiectum practicæ bonum, non quodcunque, ſed agibile, & contingens: & 6. Ethicorum, vbi diſtinguit ratiocinatiuum à ſcientifico penes obiectum neceſſarium, & contingens.

Sed circa hanc literam ſunt nonnullæ difficultates. Prima eſt. An ſecundum Ariſtotelem ſecunda intelligentia, cum hoc, quod eſt neceſſe eſſe ex ſe formaliter, ſit etiam neceſſe eſſe ab alio effectiuè, hoc eſt dictu, An ſecunda intelligentia dependeat à prima in genere cauſæ efficientis. Circa hanc difficultatem non eſt vna ſentētia omnium Philoſophorum: quid ſenſerit Ariſt. de efficiētia primi reſpectu aliorum à ſe: quidam enim volunt eum ſenſiſſe, multa eſſe penitus introducta;ipſumque primum nihil immediatè producere,& hęc fuit opinio Gregorij Ariminenſis in 2.diſt.1.quæſt.1.& Ioannis de Baccone etiam in 2. diſt.1. quæſt.1. Et fundamentum Greg. fuit tale: ſecundum Philoſophum omne quod fit, fit ex aliquo, & nihil fit ex nihilo, aut puro non ente,& hoc habuerūt Philoſophi pro principio, & oppoſitum crediderunt penitus impoſsibile: ita quod ſicut ex nihilo fieri aliquid apud eos, erat impoſsibile; ita ſecundum eos cuicunq; agenti hoc eſt impoſsibile, & ita omnes Philoſophi vniformiter dixerunt eſſe impoſsibile aliquod agens aliquid ex nihilo facere: Vnde Commentator 8.Meth.com.15.dicit quod actio agentis nihil aliud eſt, quàm extrahere aliquid, quod eſt in potentia ad actum.

Digreſſio optima.

Vtrū ſecunda intelligentia depēdeat à prima in genere cauſæ efficientis.

Gregor. de Arim.

Ioan.Bacc.

Præterea habent Ariſt.& Comment.8.Phyſic.& 12.Meth. motum cęli nunquam incępiſſe, ſed eſſe æternum; ex quo patet, quod corpora cęleſtia, & eorum motores ſunt æterni:

Vnde ex his concludit Greg. nec materiam primam, neque intelligentias abſtractas, neque cęlos habere cauſam efficientem, ſed ſolum à Deo dependere, vt à fine. Fundamentum autem Ioannis de Bacc. eſt tale. Imaginemur enim (inquit ipſe) caſum, ſeu exemplum, quod ponitur à Commentatore 12. Meta. comm. 44. licet ad aliud propoſitum, quod aliquis intelligatur à ſeipſo, quod ipſemet ſit princeps; tunc oportet eum neceſſariò habere ciues, & ciuitatem efficienter producere: quod autem & ciuitatem, & ciues habeat efficienter producere; hoc eſt ex imperfectione ſua; quinimò ſi actus intelligendi, quo intelligitur à ſeipſo, quod ipſe eſt princeps eſſet omninò perfectus, ipſum actum intelligendi concomitarentur talia neceſſaria ad finem ſuum, ſcilicet ciues, & ciuitas, quaſi quædam ſequela actus, & hoc per quandam reſultationem ſine omni efficientia: hoc enim denotat maiorem perfectionem, quod talia immediatè concomitarentur ſuum intelligere, quàm quod præcederēt intelligere, & poſt effectiuè cauſarentur; eodem modo in propoſito, imaginatur Philoſophus, & Commentator (inquit Ioannes Baccon) quod ex hoc, quod Deus intelligitur à ſeipſo, quod eſt princeps vnus, quo omnia benè diſponuntur, vt inquit Ariſt. 12. Meta. ex perfectione ſui actus intelligendi per quandam cōcomitantiam, & reſultationem reſultant intelligentiæ, quaſi quædam ſequela actus intelligendi, & hoc ſine efficientia, & ſic patet poſitio iſtorum, quæ apertiſsimè eſt contra intentionem Ariſt. & Comm. quod vt clarè appareat, duo faciam: primò adducam loca apertiſsima Ariſt. & Comm. in quibus ipſi docuerunt intelligentias, & corpora cœleſtia habere cauſam efficientem. Secundò ſoluam motiua eorum.

Quò ad primum eſt auctoritas Ariſt. 2. Meta. 7. & 8. teſtibus, vbi probat ſtatum in cauſis efficientibus, quod non eſſet, niſi omnia eſſent effecta à Deo, ſed primum effectum fuit factum nullo alio præſuppoſito, ergo.

Secunda auctoritas Ariſt. in 2. Meta. tex. 4. vbi vult, principium ſempiternorum eſſe cauſam ipſorum quo ad entitatem, & veritatem.

Tertia auctoritas habetur 5. Meta. cap. de neceſſario, & eſt textus 6. vbi ſic ſcribit: Horum quidem itaque altera cauſa eſſendi cauſa neceſſaria, horum autē nulla, ſed propter hæc alia ex neceſsitate, vel ſecundùm aliam tranſlationem anti-

quam,

quam, quorundam itaque alia eſt cauſa, vt neceſſaria ſint, quorundam verò nihil, ſed propter hæc alia neceſſariò ſunt, tunc ſic, nullum ens eſt neceſſarium, niſi ens incorruptibile, ergo ſi ſecundum Philoſophum aliqua entia neceſſaria habent cauſam, illa ſunt entia incorruptibilia, vt cęlum, & intelligentiæ; at nulla cauſa eorum eſſe poteſt niſi Deus, ergo &c.

Reſpondet Greg. his auctoritatibus, & primò dicit ad primam, quod verum eſt Deum eſſę maximum ens, & omnium entium cauſam, ſed non ſequitur (inquit ipſe) ergo eſt cauſa effectiua: ſed in rei veritate hęc reſponſio non eſt ad mentem Philoſophi: nam comparat Ariſtoteles primum ens primo calido in vniuerſali cauſalitate, ſed conſtat, quod primũ calidum eſt cauſa effectiua omnis caloris, ergo primum, & maximum ens eſt cauſa effectiua omniũ entium, aliàs comparatio nulla eſſet.

Ad ſecundam auctoritatem dicit, quod Philoſophus loquitur de neceſſarijs complexis, quæ ſunt concluſiones demonſtrabiles, quarum cauſæ ſunt principia complexa: & quod de his loquatur Ariſtoteles, patet in eodem cap. nam ante adductam auctoritatem præmiſerat. Amplius demonſtratio neceſſariorum eſt. ſed hæc reſponſio nulla eſt: nam licet in illo cap. Ariſt. de neceſſarijs complexis mẽtionem fecerit, tamen non ſiſtit tantum in illis: quia intendit etiam de incomplexis, & vult, quod quædam neceſſaria incomplexa habeant cauſam, & quædam non: nam poſtquam dixit, quorundam itaque alia eſt cauſa &c. ſubiungit ſtatim, Quare primum & propriè neceſſarium, quod ſimplex eſt: quod vniuerſaliter de prima cauſa exponitur, quę eſt Deus. Amplius Comm. in 2. cap. de ſubſtantia orbis, inquit, quod finis ſignificat agens ſignificatione neceſſaria, ſicut motum ſignificat mouens: Vnde implicat contradictionem apud Commentatorem; quod aliquod habeat cauſam finalem, & cauſam efficientem haud habeat: Modò ſecundum Greg. cœlum, & intelligentiæ habent cauſam finalem, ergo habent cauſam efficientẽ, & ſubdit ibi Commentator. Et non eſt dubium in hoc, quod agens ipſum, eſt mouens ipſum, quod enim mouet ipſum motu illi proprio, eſt illud, quod largitur illi primò diſpoſitiones, per quas motum proprium acquirit; & in eodemmet loco diſtinguit Comm. agens, inquiens. Sed in genere agentiũ quodam eſt prius tempore actu, & omne quod fit in ſphęra iſtius

mundi,eſt iſtius agentis, & iſtius acti, quoddam eſt prius natura, ſicut eſt diſpoſitio temporis cum orbe, & agentis cum orbe, id eſt, facientis ipſum in diſpoſitionibus neceſſarijs in inueniendo finem,ob quem fecit; & cum ignorauerunt quidam hoc eſſe de opinione Ariſt. dixerunt, ipſum non dicere cauſam agentem vniuerſum;ſed cauſam mouentem tantum, & illud fuit valde abſurdum : hæc Comm. ibi. Et confirmatur auctoritate Auerr.in lib.deſtructionum diſp. 3.in ſolutione 18. dubitationis verſus finem,vbi inquit : Amplius declaratum eſt à Philoſophis, quod id,quod dat entium ſeparatorum à materia finem,eſt illud,quod dat eis eſſe:forma enim, & finis ſunt vnum, & idem in hac ſpecie entium, ergo illud, quod dat finem huic eſſe, eſt agens ; apparet idcircò, quod primum principium eſt omnium iſtorum principium, ſcilicet agens, & forma, & finis. Amplius Auerroes cap. 2. de ſubſtantia orbis, ponit caſum imaginarium,quid eſſet de orbe, ſi intelligentia non eſſet. & breuiter dicit, quod eſſet, ſicut eſſet de motu, hæcque ſunt verba ipſius. Et debes ſcire, quod iſtud corpus cœleſte non indiget virtute mouēte,ſemper in loco tantum,ſed virtute largiente in ſe, & ſua ſubſtantia permanentiam ęternam:quoniam & ſi ſimplex ſit,& non habens in ſe potentiam ad corruptionem, tamen eſt finitæ actionis neceſſario : quia eſt finitarum dimenſionum, & terminatarum ſuperficie continente ipſum ; & omne tale, cum intellectus poſuerit ipſum exiſtens per ſe, abſque eo, quod aliud largiatur ipſi permanentiam, & coæternitatem, neceſſe eſt, vt ita ſit de finitate ſuæ permanentiæ, ſicut eſt de finitate ſuæ actionis ; & ideo neceſſe eſt,in intellectu eſſe potentiam largientem ipſi permanentiam æternam, quemadmodum ipſi largitur motum proprium æternum ; hæc ille. & cap.4. in fine inquit:Et fuit declaratum ex his omnibus,quod dator continuationis motus eſt dator motus cœli : quia niſi ipſe eſſet, deſtrueretur motus, & ſi motus, etiam cœlum. Vnde ex his ſequitur, quod eadem neceſſitate, & cauſalitate auferuntur cauſata ad ablationem ſuæ cauſæ:nam ablato Sole, & homine; eadem ablatione tollitur homo, & riſibilitas: quia agens,qui dat formā ; dat & conſequentia formæ. 3.cęli cap. 28. motus autem aufertur ad ablationem intelligentiæ : quia ab ipſa dependet, vt à cauſa efficiente, igitur eodē modo dependet orbis ab intelligentia,vt à cauſa efficiente : nam

ſi in-

ſi intelligentia non eſſet, nec orbis eſſet. Nec valet expoſitio Greg. & Ioannis de Baccone, nimirum, quod agens poteſt ſumi dupliciter, propriè, & ſic eſt illud, quod materiam de potentia ad actum tranſmutat, & eſt principium vnde motus, & ſic eſt cauſa per ſe diſtincta contra alia genera cauſarum: alio modo ſumitur agens impropriè, & ſimilitudinariè, & ſic omne, quod eſt cauſa propter quam aliquod eſt tale, vel tale poteſt dici agens, & dicitur facere, vel agere ſic, vel ſic, & hoc modo, & forma, & finis poteſt dici agens reſpectu eius, cuius eſt forma, vel finis: & ex his ad propoſitũ dicit, quod non eſt intentio Commentatoris, quod intelligentia agat orbem primo modo, id eſt, productiuè; & propriè, ſed ſecundo modo ſimilitudinariè, ſicut forma vel finis, vti ſolemus dicere, quod forma hominis facit hominẽ eſſe talis figuræ. Hæc expoſitio (inquam) nihil valet: quia Auerroes in illo cap. 2. in auctoritate allegata, declarat cœlum quo ad ſuam ſubſtantiam, & in ſe dependere ab intelligentia, & etiam quo ad motum, & ad omnes diſpoſitiones requiſitas ad motum: nam declarat ibi, quod cœlum quo ad ſuam ſubſtantiam indiget virtute largiente ſibi permanentiam æternam, quemadmodũ largitur ſibi motum æternum, & inquit, quod idem eſt iudicium apud intellectum circumſcribentem ipſum orbem ab intelligentia, ſicut erat de motu, & inquit ſe declaraſſe hoc propter amorem: quia quidam errauerunt de mente Ariſtotelis, tenentes cœlum non habere niſi cauſam mouentem tantum, quod eſt (vt inquit) valdè abſurdum; & hæc eſt opinio, quam ipſi tenent: quia volunt cœlum dependere ab intelligentia, vt à cauſa efficiente, quo ad motum, & quo ad diſpoſitiones proprias ordinatas ad motum, non autem quo ad ſubſtantiam.

Preterea Commentator in Epitome Meta. tractatu primo cap. 1. inquit, quod agens, & mouens arbitrari poſſunt, quod differentiam habeant: quia mouens præſtat mobili tantùm motum; agens verò formam, per quam fit motus: Et obſeruandum eſt, quod eò loci Auerroes intendit declarare, quomodo diuina ſcientia conſiderat quatuor cauſas, & declarãs, quomodo conſiderat efficiens, dicit, quod intelligentia, vt dat cœlo motum, vt ſic, dicitur motor, & ſic à naturali conſideratur: ſed in quantum dat cœlo formam, id eſt eſſentiam, quam formam appellat, conſideratur à Metaphyſico, & ideo

in quan-

in quantum efficit ab æterno cœli ſubſtantiam, ſic dicitur dare ſibi formam: non enim in orbe eſt alia forma, ex qua componatur; quia eſt ſubſtantia ſimplex, ſed per formam intelligit eſſentiam orbis, vt expreſsè patet ab eodemmet Auerroe in eodem Epit. tractatu 4. cap. 6. ex his ergo dictis apparet, quodnam eſſe habeant iſti motores, & quomodo ſit motio ipſorum: ex quo etiam oſtenditur, quod non ſunt tantum motores corporum cœleſtium, imò dant eis formas ſuas, qui bus ſunt id, quod ſunt, & parum infra, & ideo ſunt eorum agentia quoquo modo, cum ipſum agens præſtet eſſentiam rei, ecce quomodo ipſemet ſe declarat, quod fórma ſumitur pro eſſentia rei: quid clarius poteſt haberi in via Commentatoris: eſſent multæ aliæ eius authoritates ad propoſitum oſtendendum, quas breuitatis cauſa relinquo. & hæc quò ad primum.

Quò ad ſecundum, ſoluenda ſunt motiua Greg. & Ioannis; pro quorum ſolutione ſunt duo notanda, primum notandum eſt, quod aliquod produci ſtat dupliciter, vno modo per motum, & tranſmutationem materiæ, eo modo, quo omnia agentia naturalia producunt: Alio modo per ſimplicem emanationem: & hęc diſtinctio eſt Comment. in lib. de ſubſt. orbis cap. 2. vbi inquit: Sed in genere agentium quoddam eſt prius tempore acto; & omne quod fit in ſphęra iſtius mundi, & iſtius agentis, & iſtius acti: quoddam eſt prius natura, ſicut eſt diſpoſitio temporis cum orbe, & agentis cum orbe, ſcilicet facientis ipſum in diſpoſitionibus neceſſarijs in inueniendo finem, ob quem fuit: ex quibus verbis elicitur, quod efficiens ſine motu præcedit actum natura, non tempore; efficiens verò cũ motu pręcedit effectum, & natura, & tẽpore.

Aliquid produci ſtat dupliciter.

Secundum notandum eſt, quod potentiam præcedere actum; aut non eſſe præcedere eſſe, poteſt duobus modis intelligi, vno modo ordine temporis, alio modo ordine naturæ; primo modo potentia ad eſſe, ſeu non eſſe non poteſt competere ſempiternis, & neceſſarijs, ſecũdum viam Ariſt. ſed ſi loquamur de ordine naturę, hoc etiam poteſt eſſe duobus modis; vno modo prout ordo naturæ accipitur poſitiuè, ſecundo modo prout accipitur negatiuè, ſeu priuatiuè: ordo naturæ poſitiuè eſt inter aliqua, quorum vnum actu, & poſitiuè præcedit alterum, ſicut in homine ſenſitiuum intellectiuum præcedit: ordo verò naturæ priuatiuè eſt inter aliqua, quorum

Non eſſe poteſt dupliciter præcedere eſſe.

Ordo naturæ eſt duplex, poſitiuè, & priuatiuè.

quorum vnum natura non præcedit actu, & poſitiuè alterum reſpectu tertij, ſed ſolum natum eſt ineſſe, niſi oppoſitum inſit per agens extrinſecum: exemplum eſt de materia comparata ad formam, & ad priuationem formæ; quæ materia nunquam eſt omninò ſub priuatione, ſed derelicta ſuæ propriæ naturæ, prius nata eſt eſſe ſub priuatione, quàm ſub forma, & hoc loquendo de forma in communi, & de priuatione ſibi correſpondente. Ita ad propoſitum loquendo de ordine naturæ poſitiuè, potentia ad eſſe, & non eſſe non præcedit eſſe in neceſſarijs, & ſempiternis, ſed ſolum ordine naturæ priuatiuè, & hoc eſt, quod habet Comment. 12. Meta. c. 41. quod ſi potentia eſt in ſtellis, & ſempiternis, non eſt modo potentiali, volens, quod potentia in ipſis ad totum motum non præcedit actum poſitiuè, ſed tantum priuatiuè: quia talis motus eſt ab agente extrinſeco: & ſic produci de non eſſe ad eſſe, ſiue de potentia ad actum non repugnat neceſſario ex ſe, licet repugnet neceſſario à ſe: & ex hoc ſequitur, quod poſſibile, quod contra neceſſarium diſtinguitur, eſt poſſibile dictum à potentia præcedente actū, vel ordine temporis, vel ordine naturæ poſitiuè; ſed poſſibile dictum à potentia præcedente actum, tantum natura priuatiuè, non diſtinguitur contra neceſſarium ex ſe, ſed bene contra neceſſarium à ſe, & contra impoſſibile. *Exemplum.*

Ex his dicamus ad motiua Greg. primum eſt tale: Si ſempiterna haberent cauſam ſui eſſe, ſequeretur, quod materia eſſet facta ab æterno, ſed ſecundum Ariſt. 1. Phyſi. tex. 82. materia eſt ingenerabilis, & incorruptibilis, ergo non eſt facta. *Primum argum. Greg.*

Dicimus nos, quod materia (vt dicit Ariſtoteles) non eſt generabilis, nec corruptibilis, tamen Ariſtoteles non dicit, quod materia non ſit producta ab æterno: quia aliud eſt produci, aliud generari. Item intelligentia ſecunda eſt æterna, ergo non facta; antecedens eſt Ariſtotelis 12. Meta. tex. 29. & 30. conſequentia probatur ex primo Cęli tex. 134. vult ibi Ariſt. ꝙ illud, quod eſt factum, nō poteſt eſſe incorruptibile. *Ad primū.* *Secundum argum.*

Dicimus nos, quod factio eſt duplex, quædam quam concomitatur motus, vel mutatio; quædam quæ eſt ſimplex productio ſine motu, & mutatione. Ariſt. intelligit de factione ſecundo modo, quando dicit, ꝙ omne factū eſt corruptibile. *Ad ſecundum.* *Factio eſt duplex.*

Tertiò ſi ſecūda intelligentia eſt producta, ergo eſt poſſibilis, cōſequens falſum, ergo antecedēs; probatur cōſequentia. *Tertium argum.*

Omne

Omne productum poſſibile eſt, vt producatur: quia impoſſibile produci non poteſt, & ſi cum hoc ſecunda intelligentia eſt neceſſaria natura poſſibilis verſa eſt in neceſſariam, quod eſt contra Auerroem 1. Cœli commen. 138.

Ad tertiũ. Dicimus nos, quod ſecunda intelligentia ante ſui productionem erat poſſibilis produci poſſibilitate logica, quę dicit non repugnantiam terminorum, ſed nõ erat poſſibilis, prout poſſibile conuertitur cum contingenti, & de hoc intelligit Auerr. quod tranſire non poteſt in neceſſarium: Vel duplex eſt poſſibile, vnum ab intrinſeco, vt compoſitum ex materia, & forma; aliud ab extrinſeco, vt ſunt omnes intelligentiæ alię à prima, orbes cęl. materia prima, & alia æterna; poſſibile ab extrinſeco non poteſt eſſe neceſſarium, & de illo intelligit Comm. quod non poteſt verti in naturam neceſſariam.

Poſſibile eſt duplex.

Quartum argum. Item quarto. Auerr. 4. Cœli comm. 1. habet, quod res æternæ non habent agens niſi ſecundũ ſimilitudinem, & ex quatuor cauſis non habent niſi formalem, & finalem, & ſi habẽt aliquod quaſi agens, non erit niſi in quantum eſt illis forma, & conſeruans illas.

Ad quartum. Dicimus, quod Auerr. in illa auctoritate vult habere, quod in abſtractis à materia nõ ſit agens, quod agat cum abiectione contrarij, & per veram tranſmutationem, & motum, tamen eſt benè agens ſecũdum ſimilitudinem, quod eſt agens producens dans eſſe, circumſcripto motu, & ſic dicuntur habere cauſam conſeruantem, cauſa autem conſeruans reducitur ad cauſam efficientem, vt patet ſecundo Phyſic.

Quintum argum. Præterea quintò: Si cœlum, & intelligentiæ dependerent à primo effectiuè, ſequeretur, quod ex ſe eſſent poſſibilia, & neceſſaria ab alio, conſequens eſt contra Auerroem 8. Phyſicorum cap. 79. contra Alex. & Auic. conſequentia probatur: quia Comment. 12. Met. cap. 41. dicit, quod iſta diſtinctio, ſcilicet neceſſarium ab alio, & ex ſe poſſibile, ſolum reperitur in motu cœli, & reddens iſtius cauſam, dicit, quod motus eſt ab alio, ſed ſubſtantiam habet ex ſe: ſubſtantia igitur ſi eſt neceſsaria ex ſe, hoc eſt, quia habet eſse ex ſe, prout ly ex ſe dicit priuationem cauſæ efficientis.

Ad quintũ. Dicimus nos, quod in via Ariſt. & Auerr. propoſitio illa: quod eſt ex ſe poſſibile non poteſt ab alio perpetuari, habet locum in ſubſtantijs, non autẽ in accidentibus, & ratio, quare ſic eſt vera in ſubſtantijs, eſt hæc: quia tale poſſibile in via

Ariſt.

Ariſt. haberet poſſibilitatem ratione principij intrinſeci paſſiui, quod eſt materia: nam 7. Meta. tex. 22. & 53. materia eſt per quam res poteſt eſſe, & non eſſe: ideo ad argumentum dicimus, quod fundatur in falſa imaginatione, ſcilicet, quod ratio, propter quam motus ſit in ſe poſſibilis, & ab alio perpetuabilis ſit: quia dependet ab alio effectiuè, hoc autem eſt falſum, & contra Comment. ibidem: nam motus cœli non habet poſſibilitatem eſſendi, vel non eſſendi à motore: quia tunc ab eodem haberet eſſe poſſibile, & neceſſarium, quod eſt abſurdum; ſed motus eſt poſſibilis ratione ſui contrarij, quod eſt quies: quia motus in quantũ motus in genere ſumptus habet contrariam ipſam quietem, & cauſa, qua eſt ab alio perpetuabilis, eſt: quia in eſſe ab alio dependet, & hoc habet in quantum eſt talis motus, cui, vt ſic, nihil contrariatur, vt docet Philoſophus 2. Cœli, & iſta eſt ſententia Commentatoris, quando dicit: Motus autem cœli poſſibile eſt, vt ſic neceſſarius ab alio, & poſſibilis ex ſe, & cauſa in hoc eſt, quia habet eſſe ab alio, ly cauſa debet referri ad illud, ſcilicet cauſa propter quam eſt perpetuabilis ab alio, eſt: quia dependet ab alio, & non ad illud, ſcilicet, quod ſit poſſibilis ex ſe, eſt, quia dependet ab alio formaliter: igitur dicamus, quod adæquata cauſa, propter quam cęli motus ſit ex ſe poſſibilis, eſt: quia motus in ſe conſideratus habet contrarium; quod autem ſit perpetuabilis, habet ab alio, & non habet vtrumq; ex eo, quod eſt ab alio, vt ipſi imaginantur.

Amplius ſextò, Comment. 2. Cœli comm. 102. in fine, inquit, quod ſi poſuerimus, quod medium eſt cauſa grauitatis, melius eſt dicere, quòd eſt cauſa conſeruans quietem, quàm agens; & reddens huius cauſam, ſubdit: Terra enim non eſt generata ſecundum totum: quare æterna ſecundum Comm. rectius dicũtur habere cauſam conſeruantẽ, quàm agentem. *Sextum argum.*

Dicimus, quod verum eſt, quod in æternis rectius dicitur cauſa conſeruans, quàm agens, ſi cauſa conſeruans diſtinguatur contra cauſam agentem per abiectionem contrarij educendo aliquid de potentia ad actum: tale enim agens eſt nouum, vt patet; ſed non diſtinguendo cauſam agentem contra cauſam conſeruantem; prout cauſa agens idem eſt, quod cauſa producens dans eſſe ſine motu; imò talis cauſa conſeruans idem eſt, quod cauſa agens. *Ad ſextum.*

Præterea ſeptimò Auerr. 12. Met. cap. 44. contra Auic. inquit, *Septimum argum.*

quit, quod in intelligentijs non eſt actio, neque prouentus, neque conſecutio; patet autem, quod Comment. non arguit contra Auic. ad hunc ſenſum, nimirum, quod intelligentiæ non producantur per verum motum, & mutationem: quia Auic. hoc non poſuit, ſicut patet ab ipſo in 9. ſuæ Met. cap. 4. vbi probat, intelligentias produci per ſimplicem emanationem, & ſic patet, quod Comm. arguit contra ipſum ſecundum hunc intellectum: ita quod vult Comm. quod nulla eſt productio in intelligentijs, neque vera, neque ſecundum ſimilitudinem, prout ly ſecundum ſimilitudinem exponitur ab iſtis.

Ad ſeptimum. Dicimus nos, quod Auic. de productione intelligentiarũ duo affirmabat, primum quod vna intelligentia producit aliã per ſimplicem emanationem: ſecundum, quod vna intelligentia tantum vnũ producit: quia vna actio inſequitur vnum agens. Comment. reprehendit eum in ſecundo dicto, non in primo: quia in primo conuenit cum eo, ſcilicet, quod in intelligentijs eſt æternalis productio per ſimplicem emanationem: dicit enim ipſe, quod ibi eſt tantum cauſa, & cauſatum ſecundum quod intellectus eſt cauſa intelligentis; ſed benè diſcrepat ab Auic. in ſecundo dicto, in quo ipſe ponit, quod prima intelligentia producit ſecundam, & ſecunda tertiam, & ſic deinceps; dicit Comm. quod hoc non eſt verum: nam ibi non eſt conſecutio, neque prouentus, ſic, quod tertia ſit à ſecunda, & ſecunda à prima; ſed omnes ſecundæ intelligentiæ producuntur à prima.

Octauum argum. Præterea Ariſt. 2. Met. & 3. Met. tex. comm. 3. dicit, quod in immobilibus non eſt efficiens, neque finis.

Ad octauũ. Dicimus, quod Philoſophus (vt exponunt ibi Comm. & Doct. ſubtilis) per immobilia intelligit entia Mathematicalia: & verba Comment. ſunt iſta, & etiam manifeſtum eſt per ſe, quod non inueniuntur omnes cauſæ quatuor in omnibus generibus entium: verbi gratia, quod in rebus immobilibus non debet aliquis quærere cauſam mouentem; neque poteſt dicere, quomodo eſt poſſibile, vt in eis ſit cauſa mouens, & intendebat mathematica: quoniam licet ſint in re mota, non tamen mouentur niſi accidentaliter.

Nonum argum. Amplius Ariſt. 12. Met. & Comm. ibi comm. 30. 41. & 44. expreſsè docent, quod in ſempiternis, & neceſſarijs nullo modo ſit potentia; at ſi ſempiterna, & neceſſaria producerentur,

rentur, potentia ad eſſe de neceſſitate eſſet in ipſis, & tunc ſequeretur illud, quod deducit Commen. 1. cœli comm. 121. & 124. quod ſi ſempiternum haberet potentiam ad eſſe præcedentem eſſe, quæ potentia reduceretur ad actum, in ſempiterno eſſent duæ potentiæ contrariæ, quarum vna eſſet ad ſemper eſſe, & altera ad non eſſe: quia neceſſarium eſt illud, quod non poteſt non eſſe; ſed ſi produceretur ad eſſe circumſcripto producente, poſſet non eſſe, & ita non eſſet neceſſe eſſe.

Ad nonum. Dicimus, quod intelligentia ſecunda producta ab intelligentia prima habet naturam neceſſariam, per quam intrinſecè, & formaliter poteſt ſemper eſſe, & per ipſam naturam quantum eſt ex ſe, non poteſt non eſſe; ſed tamen quia talis natura eſt ab efficiente; ipſo per impoſſibile circumſcripto poterit non eſſe, ſed iſta potentia eſt extrinſecè, & non ex parte ipſius naturæ: nam ſi efficiens nõ produceret eam, non eſſet: modo quod aliquod vnum poſſit ſemper eſſe potentia intrinſeca, & non potentia extrinſeca, & per accidens, hoc non eſt inconueniens, neque iſtæ potentiæ ſunt contrariæ: quia non ſunt reſpectu eiuſdem, & ſecundum idem, & propter hoc vult Comm. quod natura ſimpliciter poſſibilis non poteſt conuerti in neceſſariam, aut fieri neceſſaria: quia poſſibile habet ex ſe, vnde poſſit non eſſe, & neceſſarium habet ex ſe, vnde non poſſit non eſſe; ergo ſi aliquod poſſibile fieret neceſſarium, in ipſo eſſent duæ potentiæ contrariæ: ex quo habetur ſecũdum ipſum, quod cum motus ſit de ſe poſſibilis, non poteſt eſſe natura neceſſaria: & cum dicitur, neceſſarium eſt illud, quod non poteſt non eſſe: iſta propoſitio habet veritatem de neceſſario ex ſe, & à ſe, ſed non de neceſſario ex ſe, & ab alio. Vel dicimus, quod neceſſarium quantum eſt ex natura intrinſeca, & ex ſe, non poteſt non eſſe circumſcripto quolibet alio, cuius circumſcriptio non implicat contradictionem, ponendo illud eſſe, vt habet Scotus in primo ſent. diſt. 2. quæſt. 6. nam ponendo intelligẽtiam ſecundam eſſe circumſcripta prima, iſta circumſcriptio implicat contradictionem: quia effectus etiam ſimpliciter neceſſarius non poteſt eſſe circumſcripto eo, à quo eſſentialiter dependet, ſed benè poteſt non eſſe per circumſcriptionem incompoſſibilẽ, & intelligentia ſecunda ſic à prima depẽdet.

Decimum argum. Item in omni productione eſt terminus à quo, & terminus ad

nus ad quem: ſi ergò ſecunda intelligentia eſt producta à pri ma, terminus ad quem huius productionis eſt eſſe intelligentiæ, & terminus à quo, non eſſe ipſius, & tunc ſequitur, quod intelligentia non ſemper fuit, quod eſt contra Ariſtotelem. Et confirmatur: quia intelligentia eſt ſempiterna, ergo non facta; antecedens eſt Ariſt. 2. Met. tex. comm. 29. & 30. conſequentia probatur ex primo Cœli tex. comm. 134. vbi Philoſophus docet, quod id, quod eſt factum, non poteſt eſſe ſempiternum.

Ad decimũ. Dicimus nos, quod terminus à quo ipſius intelligentiæ eſt ipſum non eſſe; & cum infertur, ergo non ſemper fuit; negamus conſequentiam: Et ſi dicatur, quod accipit eſſe poſt non eſſe, non fuit ſemper. Dicimus, quod verum eſt, quando accipit eſſe poſt non eſſe ordine temporis, vel naturæ poſitiuè; falſum autem, ſi ordine naturæ tantum priuatiuè: & ad confirmationem dicimus, quod quædam eſt factio, quam concomitatur motus, vel mutatio; altera quæ eſt ſimplex productio ſine motu, & mutatione: quod factum eſt primo factionis genere, vtique ſempiternum eſſe nequit, & de hoc intelligit Ariſt. de ſecundo autem factionis modo negamus.

Factio eſt duplex.

Vndecimum argum. Præterea Ariſt. 8. Phyſicorum tex. 1. habet pro impoſſibili, quod aliquod fiat per cauſam efficientem, & non per mutationem, ſed cœlum, & intelligentiæ haud fieri potuerunt per mutationem, ergo impoſſibile eſt, quod habeant cauſam efficientem. Maior probatur: nam Philoſophus arguit ſic. Si motus fit, fit per mutationem præcedentem ipſum, & ita dicit de mobili, quod ſi mobile fiat, quod fit per mutationem præcedentem ipſum; ſed ſi daretur alius modus efficiendi, quam per mutationem Ariſt. argueret ex inſufficienti. Maior etiam patet ibi in textu, vbi habet pro impoſſibili, quod mutatio per ſe præcedat primum mobile.

Ad vndecimum. Dicimus, quod Ariſt. 8. Phyſicorũ tex. 1. proponit, Vtrum autem aliquando factus ſit motus, cum non eſſet prius, & corrumpatur iterum ſic, quod moueri nihil ſit, aut neque factus, neque corrumpitur, ſed erat ſemper, & ſemper erit hoc immortale &c. vbi quæſtio illa ſecundum Auerr. eſt de motu cœli. Dico ergo, quod ratio Ariſt. non peccat per fallaciam conſequentis, arguendo ab inſufficienti, nam in factis de nouo hoc eſt verum, quod omne, quod fit, per motum, & mutationem fit, & ita ſi motus cœli, & mobile vere facta ſunt, ita

quod

quod incipiant eſſe poſtquam non fuerunt, ſequitur quod fuerunt facta per motum, & mutationem. Vnde tu non potes dicere Philoſopho, quod dicat, cœlum non eſse factum per alium modum productionis, qui non eſt per verum motum, & mutationem: quia ille modus producendi non eſt reſpectu iſtorum, quæ fiunt cum tempore, ſed eorum, quæ ſunt ſupra tempus. Sed contra hoc inſtatur. Illa actio qua produceretur primum mobile ab æterno, quæ non eſſet mutatio, non præſupponebat materiam pro ſubiecto: quia illa actio, in qua præſupponitur materia, eſt mutatio ex Ariſtotele 1. Phyſic. & 8. Met. ſed actio productiua, in qua non præſupponitur materia prima pro ſubiecto, eſt creatio, ergo Philoſophus ponet creationem, vel aliquid fieri de nihilo, cuius oppoſitū poſuerunt omnes Philoſophi, vt patet primo Phyſicorum in opinione Anaxagoræ.

Ad hoc dicimus, quod falſum eſt conſequens, nec ſequitur ex antecedente: nam vt ſcribit Comment. diſputatione 5. in ſolut. 18. dubij, in lib. deſtructionum modus generationis ſenſibilium eſt, vt fiant à re, ex re, & pro re: quia talia ſunt compoſita, & habent omnes cauſas, tamen productio rerum æternarū non requirit ſubiectum, & ideo non ſequitur, quod detur creatio: nam creatio apud Philoſophos eſset, quando aliquod ex natura ſua factibile de nouo requirens materiam, fieret nulla præſuppoſita materia: æterna autem benè in participando eſſe habent aliud, à quo ſunt, non autem, vt ſint, ſubiectum requirunt: quia non ſunt de conditione iſtorum.

Secūdò dicimus, quod productio eſt duplex, altera, in qua non eſse producti præcedit ſuum eſse tempore, & hoc modo negant Philoſophi ex nihilo nihil fieri: altera verò in qua non eſse producti præcedit ſuum eſse tantum ordine naturę priuatiuè, & hoc modo nō negarēt Philoſophi creationem. *Productio eſt duplex.*

Poſtremò Commentator 5. Met. comm. 6. dicit, quod æterna non habent eſse neceſsariū ab alio; & hęc ſunt verba eius. Si terminus medius fuerit de natura neceſsaria, erit illa res de natura neceſsaria, & hoc eſt duobus modis, aut vt terminus medius ſit cauſa illius, & tunc non erit ex rebus, quę ſunt neceſſariæ, niſi propter hoc, quod cauſæ eorum neceſſariæ ſunt, & ſi terminus medius non fuerit cauſa, erunt illæ res neceſſariæ per ſe, non per cauſam dantem eis neceſſitatem, & iſtæ res ſunt ſimplices, quæ non habent cauſas: ex quibus *Duodecimū argum.*

verbis elicitur, quod ſi entia fuerint ſimplicia, & æterna, & immobilia, nullum eorum acquirit eſſe neceſſarium ab alio.

Ad duodecimum.

Dicimus nos, quod æterna citra primum non habent eſſe neceſſarium ab alio formaliter; habent tamen eſſe neceſſarium ab alio, vt à fine, & ab efficiente. Ratio primi eſt iſta; quia ſi aliquid non eſſet ex ſe neceſſarium, ſed contingens, tale nullo pacto poſſet ab alio ſortiri neceſſitatem, vt inquit ipſemet Comm. 2. Phyſic. comm. 48. contra Auic. niſi tu ponas naturam corruptibilem conuerti in naturam æternam; vnde quodlibet æternum caret materia, quæ radix eſt contingentiæ, & poſſibilitatis, & ideo ſecundū Philoſophos quodlibet æternum eſt formaliter neceſſe eſſe ſeipſo; effectiuè verò, & finaliter talia æterna ſunt à Deo, & propter Deum, vt ex ſuperius dictis ſatis iam oſtenſum eſt: & hæc quo ad primam difficultatem.

Vtrū ſecunda intelligentia ſecūdum Philoſophos ſit tantæ neceſſitatis, q̄tæ eſt filius Dei ſecundū Theologos.

Secunda difficultas eſt, poſita opinione Philoſophi, quod ſecunda intelligentia ſit neceſſaria ex ſe formaliter, & ab alio productiuè, an eſſet neceſſaria tanta neceſſitate, quanta eſt filius in diuinis, qui etiam eſt neceſſarius ex ſe, & ab alio. Huic difficultati reſpondet Doct. Subtilis in 1. ſent. diſtin. 2. par. 2. q. 4. in ordine, in ſol. primi arg. principalis, vbi inquit, quod poſita opinione Philoſophorum adhuc ſecunda intelligentia non eſſet neceſſaria tanta neceſſitate, quanta eſt filius in diuinis, ſecundum viam Theologorum, & ratio eſt: quia intelligentia ſecunda ſi eſt neceſſaria, eſt ſic neceſſaria in natura diſtincta à prima intelligentia; filius autem in diuinis habet eandem naturam cum patre, & per conſequens eādem neceſſitatem; & ideo filius in diuinis non poteſt non eſſe circumſcripto quocunque alio ſecundum entitatem, & naturam: vnde licet poſſit non eſſe circūſcripto patre; quia ſi per impoſſibile pater non eſſet, filius non eſſet; pater tamen diuinus non eſt alius ſecundum naturam à filio, cum eadem natura numero ſit in patre, & in filio; ſed non eſt ſic de ſecunda intelligentia; quia ipſa poſſet non eſſe circumſcripto aliquo alio ſecūdum entitatem, & naturam ab ipſa: quia prima intelligentia circumſcripta, quæ eſt alia à ſecunda ſecundum naturam, ſecunda intelligentia non eſſet: vnde ex hoc poteſt argui ſic. Illud quod non poteſt non eſſe circumſcripto quocunque alio ſecundum naturam ab ipſo eſt ens magis neceſſarium eo, quod poteſt non eſſe circumſcripto

alio ab ipſo ſecundum naturam; ſed filius in diuinis non poteſt non eſſe niſi circumſcriberetur aliquid, quod eſt ſibi idē ſecundum naturā, & entitatem, & ſecunda intelligentia poſſet non eſſe circumſcripto aliquo, quod non eſt idem ſibi ſecundum entitatem, & naturam, ergo filius in diuinis eſt magis neceſſe eſse, quàm ſecunda intelligentia. Et ſi dicas, filius in diuinis, per te, eſt neceſsarius per ſe, & ex ſe, ſed non à ſe, & pater eſt neceſſarius per ſe, ex ſe, & à ſe, ergo pater in diuinis eſt magis neceſsarius, quàm filius. Dico quod neceſſarium à ſe, & ex ſe eſt magis neceſſarium eo, quod eſt ex ſe, & non à ſe, quando habet diſtinctam, & non eandem naturam numero; ſed vbi neceſſarium ex ſe, & non à ſe eſt eiuſdem numero naturæ, cum neceſſario ex ſe, & à ſe, ad eandē enim naturam, eadem ſequatur neceſsitas, erunt ex ſe, & à ſe, ex ſe, & ab alio neceſſaria eadem neceſsitate neceſſe eſſe, & ita æquè neceſſaria, & ex hoc ſequitur, quod prima intelligentia ſecundum Philoſophum eſt magis neceſſaria, quàm ſit ſecunda intelligentia.

Tertia difficultas eſt circa illud dictū Auctoris, duplex eſt neceſſarium incomplexum, vno modo ſimpliciter, alio modo ſecundum quid; ſi datur ens neceſsarium ſecundū quid, & eſt illud, quod producitur in tali eſse per actum diuini intellectus, tunc ſequitur, cum Deus ab æterno intelligat omnes creaturas, & neceſsariò, quòd non poterit eſse ſine iſta intellectione, & per conſequens ſine obiecto cognito; ſed Deus eſt ens maximè neceſsarium, creatura autem in eſse cognito, vel non eſt neceſsaria, vel ſi eſt neceſsaria, non eſt tanta neceſsitate, quanta eſt Deus, ergo maximè neceſsarium in ſuo eſse dependebat à minus neceſsario, quod eſt abſurdum, & falſum.

Præterea, quæro an iſta diuiſio, qua diuiditur ens neceſsarium incomplexum, in ſimpliciter neceſsarium, & neceſsarium ſecundum quid, ſit eadem cum illa, qua ens diuiditur in ens ſimpliciter, & ſecundum quid.

Ad primum dico, quod neceſsarium à ſe, quod eſt maximè neceſsarium, poteſt eſse abſque omni repugnantia, quantum eſt ex parte ſui, ſine eſse reali cuiuſcunque non neceſsarij à ſe: quia non eſt contradictio, quantum eſt ex parte prioris abſoluti, quod poſsit eſse ſine poſteriori; tamen illud neceſsarium non poteſt eſse ſine eſse cognito cuiuſcunque al-

terius á ſe: quia eſse eius neceſsario requirit cognitionem alterius, & per conſequens eius eſse cognitum.

Dico ſecundò, quod aliud eſt, neceſsarium requirere aliquid, vel exigere ad ſui eſse; aliud eſt quod ad eſse neceſsarium alicuius, aliud neceſsarium conſequatur: primo modo Deus non præexigit eſse cognitum creaturarũ ad ſui eſse, ſed benè tale eſse cognitũ ad eſse ipſius Dei neceſsario conſequitur: modò nullum eſt inconueniens, quod ad eſse alicuius magis neceſsarij ſequatur aliud minus neceſsarium.

Ad ſecundum dico, quod non eſt æquè communis: nam licet neceſsarium ſecundum quid, & ens in potentia obiectiua ſint æquè communia; tamen neceſsarium ſimpliciter, vt Deus, & ens in actu, ſeu ens ſimpliciter, non ſunt æquè communia: quia ens in actu de pluribus dicitur, quàm Deus: nam de illis omnibus affirmatur, quæ ſunt, & habent actum formalem, vel entitatiuum; at Deus non dicitur niſi de tribus perſonis diuinis: patet ergo, quod hæc diuiſio, qua neceſsarium incomplexum diuiditur in neceſsarium ſimpliciter, & ſecundum quid; non eſt eadem cum illa, qua ens diuiditur in ens ſimpliciter, & ens ſecundum quid.

Quarta difficultas eſt circa illud dictum Auctoris, nec aliquod dicitur contingens, vt opponitur iſti neceſſitati, id eſt, eſſe cognito. Contra, quot modis dicitur vnum oppoſitorum, tot modis dicitur & reliquum, per regulam topicalem: ſed neceſſarium & contingens ſunt oppoſita, ergo ſicut datur neceſſarium incomplexum ſecundum quid, id eſt, in eſſe cognito, ita contingens incomplexum.

Explicatio optima illius regulæ quot modis dicitur vnum oppoſitorũ, tot modis dicitur reliquũ.

Ad hoc dico, quod illa regula topica (vt docet Doct. Subtilis in vniuerſalibus quæſt. 12. quæ eſt de numero vniuerſalium in ſol. 2. principalis) ſic intelligitur, quot ſunt ſignificata vnius oppoſiti, tot & alterius, ſi ſecundum omnem ſignificationem alterum ſibi opponatur, non quot ſuppoſita, hoc eſt dictu. Regula illa non eſt ſic ſimpliciter intelligenda, ſcilicet, quod tot ſint ſuppoſita vnius oppoſitorum, quot ſunt ſuppoſita alterius: non enim oportet, quod tot ſint alba quot ſunt nigra, nec oportet, quod tot ſint cœci, quot videntes, nec tot genera, quot ſpecies, nec tot vniuerſalia, quot ſingularia, nec tot creatores, quot creaturæ, ſed ſic debet intelligi, quòd quot ſignificata principalia habet vnum oppoſitorum, tot etiam ſignificata principalia habet alterum: ita quod ſi

vnum

vnum oppoſitorum eſt æquiuocum, & ſignificat duo, aut tria &c. ſignificata, alterum ſignificabit tot, vt patet de acuto, & obtuſo, de ſano, & ægro, & hoc ſi ſecundum omnem ſignificationem opponuntur: nam non inconuenit aliqua ſecundum aliqua ſignificata opponi, licet non ſecundũ alia: exemplum patet 5. Met. vbi Ariſt. ponit ſignificata vnius, & multitudinis, quæ non opponuntur ſecundum omnia, vt patet ibi: patet etiam exemplum in acuto, & obtuſo, & de ente reali, & rationis: modo ad propoſitũ, neceſſarium, & contingens non opponũtur ſecundum omnem ſignificationem.

Præterea contradictoria ſunt oppoſita, & datur contradictionis vnum oppoſitorum, ſed reliquum non datur: quia eſt non ens: ita poteſt dari neceſſarium ſic ſumptum, & tamen contingens vt ſic non datur.

T E X T V S.

Ens vlterius diuiditur in ens independens, & in ens dependens. ens independens eſt Deus: quia à nullo eſt, nec in genere cauſæ efficientis, nec materialis, nec formalis, nec finalis, vt ingenioſè multum deducit Scot. 2. diſtinc. primo ſent. & 8. eiuſdem. Ens verò dependens eſt, quod ab alio eſt in aliquo genere cauſæ, cum igitur omnia alia à Deo ſint in genere cauſæ efficientis, ſequitur, quod dependent.

COMMENT. XXIII.

IN iſta litera Auctor ponit aliam entis diuiſionem, ſcilicet in ens independens, & in ens dependens, & ſubdit, quod ens independens eſt Deus; qui à nullo eſt, nec in genere cauſæ efficientis, nec materialis, nec formalis, neque finalis. Quod autem Deus non dependeat ab aliquo in genere cauſæ efficientis, probatur ſic. Aliquod eſt ens effectibile, ergo eſt aliquod ens primum effectiuum, quod nullo modo eſt effectibile ab alio: antecedens eſt clarum, & conſequentia probatur. Capio enim effectiuum alicuius effectibilis, & quæro,

Deus eſt independens, qa eſt à nullo effectiuè.

vel illud eſt à nullo effectibile, vel ab aliquo alio effectibili, vel à ſe: ſi dicas, quod eſt effectibile à nullo, hoc eſt irrationabile, quod illud, quod nihil eſt, poſſit aliquid efficere: neque eſt dicendum, quod ſit effectibile à ſe: quia hoc eſt contra rationem, contra Ariſt.2.de Anima, & contra D.Auguſt. Nulla enim res eſt, quæ ſeipſam gignat: quia eſſet antequàm eſſet: neque poſſet dari tertium, videlicet, quod ſit effectibile ab aliquo alio: quia quæro de illo, quod eſt ipſius effectiuum, vel eſt effectibile ab alio, vel non; ſi ſic, dabitur ergo proceſſus in infinitum, contra Ariſt.8.Phyſ. dicentem, quod in mouentibus, & motis deueniendum eſt ad vnum primum mouens penitus immobile, & 2.Met. vbi probat ſtatum in effectibus: ergo deueniendum eſt ad vnum primum efficiens, quod eſt ineffectibile, & tale eſt Deus, & ita Deus eſt independens in genere cauſæ efficientis. Quod ſit independens in ratione finis, id eſt, quod non dependeat ab aliquo, vt à fine, probatur ſic. Primum ens eſt ineffectibile, ergo non eſt finibile: antecedens probatum eſt ſupra. conſequentia probatur ſic: quod non habet cauſam efficientem, non habet cauſam finalem: quia cauſa finalis non ponitur niſi vt moueat efficiens ad effectum producendum, igitur, quod caret cauſa efficiente, neceſſario caret cauſa finali, quidquid dicãt aliqui de ſecundis intelligentijs, & præſertim Auerroiſtæ inter ſe diſſentientes, Dei namque permiſſione ſequaces illius Commentatoris hac animaduerſione confunduntur, vt inter ſe plerumq; diſcrepent, atque ſibimet contradicant, quod vtique mirum non eſt, ſi confuſum imitantur, quod & ipſi confundantur. Quod verò Deus ſit independens in genere cauſæ materialis, & formalis, probatur ſic, quod non habet cauſam efficientem, nec finalem, non habet cauſam materialem, nec formalem; at Deus eſt huiuſmodi, ergo. probatur maior: cuius non eſt cauſa extrinſeca, eius non eſt cauſa intrinſeca, ſed ipſius Dei nulla eſt cauſa extrinſeca, ergo nulla eſt cauſa intrinſeca. Nam ad producendum aliquem effectum, primò finis mouet efficiens, & efficiens producit formam in materia, & ſic producitur compoſitum; cum ergo à Deo negetur cauſalitas paſſiua efficientis, & finis, vt probatum eſt, ergo ab ipſo negatur cauſalitas materiæ, & formę, cum ſit neceſſariò poſterior, & priorem cauſalitatem præſupponens: materia enim non habet quod poſſit materialiter

Deus eſt independens in genere cauſæ finalis.

Deus eſt independẽs in genere cauſę materialis et formalis.

liter

liter cauſare niſi ab agente inducente formã in materia, qua inducta, tam forma, quàm materia cauſant intrinſecè compoſitum: ſi ergo materia, & forma non cauſant intrinſecè, niſi extrinſecè cauſante efficiẽte moto à fine; ſequitur, quod cauſalitas cauſæ efficientis, eſt ſimpliciter prior cauſalitate materiæ, & formæ, & per conſequens, ſi aliquod eſt cauſatum à materia, & forma intrinſecè, ergo cauſatum eſt ab efficiente extrinſecè, & ita ſi primum efficiens eſſet cauſatum intrinſecè à materia, & forma, haberet aliquód efficiens prius, & ſic primum effectiuum non eſſet primum, quod implicat contradictionem, vt etiã probatum eſt ſupra, & ita patet, quomodo Deus eſt indepẽdens in omni genere cauſę.

Per oppoſitum autem, ens dependens ab alio in aliquo genere cauſæ dependet, & ideo, cum omnia alia à Deo ſint in genere cauſæ efficientis, ſequitur, quod omnia alia à Deo ſunt entia dependentia. Vnde pro huius intelligentia obſeruandum eſt primò, quod duplex eſt dependentia, quædam eſſentialis, quædam accidentalis; eſſentialis eſt *illa*, qua aliquid ſic dependet, quod non poteſt eſſe ſine eo, à quo dependet; & hoc modo omnis creatura dependet à Deo: quia nulla talis poteſt eſſe ſine Deo: dependentiam accidentalem appello: qua tale dependens, poteſt ſine eo, à quo dependet, eſſe: ex quo ſequitur, quod nulla creatura depẽdet eſſentialiter à cauſa ſecunda ſecundum Theologos, qui non ponunt ordinem eſſentialem inter cauſam primam, & ſecundam, & hoc de cauſis extrinſecis loquendo: nam iſtas Deus ſupplere poteſt: Philoſophi autem, cum ponant ordinem ſimpliciter neceſſarium inter cauſas, dicerent, quod prima cauſa non poſſet cauſationẽ cauſę ſecundę ſupplere, & per conſequens ita eſſentialiter (ſecundum ipſos) effectus dependet à ſecundis cauſis, ſicut à prima: ſequitur ſecundò, quod tam ſecundum Philoſophos, quàm ſecundum Theologos dependẽtia eſſentialis non ſolum eſt ad Deum, ſed etiam ad materiam & formam, quarum vices (etiam ſecundum Theologos) Deus ſupplere haud poteſt: nam homo ita eſſentialiter dependet à materia, & forma, ſicut à Deo, licet non tanta neceſſitate, quanta dependet à Deo.

Independens eſt duplex.

Obſeruandum eſt ſecundò, quod independens dicitur dupliciter, vno modo, quod nullo modo dependet, & ſic ſolus Deus eſt independens, vt ſuprà probatum eſt. Et ſi dicatur,

Dependẽtia duplex eſt.

Filius habet eſſe á patre, ergo dependet. Dicit Doctor Subtilis, quod dependentia dicit alteritatem naturæ: modò filius non habet aliam naturam à patre, quare ab eo non dependet (loquendo de hac dependentia dicēte alteritatem) & ex hoc apparet, quantum defecerit in via Doct.Subt.& veritatis bonus ille Canonicus 4.Phyſicorum quæſt.8.art.1.vbi loquens de menſuris, dicit: quinta eſt inſtans naturæ; de iſto inſtanti ſunt multi modi dicendi. Aliqui dicunt, quod non ſtat niſi in dependentia huius ab hoc, ita ſecundum iſtud inſtans dicunt præcedere ſubiectum propriam paſſionem, & partes totum, & ſic dicunt, quod paſſio eſt poſterior natura ſuo ſubiecto. Sed hoc improbatur: quia filius in diuinis depēdet à patre, & tamen non eſt poſterior patre natura. hæc ille. Cæterum falſum eſt, quod filius dependeat à patre, niſi accipiat dependere, pro habere eſſe, ſeu pro præexigere: nam filius præexigit patrem, & habet eſſe à patre.

Alio modo dicitur independens ſecundum quid, quod ſcilicet non dependet ab aliquo in aliquo determinato genere cauſæ, velut ſunt intelligentiæ, quæ non dependent ab alio in genere cauſæ materialis, ſed benè dependent à prima in genere cauſæ efficientis, & finalis, vt docet Doct.Subt.7.quæſt. quolib. & 8.diſt.1.quæſt.4. quod etiam docet Ariſt.12. Met. tex.comm.38. vbi ſcribit, ex hoc igitur principio dependent cœlum, & natura; ex qua auctoritate habemus, quod datur ens independens, & dependens: nam ex eo quod dicit, à tali ergo principio, habetur ens independens: nam non eſſet primum, ſiue principium, ſi ab alio dependeret: ex eo autem quod dicit, tum cœlum, tum natura dependet, habetur ens dependens: hoc etiam affirmat 12. Met. tex. comm. 52. vbi ex intentione ponit omnia habere ordinem eſſentialem inter ſe, & magis ad vnum primum: ex quo vult habere, quod (cum iſte ordo eſſentialis ſit ordo dependentiæ) omnia eſſentialiter dependent à primo ente, & cum nihil ſit eſſentialiter dependens ab aliquo in eſſendo, à quo non habeat eſſe in aliquo genere cauſæ, vult, quod omnia dependeant à Deo tanquam à cauſa finali, & efficiente. Quod ſi dicatur cum Ioanne Baccon. & Greg. Arimin. quod omnia dependent à Deo, vt à fine: contra hoc eſt Ariſt. 12.Met. tex. comm.36. vbi ſcribens de primo mouente, inquit; quod mouet ſicut appetibile, & intelligibile, & hæc ſunt verba eius. Et mouet

ſicut

ſicut mouet deſideratum, & intellectum; huiuſmodi autem mouent non mota, hoc pacto Deus mouet ſecundam intelligentiam, igitur cauſat intelligere ipſius intelligentiæ, ſed intelligere ſecundæ intelligentiæ apud Ariſt. eſt idem quod ſubſtantia intelligentiæ, ergo cauſat etiam intelligentiam. Et ſi dicatur, quod illud mouere eſt metaphoricum, & non propriè aliquid cauſare. Contrà, omnis intellectio, quæ non eſt eadem obiecto, cauſatur ab obiecto, & effectiuè, ſecundum Comment. ibidem dicentem, quod balneum in mente mouet vt efficiens, & vt extra, mouet vt finis, ergo intellectio ſecundæ intelligentiæ cauſabitur effectiuè à prima intelligentia. Et ſi dicatur, intellectio intelligentiæ ſecundæ, & eius ſubſtantia dependent à prima, vt à cauſa finali; propterea quia prima intelligentia terminat dependentiam ſecundæ, & finit ipſam, & ſic præcisè, vt à fine, & non vt ab efficiente: Contra eſt Ariſt. qui vult, quod prima intelligentia non ſolum mouet, vt terminans dependentiam ſecundæ, verùm etiam vt monens ad actum amandi: quia mouet vt amatum, & deſideratum, ergo eſt cauſa amoris, & intellectionis ſecundæ intelligentiæ, & non niſi effectiuè, vt probatum eſt.

Præterea, ſi Deus eſt finis entium, vt terminans ſolum eorum dependentiam in ratione finis, cum illud determinare dependentiam iſto modo non ſit niſi præexigentia entitatis diuinæ: vnumquodque enim ens ad ſui eſſe Dei entitatem præſupponit; ſequeretur, quod cum ſecũdum Philoſophum non ſolum hoc verum ſit de entitate Dei, imò de entitate cuiuslibet ſpeciei: nam Philoſophus habuit pro impoſſibili, quod vniuerſum poſſit entitate cuiuslibet ſpeciei carere; quod ſi Deus non eſſet aliter cauſa finalis, niſi quia entitas eius requiritur ad eſſe aliorum; quod ſpecies humana eſſet cauſa finalis: quia ſecundum Philoſophum ad entitatem aliarum ſpecierum neceſſariò requiritur; & non eſſet differentia niſi in hoc, quia Deus eſſet maius ens, quàm ſpecies humana; ſed quo ad neceſſariam præexigentiam ita requiritur ſpecies humana ad eſſe aliorum, ſicut Deus: hæc volui hic dixiſſe: quia Auctor dicit, quod omnia dependent à Deo in genere cauſæ efficientis, licet ſatis apertè à nobis ſupra de ſecundis intelligentijs demonſtratum ſit.

TEXTVS.

SEd dices, ſi omnia dependent, vt dicis, cum dependentia, ſit relatio; ſequeretur, quod ſaltem omnia alia à Deo eſſent ad aliquid, quod videtur inconueniens; & contra Philoſophum 4. Meta. Reſpondetur, quod argūmentum concludit, quod omnia alia à Deo ſunt ad aliquid denominatiuè: quia in omni ente fundatur reſpectus effectiuitatis, ſeu dependentiæ, & illud concedo, nec hoc negaret Philoſophus, ſed non probat, quod omnia ſunt formaliter, & quidditatiuè ad aliquid, ſic voluit negare Philoſophus omnia eſſe ad aliquid.

COMMENT. XXIV.

PRo intelligentia huius literæ obſeruandum eſt, quod opinio Antiquorum (qui erant de ſecta Academicorum) erat, quod nihil verè poteſt cognoſci ab homine: dicebant enim, quod omnia erant in continuo motu, & fluxu, & ita partim erant in termino à quo, & partim in termino ad quē, & ſicut illud, quod tendit ad albedinem, non poteſt dici ſimpliciter album, & ſimpliciter nigrum, ita dicebant illi, quod non poſſumus dicere ſic eſſe determinatè, ſed potius veritas ſequebatur modum concipiendi noſtrum, ita quod ſicut apparebat illud eſſe, ita erat, & adeò pullulauit iſta opinio, quod venit ad aures Heracliti, & ab Heraclito ad Cratillum eius diſcipulum venit, qui nolebat loqui, ne mentiretur: timebat enim ex quo voces ſunt in continuo fluxu, & fiebant in quodam tempore imperceptibili, quod veritas citiſſimè tranſiret; imò cum voces proferebantur, iam veritas tranſierat, & ideo mouebat digitum: quia digito poterat citius oſtendere, quàm voce illud loqui: differebant itaque ad inuicē Heraclitus, & Cratillus: quia Heraclitus dicebat, quod non contingebat eundem hominem bis flumen tranſire: quia aqua erat in continuo motu, & ideo in alia, & alia aqua ſemper

Heraclitus. Cratillus.

erat,

erat, & dicebat, quod non contingebat bis loqui de eodem, quia res non durabat, & ideo nos ignaros maximè faciebat. Cratillus verò diſcipulus contra Heraclitum dicebat, quod non ſolum non licebat de eodem bis loqui, ſed nec ſemel, nec etiam ſemel quis idem flumen trāſire poterat: quia erat quoddam ſucceſſiuum, & ita in eodem ſucceſſu mutabatur res ipſa, & ſic dicebat, quod veritas mutabatur ſicut res ipſa; imò dicebat, quod Nauis, quæ ducit ad Ripariam, non eſt illa, quæ reuertitur, vt illi imponitur, & ita dicebant omnia continuè moueri, & omnia apparentia eſſe vera, id eſt, res non erant veræ, niſi dum apparebant, & quàm primum non apparebant, amplius non erant veræ, & ideo Ariſtot. 4. Met. tex. 16. infert contra eos, quod omnia eſſent ad aliquid formaliter: quia apparentia eſt relatio quædam apparentis ad illud cui apparet: ita in propoſito poſſet argui, ſi omnia dependentia à Deo, cum dependentia ſit relatio, omnia erunt ad aliquid. Reſpondet Auctor huic rationi, & dicit, quod omnia ſunt ad aliquid denominatiuè, & hoc non negaret Philoſophus, ſed non eſt verum, quod omnia ſint ad aliquid formaliter, & quidditatiuè, id eſt, quod omnia includant quidditatiuè reſpectum, & hoc eſt, quod negabat ibi Philoſophus. Vnde obſeruandum eſt, quod aliquid eſſe, vel dici ad aliquid, contingit dupliciter, ſcilicet quidditatiuè, & eſſentialiter, & ſic omne relatiuum ſecundum eſſe eſt ad aliquid eſſentialiter, id eſt in ſuo conceptu quidditatiuo includit eſſe ad aliud, vt ſimile in ſuo conceptu includit habitudinem ad terminum, quæ habitudo eſt de conceptu eius formali, & quidditatiuo, & iſto modo omnia eſſe ad aliud negat Ariſt. Alio modo aliquid dicitur ad aliud denominatiuè, & ita omne ens, in quo fundatur aliqua relatio dicitur ad aliquid denominatiuè, ſcilicet per relationem fundatam in eo, & ita albedo dicitur ſimilis, vel Socrates albus appellatur ſimilis Platoni albo, & hoc modo non negaret Philoſophus omnia eſſe ad aliud. Et quod iſta ſit intentio Philoſophi, patet, quia ſi vult habere intentum contra Heraclitum, & Cratillum, habet concludere, quod omnia ſint ad aliquid eſſentialiter, & non denominatiuè: quia ipſi hoc non negarent, & diſtinguerent eo modo, quo hic diſtinguit Auctor, ſcilicet, quod aliqua eſſe ad aliquid ſtat dupliciter &c. & dicerent, cōcedo, quod omnia ſunt ad aliquid denominatiuè, ſed non

Aliquid dici ad aliqd contingit dupliciter.

quid-

quidditatiuè: propterea Philoſophus concludit contra eos, quod omnia ſunt ad aliquid quidditatiuè, & non denominatiuè, & hoc eſt, quod voluit dicere Auctor, quando dixit, q̃ hoc non negaret Philoſophus, ſed non probat, quod omnia ſint ad aliquid formaliter quidditatiuè: quia ſic negaret Philoſophus omnia eſſe ad aliquid.

Henric. de Gand. Sed contra hoc dictum Auctoris tenuit Henric.de Gandauo quolib.3.quæſt.9. & quolib.5.quæſt.2.quolib.2.quæſt.3. & quolib.4.quæſt.7. & 8. vbi vult creaturam omnem includere quidditatiuè, & eſſentialiter reſpectũ ad Deum, quem reſpectum veſtigialem, & participantis ad ens participatum appellat. Contra quem arguit Scot.in 1.ſent.diſt.3.quæſt.5. duabus rationibus, quæ tamen rationes videntur cõtra Henricum nihil concludere: nam Scotus arguit ſic. Nullum poſterius eſt de eſſentia prioris, at relatio eſt poſterior fundamento, id eſt res creata, ergo non eſt de eſſentia rei creatæ. Secunda ratio poteſt eſſe iſta: Nullum abſolutum conſtituitur per reſpectiuum, ſubſtantia, quantitas, & qualitas ſunt abſoluta, ergo non conſtituuntur per reſpectiuum, & redit hæc ratio in idem.

Relatio eſt duplex, ſ. aduenìens, & conſtituens. Ad iſtas rationes reſponderet Henricus, vt reſpondet ibi Doct. ſubtilis, quod duplex eſt relatio: altera aduenìens fundamento, altera verò conſtituens: rationes Scoti de relatione aduenìente concludunt; non autem de relatione conſtituente fundamentum; & ita hac reſponſione diſtinctiones iſtas, & conſimiles rationes Scot.Henr.ſoluere poſſet, & tũc ſequeretur, q̃ omnia eſſent ad aliquid eſſentialiter, & quidditatiuè, quod eſt cõtra Doct.Subtilem, & Auctorem hic, & contra veritatem ipſam: ſed reſpondetur pro Doct. ſubt. & Auct. quod relatio non poteſt eſſe de eſſentia abſoluti: quia idem eſſet ad ſe, & ad aliud eſſentialiter, & per conſequens ad ſe, & non ad ſe, quod implicat; eſſet ad ſe: quia abſolutum; eſſet non ad ſe, ſed ad aliud, quia eſſentialiter includeret relationem. Et quando Henricus diſtinguit de relatione conſtituente, & aduenìente, & dicit, quod prima eſt de eſſentia fundamenti, & non ſecunda, falſum eſt: quia nullus reſpectus poteſt cõſtituere eſſentialiter abſolutum, & pro hoc facit id, quod habet Doct.Subt.in 2.ſent. diſt.1. quæſt.2. & in primo diſt.35.& 43.quod prius eſt abſolutum in cauſa, ſecundò eſt abſolutum in effectu, tertiò eſt reſpectus aliquis in ef-

ſectu, ſcilicet realis ad cauſam, vt creationis paſſiuæ, aut aliquis alius; quartò eſt reſpectus in cauſa ad effectum; ſi cauſa nata eſt referri, ſi autem eſt prima cauſa, in ea eſt reſpectus rationis, vel nullus; hoc ſic ſtante, arguitur ſic contra Henricum. Nullum poſterius eſt de eſſentia prioris, nec poteſt eſſentialiter conſtituere ipſum prius: ſed relatio omnis tam adueniens, quàm conſtituens eſt poſterior quolibet fundamento, vel abſoluto, ergo non eſt de quidditate fundamenti, nec eſſentialiter conſtituit ipſum. Reſpondebit Henricus, quod verum eſt de relatione adueniente, non autem de conſtituente. Contrà, nulla relatio quomodocunque conſideretur, poteſt eſſe prior, aut conſiderari prior abſoluto, vt patet ex Ariſtotele in Prædicamentis, vbi poſuit abſolutum omnem præcedere relationem, vt optimè notat Boetius in expoſitione ſua in lib. Prædicamentorum. Relinquitur ergo, quod omnia non ſunt ad aliquid formaliter, ſed benè denominatiuè.

T E X T V S.

Sed tu dices, Iſte reſpectus fundatus in creatura, & ad Deum terminatus, vel eſt res diſtincta à creatura, vel non; ſi non; ergo omnia ſunt ad aliquid eſſentialiter, & quidditatiuè, vt videtur; ſi ſic, ergo creatura, puta homo, vel angelus, poterit eſſe ſine tali reſpectu; & ſic non dependebit ad Deum: probatur ſecunda conſequentia: quia licet poſterius diſtinctum realiter aliquando non poſſit eſſe ſine ſuo priori; tamen vniuerſaliter omne prius ſic diſtinctum poteſt eſſe ſine ſuo poſteriori: tertia conſequentia probatur: quia effectus formalis non poteſt eſſe ſine ſua cauſa formali, etiam per diuinam potentiam: quia cauſalitas cauſæ materialis, & formalis dicunt imperfectionem; & ſic ſeparata tali dependentia, creatura non eſſet dependens. Dico breuiter conformiter ad Sco-

tum

rum diſtinc. 1. 2. ſent. quod talis dependentia eſt eadem realiter cum creatura; & vniuerſaliter omnis relatio ſine qua, vel ſine cuius termino fundamentum non poteſt eſſe, talis relatio identificatur realiter cum ſuo fundamento; clarum eſt, quòd creatura non poteſt eſſe niſi dependeat, & niſi Deus ſit, ergo creatura eſt realiter ſua dependentia. Et ſimiliter dico de dependentia totius compoſiti eſſentialis ad ſuas partes, & de dependentia qua relatio dependet à fundamento. Ex hoc infero, quòd capiendo hoc modo dependentiam, nulla creatura abſoluta dependet ab alia, cum etiam in genere cauſæ efficientis creaturam abſolutam poſſit Deus ſeipſo creare, & conſeruare.

COMMENT. XXV.

Licet hæc litera ſit de ſe ſatis clara, pro ampliori tamen eius intelligentia aliqua obſeruanda ſunt.

Primò eſt obſeruãdum, quod omne prius alio diſtinctum ab eo realiter poteſt ſaltem per diuinam potentiam eſſe ſine poſteriori, aut quantum eſt de ſe ſibi non repugnat eſſe ſine poſteriori, & maximè ſi eſt abſolutum: hæc propoſitio eſt Doct. Subt. in 2. ſent. diſt. 12. quæſt. 2. quæ infrà art. de Identitate, ac diſtinctione reali à nobis declarabitur magis.

Secundò eſt obſeruandum, quod poſterius realiter à ſuo priori diſtinctum contingit aliquando, quod non poſſit eſſe ſine priori, & eſt, quando dicit eſſentialem dependentiam ad prius: hanc etiam propoſitionem declarabimus eodem in loco, vbi ſuprà: ſupponantur ergo pro nunc hæ duæ propoſitiones.

Tertiò obſeruandum eſt, quod Auctor in hac litera tres facit conſequentias: prima eſt talis; ſi dependentia, quę fundatur in creatura, & terminatur ad Deum, eſt eadẽ res cum creatura, ergo omnia ſunt ad aliquid eſſentialiter: ſecunda, ſi dependentia non eſt eadem res cum creatura, ergo homo, vel Angelus poterit eſſe ſine tali dependentia: Tertia conſequentia, ſi creatura poteſt eſſe ſine dependentia, ergo crea-

tura non dependebit ad Deum: primam conſequentiam non probat; poſſet tamen ſic probari, ſi dependentia eſt eadem res cum creatura, ergo res, quæ eſt creatura, refertur, ergo creatura ſecundum ſe refertur, & ita res, quę eſt creatura erit relatio; ſed relatio formaliter, & quidditatiuè eſt ad aliud, ergo creatura formaliter, & quidditatiuè eſt ad aliud, & omnia creata ſunt ad aliud formaliter quidditatiuè. Secunda conſequentia probatur ab Auctore ſic. Omne prius abſolutum, & realiter diſtinctum à poſteriori poteſt eſſe ſine eo, ſed creatura eſt prior, & alia res realiter, per re, diſtincta ab ipſa dependentia, ergo poterit eſſe ſine ea. Tertia conſequentia ſic probatur. Nullus effectus formalis poteſt eſſe ſine ſua cauſa formali, etiam per diuinam potentiam; quia cauſalitas cauſæ materialis, & formalis (cum dicāt imperfectionem: quia rationem partis) nō poſſunt à Deo ſuppleri; ſed dependere eſt effectus formalis ipſius dependentiæ, ergo non poteſt eſſe ſine dependentia, & per conſequens ſeparata à creatura tali dependentia, creatura non eſſet dependens.

Quartò obſeruandū eſt, quod Auctor reſpondens ad hanc inſtantiam, dicit, quod dependentia creaturæ ad Deum eſt eadem realiter cum creatura, ad quod probandum aſſumit vnam regulam Doct. Subt. in 2. ſent. diſtin. 1. quæſt. 5. quæ eſt talis. Omnis relatio eſt eadem fundamento, ſine cuius termino fundamentum non poteſt eſſe: ita quod quotieſcunq; eſt aliqua relatio, quæ eſt ad terminum, ſine quo eius fundamentum eſſe nequit; talis relatio identificatur realiter fundamento, modò clarum eſt, quod dependentia creaturæ, terminatur ad Deum, & creatura, quę eſt fundamentum dependentiæ, non poteſt eſſe ſine eius termino, id eſt, ſine Deo; ſequitur ergo, quod dependentia eſt idem realiter cum creatura, hoc idem dicit de totius compoſiti eſſentialis dependentia ad ſuas partes, & relationis à fundamento, cum enim totum eſſe nequeat ſine partibus, & relatio ſine fundamento, dependentia, qua totum à partibus, & relatio à fundamento dependent, erit idem realiter toti, & relationi. Et eſt obſeruandum, quod Auctor non loquitur hic de relationis dependentia ad terminum: quia ſecundum omnes, ea depēdentia eſt de relationis eſſentia, cū relationis eſſe ſit ad aliud ſe habere, vt ſcribit Ariſt. in Prædicamentis cap. de relatione.

Relatio eſt idem realiter fundamento, quando fundamētum nō poteſt eſſe ſine termino.

Obſeruandum eſt poſtremò, quod capiendo hoc modo

depen-

dependentiam, ſcilicet pro dependentia eſſentiali, quæ eſt idem realiter cum re dependente, nulla creatura abſoluta dependet ab alia, vt à cauſa extrinſeca, licet dependeat ab alia vt à cauſa intrinſeca. Et notanter dicitur abſoluta: quia Deus non poteſt facere reſpectum ſine extremis; licet oppoſitum teneat Ioannes Canonicus primo Phyſi. quæſt. 4. art. 3. Et ſi dicatur, extrema ſunt cauſæ efficiẽtes reſpectus, & Deus poteſt ſupplere omnem cauſam efficientem, ergo poteſt facere reſpectum ſine extremis. Dico, quod Deus poteſt facere reſpectum ſine extremis, prout extrema ſunt cauſa reſpectus, ſed non quatenus vnum extremum eſt fundamentum, & aliud terminus: quia habitudo ad terminum conuenit reſpectui in primo modo dicendi per ſe, ad fundamentum autem vel conuenit in ſecundo modo, vt communiter dicitur, vel in primo modo; ſi eadem ſit habitudo formaliter, qua relatio reſpicit fundamentum, & terminum, vt magis ego credo, ſed vel ſic, vel ſic, certum eſt, quod Deus iſtud ſupplere haud poteſt, cum non poſſit facere relationem ſine eo, quod eſt ſua quidditas, & eſſentia: modò habitudo ad terminum, & ad fundamentum eſt relationis quidditas, vel ſaltem habitudo ad terminum, & cum hoc habitudo ad fundamentum competit relationi in ſecundo modo; & ita neceſſario; & per conſequens ab ea relatio abſolui minimè poteſt, & ita non poteſt ſine extremis relationem facere.

1. Sed circa hanc literam mouentur à Ioanne de Vallonis tres difficultates, & potiſſimum circa illam regulam Scoti. Omnis relatio eſt eadem realiter fundamento, ſine cuius termino fundamentum non poteſt eſſe: prima eſt de reſpectu aptitudinali: quia fundamentum, id eſt, homo eſt idem realiter cum iſto reſpectu aptitudinali, id eſt, cum riſibilitate, & tamen homo poteſt eſſe ſine termino, id eſt ſine ridere. Secunda eſt de vnione humanitatis ad verbum; vnio eſt relatio, vel eadem realiter cum humanitate; vel diſtincta: ſi eadem realiter, ergo humanitas nõ poteſt eſſe ſine verbo, quod eſt falſum: quia contingenter eſt vnita. ſi diſtincta, Contrà, omnis illa relatio eſt eadem fundamento, quãdo fundamentum non poteſt eſſe ſine termino, modò humanitas non poteſt eſſe ſine Verbo, ergo &c. Tertia eſt de voluntate, & volitione; voluit Scotus 3. diſt. 1. quæſt. 7. quod voluntas æquiuocè producit volitionem: & ſimiliter intellectionem intellectus,

lectus, & dicit, quod voluntas in ſeipſa producit talem voli-
tionem, iſta volitio eſt relatio, qua voluntas vult, ergo volun
tas per iſtam regulam non poteſt eſſe ſine volitione: probo.
Omnis relatio eſt eadem fundamento, ſine cuius termino
fundamentum non poteſt eſſe, voluntas eſt fundamentum,
& ipſamet eſt terminus volitionis, ergo voluntas non poteſt
eſſe ſine voluntate: Tunc ſic, ſi fundamentum non poteſt eſ-
ſe ſine termino, id eſt voluntas ſine voluntate, ergo iſta vo-
litio eſt eadem realiter voluntati, & ſic volitio neceſſariò eſt
cum voluntate, & ſic neceſſariò vellet.

Ad primam reſpondet, quod homo non poteſt eſſe ſine ridere in aptitudine, quod eſt terminus riſibilitatis, & non ridere in actu, & eſt bona ſolutio. Ad alias duas inſtantias dicit ad ambas, quod omnis relatio eſt eadem fundamento, quando fundamentum non poteſt eſſe ſine termino, in quan tum terminus eſt: Vnde humanitas abſolutè poteſt eſſe ſine Verbo, & termino, & ſic ſine iſta vnione; ſed non poteſt eſ-ſe humanitas ſine termino vnionis, in quantum ipſa eſt fundamentum vnionis, & Verbum eſt terminus vnionis; & ſimiliter de voluntate. Voluntas abſolutè poteſt eſſe ſine volitione, ſed voluntas in quantum eſt fundamentum, & terminus volitionis, non poteſt eſſe ſine volitione, & ſic de intellectu, & intellectione dicatur. Vult dicere Ioannes in hac reſponſione, quod humanitas bifariam conſiderari poteſt, vno modo in ſe, & abſolutè, & vt ſic poteſt eſſe ſine vnione ad Verbum, & per conſequens ſine Verbo, vt eſt terminus talis vnionis: alio modo vt eſt fundamentum vnionis, id eſt, vt eſt ſub illa vnione, vt eſſet dicere, natura vnita, & vt ſic; non poteſt eſſe ſine vnione, nec ſine termino vnionis: nam natura humana vnita Verbo non poteſt eſſe ſine Verbo terminante vnionem, ita & voluntas poteſt dupliciter conſiderari; vno modo in ſe, & abſolutè, alio modo, vt eſt fundamentum volitionis, id eſt, vt eſt ſub volitione, id eſt, vt eſt voluntas volens; primò modo poteſt eſſe ſine volitione, ſed non ſecundo modo. Sed hæc reſponſio nulla eſt: quia vt ſic nullum relatiuum, vt eſt ſub relatione, poteſt eſſe ſine relatione, & termino relationis: album enim vt eſt ſub ſimilitudine, id eſt, album ſimile, impoſſibile eſt, quod ſit ſimile ſine ſimilitudine: quia effectus formalis non poteſt eſſe ſine cauſa formali; & per conſequens ſine termino ſimilitudinis.

Ioannes.

Humanitas conſideratur dupliciter.

Volũtas dupliciter conſideratur.

Contra Ioannem.

Ideo dicamus nos aliter, & primò ad ſecundã dicimus, quod natura humana, quæ eſt in Verbo, duplicem dicit reſpectum ad Verbum; alterum vt ad Deum creantē, & conſeruantem; alterum verò vt ad ſuppoſitum terminans vnionem ſuſtentificantis ad ſuſtentificatum, vel perſonantis (vt ita dicam) ad perſonatum: ratione primi reſpectus natura humana nō poteſt eſſe ſine Verbo, ſcilicet creante, & conſeruante, & ita ille reſpectus eſt idem ſibi; ſed ratione ſecundi poteſt eſſe ſine Verbo terminante illam vnionem: quia ſi natura humana perſonata eſſet propria perſonalitate, non dependeret à Verbo, vt ſic eam perſonante: ad rationem ergo, quando tu dicis, omnis relatio eſt eadem realiter fundamento, ſine cuius termino fundamentum non poteſt eſſe: admitto hanc propoſitionem: ſed nego, quod natura humana non poſſit eſſe ſine Verbo, prout Verbum eſt terminus illius vnionis. Tu dicis, natura humana non poteſt eſſe ſine Verbo; concedo ſine Verbo ſub ratione creantis, & conſeruantis; ſed nego, prout Verbum eſt terminus talis vnionis.

Natura humana in Verbo duplicem reſpectum ad ipſum dicit.

Ad tertiam diſtinguo de volitione: accipitur enim volitio dupliciter; vno modo pro formali, id eſt, pro voliſicatione, vt voliſicatio eſt reſpectus de genere actionis: alio modo pro volitione acta, ſeu producta, quæ eſt de genere qualitatis: primo modo volitio habet pro termino volitionem productam, non voluntatem, voliſicatione enim de genere actionis voluntas volitionem producit non voluntatem; modò cum voluntas poſſit eſſe ſine volitione producta, quæ eſt terminus voliſicationis de genere actionis, poteſt eſſe etiam ſine voliſicatione, & per cōſequens realiter diſtinguitur ab ea.

Volitio dupliciter ſumitur.

Ad inſtantiam ergo dicimus, quod falſum præſupponitur, nimirum, quod volitio, qua voluntas vult, ſit relatio, nam eſt qualitas, vt oſtendimus ſuprà, ex intentione Doct. Subt. falſum eſt adhuc, quod voluntas ſit terminus volitionis, ſine accipiatur volitio pro volitione reſpectus; ſiue pro volitione, quæ eſt qualitas: nam de voliſicatione certū eſt, quod terminus eius eſt volitio qualitas; volitionis etiam productæ, niſi voluntas velit ſeipſam, terminus eſt obiectum volitum, & non ipſa voluntas; patet ergo, quomodo inſtantia nihil concludit, & quot falſa ſupponat.

TEXTVS.

DEinde notandum eſt, quod ſecundum Bonetum in Prædicamentis, ens diuiditur in vnum, & multa, & etiam ſecundum Philoſophum. Vnum vt in prædicto loco dicit Bonetus, dicitur quinque modis: primo modo dicitur vnum vnitate tranſcendenti, & ſic omnia de quibus ens tranſcendenter dicitur vniuocè, ſunt vnum iſta vnitate: ſecundo modo dicitur vnum vnitate generica generaliſsima, & ſic omnia vnius prædicamenti ſunt vnum iſta vnitate: tertio modo dicitur vnum vnitate ſpeciei ſubalternæ, & ſic omnia dicuntur vnum iſta vnitate, quæ ſub eadem ſpecie ſubalterna continentur: quarto modo dicitur vnum vnitate ſpeciei ſpecialiſſimæ, & ſic omnia indiuidua ſpeciei ſpecialiſsimæ ſunt vnum iſta vnitate. quinto modo dicitur vnum vnitate numerali. Vnde quanto vnitas eſt ſuperior, tanto eſt minor ſecundum doctrinam Scoti in multis locis: vnde maior vnitas per bonam conſequentiam infert minorem, ſed non minor maiorem, licet ſtet cum ea. Multum verò capitur tot modis, quot vnum, vt clarè patet practicanti: quia tot modis dicitur vnum oppoſitorum, quot modis dicitur & reliquum, & hæc de primo articulo.

COMMENT. XXVI.

PRo intelligentia quomodo vnum dicatur multipliciter, aduertendum eſt ſecundum Philoſophum 4. Meta. tex. comm. 3. quod ens, & vnum conuertuntur, & quot modis dicitur ens, tot modis dicitur vnum, ens autem vno modo dicitur trãſcendenter: ſecundo modo dicitur genericè, & hoc *Vnum dicitur tot modis, quot modis dicitur ens.*

dupliciter, vel ſecundum genus generaliſſimum, vel ſecundum genus ſubalternum; ens adhuc dicitur ſpecificè ſecundum ſpeciem ſpecialiſſimam: poſtremò dicitur ens ſingulariter, vel indiuidualiter: ita vnum, quod eſt paſſio entis adæquata tot modis dicitur; ita quòd, quot ſunt rationes formales conceptibiles ex natura rei in aliquo vno, tot in eodem ſint vnitates ex natura rei: exemplum, in Franciſco dicuntur eſſe plures rationes formales conceptibiles, ſcilicet entitas, ſubſtantia, corpus, viuens, animal, homo, & hic homo: nam Franciſcus eſt ens, ſubſtantia, corpus, viuens, animal, homo, & hic homo: tot etiam in Franciſco ſunt vnitates ex natura rei; ita quòd ſicut rationes illæ formales ſunt plures, & diſtinctæ ex natura rei; ſic & ipſæ vnitates ſunt ſic diſtinctæ, ita quod in Franciſco vnitas entis, ſubſtantiæ, corporis, viuentis, animalis, hominis, & iſtius hominis ſunt vnitates diſtinctæ ex natura rei; & quod iſtę rationes formales ſint ex natura rei conceptibiles, & non per actum intellectus, patet: quia per prius quælibet ratio formalis eſt ex natura rei conceptibilis, & diſtincto actu intelligibilis, quàm intelligatur actus intellectus produci, & poni in eſſe: nam ideo ipſam rationem conceptibilem intellectus noſter intelligit (loquendo de rationibus formalibus obiectiuis repertis in re) quia in ſe eſt ex ſui natura conceptibilis, & intelligibilis, & non ideo eſt intelligibilis, quia eam intellectus intelligat: dato enim quod eam intellectus non intelligeret, adhuc ex ſui natura eſſet intelligibilis: & confirmatur; quia actus intelligendi dependet à ratione conceptibili, ſicut à per ſe cauſa: ſed cauſa ſaltem natura præcedit effectum, & non poteſt per ſuũ effectum poni in eſſe; eſt ergo iſta ratio de ſe conceptibilis: tunc ſic, multiplicato aliquo ſubiecto ex natura rei, cui aliqua paſſio adæquatur, multiplicatur & paſſio; at ens multiplicatur in vno indiuiduo, & ſingulari ſecundum diſtinctas rationes conceptibiles, ſcilicet ſubſtantiæ, corporis &c. ergo multiplicatur. & eius paſſio adæquata, ſcilicet vnitas erunt ergo plures vnitates ex natura rei diſtinctæ, & tot, quot erũt diſtinctæ rationes formales conceptibiles.

Vtrũ omnes vnitates conſequẽtes rõnes formales ex natura rei conceptibiles ſint vnitates reales.

Sed oritur hic vna difficultas, An omnes iſtæ vnitates ſint vnitates reales. Ioannes de Vallonis hic, & Bargius 8. diſt. 1. quæſt. 2. dicunt, quod ſicut duplex eſt ens, ſcilicet reale, & rationis; ita duplex eſt vnitas realis, ſcilicet, & rationis. Vnitas

realis eſt multiplex, nimirum vnitas indiuidui, quæ dicitur vnitas numeralis; vnitas naturæ, quæ eſt minor vnitate numerali, vt docet Doctor Subtilis in 2. ſent. diſtinc. 3. quæſt. 3. Alia vnitas realis eſt vnitas generis generaliſſimi. Alia ſpeciei ſubalternæ: & quanto vnitas eſt ſuperior, tanto minor: & dicunt, quod quatuor ſunt vnitates reales, & nō quinque: quia vnitas tranſcendens, quæ etiam vocatur vnitas proportionis, non eſt realis, ſed rationis. Diſtinguit tamen Ioannes de Vallonis, quod duplex eſt vnitas rationis, quædam per actum collatiuum, & ſic eſt vnitas indiuidui, ſpeciei ſpecialiſſimæ, ſubalternæ, generis generaliſſimi, tranſcēdentis, accipiendo iſta ſecundę intentionaliter, & iſtę benè erunt quinque. Alia eſt vnitas rationis per opus abſtractiuum, & iſta eſt vnitas entis, & cum alijs quatuor realibus antedictis, benè ſunt quinque. Et benè dicitur, quòd iſta vnitas entis eſt vnitas rationis per opus abſtractiuum: quia (vt diximus ſuprà) ens non importat aliquam realitatem communem realem per inexiſtentiam, ſicut eſt eſſentia diuina; vel per indifferentiam Deo, & creaturæ, ſicut eſt natura ſpecifica indifferens ad indiuidua, ſed tantum per intellectum abſtrahentem: quia vniuocatio entis fit per actum abſtractiuum intellectus confuſo modo concipientis, vt diximus ſuprà, & ita illa vnitas tranſcendens eſt realis, & rationis; realis: quia non per opus collatiuum intellectus: realis (vt dicit Ant. Tromb.) quia eſt prior quocunque actu intelligendi; licet non quocunq; actu intellectus: rationis, quia habet eſſe per opus intellectus abſtractiuum. Et quod iſta ſit intentio Antonij Tromb. patet ex his, quæ ipſe ſcribit 7. Meta. quæſt. 8. notabili 2. & quæſt. 4. notabili 3. In q. enim 4. notabili 3. habet iſta verba formalia. *Explicatur ſnīa Tromb. de vnitate entis, an ſit realis, vel rationis.*

Tertiò eſt notandum, quod duplex eſt eſſe obiectiuum; vnum eſt ante actum intelligendi; aliud poſt actum intelligendi, & primo modo adhuc dupliciter, vno modo vt actu mouens intellectum ad actum intelligendi: ſecundo modo habitualiter, non vt actu mouens, ſed vt immediatè motiuū. Exemplum vtriuſque membri. Lapis habens eſſe in intellectu per ſpeciem intelligibilem repræſentantem ipſum, vt iſta ſpecies actu mouet intellectum, habet eſſe obiectiuum actualiter, & primo modo; ſed quando habet eſſe per ſpeciem intelligibilem, quæ non mouet actu intellectum, ſed eſt in proxima diſpoſitione ad mouendū, habet eſſe in intellectu obie-

ctiuè habitualiter: ſecundo modo principaliter aliquid dicitur eſſe in intellectu obiectiuè poſt actum intelligendi, depẽdens ab ipſo actu intelligendi in fieri, & conſeruari, quod habet eſſe in intellectu obiectiuè ante actum intelligendi, ſiue actualiter, ſiue habitualiter, habet aliquod eſſe ex natura rei; quod autẽ habet eſſe in intellectu obiectiuè poſt actum intelligendi habet præcisè eſſe rationis, & iſto modo figmenta, & intentiones ſecundæ habent eſſe in intellectu obiectiuè. Et in quæſt. 8. notab. 2. inquit: Natura, cui correſpondet vnitas ex natura rei alia ab vnitate numerali, habet duplex eſſe, quorũ vnum eſt in actuali exiſtentia, & in re (non enim eſt ſeparata ab indiuiduis, & ſingularibus ſecundum eſſe) aliud eſſe habet obiectiuum in mente; ſed tale eſſe obiectiuũ poteſt eſſe duobus modis, vno modo in habitu; alio modo in actu; in habitu illud habet eſſe in intellectu, quod habet eſſe ante actũ intelligendi; in actu verò, quando actu mouet intellectũ: ſi loquamur de primo eſſe, tale primũ eſſe dicitur eſſe reale, & ex natura rei, & tale eſſe poteſt habere ipſa natura per aliquod repræſentatiuũ repræſentans ipſam in eſſe abſtracto ab omnibus ſingularibus, & iſto modo nos dicimus, quod omne vniuerſale metaphyſicũ habet de neceſſitate tale eſſe obiectiuum in mẽte: Si loquamur de eſſe actuali obiectiuo, aut iſtud eſſe obiectiuum eſt ante actum intelligendi (eo modo quo obiectum mouens intellectũ ordine naturæ præcedit actum intelligendi) aut ſequitur ipſum, & ab eo cauſatur: ſi primo modo, tale eſſe adhuc appellamus eſſe ex natura rei: quia ſolum illud dicimus eſſe ens rationis, quod dependet ab actu collatiuo intellectus, vel ab actu intelligendi in fieri, & conſeruari, eo modo, quo cauſantur intentiones ſecundæ, & figmenta: iſto modo quodlibet tale eſt ens rationis &c.

Ex quibus patet, quod apud Trombetam, illud ſolum vocatur ens rationis, quod dependet ab actu collatiuo intellectus in fieri, & conſeruari, & quod ſequitur actum intelligendi; omne autem illud, quod actum intelligendi præcedit, vocatur ab ipſo ens reale, ſiue ens ex natura rei: cum igitur ens tranſcendenter, & vnitas ſibi correſpondens non habeant eſſe per opus intellectus collatiuum, nec ſequantur, imò præcedant actum intelligendi, licet ſequantur actum abſtractiuum, erunt entia realia, & non rationis modo ſupra expoſito, & hæc volui in præſentiarum adduxiſſe: quia aliqui gratis mordent

mordent Tromb. vt Barg. 8. diſt. 1. quæſt. 3. eo quod poſuerit conceptum entis realem, & vnitatem ei correſpondentem: patet enim, quod malè carpunt ipſum, cum ipſe non neget conceptum entis habere eſſe per actum abſtractiuum intellectus, ſed negat conceptum entis rationis: quia non eſt per actum collatiuum intellectus; nec ſequitur actum intelligendi. & ita patet, quomodo poteſt dici, quod omnes iſtæ vnitates ſunt reales, & quomodo non. *Contra Barg. & Ioannem.*

Secundò obſeruandum eſt, quòd fundamentum, ſeu radicale ſubiectum iſtarum vnitatum realium eſt conuenientia; vt illa dicuntur vnum numero, quæ conueniunt in materia totius, ſcilicet in hæcceitate, vt omnia, quæ in Franciſco ſunt eſſentialiter incluſa, ſunt vnum numero: quia vnica hæcceitate hæcceizantur; vt optimè notat Lychetus in 2. diſtinc. 3. quæſt. 4. & 5. Illa verò ſunt vnum ſpecie, quæ conueniunt in eadem natura ſpecifica, ſiue quæ habent eandem diffinitionem, & ita de vnitate generica & tranſcendenti dicatur: & diuerſo calle procedunt vnitates, & identitates quo ad fundamentum: identitates enim habent pro fundamento non poſſe recipere duo prædicata contradictoria, vel non poſſe ab inuicem ſeparari, vt illa ſunt idem ex natura rei, de quibus prædicari non poſſunt duo prædicata contradictoria, ſecluſo opere collatiuo intellectus: at vnitates (vt diximus) habent pro fundamento conuenientiam. Quomodo autem vnitas maior per bonam conſequentiam inferat minorem, obſeruandum eſt, quod in identitatibus, ſeu vnitatibus, & diſtinctionibus conſequentia contrario modo ſe habet: nam maior vnitas, ſiue identitas ſemper infert minorem, vt ſunt vnum numero, ergo vnum ſpecie, ſunt idem ratione, ergo idem ex natura rei; ſed in diſtinctionibus non ſic: quia ſemper diſtinctio eſt minor, cuius vnitas, vel identitas erit maior, vt Socrates, & ſuus modus intrinſecus ſunt vnum numero; ita quod ſunt vnum maxima identitate, & ſunt diſtincta minori diſtinctione: è conuerſo verò, vbi eſt minima vnitas, ſicut eſt vnitas proportionis, illa, quæ ſunt ſic vnum, ſunt diſtincta maiori diſtinctione, vt prima, & ſecunda intentio. *Fundamentũ omnium vnitatum eſt conueniẽtia.* *In identitatibus, ſeu unitatibus & diſtinctionibus conſequentia cõtrario modo ſe habet.*

Sed hic poſſet eſſe vna bona difficultas: quia ſicut maior vnitas infert minorem, & omnes alias; ſic maior identitas debet inferre minorem, & omnes alias; & tamen Auctor dicet infra. Non video, quomodo per bonam conſequentiam

vna identitas poſſit omnes inferre: ſicut ergo per Auctorem identitas non infert identitatem formali conſequentia, ſic vnitas non infert vnitatem, cum identitas, & vnitas eodem modo ſe habere videantur, & tamen Auctor dicit hic, quod maior vnitas infert minorem. Ad quam pro nunc ſic poteſt reſponderi, quod etſi vnitas maior inferat omnes alias, non eſt tamen neceſſe, quod identitas maior inferat alias: quia vnitas, & identitas habent diuerſa fundamenta: vnitas enim fundatur ſuper conuenientia, vt dictum eſt ſupra; identitas verò ſuper non poſſe recipere prædicationem duorum contradictoriorum: nam illa, exempli gratia, ſunt vnum ſpecie, quæ conueniunt in vna definitione; & illa ſunt idem ex natura rei, de quibus non verificantur duo contradictoria ſecluſo opere intellectus collatiuo. Poſſet etiam dici, (vt videbimus in penultimo articulo huius quæſtionis) quod identitas maior infert omnes: & inſtantia de toto, & partibus, quæ ſunt idem formaliter toti, cum totum illas includat in primo modo dicendi per ſe, & ſic ſunt idem formaliter; & tamen non ſunt idem realiter, & de potentijs animæ, quæ ſunt idem realiter inter ſe; & tamen non ſunt idem obiectiuè; nulla eſt; nam quo ad partes, & totum, falſum eſt, quod partes ſint idem formaliter toti; imò totum eſt idem formaliter partibus: includens enim eſt idem formaliter incluſo, & non incluſum includenti, vt videbimus in tertio articulo: & quo ad animæ potentias poſſet dici, quod ſi quidditatiuè ſumantur, non ſunt idem obiectiuè, ſed ſunt idem obiectiuè identicè, ſed de hac materia latius infra differemus in articulo vltimo, qui eſt inueſtigatiuus, & illitatiuus vnius identitatis ex alia.

Multũ tot modis dicitur, quot dicitur vnum. Tertiò obſeruandum eſt, quòd multum tot capitur modis (vt dicit Auctor in litera) quot modis capitur vnum: dicunt enim multa multitudine tranſcendenti, generaliſſima, ſubalterna, ſpecifica, & numerali, vt ſicut illa ſunt vnum vnitate tranſcendenti, de quibus ens tranſcendenter captum dicitur vniuocè, vt ſunt Deus, & creatura, & decem prædicamenta, ita multa multitudine tranſcendenti ſunt illa, quæ non conueniunt in aliquo vniuoco prædicato, vt ens reale, & rationis, prima, & ſecunda intentio: Et ſicut illa ſunt unum vnitate generica generaliſſima, quæ ſub vno genere generaliſſimo continentur, vt homo, animal, planta, corpus: &

pus: & illa ſunt multa multitudine generica, generaliſſima, quæ non continentur ſub eodem genere generaliſſimo, vt homo, linea, albedo, paternitas, &c. Tertio ſicut illa appellantur vnum vnitatę genericā ſubalterna, quę ſub eodem genere, vel ſpecie ſubalterna continentur, vt homo, aſinus, leo &c. ita illa ſunt multa multitudine ſubalterna, quæ ſub eodem genere ſubalterno non continentur, vt animal, planta, lapis, vel aſinus, abies, chryſolithus: quartò ſicut illa dicuntur vnum vnitate ſpeciei ſpecialiſſimæ, quæ ſub eadem ſpecie ſpecialiſſima continentur, vt Ariſtoteles, Socrates, & Plato; ita illa ſunt multa ſpecie ſpecialiſſima, quæ non conueniunt in eadem ſpecie ſpecialiſſima, vt Franciſcus, & Brunellus. Poſtremò ſicut illa dicuntur vnum vnitate numerali, quæ in eadem hæcceitate conueniunt, vt omnia quæ ſunt in vno numero, puta in Franciſco; ita multa multitudine numerali ſunt, quæ non conueniunt in eadem hæcceitate, vt ſunt indiuidua eiuſdē ſpeciei, velut Franciſcus, & Antonius.

Tandem obſeruandum eſt, quòd vnum, & multa ſunt oppoſita, vt docet Ariſtoteles 10. Meta. tex. com. 9. vt etiam hic dicit Auctor, quod intelligendum eſt, vbi accipiuntur ſecundum idem, & reſpectu eiuſdem, ſed quando vnitas, & multitudo non accipiuntur reſpectu eiuſdem, & ad idem non opponuntur: exemplum, quæ ſunt vnum numero, impoſſibile eſt, quod ſint multa multitudine numerali, quæ unitati numerali opponitur: ſed ſi accipiatur vnum ſecundum genus, aut ſecundum ſpeciem; talis vnitas ſtat cum multitudine numerali, & hoc quia licet multitudo numeralis ſit diſparata reſpectu vnitatis ſpecificæ, aut genericæ, non eſt tamen ei oppoſita, & quamdiu aliqua multitudo vnitati non opponitur, illam vnitatem haud tollit, nec deſtruit: quia eſt ei compoſſibilis: vnitas enim non tollitur, aut deſtruitur niſi per eius oppoſitum, & incompoſſibile, & hæc de primo articulo.

SECVN-

SECVNDVS ARTICVLVS

TEXTVS.

QVantum ad ſecundum articulum, ſunt ſeptem partiales articuli declarandi. In primo videbitur, quid ſit identitas rationis, & eius diſtinctio: in ſecundo quid eſt identitas ex natura rei, & eius diſtinctio: in tertio quid eſt identitas formalis, & eius diſtinctio: in quarto quid eſt identitas realis, & eius diſtinctio. In quinto quid eſt identitas eſſentialis, & eius diſtinctio. In ſexto quid eſt identitas ſubiectiua, & eius diſtinctio. In ſeptimo quid eſt identitas obiectiua, & eius diſtinctio.

Iuxta primum articulum ſunt aliqua notanda. Primo notandum eſt, quòd intellectus eſt duplex, ſcilicet agens, cuius eſt omnia facere; & intellectus paſſiuus, ſeu poſſibilis, cuius eſt omnia fieri, vt ait Ariſt. 3. de Anima, & dico, quòd iſti duo intellectus ſunt duæ formalitates in anima, quæ ex natura rei diſtinguuntur: licet cum anima ſint idem realiter.

COMMENT. I.

PRo notitia identitatis, ac diſtinctionis rationis Auctor præmittit aliqua notanda, & primum eſt tale. Intellectus eſt duplex, ſcilicet agens, cuius eſt &c. Vnde pro intelligentia huius notandi ſunt aliqua obſeruanda.

Intellectus quadrupliciter ſumitur. Primò obſeruandum eſt, quòd intellectus ſolet capi quadrupliciter, vt eſt donum Spiritus ſancti. Secundò pro notitia principiorum. Tertiò pro actu intelligendi. Quartò pro potentia intellectiua; & hoc qnarto modo capitur, cum diſtinguitur in intellectum agentem, & poſſibilem.

Intellectus agens dicitur actiuus & productiuus. Secundò obſeruandum eſt, quòd intellectus agens dicitur

actiuus,

actiuus,& productiuus; actiuus pro quanto reſpicit paſſum, ſcilicet intellectum poſſibilem; productiuus, vel prout reſpicit actum intelligendi ſecundum aliquos; vel aliquam formam productam in intellectu poſſibili, puta ſpeciem intelligibilem. Non dicitur ergo intellectus agens productiuus, quia producat intellectum poſſibilem, ſed ſolum ex ratione prædicta: quia producit aut actum intelligendi, aut ſpeciem intelligibilem: nec dicitur actiuus: quia agat in actum intelligendi, aut in ſpeciem; ſed quia agit in intellectum poſſibilem. Intellectus etiam poſſibilis dicitur tripliciter, ſcilicet paſſiuus, receptiuus, & operatiuus: dicitur paſſiuus in ordine ad intellectum agentem, quatenus intellectus agens eſt actiuus; dicitur receptiuus in ordine ad actum intelligendi, & ad ſpeciem intelligibilem, quam recipit: non enim intellectus poſſibilis recipit intellectum agentem, ſed ſpeciẽ intelligibilem, & actum intelligendi, & ſic in ordine ad iſta dicitur receptiuus; dicitur operatiuus pro quanto formaliter intelligit: dicitur etiam ſecundum Doct. Subt. productiuus: quia intellectionem producit, vt determinabimus infra.

Intellectus poſſibilis dicitur tripliciter.

Tertiò obſeruandum eſt, quòd iſtę quatuor rationes in intellectu poſſibili ſic ſunt inter ſe ordinatæ, quod duæ primæ, ſcilicet ratio paſſiui, & ratio receptiui dicunt imperfectionem: quod enim aliquid ab aliquo patiatur, aliquam recipiendo perfectionem, arguit in recipiente imperfectionem: ſic etiam quod aliquod paſſum recipiat in ſe aliquã formam arguit imperfectionem: nam recipiens, & receptum ſemper diſtinguuntur eſſentialiter, & vnum alterum non includit per identitatem; at diſtinctio eſſentialis ſemper arguit imperfectionem, & propterea ſecundum iſtas rationes intellectus poſſibilis non ponitur in diuinis, id eſt, nec ſub ratione paſſiui, neque ſub ratione receptiui: tertia autem, & quarta ratio intellectus poſſibilis nullam de ſe dicunt imperfectionem, ideo ponitur in Deo intellectus poſſibilis ſub ratione operatiui, & productiui: Similiter rationes intellectus agentis habent inter ſeſe ordinem quo ad perfectionem, & imperfectionem: nam ratio productiui in intellectu agente dicit perfectionem; ratio verò actiui imperfectionem; primum patet ex communi ſententia Philoſophorum ponentium, nobiliſſima entia habere cauſalitatem aliquam productiuam reſpectu iſtorum inferiorum: ergo eſſe productiuum non arguit imper-

Intellectus poſſibilis & agẽs ſub qua ratione ponãtur in Deo, & ſub qua non.

imperfectionem in eo, cui talis productiui ratio competit: ſecundum etiam patet: quia actiuum, & ex parte ipſiuſmet actiui, & ex parte paſſi arguit ſemper imperfectionem: ex parte paſſi eſt manifeſtum: quia paſſum in quantum paſſum dicit imperfectionem: ex parte etiam actiui patet: quia actiuum quatenus actiuum dicit ſemper eſſentialem diſtinctionem, & ita imperfectionem. quare intellectus agens ſub ratione actiui in Deo non ponitur, licet ſub ratione productiui ponatur; & hoc potiſſimè ſecundum tenētes, intellectum agentem eſſe productiuum intellectionis, vt tenent Comm. & Franciſcus de Mayr. ſed tenendo, quòd intellectus poſſibilis cauſet intellectionem, & quod intellectus agens ſolum ſpeciem intelligibilem producat; vt maior pars Scotiſtarum ſuſtinet, & etiam Doctor Subtilis in quæſt. 7. collationum, intellectus agēs nullo modo ponitur in Deo; cum nulla poſſit ſpecies intelligibilis in ipſo poni, vt optimè docet Scotus, & communis Theologorum ſchola.

Intellectus agens eſt cuius eſt omnia facere, et quo modo.

Quartò pro intelligentia illius propoſitionis Ariſtotelis tertio de Anima tex. comm. 18. id eſt. Intellectus agens eſt cuius eſt omnia facere, obſeruandum eſt, quod cum duplex ſit opinio de cauſalitate intellectionis, à quo ſcilicet intellectu effectiuè producatur, an ab intellectu agente, vel poſſibili; duplex eſt etiam modus eorum propoſitionem exponendi: Nam tenentes, intellectum agentem eſſe productiuum intellectionis, dicunt, quod duæ ſunt rationes competentes intellectui agenti; prima eſt facere potentia intelligibilia actu intelligibilia: ſecunda eſt facere potentia intellecta actu intellecta. Vnde obſeruandum eſt, quòd potentia intelligibile appellatur illud, quod habet eſſe repræſentatum in phantaſmate, quod phantaſma eſt improportionatum mouens reſpectu intellectus poſſibilis, cum ſit materiale, & extenſum, & intellectus poſſibilis immaterialis, & inextenſus; & ideo tale obiectum relucens in phantaſmate non eſt actu intelligibile, quod ſcilicet poſſit potentiā propinqua mouere intellectum poſſibilem, ſed ſolum potentia remota. Obiectum autem illud dicitur actu intelligibile, quod habet eſſe repræſentatum per ſpeciem intelligibilem; quia vt ſic eſt proportionatum mouens intellectus poſſibilis, & hoc eſt, quod dicit Commētator 3. de Anima com. 18. quod intellectus agentis officium eſt transferre obiectum de ordine in ordinem, hoc eſt, de ordine

Intellectus agēs facit potentia intelligibilia actu intelligibilia.

Potentia intelligibile quid ſit.

Obiectum actu intelligibile quid ſit.

dine

dine materialium, & corporalium ad ordinem immaterialium, & ſpiritualium: quia tale eſſe habet obiectum in repræſentatiuo, & in ſpecie, quale eſſe habet ipſum repręſentatiuum; ſed phantaſma quod eſt ſpecies repræſentans habet eſſe materiale, & extenſum, ergo & obiectum repręſentatum per ipſum habet eſſe ſic materiale, & extenſum: & ſimiliter dicendum eſt de ſpecie intelligibili, & obiecto repræſentato per ipſam: nam ſicut ſpecies intelligibilis habet eſſe immateriale, ita obiectum repræſentatum per ipſam habet eſſe immateriale. Ex quo ſequitur, quod ibi eſt duplex translatio; altera realis, & altera metaphorica: realis eſt, qua intellectus agens de phantaſmate producit ſpeciem intelligibilem: huiuſmodi enim translatio, ſeu productio eſt realis, quia eſt ad terminum realem, qui eſt ſpecies intelligibilis: tum, quia eſt à cauſis realibus, ſcilicet intellectu agente, & phantaſmate, quæ ſunt duæ cauſæ partiales, vnam cauſam totalem integrantes, vt docet Doctor Subtilis in primo ſenten. diſt. 3. quæſt. 7. Metaphorica eſt, qua obiectum transfertur, ſeu producitur metaphoricè, & ſimilitudinariè ad eſſe tale, quale habet ipſum repræſentatiuum, & iſta productio, vel translatio concomitatur priorem productionem; & dicitur metaphorica: quia non terminatur ad terminum realem, & quia habet terminos ad quem, & à quo non reales, ſed habentes eſſe tantum ſecundum quid, vt terminus à quo eſt obiectum fantaſiabile, vel intelligibile in potentia, & terminus ad quem eſt obiectum intelligibile in actu, & vt ſic obiectum vtrobique habet eſſe ſecundum quid, & hoc quantum ad primam operationem intellectus agentis.

Quo ad ſecundam (iuxta iſtam primam opinionem) quæ eſt facere potentia intellecta actu intellecta, obſeruandum eſt, quod obiectum potentia intellectum dicitur illud, quod eſt actu intelligibile, & præſens intellectui per ſpeciem intelligibilem: obiectum actu intellectum appellatur illud, quod actu intellectum eſt, vel circa quod operatur intellectus poſſibilis intelligendo ipſum: talis eſt enim ordo in intellectione alicuius obiecti, vt docet Doctor Subtilis in quolib. quæſtione 15. primo à phantaſmate, & intellectu agente producitur ſpecies intelligibilis, & hac productione illud, quod erat potentia intelligibile, fit actu intelligibile: ſecundo

Intellectus agẽs facit potentia intellecta actu ĩtellecta, ſecundũ Com.

Obiectũ potẽtia intellectum qd ſit.

Quæ requirãtur ad alicuius obiecti ĩtellectionẽ.

ſecundo recipitur ſpecies intelligibilis in intellectu poſſibili: tertio ponitur actualis intellectionis gignitio ab intellectu agente virtute ſpeciei intelligibilis, & hac productione illud, quod erat potentia intellectum, & actu intelligibile, fit actu intellectum. Et ſicut in prima productione erat duplex tranſlatio, altera realis, & altera metaphorica, ita in hac ſecunda operatione duplex eſt translatio, ſeu gignitio, realis, & metaphorica, realis eſt productio actus intelligendi, quæ ideo dicitur realis, tum quia eſt ad terminum realem, qui eſt actus intelligendi: tum etiam quia eſt ab intellectu agente, & ſpecie intelligibili, quæ ſunt cauſæ reales: metaphorica eſt, qua obiectum producitur in eſſe cognito: nam quãdo obiectum eſt præſens in ſpecie intelligibili, non eſt adhuc cognitum, & intellectum niſi in potentia, ſed per notitiam productam efficitur actu cognitum, & iſta productio, qua obiectum acquirit eſſe cognitum, ſeu intellectum, eſt metaphorica, & non realis: tum quia tale obiectum non producitur niſi ad eſſe ſecundum quid, ſcilicet ad eſſe cognitum: tum etiam quia termini à quo, & ad quem huius productionis non ſunt reales, ſed habent tantum eſſe ſecundum quid: terminus enim à quo, eſt obiectum actu intelligibile, & terminus ad quem idem obiectum, vt actu intellectum: His duabus conditionibus intellectus agentis poſitis, & declaratis, ſic exponitur auctoritas Ariſtotelis ab illis de prima opinione, & primò quo ad primam operationem, quæ eſt facere potentia intelligibilia actu intelligibilia; poteſt dupliciter exponi, primo, quod de quocunque intelligibili poſſit abſtrahere ſpeciem intelligibilem, ipſum formaliter repræſentantem, & hæc expoſitio eſſet tam philoſophicè, quàm theologicè falſa: nam ſecundum Theologos intellectus agens non poteſt de quocunq; obiecto abſtrahere ſpeciem intelligibilem, etiã quod illud obiectum ſit abſolutum. D. enim Thomas prima par. Summæ quæſt. 12. art. 2. ait, quòd non poteſt abſtrahi ſpecies, quæ ſit formaliter diuinæ eſſentiæ repræſentatiua: imò ſecundum Scotum à ſubſtantijs immaterialib. non ſolum, ſed etiam à materiali ſubſtantia nõ poteſt aliqua ſpecies formaliter repræſentatiua ſubſtantiæ abſtrahi: ratio primi dicti eſt, quia ſpecies adæquatur obiecto, nulla autem creatura eſſentiæ diuinæ poteſt adæquari, & ita nulla ſpecies intelligibilis poteſt dari in nobis, quæ eſſentiæ diuinæ ſit repræſentatiua:

Explicatur ppoſitio Ariſt. intellectus agẽs eſt cuius &c. ſecundũ Auerro. & Franc.

ratio

ratio ſecundi dicti eſt: quia intellectus agens non abſtrahit niſi à phantaſiabilibus, & ex conſequenti à ſenſibilibus; ſed nulla ſubſtantia eſt phantaſiabilis, aut ſenſibilis, ergo &c. Aſſumptum patet: quia nihil abſtrahit intellectus, niſi à phantaſmatibus; ſed phantaſmata ſunt à ſenſibilibus ex Ariſt. 2. de Anima, tex. comm. 161. Eſt autem phantaſia motus factus à ſenſu ſecundum actum, ergo phantaſia non mouetur niſi à ſenſibilibus; ſubſtantia autem ſiue materialis, ſiue immaterialis non eſt ſenſibilis ex Ariſt. 2. de Anima, vbi ſcribit, quod ſenſus non ſe profundat vſque ad ſubſtantiam, ergo ſubſtantia non eſt phātaſiabilis, quare ſequitur propoſitum, quod ab ea intellectus agens non poteſt ſpeciem intelligibilem abſtrahere, & hoc eſt etiam verum ſecundum Philoſophos: Præterea à relationibus, & reſpectibus non poteſt intellectus agens abſtrahere ſpeciem intelligibilem, & ſic patet, quòd ſecundum iſtum intellectum non poteſt propoſitio Ariſtotelis exponi: ſecundò poteſt exponi ſic, quod reſpectu cuiuſcũque obiecti intelligibilis intellectus poſſit abſtrahere ſpeciem intelligibilem, ipſum formaliter, vel virtualiter repræſentantem; & hoc modo intellectus agens eſt omnia facere, cuius ratio eſt: quia nihil intellectus poſſibilis poteſt intelligere, niſi per aliquam ſpeciem, quæ ſit formaliter, vel virtualiter obiecti repræſentatiua; & hoc modo ſpecies abſoluti virtualiter continet notitiam reſpectus, & relationis, & ſpecies accidentis cauſat cognitionem ſubſtantiæ, & per ſpeciem creaturarum cognoſcitur Deus, vt clariſſimè docet Doctor Subtilis in primo ſent. diſt. 3. quæſt. 3. & ſic patet, quomodo exponatur propoſitio Ariſtotelis, quo ad primam intellectus agentis operationem, quæ eſt facere de potentia intelligibilia, actu intelligibilia: ſi verò exponatur quo ad ſecundam, quę eſt facere potentia intellecta actu intellecta, poteſt etiam duplici modo exponi; primo, quod de quocunq; intelligibili poſſit producere omnem actum intelligendi, & ſic eſt verum ſecũdum mentem Philoſophi: quia intellectus eſt totius entis, & ſecundum omnem ambitum entis; Philoſophi enim quantum poſſunt, naturam dignificant, vt docet Scotus in primo ſent. quæſt. 1. prologi; ſed falſum eſt ſecundum Theologos, qui defectum agnoſcunt naturæ; & ideo affirmant, quòd quo ad multa, & ea nobiliſſima, neceſſaria fuit reuelatio: ſecundo modo poteſt intelligi, quod de quo-

cunque

cunque intelligibili poteſt intellectus agens aliquem actum intelligendi producere; ſed non omnem; & hoc pacto concedunt Theologi intellectum agentem eſſe omnia facere. Sed quoniam hæc opinio communiter non tenetur à Scotiſtis, ſcilicet, quod intellectus agens cauſet intellectionem, ideo aliter exponitur. Intellectus agens eſt omnia facere, id eſt, eius officium eſt, eorum omnium ſpeciem intelligibilem cauſare, quæ ſunt phantaſiabilia, & per conſequens facere potentia intelligibilia, actu intelligibilia, & non potentia intellecta, actu intellecta: quia hoc ad intellectum poſſibilem iure optimo pertinet, vt dicemus ſta. m. Sequitur in textu. Intellectus paſſiuus, ſeu poſſibilis eſt, cuius eſt omnia fieri: quod etiam dupliciter exponitur: primo exponitur ab illis de prima opinione, qui dicunt, quod intellectus poſſibilis habet duas rationes, quarum vna eſt ratio receptiui, & altera eſt ratio paſſiui: ſecunda eſt in ordine ad intellectum agentem, à quo patitur, & à quo recipit ſpeciem intelligibilem, & intellectionem; prima in ordine ad ſpeciem intelligibilem, & ad actum intelligendi, quem recipit, ita quod dupliciter dicitur intellectus poſſibilis receptiuus, ſcilicet ſpeciei intelligibilis à phātaſmate per primam actionem intellectus agentis, & intellectionis actualis à ſpecie intelligibili per ſecundam actionem intellectus agentis: Vnde ſecundum hanc duplicem rationem receptiui dupliciter exponitur hæc auctoritas Ariſtotelis: ſecundum primam rationem receptiui exponitur ſic; intellectus poſſibilis eſt, cuius eſt omnia fieri, id eſt, poteſt recipere omnem ſpeciem intelligibilem productam ab intellectu agente, ab his quæ ſunt phantaſiabilia, & iſte ſenſus eſt veriſſimus: ſecundum verò ſecundam receptiui rationem, poteſt dupliciter exponi: primò ſic. Intellectus poſſibilis eſt &c. id eſt, poteſt recipere omnem actum intelligendi de quocunque intelligibili, & iſte intellectus eſt verus ſecundum Philoſophos, ſed falſus ſecundum Theologos: ſecundo ſic. Intellectus poſſibilis &c. id eſt, de quocunque intelligibili poteſt aliquem actum intelligendi recipere, ſed non omnem, & hæc expoſitio etiam à Theologis admittitur: nam intellectus poſsibilis de quocunque intelligibili poteſt etiam ex naturalibus, quo ad conceptus generales, & communes, qui ſunt à ſenſibilibus abſtrahibiles, aliquem actum intelligendi recipere; licet quo ad rationes

Explicatur ꝓpoſitio Ariſt. ad aures Doct. Subt.

Explicatur ꝓpoſitio Ariſt. intellectus poſſibilis eſt &c. ſecundum Auer. & Frāc.

proprias,

proprias, & ſpecificas, & ad reſpectus, qui terminantur ad Deum ſub propria ratione deitatis ex naturalibus recipere nequeat. Et hæc expoſitio non differt ab iis de ſecunda opinione, niſi quo ad hoc, quod prima opinio dicit, quod omnis actus intelligēdi, quem recipit intellectus poſſibilis, cauſatur ab intellectu agente, cuius oppoſitum ſecunda affirmat opinio, quæ vult, quod omnis actus intelligendi, qui recipitur in intellectu poſſibili, ab eodemmet intellectu poſsibili producitur. Nam ſecundum opinionem ſecundam intellectus agens cauſat tantum ſpeciem intelligibilem, & intellectus poſsibilis recipit eam, eaque recepta, virtute illius cauſat intellectionem, & recipit eam, & hæc ſecunda opinio eſt magis ad mentem Doct. Subt. & eam inſequuntur Vigerius, Tataretus, Bargius, & plurimi Scotiſtarum, ad quam etiam declinat Doct. Subt. in quolib. quæſt. 15. & expreſſè in quæſt. 7. collationum. Primam verò ſequuntur omnes Auerroiſtæ, & inter Scotiſtas Franciſcus de Mayr. diſt. 3. 1. quæſt. 6. Paulus Scriptor, Trombeta, & etiam Lychetus. Ego autem ſum cum ſecunda opinione, & in hoc ſequor RR. Patres Præceptores meos Fratrem Ludouicum Mirandulanum cognomento Flauium, & Fratrem Bartholomæum à Iudicaria Scotiſtarum noſtri temporis præcipuos, quos hic honoris gratia appello; quod autem intellectus poſsibilis producat intellectionem, poſſet (vt reor) hac demonſtratione probari. Omnis forma eſt ratio agēdi recipienti eam, & non agenti eam; ſed ſpecies intelligibilis recipitur, vt forma in intellectu poſſibili, & producitur ſecundum omnes ab intellectu agente, ergo eſt ratio agendi intellectui poſsibili, & non intellectui agenti. Ex his dictis poſſumus breuiter colligere conditiones intellectus agentis, & poſsibilis. Prima conditio. Intellectus agens eſt, quod eſt ſemper actiuus, & hoc reſpectu ſpeciei intelligibilis. Secunda. Intellectus agens eſt nobilior intellectu poſsibili ſecundum quid: quia agens, in quantum agens, eſt præſtantius paſſo, & producit ſpeciem intelligibilem in alio, & non in ſe. Tertia conditio. Intellectus agentis eſt transferre de ordine in ordinem, id eſt, facere ea, quæ ſunt potentia intelligibilia, actu intelligibilia. Quarta conditio. Intellectus agens eſt qui facit vniuerſalitatem in rebus, id eſt, producit ſpeciem in qua relucet obiectum abſtractum ab hic, & nunc. Quinta conditio. Intellectus agens in

Vigerius. *Tataretus.* *Bargius.* *Franciſcus.* *Paulus.* *Tromb.* *Lychetus.* *Conditiones intellectus agentis quot, & quæ ſint.*

actione,qua abſtrahit,& cauſat vniuerſale,concurrit purè na turaliter,& agit ſine cognitione: Vnde Themiſtius 3.de Anima, & Commẽtator com.19. dicunt,quod intellectus agens nihil cognoſcit eorum, quæ ſunt hic: quapropter ſicut ignis comburit, non cognoſcendo, ita dicendum eſt de intellectu agente quantum ad iſtam operationem. Conditiones intellectus poſsibilis ſunt iſtæ. Prima.Intellectus poſsibilis eſt actiuus, & paſsiuus; actiuus in quantum cauſat intellectionẽ; paſsiuus pro quanto recipit eam, & ſpeciem intelligibilem. Secunda conditio. Per intellectũ poſsibilem nos iudicamus: iudicium autem eſt perfectio iudicis, vt dicit Comment.tertio de Anima. Tertia conditio. Intellectus poſsibilis eſt abſolutè præſtantior intellectu agente: quia producit notitiam in ſe. Quarta conditio. Intellectus poſsibilis primo recipit ſpeciem intelligibilem productam ab intellectu agente; ſecundo producit actum intelligendi; tertio recipit actum intelligendi; quarto eſt operatiuus: quia per illum actum operatur attingendo obiectum. Sed pro ampliori notitia eorũ, quæ de intellectu agente, & poſsibili dicta ſunt, ſunt aliquæ difficultates ſoluendæ. Prima difficultas eſt. Quæ fuit neceſſitas ponendi in anima intellectum agentem? Ad quam ſic reſpondetur cum Ariſtotele 3. de Anima tex.com.17. & 18. quod cum in aliqua natura eſt vnum, cuius eſt omnia fieri, neceſſe eſt in eadem eſſe alterum, cuius eſt omnia facere: vnde cum anima intellectiua ſit vnum entium naturalium, vt notat ibidem Commentator: quia de ea eſt conſideratio naturalis, & in ea ſit intellectus poſsibilis, cuius eſt omnia fieri, neceſſe eſt in ea ponere intellectum agentem, cuius ſit omnia facere. Præterea, obiecta materialia,cum ſint potentia intelligibilia, non poſſunt mouere intellectum poſsibilem, qui non eſt corpus, nec virtus in corpore, niſi fuerint actu intelligibilia: neceſſe itaque eſt ponere intellectũ agentem, qui de potentia intelligibilibus, faciat actu intelligibilia: Obiectum enim relucens in phantaſmate appellatur intelligibile potentia, non inquam potentia paſſiua tantum, verum etiam actiua, cum non poſſit intellectum poſſibilem mouere: Vnde Commentator 3. de Anima,inquit,quod intentiones imaginatæ non poſſunt mouere intellectum, niſi poſtquam actu fuerint intelligibiles; & ideo fuit neceſſe ponere intellectum agẽtem, qui ſpeciem intelligibilem abſtrahat

Themiſtius. *Comment.*

Conditiones intellectus poſſibilis quot, & quæ ſint.

Vtrũ intellectus agẽs ſit ponendus in anima.

hat à phantaſmate; in qua concomitanter producitur ipſa quidditas in eſſe obiectiuo abſque conditionibus materialibus; & talis quidditas, prout relucet in ſpecie, dicitur actu intelligibilis, & ſubdit Commentator com. 18. in fine, quòd ſi vniuerſalia eſſent ſeparata (vt Plato poſuit ideas) non eſſet opus intellectum agentem ponere: ponitur ergo intellectus agens propter vniuerſalia, vt poſſint intellectum poſſibilem mouere, quod ante operationem intellectus agentis, cum eſſent materialia, facere haud poterant. Secunda difficultas eſt, à quo intellectu cauſetur vniuerſale in actu pro prima intentione, quod potentia propinqua poteſt prædicari de pluribus, an ab intellectu agente, vel poſſibili. Circa hanc difficultatem eſt duplex Scotiſtarum opinio: Aliqui volunt, quòd intellectus agens eſt, qui facit vniuerſale in actu, pro quanto producit de phantaſmate ſpeciem intelligibilem repræſentantem obiectũ vniuerſaliter, & abſtractè; & dicunt, quòd actio intellectus agentis terminatur ad naturam in eſſe obiectiuo à quolibet ſingulari abſtractam, & talis natura in tali eſſe eſt vniuerſale in actu pro prima intentione, id eſt, natura quædam, quæ potentia propinqua pluribus eſt communicabilis: hancque eorum opinionem fulciunt auctoritate Doct. Subt. in primo ſent. diſt. 3. quæſt. 6. vbi ſcribit, quòd primus terminus intellectus agentis eſt vniuerſale in actu.

Intellectus agẽs propter qd ponitur.

Vtrũ vniuerſale in actu cauſetur ab intellectu agẽte, vel poſſibili.

Prima opinio de vniuerſalis paſſiua cauſalitate.

Intellectus agens cauſat vniuerſale.

Sed hæc opinio communiter non tenetur: quia dato, quòd natura fit in ſpecie intelligibili per operationem intellectus agentis ſecundum eſſe intelligibile, tamen non eſt ibi ſecundum eſſe intellectum, quod vtiq; requiritur antequam à ſingularibus abſtrahatur. Præterea hæc opinio productionem intellectui agẽti attribuit, quod communiter à Scotiſtis non tenetur. Eſt itaque aliorum Scotiſtarum opinio, & meliorum, quòd nimirum intellectus poſſibilis eſt ille, qui cauſat vniuerſale in actu potentia propinqua dicibile de pluribus, pro cuius intelligentia ſunt aliqua notanda.

Contra hanc opinionem.

Opinio ſecunda.

Intellectus poſſibilis, eſt qui cauſat vniuerſale.

Primò obſeruandum eſt, quòd inter ſingulare, naturam, & vniuerſale eſt differentia: ſingulare enim eſt illud, quod eſt incommunicabile pluribus, & indiuiſibile in illa, & hoc maximè in creaturis: communis enim ratio indiuidui tam creati, quàm increati eſt, quod ſit implurificabile, & indiuiſibile in plura, at ratio incommunicabilitatis competit tantum indiuiduo creato: ex quo ſequitur, quod indiuiduum

Singulare, natura, & vniuerſale differunt.

Singulare quid ſit.

creatum & eſt incommunicabile, & indiuiſibile in plura, & propter hoc indiuiduum, quaſi non diuiduum, ſeu non-diuiſum vocatur. Conſtituitur autem in eſſe incommunicabile, creatum indiuiduum per ſingularitatem, quam ipſi proprietatem indiuidualem, ſeu hæcceitatem appellamus, quæ eſt entitas incommunicabilis, & ſimpliciter indiuiſibilis. Et quia vnicuique entitati correſpondet ſua propria vnitas, vt docet Doct. Subt. 2. ſent. diſt. 3. quæſt. 6. & diſtin. 12. quæſt. 1. ideo ſingularitati indiuiſibili ſua propria vnitas correſpondet, quæ eſt eius paſſio primo, & per ſe ſibi competens, à qua totum ſingulare eſt vnum, & iſta vnitas eſt realis, & maxima: realis quidem, quia eſt præter omnem actum intellectus in actuali exiſtentia, & in re; maxima etiam, qui a indiuiſibilis, & incommunicabilis pluribus. Natura verò, ſeu ens naturale eſt illud, quod eſt actu communicabile pluribus, vel etiam actu participatum, & diuiſum in plura, & eſt ipſa natura, & quidditas in multis ſingularibus, quæ, quantum eſt de ſe, non determinatur ad aliquod ſingulare, ſed ſi eſt in vno ſingulari, quantum eſt de ſe, ſibi non repugnat eſſe in alio, & ita iſta natura eſt indeterminata indeterminatione priuatiua ad qdlibet ſingulare ad hunc ſenſum: quia de ſe non eſt determinata ad hoc ſingulare magis, quàm ad aliud, ſed benè eſt apta nata determinari; iſta natura eſt etiam indeterminata ad vniuerſalitatem in actu, & ipſa, vt actu participata à pluribus indiuiduis, non eſt vniuerſalis in actu, ſed ſolum in potentia.

Natura qd ſit.

Vniuerſale quid ſit, & quot habeat conditiones.

Vniuerſale autem in actu eſt illud, quod duas habet conditiones, quarum prima eſt, quod eſt à quolibet ſuppoſito abſtractum, & eſt vnum obiectum numero, potentia proxima dicibile, & prędicabile de omni ſuo ſuppoſito, hoc autem non competit naturæ: vt eſt in pluribus ſuppoſitis: quia natura, vt eſt in vna exiſtentia, aut ſingularitate, non eſt indifferens ad quodlibet ſingulare, vt dicibilis de quolibet tali prædicatione in recto, & per identitatem dicente, hoc eſt hoc, ſed ſolum hoc eſt verum de ipſa natura, vt abſtracta ab omni ſingulari, & vt eſt vnum obiectum intelligibile numero habens aliquam vnitatem, ſecundum quam poteſt de pluribus prædicari, dicendo, quod hoc eſt ipſum: Secunda conditio, quā habet vniuerſale in actu, eſt actualis attributio prædicationis ipſius naturæ ad ſuppoſitū, de quo prædicatur, & talis actualis attributio (quę non eſt niſi comparatio intellectus in ipſa

natura

natura per modum prædicabilis ad quodlibet ſuppoſitum, de quo prædicatur) fit ab intellectu, & eſt relatio rationis in ipſa natura; quæ relatio rationis eſt ipſa vniuerſalitas, & intentio ſecunda, de qua conſiderat Logicus.

Secundò eſt obſeruandum, quòd vniuerſale, vt poteſt ex ſuperius dictis elici, eſt duplex, ſcilicet pro prima, & pro ſecunda intentione, pro prima intentione adhuc eſt duplex, videlicet in actu, & in potentia: Vniuerſale in potentia non eſt effectus alicuius intellectus, ſed eſt in re ex natura rei, vt patet per Scotum in 2. diſtin. 3. quæſt. 1. Vniuerſale etiam in actu pro prima intentione eſt duplex, in habitu, & in actu, ſeu habituale, & actuale; Vniuerſale habituale non eſt aliud, quàm ſpecies intelligibilis, in qua relucet vniuerſale in actu, & hoc vniuerſale habituale effectus eſt intellectus agentis: vnde intellectum agentem facere de non vniuerſali vniuerſale, nihil eſt aliud, quàm intellectum agentem producere, ſeu cauſare ſpeciem intelligibilem, quæ eſt repræſentatiua ipſius naturæ, vt præciſæ, & abſtractæ, & non vt coniunctæ cum rationibus ſingularibus, licet de facto talis natura ſit in ſingularibus, & ita ſpecies intelligibilis appellatur vniuerſale ſolum in repræſentando. Obſeruandum eſt tamen, quòd intellectus agens ſpeciē producens intelligibilem, duplicem habet actionem, alteram realem, rationis alteram, prima eſt realis: quia eſt ad terminum realem, ſcilicet ad ſpeciem intelligibilem, quæ habet verum eſſe reale: ſecunda eſt rationis: quia eſt ad obiectum relucens in tali ſpecie, quod habet tantum eſſe diminutum, ſcilicet eſſe ſecundum quid, & ideo actio, quæ ad ipſum terminatur, appellatur rationis, non quod per eam ens rationis, vel ſecunda intentio producatur, ſed quia cauſatur ens ſecundum quid, vel ens diminutum.

Vniuerſale eſt duplex, ſ. pro prima, & pro ſecunda intētione.

Vniuerſale in potentia quid ſit.

Scotus.

Vniuerſale in actu pro prima intētione eſt duplex.

Tertiò obſeruandum eſt, quòd actio intellectus agentis terminatur ad ſpeciem intelligibilem abſtractam ſecundum eſſe, ſed non abſtractam obiectiuè repræſentatiuè: quia primum, quod producitur ab intellectu agente de phantaſmate in intellectu poſſibili, eſt ſpecies intelligibilis repræſentans ipſum ſingulare vagum: Vnde obſeruandum eſt, quòd primo cognitum via originis, & directè ab intellectu cōiuncto, eſt ſingulare vagum: Ars enim, & cognitio intellectualis naturam inſequitur, ſed ita eſt, quod in actione naturali agens producens non intendit primo vniuerſale: quia tunc vniuer-

Actio intellectus agētis ad ſpeciē intelligibilem terminatur.

Primum cognitum via originis abītellectu coniuncto eſt ſingulare vagum.

ſali producto, ſcilicet corpore, non protēderet vlterius actionem, neque tale agens intendit primo ſingulare ſignatū: nam tali ſingulari producto adhuc actio naturæ ceſſaret; ſed primò intendit in aliquo ſuppoſito producere, quod eſt indiuiduum vagum. Ita eſt in cognitione actuali: ſpecies enim repræſentatiua obiecti primò repræſentat naturam in aliquo ſuppoſito indeterminatè accepto: quia cum multis accidentibus ipſam naturam contrahentibus, & ſe inuicem mutuo; ſecundò ipſam naturam in ſe repræſentant: quoniam intellectus poteſt abſtrahere omne obiectum incluſum in primo obiecto, & ſic omnem rationem intelligibilem ab alia ratione intelligibili, & tunc ſpecies intelligibilis ſecundariò repræſentabit ipſam quidditatem, & naturam in ſe; ſed huiuſmodi abſtractio eſt actio intellectus poſſibilis, cuius officium eſt abſtrahere omne obiectum, & omnem rationem intelligibilem incluſam in primo intellectu, & talis natura, conſiderata ab intellectu poſſibili in tali eſſe abſtracto, dicitur vniuerſale in actu, hoc eſt, eſt vnum obiectum numero potentia proxima dicibile, & prædicabile de omni ſuppoſito, cuius eſt natura, ſicque eorum apparet error, qui dicunt, quod intellectus agens facit vniuerſalitatem in rebus, prout denudat quod quid eſt in phantaſmate à conditionibus indiuiduantibus: nunquam enim quod quid eſt habet rationem vniuerſalis, niſi vt eſt in intellectu poſſibili, & intellectus poſſibilis eſt, qui facit vniuerſalitatem in rebus: nam ſi obiectum eſt in re, non eſt vniuerſale actu; ſi eſt in phantaſmate ſimiliter; ſi eſt in ſpecie intelligibili ſimiliter non eſt vniuerſale actu; ſi eſt apprehenſum ab intellectu poſſibili, prima intentione, adhuc non cognoſcitur ſub vniuerſalis ratione, ſed ſolum cognoſcitur ſub ratione vniuerſalis, cum intellectus poſſibilis comparat obiectum cognitum abſtractum ab vnitate numerali, & ſic habet vnitatem ſuam propriam indifferentem ad omnem vnitatem numeralem, & ſic eſt vniuerſale actu.

Intellectus poſſibilis eſt qui facit vniuerſale.

Natura poteſt conſiderari ſecundū quadruplex eſſe.

Breuiter ergo dicendum eſt, quòd cum natura poſſit conſiderari ſecundum quadruplex eſſe, ſcilicet in re extra, in phantaſmate, in ſpecie intelligibili, & ſecundum eſſe cognitum: ſecundum nullum iſtorum quatuor eſſe eſt vniuerſalis in actu, ſed vbi eā intellectus poſſibilis intellexit, eam à ſuis indiuiduis abſtrahit; qua abſtractione facta, repente efficitur vniuerſalis in actu pro prima intentione; & tunc potentia

propin-

propinqua poteſt de ſuis inferioribus prædicari; actu autem de pluribus prædicatur, quãdo actualiter ab intellectu ad ſua inferiora comparatur: Vndè ſequitur, quod in natura, quæ per intellectum poſſibilem facta eſt actu vniuerſalis, eſt duplex reſpectus, vnus realis, alius rationis; reſpectus realis eſt reſpectus communicabilitatis, quo mediante ipſa natura eſt apta nata pluribus communicari, & iſte reſpectus eſt idem realiter naturæ; reſpectus verò rationis eſt reſpectus prædicabilitatis per actum intellectus cauſatus; primus reſpectus conuenit naturæ ante omnem actum intellectus, tam agentis, quàm poſſibilis; ſecundus verò ſibi competit per actum intellectùs poſſibilis; qui dicitur rationis, non quod ſit ſecunda intentio; ſed quia non eſt in re ex natura rei, licet actualis prædicatio ſit ens rationis, & ſecunda intentio; & ſic patet, quid ad difficultatem ſit dicendum; & hæc eſt doctrina Doctoris Subt. in 2. ſent. diſt. 3. quæſt. 1. in ſolutione primæ difficultatis poſt ſolutionem quæſtionis. Et ad id quod dicit Scotus in primo diſt. 3. quæſt. 6. ſcilicet, quod primus terminus intellectus agentis eſt vniuerſale in actu; dicimus, quod de vniuerſali habituali loquitur; & ſic verum eſt, quod terminus intellectus agentis eſt vniuerſale in actu, id eſt ſpecies intelligibilis. *Natura quæ facta eſt uniuerſalis, habet duplicem reſpectum.*

Tertia difficultas eſt circa cõditionem tertiam intellectus poſſibilis, quæ erat talis, quod intellectus poſſibilis eſt abſolutè præſtantior intellectu agente: quæritur ergo, an intellectus agens ſit intellectu poſſibili præſtantior, & è conuerſo, & videtur primò quod intellectus agens ſit præſtantior: quia Scotus in primo ſent. diſtin. 3. quæſt. 4. dicit, quod intellectus agens eſt nobiliſſimus in anima, quod affirmat etiam Paulus Scriptor ibi: oppoſitum tamen tenent Vigerius, Gadius, & Bargius, qui hanc difficultatem pertractant: quod probatur ſic. Ille intellectus eſt nobilior, qui nobiliſſimam in ſe recipit operationem illo, qui eam haud recipit; ſed intellectus poſſibilis eſt huiuſmodi, ergo &c. Minor probatur: quia intellectus poſſibilis eſt receptiuus beatitudinis, & non intellectus agens. Secundò. Ille intellectus eſt nobilior, qui effectus nobilioris eſt productiuus, ſed intellectus poſſibilis eſt huiuſmodi: quia eſt productiuus actus intelligendi, qui eſt longè nobilior ſpecie intelligibili, ergo &c. Tertiò. Ille intellectus eſt nobilior, qui propter ſui perfectionem ponitur *Vtrũ intellectus agẽs ſit pſtantior intellectu poſſibili. Scotus. Paulus. Vigerius. Gadius. Bargius.*

 in Deo,

in Deo, ſed intellectus poſſibilis ponitur in Deo, & ſi non vt receptiuus, ſaltem vt operatiuus, & productiuus, & intellectus agens non ponitur in Deo, ergo &c. Iſtæ ſunt rationes Vigerij in primo diſt.3.quæſt.4.quarum duæ vltimæ non cōcluderent contra tenentes intellectum agentem eſſe productiuum intellectionis. Eſt quarta ratio Bargij. Ille intellectus, qui intelligit, eſt nobilior intellectu non intelligente, ſed ſolus intellectus poſſibilis eſt intelligens, & non intellectus agens, ergo intellectus poſſibilis eſt nobilior intellectu agēte. Maior eſt manifeſta, & minor probatur per Ariſt. 3. de Anima 2. & 12. textibus, vbi ſcribit, quod intelligere eſt quoddā pati: hoc idem docet ibidem Auerr. & Doctor Subt. primo ſent. diſt. 3. quæſt. 7. Probatur etiam minor hac ratione. Omnis forma denominat ſubiectum, in quo eſt, ſed intellectio eſt in intellectu poſſibili, & non in intellectu agente, ergo intellectus poſſibilis ſolum eſt intelligens, & non intellectus agens. Vnde pro intelligentia huius difficultatis obſeruandum eſt ex Doct. Subt. quæſt. 15. quolib. art. 3. in reſponſione ad quartum. pro prima opinione, quod intellectus agens, & poſſibilis ſe habent ſicut excedens, & exceſſum: quoniam intellectus agens eſt nobilior poſsibili præcisè, vt reſpicit obiecta ſenſibilia: quia præcisè reſpectu illorum eſt agens impaſsibile; vt autem fit comparatio ad actum intelligendi; intellectus poſsibilis longè nobilior eſt agente: ad plura enim ſe actiuè extendit, illorum in ſe notitiam producendo.

Rationes Vigerij in 1. diſt. in. 3. q. 4.

Intellectus agēs & poſſibilis ſe habēt ſicut excedēs & exceſſum.

Vlterius eſt obſeruandum, quòd intellectus agens, & poſſibilis ad inuicem poſſunt dupliciter comparari: vno modo in rationibus formalibus agentis, & patientis, & ſic agens intellectus eſt nobilior, & perfectior intellectu poſsibili: quia ratio formalis agendi eſt nobilior, & perfectior ratione formali patiendi. Alio modo poſſunt ſecundum ſuos actus, & ſecundum ſuos fines comparari, & ſic intellectus poſsibilis eſt nobilior intellectu agente: quia intellectus poſsibilis poteſt habere vnum actum perfectiorem omni actu intellectus agentis: Viſio enim beatifica, & cognitio ſummi intelligibilis eſt actus intellectus poſsibilis, & ille omni actu intellectus agentis eſt perfectior; etiam intellectus poſsibilis poteſt virtualiter cognitiuè attingere obiectum perfectum, & hoc non poteſt facere intellectus agens. Item potentia beatificabilis honorabilior eſt non beatificabili, ſic eſt de intellectu

Intellectus agēs & poſſibilis poſſunt ad inuicē dupliciter comparari.

poſſibili

poſſibili reſpectu intellectus agentis: erit ergo intellectus poſſibilis nobilior ſimpliciter intellectu agente, licet è contra, intellectus agens ſecundum quid ſit nobilior intellectu poſſibili, & ſic ſatis patet, quis intellectus ſit præſtantior, & quomodo, an agens, vel poſſibilis. Sed quid eſſet dicendum de illis, non pro formali acceptis, id eſt, non vt agens, nec vt poſſibilis, neque vt ad ſuos actus, vel ad fines ſuos comparantur? ſed vt ſunt tales quidditates, vel formalitates, quis erit iſtorum perfectior? cum enim differant formaliter, & ſi non ſpecificè realiter, vnus alium quidditatiuè neceſſe eſt excedere. Reſpondeo, quod, hoc videre, ſatis eſt difficile, niſi ad ſuos actus (vt fecimus) recurramus: & cum intellectus poſſibilis præſtantiores habeat actus, quàm intellectus agens (ſuſtinendo, quod ſit productiuus intellectionis, vt in via Doctor Subt. communiter ſuſtinetur) erit intellectus poſſibilis longè præſtantior intellectu agente, & ita puto reſpondendum ad difficultatem: & ad auctoritatē Scoti in primo ſent. diſt. 3. q. 4. reſpondent Vigerius, & Bargius, quòd Scot. eò loci loquitur ad hominem, i. ad Henricum de Gandauo ſic opinantem, cum in quolib. q. 15. vbi ſuprà, oppoſitum ſentiat.

Sequitur in textu. Et dico, quòd iſti duo intellectus, duæ ſunt formalitates in anima, quæ ex natura rei diſtinguuntur, licet cum anima ſint idem realiter. Pro intelligentia huius dicti, obſeruandum eſt, quòd intellectus agens dupliciter conſiderari poteſt, vno modo, vt dicatur intellectus agens ille, qui ſpeciem abſtrahit intelligibilem: Alio modo pro illo intellectu, qui actum intelligendi eſt productiuus; ſi primo modo capiatur intellectus agens, tunc intellectus poſſibilis, & intellectus agens ſunt duæ potentiæ formaliter ex natura rei diſtinctæ, diſtinctaſque formalitates dicunt; ſi verò ſumatur intellectus agens ſecundò modo, ſcilicet pro intellectu, cuius eſt cauſare actum intelligendi, & teneatur, quod intellectus poſſibilis ad actum intelligendi actiuè concurrat, vt tuetur Scotus in quæſtione 15. quolib. & in primo ſent. diſt. 3. quæſt. 7. de notitia genita; tunc intellectus agens, & poſſibilis non ſunt duæ potentiæ ex natura rei formaliter diſtinctæ, neque dicunt diſtinctas formalitates; vt docet Doctor Subtilis vbi ſuprà. *Intellectus agens dupliciter conſiderari poteſt.*

Secundò obſeruandum eſt, quòd Potentia poteſt dupliciter ſumi: vno modo pro reſpectu potentiæ, alio modo pro *Potentia poteſt dupliciter ſumi.*

ſunda-

ſundamento reſpectus; primo modo intellectus agens, & poſſibilis (accipiendo intellectum agentem ſecundo modo, & ſuſtinendo etiam, quòd intellectus poſſibilis in ſeipſo intellectionem cauſet) adhuc diſtinguuntur formaliter; & ſunt duæ potentiæ reſpectiuæ: quia alius eſt reſpectus potentialitatis actiuæ, & alius potentialitatis paſſiuæ; qui duo reſpectus duæ potentiæ reſpectiuæ dicuntur, & fundantur in vno, eodemque abſoluto, quod eſt ſubſtantia intellectus poſſibilis, ſeu ipſa potentia fundamentalis; ſi verò accipiatur ſecundo modo, ſcilicet pro fundamento proximo potentialitatis, cum intellectus agens & poſſibilis ſint vnum, & idem abſolutum ex natura rei ſimpliciter indiſtinctum, & hoc ſuſtinendo, quòd agens intellectus dicatur agens: quia producit intellectionem, quodque tale producens intellectionem, ſit intellectus poſſibilis; vt ſic, non ſunt duæ potentiæ formaliter diſtinctæ; ſed hoc pacto non accipiuntur hic ab Auctore in litera, quando dicit, quod ſunt duæ formalitates in anima, quæ ex natura rei diſtinguuntur, ſed accipit intellectũ agentem pro intellectu, cuius eſt ſolum intelligibilem ſpeciem vnà cum phantaſmate cauſare, & intellectum poſſibilem, cuius eſt cauſare intellectionem, & eam, & ſpeciem intelligibilem recipere.

TEXTVS.

NOtandum eſt ſecundò, quòd duplex eſt actus intellectus, ſcilicet rectus, & collatiuus, actus rectus appellatur, quo intellectus fertur ſuper aliquam rem abſolutè; vt quando intellectus intelligit roſam: actus verò collatiuus appellatur, quo intellectus rem intellectam comparat ad ſeipſam, vel ad aliam.

COMMENT. II.

Actus intellectus eſt triplex.

PRo intelligentia huius notandi obſeruandum eſt, quòd triplex eſt actus intellectus, nimirum, rectus, reflexus, & collatiuus: Actus rectus eſt ille, qui ad obiectum extra directè terminatur, & habet tendentiam in ipſum, vt in termi-

Actus rectus qd ſit.

num: exemplum: Intellectus intelligit lapidem; actus ille, quo intellectus lapidem intelligit, appellatur, actus rectus: quia immediatè, & directè fertur in lapidem extra, vt in terminum: vel ſic, actus rectus eſt actus, quo intellectus fertur directè ſuper aliquod intelligibile, non comparando illud ad aliud, nec ad ſeipſum, vt quando ſimpliciter, & abſolutè roſam in ſe apprehendit; & iſte actus eſt duplex, ſcilicet abſtractiuus, & intuitiuus; abſtractiuus eſt, quando intellectus cognoſcit rem non in ſe præſentem, ſed per ſpeciem intelligibilem. Intuitiuus verò eſt, quando intellectus attingit obiectum, vt eſt præſens in propria exiſtentia: & quod intellectus poſsit obiectum intuitiuè cognoſcere, probat Doctor Subt. quia quicquid perfectionis eſt in potentia inferiori, non debet negari à potentia ſuperiori: at potentia ſenſitiua inferior, vt potentia viſiua poteſt videre obiectum, vt in ſe præſens eſt, ergo hoc negari non debet à potentia ſuperiori. *Actus rectus intellectus eſt duplex.*

Eſt tamen obſeruandum, quòd iſta notitia intuitiua eſt duplex apud Doctorē Subtilem perfecta, videlicet, quâ aliquid in propria exiſtentia, vel in aliquo continente eminenter cognoſcitur; & imperfecta, qualis eſt opinio de futuro, vel memoria de præterito, quæ diſtinctio ponitur à Scoto in 3. ſent. diſt. 14. quæſt. 3. & ex hoc elicitur corollarium, quod notitia intuitiua eſt rei, quæ non exiſtit: præteritū enim, & futurum haud exiſtunt. Actus reflexus eſt actus, qui terminatur ad actum præexiſtentem in potentia, id eſt, in intellectum, & habet relationem tendentiæ, vel tendentiam in ipſum. Vnde aduertendum eſt, quod intellectus (cum ſit potentia immaterialis) eſt reflexiuus, ſiue conuerſiuus, & ſuper ſeipſum, & ſuper actum ſuum, & ſuper obiectum cognitum; & per conſequens actus reflexiuus quandoque habet tendentiam in actum præexiſtentem in potentia, vt ſi intelligo, me intelligere, actus, quo intelligo, me intelligere, ad ipſum intelligere, tanquam ad terminum terminatur: quandoque habet tendentiam ad potentiam cognoſcentem, in quantū cognoſcens eſt; vt ſi intelligo me intelligentem; iſte actus ad me ſub ea ratione terminatur, qua intelligens ſum, quandoque verò habet tendentiam in obiectum, in quantum eſt cognitum, vt ſi intelligo me intelligere lapidem, iſte actus, ad lapidem, vt intellectum terminatur: itaque intellectus poteſt eſſe conuerſiuus, & reflexiuus, & ſuper ſeipſum intelligentem, & *Notitia intuitiua eſt duplex.* *Actus reflexus quid ſit.*

tem, &

tem, & ſuper actum intelligendi, & ſuper obiectum intellectum, inquantum eſt intellectum. Actus autem collatiuus eſt, quo intellectus fertur ſuper aliquam rem, comparando eam ad ſeipſam, vel ad aliam: exemplum primi. Intellectus intelligens hominem, comparat hominem ad ſeipſum, dicens, homo eſt homo, & ſic comparando, in eodem relinquit duas intentiones ſecundas, quarum vna dicitur ſubiectum, & altera prædicatum: exemplum ſecundi. Intellectus intelligens animal, & hominem, comparando vnũ ad aliud, attribuit animali intentionem ſuperioritatis, ſeu maioris cõmunicabilitatis, & homini intentionem inferioritatis, ſiue minoris communicabilitatis, & illa intentio fundata in animali; ſpeciali nomine vocatur genus, & illa in homine dicitur ſpecies; ex his ſequitur corollarium. Omnis actus comparatiuus, neceſſariò præſupponit duos actus rectos, ſeu ſimplices: quia intellectus non poteſt vnum ad alterum comparare, niſi ambo illa directè intelligat: nam illud, quod non cognoſcit, ſeu non intelligit, comparare haud poteſt.

Rectus colla tiuus qd ſit.

Ioannes mouet difficultatem.

Sed hic à Ioan. de Vallonis mouetur difficultas, quæ tangitur à Mauritio in margine, ibi. Tange inſtantiã ex dictis Scoti in Metaphyſica, quæ inſtantia mouetur circa illud dictum Auctoris. Actus rectus eſt, quo intellectus fertur ſuper aliquam rem abſolutè. Quæ inſtantia ſecundum Ioannem ſic formatur. Scotus 5. Metaph. quæſt. 11. vult, quod poteſt eſſe relatio per actum rectum intellectus: quia dicit Scotus ibi, quod intelligibilis ad intellectum eſt relatio in vtroque realis, & eſt per actum rectum intellectus, ergo actus rectus intellectus eſt ſuper rem relatiuam, & non ſuper rem abſolutam, quod eſt contra Auctorem: quod autem poſsit eſſe relatio per actum rectum intellectus; patet: quia intelligibile & intellectus ſunt relatiua, & inter ea eſt relatio, & talis relatio eſt per actum rectum intellectus: cum enim intelligibilis ad intellectum ſit relatio realis, ergo eſt per actum intellectus rectum: nam omne ens reale, quod habet eſſe reale per intellectum, habet eſſe per actum rectum.

Reſpondet Ioannes.

Ad hanc difficultatem ſic ipſe reſpondet ex Mauritio. dic conſequenter logicè, & metaphyſicè, quod ſic exponit. Verum eſt, quòd relatio realis, & metaphyſica habet eſſe per actum rectum intellectus, nam intelligens, & obiectum intellectum, ſiue intelligibile ſunt relatiua, & habent eſſe per

actum

actum rectum intellectus, ſed non relatio logica: nam illa habet eſſe per actum intellectus collatiuum, & ſic intelligitur Auctor, quod hic locutus eſt de relatione logica, non reali: nam ſi de relatione reali loqueretur, dixiſſet, quod actus eſt, qui fertur ſuper rem abſolutam, & relatiuam realem; vnde Scotus in loco adducto dicit. Relatio intelligibilis & intellectus eſt realis relatio; particularis, & vniuerſalis eſt rationis. Hæc eſt reſponſio Ioannis, in qua præterquam quod, ſuper quibus verbis Auctoris Mauritius moueat inſtantiam, non accepit; Auctorem etiam hoc in loco non intellexit. Non enim Mauritij inſtantia eſt contra illud verbũ Auctoris, actus rectus eſt &c. vt credit Ioannes, ſed circa id, quod dicit in tertio notando, nimirum, ratio primo modo accipitur pro definitione, ſicut in vniuocorum, & æquiuocorum definitione, & inſtantia eſt ex Doct. Subt. in Prædicamentis quæſt. 5. circa definitionem æquiuocorum: vbi in corpore quæſtionis habet iſta verba. Et per conſequens ſcilicet (ratio ſubſtantiæ eſt diuerſa) ponitur differentia æquiuocatorum, & non ſumitur ibi ratio pro definitione ex genere, & differentia: quia prima genera, quæ non habent rationem talem, ſunt æquiuoca in hoc nomine ens; ſed ratio ſubſtantiæ, id eſt, eſſentialis intellectus eſt diuerſus; ex quibus verbis liquidò patet, quòd ratio in definitione æquiuocorum ſecundum Scotum non ſumitur pro definitione, cuius oppoſitum hic affirmat Auctor in litera; Et ad hanc inſtantiam dicit Mauritius, dic conſequenter logicè, & metaphyſicè. Vnde pro intelligentia huius reſponſionis eſt obſeruãdum, quòd licet ens ſit vniuocum metaphyſicè ad ſubſtantiam, & accidens, ſecundum Doct. Subt. tamen logicè eſt æquiuocũ, vt docet Mauritius in quæſt. 9. vniuerſalium, & maximè loquendo propriè de logica vniuocatione, vt nos etiam ſuprà notauimus: cum ergo ſubſtantia, & accidens, & per conſequens decem genera logicè æquiuocentur in ente, vt ſic non habent definitionem logicam; quæ ex genere, & differentia conſtat; at quia metaphyſicè in ente vniuocantur, habent metaphyſicam definitionem, quæ ex conceptu dicente quid, & ex conceptu dicente quale, conſtat; vt ſubſtantia eſt ens per ſe, & accidens eſt ens in alio; ens eſt conceptus dicens quid, per ſe autem, & in alio ſunt conceptus dicentes quale, cum ſint modi intrinſeci: accipitur ergo ratio in definitione

Contra Ioannem.

æqui-

æquiuocorum, non pro definitione logica, & hoc eſt, quod dicit Doctor Subtilis ibi. Sed pro definitione metaphyſica, ſicque eam accipit Auctor. Vel dicatur, quòd definitio ſumi dupliciter poteſt, ſcilicet propriè; vt eſt oratio conſtans ex genere, & differentia, & ſic accipitur logicè: alio modo communiter pro conceptu quidditatiuo, & ſic accipitur metaphyſicè, primo modo ratio non accipitur pro definitione in æquiuocorum definitione, & ſic intellexit Doctor Subtilis, ſed tantum ſecundo modo, & ita accepit eam hic Auctor, & ſic patet ad inſtantiam; conſtat etiã quomodo Ioannes non intellexit hic Auctorem: quia non dicit hoc in loco Auctor, quod actus rectus ſit ille, qui fertur ſuper aliquam rem abſolutam, ita quod actus rectus non poſſit ferri ſuper rem relatiuam, ſic quod intellectus non poſſit intelligere relationem, actu recto, vt paternitatem, ſimilitudinem, & conſimiles relationes; nec vult dicere, quod actus rectus fertur ſuper rem abſolutè, ſic, quod nulla in re intellecta, & in intellectu intelligente producatur relatio: nam certum eſt, quòd quando intellectus intelligit obiectum, intellectus dicitur intelligens relatiuè ad obiectũ intellectum: nam intelligens eſt aliquod obiectum intelligens, & intellectum eſt ab aliquo intelligente intellectum; & huiuſmodi relationes intellecti, & intelligentis producuntur, vel conſequuntur actum rectum intellectus actualiter aliquod obiectum intelligentis; ſed vult dicere, quòd actus rectus eſt, qui fertur ſuper aliquam rem abſolutè, id eſt immediatè, prout actus rectus diſtinguitur contra actum reflexum, & collatiuum.

Definitio dupliciter ſumi poteſt.

Vide Okam quolib. 2. q. 12.

Vtrũ actus rectus & reflexus ſint idem actus.

Sed circa actum reflexum duæ ſunt difficultates, prima eſt talis: An actus rectus, & reflexus ſint idem actus, vel diſtincti: quod ſint idem actus, probatur dupliciter, primò ſic, ſupponendo, quod nos poſſumus de omni noſtro actu recordari, quem antea habuimus: ſupponendo ſecundo, quod de nullo poſſumus recordari, quod antea haud intelleximus; his ſuppoſitis, arguitur ſic. Nullius recordari poſſumus, q̃ in intellectu non præfuit, atqui nos de omni actu, quem antea habuimus, recordari poſſumus, ergo omnis actus, quem antea habuimus, præfuit in intellectu: tunc vltra, vel omnes ſeipſis fuerunt intellecti, vel alijs, & alijs actibus; ſi ſeipſis, ergo idem erit actus intelligens, & intellectus, & per conſequens idem eſt actus rectus, & reflexus: ſi alijs, & alijs, vel

ergo

ergo dabis mihi vltimum actum, & tunc ille non erit intellectus, vel non dabis mihi vltimum, & ita erit proceſſus in infinitum, qui à Philoſophis minimè admittitur, & vt hæc ratio magis intelligatur, pono eam in terminis. Ego intelligo albedinem, deinde intelligo me intelligere albedinem, actus, quo intelligo me intelligere albedinem ad intellectionem albedinis terminatur, & per conſequens actus, quo intelligo albedinem, eſt intellectus; quæro de illo actu, quo intellectio albedinis intelligitur, aut eſt idem cum intellectione albedinis, aut alius, ſi idem, habeo propoſitum, quod actus rectus, & reflexus ſunt idem actus, ſi eſt alius, cum omnis actus, quem habuimus, poſſimus recordari, ergo iſtius poſſum recordari; ſed nullius poſſum recordari, qui nō præfuit intellectus, ergo ille actus, quo intellexi intellectionem albedinis, fuit intellectus, aut ergo ſeipſo, aut alio, ſi ſeipſo, habeo intentum, quod idem ſit actus rectus, & reflexus, ſi alius, erit proceſſus in infinitū, ſemper cōformiter arguēdo. Secundò ſic probatur. Actus quo intelligo roſam non exiſtentem, non eſt experimentalis, actus autem, quo intelligo ipſum actum, eſt experimentalis: quia cum intelligo roſam, experior, me intelligere roſam: ij duo actus aut ſunt idem actus, & habeo propoſitum, aut alius, & alius, & tunc arguitur ſic. Actus, quo experior actum, eſt æquè perfectus, ſicut prior, & forte perfectior; ſi ergo ille primus intelligitur à potentia, in quo eſt, ita & ſecundus, & ſic de tertio, & quarto, vſque in infinitum, vel ergo erunt infinitæ experientiæ ſimul, & fortè diuerſæ, quarum vna eſt altera perfectior, & omnes ab eadem potentia cauſatæ, vel deueniendum eſt ad vnam, quæ ſimul erit recta, & reflexa, & per conſequens erit idem actus, actus rectus, & reflexus. Sed ad oppoſitum arguitur ſic. Nullum obiectum eſt idem actui niſi in primo intelligente, in quo propriè nō eſt actus reflexus, ſed obiectum actus reflexi, eſt actus rectus, ergo non ſunt idem actus.

Præterea, eiuſdem ad ſe non eſt ordo eſſentialis, ſed actus rectus eſt prior eſſentialiter actu reflexo, ergo nō ſunt idem. Item. Actus experimentalis, & non experimentalis non poſſunt eſſe idem, ſed actum rectum contingit eſſe non experimentalem, reflexus verò eſt experimentalis, ergo non ſunt idem actus. Poſtremo. Actus abſtractiuus, & actus intuitiuus non ſunt idē actus, ſed actus rectus poteſt eſſe abſtractiuus,

vt eſt

vt eſt actus, quo intelligo roſam non exiſtentem, & actus reflexus eſt intuitiuus: quia eſt exiſtentis, vt exiſtens eſt, & præſens in propria præſentia, & exiſtentia, ergo non ſunt idem actus: Concedo ergo concluſionem rationum iſtarum.

Actus recti & reflexus non ſunt idem actus.

Ad primum in oppoſitū concedo proceſſum in infinitum in actibus intellectus, ſicut concedit D. Auguſtinus 15. de Trinitate cap. 12. & Doct. Subtilis in primo ſent. diſt. 3. quæſt. 7. contra Gotfredum, & Franciſcus de Mayronibus in 1. diſt. 3. quæſt. 12. & Mauritius in vniuerſalibus pluribus in locis; & per idem ſoluitur ſecundum.

Vide Okam quolib. 2. q. 13.

Vtrū actus rectus ſit pſtantior actu reflexo.

Scotus.

Secunda eſt huiuſmodi. Quis iſtorum actuum ſit perfectior, an actus rectus, vel reflexus; & videtur, quod ſit actus rectus: nam Doctor Subt. in primo ſent. diſt. 27. quæſt. 1. habet hæc verba formalia. In omni actu reflexo poteſt haberi aliquis actus rectus perfectior: quia actus rectus, quo intelligimus quidditatem, eſt eo perfectior quo intellectum intelligere intelligimus: quia primus habet pro obiecto lapidis quidditatem, quæ eſt ſubſtantia, & ſecundus pro obiecto lapidis intellectionem habet, quæ eſt accidens. Item primo ſent. diſt. 6. quæſt. 1. inquit, quod actus, quo volūtas vult obiectum, eſt principalior illo, quo voluntas vult cognitionem obiecti, ex quibus verbis ſatis clarè patet in via Scoti actum rectum vniuerſaliter eſſe perfectiorem actu reflexo.

Franciſcus.

Sed oppoſitum huius habet Franciſcus de Mayr. in primo ſent. diſt. 3. quæſt. 12. vbi ait, Accipio actum, quo intelligo albedinem, & actum, quo intellectionem albedinis intelligo; ſecundus actus habet pro obiecto intellectionem albedinis, quæ eſt nobilior albedine: quia intellectio albedinis eſt qualitas ſpiritualis, & albedo, qualitas corporalis, ergo intellectio, qua intelligitur albedinis intellectio, cūm habeat nobilius obiectum, erit nobilior, & illa eſt actus reflexus, ergo actus reflexus erit nobilior actu recto.

Præterea, ſi intelligo quantitatem, & deinde intellectionem quantitatis, iſte actus reflexus ratione obiecti eſt perfectior actu recto: quia, vt inquit Doctor Subt. in 4 ſent. diſt. 12. quęſt. 1. & 2. qualitas à toto genere eſt quantitate perfectior. Item intelligendo vnam relationem, ſeu vnam ſecundam intentionem, & deinde intelligendo illam intellectionem, certum eſt, quòd ille actus reflexus eſt perfectior actu illo recto; quomodo ergo, inquit Scotus, quòd in omni actu

Dubium.

reflexo poteſt haberi aliquis actus rectus perfectior? Poſſet *Solutio.* reſponderi, quòd Scotus loquitur de eo, quod primò, & per ſe intelligitur, & tunc ſoluitur inſtantia de relationibus, & ſecundis intentionibus, quæ tantum per ſe, ſed non per ſe primò intelliguntur, vt patet ex quæſt. 3. vniuerſalium Doctoris Subtilis: ſed adhuc manet inſtantia, quam facit Franciſcus de intellectione, qua intelligo intellectionem albedinis, & de intellectione, qua intelligo intellectionem quantitatis. Ad quam inſtantiam poſſet dici, quòd Doctor Subtilis intelligit actum rectum vniuerſaliter actu reflexo eſſe perfectiorem ratione independentiæ: ſemper enim actus reflexus ab actu recto dependet, cum ipſum præſupponat. Sed adhuc remanet difficultas ex auctoritate Scoti diſtin. 21. 1. quæſt. 1. vbi inquit, quòd actus rectus eſt ex perfectione obiecti perfectior; & ita hæc ſolutio non ſufficit, & maximè: quia Doctor Subtilis dicit, in omni actu reflexo, vbi perſcrutandum eſt, ly, omni. Diceretur, quòd litera illa non eſt Scoti: quia ſignatur pro extra. Quid ergo dicendũ eſt ad difficultatem? Dicimus cum Franciſco, quòd aliquando actus reflexus eſt nobilior recto, & eſt quando obiectum actus reflexi eſt nobilius actus recti obiecto, aliquando è conuerſo actus rectus eſt nobilior actu reflexo, & eſt, quando obiectum actus recti eſt nobilius obiecto actus reflexi, vt exẽplificat eo loci Franciſcus de intellectione, qua intelligo Angelũ; & intellectione, qua illam intellectionem intelligo, qua intelligo Angelum: prima enim, quæ eſt actus rectus, eſt ſecunda nobilior, ſicque Scotus in 6. diſt. 1. quæſt. 1. eſt intelligendus, dum dicit, quòd actus voluntatis, quo amamus Deum, eſt perfectior actu voluntatis, quo amamus volitionem, vel cognitionem Dei, & ita credo eſſe dicendum ad hanc difficultatem.

Actus rectus aliquando eſt nobilior actu reflexo, & actus reflexus eſt interdum actu recto nobilior.

T E X T V S.

N*Otandum tertiò, quòd ratio capitur multis modis: primo modo pro definitione ſicut in definitione Vniuocorum, & Aequiuocorum capitur. Et dicitur definitio ratio: quia eſt indicatiua obiecti intellectus; vel rationis: ſecundo modo pro ipſa vi, vel potentia ratiocinatiua; ſiue*

ſit intellectus, ſiue voluntas, quæ amat creaturam propter Deum, ſiue ſit virtus imaginatiua, quæ diſcurrit circa particularia: tertio modo capitur pro diſcurſu rationis à præmiſſis ad concluſionem, qui dicitur actus collatiuus: quarto modo forma dicitur ratio, quæ eſt ratio cognoſcendi compoſitum, & materiam; cognoſcitur namque materia per analogiam ad formam primo Phyſic. de multiplici acceptione huius nominis forma videbitur in ſequentibus.

COMMENT. III.

Ratio capitur duobus modis.

PRo intelligentia huius tertij notati obſeruandum eſt, quod ratio duobus capitur modis, vno modo pro ratione obiectiua; alio modo pro eo, quod eſt formaliter ratio: primo modo dicimus, quòd definitio eſt ratio obiectiua: quia eſt explicatiua definiti, quod eſt obiectum intellectus, & rationis, & ſic accipit rationem Ariſtoteles in definitione æquiuocorum, & vniuocorum, dum dicit: Vniuoca dicuntur, quorum nomen eſt commune, & ratio ſubſtantiæ &c. quod quomodo ſit intelligēdum ſatis dictum eſt ſupra; hoc etiam eodem modo accepit Ariſtoteles rationem 7. Metaphyſices tex.comm.33. cap. de partibus definitionis, vbi ſcribit; ſicut ratio ad rem, ita partes rationis ad partes rei, & 4. Meta. tex. comm.28. vbi dicit, quòd ratio, quam ſignificat nomen, eſt definitio. & 2. Poſt. tex. comm.8. vbi habet, quod medium demonſtrationis eſt ratio, id eſt definitio primi termini. Similiter omnis conceptus obiectiuus, qui poteſt ex natura rei actum intelligendi terminare, appellatur ratio apud Ariſtot. vt patet 5. Meta. cap. de falſo tex. comm. 34. vbi ſcribit, quòd ratio in ſe falſa eſt de omni falſa, & ratio in ſe vera eſt conceptus, qui partes ad ſe inuicem repugnantes haud includit.

Ratio pro ratione formali dupliciter ſumitur.

Secundò capitur ratio pro ratione formali, ſiue pro eo, quod eſt formaliter ratio, & hoc duobus modis, ſcilicet, vel pro ratione, quæ eſt actus primus, vel pro ratione, quæ eſt actus ſecundus: ſi ratio ſumatur pro actu primo, ſic accipitur pro potentia ratiocinatiua, quæ eſt formaliter potentia rationalis, & hæc ratio eſt duplex; altera namque eſt vniuerſalis, & eſt in-

eſt intellectus, qui circa vniuerſalia diſcurrit, & iſta potentia ab Ariſtotele duobus modis ſumitur: Vno modo pro potentia cuius eſt rationabiliter diſcurrere circa vniuerſalia; alio modo pro potentia, cuius eſt rationabiliter eligere, & determinare de agibili: primo modo, intellectus eſt potentia rationalis per eſſentiam: quia eius eſt, ſic circa vniuerſalia diſcurrere: ſecundo modo voluntas eſt rationalis per eſſentiā: quia eius eſt eligere, cum ſit potentia electiua, eiuſque eſt ad alterum determinare oppoſitorum, vt docet Ariſt. 9. Metaphyſ. tex. 10. & Comm. ibi. vbi ſcribunt, quòd potentia, quæ eſt oppoſitorum, ſicut intellectus determinatur ab appetitu. Altera autem eſt particularis; & vt ſic vel eſt intellectus circa particularia ratiocinans; qui à Commentatore 2. de Anima, & 3. appellatur cogitatiua, vel capitur pro potentia collatiua, & iſto modo nō ſolum cogitatiua, verum etiam imaginatiua, & communis ſenſus ratio appellari valent: quia quælibet iſtarum poteſt operari circa obiectum, non ſolum in ſe, ſed in ordine ad aliud, referendo ſcilicet vnum ad alterum, vt patet de ſenſu communi, qui ponit differentiam inter extrema ſenſibilia, in quantum ſenſibilia ſunt, & præacceptat vnum ſenſibile magis, quàm aliud, quod non eſt ſine actu collatiuo, quo vnum ad aliud obiectum comparat: ſed quomodo ſenſus ſit collatiuus, vide ea, quæ diximus ſuprà in art. primo, vbi ſpeciale de hoc quæſitum fecimus. Si verò ratio ſumatur pro ratione formali; quæ eſt actus ſecundus, ſic accipitur pro diſcurſu, quo potentia diſcurſiua formaliter diſcurrit à præmiſſis ad concluſionem, & ſumitur etiam pro ipſo actu collatiuo, quo vnum obiectū refertur ad aliud, ſicut communiter dicitur, confeci fortiſſimam rationem cōtra Ariſtotelem, id eſt, efficacem confeci diſcurſum: & quod iſte actus collatiuus ratio, vel actus rationis dicatur, apparet ex Doctore Subtili in primo ſent. diſt. 45. quæſt. 1. vbi docet, quòd potentia volitiua, & quæcunque alia, quæ ſit collatiua, poteſt rationem, & rationis diſtinctionem cauſare: poteſt etiam elici ex Ariſtotele 3. de Anima tex. comm. 21. vbi intellectus tres actus poſuit; qui ſunt ſimplicium apprehenſio, compoſitio, & diuiſio, & diſcurſus. Vltimo capitur ratio pro forma, vt eſt de mente Ariſtotelis 3. Metaphyſic. tex. comm. 3. vbi ſpeciem, & formam domus rationem appellat. & 5. Metaphyſ. tex. comm. 2. vbi ſcribit, alio verò modo ſpe- *Ratio capitur pro forma.*

cies, & exemplar, hoc autem eſt ratio, & quod quid erat eſſe: eademque verba habet in 2. Phyſic. tex. comm. 28. quibus in locis loquitur de cauſis, & dicit, quod forma, quæ eſt ſpecies, & exemplar, eſt ratio, & quod quid erat eſſe: poteſt adhuc forma tripliciter conſiderari; vno modo, vt dat eſſe, ſeu vt dicit eſſe, & ſic dicitur ſpecies: ſecundo, vt eſt ratio generandi ſibi ſimile, & ſic dicitur exemplum: tertio, vt eſt ratio intelligendi, & ſic dicitur ratio, & quod quid erat eſſe: nam omne illud, quod eſt principium agendi actione reali, vel actione intentionali, dicitur ratio agendi, ſed forma ſic eſt principium reſpectu vtriuſque actionis, & maximè eſt principium cognoſcendi rem, cuius eſt forma, & ideo forma appellatur ratio.

Forma poteſt tribus modis conſiderari.

T E X T V S.

IStis præſuppoſitis pono duas concluſiones. Prima eſt, quòd illa ſunt idem, vel eadem ratione, quæ habent eundem conceptum omninò indiſtinctum à parte rei, & etiam indiſtinctum ex parte intellectus, vt homo eſt idem ſibi ipſi, & omnia entia tertij modi perſeitatis, & ſic de alijs.

COMMENT. IIII.

POſitis notabilibus facientibus ad notitiam identitatis, & diſtinctionis rationis reſoluit propoſitum duabus concluſionibus. Vnde pro intelligentia primæ cõcluſionis ſunt aliqua obſeruanda: primò, quòd duplex eſt conceptus, alter ex parte rei, quæ concipitur; alter ex parte intellectus concipientis; conceptus ex parte rei appellatur conceptus obiectiuus, ex parte autem intellectus dicitur conceptus formalis; iſteque conceptus eſt duplex, actiuus nimirum, & paſſiuus; conceptus formalis actiuus eſt ipſa intellectio, quæ appellatur conceptus: quia eſt quo intellectus intelligit, & concipit obiectum: conceptus formalis paſſiuus eſt ipſamet conceptio, ſeu intellectio paſſiua; qua obiectum intellectum, & conceptum appellatur primus conceptus ex parte rei, id eſt, conceptus obiectiuus eſt ens reale, & abſolutum, ſi id, quod intelli-

Conceptus eſt duplex, ſ. obiectiuus, & formalis.

Conceptus formalis eſt duplex.

intelligitur eſt ens reale, & abſolutum: conceptus autẽ formalis actiuus ſemper eſt ens reale, & abſolutum: quia eſt intellectio, quæ eſt de prædicamento qualitatis; ſed ſecundus conceptus formalis paſſiuus, qui eſt conceptio paſſiua, qua obiectum formaliter concipitur, eſt ens rationis reſpectiuũ, & non abſolutum, & non eſt niſi reſpectus rationis derelictus in obiecto ex applicationẽ intellectus ad obiectũ ipſum.

Secundò obſeruandum eſt, quòd quando intellectus intelligit aliquod obiectum intelligentia ſimplici, vt lapidẽ, poſſumus in lapide intellecto duo conſiderare, naturam ſcilicet lapidis, quæ intelligitur, & ipſum eſſe cognitum, quod habet lapis ab intellectu actualiter intelligente ipſum; natura lapidis, quæ intelligitur, eſt ens reale; & eſſe cognitum eſt ens rationis, vt dictum eſt: at quia vnumquodque ens conſequitur ſua vnitas propria, naturam lapidis, quæ intelligitur, cum ſit ens reale, conſequitur vnitas realis; ipſum verò eſſe cognitum, cum ſit ens rationis, conſequitur vnitas rationis: nam quale eſt ipſum eſſe, talis eſt vnitas conſequens ipſum. *In obiecto cognito duo cõſiderari poſſunt.*

Tertiò obſeruandum eſt, quòd cum vnitas ex Ariſt. 5. Meta. cap. de ad aliquid tex. comm. 20. ſit fundamentum proximum identitatis, vnitas rationis, quæ conſequitur eſſe cognitum, erit fundamentum identitatis rationis, & vnitas realis, quæ conſequitur naturàm lapidis, erit fundamentum proximum identitatis ex natura rei. Ex quo ſequitur, quòd quando intellectus intelligit aliquid intelligẽtia ſimplici, non cõparando, aut referendo illud ad aliud, cum habeat cõceptum indiſtinctum omninò ex parte rei, & ex parte intellectus non diſtinguentis ipſum obiectum ab alio, nec alteri, nec ſibi ipſi illud comparantis; tale obiectum, vt habet eſſe cognitũ, per vnitatem conſequentem tale eſſe cognitum; fundat identitatem rationis, & hoc eſt, quod dicit Auctor, quòd omnia ea, quæ concipiuntur per ſe perſeitate tertij modi, hoc eſt, in ſe, & ſolitariè concipiendo ipſa, & non referendo ad alia dicuntur fundare identitatem rationis. *Vnitas eſt proximũ fundamẽtũ idẽtitatis.*

Quartò obſeruandum eſt, quòd illa dicuntur habere conceptum indiſtinctum in re, quæ ſic ſe habẽt, quod vnum non poteſt concipi ſeorſum ab alio, vt exempli gratia, lapis non poteſt concipi ſeorſum à ſeipſo, ideo habet vt ſic conceptum indiſtinctum à parte rei: modus etiam intrinſecus non poteſt ſeorſum concipi à quidditate cuius eſt modus; & ideo *Quæ ſint illa, quæ habent conceptum diſtinctum in re.*

à parte rei dicit conceptum indiſtinctum à re, cuius eſt modus: quando autem aliqua ſic ſe habent, quod vnum poteſt ſeorſum ab alio concipi, illa dicunt conceptum diſtinctum à parte rei, vt ſe habent ſubiectum, & propria paſſio; & vniuerſaliter omnia ea, quæ formaliter, & realiter diſtinguuntur: quia enim albedo ſeorſum à nigredine concipi poteſt; ideo albedo, & nigredo conceptum diſtinctum à parte rei habent. Illa autem conceptum indiſtinctum à parte intellectus habent, quorum vni vt ſic concepto, non poteſt attribui aliqua intentio ſecunda, quin alij etiam attribuatur, & ſic homo ante copulam habet conceptum indiſtinctum ex parte intellectus: quando verò ſic ſe habent, quod aliqua ſecunda intentio alteri attribuitur, quæ alteri haud attribuitur, vt homo ante copulam, & poſt copulam: nam ante copulam homini hæc intentio ſecunda, ſubiectum attribuitur, & poſt copulam altera ſecunda intentio, ſcilicet prædicatum; quæ ſecunda intentio prædicatum non poteſt ſibi attribui, vt eſt ante copulam, velut ea, quæ dicitur ſubiectum, non poteſt ſibi attribui, vt eſt poſt copulam, ideo dicendo ſic in hac propoſitione, Homo eſt homo; homo à parte ſubiecti habet conceptum diſtinctum ex parte intellectus, ab homine, vt ponitur in prædicato. Et ex his intelligitur commune illud dictum Scotiſtarum, quod tangitur à Mauritio in margine, nimirum. Identitas rationis eſt abſolutiſſima, hoc eſt, non dependens ab actu collatiuo intellectus, aut alterius potentiæ collatiuæ, quod intelligi poteſt duobus modis: nam abſolutum dicitur vno modo, vt diſtinguitur contra reſpectiuum, & hoc modo accipiendo abſolutum, identitas rationis non eſt abſolutiſſima: quia eſt reſpectus rationis. Secundo capitur abſolutum, prout diſtinguitur contra dependens, & hoc modo identitas rationis eſt abſolutiſſima, hoc eſt, eſt independens independentia oppoſita dependentiæ: qua eius oppoſitum, quod eſt diſtinctio rationis, dependet: nam diſtinctio rationis dependet ab actu collatiuo intellectus, & per talem actum in eſſe conſtituitur. Identitas verò rationis ab omni tali dependentia eſt abſoluta, & ideo dicitur, quod eſt abſolutiſſima.

Quæ ſunt illa quæ habēt conceptū indiſtinctum à parte intellectus.

Identitas rationis eſt abſolutiſſima, & quomodo.

Vtrū identitas rōnis depēdeat ab actu collatiuo intellectus.

Sed hoc in loco duæ iacent difficultates; prima quarū eſt circa declarationem huius dicti Scotiſtarum. Identitas rationis eſt abſolutiſſima: dictum eſt enim, quod ideo eſt abſolutiſſima,

tiſſima, quia non dependet ab actu collatiuo intellectus.

Sed contrà: Certum eſt, quòd identitas rationis eſt relatio, & relatio eſt inter extrema, quæ ſunt fundamentum, & terminus; identitas autem rationis eſt eiuſdem ad ſe, ſed nulla relatio eſt eiuſdem ad ſe, niſi ſit per actum collatiuũ intellectus, ergo identitas rationis ab actu collatiuo intellectus, vel alterius potentiæ collatiuæ dependebit. Et confirmatur per Ariſtotelem 5. Metaph. cap. de eodem, eſtq; textus non habens commentum, immediatè ſequens textum comm. 15. Identitas eſt vno modo, quando intellectus vtitur vno, vt duobus; ex quo ſequitur, quòd ſecundum Ariſtotelem, identitas quęcunque eſt inter aliqua duo: ergo ſi eſt eiuſdem ad ſe, hoc erit per actum collatiuum intellectus.

Ad hoc dicimus, q̃ duplex eſt relatio: quædam eſt relatio actualis, quædam aptitudinalis, ſeu fundamentalis: relatio actualis ſiue ſit realis, ſiue rationis, ſemper eſt inter aliqua duo extrema in actu, aut ſecundum rem, aut ſecundum conſiderationem intellectus; ſi ſit relatio aptitudinalis, eſt inter aliqua duo exiſtentia in actu; ſolum in aptitudine, & in potentia; ita quod non requirit extrema actualiter exiſtentia, ſed tantum potentialiter. Si loquamur de relatione actuali, dicimus, quòd identitas rationis actualis non poteſt fundari in obiecto cognito cognitione ſimplici: propterea quod obiectum apprehenſum ſimplici apprehenſione, vt ſic cognitum, non eſt aliqua duo in actu per intellectus conſiderationem, ſed identitas, quæ fundatur in tali obiecto ſic cognito, quæ eſt identitas rationis, eſt identitas aptitudinalis, & fundamentalis, pro quanto fundatur ſuper vnitatem eius, quod poteſt eſſe aliqua duo in actu per conſiderationem intellectus: quia intellectus poteſt vno, eodemq; fundamento, & termino vti, & tunc vtitur vno vt duobus, eo modo, quo loquitur Ariſtoteles 5. Metaphyſic. loco præallegato. Ex quo ipſi concludimus, quòd licet in tali obiecto, ſic apprehenſo, fundetur identitas rationis aptitudinalis, non tamen actualis: quia iſta ſolũ in illo eſt, quod conſideratur ab intellectu, in quantum conſideratum eſt, & per conſideratione alteri comparatur. ſequitur ſecundò, quòd non datur identitas rationis actualis ſine actu collatiuo intellectus: quia cũ talis identitas ſit relatio rationis, eſt inter aliqua extrema ad inuicem per actum collatiuum intellectus comparata.

Relatio eſt duplex, ſ. actualis, & aptitudinalis.

Vtrũ identitas rationis, vel identitas abſolutè dicat aliquod poſitiuum.

Secunda difficultas eſt: An identitas rationis, ſeu identitas abſolutè dicat aliquod poſitiuum, vel ſolam non alietatem, hoc eſt, an identitas dicat aliquid poſitiuè, vel tantum negatiuè. Et videtur, quòd non dicat aliquod poſitiuum: quia cum identitas ponatur in diuinis, ſi diceret poſitiuum, cum tale ſit aliquod commune, & per conſequens plurificabile, poſſet in infinitum multiplicari, & ſic plura, imò infinita entia poſitiua eſſent in diuinis: antecedens patet per Doctorem Subtilem quæſt. 2. quolib. vbi docet, quòd multiplicabile eiuſdem rationis eſt multiplicabile in infinitum, ſed identitas eſt quoddam commune: quia pater eſt idem filio, ſanctoque ſpiritui, & è contra; & ſimiliter omnia attributa: identitas itaque eſt communis ad omnes iſtas identitates, & ita ſi eſt quid poſitiuũ, poteſt in infinitum multiplicari. Præterea, ſi identitas in diuinis dicit poſitiuum; in diuinis poneretur aliquod potentiale; probatur conſequentia: quia illud quod non eſt de ſe hoc, eſt in potentia ad illud, quod non eſt de ſe hoc; identitas ergo in communi eſt in potentia ad hanc, & ad illam identitatem; at abſurdum eſt, quod in diuinis aliquod ſit potentiale; falſum eſt itaque, quòd identitas dicat aliquod poſitiuum. Hæc, & conſimiles inſtantię facillimè euaderentur, ſi diceretur, quòd identitas præcisè diceret non alietatem: quia negatio pura non ponit aliquod multiplicabile: ſed quia Scotus 3 1. diſt. 1. tenet, quòd ex natura rei in Deo eſt identitas; ideo aliter reſpondeo ad inſtantias, & ad primam, & ſecundam dico, quòd identitas eſſet multiplicabilis in infinitum, & eſſet aliquid potentiale in diuinis, ſi identitas non eſſet idem realiter infinito formaliter, at quia identitas eſt idem realiter eſſentiæ diuinæ, quæ eſt infinita formaliter, & per conſequens immultiplicabilis, & de ſe hæc: nam infinito repugnat multiplicari, & cum ſit de ſe hoc, non eſt potentiale, ideo identitas, quæ eſt idem realiter cum infinito formaliter, eſt de ſe hęc; & per conſequens immultiplicabilis.

TEXTVS.

SEcunda concluſio. Illa diſtinguuntur ratione, quæ diſtinguuntur per actum collatiuum intellectus præcisè,

ex quo

ex quo ſequitur primò, quòd in omni propoſitione, in qua etiam idem prædicatur de ſeipſo, ſubiectum, & prædicatum diſtinguuntur ratione: quia ſicut contradictio fundata in entibus ex natura rei concludit diſtinctionem ex natura rei, ita contradictio fundata in entibus rationis concludit diſtinctionem rationis.

COMMENT. V.

PRo intelligentia huius concluſionis obſeruandum eſt, ꝙ omnia illa, quæ habent diſtinctum conceptum ex parte rationis, ratione diſtinguuntur, dummodo illi conceptus diſtincti ſint entia rationis. Sed hic eſt dubium. An omnis diſtinctio rationis habeat eſſe per actum collatiuũ intellectus. Auctor hic dicit expreſsè quòd ſic. Cuius tamen oppoſitum videtur dicere Doct. Subt. in primo diſt. 2. par. 2. quęſt. 1. illius ſecundæ partis, vbi docet, quod ad hoc, quod aliqua ſint diſtincta ratione, ſufficit diuerſus modus concipiendi grammaticalis, ſeu logicalis, vt homo, & humanitas diſtinguuntur ratione propter diuerſos modos concipiendi logicales, ſcilicet abſtracti, & concreti, & homo, hominis diſtinguuntur ratione propter diuerſos modos concipiendi grammaticales, nimirum in recto, & in obliquo, & tamen iſti modi non videntur eſſe per actum collatiuum intellectus. Reſponſionem quære. *Vtrũ omnis diſtinctio rationis habeat eſſe per actũ collatiuũ intellectus.*

Secundò eſt obſeruandum (ex iſta ſecunda concluſione Auctoris) quòd ad diſtinctionem rationis ſufficit tantum diſtinctio ex parte intellectus, & nõ requiritur diſtinctio à parte rei: quia idem diſtinguitur à ſeipſo ratione, vt ponitur à parte prædicati, & à parte ſubiecti, & tamen ibi non eſt diſtinctio conceptuum ex parte rei. Sed dicet fortè aliquis: quare ad identitatem rationis requiritur identitas tã ex parte rei, quàm ex parte intellectus, & in diſtinctione rationis requiritur tantum diſtinctio ex parte intellectus? Reſpondeo ex ſententia Doctoris Subtilis in 2. diſt. 1. quæſt. vltima, quòd quæcunque differentia ſufficit ad diſtinctionem; ſed ad perfectam aliquorum identitatem non ſufficit quæcunque identitas: nam ad hoc quod Franciſcus conueniat cum Antonio, *Ad diſtinctionẽ rationis ſufficit diſtinctio ex parte intellectus.*

tonio, oportet, quòd conueniat in omnibus, incipiendo ab ente vſque ad hominem; ſed ad eorum diſtinctionem ſufficit ſolum diuerſitas hæcceitatum, & ratio eſt: quia facilius eſt deſtruere, quàm conſtruere, & patet per ſimile in moralibus: plures actus requiruntur ad amicitiam, ſed vnus ſolus ſufficit ad inimicitiam: ita etiam in meritorijs, omnes circũſtantiæ requiruntur ad actum meritorium; & carentia vnius tantum eſt ſatis, vt actus ſit demeritorius.

Tertiò obſeruandum eſt, quòd prima, maximaque via ad oſtendendum aliqua diſtingui (vt inquit Auctor) eſt via contradictionis; præſupponendo tamen, quòd contradictio ſit maxima oppoſitio, & ſimpliciter prima: quod ſit prima oppoſitio, patet: quia ab omnibus præſupponitur; quod autem ſit maxima, eſt diuerſitas opinionum. nam pars affirmatiua tenetur à Franciſco de Mayr. in primo diſt. 28. quæſt. vltima. à Landulfo in 4. diſt. 1. quæſt. 1. & à Ioanne Canonico primo Phyſicorum quæſt. 8. artic. 2. Partem verò negatiuam tuetur Burleus apud Canonicum vbi ſupra. Et quod via contradictionis ſit potiſſima ad oſtendendam aliquorum diſtinctionem, patet per Ariſtotelem in primo Phyſic. de materia, & forma, & 4. de loco, & locato; & ex hac via Auctor concludit diſtinctionem rationis eorum, quæ ſecundum aliquod eſſe ſunt fundamenta contradictionis: nam in propoſitione, in qua idem de ſeipſo, & in qua idem ſecundum rem, & ex natura rei fundat duas ſecundas intentiones oppoſitas, vel ſaltem diſparatas, vt ſunt intentio ſubiecti, & intentio prædicati, vt in hac propoſitione, homo eſt homo, idem eſt ſubiectum, & non ſubiectum, prædicatum, & non prædicatum: nam à parte prædicati, homo eſt prædicatum, & non ſubiectum, & à parte ſubiecti, eſt ſubiectum, & non prędicatum; modò ſubiectum, & non ſubiectum, prædicatum, & non prędicatum ſunt contradictoria; & ita faciunt diſtingui ea, quibus applicantur, ſi ſunt entia rationis, ſcilicet illa contradictoria diſtinctione rationis. Sed hic eſt vna difficultas, quæ tangitur à Mauritio in margine, quæ talis eſt: videtur enim, quòd ſecunda concluſio repugnet primæ: nam in prima dicitur, quòd illa ſunt eadem ratione, quę habent eundem conceptum indiſtinctum à parte rei, & à parte intellectus; ſed identitas rationis, cum ſit relatio, & relatio eſt inter extrema, quæ ſunt fundamẽtum, & terminus, & identitas rationis ſit

Contradictio eſt maxima, & ſimpliciter prima oppoſitio.

Franciſcus.
Lãdulphus.
Canonicus.
Burleus.

ſit eiuſdem ad ſe; erit ergo identitas per actum collatiuum intellectus, cum nulla ſit relatio eiuſdem ad ſe niſi per actum intellectus collatiuum, & ex hoc patet, quòd ſecunda concluſio repugnat primæ: diſtinctio enim rationis eſt per actū collatiuum, ergo cum diſtinctio rationis, & identitas rationis ſint oppoſita; ſi diſtinctio eſt per actum collatiuum, identitas rationis non erit per actum collatiuum, & tamen hoc eſt neceſſarium identitati rationis, quod ſit per actum collatiuum: nam Ariſtoteles 5. Meta. cap. de eodem, inquit, Identitas eſt vno modo, quando intellectus vno, vt duobus vtitur, ex quo ſequitur ſecundum Ariſtotelem, quòd identitas quæcunque eſt inter aliqua duo; ergo ſi eſt eiuſdem ad ſe, erit per actum collatiuum intellectus; ſed diſtinctio rationis deſtruit hoc ratione oppoſitionis, & ita ſecunda concluſio primæ repugnat.

Ad hanc difficultatem dicimus, ſicut ſuprà dictum eſt, nimirum, quod duplex eſt relatio rationis, vna actualis, altera fundamentalis, ſeu potentialis; prima ſemper eſt per actum collatiuum intellectus; ſecunda verò non, ſed benè poteſt eſſe: modò Auctor loquitur de idẽtitate rationis fundamentali, quæ eſt ſine actu collatiuo, & ita diſtinctio rationis, quæ neceſſariò eſt per actum collatiuum, poſita in ſecunda concluſione, non repugnat primæ, in qua ponitur identitas fundamentalis, quæ eſt ſine actu collatiuo.

TEXTVS.

SEcundò ſequitur, quòd inter entia realia, & rationis, vt inter animal, & genus, ſimiliter inter entia rationis inter ſe, vt inter genus, & ſpeciem eſt diſtinctio rationis: quia non fit niſi ex ſola collatione intellectus, & accipio diſtinctionem rationis, quæ fit à potentia ratiocinante, & non pro diſtinctione rationis, quæ eſt à natura ratiocinabili: ex hoc patet, quòd diſtinctio rationis eſt reſpectus rationis per actum collatiuum à potentia ratiocinante cauſatus: ſimiliter patet, quòd illi, qui reſpondent ad iſtud argumen-

gumentum. Eſſentia diuina eſt communicabilis, paternitas eſt incommunicabilis, ergo paternitas & eſſentia diuina diſtinguuntur aliter, quàm ratione. Reſpondetur namque, quòd argumentum concludit, quod diſtinguuntur plus, quàm ratione ratiocinante, ſed non plus, quàm ratione ratiocinabili: patet inquam, quòd non eſt diſputatio niſi ad vocem: quia nec intelligunt vim vocabuli dictionis ex natura rei: quia, quod illi diſtinctionem rationis ratiocinabilis, formalizantes vocant diſtinctionem ex natura rei, & ſic capio in concluſione mea diſtinctionem rationis, quæ eſt præcisè, & ſolum à potentia ratiocinante.

COMMENT. VI.

HAec litera eſt de ſe ſatis clara. Tamen pro eius ampliori declaratione duo obſeruanda ſunt, primò, quòd cum diſtinctio ſit relatio mutua, poteſt fundari in vtroque extremo, ſcilicet fundari poteſt in ente reali, & ad ens rationis terminari, vel è contra; quod ſi fundatur in ente reali ad ens rationis, duplici via probari poteſt diſtinctionem illam eſſe rationis; altera ex dependentia ad ens rationis: relatio enim cum ab extremis dependeat, quæcunque ab ente rationis dependent, neceſſariò entia ſunt rationis: dependentia namq; ſemper eſt ad prius, & ad perfectius: ex qua via non ſolum probatur, relationem fundatam in ente reali, & terminatam ad ens rationis, eſſe ens rationis, verum etiam relationē fundatam in ente rationis, & ad ens reale terminatam: quoniam æquè benè relatio à fundamento ſicut à termino dependet, & ita ſi dependet à fundamento rationis, neceſſariò ſequitur ipſam eſſe ens rationis, & iſta via generalis eſt ad omnem rationis diſtinctionem. Sed altera via ſpecialis ad probandum diſtinctionem rationis, eſt ex habitudine ad terminum: omnis enim relatio duplicem includit habitudinem, ad fundamentum vnam, aliam ad terminum; prior eſt relationis paſſio: quia in ſecundo modo dicendi per ſe ei competit: poſterior autem eſt relationis quidditas ei in primo modo dicendi

Diſtinctio poteſt fundari in vtroque extremo, ſ. in ente reali ad ens rationis, & è contra. Duplici via probari pōt aliquam diſtinctionē eſſe rationis.

Relatio duplicem includit habitudinem.

cendi per ſe competens: poteſt itaque probari aliquam diſtinctionem eſſe rationis per habitudinem ad terminum, vt ea dicatur diſtinctio rationis, quæ eſt ad terminum, qui eſt ens rationis: diſtinctio ergo illa, quæ fundatur in ente reali, & terminatur ad ens rationis, neceſſariò ens eſt rationis, cū habitudo ad terminum ſit de quidditate relationis, per Ariſtotelem in Prædicamentis cap. de Relatione, vbi definit relationem per habitudinem ad terminum. *Ariſt.*

Sed hic eſt vna difficultas. An ſcilicet diſtinctio, quæ fundatur in ente rationis, & terminatur ad ens reale, velut diſtinctio, quę fundatur in hac ſecunda intentione, quæ eſt ſpecies, & terminatur ad hominem, qui eſt prima intentio, probari poſſit, quod ſit ens rationis per habitudinem ad terminum? Reſpondetur, quòd ſic, præſupponendo duo; primum, quod diſtinctio habet inhærentiam ad ſuum fundamentum; quæ eſt ſibi eadē realiter, ſicut per ſe paſſio eſt idem realiter ſuo ſubiecto: ſecundum præſuppoſitum, quod inherentia ſecundæ intentionis ad primam eſt ens rationis: quia cum ſit paſſio entis rationis, de neceſſitate erit ens rationis: nullū enim ens reale poteſt eſſe idem realiter cum ente rationis: his præſuppoſitis, ſic arguitur. Inhærentia diſtinctionis, quæ eſt fundata in ente rationis, eſt ſibi idem realiter, atqui iſta inhærentia eſt ens rationis, ergo & diſtinctio erit ens rationis: Aſſumptum probatur: quia inhærentia talis diſtinctionis fundatur in diſtinctione, & terminatur ad ens rationis, ergo habet habitudinem ad terminum rationis; ſed omnis relatio, quæ habet habitudinem ad terminum rationis, eſt ens rationis; ergo iſta inhærentia eſt ens rationis: conſequentia patet; propterea quod inhærentia diſtinctionis fundatur in diſtinctione, & terminatur ad illud ens, in quo fundatur diſtinctio, ſed tale eſt ens rationis, vt iam dictum eſt, ergo propoſitum, & ſic patet iſta via. Sed, quod dictum eſt, vt magis appareat, declaro exemplo. Cum dicitur homo eſt ſpecies; iſta ſecunda intentio ſpecies diſtinguitur ab homine diſtinctione rationis: nam hæc diſtinctio fundatur in ſpecie, & terminatur ad hominem; at diſtinctio, quæ fundatur in ſpecie, habet inhærentiam eandem ſibi realiter, qua inhæret ipſi ſpeciei, vt fundamento, & iſta inhærentia eſt ens rationis, cum ſit idem realiter cum diſtinctione, quæ eſt ens rationis, & dependeat à fundamento nimirū à ſpecie, quæ eſt ens rationis:

Difficultas.

Vtrū diſtinctio fundata in ente rationis, & ad ens reale terminata probari poſſit, quod ſit ens rationis per habitudinem ad terminum.

Solutio.

ex hoc

ex hoc probatur, quòd illa inhærentia ſit ens rationis ratione termini: quia omnis relatio, quæ eſt ad terminum rationis, eſt ens rationis, ſed iſta inhærentia eſt ad terminum rationis: quia fundatur in diſtinctione, & terminatur ad ſpeciem, quæ eſt ens rationis, ergo & illa erit ens rationis, ſed illa inhærentia eſt idem realiter cum diſtinctione, ergo & diſtinctio eſt ens rationis, cum nullum ens rationis ſit idem realiter cum ente reali, & ſic patet, quomodo diſtinctio fundata in ente rationis, & terminata ad ens reale, poteſt probari, quod ſit ens rationis etiam ratione termini, ſi non immediatè, ſaltem mediatè.

Diſtinctio rationis dicitur dupliciter à re ratiocinabili, & à potentia ratiocinante.

Secundò eſt obſeruandum, quòd diſtinctio quædam eſt à natura ratiocinabili, de qua multos poteſt intellectus venari conceptus; illa namque natura ratiocinabilis dicitur, quæ de ſe in intellectu poſſibili poteſt cauſare multos conceptus, ſiue reales, ſiue rationis: at idem ſimplex omnino in re non poteſt in intellectu multos cauſare conceptus, niſi per actum collatiuum intellectus: probatur aſſumptum: quia vnū obiectum naturaliter agens in intellectum poſſibilem debitè diſpoſitum ad eius intellectionem, non cauſat niſi vnum conceptum de ſe; probatur: quia vna res nata eſt facere vnum conceptum adæquatum: quia aliàs non eſſet vnum cognoſcibile, nec vnico actu cognoſcibile, ſed formando iſtum conceptum ſibi adæquatum, videtur immutare intellectū, quantum natum eſt ipſum mutare, ergo non formabit niſi vnum conceptum, & ita non aliū, & alium: ex quo ſequitur, quòd ſi formabit alium, & alium conceptum, hoc erit præcisè per actum collatiuum intellectus: nam ſi detur, quod obiectum faciat alium, & alium conceptum, obiectum non erit ſimplex in re, ſed de neceſſitate erit in ipſo aliqua diſtinctio ex natura rei præcedens omnem actum intellectus; & ita, quod Thomiſtæ appellant diſtinctionem rationis à natura ratiocinabili, eam eſſe diſtinctionem ex natura rei ipſi dicimus: Et ex hoc patet, (vt inquit Auctor) quòd illi, qui ad hoc argumentum reſpondent. Eſſentia diuina eſt communicabilis, paternitas eſt incommunicabilis, ergo eſſentia diuina, & paternitas diſtinguuntur pluſquam ratione: illi namque qui reſpondent, quòd diſtinguuntur pluſquàm ratione ratiocinante, ſed non pluſquàm ratione ratiocinabili, non differunt à nobis niſi in voce, quia illi non intelligunt vim vocabuli diſtin-

diſtinctionis ex natura rei: nam quod ipſi vocant diſtinctionem rationis ratiocinabilis, Scotiſtæ diſtinctionem ex natura rei appellant: & ſic, inquit Auctor, capio in concluſione mea diſtinctionem rationis, quæ eſt præciſè, & ſolum à ratione ratiocinante.

TEXTVS.

SEd quod iſta diſtinctio rationis ſit fictitia, probatur ab Aduerſarijs noſtris, dupliciter primò ſic. Omnis diſtinctio non vana ſortitur robur, & eſſe ex aliqua re, ergo iſta diſtinctio rationis vel ſortitur robur à re, & ſic eſt realis, & non rationis tantum, vt vſus es iſto vocabulo rationis, vel ſi non ſortitur robur à re, ergo eſt fictitia. Secundo arguitur ad idem ſic, & eſt quaſi confirmatio argumenti: quia intellectus intelligens rem aliter, quàm ſit, eſt falſus: quia ſi intelligat rem diſtinctam, vel rem eſſe diſtinctam, & non ſit diſtinctio à parte rei, intellectus falsè intelligit, igitur &c. Reſpondeo ad iſta, quòd diſtinctio rationis ſortitur robur à re, id eſt, à non repugnantia rei ad ſic, vel ſic concipi, ex hoc ſequitur, quòd talis diſtinctio non eſt pura fictio.

COMMENT. VII.

POſſet etiam dici, quòd originatiuè accipit robur à re, vt patet in quæſtione quarta Vniuerſalium Doctoris Subtilis, quomodo cauſatur vniuerſale á proprietate reperta in re, à quo intellectus mouetur occaſionaliter ad ipſum cauſandum: ita in propoſito intellectus facit huiuſmodi diſtinctionem, & ſic non eſt pura fictio, vt argumentum dicit.

TEXTVS.

AD ſecundum, quod eſt confirmatio, dico, quòd intelligere rem aliter, quàm ſit, capitur dupliciter; vno modo intelligendo ipſam, non eo modo quo eſt, non tamen quod intelligatur ſub modo ſibi repugnante, vt intelligendo lineam, quæ vnitur materiæ ſenſibili non intelligendo huiuſmodi materiam, non repugnat lineæ. Alio modo intelligendo rem modo repugnanti ſuæ naturæ, vt intelligendo Deum eſſe corporeum. Dico ergo, quòd ille qui intelligit rem aliter, quàm eſt, ſecundò modo fallitur, non autem primo modo: ſic in propoſito, quando intelliguntur diſtincta ſecundum rationem abſque habitudine ad aliqua ſecundum rem diſtincta, non erit talis alietas.

COMMENT. VIII.

Intelligere rem aliter q̄ ſit, ſtat dupliciter.

POſſet etiam ad hoc argumentum aliter reſponderi, ſcilicet, quòd intelligere rem aliter, quàm ſit, poteſt intelligi dupliciter, vno modo præciſiuè, alio modo diuiſiuè: voco intellectionem præciſiuam illam, ſecundum quam aliquid includens plures rationes, poteſt præciſè concipi ſecundum vnam illarum; vel vna ipſarum præciſè concipi poteſt ſecundum ſeipſam, non concipiendo aliam rationem. Intellectionem autem diuiſiuam appello, qua aliquid ab aliquo ſeparatur intellectu diuidente: ex quo ſequitur, quòd multa ſunt inſeparabilia ſecundum ſe, & ſeparabilia ſecundum intellectum; patet de mathematicalibus. ſequitur ſecundò, quòd in huiuſmodi intellectione præciſiua nihil affirmatur, vel negatur: quia fit per primam intellectus operationem, & ideo in huiuſmodi intellectione non conſiſtit falſitas, & hoc eſt, quod dicit Philoſophus 2. Phyſic. quòd Abſtrahentium non eſt mendacium. ſequitur tertiò, quòd omne, quod poteſt negari ab aliquo, poteſt verè concipi ſine illo intellectione diuiſiua,

uiſiua, ſed quod non poteſt verè negari ab aliquo non poteſt eſſe, nec poteſt verè intelligi ſine illo intellectione diuiſiua. ſequitur quartò, quòd in hac intellectione conſiſtit veritas, vel falſitas; quia fit per ſecundam intellectus operationem; & ideo ex intellectione præciſiua inferre diuiſiuam, eſt conuertere intellectionem veracem in mendacem. Ex his dicitur ad argumentum. Intelligens rem aliter, quàm ſit, fallitur, verum eſt, ſi intelligat intellectione diuiſiua, at non ſi intelligat præciſiua intellectione.

Pro ampliori tamen huius reſponſionis intelligentia obſeruandum eſt, quòd duplex eſt operatio intellectus, complexa ſcilicet, & incomplexa, vt docet Ariſtoteles 3. de Anima tex. comm. 21. incomplexæ operationi non ineſt falſitas, ſed complexæ opponitur priuatiuè ignorantia, & falſitas poſitiuè; & contrariè. *Operatio intellectus duplex.*

Obſeruandum eſt ſecundò, quòd quædam operatio incõplexa eſt circa quidditatem ſimpliciter ſimplicem, quæ non habet conceptum reſolubilem in aliquem priorem conceptum quidditatiuum, ſicut conceptus entis, ſuarum paſſionum, vltimarum differentiarum, & modorum, per quos ens ipſum contrahitur: Alia eſt circa quidditatem non ſimpliciter ſimplicem, ſed reſolubilem in conceptũ quidditatiuum, & qualitatiuum, ſicut eſt conceptus omnium eorum, quæ ponuntur in recta linea prædicamentali. Si loquamur de operatione incomplexa, quæ eſt circa quidditatem, primo modo intellectus intelligens talem quidditatem, ſemper eſt verus, & in ipſo non cadit deceptio, neque error, & hoc eſt, quod docet Ariſtoteles 9. Metaphyſ. tex. 22. quòd intellectus circa quod quid eſt ſemper eſt verus, & 3. de Anima tex. commen. 26. vbi vult, quòd intellectus circa quod quid eſt, eſt verus, quemadmodum ſenſus circa propria ſenſibilia. Si verò loquamur de quidditate ſecundo modo, licet intellectus ſimplici intellectione apprehendens ipſam quidditatem, non ſit formaliter falſus, poteſt tamen eſſe falſus virtualiter, videlicet quando intellectus apprehendit quidditatem ſub aliqua ratione ſibi repugnante, ſeu contradicente, ſicut ſi intellectus intelligeret ſimplici apprehenſione hominem irrationalem, & hoc pacto loquutus eſt Ariſt. 5. Metaphyſ. cap. de falſo, tex. com. 34. vbi docet, quòd ratio in ſe falſa eſt de omni falſa. Sed falſitas iſtius rationis in intellectu nõ eſt falſitas *Ariſt.* *Ariſt.*

formalis, ſed virtualis, ſicut homo irrationalis, non eſt complexio formalis, quemadmodũ eſt illa, quæ exprimitur cum verbali copula ſum, es, eſt, vt dicendo, homo eſt irrationalis: & ita qualis eſt complexio falſa, talis eſt falſitas conſequens complexionem. Modò ad propoſitum, cum intelligentiæ ſimplici, & incomplexæ non opponatur falſitas, intelligere rem aliter, quàm ſit, intellectione ſimplici, nulla eſt falſitas, quæ intellectio eſt ſolum præciſiua, conſiderando ſcilicet vnum abſtractum ab alio, non conſiderando illud, à quo abſtrahitur, ſicut Metaphyſicus abſtrahit lineam à materia ſenſibili; ſed intelligere rem aliter, quàm ſit intelligentia compoſitiua, aut diuiſiua formali, aut ſaltem virtuali cõplexione, intellectus eſt formaliter, vel virtualiter falſus: nec ſequitur, intelligo rationem abſtractam ab aliquo, vt lineam à materia ſenſibili, non intellecta materia ſenſibili, igitur intelligo ipſam ſine materia ſenſibili: nam permutatur abſtractio ſimplex & vera in abſtractionem diuiſiuam, & mendacem. Sed melius facit ſatis huic argumento Doct. Subt. in 4. ſent. diſt. 50. quæſt. 5. & in 3. diſt. 14. quæſt. 1. quibus in locis inquit, quòd omnes illæ propoſitiones ſunt truncatæ, in quibus ponitur aduerbium ſine participio, vel verbo: nam locutio, in qua ponitur aduerbium ſine participio, vel verbo, ſemper eſt truncata, ſiue incongrua: ita in propoſito eſt iſta locutio, qui intelligit rem aliter, quàm ſit, fallitur: quoniam hæc alietas poteſt poni vel circa actum intelligendi, & ſic eſt propoſitio falſa: quia omnis intellectus creatus intelligit rem aliter, quàm ſit: quia intellectio eſt accidens, & intellectum interdum eſt ſubſtantia: vel poteſt poni alietas in intellectione quantum ad modum intellectionis, adeò quod intellectio vna, alia poteſt eſſe perfectior & intenſior intellectione reſpectu vnius, eiuſdemque obiecti, & ſub eadem ratione formali concepti, & iſto modo anima ſanctiſſima Chriſti aliter eſſentiam diuinam intelligit, quàm quicunque alius intellectus creatus, hoc eſt, habet perfectiorem, & intenſiorem intellectionem de eſſentia diuina, quàm quicunq; alius intellectus creatus de eadem eſſentia diuina habeat; & vt ſic alietas determinat tantum actum intelligendi, & dicit modum actus, ſed non determinat obiectum in ſe, & adhuc hoc pacto propoſitio eſt falſa, ſcilicet, quòd intelligens rem aliter, quàm ſit, id eſt, intenſiori intellectione, quàm alius fallatur:

Exemplum.

Reſponſio Scoti ad argumentum ſuperius.

Explicatur hæc propoſitio intellectus intelligens rẽ aliter quàm ſit, fallitur.

fallatur: quia ſtat, quod vnus intellectus plus intelligat, & habeat intenſiorem actum intelligendi, quàm alius reſpectu eiuſdem obiecti. Alio modo ly aliter, poteſt determinare modum obiecti, & hoc dupliciter, vel ſub eadem ratione formali, vel ſub alia, & alia ratione formali; ſi determinat obiectum ſub alia, & alia ratione formali, ſic quod vnus intelligat hominem ſub ratione animalis præciſè; & alius intelligat eundem hominem tantum ſub ratione ſubſtantię, vel entis, adhuc propoſitio falſa eſt: quia ſtat, quòd aliquis poſſit intelligere aliquod obiectum ſub vna ratione, & alius ſub alia, & tamen ille, qui aliter intelligit idem obiectum, id eſt, ſub alia ratione, quàm alius, non fallitur. Si autem determinet obiectum ſub eadem ratione, ſic propoſitio eſt vera: quia impoſſibile eſt, quòd vnum, & idem obiectum ſub eadem ratione formali acceptum in ſe aliter, & aliter intelligatur, ita quod idem homo, puta ſub ratione animalis aliter, & aliter intelligatur, eſt impoſſibile; & ſic intelligitur propoſitio, quæ eſt D. Auguſtini 83. quæſt. q. 32. ſcilicet, intelligens eandẽ rem ſub eadem ratione formali aliter, quàm eſt, fallitur. Modò applicantes ad propoſitum; quando dicitur, intellectus intelligens rem aliter, quàm ſit, eſt falſus. Dico quòd verum eſt, ſi ly, aliter, dicat alieratem obiecti ſub eadem ratione concepti: & ad Minorem. ſed intellectus intelligens rem diſtinctam, quæ non eſt diſtincta à parte rei, intelligit rem aliter, quàm ſit. Dico, quòd ſi ly aliter dicit circunſtantiam obiecti ſub eadem ratione formali cõcepti, iſta minor eſt falſa: nam eadem res à parte rei eſt indiſtincta ſecundum rationem formalem conceptus indiſtincti à parte rei, conſideratur verò, vel intelligitur ab intellectu, vt diſtincta, non ſub eadem ratione formali conceptus indiſtincti à parte rei, ſed ſub ratione formali conceptus diſtincti ex parte intellectus, & ita non intelligit rem aliter, quàm ſit ex parte intellectus.

TEXTVS.

Fortè dicet aliquis, negando iſtam diſtinctionem eſſe aliam à diſtinctione ex natura rei: quia illa, quæ diſtinguuntur ratione, diſtinguuntur ex natura rei. Contra

hoc arguitur ſic, ſi hoc eſſet verum, ſequeretur tunc, quod illa, quæ eſſent eadem ex natura rei, eſſent diſtincta ex natura rei; patet: quia formo iſtam propoſitionem: eadem ex natura rei ſunt eadem ex natura rei; ibi eſt diſtinctio rationis, vt prius dictum eſt: quia idem poſitum in ſubiecto diſtinguitur à ſeipſo poſito in prædicato ratione; ſed ſequitur per te, quod iſta diſtinguuntur ex natura rei, ergo illa, quæ ſunt eadem ex natura rei, ſunt diſtincta ex natura rei, quod claudit contradictionem. Et hæc de primo partiali articulo huius ſecundi articuli principalis.

COMMENT. IX.

HOc argumentum reflecti poſſet contra Auctorem: ſimpliciter enim dicere poſſem; quod eadem ratione ſunt diſtincta ratione, formando conſimilem propoſitionem, & dicendo ſic: Eadem ratione ſunt eadem ratione, ſed in iſta, eadem ex natura rei ſunt eadem ex natura rei per Auctorem eſt diſtinctio rationis, ergo & in iſta erit diſtinctio rationis, eadem ratione, ſunt diſtincta ratione: quia ſubiectum poſitum ante copulam diſtinguitur à ſeipſo ratione, prout ponitur poſt copulam à parte prædicati, & per conſequens, quæ ſunt eadem ratione diſtinguuntur ratione, quod includit contradictionem. Sed pro Auctore reſpondetur ſic, quòd aliud eſt loqui in primis intentionibus, quæ ſi ſunt oppoſitæ alijs primis, illas denominare minimè poſſunt: nam iſta eſt falſa, Albedo eſt nigredo, homo eſt aſinus, & ſimiles; & aliud eſt loqui in ſecundis intentionibus, quæ amplo priuilegio gaudent, ita quod oppoſitum poteſt denominare oppoſitum, accipiendo vnum, vt quid, & aliud, vt modus, id eſt, denominatum vt quid, & denominans vt modus: nam iſta eſt vera, genus eſt ſpecies, id eſt, genus, vt quid, eſt ſpecies vt modus, & iſta differentia eſt ſpecies, eodem modo eſt vera, quæ tamen ſunt oppoſitæ intentiones, cum ſint ſpecies diſparatæ vniuerſalis. Sic dicimus ad propoſitum, quòd iſta propoſitio poteſt eſſe vera, eadem ratione vt quid ſunt diſtincta ratione vt modus; quia oppoſitum benè poteſt in ſecundis

Secundæ intentiones oppoſitæ poſſũt ſe inuicẽ denominare.

inten-

Intentionibus de oppoſito prædicari: nam in iſta locutione, eadem ratione ſunt eadem ratione, eſt diſtinctio, & identitas, & illa, quæ ſunt eadem ratione poſſunt benè denominari, & eſſe diſtincta ratione: quia in his oppoſitum de oppoſito denominare contingit; imò accipiendo identitatem rationis vt quid, & diſtinctionem rationis vt modus, non opponuntur, ſicut genus, & ſpecies non ſunt intentiones oppoſitæ, accipiendo vnam, vt quid, & aliam vt modus, vt optimè docet Doctor Subtilis in quæſt. 6. vniuerſalium. Sed in his, quæ ſunt ex natura rei, ſi eſt identitas ex natura rei, non poteſt eſſe diſtinctio ex natura rei, neque eadem ex natura rei poſſunt denominari diſtincta ex natura rei: quia intentiones primæ oppoſitæ non denominãt ſe inuicem; ex quo fit, quod in iſta propoſitione, eadem ex natura rei ſunt eadem ex natura rei, eſt diſtinctio rationis: quia benè ſecunda intentio poteſt denominare primam, in iſta verò, eadem ratione ſunt eadem ratione, eſt diſtinctio rationis, & identitas rationis, nec oppoſitum prædicatur de oppoſito: quia identitas rationis vt quid, & diſtinctio rationis vt modus non opponuntur; & ſic reſponſum eſt ad argumentum, patentque etiam, quæ habet Auctor in iſto articulo minus principali.

Pro cuius tamen ampliori notitia obſeruãdum duxi, quod totum prædicamentum entium rationis, omniaq; in eo contenta à ſe inuicem, & ab alijs prædicamentis ſolum ratione, licet non æqualiter diſtinguuntur. Eſt enim diuiſibilis diſtinctio rationis habens gradus, vt docet Scotus in prædicabilibus, & prædicamentis, & etiam in 5. Meta. & 4. ſent. *Scotus.* Identitas itaque rationis eſt duplex, vna quam diſtinctio rationis deſtruit, quæ ſibi opponitur, & eſt non alietas alicuius quidditatis, aut formalitatis, vel entitatis à ſeipſa concepta per actum rationis; cuius extrema non ſunt duo, niſi per conſiderationem rationis, iuxta quod cõmuniter ſolet dici, identitatem rationis eſſe abſolutiſſimam. *Identitas rõnis duplex.* Alia eſt identitas rationis, quam diſtinctio rationis præſupponit, quæ ſibi non opponitur, & eſt non alietas extremorum, in aliquo conuenientium per actum collatiuum rationis inuicem comparatorum. Vbi pro intelligentia identitatis primo modo dictæ eſt obſeruandum, quod fundamentum identitatis eiuſdem ad ſeipſum eſt vnũ numero, vt egregiè inquit Scotus 5. Meta. *Scotus.* & eſt relatio, eo quod eſt habitudo ad correlatiuum, quod

eſt de ratione relationis, ſiue illud correlatiuum ſit aliud realiter, ſiue non; eſt quoque relatio æquiparantiæ, cum vtrũq; per ſe extremum ſit aliquod nominatum eodem nomine, quod requiritur ad relationem æquiparantiæ, vt ſcribit Scotus in Prædicamentis: idem enim eidem idem, & non eſt relatiuum, ſed eſt ratio referendi idem ſibi ipſi, ideo illa relatio, vt talis, non eſt eadem ſibi, nec diuerſa, ſed eſt ratio, qua idem ſibi eſt idem, vt inquit Scotus 5. Meta. quæſt. 11. eſt quoque relatio rationis: quia eſt omninò rei, in quantum conſideratur, & per conſiderationem alteri comparatur, quod requiritur ad relationem rationis ex Scoto ibidem: derelinquitur namque identitas rationis, quãdo intellectus vtitur vno, vt duobus: ex quibus patet primò, quòd licet ad diſtinctionem rationis requirantur ambo, vel alterum extremorũ eſſe ens rationis, vt patet ex Auctore: ad identitatem tamen rationis illi diſtinctioni oppoſitam ſufficit ambo extrema non eſſe duo, niſi per conſiderationem rationis. Vnde Scotus in Prædicamentis, cap. de ad aliquid quæſt. 1. in ſolutione ſecundi argum. principalis inquit: Relatio dicitur ens rationis, vel quia vtrumque extremum, vel alterum eſt ſolummodo ens rationis, vel quia extrema eius non ſunt duo niſi ſecundum rationis conſiderationem, vt eſt in identitate eiuſdem ad ſeipſum. Secundò, licet identitatis eiuſdem ad ſeipſum, vtrũq; extremum ſit aliquid rationis remotum; tamen fundamentum eſt realis vnitas eſſentialis: prima pars patet, quia de ratione huius, quod eſt idem inquantum idem, eſt aliquid attributum ſibi à ratione, ſicut eſſe lapidis non eſt idem ſibi, niſi per aliquod attributum ſibi ab intellectu, quo mediante erit vt fundamentum, & vt terminus: ſecunda pars declaratur: quia ſi qua vnitas ſit eſſentialis, illa eſt vnitas ſimpliciter, quæ eſt numeralis, hæc autem eſt fundamentum proprium identitatis eiuſdem ad ſeipſum: intantum quod nihil poteſt eſſe fundamentum identitatis eiuſdem ad ſe, quin in quantum tale ſit vnum vnitate numerali; imò ſi eſt vnum alia vnitate, quàm numerali, hoc illi accidit, vt fundat identitatem eiuſdem ad ſeipſum. Tertiò quamuis identitas numeralis ſit relatio realis ratione fundamenti, non eſt tamen relatio realis propriè. Et in hoc ſenſu intelliguntur verba Doctoris Subt. 5. Meta. quæſt. 11. dum inquit: Vbi magis concedenda eſt vnitas, quàm diuerſitas, ibi magis concedenda eſt relatio

Scotus. *Scotus.* *Scotus.* *Scotus.*

realis fundata ſuper illa vnitate, ſed vnitas numeralis, quæ fundat identitatem, eſt maxima, & realis, ergo identitas ſimpliciter eſt maxima, & realis: ſecunda pars declaratur: quia ad relationem realem propriè requiritur extrema ad aliud ſe habere, idem autem numero non poteſt ad aliud ſe habere, quàm ratione, in quantum intellectus ſimpliciter vtitur vno, vt duobus. Quartò, omne idem ſibi ipſi eſt idem per aliquod diuerſum; probatur: per ſe ratio referendi idem ſibi ipſi, eſt alietas, ex hoc quod intellectus aliquid rationis vtrique termino attribuit. Vnde omne idem eſt diuerſo idem ſecundum rationem; ibi enim eſt identitas ſimpliciter, & diuerſitas ſecundum quid, quæ non ſunt oppoſita. Quintò, identitas rationis derelinquitur ab operatione intellectus ſecunda, quæ eſt collatiua, quod probatur: quia talis identitas eſt conſideratio rei, in quantum conſideratur, & per conſiderationem alteri, ſaltem ſecundum rationem comparatur, quę conſideratio eſt collatiua vnius ad aliud: Non enim derelinquitur identitas rationis actu intelligendi ſpectante ad primam operationem intellectus: quia ille non eſt collatiuus, nec actu intelligendi reflexo, ſed derelinquitur per ſecundam intellectus operationem directè, & non reflexè comparantis extrémum ſecundum rationem alteri extremo ſecundum rationem; quando autem reflectitur intellectus intelligendo comparationem vnam, vt obiectum, tunc non cauſatur relatio rationis, ſed conſideratur, & eſt conſideratio logica, vt docet Doctor Subtilis quinto Metaphyſic. quæſt. vndecima. *Scotus*.

Secundò obſeruandum eſt pro intellectu identitatis rationis ſecundo modo, quod cum neceſſe ſit omnia extrema diſtinctionis in aliquo conuenire, aliàs eſſent primò diuerſa, cogimur præter identitatem numeralem, oppoſitam diſtinctioni rationis aſſignare aliam identitatem illi diſtinctioni præſuppoſitam, quæ etiam eſt relatio rationis, non ſolũ, quia extrema ſunt duo per conſiderationem rationis, quod ſufficiebat ad identitatem primo modo; verum etiam, quia vtrũque extremum, vel alterum eſt ens rationis: Ex quibus ſequitur primò, quod prædicatum, & ſubiectum propoſitionis, in qua idem de ſeipſo prædicatur nunquam propriè diſtinguerentur ratione, niſi in aliquo conuenirent: præſupponunt ergo conuenientiam, & identitatem in aliquo, quod neceſſariò, vt ſic, habeat minorem identitatem, & vnitatem

vnitate numerali: conueniunt enim in ente rationis, vel in ſecunda intentione, & hæc identitas eſt rationis non oppoſita diſtinctioni rationis, ſed ab illa præſuppoſita. Et ſi quæratur, in quo conueniunt ens reale, & rationis, inter quæ aſſignata eſt diſtinctio rationis; poſtquam quælibet diſtinctio rationis præſupponit vnam conuenientiam, vel identitatem rationis. Poſſet dici, quòd ambo illa extrema in quantum extrema illius diſtinctionis præſupponunt conuenientiam eorum in ente, quod eſt obiectum intellectus; quod ſecundum Bonetum, qui ponit ens vniuocum ad ens reale, & rationis, eſſet conceptus entis in communi, ſed quia poſitio Boneti communiter in via Scoti non admittitur, Dicimus, quod conueniunt adhuc in ente, quod eſt obiectũ intellectus, ad quod etiam reducitur ens rationis per quandam attributionẽ, non ſicut pars ſubiectiua, ſed ſicut ens ſecundum quid enti ſimpliciter, & diminutum perfecto, & negationes, & priuationes, vt habetur 4. Meta. ſecundò ſequitur, quòd licet omnis identitas eiuſdẽ ad ſeipſum ſit identitas rationis, non tamen omnis identitas rationis eſt eiuſdẽ ad ſeipſum, vt patet ex dictis.

Bonetus.

SECVNDVS ARTICVLVS

MINVS PRINCIPALIS.

TEXTVS.

QVantum ad ſecundum articulum, qui eſt de identitate ex natura rei, & eius diſtinctione, ſunt aliqua notanda. Primò eſt notandum, quòd res, & ens, quantum ad præſens ſpectat, conſideratur dupliciter: primo modo pro omni poſitiuo, quod ex natura rei eſt extra nihil, & iſto modo, modi intrinſeci, & differentiæ vltimæ dicuntur res, vel ens: alio modo magis ſtrictè pro illo, quod eſt præciſè ens, vel res quidditatiuè, & ſic ens, vel res dicitur præciſè de Deo, & creatura, de abſoluto, & reſpectiuo, & de illis, quæ ſunt in recta linea prædicamentali,

& de

& de materia, & forma, vt dictum eſt ſuperius ex intentione Scoti, & iſto modo nec paßiones entis, nec modi intrinſeci, nec differentiæ vltimæ dicuntur res, vel ens, ſed ſolum dicuntur aliquid rei, & non res, ſecundo modo capiendo rem.

COMMENT. I.

EXplicata diſtinctione, ac identitate rationis, nunc explicat Auctor identitatem, ac diſtinctionem ex natura rei, pro cuius explicatione nonnulla notabilia præmittit, quemadmodum fecit in ſuperiori articulo. Pro ampliori tamen intelligentia primi notabilis obſeruandum eſt ex Doctore Subtili quæſt. 3. quolib. artic. 1. quod res capitur tripliciter, id eſt communiſſimè, communiter, & ſtrictiſſimè; communiſſimè autem accipitur, prout diſtinguitur contra nihil; vnde ſciendum eſt, quòd nihil dupliciter ſumitur, vno modo illud dicitur nihil, & veriſſimè, quod includit contradictionem, vt hominem eſſe aſinum, & vt ſic, nihil excludit omne extra intellectum, & in intellectu, quod enim eſt ſic includens contradictionem, ſicut non poteſt eſſe extra animam, ita non poteſt eſſe intelligibile, nec aliquod ens in anima: quia nunquam contradictorium cum contradictorio conſtituit vnum intelligibile, vel aliquod ens in anima: neque ſicut obiectum cum obiecto, neque ſicut modus cum obiecto. Alio modo illud dicitur nihil, quod nec eſt, nec eſſe poteſt ens extra animam, & illo modo entia rationis, ſiue intentiones ſecundæ dicuntur nihil: quia nec habent, nec habere poſſunt eſſe extra animam, habent tamen eſſe in anima obiectiuè, & de tali, quod illo modo eſt nihil, benè poteſt eſſe ſcientia: logica enim eſt ſcientia, & eſt de ſecundis intentionibus adiunctis primis; de illo autem, quod eſt nihil primo modo, non poteſt eſſe ſcientia, vt de Chymera, & Hyrcoceruo: nam hæc, quæ contradictionem includunt, intelligi nequeunt intellectu non errante, vel intellectione aſſenſiua, & iudicatiua, ſicut notitia quid rei, benè tamen intelligi poſſunt intellectu errante intellectione apprehenſiua, & notitia quid nominis: vnum tamen obſeruandũ eſt, quòd quando diximus, quod ea, quæ ſunt nihil ſecũdo modo, non poſſunt eſſe extra animam

Res tripliciter capitur.

Nihil ſumitur dupliciter.

animam, quod hoc intelligendum eſt de eſſe obiectiuo, & non ſubiectiuo: nam ſecundæ intentiones habent eſſe extra animam ſubiectiuè, quia ſubiectantur in re, vt egregiè docet Scotus in vniuerſalibus quæſt. 9. vel non habent eſſe in re extra animam, vt rem conſiderat metaphyſicus, nimirum in eſſe quidditatiuo, vel vt rem conſiderat Philoſophus, ſcilicet ſecundum eſſe materiale; ſunt tamen in re, vt rem conſiderat logicus, ſcilicet ſecundum eſſe cognitum; & ideo ſecundæ intentiones habēt eſſe in intellectu mediatè: quia ſunt in re, quæ habet eſſe in intellectu immediatè, & per conſequens non habent eſſe præcisè extra intellectum, ſed quidquid ſit de hoc, ſatis eſt, quod res primo modo communiſſimè accepta, ſumitur, vt ſe extendit ad omne id, quod diſtinguitur contra nihil, ſiue contra nihil, quod implicat contradictionem, ſiue in anima, ſiue extra animam, ſiue contra nihil, quod implicat contradictionem, quod ſit ſolum extra animam; & iſta res, vel ens hoc modo acceptum, extendit ſe ad quodcunque, quod non includit contradictionem, ſiue ſit ens rationis, hoc eſt præcisè habens eſſe in intellectu conſiderante; ſiue ſit ens reale habens aliquam entitatem extra conſiderationem intellectus. Secundo modo res accipitur communiter, vt ſcilicet diſtinguitur contra modum rei, & circumſtantiam rei, & ſic ſolùm prædicata abſoluta, quæ dicunt rem, & non circumſtantiam rei, ſunt res; alia prædicata, & circumſtantiæ rei non ſunt res, & iſto modo dicimus, quòd illa, quę important habitudinem, & reſpectus, non ſunt res, & ens, & ita ens, & res hoc modo conuertuntur cum abſoluto, & ſic ſubſtantia, quantitas, & qualitas dicuntur res, & ens, cætera verò ſeptem prædicamenta dicuntur aliquid, & hoc modo loquitur Boetius lib. de Trinita. cap. 10. dum dicit, patet, quæ ſit differentia prædicationum: quia alię quidem rem monſtrant, aliæ quaſi circumſtantiam rei: quia iſta prædicantur ſic, quod ſecundum ſe rem aliquam monſtrant, illa verò vt non eſſe, ſed potius extrinſecus aliquid apponunt: vbi vult, quòd illa, quæ important habitudines, & reſpectus, non prædicant eſſe, iſto modo ſumendo eſſe, ſed ſolum circumſtantiam, & modum entis, vnde habitudines ipſas, circumſtantias appellat. Ex his ſequuntur tria corollaria, primum, quod hoc nomen ens in hoc ſecundo ſenſu acceptum, dicit præcisè aliquod ens abſolutum, diſtinctum

Res communiter ſumpta quomodo accipiatur.

Boetius.

contra

contra circumſtantiam, ſiue modum, qui dicit habitudinem vnius ad alterum: ſequitur ſecundò, quòd nullus reſpectus, ſiue intrinſecus, ſiue extrinſecus adueniens, eſt res, communiter ſumpta: ſequitur tertiò, quòd nulla res de genere relationis, actionis, paſſionis, ſitus, habitus, vbi, quando, eſt res communiter ſumpta, licet quælibet illarum ſit res communiſſimè accepta: tertio modo ſumitur res ſtrictiſſimè, vt diſtinguitur contra omne illud, cui primò non conuenit eſſe ſimpliciter, & per ſe; & ſic ſola ſubſtantia eſt res; accidentia verò ſunt aliquid rei, eo modo quo loquitur Ariſtoteles de ente 7. Metaphyſ. tex. comm. 2. vbi vult, quòd accidentia non ſunt entia, niſi quia entis, cui per ſe, & primò competit eſſe, quod quidem ens eſt ſubſtantia; nec eſt intelligendum, quòd inhærentia ſit de eſſentia accidentis, vt optimè docet Scotus in 4. ſent. diſtin. 12. quæſt. 1. & 7. Meta. quæſt. 1. quoniam ly eo quod, vel ly in quantum non denotat ſemper cauſam formalem, ſed importat, vel importare poteſt omnem cauſam ſcilicet, & formalem, & materialem, & efficientem, & finalem: nam quando dicitur, ego ſum homo, eo quod ſum à patre meo, ly eo quod non poteſt denotare niſi cauſam efficientem; quia non ſum formaliter homo patre meo, ſed humanitate; ita in iſta, accidentia ſunt entia, eo quod taliter entis, ly eo quod denotat tantum cauſam efficientem, ita quod eſt ſenſus, Accidentia non ſunt entia, neque eſſent vnquam, niſi quia à ſubſtantia cauſantur, & ſic eſt vera: nam accidentia non eſſent, niſi ſubſtantia eſſet, ſicut etiam loquitur Ariſt. in eodem 7. Meta. tex. comm. 14. vbi vult, quòd qualitas, & cætera accidentia non ſunt entia niſi eo modo, quo Logici dicũt, non ens eſſe ens; ſic etiam accidentia non ſunt entia, cui per ſe primò competat eſſe, ſed ſunt huius entis: vbi eſt obſeruandum, quod dicere, non ens eſſe ens, ſimpliciter eſt falſa; ſed verum eſt dicere, non ens eſſe ens ſecundum quid, & negatiuè, ſicut dicimus, qualitatem eſſe ens ſecundum quid, & non ſimpliciter: illud tamen dictum Philoſophi non eſt omninò ſimile, ſcilicet, quòd ſicut Logici dicunt, non ens eſſe ens, id eſt, ſecundas intentiones, quæ ſunt non entia, ſimpliciter eſſe entia ſecundum quid; ita qualitas ſit ens, & non aliter: exempla enim ponimus, non quod ita ſint, ſed intelligit, quòd ſicut non ens, i. ſecunda intentio, eſt ens non ſimpliciter, ſed ſecundum quid per comparationem ad primam

Res ſumpta ſtrictiſſimè quid ſit.

Ariſt.

Eo quod importare põt omne genus cauſæ.

Ariſt.

Quomodo dici poſſit non ens eſſe ens.

inten-

intentionem, ita qualitas non eſt ens ſimpliciter, quod ens ſcilicet eſt ſubſtantia; eſt tamen ens ſecundum quid per comparationem ad ſubſtãtiam, licet in ſe ſit verè ens, & abſolutè: Ex quo concludimus, quòd ens acceptum iſto tertio modo, eſt ens reale, & ex natura rei, & ens abſolutum, & per ſe ens, & ſic apparet, quomodo ſumatur ens, & res.

Secundò obſeruandum eſt, quòd Auctor dicit in litera, quod ens ſecundo modo, videlicet pro illo, quod eſt ens quidditatiuè prædicatur in quid de Deo, & creatura, abſoluto, & reſpectiuo, & de materia, & forma. Hoc in loco expoſitores, vt Antonius Tromb. & Ioannes mouent aliquas difficultates: difficultas, quam hic mouet Antonius eſt, quòd ſi ens dicitur quidditatiuè de abſoluto, & reſpectiuo, quod tunc decem genera non erunt generaliſſima, quam difficultatem ipſi ſupra ſoluimus, vt ipſe etiam hic ſoluit: tamen ad illud de 7.Meta.quæſt.1.in Scoto de inhærentia, nos diximus cum Mauritio, quòd Scotus ibi loquitur ad hominem, & arguit D.Thomam, & alios per eorum principia. At Trombeta hic aliter reſpondet, nimirum, quòd poſita illa hypotheſi, quod inhærentia ſit de eſſentia accidentis, ſiue abſoluti, ſiue reſpectiui, tunc hoc, quod dico inhærens, eſſet genus ad accidentia: quia diceretur in quid de omnibus iſtis, vt quoddam commune ad omnia iſta, & neceſſariò importaret naturam limitatam, & finitam: quia inhærens neceſſariò eſt dependens, & per conſequens finitum, ergo nihil prohibet ipſum eſſe genus.

Contra Trõbetam. Sed contrà, videtur etiam, quod hoc ſequatur ad Scoti poſitionem: quia inhærentia aptitudinalis eſt paſſio accidentis denominatiuè ſumpti; ſed omnis paſſio inſequitur aliqđ ſubiectum, cui per ſe, & primò competit, & maximè quando talis paſſio eſt eiuſdem rationis in multis, ſicut eſt in propoſito; quod dico propter intelligibilitatem, quæ eſt paſſio primarum, & ſecundarum intentionum, & tamen non conuenit eis per aliquam naturam communem, tenendo entis æquiuocationem ad ens reale, & rationis, & ideo intelligibilitas non eſt eiuſdem rationis in illis: quia primis per ſe, ſecundis verò per aliud ineſt, ſecundum vnum modum dicendi de intelligibilitate ſecundarum intentionum, quem tamen non ſequor, vt dixi in expoſitione quæſtionis 5.vniuerſalium Doctoris Subtilis: & ideo huiuſmodi paſſio non requirit

quirit vnum ſubiectum, cui per ſe, & primò competat, quod ſit commune omnibus intelligibilibus: at inhærentia requirit aliquam naturam, quæ ſit omnibus accidentibus communis, cui naturæ paſſio illa primò, & per ſe inſit, & talis natura cum prędicetur in quid de omnibus accidentibus, erit neceſſariò genus ad illa, de quibus predicetur in quid; patet: quia cuius paſſio per ſe ſecundo modo prædicatur de aliquo, per ſe primo modo prædicatur de illo illius paſſionis ſubiectum, ſed inhærentia prædicatur per ſe ſecundo modo de omnibus accidentibus, ergo ſubiectum inhærentiæ prędicabitur per ſe primo modo, & ita erit genus.

Ad hanc difficultatem reſpondet Trombeta, quòd inhærentia ſecundum Scotum eſt in aliquo determinato genere, tanquam ſpecies, cum ſit reſpectus extrinſecus adueniens, & ex hoc reſpondet, quòd ſi inhærens eſt commune ad nouem genera, eſt tantum commune per denominationem, & non eſt inconueniens, quòd aliquod vnius generis denominet aliquid alterius, & ſic euaditur, ꝙ ſit genus ad nouē genera. *Tromb.*

Sed contrà. Inhærentia eſt paſſio accidentis, & paſſio non poteſt eſſe ſpecies, cum non ſit per ſe, & directè in genere. Ad hoc ipſe reſpondet, quòd oportet probare, quòd paſſio, vt diſtinguitur formaliter à ſubiecto, non poſſit eſſe ſpecies alicuius generis, licet paſſio, vt eſt identicè eadem, non poſſit diſtinctè eſſe ſpecies in genere; tamen dimittens iſtā difficultatem, reſpondet, quòd inhærentia, ſiue ponatur pertinere ad genus actionis, ſiue paſſionis, vt videtur dicere Scotus in 4. diſtin. 12. quæſt. 1. & paſſio: & cum dicitur, quòd conſequitur aliquam rationem communem, concedit, & dicit, ꝙ eſt natura actionis, vel paſſionis: & cum infertur, ergo iſta natura erit communis decem generibus, concedit, quòd erit communis denominatiuè, ſed non quidditatiuè, & tale commune eſt actio, vel paſſio, & ſic nihil mali ſequitur. Sed iſta reſponſio non videtur ad mentem Doctoris Subtilis: quia Scotus in 4. diſt. 12. quæſt. 1. dum dicit, quòd inhærentia eſt in aliquo determinato genere tanquam ſpecies, loquitur de inhærentia actuali, vt optimè ibi Tataretus exponit: nec vnquam concederet Scotus, nec Scotiſtæ, paſſionem aliquam eſſe ſpeciem, vt ſubtili ſpeculatione deducit Ioannes Canonicus 1. Phyſicorum quęſt. 1. art. vltimo, & Ioannes Anglicus in expoſitione quæſt. 6. vniuerſalium Doctoris Subtilis: imò omnes

Scotus. *Scotus. Contra Trõbetam. Pet. Tataretus. Ioan. Canonicus. Ioan. Anglicus.*

Paſſiones nõ ſunt ſpecies ſecundũ Scotum.

omnes Scotiſtæ dicunt, quòd propriæ paſſiones ſunt in eodem prædicamento reductiuè, & indirectè, in quo ponitur eius ſubiectum, cum paſſio, & ſubiectum ſint idem realiter; & prædicamenta ſecũdum Scotum 5. Meta. quæſt. 6. ſint realiter diſtincta: quod autem inhærentia aptitudinalis in nullo ſit prædicamento per ſe, & directè, ſed tantum reductiuè in eodem prædicamento, in quo eſt eius ſubiectum, expreſsè docet de mente Scoti Ioannes Canonicus primo Phyſicor. quæſtione quarta, articulo primo, concluſione ſecunda. Ideo aliter eſt reſpondendum ad argumentum, ſicut reſponſum fuit ſupra, nimirum, quod Scotus ibi loquitur ad hominem; & ad aliud argumentum dico ſecundum Franciſcum de Mayr. quòd illa propoſitio, quod conuenit pluribus, & non vni per alterum, competit eis per aliquam naturam cõmunem, cui per ſe, & primò illa paſſio conuenit: non eſt vera, niſi in paſſionibus limitatis, & ſpecificis, non autem tranſcendentibus, & ſic ſecundum ipſum inhærentia eſt paſſio tranſcendens, & hæc eſt ſatis bona ſolutio.

Frãc. Mayr.

Trombeta.

Aliam difficultatem tangit Trombeta ſuper illud verbum Auctoris, conſimiliter prædicatur ens de materia, & forma quidditatiuè; quæ difficultas eſt talis. Doctor Subtilis 2. ſent. diſtin. 12. quæſt. 1. habet, quod materia, & forma ſunt primò diuerſa; ſed quæ ſunt primò diuerſa, nihil includunt quidditatiuè, ergo &c.

Ad hanc difficultatem reſpondet ipſe, & volens tollere contradictionem ex primo ſent. diſt. 3. quęſt. 3. in qua Scotus dicit, quòd ens prædicatur quidditatiuè de materia, & forma, inquit, quòd materia, & forma poſſunt capi pro ſuis realitatibus vltimis, hoc eſt, pro ſuis eſſentijs ſimpliciſſimis, id eſt, materia prima, vt eſt pura, & nuda materia, ſeu potentia, & nullo modo compoſita ex aliqua forma ſibi aduenienteſ; ſimiliter forma pro ſua ſimplici actualitate, vt non eſt aliquo modo forma compoſita, eo modo, quo loquitur Comment. primo Phyſic. comm. 1. vbi inquit, quę ſunt præter materiam primam, & vltimam formam, ſunt materiæ cõpoſitæ, & formæ compoſitæ; alio modo poſſunt ſumi iſta duo, ſcilicet materia, & forma pro eſſentijs compoſitis ex vtriuſque realitate, ſi primo modo, ens non prædicatur de ipſis quidditatiuè, ſed ſunt primò diuerſa, vt inquit Scotus in ſecũdo vbi ſupra. Si verò accipiantur ſecundo modo, ſic eis non repugnat habere

Materia, & forma dupliciter ſumi poſſunt.

Auerroes.

bere aliquod commune quidditatiuè, quod eſt ens. Sed hęc ſolutio, & conciliatio (vt dicit de Vallonis, & benè) non eſt ad mentem Scoti: quia Scotus in primo non loquitur de cō-poſitione, ſed de partibus eſſentialibus: inquit enim: Ens ſufficienter diuiditur tanquam in illa, quæ includunt quidditatiuè ipſum in ens creatum, & in decem genera, & in partes eſſentiales decem generum; ecce quod non loquitur Scotus de materia, & forma, vt ſunt compoſitæ, ſicut eſt homo, & animal, ſed vt ſunt partes eſſentiales decem generum, imò partes eſſentiales decem generum, vt ſunt actus, & potentia, nullo modo ſunt compoſitæ. Aliter igitur dicendum eſt ad hanc difficultatem, vt ſupra nos diximus in primo articulo, quod, ſcilicet, ſunt primò diuerſa in realitate, non in conceptu, phyſicè, non metaphyſicè, quęre ibi. Poſſet etiam dici, quòd ſunt primo diuerſa in cauſando: quia materia materiat, & forma informat. Sed ex hoc dicto Scot. in 1. diſtin. 3. quæſt. 3. vbi dicit, quòd ens ſufficienter diuiditur &c. oritur difficultas contra Auctorem: quia ibi Scotus vult, quòd ens diuidatur in increatum, & creatum, hoc eſt in decem genera, & in partes eſſentiales decem generum, & quod non habeat plura diuidentia quidditatiuè, quàm iſta; & Auctor hic vult, quòd ens quidditatiuè includatur in abſoluto, & reſpectiuo, de quibus Scotus loquens de ſufficienti entis diuiſione, non meminit. Præterea Scotus 8. diſtin. 1. quæſt. 2. vult, quòd prima diuiſio entis finiti in quidditates ſit in decem genera, & hoc idem docet Antonius Andreas 5. Meta. quęſt. 7. vbi inquit, quòd diuiſio entis in decem prædicamenta eſt prima, nec eſt alia bimembris, aut trimembris prior ea. Ad hanc difficultatem dico, quòd Scotus ſufficienter aſſignauit diuiſionem entis in Deum, & in illa, quæ ſunt limitata, quæ eſt diuiſio quidditatiua per Deum præciſè. Auctor verò diuidit ens ampliori diuiſione in ſuas quidditates, quæ complexus eſt entis diuiſionem in Deum, & decem genera, & in illa, quæ ſunt illimitata, velut ſunt abſolutum, quod conuenit Deo, & tribus prædicamentis, & reſpectiuū, quod conuenit creaturæ, & Deo. Ad aliud dico verum eſſe, quòd prima diuiſio entis, quando deſcendit in limitata, eſt in decem genera, ſed quando deſcendit in limitata, & illimitata, eſt per abſolutum, & reſpectiuum, & in decem genera. Et ſi dicatur, quòd Scotus 7. Meta. quæſt. 1. vult, quòd non eſt conceptus

Io. Vallonis contra Trōbetam.

Scotus.

Scotus.

Ant. Andr.

ceptus

ceptus inferior conceptu entis, dictus in quid de ipſis generaliſſimis. Dico, quòd non datur inter ens, & decem genera conceptus in quid, qui nimirum ſit præcisè limitatus, aut præcisè illimitatus, ſed benè poteſt dari commune tranſcendens ad illimitatum, & limitatum, ſicut abſolutum, & reſpectiuum: Vel dicatur, ſicut dicit ibi Mauritius in ſuis caſtigationibus, quod Doctor loquitur ad hominem. Quomodo autem ens dicatur quidditatiuè, obſeruandum eſt, quòd illud eſt ens quidditatiuè, in cuius conceptu formali includitur ratio entis; illud autem eſt ens denominatiuè, in cuius conceptu ens quidditatiuè haud includitur; ſed tantum includitur in eo per modum adiacentis, & denominantis; ratio primi dicti eſt: quia prædicari quidditatiuè de aliquo, eſt prædicare ipſius eſſentiam per modum eſſentiæ, ſic, quod ratio prædicati, ſiue conceptus includatur in ratione, ſeu conceptu ſubiecti, eo modo, quo animal dicitur prædicari quidditatiuè de homine. Ratio ſecundi dicti eſt: quia animal prædicatur de rationali ſolum per modum denominantis, & tamen ratio animalis non includitur in rationali: quia ſemper genus eſt extra conceptum formalem differentiæ; animal tamen ſic prædicatur de rationali: quia eſt ſibi idem realiter; & eſt eadem res, licet formaliter diſtinguatur: ex quo elicitur regula generalis talis, quod, Quotieſcunque aliquod prædicatum dicitur de aliquo ſubiecto, & ratio, ſiue conceptus prædicati includitur formaliter in ratione ſubiecti, illud prædicatum dicitur quidditatiuè de illo ſubiecto: ſi autem ratio prædicati ſit extra conceptum formalem ſubiecti, licet ſit idem realiter cum ſubiecto, dicitur de illo tantum denominatiuè: ex quo ſequitur illud, quod dicit Auctor in litera, ſcilicet, quod ens prædicatur quidditatiuè de Deo, & creatura, abſoluto, & reſpectiuo; de decem generibus, & de ijs, quæ directè ſunt in genere, & de materia, & forma: de alijs verò, ſcilicet, de paſſionibus entis, vltimis differentijs, modis intrinſecis, dicitur tantum denominatiuè, & hoc à nobis ſatis diffusè fuit expoſitum.

Regula generalis.

TEXTVS.

TEXTVS.

PRo iſtis aſſignatur vna Regula generalis, ſcilicet, quandocunque aliqua ſic ſe habent, quod vnum eſt ens, vel res propriè accipiendo rem, & aliud eſt aliquid rei eius præciſè, non ſunt omnibus modis idem; iſta regula patet per iſtud principium commune: quando aliqua ſic ſe habent, quod aliquid competit vni ex natura rei, quod non competit alteri, talia diſtinguuntur, & ſi non realiter, ſaltem aliqua alia diſtinctione, & ſic non ſunt omnibus modis idem.

COMMENT. II.

HAec regula eſt de ſe ſatis clara: humanitas enim in Socrate, & ſua hæcceitas non ſunt omnibus modis idem: quia humanitas eſt ens, & res propriè, ſcilicet quidditatiuè; hæcceitas autem eſt tantum aliquid eius, & non eſt ens quidditatiuè; ſic etiam patet de ſubiecto, & eius propria paſſione. Sed contra hanc regulam Auctoris eſt vna difficultas: quia ſi hoc dictum Auctoris eſt verũ, ſequitur, quod eſt alia via inueſtigandi hanc diſtinctionem ex natura rei, quàm per oppoſita, quod eſt contra omnes Scotiſtas, & contra Authorem ipſum infra articulo vltimo: quoniam ens, & modus entis non ſunt oppoſita, & tamen ſunt diſtincta ex natura rei per iſtam regulam. Dico, quòd ens, & modus entis ſunt aliquo modo oppoſita: quia de re propriè verificatur vnum oppoſitum, & aliud de ſuo modo, & ita ſunt fundamenta oppoſitionis; nam de humanitate dicitur, quod eſt ens quidditatiuè, & de hæcceitate, quod non eſt ens quidditatiuè, & ita aliqualiter opponuntur.

TEXTVS.

SEcundò notandum, quòd in diuinis quadrupla eſt differentia non identitatis: prima eſt inter quidditatem,

ſeu eſſentiam, & modum intrinſecum, & etiam inter ipſos modos intrinſecos: Secunda eſt inter attributa, ſcilicet, inter ſcientiam, & ſapientiam; ſimiliter inter intellectum, & voluntatem, ſi fas eſt attributa nominari: quia 26. diſt. 1. ſent. dicit Doctor, quòd intellectus, & voluntas non ſunt propriè attributa, ſicut bonitas, & iuſtitia, ſimiliter inter intellectionem, & volitionem: Tertia eſt inter notiones, id eſt, inter ſpirare, & dicere: quia dicere eſt reſpectus patris ad filium, & ſpirare, patris, & filij ad ſpiritum ſanctum: Quarta eſt inter eſſentiam, & relationes, & etiam inter eſſentiam, & attributa; & poſſet addi quinta, quæ eſt inter conſtituta, & conſtituentia.

COMMENT. III.

Modi intrinſeci in diuinis q ſint.

PRo intelligentia non identitatis inter quidditatem, & modum, obſeruandum eſt, quod modi intrinſeci in diuinis ſunt iſti, infinitas intenſiua, neceſſitas, exiſtentia ſecundum aliquos, & æternitas: qui modi, quomodo ſint modi intrinſeci, inferius declarabitur; diſtinctio autem quæ eſt inter iſtos modos non ſolum minima eſt in ordine ad eſſentiã, verum etiam comparando vnum ad alium; eſt minima inquam: quia iſti modi ſunt idem realiter, & etiam formaliter cum eſſentia diuina, ſaltem negatiuè: quia nullam diſtinctam formalitatem ab eſſentia habent, quod inferius magis illuſtrabitur, quando explicabimus, quomodo modus ſit formaliter idem cum re, cuius eſt modus.

Attributũ poteſt ſumi quatuor modis.

Secundò eſt obſeruandum pro notitia ſecundæ non identitatis, præter ea, quæ diximus ſupra de attributis, quod attributum quatuor modis poteſt ſumi, vno modo pro omni prędicato, quod conuenit alicui quidditatiuè, & hoc modo intelligitur illa regula: quandocunque aliqua ſunt idem, quicquid attribuitur vni, attribuitur & alteri, & iſto modo omnia quidditatiua, nimirum, ſpiritus, ſubſtantia, & ens attributa quidditatiua appellari poſſunt: ſecundo modo accipitur attributum propriè, & ſic ſumitur pro omni perfectione ſecundaria,

cundaria, quæ non eſt quidditatiua, ſicut ſunt infinitas, neceſſitas, & huiuſmodi: quæ omnia tanquam per ſe paſſiones attribuuntur ſubiecto, id eſt, eſſentiæ diuinæ, de qua prædicantur, & de ea demonſtrabilia ſunt: tertio modo accipitur adhuc magis propriè, non pro quacunque perfectione ſecundaria, ſed pro illis tantum, quæ ex creaturis Deo attribuuntur, omnibus imperfectionibus ſemotis, quas habent, vt ſunt in creaturis: nulla enim reperitur in quibuſcunque creaturis perfectio ſimpliciter, quæ non habeat aliquam annexam imperfectionem; & hoc modo infinitas, & neceſſitas non ſunt attributa: quarto modo ſumitur attributum nō propriè, ſed appropriatè, & iſto modo patri potentia, filio ſapientia, ſpirituique ſancto bonitas attribuitur. Nam potentia, ſapientia, & bonitas tribus perſonis æqualiter conueniunt; quia omnipotens pater, omnipotens filius, omnipotens ſpiritus ſanctus, ſapiens pater, ſapiens filius, ſapiens ſpiritus ſanctus, bonus pater, bonus filius, bonus ſpiritus ſanctus, diſtinctis autem appropriantur perſonis duplici de cauſa; quarum prima eſt: quia filius ex natura ſuæ productionis eſt notitia declaratiua: quia producitur per memoriam, ex qua talis notitia exprimitur: ſimiliter ſpiritus ſanctus producitur à patre, & filio per actum voluntatis, vel magis per voluntatem fœcundam, cuius obiectum eſt ſummum bonum: & ideo filio attribuitur ſapientia, & ſpiritui ſancto bonitas; pater verò, quia eſt principium totius Trinitatis, vt inquit D. Auguſtin. lib. 1. de Trinitate, ſibi appropriat potentiam. Secunda ratio eſt propter hæreſes, & errores excludendos: Aliqui enim hæretici falsò credebant, filium non eſſe æque ſapientem cum patre: quia iuuenes imprudentiores ſunt ſenibus, iuxta illud dictum Iob cap... In antiquis eſt prudentia, & in longo tempore ſapientia: Vnde iuuenes à Platone propter inexperientiam à regimine Reipublicæ excluduntur, & ideo Theologi; ne filius eſſe ſine ſapientia perperam crederetur, ei ſapientiam attribuunt: ſimiliter: quia patres ſunt filijs ſeniores, & per conſequens imbecilliores, ad excludendum hunc errorem, patri potentiam attribuunt: & quia communiter ſpiritui impetus, & malignitas attribuitur, ideo ne hoc de ſpiritu ſancto tertia in diuinis perſona exiſtimaretur, ſpiritui ergo ſancto bonitas, & clementia appropriatur, licet (vt diximus) omnia iſta attributa ſint æqualiter in tribus perſonis.

Cur patri potentia, filio ſapientia, & ſpiritui ſancto bonitas attribuātur.

Iob.

Plato.

Sed quoniam hic Auctor dubitat de intellectu,& voluntate, an ſint attributa; Ideo tertiò eſt obſeruandum, quod intellectus ſecundum doctrinam Doctoris Subtilis capitur dupliciter; vno modo prout dicitur ab intellectu, vel potentia intellectiua, vt intellectuale dicatur ipſum intelligere, & ſic eſt quædam aptitudo conſequens naturam habentem intellectum, & dicit actum ſecundum in Deo,& ſic eſt attributum: quia transfertur ex creaturis ad Deum: alio modo ſumitur intellectuale pro natura habente in ſe vnde ſibi conueniat intellectualitas pro actu ſecundo, vel aptitudine, & ſic dicit actum primum, ſcilicet naturam talem, & ſic eſt de eſſentia naturæ natæ intelligere, & iſto modo intellectus,& voluntas accipiuntur pro natura, vel entitate intellectuali, vel volente, ad quam immediatè ſuo modo pullulat intellectus,& voluntas, ſicut dicimus, quod anima eſt natura, ſiue entitas intellectualis includens ſuo modo intellectum,& voluntatem, quæ anima propriè eſt de eſſentia hominis, non intellectus, & voluntas; ſic in propoſito ens intellectuale eſt de eſſentia Dei, & primaria perfectio quidditatiua, pertinens ad primũ modum dicendi per ſe, nec eſt attributum, niſi accipiendo attributum primo modo.

Intellectus capitur dupliciter.

Pro intelligentia non identitatis, quæ eſt inter notiones, obſeruandum eſt, præter ea, quæ diximus ſupra de notionibus, quod dicere eſt producere per modum intellectus; ſpirare verò per modum voluntatis, ita quod productio proueniens ex actu intellectus, ſiue in Deo, ſiue in creaturis appellatur dictio actiua, & reſpectus paſſiuus in actu intelligendi, correſpondens dictioni actiuę appellatur dictio paſſiua; productio verò proueniens à voluntate, appellatur ſpiratio actiua, & reſpectus paſſiuus in actu volendi correſpondens actiuæ ſpirationi, dicitur ſpiratio paſſiua; ex quo ſequitur, quod cum pater in diuinis producat filium per intellectum, dicit filium, id eſt, dicit Verbum, quod idem eſt, quod producere Verbum, & cum pater, & filius producant ſpiritum ſanctum per voluntatẽ, ambo dicuntur ſpirare ſpiritũ ſanctum, ex quo apparet, quomodo eſt diſtinctio inter iſtas notiones, & inter eſſentiam, & notiones, & etiam inter attributa: eſt enim ibi diſtinctio formalis, ſiue ex natura rei, vt diffusè videbimus infra in iſto articulo, & in ſequenti de diſtinctione formali.

Quid ſit dicere, quidve ſpirare.

Pro completa notitia nominum, quæ de Deo dicuntur, præter

Nominum, quæ dicũtur de Deo ſub propria rõne triplex eſt differentia.

Nomina eſſentialia in diuinis ſunt ĩ triplici differentia.

Nomina notionalia in diuinis, quæ ſint.

Relationes ſunt quatuor in diuinis.

præter ea, quæ diximus ſupra articulo primò, duo obſeruanda ſunt, primo obſeruandũ eſt, quòd nominum, quę de Deo dicuntur ſub propria ratione, triplex reperitur differentia: quædam enim ſunt eſſentialia, quædam perſonalia, & quędã notionalia: eſſentialia ſunt, vt trinitas, deitas, & ſimilia: perſonália ſunt in duplici differentia, nam quædam ſunt communia, & quædam propria: communia ſunt, quæ de omnibus perſonis in plurali, & de qualibet earum in ſingulari dicuntur, vt perſona, ſuppoſitum, hypoſtaſis, & huiuſmodi: quædam verò ſunt, quæ non dicuntur de omnibus, ſed tantum de duabus, vt ſpirator, quòd præcisè competit patri, & filio in diuinis: quoniam ambo ſpiritum ſanctum ſpirant; & iſte terminus ſpiritus ſanctus, procedens, tantum competit ſpiritui ſancto. Nomina verò perſonalia ſunt, pater, filius, & ſpiritus ſanctus, ſiue donum: Nomina etiam eſſentialia ſunt in triplici diſcrimine: nam quædam ſunt per modum ſubſtãtiæ, vt Deus, eſſentia, ſubſtantia, ſpiritus, ens, & ſimilia: quędam per modum quantitatis, vt immenſus, æternus, & huiuſmodi: quædam per modum qualitatis, vt ſapientia, ſcientia, bonitas, & ſimilia. Nomina notionalia ſunt, paternitas, innaſcibilitas, filiatio, communis ſpiratio, & proceſſio, ſiue ſpiratio actiua, & paſſiua: duæ primæ notiones, ſcilicet paternitas, & innaſcibilitas ſunt patris, non filij: tertia filij: quarta patris, & filij; & quinta ſpiritus ſancti; vnde tres ſunt proprietates perſonales propriè loquendo, paternitas, filiatio, & proceſſio, ſiue ſpiratio paſſiua: perſonalis enim proprietas, ea appellatur, quæ vni ſoli perſonæ conuenit, & eam ab omni alia perſona realiter diſtinguit. Relationes ſunt quatuor; prima eſt patris ad filium, ſcilicet paternitas: ſecunda eſt filij ad patrem, ſcilicet filiatio: tertia eſt patris, & filij ad ſpiritum ſanctum, ſcilicet ſpiratio actiua: quarta ſpiritus ſancti ad patrem & filium, videlicet ſpiratio paſſiua: ex quo ſequitur, quòd omnis [redacted] relatio, ſed non è conuerſo: nam iſta notio innaſcibilitas, quæ patri conuenit, non dicitur ad aliquid, eo quod pater à nullo eſt.

Notiones in diuinis multa habẽt nomina.

Secundò obſeruandum eſt, quòd notiones multa habent nomina: dicuntur enim notiones, eo quia perſonas notificant: diſtinctiones ſæpe vocantur; quia perſonas diſtinguunt; relationes etiam appellantur; quia eis perſonæ ad inuicem referuntur: nominantur proprietates: quia ſunt proprię perſonis,

Notio, proprietas, & relatio differunt.

ſonis, quibus inſunt: differunt tamen proprietas, notio, & relatio: quoniam dicitur proprietas in quantum vni ſoli conuenit: appellatur notio, in quantum eſt principium cognoſcendi, & nominatur relatio, prout dicit habitudinem ad alterum; omniumque notionum ſufficientia ſic haberi poteſt: Nã omnis perſona diuina aut eſt Deus de Deo, aut eſt Deus à quo Deus, ſi eſt Deus de Deo, hoc eſt dupliciter: quia vel naſcendo, & ſic eſt naſcibilitas, vel filiatio, vel procedendo, & ſic eſt proceſſio, vel ſpiratio paſſiua: ſi Deus à quo Deus, hoc dupliciter, aut per generationem, & ſic eſt paternitas, aut per ſpirationem, & ſic eſt ſpiratio actiua. Ex his notandæ ſunt aliquæ regulæ, quarum prima eſt talis. Nulla notio de alia prædicatur affirmatiuè: hæc enim eſt falſa, paternitas eſt filiatio: ſecunda. Quælibet notio eſt illa perſona, cuius eſt notio: nam hæc eſt vera. Pater eſt paternitas, & è conuerſo, ſimiliter filius eſt filiatio: tertia regula eſt, quod quælibet notio eſt idem cum eſſentia diuina: hæc namque eſt vera, Paternitas eſt eſſentia diuina; ſimiliter, filiatio eſt eſſentia diuina, & ſic de alijs: quarta regula eſt, quod omnes notiones ſunt vna eſſentia: quinta, quòd omnes notiones ſumptæ abſtractiuè, prædicantur de eſſentia; vnde benè dicitur. Eſſentia diuina eſt paternitas: ſed concretiuè ſumptæ, non: nam iſta haud admittitur. Eſſentia diuina generat, & ſic de alijs: ſexta regula eſt, quòd omnis notio importat diuerſitatem: ſeptima regula eſt, quòd non quicquid dicitur de notione, dicitur de perſona: quia aliquid dicitur, ſeu conuenit notioni, quod non perſonę, notioni conuenit propriè diſtinguere, ſed perſonæ diſtinguuntur.

Optimæ Regulæ. Prima. Secunda. Tertia. Quarta. Quinta. Sexta. Septima.

TEXTVS.

Tertiò notandum eſt, quòd accipiendo iſta propriè, ſcilicet ſubſtantiam, naturam, eſſentiam, quidditatem, ſeu formalitatem, habent ordinem inter ſe: nam omnis eſſentia eſt quidditas, ſeu formalitas, ſed non è contra, vt patet in diuinis, & omnis natura eſt eſſentia, & non è conuerſo: quia multæ ſunt ſpecies, quæ ſunt eſſentiæ, cum

cum definiantur, & tamen non ſunt naturæ, cum non ſint principium productiuum alicuius formæ abſolutæ, vt ſunt reſpectus: & omnis ſubſtantia eſt natura, ſed non è conuerſo: quia qualitas eſt natura, & tamen non eſt ſubſtantia propriè accipiendo ſubſtantiam. Circa quod eſt notandum, quòd quidditas ſumpta cum modo dicitur propriè eſſentia; denudata à modo, dicitur quidditas.

COMMENT. IIII.

PRo huius literæ intellectu obſeruādum eſt primò, quod ideo omnis eſſentia eſt quidditas, ſeu formalitas, & non è contra: tum quia quidditas eſt magis abſtracta, quàm eſſentia, tum etiam quia ſi eſſent idem conuertibiliter, multiplicato vno, multiplicaretur & aliud, & ita non poſſet multiplicari quidditas in aliquo, quin multiplicaretur eſſentia, cuius oppoſitum patet in Deo: nam in Deo multæ ſunt quidditates, vt entis, ſubſtantiæ, ſpiritus, & omnium attributorum, & tamen in Deo vnica eſt tantum eſſentia: nam quidditas propriè ſumpta, eſt eſſentia ſumpta ſine modo intrinſeco, qui eſt exiſtentia; eſſentia autem eſt quidditas, cum illo modo accepta. *Omnis eſſentia eſt quidditas.*

Secundò obſeruandum eſt, quòd ideo omnis natura eſt eſſentia, & non è contra: quia multæ ſunt ſpecies, quæ ſunt quidditates, cum definiātur, & tamen non ſunt naturæ, cum non ſint principium productiuum alicuius formæ abſolutæ, vt ſunt reſpectus: reſpectus enim ſi propter minimam entitatem actionem realem terminare haud queunt, cum ad relationem non ſit per ſe motus, vt docet Ariſtoteles 5. Phyſic. tex. comm. 10. multo minus poterit per ſe principiare actionem realem, & tamen relatio eſt eſſentia, & quidditas, cum per ſe ponatur in prædicamento, & ſit definibilis. *Omnis natura eſt eſſentia, & non è conuerſo.*

Tertiò obſeruandum eſt, quòd ideo omnis ſubſtantia eſt natura, & non è contra: quia qualitas eſt natura, & tamen non eſt ſubſtantia, propriè accipiendo ſubſtantiam, hoc eſt ſubſtantiam prædicamentalem, quæ dicitur ſubſtantia à per ſe eſſendo, vel potius à per ſe ſubſtando, vt Deum à genere excludamus, & non pro eſſentia: primum patet: quia natura ſe- *Omnis ſubſtantia eſt natura, & non è contra.*

cundo Phyſic.tex.comm.10. dicitur tam de forma, quàm de materia: quæ ſunt ſubſtantia: Secundum probatur; quia certum eſt, quòd qualitas eſt aliqua natura, cum ſit forma actiua alicuius actionis realis, & tamen non eſt ſubſtantia.

Duæ difficultates. Prima. Sed hic duæ inſurgunt difficultates, prima eſt, circa hoc quod dicit Auctor, quod omnis natura eſt eſſentia, & non è contra: nam hoc videtur eſſe contra Doctorem Subtilem in quolib. q.16. art.3. vbi vult, quòd omnis eſſentia eſt natura.

Secunda. Secunda difficultas eſt circa illud dictum Auctoris, quòd omnis ſubſtãtia eſt natura: quia hoc videtur eſſe contra Ariſtotelem 2.Phyſic.vbi ſupra: nam ſubſtantia dicitur de materia, & forma, & de ſubſtantia compoſita per Ariſt. 7. Meta. tex.com.... & 2.de Anima tex.com. ... ſed natura ſecundũ *Ariſt.* Philoſophum 2.Phyſic. dicitur de materia, & forma, & non de ſubſtantia compoſita: quoniam ſubſtantia compoſita appellatur naturatum, ſeu habens naturam, vt loquitur Commentator ibi comm.1. falſum eſt ergo, quòd omnis ſubſtantia ſit natura.

Soluitur difficultas prima. Hæ difficultates facillimè diluuntur, & ad primam dico, quòd Scotus loquitur eò loci de natura largè accepta: inquit enim ibi, quod accipiendo naturam extenſiuè, prout ſe ad *Natura ſumi poteſt dupliciter.* omne ens extendit, omne quod eſt, poteſt natura dici: ſic enim dicimus naturam voluntatis, imò extendendo ad non ens, dicimus naturam negationis, & ſic verum eſt, quod omnis natura eſt eſſentia, & è contra: alio modo accipitur natura ſtrictè, vt diſtinguitur contra agens per libertatem, & adhuc magis ſtrictè poteſt ſumi natura, prout eſt principium motus, & quietis; & ſic non omnis eſſentia eſt natura: nam voluntas eſt eſſentia, & tamen non eſt natura ſtrictè accipiendo naturam, & hoc modo locutus eſt Auctor.

Soluitur ſecunda. Ad ſecundam difficultatem dico, quòd natura (vt dictum eſt) ſumitur dupliciter, largè ſcilicet, & ſtrictè, largè dicitur de materia, forma, & compoſito, ſed ſtrictè dicitur ſolum de materia, & forma: primo modo locutus eſt Auctor, ſe- *Alia ſolutio.* cundo modo Ariſt. Vel dicas, quòd alio modo definitur natura à Philoſopho, dicente, quod eſt principium motus, & quietis: & alio modo à Scoto primo ſent. & communiter à *Natura theologicè definitur.* Theologis, quod eſt vis inſita rebus ex ſimilibus ſimilia procreans: penes hanc ſecundam aſſignationem locutus eſt Auctor de natura.

Quartò

Quartò obſeruandum eſt, quòd omnis ſubſiſtẽtia eſt ſubſtantia, & non è conuerſo: ſubſiſtens enim eſt ſuppoſitum in genere ſubſtantiæ; vel ſi transferatur ad diuina, eſt ſuppoſitũ in natura diuina: vnde breuiter ſubſiſtentia eſt incommunicabilis exiſtẽtia, & vt quo, & vt quod, in natura intellectuali, vel ſubſtantiali: ex quo ſequitur, quòd non omnis ſubſtanria eſt ſubſiſtentia; quia forma ſubſtantialis eſt ſubſtantia, & tamen non eſt ſubſiſtentia, vel ſubſiſtens: quia non eſt incommunicabiliter exiſtens: nam communicatur materiæ vt quo in ratione formæ informantis: ſimiliter omnis quidditas eſt formalitas, & non è contra, & hoc ſumendo quidditatem, & formalitatem ſtrictè, & propriè: primum probatur: quia omne illud eſt formalitas, quod eſt diſtinctè, & ſeorſum conceptibile, ita quod eſt conceptibile per ſe perſeitate tertij modi; ſed omnis quidditas eſt huiuſmodi, cum ſit per ſe obiectum intellectus 3. de Anima tex. com. 9. Secunda pars probatur: quia certum eſt, quòd differentia eſſentialis eſt quædam formalitas, & tamen non eſt quidditas quantum ad modum prædicandi: quia non prædicatur in quid, ſed in quale.

Omnis ſubſiſtentia eſt ſubſtãtia, & non è contra.

Subſiſtentię definitio.

Omnis quidditas eſt formalitas, & non è contr.

Quintò eſt obſeruandum, quòd quando Auctor inquit, quòd quidditas, ſumpta cum modo, dicitur propriè eſſentia, denudata verò à modo, dicitur quidditas; quod dictum Auctoris poteſt duplicem intellectum habere: nam vel per modum intelligit præcisè exiſtentiam, & tunc eſt ſenſus, quod quidditas concepta cum exiſtentia, eſt eſſentia, & in hoc ſenſu non ſequitur, quod in Deo ſint plures eſſentiæ, licet in Deo plures ſint quidditates ſub proprijs modis conceptæ: quia cum in Deo ſit tantum vnica exiſtentia, ita vnica eſſentia; vel per modum intelligit indifferenter quemcunq; modum, & in hoc ſenſu, eſſet maxima difficultas, & vix euadi poſſet, quin in Deo eſſent plures eſſentiæ: Dicendum eſt ergo, quòd in Deo vna eſt tantum exiſtentia realis, & radicalis, ſed fortè ſunt ibi plures formales: & hoc modo oportet exponere hic Auctorem: ſi enim de modo, qui eſt exiſtentia, loqueretur, contradiceret ſibi ipſi apertè infra articulo quarto, vbi vult, quòd quidditas, vt quidditas, non habet exiſtentiam per ſe, & quod exiſtentia non eſt modus, ſed magis de quidditate eſſentiæ, docet in iſto articulo: dicendum eſt ergo, quod loquitur de modo indifferenter, ſcilicet de quocunque modo.

Quidditas cum modo, & ſine modo quid ſit.

TEX-

TEXTVS.

QVarto eſt notandum, quòd formalitas capitur tribus modis; primo modo largè, & tunc ſic definitur. Formalitas eſt aliquid repertum in re ex natura rei, quod non oportet ſemper intellectum mouere, dummodo poſſit intellectum terminare, dicitur repertum in re propter figmenta; dicitur ex natura rei propter relationes rationis; dicitur, quòd non ſemper oportet mouere intellectum, dummodo poſſit terminare propter relationes reales, quæ dicuntur formalitates, tamen intellectum mouere non poſſunt, cum idem ſit mouere intellectum, & cauſare partialiter intellectionem per ſpeciem ſui: modo dictum eſt nunc, quod relationes non ſunt productiuæ alicuius formæ abſolutæ, quare &c. & iſto modo capiendo formalitatem, omne illud, quod eſt extra nihil, dicitur formalitas, cuiuſmodi ſunt modi intrinſeci, differentiæ vltimæ, & ſic de alijs, & ſic formalitas eſt communis ad realitatem, & quidditatem.

COMMENT. V.

Contra Auctorem.

Vtrũ ſecundæ intentiones ſint formalitates.

CIrca hanc definitionem formalitatis primo modo acceptæ, obſeruandum eſt, quod Auctor hic aliqua dicit, quæ vera minimè videntur: primò dicit, quod formalitas eſt aliquid repertum in re ex natura rei, & hoc dicit propter relationes rationis; ex quo videtur inferre, quod relationes rationis non habeant formalitates, quod eſt contra omnes Scotiſtas, maximeq́ue contra Franc. Mayr. in primo ſent. diſt. n. 8. quęſt. 5. & expreſsè contra Doctorem Subtilem in vniuerſalibus quęſt. 5. vbi vult, quod entia rationis habeant propriam intelligibilitatem, vt ſubtiliſſimè deducit ibi Mauritius, & nos etiam in expoſitione noſtra clariſſimè explicauimus. Antonius Trombeta hic exponens hanc formalitatis defini-

Trombeta.

definitionem, inquit, quod intelligibile eſt duplex, aliud ex ſe, & ex natura ſua; quia habet eſſe reale non dependens ab actu intelligendi in eſſe, & conſeruari, ſicut ſunt omnia entia realia extra animam: aliud eſt intelligibile cauſaliter ab intellectu; quia producitur in eſſe ab actu intelligendi, & dependet ab ipſo in eſſe, & conſeruari, & ſicut habet entitatem, & eſſe per actum intelligendi, ita habet ſuam comprehenſibilitatem, & non dicuntur ex ſe comprehenſibilia, ſed ex alio, ſcilicet ab intellectu. Auctor autem hic deſcribit formalitatem reſpectu eorum, quæ habent eſſe, & intelligibilitatem ex natura rei, & non eorum, quæ ſic dependent ab intellectu, ſicut ſunt intentiones ſecundæ, & entia rationis, quæ tam diu habent eſſe, & intelligibilitatem, quam diu intelliguntur ab intellectu in intentionibus primis; quo actu intelligendi ceſſante, eorum eſſe ceſſat. Sed hæc expoſitio Trombetæ non eſt multum Scoticæ doctrinæ conſentanea: nam Scotus quæſt. 5. vniuerſalium docet apertiſſimè; vniuerſale eſſe per ſe intelligibile; licet enim entia rationis habeant eſſe prædicabile, & de conſideratione metaphyſici, reductiuè ad entia realia, & per conſequens intelligibilitatem totaliter motiuè, reductiuè ad fundamenta; terminatiuè tamen, vt entitatem, ita intelligibilitatem formaliter habent. Item, licet intentiones ſecundæ habeāt eſſe effectiuè ab intellectu, & per conſequens intelligibilitatem ab intellectu effectiuè, tamen formaliter ex ſe habent ſuam propriam intelligibilitatem: aliud eſt enim intellectū aliquid producere, & aliud eſt, quod eo producto, detur ſibi aliqua formalitas: genere namque producto ab intellectu, ſiue alia intentione ſecunda ex natura ſua habet in ſe realitatem ſui generis, & differentiæ, eo pacto, quo realitas ibi reperiri poteſt, & per conſequens eſt ibi formalitas ex natura rei. Præterea, quando dicit Trombeta, quod intentiones ſecundæ tam diu eſſe habent, quam diu intelliguntur, ex quo dicto videtur inferre, quod intentiones ſecundæ eodem actu producantur, quo intelliguntur: falſum eſt; nam in decimo ſigno ſecundū Ioannem Anglicum quæſt. 5. vniuerſaliū eſt actus comparatiuus intellectus comparantis duas, vel plures intentiones primas ad inuicem; in 11. eſt productio ipſius intentionis ſecundæ conſurgentis ex ipſo actu collatiuo: in 12. eſt ipſa ſecunda intentio cauſata cū ſua cauſatione paſſiua: in 13. eſt receptio

Intelligibile eſt duplex.

Contra Trōbetam.

Secundæ intētiones ſunt per ſe intelligibiles.

Ioan. Anglicus.

eius

eius in obiecto cognito: in 14. eſt actus reflexiuus ſimplex, quo talis intentio ſecunda intelligitur: nam vt probat Bonetus in Prædicamentis cap. de Relatione, non eodem actu intelligendi producuntur intentiones ſecundæ, & intelliguntur: ex quibus patet, quod inter cauſationem ſecundæ intentionis, & eius intellectionem mediant tria ſigna; quia producũtur in decimo, & intelliguntur in quartodecimo ſigno.

Bonetus.

Præterea. Intentiones ſecundæ ſunt definibiles, ergo ſunt quidditates; ſed omnis quidditas per Authorem eſt formalitas, ergo intentiones ſecundæ ſunt formalitates, ſubinde negationes, & priuationes (quæ formaliter nihil ſunt) habent formalitates; vt docet Ant. Andreas 4. Meta. quæſt. 2. ergo & ſecundæ intentiones, quæ formaliter ſunt entia rationis, & de ipſis eſt ſcientia logica, habebunt formalitates: videtur ergo Auctor in hoc loco defeciſſe, & cum ipſo Ant. Tromb. niſi diceretur, quòd cum intentio Auctoris in hac quæſtione ſit loqui tantum de formalitatib. in entibus realibus, ſic etiã tantum formalitatem definit, quę entibus realibus competit: abſolutè tamen non negat, quod in entibus rationis non ſint formalitates. Aliud etiam valde dubium, imò manifeſtè falſum ponit Auctor in hac definitione formalitatis, nimirum quod modi intrinſeci ſint formalitates. Vnde obſeruandum eſt, quòd duę ſunt rationes obiectales in obiecto alicuius potentiæ, quarũ vna eſt ratio mouendi, alia eſt ratio terminandi actum ipſius potentiæ, & hoc poteſt colligi ex Ariſt. 3. de Anima tex. comm. 54. vbi ſcribit, quòd obiectum ſe habet ad potentiam, vt motiuum ad mobile, vel vt terminatiuum ad terminabile. Ratio prior ſcilicet mouendi competit obiecto, pro quanto potentiæ imprimit aliquam formam: nam quandocunque obiectum cauſat in potentiam aliquam ſpeciem ipſius, aut aliquem actum, illud obiectum mouet potentiam. Ratio autem poſterioris, ſcilicet terminandi, competit obiecto pro quanto eſt illud, circa quod verſatur operatio potentiæ, vel ſub alijs verbis, pro quanto potentia tendit in obiectum ipſum, & ad ipſum habet reſpectum tendentiæ, & attingentiæ, vt in terminum; prima ratio non eſt eſſentialis obiecto; tum quia non competit omnibus obiectis: nam ſunt multæ potentiæ actiuæ reſpectu obiectorum, à quibus nullo modo ipſæ potentiæ patiuntur, aut aliquid recipiunt, ſicut nutritiua, & augumẽtatiua reſpectu alimenti: tum etiã quia

Contra Auctorem.

Vtrum modi intrinſeci ſint formalitates.

Ariſt.

Duplex eſt ratio obiectalis in obiecto.

Ratio mouendi nõ eſt eſſentialis obiecto.

quia relationes ſunt obiecta, & tamen nihil cauſant in intellectu, neque ſpeciem intelligibilem, neque actum intelligendi, & hoc propter earum minimam entitatem: tum demum, quia ratio mouendi poteſt competere alij ab eo, quod eſt potentiæ obiectum, vt ſi Deus alicui intellectui infunderet habitum Geometriæ, Deus moueret illũ intellectum recipientem talem habitum, & tamen Deus non eſſet obiectum geometricum cognitum, & intellectum per talem habitum infuſum: ex quo ſequitur, quòd ratio mouendi eſt accidentalis obiecto; ratio verò terminandi eſt ei eſſentialis; quia nullum eſt obiectum potentiæ, quod potentiæ actum haud terminet, vel in quod potentia non tendat, vt in terminum: ex quibus omnibus concluditur, quod formalitas eſt illud, quod poteſt per ſe terminare actum intelligendi, & non oportet, quod moueat intellectum: hincq; excluditur error aliquorũ Scotiſtarum, & etiam Auctoris, affirmantium, modos intrinſecos eſſe formalitates: nam neque hoc eſt benè dictum, neque ad mentem Doctoris Subtilis: quia formalitas etiam largè ſumpta, eſt ratio per ſe ab intellectu cõceptibilis, ſic, quod ex ſe poteſt actum intelligendi terminare; modò gradus intrinſecus quidditatis non eſt per ſe conceptibilis ſine quidditate, cuius eſt gradus, ergo vt ſic, non habet formalitatem: exemplum huius; non poteſt intellectus ferri, & terminari ad intenſionem albedinis, quin ad ipſam albedinem terminetur, & hoc eſt, quod dicunt aliqui, definientes modum intrinſecum, dicentes, quod modus intrinſecus eſt, qui non habet conceptum præciſum à formalitate cuius eſt modus, & eſt inconceptibilis per ſe: dicendum eſt ergo, quod formalitas primo modo accepta competit omnibus entibus per ſe, & diſtinctè conceptibilibus, & non illis, quæ ſunt tantum cum alijs conceptibilia.

Ratio termini endi eſt obiecto eſſentialis.

Modi intrinſeci non ſunt formalitates.

Exemplum.

TEXTVS.

SEcundo modo capitur formalitas propriè, & ſic formalitas dicitur de omni eo, quod eſt ens quidditatiuè, & de omni eo, quod eſt aliquid entis, præter quam de modis intrinſecis, & iſto modo formalitas conuertitur cum realitate obie-

te obiectiua, nec communior eſt ea, ſed realitas obiectiua, & formalitas iſto modo ſunt communiores quidditate, & ſic accipimus formalitatem, cum loquemur de diſtinctione formali.

COMMENT. VI.

PRo intellectu huius literæ obſeruãdum eſt, quòd eo modo, quo diſtinguitur res, eo modo diſtinguitur realitas, vt docet Doctor Subtilis in 4. diſt. 45. quæſt. 3. in reſponſione ad primum argumentum, vbi ſcribit, quòd non oportet exponere res per realitates, vel formalitates: quia eadem diſtinctio eſt rei, & rei; realitatis, & realitatis, formalitatis, & formalitatis. Res autem quædam eſt eſſentiæ, quædam exiſtentiæ, ita realitas, quędam eſt realitas eſſentiæ, quędam exiſtentiæ, prima realitas appellatur obiectiua; ſecunda ſubiectiua: prima dicitur obiectiua ex eo, quod poteſt eſſe obiectum intellectus, & ideo eo modo, quo res poteſt eſſe obiectum intellectus, & intelligi, importat realitatem obiectiuam, ita quod ſi eſt per ſe obiectum intellectus, & per ſe intelligitur, & non per accidens, & cum alio, ſeu ſaltem poteſt ſic intelligi, ſic per ſe importat realitatem obiectiuam. Realitas verò ſubiectiua ex eo dicitur: quia naturæ, & quidditati quidditatiuè ſubijcitur: & ideo cum ſingulare, vt ſingulare ſit ſubiectum quidditatis, res, ſeu realitas ſubiectiua vocatur; & ex hoc aliqui Scotiſtarum concludunt, quod formalitas eſt cõmunis ad realitatem obiectiuam, & quidditatem, volentes, quod realitas obiectiua, ſit quicquid poteſt diſtinctè concipi, & intelligi ſine alio, cui competit aliqua vnitas ex natura rei: formalitas autem competit cuicumque, quod habet eſſe ex natura rei extra nihil, ſiue ſit conceptibile per ſe, ſiue cum alio, & hoc modo diceretur, quod modus intrinſecus formalitatem habet: quia eſt conceptibilis cum alio, ſed non importat realitatem: quia non poteſt per ſe ſine alio mouere, aut terminare intellectũ: ſed hæc opinio non eſt ad mentem Scoti, tenentis, modos intrinſecos non habere aliquam formalitatem, ſed coincidere in eundem conceptum formalem cum re, cuius ſunt modi; adeo quod ſicut non habent realitatem, nec quidditatem præter realitatem, & quidditatem rei, quam inſequuntur, ſic non habent aliam formalitatem

Realitas quot modis accipiatur.

Opinio aliquorum Scotiſtarum.

Contra hanc opinionem.

tem

tem ab eius formalitate. Dico itaque, quòd ſolum illud habet propriam formalitatem, quod eſt per ſe ſine alio conceptibile, vel quod eſt idem, quod poteſt per ſe terminare actū intelligendi, abſque hoc, quod aliud terminet: tamen quia aliquo modo ſuſtineri poteſt, quod formalitas ſit communior realitate obiectiua, ideo obſeruandum eſt, quod realitas obiectiua poteſt bifariam ſumi: vno modo pro omni ente poſitiuo, quod habet eſſe ex natura rei, ſic, quod non dependet ab actu intelligendi in fieri, & conſeruari, neque ab alio actu collatiuo intellectus, & iſto modo non ſolum res extra intellectum omnino in effectu, & in re dicuntur eſſe realitates obiectiuæ; verum etiam omnes quidditates prædicamentorum, quæ ſunt abſtractæ à ſingularibus in intellectu obiectiuè repræſentatæ per aliquam ſpeciem intelligibilem, dicuntur ſic realitates obiectiuæ: quia iſtæ quidditates in tali eſſe non dependent in fieri, & conſeruari ab actu intelligendi, imò actum intelligendi cauſant: obiectum enim intelligibile præſens intellectui per ſpeciem intelligibilem cauſat actum intelligendi, & hoc eſt, quod dicit Ariſtoteles ſecundo de Anima, quod obiectum in anima repræſentatum deducit intellectum de potentia eſſentiali ad potentiam accidentalem, quod autem ſic reducit, eſt cauſa actus, & operationis prouenientis à tali potentia: ex quo ſequitur, quòd quidditates iſtæ ſunt cauſa actus in tali eſſe, & præcedunt ipſum actum ordine naturæ, & hoc eſt, quod habet Scotus in prima propoſitione Theorematum. Intelligibile natura præcedit intellectum. Alio modo ſumitur realitas obiectiua propriè, & ſtrictè pro omni ente poſitiuo, quod eſt extra intellectum omninò in effectu, & in re, cui ad extra correſpondet aliqua vnitas ex natura rei, circumſcripto omni actu intellectus abſtractiuo, & collatiuo, & ſic eſt extra, quod poteſt ex ſe terminare actum intelligendi, circumſcripto quocunque alio, & iſto modo dicimus, quod decem genera generaliſſima, & quæcunque ſunt in recta linea prædicamentali, differentiæ vltimæ, & etiam non vltimæ, ſiue ſpecificæ, ſiue indiuiduales important aliquam realitatem obiectiuam: ſimiliter propriæ paſſiones ſpecificæ, ſeu prædicamentales ſic important realitatē obiectiuam: quia omnibus iſtis correſpondet aliqua vnitas ex natura rei extra intellectum omninò, & iſto pacto ſumendo realitatem, formalitas, quæ dicitur ratio

Formalitas eſt aliquo modo cōmunior realitate obiectiua.

Realitas obiectiua ſumitur dupliciter.

Ariſt.

Scotus.

per ſe

te obiectiua, nec communior eſt ea, ſed realitas obiectiua, & formalitas iſto modo ſunt communiores quidditate, & ſic accipimus formalitatem, cum loquemur de diſtinctione formali.

COMMENT. VI.

PRo intellectu huius literæ obſeruādum eſt, quòd eo modo, quo diſtinguitur res, eo modo diſtinguitur realitas, vt docet Doctor Subtilis in 4. diſt. 45. quæſt. 3. in reſponſione ad primum argumentum, vbi ſcribit, quòd non oportet exponere res per realitates, vel formalitates· quia eadem diſtinctio eſt rei, & rei, realitatis, & realitatis, formalitatis, & formalitatis. Res autem quædam eſt eſſentiæ, quædam exiſtentiæ, ita realitas, quędam eſt realitas eſſentiæ, quędam exiſtentiæ, prima realitas appellatur obiectiua; ſecunda ſubiectiua: prima dicitur obiectiua ex eo, quòd poteſt eſſe obiectum intellectus, & ideo eo modo, quo res poteſt eſſe obiectum intellectus, & intelligi, importat realitatem obiectiuam, ita quod ſi eſt per ſe obiectum intellectus, & per ſe intelligitur, & non per accidens, & cum alio, ſeu ſaltem poteſt ſic intelligi, ſic per ſe importat realitatem obiectiuam. Realitas verò ſubiectiua ex eo dicitur: quia naturæ, & quidditati quidditatiuè ſubijcitur: & ideo cum ſingulare, vt ſingulare ſit ſubiectum quidditatis, res, ſeu realitas ſubiectiua vocatur; & ex hoc aliqui Scotiſtarum concludunt, quòd formalitas eſt cōmunis ad realitatem obiectiuam, & quidditatem, volentes, quod realitas obiectiua, ſit quicquid poteſt diſtinctè concipi, & intelligi ſine alio, cui competit aliqua vnitas ex natura rei: formalitas autem competit cuicumque, quod habet eſſe ex natura rei extra nihil, ſiue ſit conceptibile per ſe, ſiue cum alio, & hoc modo diceretur, quod modus intrinſecus formalitatem habet: quia eſt conceptibilis cum alio, ſed non importat realitatem: quia non poteſt per ſe ſine alio mouere, aut terminare intellectū: ſed hæc opinio non eſt ad mentem Scoti, tenentis, modos intrinſecos non habere aliquam formalitatem, ſed coincidere in eundem conceptum formalem cum re, cuius ſunt modi; adeo quod ſicut non habent realitatem, nec quidditatem præter realitatem, & quidditatem rei, quam inſequuntur, ſic non habent aliam formalitatem

Realitas quot modis accipiatur.

Opinio aliquorum Scotiſtarum.

Contra hanc opinionem.

tem

tem ab eius formalitate. Dico itaque, quòd ſolum illud habet propriam formalitatem, quod eſt per ſe ſine alio conceptibile, vel quod eſt idem, quod poteſt per ſe terminare actũ intelligendi, abſque hoc, quod aliud terminet: tamen quia aliquo modo ſuſtineri poteſt, quod formalitas ſit communior realitate obiectiua, ideo obſeruandum eſt, quod realitas obiectiua poteſt bifariam ſumi: vno modo pro omni ente poſitiuo, quod habet eſſe ex natura rei, ſic, quod non dependet ab actu intelligendi in fieri, & conſeruari, neque ab alio actu collatiuo intellectus, & iſto modo non ſolum res extra intellectum omnino in effectu, & in re dicuntur eſſe realitates obiectiuæ; verum etiam omnes quidditates prædicamentorum, quæ ſunt abſtractæ à ſingularibus in intellectu obiectiuè repræſentatæ per aliquam ſpeciem intelligibilem, dicuntur ſic realitates obiectiuæ: quia iſtæ quidditates in tali eſſe non dependent in fieri, & conſeruari ab actu intelligendi, imò actum intelligendi cauſant: obiectum enim intelligibile præſens intellectui per ſpeciem intelligibilem cauſat actum intelligendi, & hoc eſt, quod dicit Ariſtoteles ſecundo de Anima, quod obiectum in anima repræſentatum deducit intellectum de potentia eſſentiali ad potentiam accidentalem, quod autem ſic reducit, eſt cauſa actus, & operationis prouenientis à tali potentia: ex quo ſequitur, quòd quidditates iſtæ ſunt cauſa actus in tali eſſe, & præcedunt ipſum actum ordine naturæ, & hoc eſt, quod habet Scotus in prima propoſitione Theorematum. Intelligibile natura præcedit intellectum. Alio modo ſumitur realitas obiectiua propriè, & ſtrictè pro omni ente poſitiuo, quod eſt extra intellectum omninò in effectu, & in re, cui ad extra correſpondet aliqua vnitas ex natura rei, circumſcripto omni actu intellectus abſtractiuo, & collatiuo, & ſic eſt extra, quod poteſt ex ſe terminare actum intelligendi, circumſcripto quocunque alio, & iſto modo dicimus, quod decem genera generaliſſima, & quæcunque ſunt in recta linea prædicamentali, differentiæ vltimæ, & etiam non vltimæ, ſiue ſpecificæ, ſiue indiuiduales important aliquam realitatem obiectiuam: ſimiliter propriæ paſſiones ſpecificæ, ſeu prædicamentales ſic important realitatẽ obiectiuam: quia omnibus iſtis correſpondet aliqua vnitas ex natura rei extra intellectum omninò, & iſto pacto ſumendo realitatem, formalitas, quæ dicitur ratio

Formalitas eſt aliquo modo cõmunior realitate obiectiua.

Realitas obiectiua ſumitur dupliciter.

Ariſt.

Scotus.

per ſe

per ſe conceptibilis ab intellectu, & communior realitate obiectiua: quia illa dicitur tam de his, quæ ſunt in prædicamento, quàm de his, quæ ſunt extra genus, vt ſunt tranſcendentia, ſicut ens, vnum, bonum &c. de quibus tamen non dicitur realitas obiectiua iſto ſecundo modo: quia nulli enti, quod eſt indifferens ad finitum, & infinitum, ſeu (quod idem eſt) quod reperitur in Deo, & in creatura, correſpondet vnitas ex natura rei in ſua ratione cōceptibili extra intellectum omninò: quoniam vnitas entis, vt eſt indifferens ad Deum, & creaturam, non eſt omnino extra intellectum: quoniam competit enti, per actum intellectus abſtrahentis talem rationem à ſuis inferioribus, quæ ratio cum prius abſtrahatur ab intellectu, antequàm intelligatur, habet vnitatē aliquam ex natura rei: quia ante actum intelligendi, ſed tamen non eſt omnino extra intellectum: quia talis ratio habet eſſe in intellectu obiectiuè, & repræſentatiuè. Ex his, duo corrollaria ſequuntur: primum, quod accipiendo realitatem obiectiuam largè, omnis formalitas eſt realitas obiectiua: ſecundum corrollarium, accipiēdo realitatem obiectiuam ſtrictè, non omnis formalitas eſt realitas obiectiua, etiā dato, quod talis formalitas ſit ratio per ſe conceptibilis ſine quocunque alio: quia certum eſt, quod ens, & omnia tranſcendentia habent talem formalitatem, ſiue ſunt formalitates iſto modo, & tamen non habent aliquam realitatē obiectiuam iſto modo acceptam. Quod autem formalitas, & realitas obiectiua ſint communiores quidditate, patet: quia illud propriè eſt quidditas, quod pertinet ad quidditatem, vel de quo aliquid prędicatur in quid, ſiue quidditatiuè, & ita cum paſſiones ſpecificæ, & vltimæ differentiæ indiuiduales, nec pertineant ad quidditatē, nec de illis aliquid prædicetur quidditatiuè, non ſunt quidditates, & tamen ſunt realitates obiectiuæ, & formalitates, vt patet ſupra.

T E X T V S.

Tertio modo capitur formalitas ſtrictiſſimè pro illo, quod prædicatur quidditatiuè de aliquo, vel de quo aliquid quidditatiuè prædicatur, & iſto modo formalitas

eſt minus

eſt minus communis, quàm realitas, ſed conuertitur cum quidditate, & licet differentiæ indiuiduales dicantur formalitates duobus primis modis, non tamen ſunt formalitates capiendo tertio modo, & iſta diuiſio eſt neceſſaria cuilibet formalizanti.

COMMENT. VII.

SEd inſtabit hic aliquis: Ens prædicatur quidditatiuè de aliquo: quia de Deo, & creatura, & tamen non eſt quidditas, nec conuertitur cũ quidditate, cum nihil de ipſo quidditatiuè prædicetur: Facilis eſt ſolutio, quia Auctor ponit vnam diſiunctiuam, ad cuius veritatem ſufficit alteram partem eſſe veram; vnde dicit, quod prædicatur quidditatiuè de aliquo, vel de quo aliquid prædicatur quidditatiuè: Modò licet de ente aliquid quidditatiuè non prædicetur, ipſum tamen de aliquo quidditatiuè prædicatur. Vnde obſeruandum eſt, quòd illud eſt propriè quidditas, quod pertinet ad quidditatem aliquam, vel de quo aliquid quidditatiuè prędicatur, vt ſupra ſtatim diximus, & ita cũ vltimæ differentiæ, hoc eſt, differentiæ indiuiduales, & propriæ paſſiones, nec de aliquo dicantur quidditatiuè: quia non pertinent ad quidditatem, nec de illis aliquid quidditatiuè dicitur, non erunt quidditates, ſunt tamen realitates obiectiuæ, & formalitates primo, & ſecundo modo accipiendo formalitatem, ſed non ſunt formalitates tertio modo. Ens autem cum pertineat ad quidditatem, licet non includat aliquid quidditatiuè, non ſolum eſt realitas, & formalitas, primo, & ſecundo modo; ſed etiã eſt quidditas, & formalitas tertio modo: ex quibus patet, quomodo realitas obiectiua in plus ſe habet, quàm quidditas, & quomodo formalitas cum quidditate conuertatur.

Inſtantia.

Solutio.

TEXTVS.

ET quia ibi tactum eſt de quidditate, idcirco notandum eſt, quòd quidditatiuum dicitur ſex modis; primo modo eſſentiatiuè, & ſic illud dicitur quidditatiuum,

quod dicit totam eſſentiam alicuius, & ſic ſpecies ſpecialiſſima dicitur eſſe quidditatiuum, cum ſecundum Porphyrium, dicat totam eſſentiam indiuiduorum. Nolo tamen dicere, quin indiuiduum includat intrinſecè differentiam indiuidualem vltra naturam ſpecificam, ſed volo ſic intelligere, quod ſpecies dicit totam eſſentiam indiuiduorum; ita quod indiuidua nullum prædicatum quidditatiuũ addunt vltra prædicata conuenientia naturæ ſpecificæ quidditatiuè, & eſſentialiter in ea incluſa.

COMMENT. VIII.

HAec ſententia Auctoris elicitur ex dictis ab Ariſtot. 7. Meta. tex. com. 35. vbi inquit, quòd materia eſt pars ſpeciei, ſpecies autem dicit quod quid erat eſſe, hoc eſt, ſpecies eſt quidditas: Pro ampliori tamẽ huius literę intellectu, duo ſunt notanda: primò notandum eſt, quod eſſentia dupliciter accipitur, vno modo pro eſſe quidditatiuo; alio modo pro eo, quo aliquid habet per ſe eſſe, & vnum eſſe per ſe: ſi ſumatur eſſentia primo modo, ſic ſpecies ſpecialiſſima dicit totum eſſe quidditatiuum indiuidui: quia tale eſſe quidditatiuum eſt illud, cui nõ repugnat pluribus communicari: quicquid autem addit indiuiduũ ſupra ſpeciem, ei repugnat pluribus communicari, & per conſequens ſupra ſpeciẽ non importat aliquam quidditatem: ſi verò ſecundo modo accipiatur eſſentia (cum indiuiduum addat ſupra ſpeciem, differentiam indiuidualem, quæ cum natura ſpecifica facit vnum per ſe) ſequitur, quod tota eſſentia reſultans ex natura ſpecifica, & tali differentia, non importatur per ſpeciẽ ſpecialiſſimam.

Eſſentia dupliciter ſumitur.

Secundò obſeruandum eſt, quòd ideo ſpecies dicit totam quidditatẽ indiuidui: quia includit in ſe, & quidditatiuè omnia prædicata eſſentialia, tam genera, quàm differentias: pręterea, ſi aliquid includeretur in eſſentia indiuidui præter eſſentiam ſpeciei, duo indiuidua differrent eſſentialiter, quod eſt impoſſibile: quia diſtinguuntur ſolũ numero: ſequeretur etiam, quod indiuiduũ poſſet diffiniri, & de eo poſſet haberi ſciẽtia alia à ſpeciei ſcientia, quæ omnia ſunt nimis abſurda.

TEX-

TEXTVS.

SEcundo modo aliquid dicitur quidditatiuum conſtitutiuè, & ſic illud dicitur quidditatiuum, quod intrinſecè conſtituit aliquam rem, vt materia, & forma phyſicaliter, genus & differentia metaphyſicaliter loquendo.

COMMENT. IX.

HOc dictum Auctoris elicitur ex Ariſt. 7. Met. tex. cō. 21. vbi ſcribit, quòd quidditas eſt principium per ſe cognoſcendi illud, cuius eſt, at ſecundum ipſum 2. Meta. tex. cō. 11. res non poteſt cognoſci, niſi cognitis eius cauſis per ſe, ſed materia, & forma ſunt per ſe cauſæ compoſiti phyſici; ſimiliter genus, & differentia compoſiti metaphyſici, ergo pertinent ad quidditatem. *Ariſt.*

Pro cuius ampliori intelligentia notandum eſt, quod aliquid pertinet ad quidditatem conſtitutiuè, quod non pertinet ad quidditatem prædicatiuè: exempli gratia, differentia ſpecifica conſtituit quidditatem, & tamen non prædicatur in quid: nam prædicari in quid eſt prædicari eſſentiam per modum eſſentiæ, ſiue per modum per ſe ſtantis, ſed differentia ſpecifica non prædicatur per modum per ſe ſtantis, ſed per modum formæ informantis, & denominantis, & per conſequens non prædicatur in quid, ſed quoniam actus eſſentialis rei dicitur qualitas ſecundum modum loquendi Ariſt. 5. Meta. cap. de quali, ideo differentia ſpecifica prædicatur in quale, & ita licet conſtituat quidditatem, tamen non prædicatur per modum quidditatis: vnde poſſet dici, quod prædicat quidditatem quo ad rem prædicatam, & importatam per ipſam; ſed non quo ad modum prædicandi: tum quia non prædicatur per modum potentiæ, ſeu determinabilis: tum quia non prædicatur per modum per ſe ſtantis, ſed per modū actus, & formæ informantis, ſiue alteri adiacentis: ex quo patet, quod aliquid eſt quidditatiuum conſtitutiuè, & non prædicatiuè.

Ad quidditatem dicitur aliquid pertinere dupliciter.

Prædicari in quid, quid ſit.

Ariſt.

TEXTVS.

TErtio modo dicitur aliquid quidditatiuum ſpecificatiuè, & ſic, quod vltimò ponit rem in eſſe ſpecifico, ſicut eſt differentia ſpecifica.

COMMENT. X.

HOc etiam dictum Auctoris cõfirmari poteſt ex his, quę habet Ariſt.7.Meta. tex. c.9. vbi commendat definitionem Architæ dicentis, definitionẽ eſſe ex materia,& formã, & ex genere,& differentia: notandum eſt tamen, quod omne quidditatiuum ſpecificatiuè eſt quidditatiuum conſtitutiuè, ſed non è contra: patet de differentia ſpecifica, quæ eſt quidditatiuum conſtitutiuè,& ſpecificatiuè,genus autem eſt conſtitutiuè quidditatiuè, ſed non ſpecificatiuè, vt patet.

TEXTVS.

QVarto modo dicitur quidditatiuum repræſentatiuè, & ſic illud,quod eſt repræſentatiuum alicuius eſſentiæ, ſiue ſit actus intelligendi, ſiue ſpecies intelligibilis, dicitur quidditatiuum iſto modo.

COMMENT. XI.

Actus intel ligendi ſpecies intelligi bilis, & habitus quomo do differant. Scotus.

PRo huius dicti intelligentia aduertendum eſt ex Doctore Subt. in quolib. q.14. & in 2. diſtin. 3. q.9. circa finem, quod eſt differentia inter actum intelligendi, ſpeciem intelligibilem,& habitum: nam actus verius repræſentat obiectũ, quàm ſpecies: quoniam actus repræſentat rem in ratione intellecti; ſpecies autem in ratione intelligibilis tantum;quod autem habitus ſit repræſentatiuus,patet per Scotum in quolib.q.14. ſoluendo 4.principale, vbi ſcribit, quod habitus eſt aliquo modo neceſſarius ad perfectionem naturæ noſtræ; quia in nobis nõ poſſet manere notitia principij aliquo modo ceſ-

do ceſſante illo actu, niſi maneret habitus: hoc idem habet Scotus in 2. diſt. 3. quæſt. 9. in fine, & in 3. diſt. 31. in principio, vbi vult expreſsè, quod habitus non ſolum ponitur in nobis ad facilitandum, & habilitandum potentiam ad actum eliciendum, ſed etiam vt ſit obiectum præſens intellectui, & ad hoc, vt intellectus promptè poſſit circa illud operari. *Scotus.*

Sed huius oppoſitum videtur aſſerere Doct. Subt. in primo ſent. diſt. 3. quæſt. 6. in argumento poſt oppoſitum, & in corpore quæſtionis, quibus in locis negat obiectum repræſentari ab habitu, & ab actu, & vult hoc ſolum competere ſpeciei; & hoc idem habet in 2. diſt. 11. quæſtione prima. *Contradictio.*

Dicendum eſt ergo, quòd in via Doctoris Subtilis ſolum ſpecies, & actus repræſentant obiectum diuerſimodè tamen: quia actus ſub ratione intellecti, & ſpecies ſub ratione intelligibilis, & ideo, quando negat actum repræſentare, intelligit, quod non ita repræſentat, vt poſſit eſſe pars memoriæ, ſicut eſt ſpecies intelligibilis: habitus autem ſecundum Scotum non eſt repræſentatiuus obiecti, & ſi alicubi reperiatur, quod Doctor dicat habitum repræſentare, per habitum intelligit Doctor ſpeciem intelligibilem, quam ſæpè ſæpius habitum vocat. *Solutio.*

TEXTVS.

Quinto modo dicitur quidditatiuum indicatiuè, & ſic illud dicitur quidditatiuum, quod eſſentiam indicat, vt definitio. Sexto modo dicitur quidditatiuum prædicatiuè, & appropriatè: & ſic illud præciſè, quod prædicatur in quid, dicitur quidditatiuum. Et poſſet addi ſeptimus modus licet improprius, quod aliquid dicitur quidditatiuum conſecutiuè, & iſto modo propriæ paſſiones conſequentes eſſentiam, poſſent dici quidditatiuæ.

COMMENT. XII.

HAec litera ſatis de ſe clara eſt, neque noſtra indiget explicatione. Quintus tamen modus accipiendi quiddi-

tatiuum poteſt confirmari ex Ariſt. 7.Meta. tex. com. 55. vbi, ſcribit, quòd in habentibus quidditatem, quidditas, id eſt definitio, eſt idem cum eo, cuius eſt. Sexto modo, omne id, quod ponitur in recta linea prædicamentali, dicitur quidditatiuum, ex quo patet, quod eſſentiale, vel quidditatiuum eſt in plus, quàm dici in quid, vt docet Doct. Subtilis in vniuerſalib. quæſt.28. paſſiones etiam conſequentes, ideo quidditatiuæ dici poſſunt conſecutiuæ: quia ſunt idem realiter, & eſſentialiter cum ſubiecto.

TEXTVS.

His notatis pono duas concluſiones; prima eſt iſta, Illa ſunt idem ex natura rei, de quibus duo prædicata oppoſita ſecluſo opere intellectus collatiuo verificari non poſſunt, vt homo eſt homo, Sortes eſt Sortes.

COMMENT. XIII.

EXplicatis quinque notabilibus, quæ pro identitatis, ac diſtinctionis ex natura rei notitia præmittit Auctor, nunc ad principale propoſitum accedit; quod duabus concluſionibus abſoluit, quarum prima eſt de identitate ex natura rei; ſecunda verò de diſtinctione oppoſita: vnde pro primæ concluſionis intelligentia animaduertendum eſt primo, quod identitas ex natura rei eſt duplex. Vna quæ eſt non alietas alicuius quidditatis, vel entitatis à ſeipſa ex natura rei, de qua, abſolutè accepta, nullo modo poſſunt prædicata contradictoria formari, & hæc identitas eſt rationis, iuxta determinata in ſuperiori articulo; omnis enim identitas eiuſdem à ſeipſo, eſt identitas rationis: ex quo ſequitur, quòd licet omne ex natura rei ab alio differens, ſeu diſtinctum, etiam ſit ex natura rei ſibi ipſi idem, non tamen omni diſtinctioni ex natura rei correſpondet identitas eiuſdem ad ſeipſum ex natura rei: aliquis enim eſt idem realiter ſibi ipſi, & non ſolum ſecundum rationem, licet relatiò ſit ſecũdum rationem tantum, vt ſuperius habitum eſt. Alia eſt identitas ex natura rei, quam diſtinctio ex natura rei præſupponit, & eſt non alietas extremorum, in aliquo conuenientium ex natura rei,

Identitas ex natura rei eſt duplex.

de qui-

de quibus ſub ratione, qua conueniunt, nullo modo prædicata contradictoria poſſunt formari, originata ex proprijs rationibus formalibus extremorum, & non ex actu collatiuo alicuius potentiæ: & dixi ſignanter ex ratione, qua conueniunt: quia licet aliqua duo extrema ex natura rei, in quantum conueniunt, diſtinguantur, & per conſequens de eis in quantū conueniunt, formari poſſint contradictoria, ſumendo ly in quantum ſpecificatiuè, vt patet exponendo notam reduplicationis; tamen reduplicatiuè iſta propoſitio negatiua eſt concedenda: nulla duo extrema in quantum conueniunt diſtinguuntur, nec de eis, vt ſic, formari poſſunt contradictoria; aliàs duorū conuenientium in aliquo eſſet principium formale diſtinguendi eorundem, quod eſt falſum: Hæc autem identitas eſt ex natura rei: quia circumſcripta omni operatione intellectus. Et ita definitio, & definitum, eſſe quidditatiuum, & eſſe exiſtentiæ, & ita de alijs diſtinctis ex natura rei, habent aliquod prædicatum commune ex natura rei, in quo conueniunt: quia ſaltem in ente naturæ diſtincto, contra ens rationis. Secundo notandum eſt, quod, extrema iſtius propoſitionis, homo eſt homo, cum à parte rei habeant vnum conceptum omnino indiſtinctum, nullam diſtinctionem poſſunt habere ſecluſo omni actu intellectus collatiui: ſi quam enim diſtinctionem habent, præcisè eam habent in ratione ſubiecti, & prędicati: quia homo, vt ſubiectum, differt ab homine, vt prædicatum, ratio autem ſubiecti, & prædicati (cum ſint intentiones ſecundæ, quæ per actū collatiuum intellectus comparantis vnam intentionem primam, vt intellectam, & conſideratam, ad aliam primam intentionem cauſantur) diſtinguuntur ſecundum rationem, ex quo ſequitur, quòd nulla diſtinctio fundatur in iſtis extremis, niſi virtute intellectus conſiderantis, & comparantis vnum ad aliud, & ita tantum erit diſtinctio rationis, & per conſequens identitas ex natura rei.

TEXTVS.

SEcunda concluſio. Illa diſtinguuntur ex natura rei, ſiue modaliter, de quibus, ſeu inter quorum extrema duo contradictoria, ſecluſo opere intellectus, verificari poſ-

ſunt, ſic ſe habent definitio, & definitum: quia ſecluſo opere intellectus definitio eſt ſaltem conſtitutiua; definitum verò non; totum etiam, & partes, loquendo de toto metaphyſico, non de toto phyſico: quia certum eſt ſecundum viam Doctoris, totum phyſicum, et ſuæ partes diſtinguuntur realiter, & plus quàm ex natura rei: totum autem metaphyſicum, quod non componitur ex re, & re, ſed ex realitate, et realitate, diſtinguitur ex natura rei præcisè à ſuis partibus, ſic, quod non realiter: totum enim ſecluſo opere intellectus, dicitur conſtitutum, partes non; conſtitutum autem, & non conſtitutum contradicunt.

COMMENT. XIIII.

Diſtinctio ex natura rei dupliciter ſumitur.

PRo explicatione huius literæ multa obſeruanda ſunt. Primo, quòd diſtinctio ex natura rei ſumitur dupliciter: vno modo vt eſt genus ad omnes diſtinctiones præter rationis diſtinctionem, vt de eis dicitur in quid: omnis enim diſtinctio non rationis hoc modo eſt ex natura rei, & non conuertitur: quæ etiam poteſt dici communiter diſtinctio realis, vt infra magis notificabimus; quando de diſtinctione reali erit ſermo, & ſic non ſumitur in propoſito; cuius ratio eſt: quia cum non ſit genus præter generis ſpeciem, omne diſtinctum diſtinctione ex natura rei, neceſſariò aut eſſet modaliter, aut formaliter, aut realiter, & ſic de alijs diſtinctum, conſequens èſt falſum, vt patet de definitione, & definito, eſſe quidditatiuo, & eſſe exiſtentiæ; animali, & homine, quæ ex natura rei diſtinguuntur, & tamen realiter, nec formaliter diſtinguuntur, & ita de alijs. Alio modo ſumitur diſtinctio ex natura pro vno modo ſpeciali numerabili inter alios modos diſtinctionum, & hoc modo ſumitur hic, quæ poteſt dici diſtinctio ex natura rei tantum, & eſt ſpecies condiſtincta, & diſparata contra omnes alias ſpecies, ſic, quod diſtinctio formalis, vt formalis, non eſt diſtinctio ex natura rei, in quantum talis: quia ab alia ratione ſumitur diſtinctio ex natura rei, ab alia diſtinctio formalis: pro quo notandum ſecundò

duxi, quod in eodem poſſunt plures diſtinctionum ſpecies concurrere, quæ ab eodem ſub diſtinctis rationibus ſumuntur, vt exempli gratia: Si A & B diſtinguuntur, hoc ex eo poteſt eſſe, quod A & B poſſunt eſſe extrema contradictionis: aut poteſt eſſe, quia A & B ſunt plures quidditates, & formalitates: vel poteſt eſſe, quia A & B ſunt diuerſæ res exiſtentes, vel ſubſiſtentes: vel quod habeat diuerſas naturas, vel eſſentias: penes hoc quod A & B, puta albedo, & nigredo ſunt fundamenta contradictionis ſecluſo opere intellectus, inter ea fundatur diſtinctio ex natura rei, penes hoc, quod ſunt duę formalitates fundatur diſtinctio formalis; penes hoc, qđ ſunt res, & res, fundatur diſtinctio realis; & penes hoc, quod ſunt plures naturæ, & eſſentiæ, fundatur diſtinctio eſſentialis, & ita, quod eſt ratio, & cauſa vnius diſtinctionis, non eſt ratio, nec cauſa alterius, & per conſequens diſtinctio, quę eſt, penes hoc, quod A & B poſſunt eſſe fundamentum contradictionis, non eſt diſtinctio accepta penes hoc, quod A & B ſunt plures quidditates, vel formalitates: quoniam vna eſt ratio vnius, & alia eſt ratio alterius, licet ergo diſtinctio formalis poſſit dici diſtinctio ex natura rei, accipiendo diſtinctionem ex natura rei, prout eſt quoddam genus ad omnes diſtinctiones, quæ ſunt præter opus intellectus, non eſt tamē diſtinctio ex natura rei, vt diſtinctio ex natura rei eſt quædam ſpecies diſtincta, diſtinctionis in communi, & vt ſic accipitur in hoc articulo.

Plures diſtinctionum ſpecies in eodē concurrere poſſunt.

Exemplum notabile.

Tertiò obſeruandum eſt, quòd diſtinctio ex natura rei ſolum, & præcisè eſt ex hoc, quod aliqua poſſunt eſſe fundamenta contradictionis, adeo quod quæcunque talia ſunt, de quibus verificari poſſunt duo cōtradictoria ex natura rei circumſcripto opere collatiuo intellectus, illa ex natura rei diſtinguuntur: nec dico, quòd contradictoria poſſint verificari actualiter de aliquibus duobus ſine actu intellectus verificantis, & enunciantis de illis contradictoria, quibus applicantur: quia affirmatio, & negatio fiunt ab intellectu: ſed dico, quòd de aliquibus duobus contradictoria ſunt verificabilia ex natura rei ſic, quod ex natura rei circumſcripto opere intellectus, nata ſunt eſſe fundamenta cōtradictionis, & quęcūque ſunt talia, ex natura rei diſtinguuntur: adeo quod omnium Philoſophorum principium, & fundamentū ad oſtendendum aliqua non eſſe idem, ſiue eſſe diſtincta, ſemper fuit de quo-

Vnde ſumatur diſtinctio ex natura rei.

de quolibet vera affirmatio, vel negatio, & de nullo ambo ſimul, applicando extrema contradictionis prædicatis ex natura rei per actum collatiuum intellectus, non fabricatis, ita vt affirmatio vni verè applicatur, & verè negatur alteri, neceſſariò concluditur aliqua non identitas ex natura rei inter illa, quibus applicantur: nam non identitas tollit contradictionem, ſicut identitas eſt verè affirmationis cauſa: vera enim contradictio eſt vnius, & eiuſdem affirmatio, & negatio, non nominis tantum, ſed rei, & nominis, & ad idem, & ſecundum idem, vt exempli gratia, Ens in quantum ens eſt cōtrahibile, & communicabile decem generibus, ſubſtantia non eſt communicabilis decem generibus, ergo neceſſariò aliqua non identitas ex natura rei eſt inter ens, & ſubſtantiam, & ſic in omnibus.

Contradictio vera quę ſit.

Inſtantia.

Et ſi dicatur: Si ex contradictione concluditur diſtinctio ex natura rei, eadem ratione oſtendetur, quod illa, quæ diſtinguuntur ex natura rei diſtinguantur realiter: quia omnia contradictoria æqualiter repugnant per Ariſtotelem; ergo æqualem diſtinctionem cōcludunt, ſed aliqua contradictoria concludunt diſtinctionem realem, vt hæc ambulari, & non ambulari, eſſe, & non eſſe, & ſic de alijs pluribus, ergo eadem ratione concludetur diſtinctio realis inter ens, & ſubſtantiam, ſubiectum, & paſſionem; definitionem, & definitum, quod negatis.

Ariſt.

Solutio.

Contradictoria æqualiter repugnant, ſed nō æqualiter diſtant.

Reſpondeo, quòd omnia contradictoria æqualiter repugnant: quia eidē omnibus modis idem ineſſe ſimul non poſſunt; & ideo concedo, quod neceſſariò aliquam diſtinctionem cōcludunt; ſed nego, quod æqualem diſtinctionem ſemper concludant, ſed aliquando realem, interdum non realem, ſed aliam, & hoc ſecundum naturam prædicatorum, quibus applicantur, quod vtique concedere habent Aduerſarij, formalem diſtinctionem, & ex natura rei negantes: quoniam ſecundum eos aliqua contradictoria ſolum diſtinctionem rationis concludunt, vt inter eſſentiam diuinam, & relationem aliquam realem, vt inter eſſe, & non eſſe, & vniuerſaliter omnis ſchola hoc habet admittere, nimirum, quod aliqua contradictio diſtinctionem in re extra, ſiue realem neceſſariò non concludit.

Cur aliqua contradictoria cōcludāt diſtinctionē realē, et aliqua non.

Et ſi quæratur, quæ eſt ratio, quòd aliqua contradictoria concludunt realem diſtinctionem, & aliqua non, cum contradictoria circa idem æqualiter repugnent? Dico, quòd ratio huius diuerſitatis eſt ex parte præ-

dicati,

dicati, & ex parte ſubiecti, quibus talia contradictionis extrema applicantur: ſicut enim aliqua prædicata ſunt res, & res exiſtentiæ, vel ſubſiſtentiæ, ita contradictoria de talibus prædicatis concludunt diſtinctionem realem, & ratio eſt in prōptu: quia illa prædicata inſunt, quibus inſunt ratione rei, & non ratione alicuius quidditatis in re illa incluſæ: contradictoria autem non poſſunt ineſſe eidem ſecūdum idem, & ita contradictoria de talibus prædicatis neceſſariò includunt diſtinctionem realem inter illa, quibus applicantur: Cæterùm quia ſunt aliqua prædicata, quæ non inſunt ſubiecto, de quo dicuntur, vt eſt res aliqua exiſtentiæ, vel ſubſiſtentiæ, ſed inſunt quidditati, vt præſcindit à re, hoc eſt, à ſubſiſtentia, & ab exiſtentia actuali, ſicut ſunt vnum, & verum, modi intrinſeci, propriæ paſſiones, & ſimilia, ideo huiuſmodi contradictoria de talibus prædicatis non concludunt neceſſariò diſtinctionem realem, ſed duntaxat aliquam non identitatē inter ea, quibus applicantur. Et breuiter contradictoria, quæ applicantur prędicatis, quę non poſſunt verificari de ſubiectis, niſi prout habent eſſe materiale, hoc eſt in ſingularibus, & ſuppoſitis, concludunt diſtinctionem realem. Illa verò quæ applicari poſſunt prædicatis, quæ de ſubiectis verificari poſſunt, prout habent eſſe quidditatiuum, non concludunt diſtinctionem realem, ſed tantum aliquam non identitatem, & ideo quia animal poteſt verificari de homine, vt habet eſſe quidditatiuum, contradictoria applicata animali, & homini, non concludunt realem diſtinctionem, ſed tantum ex natura rei: at quia albedo non poteſt de homine verificari, niſi prout habet eſſe materiale, & in ſuppoſitis, ideo contradictoria applicata homini, & albedini, concludunt neceſſariò diſtinctionem realem. Ex his ſequitur, quòd quædam ſunt contradictoria, quæ non inferunt diſtinctionem realem, quæ eſt inter rem, & rem, ſed benè diſtinctionem ex natura rei, vt communicabile, & non communicabile, liberum, & non liberum: quædam quæ neceſſariò inferunt diſtinctionem realem, quæ eſt inter rem, & rem; licet non neceſſariò inferant diſtinctionem eſſentialem, vt eſſe genitum, & non eſſe genitum, productum, & non productum, vt in diuinis pater, qui non eſt genitus, diſtinguitur realiter à filio, qui eſt genitus, nō tamen eſſentialiter. Alia verò ſunt prædicata contradictoria, quæ neceſſariò inferunt diſtinctionem realem, non ſolùm ſuppo-

ſitorum,

de quolibet vera affirmatio, vel negatio, & de nullo ambo ſimul, applicando extrema contradictionis prædicatis ex natura rei per actum collatiuum intellectus, non fabricatis, ita vt affirmatio vni verè applicatur, & verè negatur alteri, neceſſariò concluditur aliqua non identitas ex natura rei inter illa, quibus applicantur: nam non identitas tollit contradictionem, ſicut identitas eſt verè affirmationis cauſa: vera enim contradictio eſt vnius, & eiuſdem affirmatio, & negatio, non nominis tantum, ſed rei, & nominis, & ad idem, & ſecundum idem, vt exempli gratia, Ens in quantum ens eſt cõtrahibile, & communicabile decem generibus, ſubſtantia non eſt communicabilis decem generibus, ergo neceſſariò aliqua non identitas ex natura rei eſt inter ens, & ſubſtantiam, & ſic in omnibus.

Contradictio vera quę ſit.

Inſtantia. Et ſi dicatur: Si ex contradictione concluditur diſtinctio ex natura rei, eadem ratione oſtendetur, quod illa, quæ diſtinguuntur ex natura rei diſtinguantur realiter: quia omnia contradictoria æqualiter repugnant per Ariſtotelem; ergo æqualem diſtinctionem cõcludunt; ſed aliqua contradictoria concludunt diſtinctionem realem, vt hæc ambulari, & non ambulari, eſſe, & non eſſe, & ſic de alijs pluribus, ergo eadem ratione concludetur diſtinctio realis inter ens, & ſubſtantiam, ſubiectum, & paſſionem; definitionem, & definitum, quod negatis.

Ariſt.

Solutio. Reſpondeo, quòd omnia contradictoria æqualiter repugnant: quia eidẽ omnibus modis idem ineſſe ſimul non poſſunt; & ideo concedo, quod neceſſariò aliquam diſtinctionem cõcludunt; ſed nego, quod æqualem diſtinctionem ſemper concludant, ſed aliquando realem, interdum non realem, ſed aliam, & hoc ſecundum naturam prædicatorum, quibus applicantur, quod vtique concedere habent Aduerſarij, formalem diſtinctionem, & ex natura rei negantes: quoniam ſecundum eos aliqua contradictoria ſolum diſtinctionem rationis concludunt, vt inter eſſentiam diuinam, & relationem aliquam realem, vt inter eſſe, & non eſſe, & vniuerſaliter omnis ſchola hoc habet admittere, nimirum, quod aliqua contradictio diſtinctionem in re extra, ſiue realem neceſſariò non concludit. Et ſi quæratur, quæ eſt ratio, quòd aliqua contradictoria concludunt realem diſtinctionem, & aliqua nõ, cum contradictoria circa idem æqualiter repugnent? Dico, quòd ratio huius diuerſitatis eſt ex parte prædicati,

Contradictoria æqualiter repugnant, ſed nõ æqualiter diſtant.

Cur aliqua contradictoria cõcludãt diſtinctionẽ realẽ, et aliqua non.

dicati, & ex parte ſubiecti, quibus talia contradictionis extrema applicantur: ſicut enim aliqua prædicata ſunt res, & res exiſtentiæ, vel ſubſiſtentiæ, ita contradictoria de talibus prædicatis concludunt diſtinctionem realem, & ratio eſt in promptu: quia illa prædicata inſunt, quibus inſunt ratione rei, & non ratione alicuius quidditatis in re illa incluſæ: contradictoria autem non poſſunt ineſſe eidem ſecūdum idem, & ita contradictoria de talibus prædicatis neceſſariò includunt diſtinctionem realem inter illa, quibus applicantur: Cæterùm quia ſunt aliqua prædicata, quæ non inſunt ſubiecto, de quo dicuntur, vt eſt res aliqua exiſtentiæ, vel ſubſiſtentiæ, ſed inſunt quidditati, vt præſcindit à re, hoc eſt, à ſubſiſtentia, & ab exiſtentia actuali, ſicut ſunt vnum, & verum, modi intrinſeci, propriæ paſſiones, & ſimilia, ideo huiuſmodi contradictoria de talibus prædicatis non concludunt neceſſariò diſtinctionem realem, ſed duntaxat aliquam non identitatē inter ea, quibus applicantur. Et breuiter contradictoria, quæ applicantur prędicatis, quę non poſſunt verificari de ſubiectis, niſi prout habent eſſe materiale, hoc eſt in ſingularibus, & ſuppoſitis, concludunt diſtinctionem realem. Illa verò quæ applicari poſſunt prædicatis, quæ de ſubiectis verificari poſſunt, prout habent eſſe quidditatiuum, non concludunt diſtinctionem realem, ſed tantum aliquam non identitatem, & ideo quia animal poteſt verificari de homine, vt habet eſſe quidditatiuum, contradictoria applicata animali, & homini, non concludunt realem diſtinctionem, ſed tantum ex natura rei: at quia albedo non poteſt de homine verificari, niſi prout habet eſſe materiale, & in ſuppoſitis, ideo contradictoria applicata homini, & albedini, concludunt neceſſariò diſtinctionem realem. Ex his ſequitur, quòd quædam ſunt contradictoria, quæ non inferunt diſtinctionem realem, quæ eſt inter rem, & rem, ſed benè diſtinctionem ex natura rei, vt communicabile, & non communicabile, liberum, & non liberum: quædam quæ neceſſariò inferunt diſtinctionem realem, quæ eſt inter rem, & rem, licet non neceſſariò inferant diſtinctionem eſſentialem, vt eſſe genitum, & non eſſe genitum, productum, & non productum, vt in diuinis pater, qui non eſt genitus, diſtinguitur realiter à filio, qui eſt genitus, nō tamen eſſentialiter. Alia verò ſunt prædicata contradictoria, quæ neceſſariò inferunt diſtinctionem realem, non ſolùm ſuppo-

ſitorum,

ſitorum, ſed etiã naturarum, ſicut ſunt prima prædicata contradictoria, ſcilicet eſſe,& non eſſe, exiſtere,& non exiſtere.

Ex his patet ſecundæ concluſionis intelligentia, ex qua ſequuntur aliqua corrollaria. Primum corrollarium eſt,quod definitio, & definitum, ſumpta pro eo,quod nominant, ſunt diſtincta ex natura rei, patet: quia fundant contradictoria, vt conſtitutiuum,& non conſtitutiuum. Pro huius corrollarij intelligentia aliqua notanda ſunt, primò, quod definitio, & definitum poſſunt accipi vel pro terminis, vel pro conceptibus: ſi accipiantur pro terminis, ſiue pro vocibus, differunt inter ſe realiter: quia voces, & quæcunque alia ſigna ad placitum,differunt inter ſe realiter,vt iſta vox,homo, & iſta vox animal rationale differunt inter ſe realiter: ſed ſi ſumantur pro conceptibus ſignificatis, tunc ex natura rei diſtinguũtur; ſi tamen capiantur pro conceptibus obiectiuis non formalibus: quia pro conceptibus formalibus,ſiue actiuis,ſiue paſſiuis, diſtinguuntur realiter, vel ratione: quia notitia, qua cognoſco definitum diſtinguitur realiter à notitia, qua cognoſco definitionem, & eſſe cognitum definiti, quod eſt conceptus formalis paſſiuus, diſtinguitur realiter (eo modo, quo diſtinctio realis eſt inter entia rationis) ab eſſe cognito definitionis,vel ſaltem diſtinguuntur ratione; ſi autem accipiantur pro fundamento, cum importent conceptus ſignificantes, vel ſignificatos, inter iſtos conceptus de neceſſitate ſundatur diſtinctio ex natura rei, vt docet Doct. Subt. in primo diſt. 1.quæſt.2. Et hoc declarari poteſt ex primo Poſter. tex. com. . . . vbi ſcribit Ariſtoteles, quod, quodquid eſt alterius extremi, eſt medium in potiſſima demonſtratione, igitur altera præmiſſarum non differt à concluſione,niſi ſicut definiti o à definito, vt in hac demonſtratione patet, Omne animal rationale eſt riſibile,omnis homo eſt animal rationale, ergo omnis homo eſt riſibilis: iſta præmiſſa, omne animal rationale eſt riſibile, non differt ab hac concluſione,omnis homo eſt riſibilis,niſi ſicut à definito definitio differt:quoniam conſtant ex eiſdem terminis, exceptis definitione, & definito ex parte ſubiecti; ſicut eſt etiam de minori,ſed præmiſſa eſt per ſe nota, & euidens intellectui diſtinctè cõcipienti terminos: concluſio autem eſt demonſtrata, & non per ſe nota, ergo aliqua non identitas,& diſtinctio eſt inter illud,quod importatur per definitionem, & illud, quod per definitum importatur,

Definitio, & definitũ poſſunt bifariã ſumi.

tatur, alioquin idem omninò ex natura rei eſſet per ſe notū, & euidens, & non per ſe notum, ſed demonſtratum, quod eſt contradictio. Et confirmatur hoc: quia tunc immediatè eſſet petitio principij: quia æquè notum per æquè notum, vel ignotum per æquè ignotum demonſtraretur: ne fiat ergo petitio principij, oportet, quod aliquo modo dicatur eſſe diſtinctum animal rationale ab homine, at non realiter vt omnes concedunt, non ratione tantum, vt probatum eſt, non formaliter: quia definitum includit definitionem in primo modo, ergo erunt diſtincta ex natura rei. Item ſequeretur, quòd in demonſtratione eſſent tantum duo termini, ſcilicet maior, & minor extremitas: ex quo definitio, & definitum eſſent omnino idem ex natura rei. Et confirmatur per Ariſtotelem primo Phyſ. tex. com. 5. vbi ſcribit: ſuſtinet hoc idem nomen ad definitionem, quod totum ad partes: quia ſicut partes important diſtinctè, quicquid totum importat confusè; ſic definitio importat eandem quidditatem diſtinctè, quam definitum importat confusè: modò inter ſignificare confusè, & ſignificare diſtinctè eſt aliqua diſtinctio non rationis: quia hoc fit ſecluſo opere intellectus, non realis, vt patet, ergo media, at non formalis, vt dictum eſt ſupra, ergo ex natura rei.

Sed hic vnica eſt difficultas: quia Scotus in 1. d. 8. quæſt. 2. & in quolib. quæſt. 1. art. 1. dicit, quod definitio, & definitum dicunt eundem conceptum, ergo videtur, quod non diſtinguantur ex natura rei: quoniam, quæ dicunt eundem conceptum indiſtinctum à parte rei, non diſtinguuntur, niſi ratione tantum, vt dictum eſt ſupra. *Difficultas.*

Ad hanc difficultatem reſpondet Vigerius, quòd ſi accipiatur definitio ſolū pro ipſis partibus definientibus ſimul ſumptis, quod diſtinguuntur ex natura rei ſic, loquendo de definitione metaphyſica: quia definitio phyſica ſic accepta, diſtinguitur realiter à definito: quia totum phyſicum realiter diſtinguitur à partibus: ſed definitio pro quidditate reſultante ex partibus definiētibus eſt idem omnino ex parte rei cum definito; & hoc modo debet intelligi dictum Doctoris in locis prællegatis: quod autem quidditas definitionis ſit alia à partibus ſimul ſumptis, eſt expreſſa ſententia Franciſci in 1. diſt. 2. q. 2. vbi inquit: Videtur ergo, quòd ſicut compoſitum naturale addit ad partes ſimul ſumptas, ita compoſitum metaphy- *Reſponſio Vigerij.* *Mayronis.*

taphyſicum, ſicut ſpecies addit ad genus, & differentiam ſimul ſumpta, non tamen addit aliquid diſtinctum formaliter: quia ſpecies formaliter includit genus, & differentiam, ſed diſtinctum tantum ex natura rei, & ſic patet reſponſio Vigerij ad contradictionem.

Reſponſio propria Auctoris. Ego autem aliter reſponderem, & primò dicerem, quòd Doctor Subtilis in quolib. quæſt. 1. vult, quòd definitio, & definitum ſit vnus conceptus realiter, quod patet ex proceſſu Doctoris ibi, & per idem patet reſponſio ad ea, quæ habet in primo diſt. 8. Vel dicatur, quòd Doctor in primo arguit ad hominem, id eſt contra Henricum de Gand. ſic opinantem. Secundum corrollarium. Inter totum, & partem eſt diſtinctio ex natura rei. Pro cuius intelligentia notandum eſt, quod triplex eſt compoſitum: quoddam eſt compoſitum compoſitione logica: quoddam compoſitione phyſica, & quoddam compoſitione metaphyſica: primo modo ſpecies (ſumendo ſpeciem formaliter, & logicè, hoc eſt, pro intentione prima, vt habet habitudinem ad iſtam intentionem ſecundam, quæ eſt ſpecies) eſt quid compoſitum ex genere, & differentia: ſecundo modo, homo, & quodlibet compoſitum eſſentiale componitur phyſicè ex materia, & forma: tertio modo totum compoſitum compoſitione ex actu, & potentia, ſeu ex realitate actuali, & potentiali: primo modo inter partes componentes, & totum, eſt diſtinctio rationis: quia homo non habet rationem ſpeciei quantum ad intentionem ſecundam, niſi per conſiderationem intellectus: & ſimiliter partes non componuntur in ratione generis, & differentiæ, niſi per operationem intellectus, ergo diſtinctio, quæ fundabitur in iſtis, vt ſic conceptis, eſt diſtinctio rationis. Loquendo de ſecundo compoſito, non tantum inter totum, & partes componentes diſtinctio ex natura rei fundatur, quæ eſt media inter diſtinctionem realem, & rationis: verum etiam fundatur diſtinctio realis: Pro cuius intellectu obſeruandum eſt ſecundò, quòd ex alio eſt, vt inter aliqua ſit diſtinctio ex natura rei, & ex alio, vt inter aliqua ſit diſtinctio realis: nam diſtinctio ex natura rei præciſè attenditur penes hoc, quod extrema diſtinctionis ſunt contradictionis fundamenta; vel quod de ipſis poſſunt verificari duo contradictoria, circumſcripto opere collatiuo intellectus, vt diximus ſupra; ſed diſtinctio realis attenditur penes hoc, quod extrema ſe habẽt ſicut res, & res exiſten-

Compoſitum triplex.

Diſtinctio ex natura rei, & diſtinctio realis habent diuerſa fundamẽta.

exiſtentiæ, vel ſubſiſtentiæ: modò, quia totum eſſentiale, & partes eſſentiales, quę ſunt materia & forma, poſſunt eſſe fundamenta contradictionis, & de ipſis nata ſunt verificari contradictoria ſine opere collatiuo intellectus, hoc eſt, tali opere intellectus circumſcripto, habent aptitudinem, vt de ipſis poſſint contradictoria verificari, ex hoc præcisè habẽt, quod ex natura rei diſtinguantur; pro quãto autem iſta eadem extrema ſe habent ſicut res, & res, modo prædicto, realiter diſtinguuntur, quod diffuſius explicabimus. Sed loquendo de compoſito metaphyſico, totum, & partes componentes diſtinguũtur ſolum ex natura rei, & hoc ſecundum Doctorem Subtilem (quicquid dicat Burleus, quod homo diſtinguitur realiter à Sorte) hoc aſſumptum probatur: quia certum eſt, quòd animal, & rationale, hominem metaphyſica compoſitione componunt; & animal, & rationale ſunt idem realiter homini, ergo hic fundari realis diſtinctio minimè poteſt: ſimiliter ſi ſumatur animal pro realitate potentiali, & contrahibili, & rationale pro realitate actuali, & contrahente, quæ realitates ſunt rationalitas, & animalitas, cum quidditatiuè, & in primo modo in homine includantur, ab eo realiter haud diſtinguuntur: quamuis fortè illa, à quibus accipiuntur iſtæ realitates, ſcilicet anima intellectiua, & ſenſitiua, diſtinguantur realiter ab homine: animalitas namque ſumitur ab anima ſenſitiua, & rationalitas ab anima intellectiua: ſtat enim, quod res ipſæ, à quibus iſti conceptus, ſiue iſtæ realitates ſumuntur, diſtinguantur realiter à toto; & conceptus obiectiui non diſtinguantur realiter, ſed tantum ex natura rei. *Burleus.*

TEXTVS.

SImiliter ſuperius præter opus intellectus eſt multiplicabile in plura, inferius verò non, multiplicabile, & non multiplicabile contradicunt.

COMMENT. XV.

HOc eſt aliud corrollarium, quod ex ſecunda concluſione emanat, ſcilicet, quod inter ſuperius, & inferius, pro eo, quod denominant, eſt diſtinctio ex natura rei; patet per

idem: quia genus eſt communicabile pluribus diſtinctis ſpecie, ſpecies autem non. Sed contra hoc corrollarium ſunt

Ioannes. duæ difficultates, quas hoc in loco mouet Ioannes, quarum prior eſt talis. Superius per Auctorem eſt multiplicabile, & non niſi per ſe, & pari modo inferius, ergo non diſtinguuntur ex natura rei; patet conſequentia: quia per Authorē pro tanto ex natura rei diſtinguuntur, pro quanto vnum eſt multiplicabile, & aliud non: quod autem inferius ſit multiplicabile, probatur ſic: quicquid per ſe, & ex natura rei competit ſuperiori, inferiori etiam competit, atqui multiplicabile per ſe, & ex natura rei competit ſuperiori, ergo & inferiori. Maior patet, & Minor eſt Scoti in 2. diſtin. 3. quæſtione prima.

Secundò probatur, quòd ſuperius non eſt multiplicabile,

Scotus. & pro hoc duo ſupponit, primum eſt dictum Scoti in prol. 1. ſent. q. 4. quòd quando ſunt duo oppoſita, & vnum illorum per ſe competit alicui, aliud nec per ſe, nec per accidens poteſt eidem competere: Secundum etiam eſt dictum Scoti in ſecundo diſt. 3. q. 1. quod natura communis eſt per ſe multiplicabilis, per accidens autem, vt eſt in inferiori, eſt immultiplicabilis: tunc ex primo præſuppoſito arguit ſic. Si multiplicabile per ſe competit ſuperiori; oppoſitum ſuum ſcilicet immultiplicabile, neque per ſe, neque per accidens poteſt ſibi competere, ſed hoc eſt contra ſecundum præſuppoſitum, igitur ſequitur, quod ſuperius nullo modo eſt multiplicabile: nam ſi eſſet multiplicabile per ſe, nunquam eſſet per accidens immultiplicabile, cuius oppoſitum Scotus aſſerit in loco præadducto.

Ad primam reſpondet Ioannes, quod ſuperius ſolum eſt multiplicabile, & nullo modo inferius: & quando dicitur, quicquid competit per ſe ſuperiori, cōpetit inferiori: Dicit, quod verum eſt in ſuppoſitione perſonali, non autem in ſuppoſitione ſimplici: quia in ſuppoſitione perſonali verum eſt dicere, quòd ſi homini competit ſubſtantia per ſe, quod ſimiliter competit Sorti: ſed hoc non eſt verum in ſuppoſitione ſimplici: nam multa poſſunt ſuperiori competere in ſuppoſitione ſimplici, quæ per ſe inferiori competere nequeunt, vt homini competit per ſe conuerti cum riſibili, aut de eo prædicari per ſe primo riſibile, quod non competit Sorti: pari modo homini competit eſſe ſpeciem, ſed non cōpetit Sorti. Imò quæ competunt ſuperiori in ſimplici ſuppoſitione, non

ſolum

ſolum inferiori haud competit,ſed etiam ipſi ſuperiori non competunt,prout ſupponit perſonaliter: quoniam licet animali,vt ſimpliciter ſupponit,competat ratio generis; tamen vt perſonaliter ſupponit, ratio generis ab eo extraneatur, vt optimè docet Scotus in vniuerſalibus quæſt.14.

Ad ſecundam reſpondet Ioannes,quod ſuperius per ſe eſt multiplicabile, eiq; aliquo modo non poteſt competere oppoſitum,ſcilicet immultiplicabile per ſe,neque per ſe,neque per accidens: tamen immultiplicabile benè poteſt ſibi competere per accidens,ſcilicet in inferioribus:& ad regulã Scoti dicit, quòd cui competit aliquod oppoſitum, vt ſuperiori competit multiplicabile, eidem non poteſt competere aliud oppoſitum per ſe, neque per accidens: modò immultiplicabile per ſe nullo modo ſuperiori cõpetit, licet bene ſibi poſſit competere immultiplicabile per accidens. Vult dicere Ioannes,quod multiplicabile per ſe, & immultiplicabile per ſe opponuntur; & ideo cui competit per ſe, multiplicabile per ſe, eidem immultiplicabile per ſe non poteſt competere nec per ſe, nec per accidens. Multiplicabile verò per ſe, & immultiplicabile per accidens non ſunt oppoſita,& ideo cui per ſe competit multiplicabile per ſe, eidem competere poteſt immultiplicabile per accidens: quod ſic declarat. Multiplicabile per ſe, eſt natura abſtracta, vt homo abſtractus ab inferioribus: immultiplicabile per accidens eſt natura in indiuiduo,cui accidit,vt ſit immultiplicabilis, ſicut accidit ſibi, quod ſit in Sorte: immultiplicabile autem per ſe,eſt differentia indiuidualis, vt Sorteitas, aut Platoneitas, quibus contradictoriè multiplicari repugnat, & ideo ſunt per ſe immultiplicabiles,& ita: quia naturæ abſtractę ab indiuiduis competit multiplicabilitas per ſe, eidem naturæ per ſe ſumptæ immultiplicabile per ſe, id eſt, differentia indiuidualis neque per ſe competit, neque per accidens, [illegible] indiuiduum; quod eſt immultiplicabile per accidens: nam hæc eſt prædicatio per accidens, homo eſt Sortes, ſed nullo modo hæc eſt vera, neque per ſe, neque per accidens, homo eſt Sorteitas, quę eſt incommunicabilis per ſe; hæc eſt reſponſio Ioannis. *Aliter reſpõdetur ad difficultatẽ.*

Sed melius (meo iudicio) poſſet argumento reſponderi, diſtinguendo ly per ſe: nam hoc ſincathegorema poteſt determinare vel inhærens,vel inhęrentiam,vt quando dico: Superius eſt per ſe multiplicabile, ly per ſe poteſt determinare *Per ſe poteſt determinare inhęrens, uel inhærẽtiam.*

Y inhæ-

inhærentiam, vel inhærens, ſi determinat inhærentiam, ſenſus eſt, quòd habitudo huius prædicati multiplicabile, ſit per ſe ſeica, id eſt, dicatur de ſubiecto in primo, vel ſecundo modo dicendi per ſe: ſi determinat inhærens, eſt ſenſus, quod multiplicabile eſt per ſe multiplicabile, hoc eſt, ſuperius eſt multiplicabile, quod multiplicabile eſt per ſe multiplicabile.

Secundò obſeruandum eſt, quòd multiplicabile per ſe, & immultiplicabile per ſe opponuntur, ſed multiplicabile per ſe, & immultiplicabile per aliud non opponuntur: Ex his dico ad argumentum. Cui competit per ſe vnum oppoſitorum, eidem aliud non poteſt competere neque per ſe, neque per accidens, tranſeat, vt ly per ſe, & ly per accidens inhærentiam determinant: & ad minorem, quando dicitur, ſed ſuperiori competit per ſe multiplicabilitas, concedo in eodem ſenſu: quia multiplicabilitas dicitur de ſuperiori per ſe ſecundo modo, ergo ſibi non poteſt competere immultiplicabile per ſe, nec per accidens; concedo vt ly per ſe, & per accidens, determinant inhærentiam. Et cum dicitur, quòd Doct. Subtilis inquit, quòd natura communis eſt per ſe multiplicabilis, per accidens autem, vt eſt in inferiori, eſt immultiplicabilis: Dico, quòd verum eſt, vt ly per accidens, idem eſt quod per aliud: ſuperius enim, quod per ſe eſt multiplicabile, ſit per aliud immultiplicabile, hoc eſt per differētiam indiuidualem: quod poteſt hoc declarari exemplo: quia albedini competit per ſe inhærentia aptitudinalis, quæ eſt modus, & paſſio accidentis, & ideo eidem albedini non poteſt competere eſſe per ſe, quod per ſe eſſe eſt modus, & paſſio ſubſtantiæ, nec per ſe, nec per accidens, prout ly per ſe, & per accidens propoſitionem determinat: ita quod hæc propoſitio eſt vera per ſe. Albedo eſt apta nata alteri inhærere, hæc autem, albedo eſt per ſe, non eſt vera, nec per ſe, nec per accidens, tamen eſſe per ſe poteſt albedini competere per accidens, id eſt per aliud, hoc eſt, per diuinam potentiam, vt patet in ſacramento ſanctiſſimo Altaris.

T E X T V S.

SIc etiam in diuinis diſtinguuntur eſſentia diuina, & relatio, puta paternitas, quod probat Scotus in primo ſent.

ſent. diſt. 2. par. 2. quæſt. 1. quia eſſentia diuina eſt communicabilis tribus perſonis, paternitas non. Pater communicat eſſentiam filio per generationem, & tamen non communicat ſibi paternitatem: ergo oportet, quòd ſit aliqua diſtinctio ante omnem actum intellectus collatiuum inter eſſentiam diuinam, & paternitatem. Similiter argueretur, quod pater, & filius communicant eſſentiam ſpiritui ſancto, & tamen non communicant ſibi ſuas notiones, ſcilicet paternitatem, & filiationem. Nolo tamen dicere, quòd eſſentia diuina non diſtinguitur plus, quàm ex natura rei à relationibus diuinis, quia etiam diſtinguuntur formaliter, vt dicetur poſtea.

COMMENT. XVI.

HOc poteſt eſſe aliud corrollarium, ex ſecunda concluſione ſequens, cui poſſumus tria alia corrollaria annectere: primum eſt, quod inter eſſe quidditatiuum, & eſſe exiſtentiæ, eſt diſtinctio ex natura rei; patet: quia circumſcripta omni operatione intellectus collatiua, eſſe quidditatiuũ abſtrahit ab eſſe exiſtentiæ, & à ſuppoſitis, ſine quibus non poteſt eſſe: non ſic eſſe exiſtentiæ. Vnde Scotus in primo ſent. *Scotus.* diſt. 36. inquit: Eſſe eſſentiæ, & exiſtentiæ vnum non eſt ſine altero, qualitercunque diſtinguantur. Secundum eſt, quòd inter intellectum, & voluntatem eſt diſtinctio ex natura rei; patet: quia fundant contradictoria: intellectiuum enim & volitiuum ſunt huiuſmodi. Tertium corrollarium ſapientia, & ſcientia diſtinguuntur ex natura rei in Deo: quia ſapientia eſt æternorum, & ſcientia temporalium. Item inter modos intrinſecos entitatis, & inter eoſdem modos, & entitatē, eſt diſtinctio ex natura rei, & hoc eſt, quod dicit Auctor.

TEXTVS.

HAc etiam diſtinctione diſtinguitur modus intrinſecus ab eo, cuius eſt modus, ſicut finitas ab humani

tate, & infinitas à diuinitate. Eſt autem modus intrinſecus &c.

COMMENT. XVII.

Vtrũ diſtinctio ex natura rei detur ſecundũ principia Ariſt.

HIc Auctor digreditur ad declarandum, quid ſit modus intrinſecus, An ſit de quidditate entitatis,cuius eſt modus. Nos autem antequam hanc explicemus digreſſionem, pro completa notitia ex natura rei diſtinctionis, videbimus. An huiuſmodi diſtinctio ſit Peripatetica: & an ſit ad aures Doctoris noſtri Subtilis. Quo ad primum,dixerunt nonnulli, quòd hæc diſtinctio ortum duxit in Scotia, vel in Francia: quibus reſpondemus, hanc diſtinctionem non habuiſſe ortum nec in Scotia, nec in Francia, ſed magis in Græcia apud Athenas, & in ludis literarijs Ariſtotelis manaſſe, qui verbo, & ſcripto eam docuit,vt patet intuenti eius ſcripta. Ait namque Ariſt.primo Poſter.quòd ſcientia nõ eſt de ſingularibus, ſed tantum de vniuerſalibus: ergo vniuerſalia non ſunt idem omninò cum ſingularibus. Quæro, quid intelligat per vniuerſalia,& quidditatem vniuerſalem: non actum concipiendi: quia ille particularis eſt, & etiam de illo non eſt ſcientia, ſed de obiecto vniuerſali extra. Ait etiam, quòd vniuerſalia ſunt incorruptibilia, & ſingularia corruptibilia, ergo illorũ non eſt ſcientia, nec definitio, ergo diſtinctio inter illa. Præterea totus ſeptimus Meta. plenus eſt de iſtis quidditatibus, & earum cum ſingularibus non identitate. Inquit enim eò loci Ariſtoteles, quòd in non ſeparatis à materia, ſicut ſunt ſingularia, quod quid eſt non eſt idem cum eo, cuius eſt, & hoc eſt verum idem adæquatè, & conuertibiliter: quia ſingulare addit aliquid ad vniuerſale, ſicut ad ſuperiora inferiora ſemper faciunt. Ait adhuc in eodem 7. quòd ſicut in definitione Sortis ponuntur hæ carnes, & hæc oſſa; ſic in definitione hominis vniuerſalis, carnes, & oſſa in vniuerſali, non autem hæ carnes, & hæc oſſa; igitur eſt aliqua non identitas inter carnes, & oſſa in vniuerſali, & carnes, & oſſa in particulari:Dicit etiam ibidem,quòd ſicut tota definitio ad totam rem, ſic partes definitionis ad partes rei, & quod oportet,definitionem eſſe orationẽ longam, & quod vno nomine non definitur, & in hoc commendatur definitio Architæ. Cuius

Ariſt.

ratio

ratio eſt: quia omne definibile neceſſariò eſt compoſitum, & habet hoc quidem vt materiam, illud autem vt formam, ſcilicet genus, & differentiam. Vnde Auerroes 8. Met. com. 9. inquit, quod impoſſibile eſt, omnia habere definitionem: entis enim non eſt definitio; impoſſibile eſt etiam, quòd formę vltimæ in definitionibus habeant definitiones: quoniam formæ vltimæ ſunt ſimplices; & definitiones ſunt compoſitorum, vt concludit in fine commenti. Item in 3. de Anima tex. 9. inquit Ariſtoteles, quòd aliud eſt magnitudo, & magnitudinis eſſe, caro, & carnis eſſe, & vult, quòd magnitudinis eſſe alia virtute apprehendatur, & cognoſcatur, & alia virtute ipſa magnitudo: eſſe enim magnitudinis, id eſt, quidditas magnitudinis apprehenditur per intellectum, & magnitudo per ſenſum; ſed certum eſt, quòd magnitudinis eſſe nõ diſtinguitur realiter, neque formaliter à magnitudine: quia quidditas, & illud cuius eſt quidditas, ſunt idem realiter, & formaliter, vt patet de ſe, & vt docet etiam Ariſt. 7. Meta. tex. com. 20. vbi ſcribit, quòd ſingulum quodquid eſt, non eſt aliud à ſuimet ſubſtantia: igitur nulla eſt diſtinctio realis, nec formalis inter magnitudinis eſſe, & magnitudinem, & tamẽ concedit Ariſtoles, quòd inter ea ſit aliqua alietas, & diſtinctio, quæ non poteſt eſſe præcisè rationis: tum quia extrema ſcilicet magnitudinis eſſe, & magnitudo, non ſunt entia rationis, quod neceſſariò requiritur ad diſtinctionem rationis: tum etiam, quia dicit, quòd iſta prædicata per aliam, aliamq; virtutem apprehenduntur; obiecta verò apprehenſa ab vtraque potentia, ſcilicet ſenſitiua, & intellectiua præcedunt actũ ſentiendi, & intelligendi, ſicut cauſa ſuum effectum: ergo non ſunt conſtituta in eſſe per tales actus, & ita non poſſunt eſſe entia rationis. Præterea Commentator 3. de Anima, comm. 9. inquit, quòd intentio per quam hoc indiuiduum eſt ens, ſcilicet quidditas, & forma eius, eſt aliud: verbi gratia, quòd hæc aqua eſt aliquid, & intentio, id eſt forma, per quam hæc aqua eſt ens, aliud eſt ab aqua, & hoc accidit in omnibus compoſitis ex materia, & forma, ſed non in omnibus ad excipiendum res abſtractas, & vniuerſaliter res ſimplices, & non compoſitas: quia quidditas, & eſſentia in rebus non compoſitis eſt idem: hæc Commentator: ex quo manifeſtè patet, quòd ponit non identitatem ex natura rei inter quidditatem, & indiuiduum. Præterea idem Commentator c. 10.

Auerroes.

Ariſtoteles.

explicans illud dictū Ariſt, quòd vniuerſale, & ſingulare per aliam virtutem comprehenduntur,aut ſecundum diſpoſitionem lineæ ſphęralis, quàm diu durat, inquit: Neceſſe eſt, vt forma experimentetur per aliquam virtutem, & hoc erit ex hac virtute, aut per diſpoſitionem ſimilem lineæ rectæ, cum intellexerit primam formam exiſtentem in hac re ſingulari, aut ſecundum diſpoſitionem lineę ſphęralis,quādo fuerit reuerſa,quærendo intelligere etiam quidditatem illius formæ, deinde quidditatē illius quidditatis, quouſque perueniat ad ſimplicem quidditatem in illa re, verbi gratia, quod primò intelligit quidditatē carnis, deinde quærit intelligere quidditatem iſtius quidditatis, deinde quidditatem iſtius quidditatis, & hoc erit dum inueniet quidditatem in quidditate, & non ceſſabit, quouſque ad ſimplicem formam perueniat, & hoc intendebat Ariſtoteles,dum dixit,quàm diu durat,id eſt, quod illud intelligere intellectū erit ſimiliter in carne, dum erit poſſibile in carne, quod quidditas eius quidditatem habeat; hæc Commentator. Ex quibus apparet manifeſtè, ꝙ intentio eorum eſt, quod in indiuiduo ſunt multæ quidditates, quarum vna aliam includit, & ex illis conſtituitur, & demum fit reſolutio iſtarum ad primam quidditatem, quæ eſt entis in quantum ens,quod eſt quidditas,quæ eſt omninò irreſolubilis,at vbi eſt multitudo, ibi de neceſſitate eſt aliqualis ordo, & diſtinctio, non diſtinguuntur autem quidditates incluſæ in quidditate realiter,nec formaliter,cum vna aliam formaliter includat, nec diſtinguuntur tantum ratione, cum ſint ibi ex natura rei, ergo diſtinguūtur diſtinctione minori, quàm ſit formalis diſtinctio, & maiori, quàm ſit rationis diſtinctio, quæ appellatur diſtinctio ex natura rei, & ſic patet ad primam difficultatem. Quo ad ſecundam Magiſter Stephanus Brulifer quatuor rationibus probat diſtinctionem ex natura rei non eſſe aliam à diſtinctione formali, quas hoc in loco breuiter adducam, easquę ſingillatim ſoluam. Prima ratio eſt talis.Quæcunque diſtinguuntur ex natura rei,diſtinguuntur formaliter, & è conuerſo, ergo diſtinctio ex natura rei non ſtat cum identate formali,nec eſt minor ipſa: conſequentia eſt manifeſta, & antecedens quo ad ſecundā ſui partem ab iſtis conceditur; ſed quo ad primam partem probatur:quia quæcunque diſtinguuntur ex natura rei,dicunt aliā, & aliam rationem formalem; ſed quæcunq; dicunt aliam, &

Stephanus Brulifer.

Vtrum diſtinctio ex natura rei detur iuxta prīcipia Docto. Subt.

Prima ratio.

aliam rationem formalem, diſtinguuntur formaliter, ergo quæcunque diſtinguuntur ex natura rei diſtinguũtur formaliter: Minor eſt euidens, & maior probatur, diſcurrendo per illa, quæ ipſi ponunt diſtingui ex natura rei, & non formaliter: primo de ſuperiori, & inferiori: manifeſtum eſt enim, quod ſuperius, & inferius habent aliam, & aliam rationem formalem, cum ratio inferioris ſit extra ratiõe ſuperioris: ſimiliter ſicut ipſi dicunt, ratio Socratis eſt incommunicabilis, ratio autem hominis eſt communicabilis, ſed eadem ratio formalis non poteſt eſſe communicabilis, & incommunicabilis. Similiter patet de toto, & partibus: ratio enim formalis totius eſt alia à rationibus formalibus partium, cum eadem ratio formalis non ſit conſtituta, & non conſtituta: ſimiliter de modo intrinſeco, & de re cuius eſt modus: quia modus intrinſecus non conuenit rei in primo modo dicendi per ſe: quare non eſt idem formaliter cum re, cuius eſt modus: patet quarto de definitione, & definito: nam ratio formalis definiti eſt alia à ratione formali definitionis: ratio enim formalis definiti eſt ratio totius, & ratio formalis definitionis eſt ratio pártium: nam dictum eſt, quod eſt alia ratio formalis totius, & alia partium. Item manifeſtum eſt, quòd alius eſt per ſe conceptus definitionis, alius definiti, accipiendo pro conceptibus ſignificatis, ergo aliam, & aliam conceptibilitatem dicunt definitio, & definitum: Sed tales conceptibilitates non ſunt niſi rationes formales, ſeu obiecta formalia conceptibilia: ergo definitio, & definitum dicunt aliam, & aliam rationem formalem: Aſſumptum eſt Scoti in primo diſt. 2. vbi ex intentione probat illud duobus, *Scotus.* aut tribus medijs: & confirmatur tota iſta ratio: quæcunque important aliam, & aliam quidditatem, illa diſtinguuntur quidditatiuè, & formaliter: ſed omnia illa, quæ diſtinguuntur ex natura rei, important aliam, & aliam quidditatem, ergo omnia, quæ diſtinguuntur ex natura rei, diſtinguuntur quidditatiuè, & formaliter, igitur diſtinctio ex natura rei nõ poteſt ſtare cum identitate formali, nec eſt minor ipſa: quod vbicunque eſt alia, & alia quidditas, ibi eſt diſtinctio quidditatiua; ſicut vbi eſt alia, & alia res, ibi eſt diſtinctio realis: modò conſtat, quòd omnis diſtinctio quidditatiua eſt formalis. Minor eſt ſufficienter probata per diſcurſum præhabitum in præcedenti ratione: patet enim per ipſum manifeſtè, quod

omnia, quæ ipſi ponunt diſtingui ex natura rei, & non formaliter, habent aliam, & aliam quidditatem, vel ſaltem dicunt quidditatem, modumque eius intrinſecum. *Inſtantia.* Si dicatur, quòd concretum, & abſtractum diſtinguuntur ex natura rei, & non habent aliam, & aliam quidditatem. *Solutio.* Dicimus hoc eſſe falſum: quia quæcunque diſtinguuntur ſolum penes diuerſos modos concipiendi idem obiectum formale, ſola ratione diſtinguuntur, & non ex natura rei, ſed concretum, & abſtractum ſolum diſtinguuntur penes diuerſum modũ concipiendi idem obiectum formale, igitur ſola ratione diſtinguuntur, & non ex natura rei: Maior eſt manifeſta: quia ſola diuerſitas concipiendi idem obiectum formale in numero, non arguit diſtinctionem ex natura rei. Minor eſt Scoti in 2. diſt. primi, & in multis locis ſuæ doctrinæ.

Ad primam rationem. Ad hanc rationem negatur antecedens quo ad primã partem, & ad probationem eius, negatur maior, & cum probatur inductiuè, primo de ſuperiori, & inferiori: Dico, quòd expreſsè (de mente Scoti) inferius eſt idem formaliter ſuperiori, & non è contra, vt in ſequenti articulo magis explicabimus: eſt igitur inter ſuperius, & inferius identitas formalis non mutua, & cum hoc ſtat, quod inferius non ſit idem ex natura rei ſuperiori propter verificationem contradictoriorum de eis, vt optimè dicit Auctor. Similiter dico ad illud, quod tangit de toto, & partibus: pono enim (vt inferius oſtẽdam) totum phyſicum, & metaphyſicum eſſe idem formaliter, & realiter partibus, ſed non è contra, & quando dicit, quòd eadem ratio formalis non eſt communicabilis, & non communicabilis, & vt addunt alij intra ſe, & extra ſe, tota, & non tota, conſtituta, & non conſtituta. Dico, quòd verum eſt de eadem formalitate adæquata, & mutua, cuiuſmodi nõ eſt in propoſito, & ſic probationes iſtæ faciũt pro diſtinctione ex natura rei, & non ad propoſitum arguentis: eſt enim mutuitas diſtinctionis ex natura rei, ſed non formalis; quare formalis vbique infert illam, ſcilicet diſtinctionem ex natura rei, ſed non è contra. Refert etiam dicere, hoc nõ eſt idem formaliter illi, & dicere, hoc diſtinguitur formaliter ab illo, vt expreſsè habet Doctor Subt. in primo diſt. 2. par. 2. quęſt. 1. *Scotus.* & in Report. diſt. 33. quæſt. 2. Quod etiam addit de quidditate, & modo, minus valet in doctrina Scoti: quia ipſe apertè docet, quod modus non dicit aliam formalitatem ab eo

cuius

cuius eſt. 8. diſt. primi, & alibi ſæpe: non valet igitur deductio, non eſt idem formaliter, igitur diſtinguitur, vt etiam ipſemet Bruliſer fatetur in propoſito; cum hoc tamen ſtat diſtinctio ex natura rei de neceſſitate. Vnde inquit Scotus in primo diſt. 8. quidditas, & modus non ſunt obiecta diſtincta formalia apud diſtinctè, & perfectè concipientem. Cum poſtremo probat propoſitum ex rationibus definiti, & definitionis: patet, quod non procedit: quia ibi eſt identitas formalis mutua, vt communiter dicitur, licet poſſet eſſe difficultas, comparando definitionem ad definitum ex illa deſcriptione identitatis formalis, quam ponit Scotus 2. diſt. primi, par. 2. quæſt. 1. ſaltem definitum eſt idem definitioni formaliter. An verò è contra? Poſſet probabiliter dici, quòd non, tenendo, quod definitio non dicat aliquam vnam formalitatem reſultãtem ex partibus, niſi ipſum definitum; & tunc dicere, definitionẽ eſſe idem formaliter definito, eſt dicere definitum eſſe idem formaliter ſibi ipſi: vnde optimè dixit Scotus in quæſt. 10. vniuerſal. quòd definitio non numeratur à Porphyrio inter vniuerſalia: quia non habet aliquem vnum modum prædicandi, imò prædicatur in quale quid: eſt igitur præcisè ibi diſtinctio ex natura rei: quomodo autem procedant rationes Scoti 2. d. primi, q. 2. de diuerſitate horum conceptuum, aliqualiter tactum eſt ſupra in explicatione textus. Poteſt etiam dici, quòd illa diuerſitas debet attendi penes principia conſtitutionis intrinſecę, & pullulationis neceſſariò concomitantis: definitio ergo, quæ eſt terminus imperfectè, ſeu diminutè complexus, & incomplexus eſt alius à definito, quod eſt terminus ſimpliciter incomplexus ratione ſignificati, non vnius, ſed plurium formaliter à definito diſtinctorum, licet non è conuerſo: ideo definitio eſt medium inferendi proprium neceſſariò pullulans de intrinſeco, & formaliter conſtituto, in quo identificantur partes definitionis, & paſſio: ſicut enim ex partibus definitionis eſt vtriuſque in eſſe naturę originatio, ita in eſſe..... .. eſt neceſſaria abſque petitione conſecutio. Vel dicatur, definitionem dicere formaliter ex natura rei formalitatem aliam à definito diſtinctam, & ideo inter definitionem, & definitum eſt tantum identitas formalis non mutua, cum qua tamen ſtat diſtinctio mutua ex natura rei propter contradictionem inuentam.

Secunda ratio.

Secunda ratio Bruliſ. eſt talis. Intellectus intelligens hominem,

minem, & Socratem; aut intelligit ipſa, vt obiecta formalia diſtincta, aut præcisè vt idem obiectum formale ſub alio, & alio modo concipiendi: non ſecundo modo: quia tunc non eſſet maior differentia, quàm concipiendo hominem, & humanitatem, & ita non conciperet hominem, ſeu humanitatem magis communicabilem, quàm Socratem: quia homo non eſt incommunicabilis, ſi humanitas eſt communicabilis, nec è conuerſo; igitur ſi homo, & Socrates non plus diſſerunt, quàm humanitas, & homo; homo non eſſet communicabilis, ſi Socrates ſit incommunicabilis, nec è conuerſo: ſi primo modo, cum iſta diuerſa obiecta formalia ſint duæ rationes in re ex natura rei reperibiles, & non fabricatæ per actum intellectus negotiantis, ſeu cōparantis, ſequitur, quòd inter ipſa erit diſtinctio formalis: nam vbicunque eſt alia, & alia ratio formalis, ibi eſt diſtinctio formalis: quia alietas in diuerſis rationibus formalibus arguit aliam, & aliam formalitatem, & alia, & alia formalitas arguit diſtinctionem formalem; eodē modo poſſet argui de definito, & definitione, de toto, & partibus, ſicut modò argutum eſt de ſuperiori, & inferiori.

Ad ſecundā rationem. Hæc ſecunda ratio leuiter ſoluitur ex his, quæ dicta ſunt. Concedo enim, quòd maior diſtinctio eſt inter hominem, & Socratem, quàm inter hominem, & humanitatem. Vlterius concedo, quòd homo diſtinguitur formaliter à Socrate, & Socrateitate, & hoc ponendo diſtinctionem formalem, non modò accipi à formalitate, tertio modo dicta, ſed ſecundo modo, vt infra magis patebit; è conuerſo verò, licet Socrateitas ab homine formaliter diſtinguatur, non tamen Socrates: cum diſtinctione igitur mutua ex natura rei inter illa ſtat diſtinctio formalis non mutua, & ita identitas formalis, licet non adæquata, neque mutua. Ad rationem ergo dico, quòd intellectus intelligit hominem, & Socratem, nec præcisè, vt idem obiectum formale, nec præcisè vt duo obiecta formalia mutuò: quia licet homo dicat diſtinctam formalitatem à Socrate, Socrates tamen eſt idem formaliter homini: & cum infert. Vbicunque eſt alia, & alia ratio formalis, ibi eſt diſtinctio formalis, tranſeat; ſed nego minorem: nam inferius non dicit aliam rationem formalem à ſuperiori, ſed eandem, cum ſit ſibi idem formaliter.

Tertia ratio. Tertia ratio principalis Bruliſ. eſt huiuſmodi. Doct. Subtil. in pri-

in primo diſt. 2. par. 2. quæſt. 1. declarans qualis ſit differentia formalis, vel non identitas, quæ præcedit omnem actum intellectus, inquit. Dico, quòd tam in rebus, quàm in intellectu differentia aliqua maior manifeſta eſt, & in illa concluditur frequenter differentia minor, quæ eſt immanifeſta; in re autem manifeſta eſt diſtinctio rerum, & hoc dupliciter, ſuppoſitorum ſcilicet, & naturarum: in intellectu manifeſta eſt differentia duplex, ſcilicet modorum cōcipiendi, & obiectorum formalium: ex his concluditur differentia hic intenta, quæ eſt immanifeſta, quæ eſt minima in ſuo ordine, hoc eſt, inter omnes, quæ præcedunt intellectionem: hæc ille: vnde claré apparet, quòd Scotus nō ſolum ſententialiter, ſed etiam verbaliter ponit diſtinctionem formalē, ſeu non identitatem eſſe minimam inter omnes præcedentes intellectionem, nulla ergo eſt minor diſtinctio ex natura rei diſtinctione formali. Item ſecundum ipſum Scotum probatur, quòd ſuperiora diſtinguantur formaliter à ſuis inferioribus, quod neganr iſti ſequaces ſui; ipſe enim in diſt. 16. 2. reſpondens ex intentione ad quæſtionem, quam format ibi, ſcilicet vtrum imago Trinitatis conſiſtat in tribus potentijs animæ rationalis realiter diſtinctis, ſic reſpondet in forma. Ideo dico aliter ſecundum Dionyſ. cap. 5. de diuinis nominibus. Continentia *B. Dionyſ.* vnitiua non eſt eorum, quæ omnino ſunt idem: quia illa non vniuntur, nec eorum, quæ manent diſtincta iſta diſtinctione, qua fuerunt diſtincta ante vnionem, ſed eſt eorum, quæ ſunt vnum realiter, manent tamen diſtincta formaliter, ſiue quæ ſunt idem identitate reali, diſtincta tamen formaliter, huiuſmodi autem contenta ſunt in duplici differentia: quia quædam ſunt de natura continentis, vt quæcunque ſunt ſuperiora ad continens, verbi gratia: Ab eadem re accipitur ratio albedinis, coloris, qualitatis ſenſibilis, & qualitatis, & hęc ſunt ſuperiora ad hanc albedinem, & ideo omnia ſunt de eſſentia eius: aliqua ſunt contenta in aliquo vnitiuè, quaſi inferiora: quia quaſi paſſiones continentis, nec ſunt res alię ab ipſo cōtinente; iſto modo ens continet multas paſſiones, quæ non ſunt res aliæ ab ipſo ente, vt probat Ariſt. 4. Meta. tex. com. 3. & alibi, diſtinguuntur tamen ab inuicem formaliter, & quidditatiuè: hæc ille: patet igitur clarè, quòd omnia ſuperiora vnitiuè in ſuis inferioribus continentur, & quod ad talē continentiam vnitiuam requiritur, quòd contenta à continente

forma-

formaliter diſtinguantur: vnde breuiter iſti Scotizantes non dicunt conformiter ad doctrinam Scoti: quia nuſquam ponit diſtinctionem ex natura rei diſtinctam contra formalem diſtinctionem, imò oppoſitum expreſsè ponit, ſicut patet ex iſtis præallegatis, poſſet etiam dici, quòd diſtinctio formalis eſt minima in ſuo ordine, hoc eſt, inter diuerſa obiecta: quia inter diuerſa obiecta nulla eſt minor diſtinctio ex natura rei, quàm formalis, & eſt ſolutio Pauli Script. in primo diſtin.2. quæſt.1.p.2.

Ad tertiam rationem. Ad hanc rationem, quæ tãgit bonam difficultatem, poteſt dici conformiter ad ea, quæ ſcribit Doct.Subt.in 2.q.quolib. ad finem, & in 7.diſt. primi, & in primo Report. diſt.26. q.2. & diſt.33.q. 2.& ſuper 7.Meta.q.19. quod implicitè in diſtinctione formali diſtinctio ex natura rei intelligitur, & ideo vnius nomine aliam intellexit; licet vna non ſit formaliter alia. Vel dicatur, quòd proprietas, de qua ibi loquitur Doctor, tantum ex natura rei ab eſſentia diſtinguitur: quia non eſt formalitas propriè loquendo, licet è conuerſo, eſſentia diſtinguatur formaliter ab ipſa, hoc tamen non aſſero. Poteſt adhuc dici, quòd Doctor, qui primus eſt auſus ita profundè illam non identitatem in diuinis inueſtigare, moderatè locutus eſt propter ſimplicitatem diuinam ſaluandam, & propter Aduerſarios huiuſmodi diſtinctionem abhorrentes, ideo dicit ipſam eſſe minimam, ſicut ibi non audet eam diſtinctionem appellare, ſed tantum non identitatem: exceſſiuè enim loquuntur aliquando Doctores propter Aduerſarios, vt notanter habet in 2. diſt. 33. ſoluendo primum principale, quæ eſt ſolutio D.Bonauenturæ. Poſſet etiam dici, quòd ponit ſuperlatiuum pro poſitiuo, ſicut plerumque contingit è cõtra. Vel fortè loquitur de his, quæ ſic ſe habent præter opus intellectus, quod ſunt per ſe, & ſeorſum conceptibilia, quæ dicuntur rectè præcedere omnem actum intellectus, & rectum, & reflexum, abſolutum, & collatiuum, quorum vnum non eſt de ratione formali alterius, neque modus eſſendi ipſius, & ſic verum dicit ibi de eſſentia, & relatione; ea verò, quæ diſtinguuntur ſolum ex natura rei, non ſic ſe habent. Quod præterea addit de diſtinctione formali ſuperioris ab inferiori, conceditur, nec militat contra nos; negamus tamen inferius formaliter diſtingui à ſuperiori, & ideo licet ſuperius, & inferius mutuo diſtinguantur ex natura rei; ſuperius tamen,

men, & inferius non diſtinguuntur formaliter mutuo, & ita cum identitate formali non mutua ſtat diſtinctio mutua ex natura rei.

Quartò principaliter arguit Brulifer ex dictis formalizantium ſic: nam dicunt ipſi, quòd diſtinctio formalis eſt illa, quæ eſt inter aliqua duo, quorum vnum non includit aliud in primo modo dicendi per ſe, ſed ſi iſta deſcriptio eſt ſufficiens, ſequitur, quod ſuperius, & inferius, definitio, & definitum, quidditas, & modus formaliter diſtinguuntur, & non ſolum ex natura rei: patet, quia inferius, & ſuperius, totum, & partes, definitio, & definitum, quidditas, & modus ſic ſe habent, quod vnum illorum in primo modo dicendi per ſe non includit: nam ſuperius inferius minimè includit, nec definitio definitum, nec partes totum includunt: quia propoſitiones per ſe non conuertuntur, vt docet Ariſtoteles primo Poſter. c. de ſtatu principiorum; & de modo, & quidditate patet. Et ſi dicatur, quòd licet ſuperius non includat inferius, neque definitio definitum, neque partes totum, è conuerſo tamen inferius includit ſuum ſuperius, & definitum definitionem, & totum ſuas partes in primo modo dicendi per ſe. Hoc nihil valet: quia per hoc concluderetur, quod inferius definitum, & totum eſſent idem formaliter cum ſuperiori, definitione, & partibus, & eadem ratione concluderetur, quod ſuperius, definitio, & partes formaliter ab inferiori definito, & toto diſtinguerentur: quia in cauſis præciſis ſi affirmatio eſt cauſa affirmationis, & negatio negationis per Philoſophum primo Poſteriorum, tex. comm. 30. *Quarta ratio.*

Ad hanc rationem dico, quòd nihil contra nos militat: quia iam ex dictis patet ſolutio eius copioſè: concedo enim ſuperius diſtingui formaliter ab inferiori, & partes à toto, ſed de definitione, & definito dicatur, ſicut in ſolutione primæ rationis dictum eſt: de quidditate autem, & modo, dico, quòd ſunt non idem formaliter, cum modus non dicat formalitatem diſtinctam, & ideo non diſtinguuntur, nec ſunt idem formaliter poſitiuè, cuius vlterior declaratio patebit in ſequentibus, & ſic patet ad difficultatem ſecundam. *Ad quartã rationem.*

TEX-

TEXTVS.

EST autem modus intrinſecus ſecundum Scotum in primo ſent.diſt.8. quæſt.4. qui additus alteri non variat rationem formalem conſtituti per ipſum, nec eſt remotus ab illo, id eſt, qui de ſe nullam formalitatem dicit: modus enim intrinſecus eſt inconceptibilis per ſe: quia non concipitur niſi cum illo, cuius eſt modus; & dicunt aliqui, quòd dicitur modus intrinſecus ex eo: quia non intrat rationem formalem illius, cuius eſt modus intrinſecus, nec debet propriè concedi, quod diſtinguatur à tali re formaliter.

COMMENT. XVII.

Modus intrinſecus qd ſit ſecūdum Paul.Scrip.

PRo intelligentia huius definitionis modi intrinſeci ſunt aliqua obſeruanda: Primò notandum eſt, quòd Paulus Scriptor in primo ſent. diſt. 2. quæſt. 2. ſic modum intrinſecum definit. Modus intrinſecus eſt, qui dicit gradum realem, vel ſi non eſt ens reale, naturalem eius, cuius eſt, & cointellectus cum eo, cuius eſt, non facit duas formalitates, ſed præciſè vnum modum addit priori quidditati, & intellecto illo cuius eſt, neceſſariò cointelligitur, ſi perfectè cognoſcatur, non extra genus, ſed in genere quidditatiuæ cognitionis, vt quando diſtinctè cognoſco, quid eſt homo, abſq; omni alia cognitione euidēter ſcio ipſum eſſe finitum, ita quod illa finitas non eſt niſi illius entitatis terminus, id eſt, homo eſt tantum centum graduum perfectionis, quæ perfectio nihil aliud eſt ex natura rei, niſi ipſe homo.

Modus ītrinſecus ad tria cōparari poteſt.

Secundò obſeruandum eſt, quòd modus intrinſecus poteſt ad tria comparari: primo ad id cui aduenit, & ſic clarum eſt, quòd non variat rationem eius formalem: ſecundò poteſt comparari ad id, cui aduenit, quod etiam contrahit, & vt ſic, nec etiam variat rationem formalem eius, quod contrahit, & in hoc conuenit modus cum differentia: quia nec etiam differentia variat rationem formalem eius, quod contrahit: tertiò poteſt comparari ad conſtitutum per ipſum,

Vtrū modus intrīſecus va

& vt

ᵹ vt ſic, eſt difficultas. An variet rationem formalem conſtituti: Communiter enim Scotiſtæ tenent, quòd quando dicitur, quod gradus intrinſecus eſt, qui aduenienſ, vel diſcedens à re, non variat rationem eius formalem, quod hoc non intelligitur reſpectu illius cui aduenit, ſed conſtituti: quia aliàs ſequeretur, quòd gradus intrinſecus non differret à differentia formali: quia non eſt dubium, quòd differentia eſſentialis aduenienſ generi, non variat rationem eius: rationale enim non variat rationem formalem animalis, ſed benè variat rationem formalem conſtituti per ipſam: gradus itaq; intrinſecus, nec illius cui aduenit, nec illius, quod contrahit, nec etiam conſtituti per ipſum, variat rationem formalem, ita ſentiunt Franciſcus de Mayr. in primo diſt. 8. quæſt. 5. artic. 2. & diſt. 9. quæſt. 1. art. 1. & Antonius Tromb. hic, & de Vallonis, & etiam Tararetus in 8. diſtin. 1. quæſt. 3. in ſolutione tertij principalis. *riet ratio ẽ formalẽ conſtituti per ipſum.* *Mayronis.* *Trombeta.* *Vallonis.* *Tataretus.*

Oppoſitum tamen tenent Fran. Lychetus 8. diſt. 1. quęſt. 4. in corpore quæſtionis, vbi inquit, quòd licet gradus indiuidualis non variet rationem formalem conſtituti per ipſum, gradus tamen ſpecificus variat rationem formalem eius; & hæc ſunt eius verba. Gradus intrinſecus aduenit quidditati, nec variat rationem formalem eius; vt patet de intenſione albedinis vt octo, quæ aduenienſ ſibi, non variat rationem eius formalem; ſecus eſt de gradu ſpecifico, qui aduenienſ quidditati ſpecificæ, variat rationem formalem eius, vt ſi gradus ſpecificus adueniret homini, iam homo non eſſet, ſed eſſet alia ſpecies. Vigerius etiam in eodem loco videtur ad opinionem iſtam declinare, inquit enim: Doctor videtur hic loqui de modo intrinſeco ex parte contracti, ſicut de exiſtentia ex parte naturæ, cui ſic accidit exiſtere, & de infinito reſpectu entis: inquit enim, infinitas namque non deſtruit formaliter rationem eius, cui additur, id eſt, ipſius contracti, ſed forſitan aliud eſt reſpectu conſtituti, quod benè conſidera: hęc Vigerius. Hanc opinionem apertiſſimè defendit Bargius 8. diſt. 1. quæſt. 3. quam hac ratione probat. Sit conſtitutum per intellectum, & infinitatem aliquid, quod dicatur b, ita quod ſit b, hoc totum intellectus infinitus, certum eſt, quòd per appoſitionem infinitatis conſtituitur b, & per eius remotionem deſtruitur, ergo variat ipſum: ideo dicit, quòd communiter Scotiſtæ ſunt in errore in hoc; & ſubdit, quòd nec *Lychetus.* *Vigerius.* *Bargius.*

Scotus

petit cuilibet indiuiduo illius naturæ, hocq; indiuiduum non poteſt nec intuitiuè, nec abſtractiuè perfectè cognoſci, quin ille gradus intelligatur, ſed benè ſpecies albedinis ſine illo gradu cognoſci poteſt: ex quibus infertur, quòd cum quidditas non poſſit cognoſci, nec etiam abſtractiuè, non intellecto modo intrinſeco ſpecifico, multo minus modus intrinſecus poteſt concipi ſine eo, cuius eſt modus, cũ ab eo diſtinctam formalitatem non dicat: Tenendo ergo hanc viam, poſſet dici, quòd licet modus intrinſecus inſequens indiuiduũ, non variet rationẽ conſtituti per ipſum, tamen modus inſequens naturam ſpecificam, benè variat rationem conſtituti, & hoc non negat Scotus, ſed dicit, quòd non variat rationem illius, cui additur. Et àd illud, quod dicitur, quod tunc non eſſet differentia inter modum intrinſecum, & differentiam. Poſſet dici, quòd inter ea, differentia eſt in hoc, quod differentia ſic variat rationem conſtituti, quod facit aliam quidditatem à quidditate eius, cui additur, contrahendo ipſum ad inferiorem quidditatem: modus autem intrinſecus non variat rationem formalem eius, cuius eſt, conſtituendo inferiorem quidditatem, cum modus non dicat quidditatem; & hæc reſponſio elicitur à Paulo Scriptore in primo diſt. 13. quæſt. 1. in corpore quæſtionis dicto 28. vbi definiens modum intrinſecum inquit: Modus intrinſecus eſt ille, qui additus alteri, id eſt ei, cuius eſt modus, non variat rationem eius formalem, id eſt, non facit aliam quidditatem, nec deſtruendo priorem, nec contrahendo ad inferius, ſed eſt pręcisè modus eius inſeparabilis omni modo ab illa quidditate. Tamen quia opinio Auctoris, & Trombetæ eſt communior apud Scotiſtas teneatur prior via. Et ad rationem Bargij dicitur, quòd aliud eſt conſtituere, aliud eſt variare, & ideo benè verum eſt, quòd per additionem gradus ad quidditatem conſtituitur eſſentia, non tamẽ variatur ratio formalis, cum variare rationem formalem ſit proprium formalitati, & per remotionem deſtruitur conſtitutum, ſed non variatur ratio formalis, cũ modus intrinſecus formalitatem haud dicat. Vel dicitur, quòd aliud eſt variare rationem, & aliud eſt variare rationem formalem; modus intrinſecus vltimã rationem conſtitutiuam variat, ſed non rationem formalem, cum modus non ſit formalitas, ſed eſt ratio modalis, & ideo licet variet modaliter, non tamen formaliter, & quod aliqui dicunt, quòd modus *Contra Lychetum.*

conſequens indiuiduum non variat rationem conſtituti, ſed benè modus ſpecificus, hoc eſt minus benè dictum: quia modus conſequens eſſe indiuiduale, vt eſt intenſio, & remiſſio, videlicet illi gradus ſunt formalitates; quia terminãt motum alterationis: quod non facerent, niſi eſſent formalitates, & hoc clarius patet in gradibus caliditatis, & ideo non ſunt propriè modi intrinſeci, de quibus hic eſt ſermo, cum ſint quidditates: gradus enim caliditatis eſt quidditatiuè caliditas, ſicut gradus albedinis, & tamen eadem albedo non ſit plures quidditates, videatur Doctor Subtilis in primo ſent. diſt. 17. de intenſione claritatis, & Ioannes Canonicus 5. Phyſicorum quæſtione 3.

Scotus. *Ioan. Canonicus.*

Modus intrinſecus eſt primo diuerſus ab omni quidditate.

Tertiò obſeruandum eſt principaliter, quòd modus intrinſecus eſt primo diuerſus ab omni quidditate, ita quòd non eſt quidditas, nec pertinens ad quidditatem alicuius, quod declaratur: quia dato oppoſito huius, ſequeretur, quòd quicquid conſtitueretur in aliquo eſſe per ipſum modum, conſtitueretur in eſſe formali, & quidditatiuo, & ita cum in eadem albedine indiuiduali ſint plures gradus intrinſeci, qui ſunt modi intrinſeci eius, quot eſſent gradus, tot eſſent formalia conſtituta per ipſos gradus; & cum ſecundum veritatem inter quoſcunque gradus aſſignatos poſſint eſſe infiniti gradus (cum gradus ſint perfectio quanta, & diuiſibilis: quia acquiſibilis per motum) ſequeretur, quòd inter quoſcunque duos gradus poſſent eſſe infinita eſſe formalia, & quidditatiua, qđ eſt expreſsè falſum: Et confirmatur: quia certum eſt, quòd albedo vt tria, & albedo vt quatuor, habent eandem definitionem, & ſunt eiuſdem rationis formalis, ergo gradus ipſi non conſtituũt in aliquo eſſe quidditatiuo diuerſo: hęc Trõbeta hic, & benè, præter hoc, quod dicit gradus albedinis modos intrinſecos albedinis eſſe: hoc enim patet eſſe falſum, cum quilibet gradus albedinis dicat formalitatem; cum terminet motum, & albedinem ipſam quidditatiuè includat. Gradus enim ſecundum quem fit intenſio in forma, ſic definitur ab Antonio And. in quæſt. vltima lib. 6. principiorum, & 8. Meta. quæſt. 6. Gradus eſt portio perfectionalis formæ ſpecificæ extra eius conceptum quidditatiuum, formam ſpecificam infra ſuum conceptum eſſentialiter includens, incluſa realiter (id eſt verè) intra conceptum indiuidui vagi vagè, & ſignati ſignatè; quam definitionem habet etiam Ioan. Canonicus

Contra Trõbetam.

Ant. Andr.

Gradus, ſecũdum quem fit intenſio, quid ſit.

Io. Canon.

nonicus 5. Phyſ. quæſt. 3. art. 1. & Zerbus 8. Met. quæſt. 6. quæ *Zerbus.* eſt elicitiuè Franciſci de Mayr. in primo diſt. 18. quæſtione 2. *Mayronis.* Item modus intrinſecus eſt inſeparabilis à re, cuius eſt modus, at quilibet gradus albedinis realiter ab albedine diſtinguitur, vt apertiſſimè docet Franciſcus vbi ſuprà, & Bargius *Bargius.* diſt. 17. 1. quæſt. 4. ergo gradus albedinis non eſt modus eius. Et ſi dicatur, ſi gradus albedinis ſunt quidditates, & formalitates, ergo tot erunt in eadem albedine formalia conſtituta per ipſos gradus, quot ſunt gradus, & ita inter duos gradus poſſent eſſe infinita eſſe formalia, & quidditatiua. Dico, ꝙ non ſequitur: quia quando forma, cum hoc, quod eſt forma, eſt pars alterius formę, & quaſi partialis, non dicitur eſſe forma ſimpliciter, niſi deſinat eſſe pars; quilibet autem gradus, cum hoc, quod eſt forma, eſt etiam pars alterius formæ. Præterea omnes gradus in forma ſunt vnum vnitate continuitatis, & ideo in eadem albedine ſunt multæ albedines partiales, non tamen multæ ſimpliciter, ſed eſt tantum vna totalis, & ideo ſolum vna ſimpliciter.

Quartò obſeruandum eſt, quòd quidditas, & formalitas *Quidditas ſeu formalitas non eſt de quidditate modi intrinſeci.* cuius eſt modus intrinſecus, non eſt de quidditate ipſius modi, neque è contra: primum patet ex dictis: quia ſi quidditas eſt de ratione formali, & eſſentia gradus, cuicunque adueniret iſte gradus, conſtitueret in eſſe quidditatiuo, & ita non poſſet alicui aduenire, vel diſcedere ab illo, ſine deperditione eſſe quidditatiui, ex quo in ſuo conceptu includeret quidditatem, quod eſt euidenter falſum: Secundum probatur: quia nullum poſterius eſt de eſſentia prioris, ſed gradus intrinſecus eſt quidditate poſterior, igitur gradus non eſt de eſſentia rei: & confirmatur; quia res definitur ſecundum ſe definitione quidditatiua, prout abſtrahit ab omni gradu, igitur gradus non eſt de conceptu formali illius, cuius eſt.

Sed contra ſecundum dictum in hoc obſeruandum eſt, ꝙ ſcribit Paulus Scriptor in primo diſt. 3. quæſt. dicto 81. vbi inquit: *Paulus Scriptor.* Modus intrinſecus eſt poſitiuè in primo modo dicendi per ſe, cum eo cuius eſt: ideo dicitur intrinſecus modus quidditatis, quaſi intra quidditatem conſtitutus, & hæc eſt mens Scoti: nam vbique dicit, quòd quęlibet res finita ex ratione ſua formali ſit finita: ſimiliter, quælibet res infinita ex ratione ſua formali ſit infinita, nec poteſt intelligi quaſi ſit effectus quidditatis: quia vbique negat, quod ſit accidens, vel

realiter diſtinctum ab eo cuius eſt, nec poteſt intelligi, quaſi ſit demonſtrabilis de quidditate: quia Doctor vbique loquēs de hac materia, dicit, quòd modus intrinſecus eſt intimior, quàm paſſio, quod impoſſibile eſt, niſi ſit idē quidditati quidditatiuè: quia ſi non, tunc ex verbis Scoti, illa propoſitio, in qua prædicatur paſſio de quidditate, vel definitione, non eſt immediata, ſed mediata: quia ſi ſecundum Scotum modus intrinſecus intimior eſt, quàm paſſio, ſequitur, quòd propoſitio, in qua prædicatur modus intrinſecus de quidditate, eſſet immediatior illa, in qua paſſio prædicatur de quidditate. Cum ergo dicit Doctor, quòd infinitas, quæ eſt modus intrinſecus ex ratione ſua formali ineſt deitati, intelligitur, quòd ſit de quidditate poſitiuè; hæc Paulus. addit tamen in 82. dicto, quòd modus intrinſecus non eſt intra quidditatem, quaſi vna pars definiens, ſed eſt modus cuiuslibet partis definientis, nec eſt pars rei, cuius eſt modus, ſed cuiuslibet eſſentialis partis eſt modus, ſicut & totius, quemadmodum omnis pars creaturæ eſt eſſentialiter finita.

Contra Paulum.

Sed hæc Pauli opinio, in hoc, quòd dicit, modum eſſe de quidditate rei, cuius eſt modus, non eſt ad mentem Scoti: nam modus intrinſecus pro tanto dicitur intrinſecus (vt inquit hic Trombeta) quia non ingreditur quidditatem eius, cuius eſt modus, & non diſtinguitur ab eo formaliter poſitiuè; ſic, quod ab eo diſtinctam formalitatem habeat; non tamen conceditur, quod ſit idem formaliter ſibi:

Eſſe idē formaliter alicui ſtat dupliciter.

Vnde obſeruandum eſt, quòd aliquid eſſe idem formaliter alicui contingit dupliciter, vno modo poſitiuè, alio modo negatiuè. Poſitiuè, illud eſt idem formaliter alicui, quod eſt de eſſentia eius, & de intrinſeca formalitate ipſius, eo modo, quo animal eſt de hominis eſſentia. Negatiuè autem illud dicitur idem formaliter alicui, quod non dicit diſtinctam formalitatem ab eo: ideo ad hoc, quod aliquid ſit idem formaliter alicui, duo requiruntur: primum, quod ſit de eſſentia eius; ſecundum, quòd non dicat ab eo diſtinctam formalitatem, loquendo de mutua, & complexa identitate formali, & hoc modo animal rationale eſt idem formaliter homini: quia eſt de eſſentia eius, & ab eo non dicit formalitatem diſtinctam: cui autem altera iſtarū conditionum competit, poteſt dici eſſe idem formaliter, & cui deeſt, poteſt dici, non eſſe idem formaliter perfecta identitate formali.

Aliqua di-

Conſimiliter poſſumus dicere, aliqua dupliciter diſtingui for-

gui formaliter, ſcilicet poſitiuè, & negatiuè: poſitiuè, quia habent diſtinctam formalitatem ab illo: negatiuè, quia non eſt de eſſentia illius, à quo diſtinguitur: duo itaque concurrunt in perfecta, & completa diſtinctione formali, ſcilicet, quòd non ſit de eſſentia, & quod dicat diſtinctam formalitatem: quia benè ſequitur, A diſtinguitur formaliter à B: ergo A non eſt de eſſentia B, & habet diſtinctam formalitatem à B, & hoc, ſi perfecta diſtinctione formali diſtinguuntur: ex quo ſequitur, quòd cui competit aliqua iſtarum conditionum, poteſt dici diſtingui formaliter: ſimiliter cui deficit, poteſt dici, non diſtingui formaliter. Ex his concluditur, ꝙ modus intrinſecus eſt idem formaliter ei, cuius eſt modus vno modo ſcilicet negatiuè: quia non habet diſtinctam formalitatem, & non eſt idem formaliter poſitiuè: quia non eſt de eſſentia eius: conſimiliter non diſtinguitur formaliter poſitiuè: quia non habet diſtinctam formalitatem, ſed tantum negatiuè: quia non eſt de eſſentia eius. *ſtinguuntur formaliter duob. modis.*

Sed contra prædicta, ſunt aliquæ difficultates: Prima quarum eſt. Si modus intrinſecus non variat rationem formalem conſtituti, ſequitur, quòd vel infinitas, & neceſſitas non ſunt modi intrinſeci, quod eſt contra Doctorem Subtilem, vel quod Deus, & creatura non diſtinguuntur formaliter: primum patet: quia certum eſt, quod finitum, & infinitum diſtinguuntur eſſentialiter: ſed hæc diſtinctio non poteſt eſſe niſi penes finitatem & infinitatem, tanquam per principia conſtitutiua, ergo finitas, & infinitas non ſunt modi intrinſeci: quia quæ ſic diſtinguunt, variant rationem formalem. Et ſi dicatur, quòd ſic non diſtinguunt, ſequitur ſecundum, nimirũ quòd Deus, & creatura non diſtinguũtur formaliter. *Prima difficultas.*

Ad hanc difficultatem reſpõdet Trombeta, quòd ens finitum, & infinitum capiuntur dupliciter, ſcilicet fundamentaliter, & formaliter: fundamentaliter dicit, quòd diſtinguuntur eſſentialiter, & non præciſè ratione finitatis, vel infinitatis; ſed eſſentiæ ipſæ, ad quas iſta ſequuntur, ſeipſis eſſentialiter diſtinguuntur: ſi verò capiatur formaliter, ens finitum, & infinitum, id eſt, pro conceptibus obiectiuis abſtractis exiſtentibus in anima per aliquod repræſentatiuum; ſic tantum modaliter diſtinguuntur: quia tantum diſtinguuntur penes finitatem, & infinitatem, qui ſunt modi, vt iam dictum eſt. *Trombete reſponſio.*

Poſſet etiam dici, quòd Deus non tantum formaliter à crea- *Alia auctoris reſponſio.*

tura diſtinguitur, ſed etiam eſſentialiter, & quidditatiuè: & quando dicitur, quod diſtinguūtur per finitum, & infinitum. Dico, quòd verum eſt, quantum ad modum noſtrum confuſè concipiendi, & redit in idem.

Secūda difficultas. Secundò arguitur contra iam dictum, quòd modus intrinſecus eſt idem formaliter negatiuè rei, cuius eſt modus, & vlterius, quod diſtinguitur ab eo formaliter negatiuè. Si hoc eſſet verum, ſequeretur, quòd idem eſſet idem formaliter negatiuè, & diſtinctum formaliter negatiuè, quæ ſunt contradictoria: nam idē, & diuerſum ſunt oppoſita, & immediata circa ens, ſi vniformiter accipiantur, velut fit in propoſito.

Reſponſio ad difficultatē. Ad hoc dico, quòd eſſe idem formaliter negatiuè, & diſtingui formaliter negatiuè, ſunt oppoſita, ſi reſpectu eiuſdem, & ad idem ſumantur, ſecus eſt, ſi ſumantur reſpectu diuerſorum: modò in propoſito, eſt idem formaliter negatiuè; quia non habet diſtinctam formalitatem, & diſtinguitur formaliter negatiuè: quia non eſt de eſſentia, & iſtæ duæ rationes non ſunt oppoſitæ, vt de ſe patet; ſed benè, eſſe idem formaliter, prout eſſe idem formaliter eſt idem, quod eſſe de eſſentia; & diſtingui formaliter, hoc eſt, non eſſe de eſſentia, ſunt rationes oppoſitæ: ſimiliter quòd aliquid ſit idem formaliter: quia non habet diſtinctam formalitatem, & diſtingui formaliter; quia habet diſtinctam formalitatem, ſunt rationes oppoſitæ.

Tertia difficultas. Tertiò arguitur contra id, quod dicitur, quod modus intrinſecus eſt idem formaliter negatiuè, & non poſitiuè. Sit modus A, res, cuius eſt modus, B, tunc ſic arguitur. A non eſt idem formaliter poſitiuè ipſi B, & eſt, ergo diſtinguitur formaliter poſitiuè; tenet conſequentia à negatione oppoſiti immediati ad poſitionem alterius cum conſtantia ſubiecti, cui oppoſita nata ſunt conuenire.

Solutio difficultatis. Ad hoc negatur conſequentia, & ad probationem dico, ꝙ licet idem, & diuerſum ſint immediatè oppoſita circa ens, vt ſumuntur ſimpliciter, & abſolutè, tamen vt ſumuntur cū determinatione, ſcilicet cum ly, formaliter, vel quidditatiuè, vel per ſe, vel in quantum, vel poſitiuè, & ſimilibus; non ſunt immediata: Exemplum in contradictorijs, de quibus minus videtur: album, & non album ſunt contradictoria immediata, & cum diſiunctione dicuntur de quolibet; tamen ſi ſumātur cum ly formaliter, vel quidditatiuè, non ſunt immediata, &

ambo

ambo de eodem negantur: nam quælibet iſtarum eſt falſa. Socrates eſt formaliter albus, & ſimiliter iſta. Socrates eſt formaliter non albus: quia dato oppoſito, ſequeretur, quòd vel affirmatio albedinis, vel negatio eius, Socrati quidditatiuè competeret, & in primo modo, quod implicat, & idem eſt in contrarijs immediatis, ſanũ, & ægrum abſolutè ſumpta ſunt immediata circa ſubiectum aptum natum, tamen cum ly, formaliter, ſunt mediata: quia animal neque formaliter eſt ſanum, neque formaliter ægrum: ſic in propoſito, idem, & diſtinctum abſolutè ſumpta ſunt immediata circa ens, non tamen determinata per ly formaliter, vel poſitiuè, ſed habent medium, quod patet ex hac regula: Quandocunque ſunt aliqua duo æquipollentia aliquibus duobus, ſi inter illa æquipollentia datur medium, & inter illa, quibus ſunt æquipollentia, dabitur, ſed eſſe de eſſentia alicuius, & habere diſtinctam formalitatem, ſunt æquipollentia identitati formali poſitiuè, & diſtinctioni ſibi correſpondenti, & inter hoc, quod eſt eſſe de eſſentia, & habere diſtinctam formalitatem, datur aliquod medium, vt illud, quod inſequitur aliud, & non eſt quid, aut formale, niſi quidditate, & formalitate eius, quod conſequitur: nam tale non eſt de eſſentia eius, quod conſequitur, cum illud ſine iſto definiri poſſit, nec habet ab illo diſtinctam formalitatem: quia non eſt quid, & formale formalitate illius, quemadmodum eſt modus intrinſecus: ita dabitur etiam medium inter hoc, quod eſt eſſe idem formaliter poſitiuè, & diſtingui formaliter poſitiuè, quod eſt eſſe idem formaliter negatiuè, & diſtingui formaliter negatiuè, neque iſta ſunt oppoſita, neque immediata circa idem. *Regula.*

Quartò arguitur contra id, quod dictum eſt, quod modus non eſt formaliter idem poſitiuè rei, cuius eſt: nam ex hoc ſequitur, quòd diſtinguitur formaliter poſitiuè, quod probatur ſic: A non eſt idem formaliter poſitiuè B; ergo eſt formaliter non idem poſitiuè: conſequentia patet ex 2. Perihermenias: quia à negatiua de prædicato finito ad affirmatiuam de prædicato infinito, cum debito arguendi modo, tenet conſequentia: tunc vltra: A eſt formaliter non idem poſitiuè ipſi B; ergo diſtinguitur formaliter poſitiuè: hæc cõſequẽtia patet: quia non idem, & diſtinctũ ſunt æquipollentia. *Quarta difficultas.*

Ad hoc nego primam conſequentiã, & ad probationem dico, quòd illa propoſitio 2. Periherm. non eſt vera, niſi ſer- *Solutio difficultatis.*

Conſequētia à negatiua de prædicato finito ad affirmatiuā de prędicato infinito, quomodo teneąt.

uatis aliquibus limitationibus: prima limitatio eſt, quòd illa propoſitio eſt vera in prædicatis ſimplicibus, non compoſitis, vnde non ſequitur, A non eſt album lignum, ergo A eſt non album lignum. Secunda limitatio eſt, quòd totum prędicatum infinitetur: vnde non ſequitur. Franciſcus non videt æquum, ergo Franciſcus eſt videns non æquum: tertia, quod non ſit aliquis terminus ſupponens confuſè tantum, defectu cuius non ſequitur. Cuiuslibet hominis aſinus non eſt aſinus, ergo cuiuslibet hominis aſinus eſt non aſinus: nam antecedens eſt verũ, & conſequens falſum: antecedens enim ſequitur ad iſtã, cuiuslibet hominis omnis aſinus, aſinus non eſt; quæ eſt vera, cum ſua contradictoria ſit falſa, ſcilicet iſta, alicuius hominis aliquis aſinus eſt omnis aſinus. Modò in propoſito, licet ſequatur A non eſt idem, & eſt, ergo eſt non idem; non tamen ſequitur A non eſt idem formaliter poſitiuè, ergo A eſt formaliter non idem poſitiuè: tum, quia eſt in prædicatis compoſitis, in quibus regula non habet locum; tum, quia in affirmatiua non infinitatur totum, quod eſt à parte prædicati: quia ly formaliter affirmatur. Vnde obſeruandum eſt ex Doctore Subtili in primo ſent. diſt. 4. quæſt. 1. & diſt. 28. quæſt. 1. & in 3. diſt. 3. quæſt. 1. quod conſequentia à negatiua de prædicato finito ad affirmatiuam de prædicato infinito, non tenet, niſi virtute primi principij, ſcilicet, quod contradictoria non poſſunt de eodem verificari; de quolibet enim vera affirmatio, vel negatio, &c. Vnde quãdo dico. Franciſcus non eſt iuſtus, ergo Franciſcus eſt non iuſtus; ſi in prima negaretur iuſtitia à Franciſco, & in ſecunda affirmaretur, contradictoria verificarentur de eodem, ſcilicet iuſtum, & non iuſtum: & addit Doctor, quòd debet intelligi de negatione extra genus, non de negatione in genere: nam negatio extra genus, quæ propriè eſt non eſſe, ſiue non ens, contradicit affirmationi, quæ eſt eſſe, ſiue ens. Negatio verò in genere, hoc eſt, quæ negat aliquod determinati generis, non contradicit affirmationi extra genus, quæ eſt eſſe: nam dum dico, Franciſcus non eſt iuſtus, negatur ibi & iuſtus, & eſſe, ſiue ly eſt; cum verò dico, Franciſcus eſt non iuſtus, illa negatio negat tantum iuſtum, & per conſequens non contradicit affirmationi, cum dico, eſt non iuſtus; ſi ergo debet valere illa conſequentia, oportet, quod ly non iuſtus, ſit negatio extra genus, ſcilicet, quod neget, & ly iuſtum, & ly eſt, ſicut & prima,

Scotus.

Negatio in genere & extra genus qd ſint.

prima, hoc eſt, oportet quod dicatur de quolibet: modò ad propoſitum, quando dicitur, A non eſt formaliter idē poſitiuè ipſi B. ergo eſt formaliter non idem poſitiuè. Dico, quòd non ſequitur: quia ly non idem poſitiuè non eſt negatio extra genus, quæ dicitur de quolibet: quia nōn dicitur de non idem negatiuè: tamen (gratia diſputationis) admiſſa primâ conſequentia, ſcilicet, A, non eſt idem formaliter poſitiuè, ergo eſt formaliter nō idem poſitiuè; nego ſecundam illam, videlicet, A eſt formaliter non idem poſitiuè, ergo diſtinguitur formaliter poſitiuè: nam arguitur à ſuperiori affirmatiuè ad ſuum inferius, in quibus non tenet cōſequentia: nam omne diſtinctum eſt non idem, ſed non è contra: quia Chymera non eſt idem Sorti, & tamen non diſtinguitur à Sorte, vt patet exponendo ly differt: nam ſic exponeretur Chymera differt à Sorte, Chymera eſt, & Sortes eſt, & Chymera non eſt Sortes, ergo Chymera differt à Sorte: patet, quod prima exponens eſt falſa: quia Chymera non eſt, ergo & expoſita eſt falſa, ſcilicet Chymera differt, vel diſtinguitur à Sorte. Præterea pro aliquo priori competit alicui non identitas (vt dictum eſt in primo artic.) pro quo non competit ſibi diſtinctio: quia certum eſt, quod homini in eſſe quidditatiuo competit hoc, vel ſaltem intellectus poteſt verè enunciare de homine in tali eſſe, quod non eſt idem aſino, & tamen non poteſt verè enunciare, quod homo in primo ſigno ſit diſtinctus ab aſino: quia in hoc primo ſigno non ſunt nata enunciari de homine, niſi prædicata primi modi, & diſtinctio, cum ſit paſſio entis, & per conſequens cuiuslibet inferioris ad ens, eſt tantum prædicatum ſecundi modi, & ita non eſt nata enunciari de homine conſiderato in eſſe quidditatiuo, & in primo ſigno: & cōfirmatur: quia oppoſita cōtradictoria ſunt priora oppoſitis contrarijs, & etiam relatiuis, ſed idem, & non idem ſunt oppoſita contradictoria; idem, & diſtinctum opponuntur, vel contrariè, vel relatiuè, ergo in aliquo priori competit alicui eſſe idem, vel non idem, quàm competat ſibi eſſe idem, vel diuerſum, & ſic patet, quòd nulla eſt conſequentia arguendo ſic: A eſt formaliter non eſt idem ipſi B poſitiuè, ergo diſtinguitur formaliter poſitiuè: cum arguatur à ſuperiori ad inferius affirmatiuè.

Eſſe nō idem eſt ſuperius ad eſſe diſtinctum.

Obſeruandum eſt poſtremò, quòd ideo modus intrinſecus non eſt per ſe cōceptibilis: quia non dicit formalitatem: nam

Vtrū modus intrīſecus ſit per ſe conceptibilis.

nam illud quod non habet diſtinctam formalitatem ab alio, non habet diſtinctam conceptibilitatem, ſed modus intrinſecus eſt huiuſmodi, ergo. & hoc eſt, quod dicit Auctor in litera; quod modus eſt inconceptibilis per ſe.

Sed contra. Modus per ſe definitur, ergo per ſe cõcipitur. Præterea, ſi modus non eſſet conceptibilis per ſe, eſſet minus ens, quàm ſecundæ intentiones, & quàm priuationes, & negationes, quibus nõ repugnat terminare actũ intellectus.

Ad primum dico; quòd modus intrinſecus poteſt accipi dupliciter, vno modo pro formali; alio modo pro ſubſtrato; definitur autem modus intrinſecus pro formali, in quantum attribuitur infinitati, neceſſitati, actui, & ſimilibus: nec eſt inconueniens, aliquod attributum habere formalitatem, & tamen ſuum fundamentum nullam formalitatem habere, ſicut iſta ſecunda intentio, differentia eſt compoſita ex genere, & differentia, & tamen rationale, cui attribuitur, eſt ſimpliciter ſimplex, & ſic ſecunda intentio eſt compoſitior prima, & ita conformiter hic dicatur. Et ſi quæratur. Modus intrinſecus pro formali eſtne prima, vel ſecunda intentio? Dicendum eſt, quòd eſt ſecunda intentio, quæ definitur, vt ſupponit pro prima: nam modo intrinſeco pro prima intentione repugnat terminare per ſe actum intellectus, nec ſequitur hunc ſecũdum articulum Auctoris in ea parte; in qua docet, quid ſit modus intrinſecus, non eſſe realem: quia, vt dictum eſt, ſecunda intentio pro prima definitur. Vel aliter poſſet dici, quòd definitur modus intrinſecus pro prima intentione, & ita terminat intellectionem, concomitante tamen re, cuius eſt modus, & non ſeorſum, & ita ratione talis concomitantiæ, & definitur, & cognoſcitur.

Ad aliud dico, ꝙ ſecundæ intentiones habent proprias formalitates, & etiam negationes ſuo modo proprias formalitates habent, vt docet Ant. And. 4. Meta. quæſt. 2. & etiam priuationes habent ſuo modo formalitates: quia ſunt maioris entitatis, quàm ſint negationes, vt docet Scotus in 1. ſenten. diſt. 23. & diſt. 28. vbi vult, quòd plus dicat priuatio, quàm pura negatio: & in Prædicamentis quæſt. 10. concedit Scotus ſuperioritatem, & inferioritatem inter negationes, & priuationes, quòd nõ eſſent, niſi ſuo modo proprias haberent formalitates, & ideo poſſunt terminare intellectum, quod non contingit de modis intrinſecis.

Antonius Andreas. Scotus.

TEX-

TEXTVS.

Modi intrinſeci in diuinis ſunt, ſecundum aliquos, infinitas, neceſſitas, æternitas, & exiſtentia, licet eſſe exiſtere videatur eſſe de conceptu formali Dei, & quidditatiuè; in primo modo dicendi per ſe de Deo prædicetur ſecundum Doctorem in ſecundo diſt. 1. In creaturis ſunt modi intrinſeci, actus, & potentia, contingentia, intenſio, & remiſſio, exiſtentia, & ſic de alijs. Iſti modi opponuntur inter ſe: quia vnus alteri, ſicut infinitum finito, contingens neceſſario, & ſic de alijs; omnes iſti modi intrinſeci nec intrant quidditatem, nec differunt ab ea formaliter poſitiuè, ſed benè negatiuè, hoc eſt, quod non ſunt de ratione formali ipſius quidditatis, quorum ſunt modi intrinſeci, & tales modi reducuntur ad illud genus in creaturis, cuius eſt ſua quidditas.

COMMENT. XVIII.

Circa hanc literã ſunt aliquæ difficultates: nam dicit Auctor, infinitatem eſſe modum intrinſecum ipſius Dei. Sed contra Doctor Subtilis in quolib. quæſt. 6. artic. 1. concedit, quòd magnitudo, quæ idem eſt, quod infinitas, tranſit in eſſentiam, & manet diſtincta ſecundum propriam rationem; ſic etiam in creaturis magnitudo perfectionis non eſt aliud realiter ab eo, cuius eſt, & tamen manet ſecũdum propriam rationem magnitudinis, ergo ſi magnitudo manet ſecũdum propriam rationem magnitudinis, magnitudo habet propriã formalitatem, & ſic modus intrinſecus habet propriam formalitatem, & diſtinctam ab eo, cuius eſt modus; quod eſt contra Auctorem. Ad hoc dico, quòd non habeo pro inconuenienti, quod infinitas dicat propriam rationem diſtinctam ab eo, cuius eſt; & quod maneat diſtincta ab eo, cuius eſt, ex natura rei, non autem realiter, aut formaliter, & ideo verum eſt, quod

Difficultas.

Solutio.

eſt, quod

eſt, quod modus intrinſecus tranſit in eſſentiam realiter, & formaliter negatiuè: quia non dicit diſtinctam formalitatem ab ea, non ſic tamen tranſit, quod aliquo modo non diſtinguatur ab ea, & ſic dicitur manere ſecundum ſuam propriam rationem: quia non ita tranſit in id, cuius eſt modus, quod nō ſit aliquid diſtinctum ab eo ex natura rei, & hoc eſt, quod intendit ibi Scotus: probat enim eò loci, quod infinitas ex natura rei diſtincta.

Vtrū æternitas ſit modus intrinſecus.

Secunda difficultas eſt circa id, quod dicit Auctor, quod æternitas eſt modus intrinſecus. Contra. Modus intrinſecus non dicit formalitatem, ſed æternitas dicit formalitatem, ergo æternitas non eſt modus intrinſecus. Maior eſt Auctoris, & omnium Scotiſtarum. Minor probatur, primo auctoritate D. Auguſtini 15. de Trinit. cap. 5. vel 8. vbi ſcribit: Si dixero æternus, immortalis, iuſtus, bonus, beatus, ſpiritus, horum omnium ſubſtantiam ſignificare videtur; cætera verò huius ſubſtantiæ qualitatem, ergo æternitas ſecundum D. Auguſt. non ſubſtantiam, ſed proprietatem Dei ſignificat; ſed quod eſt proprietas alicuius, non eſt eius modus intrinſecus: cum omnis proprietas dicat formalitatem diſtinctam ab eo, cuius eſt, ergo æternitas non eſt modus. Secundo hoc idem probatur auctoritate D. Damaſc. lib. 1. de fide orthod. cap. 4. vbi inquit: Quæcunque autem per theologiam de Deo dicimus, non naturam eius, ſed ea, quæ ſunt circa naturam inſinuant: nam & ſi bonum, ſi iuſtum, ſi ſapiens, ſi quiduis aliud dixeris, non naturam dicis Dei; ſed ea, quæ circa naturam. Item D. Anſelmus proſolog. cap. 11. in fine inquit: Sic ergo verè es ſenſibilis, omnipotens, miſericors, & impaſſibilis; quemadmodum viuens, ſapiens, bonus, beatus, æternus, & quicquid melius eſt eſſe, quàm non eſſe; vbi patet, quòd inter perfectiones attributales, quæ ſunt perfectiones ſimpliciter, æternitatem enumerat: modò perfectio ſimpliciter, & ſecundaria, ſiue attributalis, non dicit modum intrinſecum, ſed proprietatem rei, ergo ſequitur contra Auctorem, quod æternitas non eſt modus intrinſecus, vel ſi eſt, quod modus intrinſecus dicat formalitatem. Pro ſolutione iſtius difficultatis notandum eſt, quòd æternitas, & quæcunque nomina, quæ non dicunt quidditatem, quemadmodum ſubſtantia, & ſpiritus, ſed rei circunſtantiam, ſunt perfectiones ſecundariæ: quæ conſequuntur rei quidditatem: & ideo ad illud, quod

D. Auguſt. *D. Damaſcenus.* *D. Anſelmus.* *Aeternitas eſt perfectio ſecundaria.*

dicitur

dicitur de æternitate; nego minorem: æternitas enim non dicit quidditatem rei, neque proprietatem formaliter, ſed bene conſequitur rei quidditatem, & præexigitur ab ipſis proprietatibus: ideo ad Diui Auguſtini auctoritatem dico, quòd æternitas dicit qualitatem ſubſtātiæ præexigitiuæ. Ad D. Damaſcenum, concedo, quòd ęternitas non dicit ſubſtantiā niſi cōſecutiuè, & eadem ſolutione exponitur auctoritas D. Anſelmi: nam licet enumeret æternitatem inter perfectiones attributales, ex hoc tamen non ſequitur, quòd ſit perfectio attributalis, licet habeat conſimilem modum prædicādi, ſcilicet per modum qualis. Obſeruandum eſt tamen, quòd æternitas eſt modus intrinſecus eſſentiæ diuinæ, & aliorum diuinorum, ſicut exiſtentia, & infinitas attributorum, & ideo æternitas, quæ eſt modus intrinſecus eſſentiæ, præexigitur ab attributis; æternitas autem, quæ eſt modus intrinſecus attributorum præexigit ipſa attributa: teneo enim, quòd attributa ſunt æterna propria æternitate, ſicut exiſtunt, & ſunt infinita propria exiſtentia, & infinitate.

Tertia difficultas eſt: quia Auctor enumerans modos intrinſecos, qui ſunt in diuinis, dixit, quòd exiſtentia non eſt modus intrinſecus Dei, ſed magis de eius quidditate; ideo oritur hic celebris illa quæſtio, quæ in duas claſſes omnes diuiſit Scotiſtas. An ſcilicet, exiſtentia ſit modus intrinſecus, vel de quidditate Dei. Aliqui enim Scotiſtarum præcipui, vt Paulus Scriptor, Tataretus, Magiſter Pariſienſis, Mauritius Hybernas, Lychetus, Gratianus, Gadius, & plerique alij tenent ad mentem Scoti, exiſtentiam eſſe de quidditate Dei, & habent pro ſe & Scoti auctoritates, & rationes. *An exiſtentia ſit de qdditate Dei, vel modus extrinſecus.* *Prima opinio.* *Paul.* *Tatar.* *Mag. Pariſienſis.* *Maur.* *Leuch.* *Gratianus.* *Gadius.*

Prima auctoritas eſt Scoti in primo diſt. 2. quæſt. 2. vbi habet, quòd exiſtentia immediatiſſimè conuenit eſſentiæ diuinæ, adeo quod propoſitio, in qua prædicatur eſſe de Deo, nō eſt per ſe ſecūdo modo, quaſi prædicatum ſit extra rationem ſubiecti, ſed eſt per ſe primo modo, & immediata, & ex terminis euidens: quia eſt immediatiſſima, ad quam reſoluuntur omnes propoſitiones enunciantes aliquid de Deo, qualitercunque concepto. *Prima.*

Secunda auctoritas Scoti eſt in 6. quæſt. quolib. vbi vult, quòd ſicut infinitas eſt modus intrinſecus eſſentiæ, vt eſſentia eſt; ita æternitas eſt modus intrinſecus exiſtentiæ, vt exiſtentia eſt, & concludit ibi, quod exiſtentia habet modum in- *Secunda.*

trin-

trinſecum, ſicut eſſentia, illeque modus non eſt, niſi infinitas intenſiua, æternitas autem, vt æternitas non eſt infinitas, modo ſi exiſtentia habet modum intrinſecum ſicut eſſentia, & infinitas eſt vtriuſque modus, ergo ſicut eſſentia eſt de quidditate Dei, ita & exiſtehtia; & vlterius, ſi exiſtentia habet modum intrinſecum, quomodo erit ipſa modus; aliàs modi eſſet modus, & ſic in infinitum. Præterea Scotus q.6. quolib. pertractans illam auctoritatem Dionyſij de diuinis nominibus cap.5.3.par.vbi habet hæc verba: Deus non quodammodo eſt exiſtens, ſed ſimpliciter & incircumſcriptiuè totum eſſe accipit in ſeipſo, & præaccipit, propter quod dicitur Rex ſæculorum, & ſubdit, ipſe eſt eſſe exiſtentibus, & ipſum eſſe exiſtentium, & exiſtens ante ſæcula,ipſe eſt ęuum ęuorum,qui eſt ante ſecula: quæ verba pertractans (inquam) Doctor Subtilis inquit: Concedo, quòd Deus eſt exiſtentia ex natura rei incircumſcripta, hoc eſt, infinita intenſiuè, ita quod magnitudo propriæ exiſtentiæ eſt magnitudo: ſi ergo Scotus concedit,quod exiſtentia eſt infinita intenſiuè, ſequitur, quod habet infinitatem, vt modum intrinſecum, & per conſequens exiſtentia non eſt modus,cum modi non ſit modus. Habent etiam pro ſe rationes, & prima eſt talis. Si exiſtentia eſſet modus intrinſecus Dei,propoſitio Deus eſt,non eſt per ſe nota, conſequens eſt contra Scotum in primo ſent. diſt.2.quæſt.2.ergo & antecedens: conſequentia patet: quia poſſet demonſtrari de Deo per prædicata eius quidditatiua, quæ ſunt beatis nota, ſicut dicit Scotus per talia prædicata poteſt beatus demõſtrare Deum eſſe trinum. Secunda ratio: quidquid poteſt eſſe idem alicui eſſentialiter, illud veriſſimè non conuenit illi, niſi conueniat ſibi eſſentialiter: hæc propoſitio eſt Scoti in prima quæſt.quolib.ſed exiſtentię non repugnat eſſe idem eſſentialiter eſſentiæ diuinæ, ergo cũ Deus ſit veriſſimè exiſtens, exiſtentia erit idem eſſentialiter eius eſſentiæ. Præterea. Illud,quod ex ſua ratione formali includit neceſſe eſſe, includit exiſtentiam in primo modo dicendi per ſe: ſed Deus eſt huiuſmodi, ergo. Maior eſt manifeſta: nam neceſſitas eſſendi eſt conditio exiſtentiæ. Item. Omne quod non includit aliquid in primo modo dicendi per ſe, eſt prius illo; ſed per vos eſſentia Dei non includit exiſtentiam in primo modo dicendi per ſe,ergo eſſentia Dei eſt prior ipſo eſſe, & per conſequens in aliquo priori eſſet eſſentia ſine

Tertia. *B. Dionyſ.* *Quarta.* *Quinta.* *Sexta.* *Septima.*

exiſtentia, quod eſt abſurdum. Subinde. Prædicatio in abſtracto non eſt vera, niſi ſit in primo modo, ſed eſſentia diuina, & exiſtentia prædicantur de ſe inuicem in abſtracto, ergo propoſitiones erunt veræ in primo modo. His itaque auctoritatibus & rationibus demonſtrare ſe arbitrantur hi præclariſſimi Scotiſtæ exiſtentiam ad mentem Scoti eſſe de quidditate Dei. *Octaua.*

Oppoſitam verò partem tuentur etiam ad mentem Scoti, Franciſcus de Mayr. in prologo primi ſent. quæſt. 16. & diſt. 2. quæſt. 1. diſt. 42. quæſt. 4. Vigerius in primo diſtin. 2. quæſt. 7. & 8. diſt. 1. quæſt. 3. Antonius Tromb. 5. Meta. quæſt. 6. in ſol. ſecundi principalis, & hic in formalitatibus. Et Bargius in 1. diſ. 2. q. 2. & iſti etiã habent pro ſe, & auctoritates, & rationes. *Secunda opinio. Franciſcus. Vigerius. Tromb. Bargius.*

Prima auctoritas eſt Scoti in 4. diſtin. 12. q. 2. vbi habet iſta verba formalia. Conditiones ſimpliciter perfectæ entis, ſecundum quod ens, cõueniunt eidem, ita quod vna aliam infert, ſicut neceſſitas infert actualitatem, & infinitas neceſſitatem, & ſic de alijs, ergo illud, quod habet infinitatem, habet etiam per ſe eſſe, quæ eſt conditio nobilis in ente: ex quibus verbis videtur Doctor velle, quòd infinitas ſit medium ad oſtendendum per ſe exiſtere, ergo ſi infinitas eſt modus intrinſecus, multo magis exiſtentia erit modus. Præterea. Si exiſtentia eſſet de eſſentia Dei, Deus cognoſci non poſſet ſine exiſtentia: conſequens eſt falſum, ergo & antecedens: falſitas conſequẽtis patet: quia non cognoſcimus Deum exiſtentem, vt exiſtentem: conſequentia probatur: quoniam ſicut perſona non poteſt cognoſci, & frui ſine eſſentia: quia eſſentia eſt de quidditate perſonæ, vt docet Scotus in primo diſt. 1. quæſt. 2. ita eſſentia non poterit cognoſci ſine exiſtentia, cum per vos ſit de eius quidditate. Præterea. Si exiſtentia eſſet de quidditate Dei, ſequeretur, quòd tot eſſent exiſtentiæ in Deo, quot perſonæ: quia multiplicato aliquo, multiplicatur quicquid eſt de eius intellectu quidditatiuo, & per cõſequens cum in diuinis ſint tres perſonæ, erunt etiam tres exiſtentiæ, quod eſt falſum. Præterea probatur, quòd exiſtentia ſit modus intrinſecus, & præſupponuntur duo; primum, quod ſcientia abſtrahit ab exiſtẽtia: ſecundum, quod de Deo poſſumus habere ſcientiam, vt patet ex Scoto diſt. 1. q. 2. primi, ex his arguitur argumento ducente ad impoſſibile ſic. Exiſtentia eſt de quidditate Dei, ergo de Deo non poteſt haberi *Prima. Secunda. Tertia. Quarta.*

beri ſcientia; conſequens falſum, & contra ſecundum præſuppoſitum: conſequentia probatur per primum præſuppoſitum: quia ſcientia abſtrahit ab exiſtentia, ſed à prædicatis primi modi non fit abſtractio, ergo exiſtentia non eſt prædicatum primi modi; vnde quando habemus ſcientiā de Deo, non cognoſcimus Deum exiſtere, ſed ſolum Deum eſſe aliquod ens infinitū, & ſimilia: modò ſi exiſtentia eſt de quidditate Dei: cum ſcientia, quam habemus de Deo, abſtrahat ab exiſtentia, ſequeretur, quòd non haberemus ſcientiam de

Quinta. Deo: quia non cognoſcimus eius quidditatē. Præterea. Quęcunque ſunt eiuſdem rationis in Deo, & in creatura, ſicut ſe habet vnum, ita & aliud, ſed exiſtentia in Deo, & in creatura ſunt eiuſdem rationis, per Doctorem Subtilem in primo diſtin. 3. & 8. & alibi; vbi habet, quòd illa, quæ ſunt communia Deo, & creaturæ, ſunt eiuſdem rationis, ergo ſicut ſe habet exiſtentia in creaturis, ita & in Deo, ſed in creaturis eſt modus intrinſecus, vt eſt ſententia omnium Scotiſtarum, ergo

Sexta. & in Deo. Præterea. Quando aliqua ſunt eiuſdem rationis formalis, ſi habent ordinem eſſentialem, vbicunque manent ſecundum ſuas rationes formales, manet & idem ordo inter ea, ſed quantitas virtutis, & exiſtentia ſunt eiuſdem rationis in Deo, & in creatura, & in creatura habent hunc ordinem, quod quantitas virtutis pręcedit exiſtentiam, ergo & in Deo, ſed quantitas virtutis, quę eſt prior, non dicitur in quid de diuina eſſentia, ergo nec exiſtentia, quæ eſt poſterior: quod autem quantitas virtutis in creaturis præcedat exiſtentiam; patet: quia de homine, vt abſtrahit ab exiſtentia, poteſt demonſtrari, quod eſt perfectior aſino. Et quod quantitas virtutis præcedat in Deo exiſtentiam, licet ſatis probatum ſit hac ratione; confirmatur auctoritate Scoti in primo diſt. 8. quæſt. 3. vbi habet hæc verba formalia. Eſſe ex ſe infinitum in Deo, eſt ibi ex ſe: quia de ſe Deus eſt infinitus; tamen aliquo modo prius intelligitur infinitas eſſe modus entitatis per eſſentiam, quam ipſum intelligatur eſſe hoc: vbi apparet expreſsè, infinitatem præcedere exiſtentiam: ergo ſi infinitas

Septima. eſt modus, & exiſtentia erit modus. Item, quando ſunt aliqua eiuſdem rationis formalis, quicquid dicitur in quid de vno, & de alio: ſed intellectus diuinus, & intellectus creatus ſunt eiuſdem rationis formalis per Scotum: quoniam conueniunt in eadem formalitate intellectus, ergo ſi exiſtentia

dicitur

dicitur in quid de intellectu diuino, & de intellectu creato, ſed hoc eſt falſum, ergo & antecedens. Subinde vltimo, Quęcunque duo in ſuis conceptibus ſimpliciſſimis, & formaliſſimis non ſe formaliter includunt, ſic, quod vnum non ſit de eſſentia alterius, in nullo vno ſic vniũtur formaliter, ſed ens, & exiſtentia, ſiue eſſentia, & eſſe in ſuis conceptibus ſimpliciſſimis, & abſtractiſſimis non ſe formaliter includunt, ergo in nullo ſe formaliter includunt, & per conſequens nec in Deo. Maior eſt manifeſta: quia ſi conceptus non includit formaliter conceptum; vbicunque iſti conceptus manent ſecundum eorum propriam rationem, vnus non includit formaliter alium: quoniam manente propria ratione formali alicuius, manet etiam identitas, vel diuerſitas ad alium conceptum. Minor probatur per Boetium ſuper prædicamenta, vbi vult, quòd in tantum differt eſſentia ab exiſtentia, quod prædicamenta fiunt de eſſe eſſentiæ, & non de eſſe exiſtentiæ, aliàs Roſa in hyeme non eſſet per ſe in prædicamento. Hæ ſunt rationes, quas vnaquæque Scotiſtarum claſſis pro ſua confirmanda opinione, adducit. *Octaua.* *Boetius.*

Nos verò licet priori opinioni magis adhærendum eſſe iu dicemus, quippe cui magis fauent verba Doct. Subt. in primo diſt. 2. quæſt. 2. & in quolib. quæſt. 4. art. 2. vbi inquit, quòd in diuinis eſt vnica exiſtentia, ſicut vnica eſſentia, & per conſequens exiſtentia non eſt modus intrinſecus: quoniam modi intrinſeci ſaltem formaliter multiplicantur: tamẽ quia vtraque opinio velut probabi'is etiã in via Doctoris Subtilis ſuſtineri poteſt, ideo dabimus modum vtramque ſuſtinendi viam, ſoluentes argumenta pro, & contra. *Sententia Auctoris.*

Ad primum itaque argumentum pro prima via, quod eſt auctoritas Scoti, ſic reſpondet Trombeta: quod hæc propoſitio, Deus eſt, vt cognoſcitur à beatis in patria, non eſt per ſe ſecundi modi: quoniã in propoſitione ſecundi modi prædicatum eſt extra rationẽ formalem ſubiecti; & habet à ſubiecto diſtinctam formalitatem; adeo quod non tantum diſtinguitur formaliter negatiuè, ſed etiam poſitiuè; & hoc affirmari nequit de exiſtentia reſpectu diuinæ eſſentiæ: quia non habet diſtinctam formalitatem ab eſſentia, ſed coincidit cum eſſentia in eundem conceptum formalem, adeo quod licet non ſit de eſſentia naturæ diuinæ; tamen, quia eſt modus eius intrinſecus, non habet aliquem cõceptum formalem diſtin- *Ad primum argumẽtum primæ viæ.*

ctum ab ipſa, & propter hoc propoſitio, in qua enunciatur eſſe de Deo, dicitur eſſe per ſe primi modi: quia non egreditur primum modum: modus enim intrinſecus ponitur in ſecundo gradu primi modi, vt videbimus in ſequenti articulo. Et ad illud, quod dicitur, quod illa propoſitio eſt immediatiſſima. Dico, quòd verum eſt, quo ad omnes propoſitiones, quæ enunciant proprietates, & paſſiones, vel quaſi paſſiones de Deo: quia prædicata iſtarum propoſitionum primum ingrediuntur modum, & formaliter diſtinguuntur à Deo: ſed non dicitur immediatiſſima reſpectu propoſitionum, in quibus enunciantur prædicata quidditatiua, quæ ſunt ens, ſubſtantia, ſpiritus. Vel tenendo, ſicut tenet Franciſcus de Mayron. quòd exiſtentia præcedat infinitatem, diceretur, quòd illa propoſitio non ſolum eſt immediatiſſima reſpectu propoſitionum, in quibus enunciantur proprietates, verum etiam reſpectu propoſitionum, in quibus enunciantur modi intrinſeci de eſſentia diuina; ita quod prius eſt Deus exiſtens, quàm infinitus, neceſſe eſſe, & ſic de aliis modis intrinſecis, & per conſequens ad illam propoſitionem, in qua enunciatur eſſe de Deo, omnia prædicata modalia reſoluuntur: neque expoſitio hæc textum extorquet, vt aliquibus videtur; imò litera Doctoris hanc præſeferre expoſitionem videtur: nam dicit, quòd illa propoſitio ex terminis ſuis habet euidentem veritatem, in tantum, quòd illa propoſitio non eſt per ſe ſecundo modo, quaſi prædicatum ſit extra rationem ſubiecti, ſed eſt per ſe primo modo, ad quid dicere non eſt per ſe ſecundo modo, quaſi prædicatum &c. non enim ſufficiebat Doctori dicere, propoſitio illa habet euidentem veritatem ex ſuis terminis: quia eſt per ſe primi modi, & immediata ex terminis euidens, ad quid addere non eſt per ſe ſecundi modi? nam ſi eſt primi modi, certum eſt, quod non ſecundi, ſed hoc expreſſit Doctor, vt inſinuaret, quod non eſt ſecundi modi poſitiuè, adeo quod dicat formalitatem diſtinctam à ſubiecto; non tamen eſt primi modi poſitiuè, ſic, quod ſit idem formaliter poſitiuè cum ſubiecto, de qua identitate, ac diſtinctione formali ſatis ſuperq; actum eſt ſupra. Niſi diceretur, quod ideo dixit Doctor, quod non eſt ſecundi modi, ſed primi: quia propoſitio per ſe nota, & immediata, altera eſt primi, altera ſecundi modi: primi modi, vt quando definitio, vel pars definitionis prædicatur de definito: ſecundi modi, vt quan-

Propoſitio p ſe nota, et immediata eſt duplex.

vt quando immediata paſſio prædicatur de ratione formali ſubiecti, vt dicendo, Animal rationale eſt riſibile: vt ergo oſtenderet, quomodo hæc propoſitio, Deus eſt, prout cognoſcitur à beatis in patria; eſt per ſe nota, dixit, quod non eſt per ſe nota de genere earum, quæ ſunt ſecundi modi, ſed primi modi dicendi per ſe.

Ad ſecundum, & tertium, quæ probant, quòd tunc modi eſſet modus: quia Scotus dicit, infinitatem eſſe modum exiſtentiæ, ſicut eſſentiæ. Dico, quòd dupliciter poteſt intelligi modi eſſe modum; primo modo accipiendo modum per ſe, prout à quidditate ex natura rei diſtinguitur: ſecundo modo, prout concipitur ſimul cum quidditate; primo modo, modi non eſt modus; verum ſecundo modo ſi vnius quidditatis ſunt plures modi, qui ordine quodã ipſi inſunt, ita quod prius vnus, quàm alius, modus ſecundus erit modus modi, non quidem per ſe, ſed per accidens: quia enim eſt modus quidditatis, cui inerat primus modus, per conſequens eſt etiã modus primi modi, vt exempli gratia: Eſſentiæ diuinæ quatuor ſunt modi, ſcilicet exiſtentia, infinitas, neceſſitas, & æternitas: primus modus eſſentiæ eſt exiſtentia, ita quod in aliquo ſigno conſideratur eſſentia exiſtens, pro quo ſigno non ineſt ſibi infinitas, cum ergo infinitas ſit modus eſſentię exiſtentis, erit etiam modus exiſtentiæ, verum non vt exiſtentia eſt modus, ſed prout exiſtentia eſt eſſentia exiſtens: hoc clarius patet in creaturis, in quibus, certum eſt, quod primus modus eſt finitas: homo enim primò eſt finitus, quàm exiſtens, & primò exiſtit, quàm ſit contingens, ergo exiſtentia, quæ eſt modus intrinſecus, eſt modus finitatis, & contingentia exiſtentiæ, ad intellectum prius datum: patet ergo, quòd illa argumenta non concludunt. *Ad ſecundũ & tertium. Modi eſſe modum poteſt dupliciter intelligi.*

Ad quartum poſſet dici ſecundum Franciſcum, quòd illa propoſitio non eſt per ſe nota ſimpliciter, ſed tantum ex intuitione terminorũ, ſicut & iſta eſt per ſe nota. Nix eſt alba. Vel aliter, & melius, & magis ad mentem Scoti, dico, quòd non eſt per ſe nota ſimpliciter, ſed ſolum reſpectu prædicatorum enunciantium paſſiones, vel quaſi paſſiones, & etiam modos intrinſecos, ponendo, ꝙ exiſtentia ſit primus modus. *Ad quartũ.*

Ad quintum nego minorem: nam per illam regulam probat Scotus quæſt. 1. quolib. Intellectualitatem, ſeu vitam intellectiuam eſſe de quidditate Dei: quia nata eſt eſſe de quid- *Ad quintũ.*

ditate Dei in creaturis: modò cum exiſtentia ſecundum ſe non ſit nata eſſe de quidditate alicuius, argumentum non concludit.

Ad ſextum. Ad ſextum negatur etiam minor: neceſſitas enim eſt modus intrinſecus in Deo, & ideo in ipſo non includitur in primo modo.

Ad ſeptimum. Ad ſeptimum dico, quòd Deus præcedit eſſe, prout ly eſſe dicitur exiſtens, ſed illa prioritas eſt tantum per intellectum, nec eſt ibi profluxus realis ab illo, quod eſt prius, ad illud, quod eſt poſterius, ſed Deus non præcedit eſſe, prout ly eſſe ſonat ens, quod eſt concretum eſſentiæ.

Ad octauũ. Ad vltimum dico, quòd quando aliquid prædicatur de aliquo in abſtracto, & nullum eorum, ſcilicet nec ſubiectum, nec prædicatum eſt infinitum, ſemper eſt vera in primo modo dicendi per ſe; ſi autem ambo, vel alterũ eſt finitum, non oportet, quòd propoſitio ſit in primo modo, ſicut eſt in propoſito: de quocunque enim prædicatur eſſe in abſtracto, ipſum eſt infinitum, vel illud, quod prædicatur de eo, & ita eſt ſolum identica, & non formalis prædicatio, & ſic patet, quomodo argumenta pro prima via facillimè ſoluantur.

Ad primũ primæ viæ. Ad primum primæ viȩ. Cum dicitur, quòd infinitas eſt medium ad oſtendendum exiſtentiam in diuinis, dicit de Vallonis, quòd malè cõcluditur hoc de intentione Doctoris: nam Scotus eo in loco probare intendit per infinitatem, non Dei exiſtentiam, ſed quod relationes per ſe ſunt, id eſt, non in alio; ſi concederetur, quod eſſent infinitȩ, conſequentia valeret, ſi ſunt infinitæ per ſe, hoc eſt non in alio, licet antecedens ſit falſum: quia relationes non ſunt infinitæ, admiſſo tamen antecedente, ſequeretur conſequens.

Ad ſecundum. Ad ſecundum dico, quòd benè eſt verum, quod non poſſumus cognoſcere aliquam perſonam, niſi cognoſceremus eſſentiã: quia eſt de eius intrinſeca ratione, & hoc apud intellectum diſtinctè concipientem, & in ſe, non autem reſpectu noſtri, qui confusè cognoſcimus. Et ſi dicatur, quòd

Inſtantia. etiam viator non poteſt frui perſona, niſi fruatur eſſentia.

Solutio. Dico, quòd verum eſt: quia eo modo, quo ipſi fruimur, non poſſumus poſteriori frui, niſi priori fruamur, quod eſt poſſibile à nobis cognoſci: quia verò exiſtentia, & eſſentia, vt hæc, non eſt poſſibilis à nobis cognoſci, non fruimur eſſentia, vt exiſtens eſt, ſed vt eſſentia eſt; non enim exiſtit, niſi vt hæc.

Ad

Ad tertium nego maiorem: non enim quot ſunt perſonę, tot ſunt exiſtentiæ, ſed benè, quot ſunt perſonæ, tot ſunt ſubſiſtentiæ: & ad probationem dico, quòd illa propoſitio: Multiplicato poſteriori, multiplicantur omnia, quæ ſunt de quidditate illius, eſt tantum vera in creaturis, in quibus cuilibet ſuppoſito ſua propria eſſentia correſpondet; & hoc eſt propter finitatem, & limitationem naturæ creatæ. *Ad tertium.*

Obiter tamen hic eſt obſeruandum, quòd non video, quomodo tenentes ad mentem Doctoris Subtilis, exiſtentiã eſſe de quidditate Dei, multiplicare poſſint exiſtentiam formaliter, vel ex natura rei in Deo, quin etiam concedant eodem modo multiplicari eſſentiam: nam quæ ſunt idem eſſentialiter, & quidditatiuè, multiplicato vno, multiplicatur & reliquum, eoque modo, quo vnum, & alterum multiplicatur. *Contra Lychetum.*

Ad quartum dico, quòd de Deo non habemus ſcientiam pro ſtatu iſto, quantum ad exiſtere, ſed benè quantum ad alia prædicata, ſcilicet, quod eſt infinitus, ſapiens, & ſic de ſimilibus; ſed exiſtentia eſt tantum nota intellectui diſtinctè concipienti. Et cum dicitur, quòd ſciẽtia abſtrahit ab exiſtentia. Dico, quòd verũ eſt in creaturis, in quibus exiſtentia eſt modus, non autem in Deo. Et ſi dicatur: Si ſcientia de Deo non abſtrahit ab exiſtentia, ergo habemus ſcientiam de Deo, vt exiſtente: nego conſequentiam: quia cum cognoſcamus Deum tantum confuſè, & ſecundum aliqua prædicata, quæ ſunt communia Deo, & nobis; vel ſi ſecundum aliqua propria, accepta tamen ex cõmunibus, nõ cognoſcimus Deum, vt hunc, & vt exiſtentem, & per conſequens non habemus ſcientiam de Deo, quo ad omnia prædicata quidditatiua: quoniam non de prędicatis proprijs, & ideo ſi habemus ſciẽtiam de Deo, prout exiſtens eſt, hoc eſt tantum confuſè: quoniam ſcilicet cognoſcimus aliquid exiſtens, quod nominamus Deum. *Ad quartũ.*

Ad quintum dico, quòd aliqua eſſe eiuſdem rationis, ſtat dupliciter, vno modo eiuſdem rationis tranſcendentis alio modo eiuſdem rationis ſpecificæ: modò exiſtentia Dei, & creaturæ ſunt eiuſdem rationis tranſcendentis, non ſpecificæ; & per conſequens non ſequitur, quòd ſi in nobis eſt modus intrinſecus, quod in Deo exiſtentia ſit modus. *Ad quintũ.*

Ad ſextum reſpondeo eadem reſponſione, quòd exiſtentia in Deo, & in creaturis non eſt eiuſdem rationis ſpecificæ, *Ad ſextum.*

& ideo non ſequitur, quòd qualem ordinem habent eſſentia, & exiſtentia in creaturis, quod talem ſeruent in Deo: & cum dicitur, quod Doctor Subtilis in 8. diſt. 1. quæſt. 2. dicit, quod infinitas præcedit exiſtentiam. Dico, quod hoc eſt falſum, ſed dicit, quod infinitas præcedit eſſe hoc, id eſt ſingularitatem: dicit enim ibi, quod infinitas præcedit non eſſe, ſed eſſe hoc.

Ad ſeptimum. Ad ſeptimum dico, quòd maior eſt vera, quando illa ſunt eiuſdem rationis formalis, & ſpecificæ, ſed quando non ſic ſunt, non ſequitur, quod infertur: homo enim, & lapis ſunt eiuſdem rationis formalis genericè, & tranſcendentis, & tamen non ſequitur, quod quicquid dicitur quidditatiuè de homine, de lapide quidditatiuè dicatur: quia de homine dicitur quidditatiuè corpus animatum, & animal; quæ de lapide prędicari haud queunt.

Ad octauū. *Exiſtentia duplex eſt.* Ad octauum admiſſa maiore, dico ad minorem, quòd duplex eſt exiſtētia, ſcilicet creata, & increata, de creata verum eſt, quòd quidditas non includit exiſtentiam, ſed non eſt verum de increata: quia illud, cuius eſt exiſtentia, id eſt Deus, benè includit exiſtentiam, & ad probationem dicitur, quòd Boetius loquitur de eſſentia, & exiſtentia creata, quod ſcilicet eſſentia creata non includit exiſtentiam creatam: ſed non loquitur Boetius de Deo: quia nullo modo Deus eſt in genere, vt probat Doctor Subtilis 8. diſt. 1. q. 2. & ſic communiter ſoluitur iſtud argumentum octauum; ſed iudicio meo, vt ſic, nec verè, nec apparenter ſoluitur: quia accipio eſſentiā, & exiſtentiam, prout abſtrahunt à creato, & increato, vel illa in ſuis conceptibus ſe formaliter includunt, vel non; ſi ſic; ergo in quocunque ſunt, ſe formaliter includunt; ſi non, ergo in quocunq; reperiuntur ij conceptus, non ſe formaliter includent, vt prius. Ideo poteſt aliter dici, quòd eſſentia, & eſſe, ſecundum communiſſimas rationes ſuas, vt abſtrahunt à Deo, & à creatura, ac ab eius eſſe in effectu, & in conceptu ſecundum rationem, non habent, vt quidditatiuè diſtinguantur, vel quod ſint idem quidditatiuè, imò neutrum habent, cum ab vtroque abſtrahant, & ita nec ſe formaliter includunt, nec ſe formaliter non includunt: ita quod includere ſe formaliter, vel non ſe formaliter includere, eis accidit, vt ſic abſolutè conſiderentur; licet in conceptibus ſpecificis in Deo ſe formaliter includant, & non in creaturis, & ſic patet ad

Contra ſolutionem communem.

Solutio propria.

tet ad iſtas rationes]. hæc vltima reſponſio eſt Ioan. de Baſſolis in primo diſt. 8. q. 1. artic. 2. ad ſecundum.

TEXTVS.

Landulphus tamen in ſuo primo in prologo oppoſitum tenet, cum quo multi tenent, quòd modus intrinſecus eſt idem formaliter cum illo, cuius eſt modus intrinſecus, videlicet, conſtituti per ipſum, & exemplificat de infinitate, quæ eſt modus intrinſecus Dei, & eſt de quidditate, ſeu de ratione quidditatiua ipſius Dei: hoc etiam videtur tenere Doctor in quolib. quia ex eo, quod natura diuina eſt infinita, eſt natura diuina: cum natura diuidatur: quia alia eſt finita, & iſta eſt creaturarum, alia autem infinita, & iſta eſt natura diuina.

COMMENT. XIX.

IN hac litera tangit Auctor arduam illam difficultatem, quæ verſatur ſæpè inter Scotiſtas. An modus intrinſecus ſit idem formaliter poſitiuè cum eo, cuius eſt modus, & per conſequens, An infinitas, quæ, ſecundum Doctorem, eſt modus intrinſecus, ſit de quidditate Dei, & tangit modum dicendi Landulphi Neapolitani, qui (prout hic ſibi imponit Auctor) tenet partem affirmatiuam. Pro cuius clariori intellectu obſeruandum eſt, quemadmodum hic notat Ant. Trombeta, quòd Landulphus non ſenſit, infinitatem eſſe de conceptu quidditatiuo, & formali eſſentiæ, imò oppoſitum ſentire videtur: nam in prologo ſent. quæſt. 1. probat, quòd ſicut relationes fundatæ ſuper eſſentiam, & infinitatem, diſtinguuntur formaliter, & ex natura rei, ita infinitas, & eſſentia in diuinis, vnde arguit ſic. Quæcunque relationes adæquant ſua fundamenta, ſi vna non includit alteram ex natura rei, & formaliter, nec fundamentũ formaliter includit fundamentum: ſed ſic eſt, quod iſtæ relationes in diuinis, ſcilicet Identitas, & æqualitas adæquant ſua fundamenta: quia identitas

adæquatè fundatur in eſſentia diuina, & æqualitas adæquatè in infinitate, ergo &c. Sed certum eſt, quòd identitas non eſt formaliter æqualitas, nec de intrinſeca ratione eius, ergo nec eſſentia erit de intrinſeca ratione infinitatis; neque è conuerſo: & confirmatur: quia ſi eſſentia, & infinitas eſſent idē formaliter, ſicut conceditur, quod pater per eſſentiam eſt idem filio, ita concederetur, quòd per infinitatem ſic eſſet idem, quod à nullo Theologo admittitur: Dicamus igitur, quòd eſſentia quidditatiuè infinitatem minimè includit: hæcque eſſe poſſet optima probabilitas: quia nullum prius includit quidditatiuè, & eſſentialiter ſuum poſterius: quicquid enim eſt de ratione quidditatiua alicuius, ſemper eſt eo prius, ſed infinitas, eſſentiâ eſt poſterior, cum ſit quantitas virtualis, & perfectionalis eſſentiæ diuinæ, quantitas autem perfectionis eſt ſemper re, cuius eſt perfectio, poſterior. Eſt ergo eſſentia quædam realitas in re, ad quam immediatè nata eſt ſequi infinitas intenſiua; ſicut creatura eſt quædam res, & eſſentia, qua poſita in eſſe, ad eam ſequitur finitas, & perfectio limitata. Et ad illud, quod dicitur, Scotum in quolib. dicere, infinitatem eſſe de ratione formali eſſentiæ diuinæ. Dico, hoc eſſe falſum: quia etſi dicat, quod ideo eſt eſſentia diuina, quia infinita, Dico, quòd ly, quia, non importat notam cauſalitatis formalis, vel alicuius pertinentis ad primum modum dicendi per ſe, ſed alicuius, quod concomitatur, ſeu reductiuè ad primum modum ſpectat: Et breuiter, hoc eſt verum, quod eſſentia, ideo eſt eſſentia, (loquendo de eſſentia diuina) quia eſt infinita, vel quidditatiuè, vel concomitanter, primum negatur, & ſecundum conceditur.

Vtrum infinitas ſit de eſſentia Dei. Pro ampliori tamen huius difficultatis intelligentia, quæro an infinitas ſit de eſſentia Dei, ſeu de conceptu formali eſſentiæ diuinæ. Alphonſus Toletanus in ſuo primo queſt.6. prologi concl. 3. & Thomas ab Argent. quæſt. 1. prol. art..... tenent, quòd infinitas ſit de eſſentia Dei, & de conceptu eius formali, quod ſex rationib. probant, & prima eſt talis. Quicquid cōuenit Deo circumſcripto omni eo, quod non eſt deitas, per ſe primo, & quidditatiuè ei conuenit; ſed infinitas eſt huiuſmodi, ergo &c. Maior eſt manifeſta, & minor probatur: quia circumſcripto omni eo, quod non eſt per ſe primo in deitate, adhuc deitas eſt perfecta ex ſe formaliter, ſed non perfectione finita, ergo infinita.

Alphon. Tolet.
Thomas ab Arg.
Prima ratio.

Secunda

Secunda ratio. Deitas ſeipſa eſt perfectiſſima, ergo ſeipſa eſt formaliter infinita: antecedens patet per Scotum in q. 3. prol. deitas eſt ratio formalis obiecti theologici, qua continet ea, quæ cõtinet, qđ non eſſet, niſi ex ſe eſſet perfectiſſima. *Secunda ratio.*

Tertia ratio. Deitas eſt ratio formalis obiecti beatifici, qđ non eſſet, niſi ex ſe eſſet perfectiſſima. Præterea, niſi deitas eſſet ex ſe formaliter infinita, non eſſet verum illud dictum D. Anſelmi proſolog. cap. 2. & 3. vbi dicit, quòd Deus eſt quo maius excogitari non poteſt; ſi enim non eſſet formaliter infinitus, tunc magis eo cogitari poſſet, ſcilicet aliquod ens, quod eſſet formaliter infinitum. Præterea. Omnis proprietas attributalis eſt infinita ratione identitatis cum eſſentia, ergo eſſentia diuina eſt ex ſe formaliter infinita: antecedens eſt Scoti, qui in 3. quęſt. prol. vult, quòd omnes proprietates ſunt infinitæ propter identitatem, quam habent cum eſſentia, & hoc dicit improbando opinionẽ illam, quę affirmabat Deum ſub ratione boni eſſe ſubiectum in theologia. Præterea conceptus deitatis, vt præſcindit ab omni eo, quod non eſt de ratione formali eius, aut eſt finitus, aut infinitus, aut neuter, aut ſimul finitus, & infinitus: primum, & quartum dari haud poſſunt, vt patet; nec tertium, ergo ſecundum, ſcilicet, quod erit infinitus: quod non detur tertium, patet: quia ille conceptus neuter eſſet confuſus, & indeterminatus, & indifferens ad finitum, & infinitum, ſed hoc eſt falſum: quia tunc ille conceptus non eſſet perfectiſſimus: tum quia ſoli conceptus entis, & tranſcendentium ſunt ſic indeterminati. Item, quod continet virtualiter ſeipſo formaliter circumſcripto omni eo, quod non eſt de ratione formali eius, infinitas perfectiones, eſt formaliter infinitum, ſed eſſentia diuina eſt huiuſmodi, ergo &c. Maior patet, & Minor probatur per Scotum, qui quæſt. 3. prologi vult, quòd de ratione obiecti primi ſcientiæ ſit continere virtualiter omnes veritates illius habitus; ſed Deus ſub ratione deitatis ponitur à Scoto, ſubiectum theologiæ in ſe, ergo Deus per rationem deitatis continet omnes veritates habitus theologici, & per conſequens omnes perfectiones demonſtrabiles de Deo, ſed tales perfectiones ſunt infinitæ, ergo continens illas, erit infinitum: quia nullum finitum poteſt continere infinitum, vel infinita: hæ ſunt rationes Alphonſi, quibus addo quatuor rationes Scoti fundamẽtis innixas; quarum prima eſt talis. Ens quantum immediatè

Tertia ratio. *B. Anſelm.* *Quarta ratio.* *Quinta ratio.* *Sexta ratio.* *Prima ratio ex fundamẽtis Scoti.*

diui-

diuiditur per finitum, & infinitum, ergo finitas, & infinitas præſupponunt ens quantum, quod diuidunt: ſicut etiã actus, & potentia diuidunt ens reale, ergo præſupponunt ens reale, quod diuidunt, & per conſequens deitas prius erit quanta, quàm infinita formaliter, & non poteſt eſſe quanta alia quantitate ab infinitate intenſiua, vt patet; ergo ſequitur, quòd infinitas intenſiua pertinet ad eſſe eius quidditatiuum, & eſſentiale: & quod eſſentia diuina prius intelligatur quanta, patet: quia ſicut ens abſolutè, ſiue conceptus entis accipitur à natura diuina, vt eſt quid, ita conceptus entis quanti accipitur ab entitate diuina, vt quanta.

Secunda ratio. Secunda ratio. Si infinitas intenſiua eſt alia ab eſſentia præter opus intellectus, ergo ex natura rei habebit aliam exiſtentiam ab exiſtentia eſſentię diuinæ; patet: quia infinitas intenſiua neceſſariò eſt alicuius exiſtentiæ, & ſi ſic, ſequitur, quod infinitas poterit terminare propriã intuitionem, ſiue cognitionem intuitiuam, quod eſt contra Doctorem: nam exiſtens propria exiſtẽtia, põt propria cognitione intuitiua cognoſci.

Tertia ratio. Tertia ratio. Si infinitas intenſiua diſtinguitur ab eſſentia ex natura rei, ſequitur, ipſa infinitate circumſcripta per poſſibile, vel impoſſibile, quòd tunc eſſentia, vt actu perfectè præſens, & exiſtens, aut erit perfecta intenſiuè, aut imperfecta, aut nec ſic, nec ſic; non ſecundo, & tertio modo: quia vt ſic eſſentia excedit omne ens finitum; ſi primo modo, ergo erit quanta alia quantitate ab infinitate intenſiua, & per conſequens perſonæ diuinæ eſſent æquales ſecundum aliam quantitatem ab infinitate, quod Doctor Subt. non concedit.

Quarta ratio. Præterea quartò. Si infinitas eſt ibi ex natura rei, & formaliter diſtincta, & per conſequens poſterior eſſentia diuina; ſequitur, quòd poſitis in aliquo ſigno extremis relationis intrinſecus aduenientis non erit talis relatio, quod eſt inconueniens: probatur conſequentia: quia in eodem ſigno, quo eſſentia communicatur filio, tunc filius eſt, & ſimiliter pater, qui ſunt extrema æqualitatis, & tamen in illo ſigno æqualitas non erit; patet, quia in illo ſigno adhuc non intelligitur filius habere infinitatem intenſiuam: probatur per dictum Doctoris quæſt. 5. quolib. vbi vult, quòd eodem ordine communicentur filio perfectiones, quo habent inter ſe eſſe, ita quod prius intelligitur communicari filio eſſentia, quàm bonitas: quia eſſentia eſt prior, ergo ſi infinitas eſt eſſentia poſterior,

ſterior, quod oportet dicere, ſi non eſt de quidditate Dei, ſequitur, quod poſterius intelligitur communicari, ergo &c.

7 Ad oppoſitum eſt Scotus in primo diſt. 3. q. 1. & diſt. 8. q. 3. & in quolib. quæſt. 9. & alibi, & Franc. in primo diſt. 2. quæſt. 7. vbi vult expreſsè, quòd infinitas non eſt de formali ratione Dei, quod confirmat Franciſcus ratione, quam ſupra adduximus ex Ant. Andrea, cui addo aliam rationem Franciſci, quæ eſt ratio eius tertia. Illud, quod de ſe non dicit aliquam rationem formalem, non dicitur in quid de aliquo, ſed infinitas non dicit aliquam rationem formalem de ſe, ergo de nullo dicitur quidditatiuè. Minor probatur ex Scoto 8. diſtin. 1. quæſt. 3. Modus intrinſecus non dicit rationem formalem, ſed infinitas eſt modus intrinſecus, ergo &c. Maior patet, & Minor probatur ex definitione modi: nam modus intrinſecus eſt, qui additus alteri, non variat rationem eius formalē, ergo non dicit formalitatem; ſed ſic eſt de infinitate: quia omnia attributa ad inuicem aliunde, quàm per infinitatem diſtinguuntur, imò ratione infinitatis ſunt inter ſe idem realiter, & quantumcunque infinitas eis addatur, non variat eorum rationē formalem, quod vtiq; faceret, ſi eſſet formalitas. *Scotus. Mayronis.*

Ad primum ergo ex Alphonſo dico, quòd duplex eſt perfectio, vna ſumpta à quidditate, alia à modo, & ita illo caſu admiſſo, eſſet diuina eſſentia perfecta priori, non poſteriori perfectione. Vel dicatur, quòd vt ſic non eſſet perfecta, nec imperfecta poſitiuè, ſed tantum negatiuè, & quod tantum eſſet perfecta fundamentaliter, ſed non formaliter: ſed prima reſponſio videtur melior. *Ad primū Alphonſi. Perfectio eſt duplex, ſcilicet ſumpta à quidditate, & à modo.*

Ad ſecundum poteſt dici, ſicut ad primum. Vel dicatur, ꝙ quando Scotus poſuit deitatem eſſe rationem formalē obiecti theologici, non poſuit eam, vt ab infinitate denudatur, ſed vt eſt ſub infinitate. Et ſi dicatur, quòd tunc ratio formalis ſubiecti eſſet vnum per accidens. Dico, quòd non ſequitur: quia non pono, hoc totum deitatem infinitam eſſe rationem formalem, ſed deitatem ſub iſto modo. Dico ſecundò, quòd non eſt ens per accidens: quia infinitas non ponit aliquam formalitatem ſuperadditam, cum ſit modus intrinſecus. & hæc eſt reſponſio Doct. Subt. (licet ad aliud propoſitum) in tertio, diſt. 22. quæſt. 1. *Ad ſecundum.*

Ad tertium dico, quòd D. Anſelmus non intendebat definire Deum præciſum ab infinitate, ſed cum infinitate, vel *Ad tertium.*

ſaltem

ſaltem ſub infinitate. Dico ſecundò,quòd Deus,vt ab infinitate præciſus, adhuc eſſet id, quo maius cogitari haud poſſet,non maioritate deſumpta à modo,ſed à quidditate;prior reſponſio magis ſapit.

Ad quartũ. Ad quartum dico ſecundum Scotum in quolib. quæſt. 5. quòd vnumquodq; attributum eſt infinitum formaliter ſua propria infinitate, & ita nego aſſumptũ: & ad probationem ex Scoto in 3.quæſt. prologi, dico,quòd truncatè adducitur: quoniam Scotus dicit ibi, quòd infinitas ineſt eis ex deitate tanquam ex radice,& hoc idem docet quæſt.5.quolib.ſed ex hoc non ſequitur, quin quodlibet attributum ſit infinitum propria infinitate. Dico ſecundò, dato, quòd eſſentia ſit ex ſe primò formaliter infinita, ita quod non ratione alterius; ex hoc tamen non ſequitur, quod infinitas ſit de ratione eius formali.

Ad quintũ. Ad quintum cum dicitur, quòd ille conceptus eſſet neuter, confuſus,& indiſtinctus. Reſpondeo,quòd ſi confuſum intelligatur eo modo, quo ſuperius dicitur confuſum reſpectu inferioris conceptus, ille non eſt confuſus, ſed vt ſic ens, & tranſcendentia ſunt confuſa:ſi autem per confuſum intelligatur, quod quantum eſt ex ſe ſit indeterminatum ad modum, ſic concedo, neque hoc inconuenit.

Ad ſextum. Ad ſextum dico, ſicut ad ſecundum. Poſſem etiam dicere, quòd aliud eſt continere in eſſe reali, & aliud in eſſe cognito, ſed prior reſponſio eſt melior.

Ad primum ex Scoto. Ad primum ex fundamentis Scoti, dico, quòd conceptus quanti eſt quantus, & contrahitur per finitum, & infinitum; ita quod ille conceptus,nec eſt formaliter finitus,nec formaliter infinitus,ſed eſt ſimpliciter indifferens: & cum infertur; ergo eſſentię diuinæ prius conuenit conceptus quãtus,quàm infinitus, & per conſequens dicit aliquam perfectionem intenſiuam præter infinitatem. Dico,quòd ſicut ab eſſentia, vt eſſentia, abſtrahitur conceptus entis,dictus in quid de ea; ita ab eſſentia, vt dicente quantitatem virtutis, & à quocunque ente dicente quantitatem virtutis abſtrahitur conceptus entis quanti,& ſic talis cõceptus prædicatur de omni ente quanto, & quia in re reperitur ens quantum ſecundum quantitatem perfectionis infinitæ,& ens quantum ſecundum quantitatem perfectionis finitæ, ideo dicitur conceptus quanti abſolutè contrahi per finitum,& infinitum:ita quod in re prius eſt ens

Conceptus entis infiniti eſt prior ſecundum rem conceptu entis quanti.

eſt ens infinitum, quàm ſit conceptus entis quanti, imò conceptus entis quanti eſt ſimpliciter poſterior ente infinito; licet ſit prior ſecundum communitatem: quia vt ſic non conuertitur ſubſiſtendi conſequentia.

Ad ſecundum dico primò, quòd infinitas habet propriam exiſtentiam aliã non realiter, nec formaliter; ſed tantum ex natura rei ab exiſtentia eſſentiæ diuinæ: & cum infertur, ꝙ tunc poſſet cognoſci intuitiuè, vt diſtincta ab eſſentia &c. Dico, quòd ad hoc, quod aliquid ſit obiectum intellectus intuitiuè cognoſcẽtis, requiritur, quod ſit formaliter diſtinctũ à primo obiecto perfecto; quod non contingit de infinitate: Obſeruandum eſt tamen tenendo hanc reſponſionem, quòd exiſtentia infinitatis intenſiuè præter opus intellectus, nullo modo ab ipſa infinitate diſtinguitur; imò ipſa infinitas intenſiua eſt formaliter ſua exiſtentia; ſicut eſſentia diuina eſt formaliter ſua exiſtentia. Dico ſecundò, quòd infinitas intenſiua, formaliter accepta, non dicit aliam exiſtentiam ab exiſtentia eſſentiæ diuinę, ſed tantum dicit gradum intrinſecum eſſentiæ exiſtentis: ſed prior reſponſio videtur melior: quia non videtur eſſe aliquid in re omnino, præter opus intellectus, & ſingulare, quod ſi eſt diſtinctum ab alio, eo modo, quo diſtinguitur, quin etiam habeat exiſtentiam propriam præter opus intellectus diſtinctam. *Ad ſecundum. Infinitas habet propriã exiſtentiã ex natura rei diſtinctę ab exiſtentia eſſentiæ diuinę.*

Ad tertium dico primò, quòd æqualitas diuinarum perſonarum non habet pro fundamento perfectionem, quæ ſumitur à gradu ſpecifico, ſed habet pro fundamento magnitudinem conſequẽtem, vt gradum intrinſecum, quidditatem ſingularem actu exiſtentem, ſicut eſt infinitas intenſiua, hoc eſt, non habet æqualitas pro fundamento perfectionem deſumptam à quidditate, ſed à modo. Dico ſecundo, ꝙ nulla entitas ſpecifica, etiam ſingularis, vt præciſè conſideratur ſecundum gradum ſpecificum, perfectionem aliquam formaliter dicit, ſed tantum virtualiter, ſic intelligendo, quod ad talem entitatem ſpecificam nata eſt conſequi talis perfectio, vt gradus intrinſecus, & quantum ad hoc vna identitas ſpecifica aliam excedit, non ſecundum perfectionem, quam habet formaliter præciſè in illo ſigno, quo talis entitas conſideratur, ſed ſecundum perfectionem virtualem tantum: quia nata eſt ſuo modo continere talem, vel talem perfectionem, vt ſibi gradum intrinſecum. *Ad tertium.*

Ad

Ad quartum dico, ꝙ pater, & filius in illo præciſè ſigno, quo intelliguntur habere præciſè eſſentiam, non ſunt æquales, nec ſunt extrema propriè æqualitatis: quia præciſè intelliguntur eſſe extrema æqualitatis in illo ſigno, in quo intelliguntur includere fundamẽtum proximum æqualitatis, quod tunc eſt, quando intelliguntur habere eſſentiam, vt formaliter infinitatem: quia iſta poſita, ſtatim inter illa æqualitas oritur. & ſic patet ſolutio ad præfatum dubium.

TEXTVS.

SEd quærendum eſt, quæ ergo eſt differentia inter modum intrinſecum, & differentiam, cum vtrumque ſit de ratione quidditatiua ſui conſtituti? Dico, quòd maxima eſt differentia; primò, quia differentia dicit realitatem actualem qualitatiuam, quæ præſupponit realitatem potentialem, quam contrahat, & ſic vbicunque eſt differentia, propriè accipiendo differentiam, ibi eſt compoſitio realitatis potentialis, & realitatis actualis, quæ compoſitio ſufficit ad hoc, quod aliquid ſit per ſe reponibile in prædicamento; non ſic autem eſt de modo intrinſeco ſecundum Scotum diſt. 8. 1. Imaginatur enim Scotus, & ſubtiliter, quod ens dicit conceptum quidditatiuum dictum de Deo, & creatura in quid, qui contrahitur per aliquos conceptus dicentes quale, ſed nec iſte conceptus dicens quid, dicitur conceptus generis, nec illi conceptus dicentes quale, ſunt conceptus differentiarum: quia iſte conceptus quidditatiuus eſt communis ad finitum, & infinitum; qualis communitas non poteſt eſſe in conceptu generis: cum talis conceptus ſit neceſſario limitatus; iſti autem conceptus contrahentes dicunt modum intrinſecum ipſius contracti, & non aliquam realitatem perficientem illum: differentiæ autem non dicunt modum

dum intrinſecum realitatis alicuius generis: quia in quocunque gradu intelligatur animalitas, non propter hoc inuenitur rationalitas, vel irrationalitas eſſe modus intrinſecus animalitatis, ſed adhuc intelligitur animalitas in tali gradu perfectibilis à rationalitate, & irrationalitate.

COMMENT. XX.

IN hac litera Auctor, ſuppoſita opinione Lãdulphi, quod modus intrinſecus ſit de quidditate rei, cuius eſt modus, quærit, quæ eſſet differẽtia inter modum intrinſecum, & differentiam, cum vtrumque vt ſic, ſit de quidditate conſtituti; quæ digreſſio licet ſit valdè ſubtilis, tamen ſecundum principia Doctoris Subtilis non eſt neceſſaria, ſunt tamen quæ dicit hic Auctor valde ponderanda, quæ ferè de verbo ad verbum accepit à Doctore Subtili 8. diſt. 1. quæſt. 3. in ſolutione primi principalis: pro quorum intelligentia aliqua obſeruanda ſunt.

Primò, quòd duplex eſt realitas (ſicut etiã diximus ſupra) obiectiua ſcilicet, & ſubiectiua; genus, & differentia cum abſtrahant ab eſſe exiſtentiæ in recta linea prædicamentali, non important aliquam realitatem exiſtentiæ, & ſubiectiuam, ſed tantum realitatem eſſentiæ, & obiectiuam; realitas autem generis ſe habet vt potentia ad realitatem differẽtiæ; quę reſpectu generis ſe habet vt actus: appellantur autem illæ realitates obiectiuæ: quia quælibet ipſarũ poteſt eſſe obiectum proprium, & formale intellectus, ſic quod quælibet ipſarum poteſt per ſe, & ſeorſum ab alia, terminare actũ intellectus. *Realitas eſt duplex, ſcilicet obiectiua, & ſubiectiua.*

Obſeruandum eſt ſecundò, quòd ſicut eſt in compoſito reali, vel vt eſt compoſitum eſſentiale, quod eſt per ſe vnum; ita eſt in compoſito rationis; compoſitum autem reale non eſſet per ſe vnum, niſi realitates cõponentes ſic ſe haberent, quod vna actus, potentia eſſet alia, vt docet Ariſt. 8. Met. tex. com. 15. vbi aliam rationem non aſſignat, quare compoſitum ſit per ſe vnum, niſi quia hoc eſt vt actus; hoc autem vt potentia: conſimiliter dicendum eſt in cõpoſito rationis, quod conceptus in ſe vnus apud intellectũ eſt propterea: quia realitatum componentium vna eſt actus, & alia potentia: cum *Ariſt.*

itaque

itaque conceptus ſpeciei ſit per ſe vnus, & conſtituatur ex generis realitate,& realitate differentię,neceſſariò altera actus, potentia altera erit: ſed certum eſt, quòd realitas,à qua accipitur differētia, non poteſt habere rationem potentiæ reſpectu realitatis, à qua ſumitur genus; quia realitas differentiæ non eſt indeterminata, ſed eſt actus determinans realitatem generis, determinare autem eſt cōditio, & proprietas actus: quia actus determinat, & diſtinguit, vt ſcribit Ariſt. 7. Meta. tex. com.49. determinari verò, actuari, ſiue perfici ſunt conditiones, proprietateſque materiæ: ſequitur ergo, quòd realitas generis ſe habet vt materia, & potentia,& realitas differentiæ ſe habet vt actus, & ita omne cōtractum, vt ſic, vel potius conſtitutū ex genere, & differentia eſt per ſe limitatum, & per ſe in genere.

Determinare & diſtinguere ſunt cōdōnes actus: determinari autem et diſtingui potentiæ. Ariſt.

Conceptus ſunt in dupli ci differētia.

Conceptus dicens quid, eſt triplex.

Tertiò obſeruandum eſt, quòd conceptus ſunt in duplici differentia: nam quidam dicunt quid, id eſt, prædicantur in quid, hique in triplici ſunt differentia: quidam enim prædicantur in quid per modum generis,quidam per modum ſpeciei tantum, & quidam per modum tranſcendentis. exemplum primi, ſubſtantia, corpus, corpus animatum, animal, exemplum ſecundi, vt homo de Socrate, & Platone. exemplum tertij, vt ens de Deo, & decem prædicamentis. Alij conceptus dicunt quale, id eſt prædicantur per modum qualis, & nullo modo in quid, & hi ſunt in multiplici differentia, quidam enim prædicantur in quale eſſentiale, vt differentiæ conſtituentes ſpeciem, quæ de ipſis ſpeciebus, & de contentis ſub illis, prædicantur in quale eſſentiale: quidam dicūt quale denominatiuè; & hoc tripliciter, primò per modum gradus intrinſeci,velut infinitas de Deo,vt dicēdo, Deus eſt infinitus: ſecundò aliquid dicit quale reſpectu alterius, quod non eſt de illius eſſentia,nec propriè accidens,nec gradus intrinſecus,& ſic inferius de ſuperiori prędicatur, genus de differentia, differētia de genere, & paſſio de ſuo ſubiecto: tertiò aliquid dicit quale tantum accidentale, vt omne accidens per accidens prædicatur in quale accidentale de ſubiecto, ſiue illud accidens ſit ſpirituale, ſiue corporale: ita per oppoſitum ſicut multiplex eſt conceptus dicens quale,ita ſuperius dicens conceptum in quid multipliciter poteſt cōtrahi per conceptum dicentem quale: exemplum, animal immediatè contrahitur ad hominem per quale eſſentiale, ens contra-

Conceptus dicētes quale, ſunt multiplices.

Conceptus dicens quid, pōt multipliciter cōtrahi.

contrahitur ad hominem per gradum intrinſecum, ſ. per finitum; & hi ſunt principales modi contrahendi: ſimiliter aliquid poteſt intelligi contrahi per accidens, vt animal per riſibile, vel per album: nam hæc eſt vera, aliquod animal eſt riſibile; & aliquod animal eſt album. Ex his patet, quid velit dicere hic Auctor, cum inquit, quòd non eſt ſimile de modo intrinſeco, & differentia: quia quando conceptus dicens quid contrahitur per conceptum dicentem quale eſſentiale; ille conceptus contractus eſt conceptus generis; ſi verò conceptus dicens quid contrahatur per conceptum dicentem quale, non eſſentiale, ſed quale per modum gradus intrinſeci, talis conceptus non eſt conceptus generis: tum quia conceptus quidditatiuus contractus per modum, eſt indifferens ad finitum, & infinitum, & nullum tale poteſt eſſe potentiale, & perfectibile per aliud: quia quod de ſe includit aliquam potentialitatem reſpectu contrahentis, non poteſt ſtare cum infinitate intenſiua: quia potentiale, & perfectibile per aliud de ſe eſt finitum, & limitatum, ſed quod eſt tale, non poteſt eſſe infinitum intenſiuè: quia tunc in eodem duo ſtarent oppoſita, & ita ens, quod eſt indifferens ad finitum, & infinitum, non poteſt eſſe potentiale, & per conſequens neque genus: tum etiam, quia conceptus contrahens per modum gradus intrinſeci, non dicit aliquam realitatem perficiētem conceptum contractum. Pro cuius notitia obſeruandum eſt quartò, quòd eſt diſcrimen inter differentiam contrahentem, & modum intrinſecum: quia differentia contrahens perficit ipſum genus contractum: nam cum realitas, à qua ſumitur differentia perficiat realitatem, à qua ſumitur genus, ſequitur, quod differentia genus perficiat. Gradus verò intrinſecus non perficit ipſum contractum: quia illud, à quo ſumitur gradus intrinſecus, non perficit illud, à quo ſumitur ratio contracti, id eſt, conceptus entis: exemplum, Deus eſt formaliter infinitus, & infinitas eſt modus intrinſecus deitatis: nam deitas in quocunque inſtanti non poteſt perfectè intelligi, ita quod habeatur perfectus conceptus de ipſa, niſi intelligatur habere gradum intrinſecum: impoſſibile enim eſt videre deitatem ipſam intuitiuè, non videndo perfectionem ſuam intrinſecam: quia ergo ratio entis non poteſt accipi ab aliquo in Deo, quod ſit verè perfectibile; & gradus intrinſecus non poteſt accipi ab aliquo, quod ſit perfectiuum

Modus intrinſecus, & differentia differunt, & quomodo.

illius, à quo ſumitur conceptus entis, cum ita ſit illi intrinſecus, quod impoſſibile profectò eſt vnum, alio non intuito intueri: meritò dicitur, gradum intrinſecum non dicere realitatem perfectiuam entis contracti; ſecus eſt de differentia: cum enim animalitas, & rationalitas aliam, & aliam realitatem obiectiuam dicant, poterit animalitas, non intuita rationalitate, perfectè intueri: & hoc eſt, quod dicit Auctor in litera, dum inquit, quòd differentia non dicit modum intrinſecum realitatis alicuius generis; quia in quocunque gradu intelligitur animalitas, non propter hoc inuenitur rationalitas, vel irrationalitas eſſe modus intrinſecus animalitatis, ſed adhuc intelligitur animalitas perfectibilis à rationalitate, & irrationalitate; & iſta eſt ratio: tum quia ipſæ in ſe ſunt quędam realitates obiectiuæ, & formales: tum quia eis competit vnitas ex natura rei extra intellectum omninò, vel quia ſunt obiecta formalia, quæ poſſunt ex ſe actum intelligendi terminare: & ita rationalitas, & irrationalitas non ſunt modi intrinſeci animalis; quia intellecto animali, inquantum animal eſt, & ſub quocunque gradu, qui ſibi competit in ratione animalis, aut ſub ratione ſenſitiui; quantumcunq; inquam, vt ſic perfectè intelligatur animal, non intelligitur propter hoc eſſe rationale, vel irrationale. Et ſi dicatur: rationalitas conſtituit animal in gradu ſublimiori; ergo videtur, quod ſit quædā perfectio, & gradus intrinſecus animalis. Dico, quòd rationalitas non conſtituit aliquid in eſſe ſenſitiuo, ſed in eſſe intellectiuo; quod eſſe diuerſum eſt, ab eſſe animalis ſenſitiui: nam intelligendo animal in ratione perfectiſſima ſenſitiui, quod eſſe competit ei in eo, quod animal eſt, nunquam intelligitur eſſe ſub rationalitate, & irrationalitate: quod non contingit de comparatis ad ſuos modos intrinſecos: nam intellecta deitate ſub perfecto gradu ſibi poſſibili competere, in quantum deitas eſt, intelligitur neceſſariò ſub gradu infinitatis. Et ex his ſoluitur Thomiſtarum ratio contra entis vniuocationem: ſic enim arguunt Thomiſtæ. Si ens eſſet vniuocum Deo, & creaturæ, Deus eſſet compoſitus ex ente, & infinitate, patet conſequentia: quia conceptus entis contraheretur ad Deum per infinitatem, & ad creaturam per finitatem, ſicut animal contrahitur ad hominem, & ad brutum per rationale, & irrationale. Huic rationi reſpondetur, hic ex Auctore, quod non ſequitur compoſitio

Thomiſtarũ ratio contra entis vniuocationē interimitur.

poſitio

poſitio in Deo, licet ens ſit vniuocum: quia ens non eſt realitas potentialis, neque infinitas eſt realitas actualis: quia non eſt differentia, & ideo non faciunt compoſitionem.

TEXTVS.

SEd quæres, quomodo poteſt conceptus communis Deo, & creaturæ realis accipi, niſi ab aliqua realitate eiuſdem generis, & tunc videtur, quòd ſit potentialis ad illam realitatem, à qua accipitur conceptus diſtinguens, & tunc videtur eſſe idem iudicium de ente, & modis intrinſecis ipſum contrahentibus, ſicut de conceptu generis, & differentiarum; ergo ſi conceptus generis, & differentiæ neceſſariò faciant compoſitionem aliquam in illo, in quo ſunt, ſimiliter videbitur dicendum de ente, & de ſuis modis intrinſecis, ipſum contrahentibus: confirmatur; quia duæ ſpecies conueniunt in realitate generis, & differunt per differentias: ita Deus, & creatura conueniunt quidditatiuè in ente, & differunt per modos intrinſecos.

COMMENT. XXI.

HAec litera Auctoris poteſt eſſe optima obiectio contra reſponſionem ad Achillem Thomiſtarum, pro cuius intellectu obſeruandum eſt, quòd realitas in propoſito duplicitet accipitur, alio modo pro realitate dicente quid, alio modo pro realitate dicente quale: dicit ergo Auctor, quòd ſicut realitas dicens quale, ſumitur ab aliqua realitate, vel re, dicente quale, ſicut rationale ab anima intellectiua, ita realitas dicens quid, debet ſumi ab aliqua realitate eiuſdem generis in Deo, quæ realitas ſit quodammodo in potentia ad realitatem dicentem quale, ſicut animal ſumitur à ſenſitiuo, & eſt in potentia ad rationale: non enim videtur poſſibile, quod ſit aliquis conceptus communis Deo, & creaturæ in quid, niſi ſumatur ab aliqua realitate eiuſdem generis *Realitas eſt duplex, ſ. dicens quid, & dicēs quale.*

in Deo, quæ realitas ſit quodammodo in potentia ad realitatem dicentem quale, & per conſequens ſi ens prædicatur in quid de Deo, & creatura, in Deo erit compoſitio, vel quaſi compoſitio, & ita reſponſio ad Achillem Thomiſtarum erit nulla.

TEXTVS.

RESpondeo breuiter ſecundum Doctorem prædictum, quando intelligitur aliqua realitas cum ſuo modo intrinſeco, ille conceptus non eſt ita ſimpliciter ſimplex, quin poſſit concipi illa realitas abſque modo iſto, ſed tunc eſt conceptus imperfectus illius rei: poteſt etiam concipi cum illo modo, & tunc eſt perfectus conceptus illius rei: exemplum, ſi eſt albedo in octauo gradu intenſionis, quantumcunque eſſet ſimplex omnino in re, poſſet tamen concipi ſub ratione albedinis tantæ, & tunc perfectè conciperetur conceptu adæquato ipſi rei, vel poſſet concipi præciſè ſub ratione albedinis, & tunc conciperetur conceptu imperfecto, & deficiente à perfectione rei. Conceptus autem imperfectus poſſet eſſe communis albedini illi, & alij, & conceptus perfectus proprius eſſet: requiritur ergo diſtinctio inter illud, à quo accipitur conceptus communis, & inter illud, à quo accipitur conceptus proprius in Deo, & creatura, non quidem ſicut diſtinctio realitatis, & realitatis, ſed ſicut diſtinctio realitatis, & modi proprij intrinſeci eiuſdem; ſed conceptus generis, & differentiæ neceſſario requirunt diſtinctionem realitatum, non tantum eiuſdem realitatis perfectè, & imperfectè conceptæ.

COMM.

COMMENT. XXII.

HAec reſponſio Auctoris (quæ eſt Doct. Subt. in 1. diſt. 8. quæſt. 3. in ſol. 1. principalis) eſt valdè ponderanda, in qua reſponſione diſtinguit Auctor duplicem realitatem, ſcilicet perfectam, & imperfectam, perfectam realitatem illam eſſe dicit, quæ concipitur, vel eſt cum ſuo modo intrinſeco; imperfectam verò eam appellat, quæ ſine tali modo ſumitur; realitas tamen ſumpta ſine modo (vt diximus ſuprà) non poteſt eſſe aliquod exiſtens, neque intelligi exiſtens in re; ſed tantum in conceptu; exemplum. Deus cum ſuo modo intrinſeco, vt puta, cum infinitate, eſt tantum vnum obiectum formale terminatiuum intuitiuæ cognitionis, adeo quod impoſſibile eſt, aliquem intellectum videre eſſentiam diuinam, non videndo gradum eius intrinſecum, & vt ſic, nihil eſt ibi quaſi potentiale, ſiue quaſi perfectibile ab alio; at ſi intelligatur ipſa realitas ſine modo intrinſeco, quid tunc eſt? Dico, quòd in re nihil eſt exiſtens, potens intuitiuã cognitionem terminare; ſed eſt ſolum conceptus entis abſtractiuè cognitus, & patet exemplum de ipſa albedine intenſa vt octo: quia ipſa ſumpta cum gradu ſuo intrinſeco, eſt tantum vnũ obiectum formale terminatiuũ intuitiuæ cognitionis, adeo quod impoſſibile eſt aliquem intellectum videre intuitiuè realitatem illius albedinis, quin ſimul habeat pro obiecto formali gradum intrinſecum illius, poteſt tamen cognitione abſtractiua illa concipi albedo, vt albedo, & tunc illa realitas imperfectè concipitur. Et ſi dicatur; Si realitas Dei concepta cum modo includit infinitatem, & ipſa vt concepta ſine modo, nihil eſt in re exiſtens, niſi tantum conceptus entis, ergo ipſa infinitas erit de conceptu formali ipſius deitatis; vnde ex entitate, & infinitate habetur realitas perfecta deitatis, quod eſt contra prædeterminata. Dico primò, quòd ſi quis vellet ſuſtinere opinionem Landulphi, quam hoc in loco Auctor tueri videtur, quod non eſſet inconueniens ponere infinitatem eſſe de intrinſeca ratione ipſius Dei: quia tamen oppoſitum ſtabiliuimus eſſe de mente Scoti: dico, quòd in aliquo ſigno naturę poteſt haberi quidditatiuus ſpecificusq; conceptus (non quod ipſe Deus ſit in genere) vt quod ſit aliqua natura intellectualis, ex ſemetipſa exiſtẽs, & habens eſſe,

Realitas duplex, ſ. perfecta, et imperfecta.

à quo ſumitur conceptus entis; & in ſecundo ſigno includit infinitatem. Et ſi dicatur, videtur ergo, quod ſit perfectibilis. Dico, quòd non: quia in re includit omnem perfectionem, & impoſſibile eſt videre ipſam intuitiuè, non videndo perfectionem ſibi intrinſecam, vt idem obiectum formale. Et ſi iterum dicatur, in illo ſigno abſtractiuè non intelligitur formaliter infinitas. Dico, quòd in illo ſigno poteſt intelligi originaliter, & fundamentaliter infinitas: quia ab ipſa ſic exiſtente, pullulant à ſe, & in ſe omnes perfectiones, & hoc eſt, quod intelligit Auctor in hac reſponſione.

Ens importat conceptũ realem, & quomodo.

Pro cuius ampliori notitia eſt obſeruandum, quòd ens importat vnum conceptum realem, eo modo, quo diximus in primo articulo, & non realitatem: quia non omnis conceptus realis eſt realitas, propriè ſumpta, vt diſſeruimus ſupra: eſt igitur conceptus entis realis obiectiuus, ſed non eſt conceptus realis realitate ſubiectiua: propterea quod talis conceptus entis abſtrahit ab omni realitate ſubiectiua, exiſtentiæ, & ab omnibus ſuis inferioribus, in quibus habet eſſe ſubiectum.

Intellectus poteſt ea quę ſunt vnita et inſeparabilia ſecũdum eſſe vnum ab alio, diuidere.

Secundò obſeruandum eſt, quòd illa, quæ ſunt vnita, & coniuncta in re, & inſeparabilia ſecundum eſſe, poteſt intellectus abſtrahere, & diuidere vnum ab alio: vnaquæque autem res habet gradum intrinſecũ inſeparabile ab ipſa; quam rem poteſt intellectus abſtrahere, & conſiderare, illud, à quo abſtrahit, non conſiderando. Cum itaque in re, & in effectu ſit aliqua eſſentia infinita habens gradum infinitatis, ſibi inſeparabiliter coniunctum ſecundum eſſe, poteſt intellectus diuidere eſſentiam abſtrahendo ab infinitate, & tunc concipere eſſentiam, non concipiendo infinitatem, quo poſito, hoc eſt, concepta eſſentia eſt, habet intellectus conceptum obiectiuum, non tantum communem eſſentiæ infinitæ, verum etiam cuilibet eſſentiæ: pariformiter dicendum eſt de quacunque eſſentia finita, quæ (cum habeat gradum intrinſecum ſecundum eſſe inſeparabile) eſt tamen ſecundum conceptum ab ea re ſeparabilis: poteſt enim res ipſa ſine illo gradu concipi.

Realitas obiectiua qd ſit.

Obſeruandum eſt tertiò, quòd realitas obiectiua accipitur pro ratione formali conceptibili, quę habet eſſe in intellectu obiectiuè per intellectum abſtrahentem ante actum intelligendi, & non ſumitur tantum realitas pro re extra intelle-

ctum

ctum omninò. Concedimus enim conceptum entis eſſe realitatem quandam obiectiuam, & conceptum communem entis ſumi ab aliqua realitate, vt conceptus ſibi adæquatus: ſed accipiendo realitatem alio modo, non eſt verum, quod conceptus ſumatur ab aliqua realitate, vt conceptus ſibi adęquatus: quia enti (vt dictum eſt) non correſpondet vna natura, aut vna res extra intellectum omninò, quæ de ſe non ſit finita realiter, vel infinita.

TEXTVS.

IStud poteſt declarari ſic. Si ponamus aliquem intellectum perfectè moueri à colore, ad intelligendum realitatem coloris, & realitatem differentiæ, quantumcunque habeat perfectum conceptum adæquatum primæ realitatis, à qua accipitur conceptus generis, non tamen habet in hoc conceptum realitatis, à qua accipitur differentia, nec è conuerſo: ſed habet ibi duo obiecta formalia, quæ nata ſunt terminare diſtinctos conceptus proprios: ſi autem eſſet tantum diſtinctio in re, ſicut realitatis, & ſui modi intrinſeci, non poſſet intellectus conceptum proprium habere illius modi intrinſeci, & non rei, ſed in illo conceptu perfecto haberet vnum obiectum adæquatum illi, ſcilicet rem ſub modo.

COMMENT. XXIII.

SEnſus huius literæ Auctoris eſt, quòd intellectus non poteſt modi intrinſeci habere conceptum: quia impoſſibile eſt videre intuitiuè hanc albedinem, quin gradus eius intrinſecus videatur, & licet ille modus fortè non videretur, tamen conciperetur res de neceſſitate ſub modo, ſicut eſt de re ſingulari concepta, & modo ſub quo debet concipi: quia licet talis res ſingularis cõcipiatur ſub modo ſingularis ille tamen modus, quando res concipitur, haud concipitur, adeo quod habet intellectus in cognitione rei ſub modo vnũ obiectum

adæquatum: & loquor hic de cognitione intuitiua, & de re ſingulari, & exiſtente ſub modo intrinſeco: quò fit, quod licet realitas generis, & realitas differentiæ ſint duo obiecta formalia, realitas tamen, eiusq; modus intrinſecus non ſunt duo obiecta formalia, quæ intellectus cognitionem intuitiuam valeant terminare. Pro cuius ampliori intelligentia, eſt videndum, quid intuitiua, quidque abſtractiua cognitio ſit. Cognitio intuitiua intellectus eſt rei exiſtentis, vt exiſtens eſt in propria exiſtentia; ſicut viſio immediatè cauſatur ab obiecto viſibili extra in re, & non à ſpecie ſenſibili immediatè, vt docet Scotus 2. ſent. diſt. 3. quæſt. 9. licet neceſſario prçexigatur, ita quod ordo actus videndi ad ſpeciem ſenſibilem non eſt ordo effectus ad cauſam; ſed ordo duorũ effectuum ordine quodam ab eadem cauſa prouenientium; quæ cauſa eſt obiectum in re extra; adeo quod prius cauſatur ſpecies in ſenſu, quàm actus videndi, quæ ſpecies quaſi diſponit, & excitat ſenſum, & dato quòd illa ſpecies ſenſibilis cauſaret partialiter actum ſentiendi, vt tenet Lychetus in 2. d. 3. quæſt. 9. tamen adhuc illa ſenſatio, ſiue cognitio ſenſitiua eſſet intuitiua: quia illa ſpecies non repræſentaret obiectum, niſi actualiter exiſtens. Cognitio autem abſtractiua fit ab obiecto preſente in aliqua ſpecie, quemadmodum actus imaginandi fit ab obiecto imaginabili, non quidem in ſe præſente; ſed in ſpecie aliqua in imaginatiua exiſtente: quia actus imaginandi ſic cauſatur à ſpecie, quod non ab obiecto extrà; immò nullo modo exiſtente in rerum natura obiecto, actus imaginandi à ſpecie cauſatur, velut modò imaginor Sereniſſimum Coſmum Magnum Hetruriæ Ducem, vel alium, qui non eſt. Cognitio verò abſtractiua intuitiua imperfectior, & obſcurior eſt: quia actus cognoſcendi natus eſt eſſe in cognoſcente diſtinctior, quantò obiectum erit magis ipſi cognoſcenti præſens: at obiectum eſt perfectius præſens cognoſcenti, quando eſt præſens in ſe, quàm quando eſt præſens in aliqua ſpecie ipſum repræſentante, & per conſequens actus cognoſcendi intuitiuus, qui fit ab obiecto præſente in ſe, diſtinctior eſt, quàm actus cognoſcendi abſtractiuus; & ita duplex cognitio, ſcilicet abſtractiua, & intuitiua non debent negari ab intellectu: quia quicquid perfectionis eſt in potentia inferiori, non debet negari à potentia ſuperiori. Ad propoſitum modò dico, quòd cognitio intuitiua, cũ ſit diſtincta ex parte

Cognitio intellectus duplex: intuitiua, & abſtractiua.

ſui, & ex parte obiecti, non poteſt ad aliquid terminari per ſe, niſi ſit diſtinctum conceptibile, & habeat diſtinctam conceptibilitatem, & ita cum res, & modus eius intrinſecus non ſint diſtincta conceptibilia, neque diſtincta obiecta formalia, intuens iſta duo, hoc eſt cognoſcens intuitiuè, non intelligit vnum ſine alio: ſi tamen hæc cognoſcantur cognitione abſtractiua, quæ eſt cognitio imperfecta, & indiſtincta, & quæ non eſt ipſius rei, vt habet eſſe in re, poterit talis cognitio terminari ad rem ipſam abſque hoc, quod terminetur ad modum eius intrinſecum, & hoc eſt, quod dicit hic Auctor. Ad difficultatem ergo dicitur, quòd conceptus realis poteſt abſtrahi abſque hoc, quod abſtrahatur ab aliqua realitate potentiali, quando contrahens non dicit diſtinctam formalitatem à contracto, ſicut eſt in propoſito de ente, & modis intrinſecis.

TEXTVS.

ET ſi dicas, ſaltem conceptus communis eſt indeterminatus, & potentialis ad ſpecialem conceptum, vt realitas ad realitatem: vel ſaltem conceptus entis communis non erit infinitus: quia nullum infinitum eſt eſſentiale ad aliquid.

COMMENT. XXIV.

IN hac litera Auctor facit duas conſequentias, quarum prima eſt talis. Si ille conceptus contrahitur per modum, ergo erit indeterminatus, & potentialis. Secunda, ſi ſic, id eſt, ſi ille conceptus eſt potentialis, ergo non erit infinitus: quia nullum infinitum eſt potentiale, & indeterminatum.

Ad primam conſequentiam nihil dicit, ſed tantum ad ſecundam reſpondet. Poſſet igitur breuiter dici, quòd talis conceptus, licet ſit indeterminatus, non eſt potentialis: quia nunquam conceptus cõmunis eſt potentialis ad conceptum ſpecialem, ſcilicet ad conceptum diſtinguentem, niſi conceptus communis accipiatur ab aliqua re, vel realitate, quæ ſit in potentia, & perfectibilis ab illa re, vel realitate, à qua ſumitur conceptus ſpecialis, ſiue diſtinguens: ſed quia res non eſt perfectibilis à ſuo gradu intrinſeco, vt dictum eſt ſuprà,

ideo

ideo non eſt potentialis: dicitur itaque, quòd licet talis conceptus ſit communis, & indeterminatus, non eſt tamen potentialis: quia modi intrinſeci non dicunt formalitatem, nec realitatem diſtinctam à re, cuius ſunt modi.

Sed aliter reſpondet Ant.Trombeta, & primò declarat reſponſionem modò allatam, quam etiam ipſe adducit, in cuius declaratione duo dicit, primò, quod vbicunque eſt contractio realitatis propriè per aliam realitatem diſtinctam, ibi de neceſſitate eſt potentia in contrahibili reſpectu realitatis contrahentis; ſecundò dicit, quòd vbi eſt tantum contractio cõceptus realis per modos intrinſecos, ibi nõ oportet, quod ſit potentia in contrahibili reſpectu contrahentis: primum declarat ſic, quod ſi realitas, ſiue eſſentiæ, ſiue exiſtentię contrahitur per aliã realitatem, neceſſariò vna realitas per aliam realitatem perficitur, & actuatur, & ita vna eſt potentia, & alia eſt actus: tum quia in contrahibilib. per realitates, quodlibet eſt finitum, & limitatum, & per conſequens aliqua caret perfectione, ad quam eſt in potentia: tum quia quodlibet genus, quod contrahitur per differentiam, eſt in potentia ad differentiam, & ad actualitatem, quam ipſa importat: nam non habet genus ex ſe, vnde formaliter, & quidditatiuè differentiam includat, cum ſit primò diuerſum à differentia, ex ſententia Ariſtotelis 7. Metaphyſ. tex.comm. 10. imò genus non includit differentiam contrahentem, nec etiam identicè: ſi enim genus, & differentia ſunt idem realiter, hoc eſt ſolum ratione tertij, vt animal, & rationale ſunt idem realiter ratione hominis, in quo conueniunt. Secundum ſic declarat: tum quia contractio conceptus realis per modos intrinſecos eſt in omnibus tranſcendentibus, quorum quodlibet eſt indifferens ad finitum, & infinitum, quæ indifferentia tollit omnem potentialitatem in contrahibili: non enim ſtat, quod aliquod de ſe ſit in potentia, & perfectibile per aliud, & quod de ſe poſſit eſſe infinitum: quia ſtatim ſequeretur contradictio, quod ſcilicet eſſet finitum, & infinitum: tum etiam, quia modi intrinſeci ſunt idem formaliter, & realiter ipſi contrahibili, cum non diſtinguantur formaliter poſitiuè ab eo cuius ſunt modi; & conceptus, qui cõtrahitur per tales modos, habet ex ſe vnde includat realiter, & formaliter ipſos modos intrinſecos, quod minimè in his contingit, quæ contrahuntur per ea, quæ à contrahibili diſtinctas formalitates,

& rea-

& realitates habent. Secunda reſponſio Trombetæ eſt talis, quod potentia eſt triplex, ſcilicet phyſica, & realis, metaphyſica, & logica: quæ potentiæ, diſtinctio ſumitur in ordine ad propoſitiones, quæ poſſunt eſſe, vel phyſicæ vel metaphyſicæ, vel logicæ. prima potentia eſt, quando aliquid caret aliquo realiter, & eſt capax ipſius, quemadmodum ſuperficies caret albedine, & eſt in potentia ad albedinem, cuius eſt capax. Potentia metaphyſica eſt, ſecundum quam aliquid non includit aliud quidditatiuè, & in ſuo conceptu formali, ſic, quod illud non eſt de eſſentia eius. Potentia logica eſt, qua aliquid in conceptu non includit repugnantiam, & contradictionem ad aliquid: de qua potentia logica, & phyſica facit mentionem Ariſt. 5. meth. cap. de potentia: de potentia autem metaphyſica meminit 9. Metaph. quando comparat potentiam ad actum: quibus præmiſſis reſpondet, negando, quod in illo priori, in quo ens eſt indifferens, & præcedit modum intrinſecum, ſit in potentia phyſica reſpectu contrahentis, & concedit, quod eſt in potentia metaphyſica, quod nihil aliud eſt dicere, niſi quod ens non includit, tanquam aliquid de eſſentia ſui ipſum contrahens, & concedit ſimiliter de potentia logica, quod ens, ſic ſumptum eſt in potentia ad contrahens: quia ex contrahente & contrahibili ſit vnum poſſibile logicum, quod in ſuo conceptu, vel in eſſe, non includit repugnantiam, & contradictionem. Potentia autem phyſica repugnat neceſſariò ex ſe, & cuicunque, quod eſt formaliter in natura neceſſaria, & ſic etiam repugnat enti: ſed potentia metaphyſica, & logica neceſſariò ex ſe non repugnant, neque alicui, quod eſt formaliter in natura neceſſaria, vt patet diſcurrendo per multa: certum eſt enim, quod hoc eſt poſſibile logicum, ſcilicet, Deum eſſe infinitum, & tamen Deum eſſe infinitum, eſt ſimpliciter neceſſarium; & ſic de multis alijs; hæc eſt ſecunda reſponſio Trombetæ, quæ reijcitur à Bargio 8. diſtin. 1. quæſt. 3. in ſol. 1. principalis, & à Ioanne de Vallonis hic, & ratio Ioannis contra Trombetam eſt talis. In Deo per Scotum in 1. diſt. 5. quæſt. 2. non eſt potentia, nec quaſi potentia; ſed ſi ens eſſet in potentia metaphyſica ad ſuos modos, cum ens includatur in Deo, ergo aliquod potentiale, vel quaſi potentiale eſſet in Deo, quod eſt contra Scotum. Teneatur prima reſponſio. Sed contra hanc reſponſionem inſtatur ſic. Certum eſt, quòd conceptus

Potentia eſt triplex.

Potẽtia phyſica quid ſit.

Potentia metaphyſica quid ſit.

Potentia logica qd ſit.

Potentiam phyſicã dari repugnat in natura neceſſaria ſecus metaphyſicam, & logicam.

Bargius contra Trombetam.

entis

entis prædicatur in quid, & conceptus modi intrinſeci prædicantur in quale, ſed prædicari in quid, eſt prædicari per modum potentiæ, & prædicari in quale per modum actus, igitur ens dicit aliquod potētiale perfectibile per actum. Dico, quod prædicari in quid accipitur dupliciter, vno modo, vt ſumitur à potentia, ſic, quod illud, quod prædicatur, per modum potentiæ prędicatur: alio modo, vt ſumitur ab eſſentia, ſic, quod illud, quod prædicatur, prædicatur per modum eſſentiæ, vel ſubſiſtentis, vel per ſe ſtantis: ſimiliter prædicari in quale, eſt prædicari; vel per modum actus, vel per modum adiacentis, & inhærentis. Ex his dico ad inſtantiam, quod ens non prædicatur in quid per modum potentiæ, ſed per modum eſſentiæ, & per ſe ſtantis: ſimiliter modi intrinſeci non prędicantur in quale per modum actus, ſed per modum adiacentis: quia nullus illorũ includitur quidditatiuè in ente.

Prædicari in quid duplex eſt.

Sed contra adhuc obijcitur: Omne diuiſibile eſt in potentia ad diuidentia, ſic quod actuatur, & perficitur per ipſa; ſed ens diuiditur per modos intrinſecos, ergo eſt in potentia. Præterea. Si ens diuiditur, & per diuiſionem deſcendit in Deum, & creaturam, aut totum ens eſt in Deo, aut pars entis: ſi primo modo, cum totum ſit illud extra quod nihil eſt, ex 3.Phyſic.tex.comm.63: ergo nihil erit ens extra Deum: Si dicatur ſecundo modo, ergo Deus non erit ens ſimpliciter, ſed tantum ſecundum quid: quia ſecundum partem.

Totum quid ſit.

Ad primum dico, quòd verum eſt aſſumptum, vbi fit diuiſio per diuidentia, quæ ſunt diſtincta realiter, vel formaliter, ſic, quod habent à diuiſo diſtinctam formalitatem, quod negatur in propoſito.

Ad ſecundum dico, quòd totum ens eſt in Deo ad hunc ſenſum; quod in Deo nihil deficit de natura entis: & cum infertur, ergo extra Deum nihil erit ens: nego conſequentiam: & ad probationem dico, quod hæc definitio totius, totum eſt illud, extra quod nihil eſt. ſic explicatur à Doctore Subtili quæſt.20. vniuerſalium. Totum eſt illud, cui nihil deeſt requiſitum ad ipſum totum, & ſic concedo, quod in Deo nihil deeſt requiſitum ad naturam entis, ſed cum hoc ſtat, quod ens non eſt præciſè in Deo.

TEXTVS.

TEXTVS.

Concedo, quod conceptus ille communis Deo, & creaturæ de ſe nec eſt finitus, nec infinitus: quia ſi eſſet infinitus de ſe, non eſſet de ſe communis Deo, & creaturæ, finito, & infinito: ſi etiam eſſet de ſe finitus, ita quod de ſe includeret finitatem, tunc non competeret, infinito, & ratio iſtorum duorum dictorum eſt: quia quod conuenit alicui ſuperiori de ſe, vt eſt indifferens ad omnia ſua inferiora, conuenit omnibus ſuis inferioribus, intelligendo, quod illud prædicatum conueniat ſuperiori ſic indifferenti habenti ſuppoſitionem perſonalem, ſed debet iſte conceptus dici indifferens ad finitum, & infinitum, & ideo poteſt concedi, quod eſt finitus negatiuè, id eſt, non ponens infinitatem, & vt ſic eſt determinabilis per iſtos modos intrinſecos, qui ſunt finitas, & infinitas.

COMMENT. XXV.

Hic Autor reſpondet ad ſecundam conſequentiam principalem, quæ erat talis, ſi conceptus entis eſt indeterminatus, & contrahitur per modos, ergo non erit infinitus. Et dicit, quod ille conceptus de ſe eſt indifferens, & ita nec finitus, nec infinitus poſitiuè; poteſt tamen concedi, quod eſt finitus negatiuè, id eſt, non ponit infinitatem. Pro cuius intellectu eſt benè obſeruandum, quod infinitum negatiuè eſt illud, quod excludit finitatem, & non ponit aliquod repugnans finitati: infinitum verò contrariè, & poſitiuè eſt illud, quod non tantum excludit finitatem, ſed etiam ponit aliquod repugnans finitati: conceptus entis eſt infinitus primo modo, id eſt negatiuè; quia licet non ponat finitatem, non ponit tamen, ſiue non includit in ſe aliquod repugnans finitati. Sed Deus dicitur infinitus ſecundo modo, ſcilicet contrariè, & poſitiuè, hoc eſt per excluſionem finitatis, & poſitio-

Infinitũ negatiuè quid ſit.

Infinitũ contrariè & poſitiuè.

poſitionem contrarij, ſiue repugnantis finitati & quod dixi de infinito, dicatur etiam de finito. Modò ad conſequentiam ſic reſpondetur, quod talis conceptus entis non eſt infinitus poſitiuè, & contrariè, eſt tamen infinitus negatiuè, hoc eſt, non finitus. Sed contra hanc reſponſionem inſtat Auctor:

TEXTVS.

SEd ſi arguas, ergo realitas, à qua accipitur, eſt finita: non ſequitur: non enim accipitur ab aliqua realitate, vt conceptus adæquatus realitati, ſiue vt perfectus conceptus illi realitati adæquatus, ſeu diminutus, vel imperfectus, in tantum etiam, quod ſi iſta realitas, à qua accipitur, videretur perfectè, & intuitiuè, intuens ibi non haberet diſtinctè diſtincta obiecta formalia, ſcilicet realitatem, & modum, ſed idem obiectum formale; tamen intelligens intellectione abſtractiua propter imperfectionem illius intellectionis poteſt habere vnum pro obiecto formali, licet non habeat alterum; hæc Scotus vbi ſupra, & ſic patet, quod licet modus intrinſecus, ſecundum iſtum modum dicendi, pertineat ad rationem quidditatiuam; ſicut & differentia, tamen valdè differunt, vt dictum eſt.

COMMENT. XXVI.

HAec litera licet de ſe, & ex ſuperius dictis ſatis ſit clara, pro eius tamen ampliori notitia obſeruandũ eſt, quod omnis conceptus accipitur ab aliqua realitate; vnde ſi accipitur a realitate finita, conceptus eſt finitus, ſi vero a realitate infinita, conceptus eſt infinitus: cum ergo conceptus entis non ſit infinitus poſitiuè, erit acceptus ab aliqua realitate finita, & hoc eſt, quod vult dicere Auctor in hac inſtantia. Cui reſpondens breuiter innuit, quod conceptus eſt duplex, quidam, qui accipitur à realitate perfecta, & vt adæquatus, & ſic conceptus entis infiniti accipitur ab aliqua re infinita-

tem

tem includente: quidam eſt conceptus, qui accipitur à realitate diminuta, ita quod non eſt ipſi rei adæquatus, & ſic conceptus entis poteſt accipi ab ente infinito, non tamen vt ſibi adæquatus: intellectus enim cognitione abſtractiua, & imperfecta poteſt conſiderare conceptum entis, non conſiderando gradum intrinſecum realitatis, à qua accipitur, ſed intuitiuè non poteſt videre ens, niſi ſub ſuo modo intrinſeco, vt diximus ſupra. Et ex hoc ſequitur, ꝙ concipiendo Deum ſub ratione entis, concipio inadæquatè, & imperfectè; ſed cõcipiendo Deum ſub ratione entis infiniti, concipio Deum adæquatè, & propriè: quia conceptus entis infiniti eſt conceptus proprius, & adæquatus Dei, & perfectiſſimus, quem poſſumus habere pro ſtatu iſto. Ad formam ergo argumenti dico, quòd verum eſt, ſi realitas eſt finita, quod conceptus eſt finitus, & quod ſi eſt infinita, eſt infinitus, quando eſt conceptus proprius, perfectus, & adæquatus; ſecus eſt, ſi eſt conceptus inadæquatus, & imperfectus.

Sed circa hanc literam duo ſe nobis offerunt dubia: quorum alterum eſt circa dictum Auctoris, quod modus intrinſecus à differentia differt: quia differentia facit ſemper compoſitionem; modus autem intrinſecus nullam admittit compoſitionem.

Contrà. Si modus intrinſecus nullam facit compoſitionem cum illo, cuius eſt modus, ergo tantæ ſimplicitatis erit creatura in conceptu entis, quantæ eſt Deus, quod eſt impoſſibile.

Vtrum modus intrinſecus faciat cõpoſitionem cum re cuius eſt modus.

Alterum dubium eſt in eo, quod dixit Auctor, quod modus intrinſecus conceptum haud habet: nam ſibimet contradicere videtur: quia dixit ſupra, quòd modus intrinſecus eſt formalitas primo modo dicta; ergo ſi eſt formalitas, habet conceptũ, cum formalitas primo modo non ſit aliud, quàm conceptibilitas ex natura rei.

Ad primum dico, quòd non ſequitur, quod creatura in quocunque eſſe ponatur, ſiue concipiatur, ſemper limitata concipitur, & per conſequens compoſita, ſaltem ex poſitiuo, & priuatiuo; de qua compoſitione ſatis ſuperq; dictum eſt ſupra; at Deus in quocunque conceptu concipiatur, ſimplex, ſummeque ſimplex ſemper concipitur.

Ad ſecundum dico, quòd formalitas primo modo dicta, non eſt conceptus per ſe, neq; primarius, ſed conceptus cum

alio,

alio, ſiue ſecundarius: quia eſt extra nihil, in tantum, quod non poteſt per ſe terminare actum intellectus: quando ergo Auctor hic negat modum intrinſecum dicere conceptum, intelligit, quod non dicit conceptum per ſe, ſed bene concedit, quod cum alio conceptum dicat; & hoc diximus, ſectantes illam opinionem Scotiſtarum, dicentium, modum intrinſecum dicere formalitatem: quã inſequitur Auctor, & quam ipſi ſupra confutauimus.

TEXTVS.

SEcundò differunt modus intrinſecus & differentia: quia modus intrinſecus variat ſolum rationem quidditatiuam accipiendo rationem quidditatiuam pro conceptu quidditatiuo illius, cui additur, ſiue contracti per ipſum: differentia verò variat rationem quidditatiuam, & formalem, & ſic intelligitur dictum Scoti, quod modus intrinſecus eſt, qui additus alteri, non variat rationem formalem: non enim dicit, quòd non variat rationem quidditatiuam, ſed formalem: quia quidditatiuam bene poteſt variare, vt patet de finitate, & infinitate, quæ variant rationem, ſeu conceptum quidditatiuum ipſius entis. Quæ autem differentia ſit inter rationem quidditatiuam ſolum, & quidditatiuam, & formalem ſimul, fortè aliàs dicetur, ſolum iſtud dico pro nunc, quod ratio quidditatiua, & formalis conuenit ſolum ſpeciei, ſiue ſpecialiſſimæ, ſiue ſubalternæ, & omnis, & ſola talis debet habere genus, & differentiam, ipſam conſtituentem, vt patet per Porphyrium in Prædicabilibus. Ratio verò quidditatiua poteſt conuenire omnibus alijs habentibus conceptum communem quidditatiuum, & proprium qualitatiuum, & ſic ratio quidditatiua, & formalis eſt, quæ datur per priora, quæ ſunt

de eſſentia definiti, & ſic patet ſecunda differentia inter modum intrinſecum, & differentiam.

COMMENT. XXVII.

PRo intelligentia huius literæ duo ſunt obſeruanda: primò, quòd modi intrinſeci non variant rationem eius, cuius ſunt, adeò quod faciant diſtinctionem eſſentialem, & formalem: nam Deus, & creatura ante quàm ſub infinitate, ac finitate conſiderentur, per ſuas quidditates eſſentialiter, & formaliter diſtinguuntur; ſed bene modi, Deum & creaturam modaliter diſtinguunt; hoc eſt, ad quidditatiuam diſtinctionem Dei, & creaturæ diſtinctio eorum modalis ſequitur, & ita modus non ſe habet vt differentia: nam ſpecies non ſunt aliquo modo diſtinctæ ante differentiam, ſed omnem diſtinctionem, quidditatiuam ſcilicet, & formalem à differentia habent.

Secundò obſeruandum eſt, quòd ratio quidditatiua, & formalis ſolum ſpeciei ſpecialiſſimæ, & ſubalternæ conuenit; cùm ſit ratio conſtituta ex conceptu, qui prædicatur in quid, & ex conceptu, qui prædicatur in quale; velut eſt ratio conſtituta ex genere, & differentia, quæ tantum ſpeciei eſt propria: ſola enim ſpecies definitur: ſed ratio quidditatiua ſolum (inquit Auctor) conuenit omnibus habentibus conceptum communem quidditatiuũ, & proprium qualitatiuum, quod ſic eſt intelligendum, quod ratio quidditatiua ſolum eſt illa, quæ prædicatur de aliquo in quid, ſeu in aliquo quidditatiuè includitur, & ſi non includat aliquem vnum conceptum, qui ſcilicet prædicetur in quale; & hoc modo conceptus entis communis eſt conceptus quidditatiuus, qui nimirum in aliquo quidditatiuè includitur, nullumq; conceptum qualitatiuum in ſe includit. Ex qua diſtinctione nonnulli dicunt Scotiſtę, quòd modus intrinſecus variat rationem quidditatiuam tantum, & non rationem quidditatiuam, & formalem, quæ videlicet eſt conſtituta ex quid, & quali: quæ opinio (vt diximus ſuprà) non tenetur communiter à Scotiſtis. Modus namque nullam rationem quidditatiuam variat, cum non ſit quidditas, nec pertinens ad quidditatem, ſequendo tamen opinionem Landulphi, vel quæ Landul-

Ratio quidditatiua & formalis ſoli ſpeciei ſpecialiſſimæ competit, et ſubalternæ.

Ratio quidditatiua ſolũ conuenit omnibus habentibus conceptum quidditatiuum, & qualitatiuũ.

dicitur, ergo modus dicit conceptum, concederet Auctor, modum dicere conceptum, eo modo, quo eſt formalitas, vt dictum eſt ſupra; & ita de ſubſtantia dicatur.

TEXTVS.

EX prædictis infero, quod quidditas eſt eius modus intrinſecus, & modi intrinſeci ad inuicem, & omnia, quæ ſunt in recta linea prædicamentali diſtinguuntur ex natura rei ab inuicem; & ſimiliter ens à Deo, & creatura; & breuiter quodlibet conſtitutiuum à ſuo conſtituto: omnia enim diſtinguuntur ſecluſo opere intellectus, & non diſtinctione reali, propriè capiendo diſtinctionem realem, ergo aliqua diſtinctione media inter diſtinctionem rationis, & realem, iſto modo ſumptam. Hanc diſtinctionem mediam voco ex natura rei, quæ, vt patet ex vi vocabuli, non niſi à proteruo negari poteſt, licet diſtinctionem inter modum, & quidditatem Franciſcus modalem appellauerit, tanquam à denominatione imperfectiori, & ignobiliori.

COMMENT. XXVIII.

HAec litera non indiget explicatione, cum de ſe ſit ſatis clara, & ex ſuperius dictis, ſatis explicata, ſunt tamẽ circa eam tres difficultates; prima difficultas. Si modus intrinſecus diſtinguitur ex natura rei ab eo, cuius eſt modus, ergo inter modum intrinſecum, & quidditatem erit diſtinctio, & tunc quæro. An iſta diſtinctio, qua modus diſtinguitur à quidditate, vel ecòntrà, ſit idem cum modo, & quidditate, aut diſtincta; non videtur, quod ſit eadem, ergo erit diſtincta, ergo alia diſtinctione: & tunc quæro de illa alia, & ita erit proceſſus in infinitum in iſtis diſtinctionibus. Reſpõdeo, quod non datur proceſſus in infinitum, patet per regulam Scoti in 2. diſt. 1. q. 5. quod illa relatio eſt eadem realiter *Difficultas.* *Solutio.* *Regula Scoti pro identitate relationis cum fundamento.*

quidditatem, & modum, quæ dicitur ex natura rei, debeat appellari modalis, vel quidditatiua. Dico breuiter, quod diſtinctio, quæ fundatur in quidditate, & terminatur ad modũ, poteſt ex parte fundamenti dici quidditatiua, & modalis ex parte termini, & illa, quæ fundatur in modo, & terminatur ad quidditatem è conuerſo. Videtur tamen, quod talis diſtinctio magis denominanda ſit a termino, quàm a fundamento: quia reſpectus magis eſt talis per id, quod eſt de ſui eſſentia, quàm per id, quod eſt extra eius conceptum formalem: habitudo autem ad terminum eſt de eſſentia relationis, ad fundamentum verò eſt tantum paſſio eius, vt communiter dicitur; igitur magis denominanda videtur relatio ex habitudine ad terminum, quàm ad fundamentum. Vel dicatur, quod denominatio reſpectus habet fieri ab ignobiliori, ignobilior autem eſt modus quidditate, ideo diſtinctio, quæ eſt inter modum, & quidditatem, modalis appellanda eſt.

ſtinctio quæ eſt inter quidditatem, & modum debeat appellari modalis, vel quidditatiua.

Tertia difficultas eſt. An Ariſtoteles fecerit mentionem de modis intrinſecis. Ad quam difficultatem, quicquid dicat Ioannes; Reſpondeo cum Nicolao de Orbellis primo Phyſ. & Ant. Tromb. hic, quod Ariſtoteles de iſtis prædicatis modalibus non fecit mentionem: tum quia iſta prædicata non ſunt neceſſaria ad demonſtrationem, & ipſe tantummodo curauit de illis, quæ formaliter demonſtrationem ingrediuntur, ſicut ſunt prædicata primi, & ſecundi modi. Et cum modi intrinſeci non prædicentur in primo modo, quia non ſunt de quidditate; nec in ſecundo: quia non dicunt diſtinctam formalitatem; propterea Ariſtoteles iſtos modos prætermiſit; ſed non poſuit iſtos modos, ergo negauit illos? nulla eſt conſequentia; de iſtis tamen facit mentionem Boetius in libro de Trinitate, dum dixit, quod aliqua prædicata rem monſtrant, aliqua non, ſed extrinſecus aliquid apponunt.

Denominatio reſpectus debet fieri ab ignobiliori.

Vtrũ Ariſt. ſit loquutus de modis intrinſecis.

TEXTVS.

SEd contra iſtam diſtinctionem ab aduerſarijs noſtris arguitur ſic. Vel diſtinctio ex natura rei eſt præter opus intellectus, vel per opus intellectus, ſi ſolum per opus intellectus, ergo eſt diſtinctio rationis ſolum per vos, qui

ſic definiſtis diſtinctionem rationis. Si eſt præter opus intellectus, ergo eſt diſtinctio realis, quorum vtrumque negaſtis. Dico, quod diſtinctio realis poteſt capi dupliciter, vno modo largè, pro omni diſtinctione, quæ eſt ſecluſo opere intellectus, & ſic inter diſtinctionem rationis, & diſtinctionem realem non eſt diſtinctio media, & ſic dico, quod diſtinctio ex natura rei eſt realis, iſto modo capiendo diſtinctionem realem. Alio modo capitur diſtinctio realis propriè, quæ eſt inter rem, & rem, & ſic dico, quod inter diſtinctionem realem, & diſtinctionem rationis eſt diſtinctio ex natura rei media, & formalis: ex hoc patet, quod diſtinctio ex natura rei eſt reſpectus, qui oritur ex proprijs rationibus formalibus terminorum, ſecluſo quocunq; actu potentiæ collatiuæ, & hæc de ſecundo articulo huius ſecundi articuli principalis.

COMMENT. XXIX.

HAec litera nulla eget explicatione, præter hoc vltimũ, quod dicit, quod diſtinctio ex natura rei eſt reſpectus, qui oritur ex proprijs rationibus formalibus terminorũ, &c. nam ex hoc dicto videtur ſequi, quod diſtinctio ex natura rei ſit relatio realis, quod videtur contra Scotum in primo diſtin. 31. & quæſt. 9. quolibetali, vbi docet, quod relatio realis eſt inter extrema diſtincta realiter: nam vt docet Doctor ſubtilis in primo diſt. 31. ad relationem realem tria requirũtur: primum, quod fundamentum, & terminus ſint entia realia. Secundum, quod extrema ſint diſtincta realiter: tertium, quod ex natura extremorum, ſcilicet fundamenti, & termini ſequatur relatio abſque opere collatiuo intellectus. Dico, quod duplex eſt relatio realis, ſcilicet completa, quæ habet omnes illas conditiones, & iſto modo hæc diſtinctio non eſt realis: & incompleta, cui aliqua illarum conditionum deficit, & hoc modo hæc relatio eſt realis incompleta: habet enim extrema realia, & conſurgit ex natura rei, ſed ex-

Ad relationem realem tria requiruntur.

Relatio realis duplex.

trema non ſunt realiter diſtincta. Vel dicatur quod Scotus dicit ad relationem realem ſufficere illas tres conditiones, ita quod plures non requiruntur, non tamen neceſſario omnes illas conditiones requirit: quia dantur relationes reales, quæ non habent extrema realiter diſtincta; ſicut quando idē mouet ſeipſum, aut voluntas vult ſeipſam, hæc eſt reſponſio Vigerij in primo ſent. diſt. 31. ſed prior reſponſio eſt melior.

ARTICVLVS TERTIVS.

TEXTVS.

Qvantum ad tertium articulum, in quo videndum eſt de Identitate, & diſtinctione formali, ſunt aliqua notanda. Primò notandum eſt, quod formalitas venit de formali, & formale de forma, forma autem dicitur multipliciter, vno modo dicitur forma, prout eſt altera pars compoſiti.

COMMENT. I.

POſtquam Auctor explicauit in ſuperiori articulo quid ſit identitas, & diſtinctio ex natura rei; in hoc tertio articulo minus principali docet, quid ſit identitas, & diſtinctio formalis, quod eſt principale propoſitū in tota iſta quæſtione, in qua (vt vidimus) quæritur. Vtrum illa, quæ diſtinguuntur formaliter, realiter diſtinguantur; & primò, more ſolito proponit aliqua notabilia. Vnde pro explicatione primi notabilis obſeruandum eſt, quod in hac prima acceptione formæ, forma, quæ eſt altera pars compoſiti, appellatur forma partis pro tanto: quia non prædicatur in recto de compoſito ex materia, & forma, & maximè in abſtracto, ſed in concreto poteſt de compoſito prædicari: nam licet iſta ſit falſa. Homo eſt anima; iſta tamen eſt vera. Homo eſt animatus. *Forma quæ eſt altera pars compoſiti cur dicatur forma partis.*

Secundò obſeruandum eſt, quod quando dicitur forma partis, hæc conſtructio eſt intranſitiua, quæ hunc ſenſum facit:

 cit:

cit: forma partis, id eſt forma, quæ eſt pars. (Vnde duplex eſt conſtructio, nimirum tranſitiua, & intranſitiua. Conſtructio tranſitiua eſt, quando conſtructibilia non pertinent ad idem, vt ego amo Petrum, liber Ariſt. &c. Conſtructio autem intranſitiua eſt, quando conſtructibilia in ea poſita pertinent ad idem, vt Benedic Domine hanc creaturam ſalis, id eſt hanc creaturam, quæ eſt ſal;) & de iſta forma partis fecit mentionem Ariſtoteles in vltimo prima phyſic. & 7. & 8. metaphyſic.

Conſtructio eſt duplex.

TEXTVS.

Alio modo poteſt accipi forma, pro forma totius, videlicet pro tota ipſa natura abſtractiuè ſumpta, ſicut humanitas dicitur forma totius, non per informationem materiæ, ſed qua ſuppoſitum eſt quidditatiuè homo: forma primo modo dicta, eſt per ſe terminus formalis generationis, ſed forma ſecundo modo dicta, eſt terminus per ſe primus, & adæquatus ipſiuſmet generationis.

COMMENTO II.

Pro explicatione huius literæ obſeruandum eſt, quòd forma totius nihil aliud eſt, niſi tertia entitas, vt docet Doctor Subtilis 3. ſent. diſt. 2. quæſt. 3. & in primo diſtin. 5. quæſt. vltima vult, quòd eſſentia diuina non ſit forma informans, ſed ſit forma, qua mediante aliquid eſt tale.

Forma totius quid ſit.

Secundò obſeruandum eſt, quòd ſicut datur forma totius, & forma partis, ita datur materia totius, & materia partis: materia partis, id eſt, quæ eſt pars, eſt ipſa materia, quæ vnà cum forma partis facit compoſitum: materia autem totius eſt principium indiuidui, quod dicitur materia, non quod propriè ſit materia, ſed per ſimilitudinẽ: nam ſicut materia, quæ contrahit totum, appellatur materia partis; ita differentia indiuidualis, quæ contrahit totum, appellatur materia totius. Eſt autem materia totius primò diuerſa à forma totius: quia materia totius nec de aliquo prædicatur quidditatiuè, nec includit prædicatum quidditatiuum; forma verò totius,

Materia totius & materia partis quid ſit.

& præ-

& prædicatur quidditatiuè, & prædicatum quidditatiuum includit. Et de hac forma totius, quæ dicitur quidditas, locutus eſt Ariſt. 3. Phyſ. tex. comm. 17. vbi inquit, ſemper exiſtimabitur aliqua ſpecies mouens.

Vnde obſeruandum eſt tertiò, quòd quicquid eſt ratio agendi, vel actione reali in materiam, vel intentionali in ſenſum, aut intellectũ, de neceſſitate eſt actus, & forma; & ideo de actione reali dicit Ariſtoteles, vbi ſuprà, quod ſemper exiſtimabitur aliqua ſpecies mouens, id eſt agens: quia illa forma totius eſt, qua mediante, agens agit, & qua agens aſſimilat ſibi paſſum, & tale, in quo aſſimilat, eſt ipſa natura, & forma totius: de actione etiam intẽtionali probatur ex 9. Meth. tex. comm. 20. vbi habetur, quòd omne ſcitum, & cognitum cognoſcitur ſecundum quod eſt in actu: cum igitur quidditas ſit principium agendi, & principium formale totale, quo agens agit, ſequitur, quod, vt ſic habeat rationem formæ: quod autem ſit principiũ formale agendi, apparet: quoniam ſecũdum omnes, illud eſt principium formale, in quo agens aſſimilat ſibi paſſum, tale autem in quo aſſimilat, eſt ipſa natura: quia ignis generans ſibi ignem genitum in natura aſſimilat, qua agit, ita quod licet aſſimilet in forma partiali, tanquam in principio partiali quo; aſſimilat tamen in natura, tanquam in principio totali quo, & ita ſequitur, quod rectè tale principium forma appellatur; hoc idem etiã habet Ariſtot. 5. Meth. tex. comm. 2. & in cap. de partibus definitionis, & vniuerſaliter vbicunq; loquitur de forma, eam quod quid erat eſſe, appellat. *Ratio agendi appellatur forma.*

Quartò obſeruandum eſt, quòd iſta forma totius non dicitur eſſe totius, ex eo, quòd perfectius conſtituat totum, quàm forma partis: quia tunc in homine eſſet alia forma conſtituens hominem, quæ eſſet perfectior anima intellectiua, quod eſt abſurdum: nec dicitur forma totius, eò quòd ſit aliquod medium vniens materiam formæ ad conſtituendũ per ſe vnũ: quia quæreretur de ipſa, quomodo faciat per ſe vnum cum materia, & forma partis: quoniam non eſt dare aliquod medium, ſed vel ipſa ex ſe vnitur, & ſic ſtandum fuit in primo, vel erit proceſſus in infinitum: nec dicitur forma totius; quia ſit aliqua forma vltra formam partis, quæ ſit perficiens materiam, & formam: quia omne quod perficitur ab aliqua forma vna, habet rationem vnius perfectibilis, ſed materia, & *Forma totius cur ſic dicatur.*

forma partis non ſunt vnum perfectibile: tum quia ſunt alterius rationis; tum quia vnũ eſt propriè perfectibile, & aliud eſt actus perfectiuus, & hæc eſt ratio, quare faciunt vnum per ſe. 4. Meth. ſed forma totius eſt ipſa natura tota, ſiue quidditas conſtituens totum eſſentiatiuè, ita quod non eſt forma informans, ſed forma, qua ſuppoſitum dicitur ens quidditatiuè, non quod forma totius ſit cauſa ipſius totius, id eſt, cauſans totũ cum materia, & forma partis, ſed eſt ipſum totum præcisè, & abſolutè conſideratum, eo modo, quo loquitur Auic. 5. Meth. quod Equinitas eſt tantum Equinitas.

TEXTVS.

Alio modo dicitur forma de omni ſubſtantia immateriali eo modo, quo Deus, & intelligentiæ dicuntur formæ. Alio modo accipitur forma pro forma accidentali.

COMMENT. III.

Forma immaterialis eſt duplex.

PRo explicatione huius literæ obſeruandum eſt, quod forma immaterialis eſt duplex, ſcilicet creata, vt Angelus, & dæmon, qui ſunt formæ ſubſtantiales completæ: quia non ſunt formæ partis: nam licet Angeli, & dæmones corporibus poſſint vniri, motumque in illis progreſſiuum poſſint cauſare, tamen illis tantum vniuntur, ſicut motor mobili, non autẽ per informationem. Et increata, vt Deus, & dicitur Deus forma ſubſtantialis, non vt forma de genere ſubſtantiæ, ſed vt forma ſubſtantialis ſumitur tranſcendenter, ſicut etiam ſubſtantia quandoque tranſcendenter ſumitur: & tunc omne illud, dicitur ſubſtantia, quod nõ eſt natum inhærere alicui ſubiecto; vel dicitur ſubſtantia à per ſe eſſendo, & vt ſic etiam Deus dicitur ſubſtantia; nec mirum videri debet, ſi Deum dicamus formam eſſe ſubſtantialem: nam & Boetius primo de Trinita. vocat Deum formam, dicens: Forma ſimplex ſubiectum eſſe non poteſt, & loquitur ibi de Deo: nam licet Angelus ſit forma ſimplex, poteſt tamen eſſe ſubiectum accidentis; imò habet actu multa accidentia; & de forma hoc modo accepta, ſcilicet pro ſubſtantia immateriali locutus eſt Ariſt. 12. Meth. tex. com. 51: In his, quæ materiam non

Boetius.

Ariſtoteles.

habent,

habent, id quod intelligit intellectus ipſe, non diuerſum erit; & loquitur de intelligentijs: has igitur dicit materiam non habere, ergo ſunt formæ. Idem habet Commentator primo Phyſic. com. vltimo, vbi ſcribit: Formæ aliæ in materia, aliæ non in materia, & hæ ſunt, de quibus conſiderat ſcientia, quæ loquitur de ente ſimpliciter. Idē habetur 12. Meth. com. 30. vbi vult, quòd principium ſit tale, cuius ſubſtantia eſt actus. *Commentator.*

Secundò obſeruandum eſt, quòd forma accidentalis ſumitur dupliciter, ſtrictè ſcilicet, & largè; ſtrictè vt ſcilicet eſt exterior diſpoſitio rei animatæ, vt decens lineatio membrorū, & ſic parui homines dicuntur formoſi: quia ſunt decenter lineati; homines verò magni ſunt pulchri, & propriè loquendo, non ſunt formoſi: tamen quandoque vnum ſumitur pro alio, vt ibi. Speciosus forma præ filijs hominum, hic Propheta loquitur de Chriſto, qui tamen fuit vir magnus, & forma ſpecioſus, fuit ergo formoſus, hoc eſt pulcher; largè pro omni accidente, quod poteſt inhærere ſubiecto alicui, illud informando, vel perficiendo illud in eſſe ſecundo, & hoc modo capitur forma tranſcendenter: quia conuenit omnibus prædicamentis à ſubſtantia, & iſto modo definitur forma ab Auctore ſex principiorum. Forma eſt compoſitioni contingens, id eſt, componibilis cum aliquo ſubiecto, ſimplici, & inuariabili eſſentia conſiſtens, id eſt, non compoſita ex materia, & forma, & vt ſic, ſuperficies, linea, albedo, nigredo, ſimilitudo, æqualitas &c. dicuntur formæ, & de hac forma locutus eſt Ariſt. 5. Phyſic. tex. com. 12. vbi inquit: Alius verò modus, vt ſit aliud ſubiectum, cui accidit tranſmutatio, & transfertur ad aliam formam, & dat exemplum, vt homo de nigredine in ſanitatem. Idem habet Commentator 2. Phyſ. comm. 13. vbi ſcribit: Formæ accidentales, licet ſint accidentia in corporibus naturalibus, tamen conſtituunt res artificiales, ſecundum quod ſunt artificiales. *Forma accidentalis ſumitur bifariam.* *Pſal. 44.*

TEXTVS.

A Lio modo accipitur pro quacunque ratione, ſub qua ex natura rei aliquid poteſt concipi; & ab iſta forma vltimo modo ſumitur formalitas, de qua hic intendimus: vnde licet ab vtraque forma proportionaliter nomi-

netur formalitas, non tamen ſic intendimus hic de ea; ideo formalitas hic intenta nihil aliud eſt, quàm ratio obiectatis, ſub qua vnaquæque res concipi poteſt ex natura rei, & dicitur formalitas à forma iſto modo, propter ſimilitudinem, quam habet cum forma, primo modo, & ſecundo modo dicta: quia ſicut forma, illis duobus modis capta, eſt ratio cognoſcendi rem, cuius eſt, ita etiam forma, vel formalitas hoc vltimo modo dicta.

COMMENT. IIII.

Formalitas non dicitur à forma ſubſtantiali partis neque totius.

EX hac litera Auctoris infero aliqua corrollaria. Primum corrolarium: formalitas non dicitur à forma ſubſtantiali, neque ab illa, quę dicitur forma partis; neque ab illa, quæ eſt forma totius: quia in Angelis reperiuntur formalitates, qui tamen non habent formam partis, cum non ſint compoſiti ex materia, & forma; neque habent propriè formam totius, cum etiam talis ſit compoſita ex materia, & forma: item in diuinis multę ſunt formalitates, & tamen ibi nulla compoſitio adeſt. Secundum corrolarium formalitas propriè loquendo, non venit à forma ſubſtantiali completa ſimplici: quia formalitates reperiuntur in accidentibus, quæ tamen non ſunt formæ ſubſtantiales. Tertium corrolarium: formalitas non dicitur à forma accidentali: quia formalitas reperitur etiã in ſubſtantijs: quæ non ſunt accidentia. Quartum corrolarium, formalitas non dicitur à forma pro forma in cognoſcendo aliud quidditatiuè, eo modo, quo ſuperius ducit in cognitionem eſſentialem inferioris: quia propriæ paſſiones formalitates dicuntur, & tamen non ſunt rationes cognoſcẽdi ſua ſubiecta eſſentialiter, & quidditatiuè. Quintum corrollarium; formalitas dicitur à forma, pro vt forma eſt ratio obiectalis, ſub qua vnaquæque res ex natura rei concipi poteſt; adeò quòd omne id, ſub quo aliquid cõcipi poteſt, formalitas appellari fas eſt, dummodo actum intelligẽdi per ſe terminet, ſiuè illud habeat eſſe ex natura rei, hoc eſt, ſit ens reale, ſiue ſit ens rationis. Et de forma hoc pacto, à qua ſcilicet dicitur formalitas, locutus eſt Ariſtot. 9. Metaph.

Formalitas non venit à forma ſubſtantiali cõpleta ſimplici.

Formalitas non dicitur à forma accidentali.

Formalitas dicitur à forma, & quomodo.

Metaph. tex. com. 20. vbi ſcribit, quod vnumquodq; agens, agit in quantum forma: ſed quoniam illud, quod intelligitur; agit intentionaliter, hinc fit, quod ratio, ſub qua aliquid intelligitur, forma appellari poteſt.

TEXTVS.

Secundò eſt notandum, quod hæc dictio, formaliter, eſt modalis dictio aduerbialis, & determinatiua, & ſumitur quinque modis, vt ait Franc. in primo diſtin. 8. primis tribus modis ſumitur, vt dicit determinationem copulæ propoſitionum primi modi per ſe, vt cum dicitur primo modo, homo formaliter eſt animal: ſecundo modo, homo formaliter eſt rationalis: tertio modo, homo formaliter eſt animal rationale: quarto modo ſumitur formaliter, vt notat formam, vel determinationem alicuius per denominationem intrinſecam ipſum denominantem, vt homo formaliter eſt riſibilis; homo formaliter eſt albus, & ſic de alijs: quarto notat actum, vel operationem, quo, vel qua quis agit, vel patitur, vel operatur, vt cum dicitur. Petrus intellectione formaliter intelligit; viſione formaliter videt, & ſic de alijs.

COMMENT. V.

PRo huius literæ explicatione duo ſunt obſeruanda. Eſt, primò obſeruandum, quod hæc dictio modalis formaliter, aliquando determinat inhærentiam, aliquando inhærẽs: nam præter eſſentialia propoſitionis, quæ ſunt materia, & forma eius, adduntur propoſitioni accidentalia quædã, quæ determinationes vocantur, vt ly formaliter, per ſe, per accidens, &c. Materiam propoſitionis appello, ſubiectum, & prædicatum, & loquor de propoſitione, de ſubiecto, & prędicato primè intentionaliter: Formam verò propoſitionis dico copulam, vt ly eſt; & licet prædicatũ in ordine ad ſubiectum

Quid ſit determinare ĩhærentiã, et quid determinare inhærens.

cedente: exemplum ſecundi. Lapis dicitur viſus à forma terminata ad ipſum: viſio enim, à qua dicitur viſus, non inhæret lapidi, ſed eſt formaliter in potentia vidente, ſed bene ad lapidem terminatur. Ex his patet, quod ly formaliter, primo, ſecundo, & tertio modis, inhærentiam determinat; quarto verò modo quandoque inhærentiam, quandoque inhærens; determinat inhærentiam, ſi eſt propoſitio ſecundi modi, & vt ly formaliter idem eſt, quod eſſe idem eſſentialiter, & neceſſariò, ſed non quidditatiuè, & de eſſentia, vt dicendo, homo formaliter eſt riſibilis, determinat inhærens, ſi ſit prædicatio accidentalis denominatiua denominatione intrinſeca, vt dicẽdo, homo eſt formaliter albus: ex quo ſequitur, quòd in plus eſt ly, formaliter, prout denotat formam alicuius per denominationem intrinſecam, quàm vt determinat inhærentiam ſecundi modi: nam omne determinans inhærentiam ſecundi modi, determinat etiam formam alicuius per denominationẽ intrinſecam, ſed non è conuerſo; ſed quinto modo ly formaliter determinat inhærentiam quarti modi dicendi per ſe, de quo magis in ſequenti notando.

TEXTVS.

Tertiò notandum, quòd quadruplex eſt prædicatio; prima eſt quidditatiua, & formalis, vt eſt primus modus dicendi per ſe, & hæc habet quatuor gradus; primus gradus eſt, quando per ſe ſuperius in quid prædicabile prædicatur de ſuo per ſe inferiori, vt quando ens prædicatur de Deo, & creatura, vel genus de ſua propria ſpecie, vel ſpecies de ſuo proprio indiuiduo. Secundus gradus eſt, quando prædicatum intrinſecum dicens quale, prædicatur de illo, cui conuenit intrinſecè, vt differentia de definito, vel modus intrinſecus de conſtituto per ipſum, ſecundum illam opinionem, quam ſuperius recitaui præcedenti articulo: exemplum primi membri huius ſecundi gradus, vt homo eſt rationalis: exemplum ſecundi, vt Deus eſt infinitus, vel eſſentia diuina eſt infinita. Notandum tamen eſt, quòd

titudo, & gradus in propoſitionibus per ſe primi modi: nam propoſitio, in qua prædicatur pars definitionis de definito, eſt minus per ſe, quàm propoſitio, in qua predicatur tota definitio de definito: nam certum eſt, quòd ſi dicatur, homo eſt animal, ly animal eſt prędicatum magis diſtinctum ab homine, quàm hoc prædicatum, animal rationale: quia in prima propoſitione prædicatum, & ſubiectum non ſunt idem mutua identitate formali: at in ſecunda propoſitione eſt omnimoda identitas formalis, licet non ſit identitas ex natura rei; & vlterius propoſitio, in qua idem prædicatur de ſeipſo, vt dicendo, homo eſt homo, cum prædicatum ſit idem formaliter ſubiecto identitate mutua, & adæquata; & vlterius ſit idem identitate ex natura rei, diſtinctum tamen diſtinctione rõnis, talis propoſitio maximè dicetur eſſe primi modi.

Primus ergo gradus primi modi eſt, quãdo per ſe ſuperius in quid de ſuo per ſe inferiori prædicatur, vt quando ens prędicatur de Deo, & creatura, vel genus de propria ſpecie, vel ſpecies de ſuo proprio indiuiduo, quod in prędicatione exercita, & in primis intentionibus eſt intelligendum. Sed quia Auctor dicit hic, quòd hęc propoſitio, Deus eſt ens, & Sortes eſt homo, eſt in primo gradu primi modi; ideo vidẽdum eſt, An hoc ſit ſecundum intentionem Ariſt. Et quo ad priorem propoſitionem dico, quòd Ariſt. nunquam admitteret, ens prædicari de Deo, vt genus, vt patet 8. Meth. tex. com. 9. vbi ſcribit, quòd ſi idea poneretur propter ſui ſimplicitatem definiri haud poſſet, ergo neque Deus (ſecũdum Ariſtotelem) propter ſui ſimplicitatem definiri poteſt, & ita de Deo nihil dicitur in quid, vt genus: tamen 2. Meth. tex. comm. 4. ſcribit Ariſt. quòd veritas dicitur de Deo, & creatura vniuocè, ſicut in primo articulo iam oſtendimus, & per conſequens concedit, ens dici de Deo, & creatura: quia ſubdit ibi, ſicut vnumquodq; ſe habet ad eſſe, ita & ad veritatem: patet igitur, quòd ſi ens dicitur de Deo vniuocè, quod dicitur de eo in quid, ſed non prædicatur, vt genus, neque vt definitio, neque vt differẽtia, ergo vt per ſe ſuperius de ſuo per ſe inferiori prædicať.

Vtrũ ſecundum Ariſt. hæc propoſitio ſit per ſe, Deus eſt ens, uel Sortes eſt homo.

Obſeruandum eſt tamen, quòd licet ens dicatur de Deo in quid, non tamen eſt de quidditate Dei: quia conceptus entis eſt Deo poſterior, cum accipiatur à Deo: modò nullum poſterius eſt de quidditate prioris. Et ſi dicatur, quòd Auctor hic dicit hanc propoſitionẽ eſſe quidditatiuam. Dico, quòd

Ens non eſt de quidditate Dei, licet prędicetur de eo in quid.

Dd aliquid

aliquid eſſe de quidditate alicuius, bifariam contingit, quantum ad propoſitum ſpectat; vno modo, quod ſit de quidditate conſtitutiuè ſic, quòd ſit realitas quidditatiuè cõſtituens aliquid in eſſe eſſentiali, & quidditatiuo, ſicut animal, & rationale ſunt de quidditate hominis. Alio modo, aliquid poteſt dici de quidditate, non quòd quidditatiuè conſtituat, ſed quia ſumitur ab aliqua realitate quidditatiua; tamen conceptus ille acceptus in ſe eſt poſterior, nec ex natura rei dicit aliquid pertinens ad quidditatem: primo modo nihil poteſt poni de quidditate Dei: quia tunc ibi ſaltem eſſet quaſi compoſitio, quę ſonat prorſus imperfectionem, & ideo Scotus in primo diſt. 5. quæſt. 2. & diſt. 26. negat in Deo omnem compoſitionem, vel quaſi compoſitionem: ſecundo modo fortè poteſt poni aliquid de quidditate Dei: quia conceptus entis ſumitur ab entitate diuina, quæ eſt de quidditate Dei, & ex hoc dici poteſt, quod ille cõceptus ſit de quidditate, & prior, licet in ſe ſit poſterior, & hoc modo intelligit Auctor hanc propoſitionem, Deus eſt ens, eſſe quidditatiuam. Quo ad poſteriorem propoſitionem dico, quòd Ariſtot. in Prædicamentis cap. 2. inquit, quòd eorum, quæ ſunt, alia de ſubiecto quodam dicuntur, in ſubiecto verò nullo ſunt, vt homo de ſubiecto quodam dicitur, ſcilicet de aliquo homine, ergò Ariſt. concedit hanc propoſitionem: Socrates eſt homo; quod autem prædicetur eſſentialiter, patet: quia non poteſt prædicari accidentaliter: quia ſpecies dicit totum eſſe quidditatiuum indiuidui, vt patet ex Porphyrio cap. de ſpecie, ergo prædicatio erit in primo modo, & non prædicatur vt definitio: quia definitio eſt aliud prædicatum à ſpecie: imò ſpecies non enumeratur inter prædicata, vt patet 1. Topic. c. 3. neque prædicatur vt genus, neque vt differentia, vt de ſe patet; ergo vel non prædicabitur in primo modo dicendi per ſe, vel in primo modo dantur gradus, ſed primum eſt falſum, ergo dicendum eſt ſecundum. Præterea, quod hęc prædicatio, Socrates eſt homo, ſit eſſentialis, patet per Commentatorem in Prædicamentis cap. 2. vbi inquit: Eorum, quæ ſunt, quædam prædicantur de ſubiecto, & non ſunt in ſubiecto, ſcilicet, quæ denotant de omni, de quo prædicantur, ſubſtantiam & quidditatem eius, & non denotant omnino aliquid, quàm ſubſtantiam eius, & hæc ſubſtantia vniuerſalis, vt animal, & homo: quoniam cum prædicantur de aliquo, notificant

tificant ſubſtantiam, & quidditatem eius, hæc ille: ex quibus verbis clarè colligitur, quòd hæc prædicatio eſt quidditatiua, ergo in primo modo, & non prædicatur, vt definitio tota, neque vt genus, neque vt differentia, ergo in primo modo dantur gradus. Hoc idem probari poteſt per illam regulam antepredicamentalem Ariſtotelis. Quando alterum de altero prædicatur, vt de ſubiecto &c. quam declarando, exemplificat, vt homo de quodam homine, & animal de homine, igitur de quodam homine animal prædicatur, vt aliquis homo eſt homo, & animal; iſtæ prædicationes ſunt eſſentiales, & in primo modo: quia ſuperius eſſentialiter ordinatum, prædicatur in primo modo de ſuo per ſe inferiori.

Sed contra probatur, quòd hæc propoſitio non ſit per ſe Socrates eſt homo, & primò ſic. Propoſitio per ſe infert de omni ex Ariſt. primo Poſt. ſed hæc non poteſt eſſe de omni, Sortes eſt homo, ergo non eſt per ſe. Pręterea ſecundò. Propoſitiones per ſe ſunt ęternę, ſed iſta, Socrates eſt homo, non eſt æterna, ergo non eſt per ſe. Minor patet: quia ſubiectum eſt corruptibile. Item tertiò. Ariſt. primo Poſter. tex. 9. vult, quòd primus modus dicendi per ſe, eſt quando tota definitio, vel pars definitionis dicitur de definito, & exemplificat, vt lineæ ineſt punctus &c. ſed homo non eſt tota definitio, nec pars definitionis Socratis: quia nec genus, nec differentia, ergo non eſt per ſe primi modi. Subinde quartò. De ſingularibus non eſt ſcientia, & ideo dixit Porphyrius, quòd relinquenda ſunt ab arte cap. de ſpecie, neque de eis tradi poteſt diſciplina: & ideo Ariſt. (vt volunt Expoſitores Græci in libris Priorum) non egit de propoſitione ſingulari. Et in Prędicamentis non ponitur indiuiduum ſignatum, ſed vagum, vt aliquis homo. Pro iſtarum rationum ſolutione obſeruandum eſt ex Doctore Subtili quæſt. 7. primi Periher. quòd de iſta propoſitione Socrates eſt homo, vel Cæſar eſt animal, poteſt haberi ſcientia, eſto, quod non exiſtant: quia ratio cōmunis, vel ſuppoſiti non attribuitur rei, vt exiſtit, ſed vt concipitur apud intellectum: quia ponere aliquid exiſtere, ſecundum quod ſibi attribuitur ratio cōmunis, hoc eſt ponere ideas, ſicut poſuit Plato: igitur commune, ſecundum quod habet rationem communis, eſt natura, prout concipitur ſub ratione dicibilis de pluribus: ſed poſſibile eſt, apud intellectū eodem modo cōcipere naturam, vt dicibilis eſt de pluribus,

& eadem non dicibilis eſt de pluribus, ſiue vtraque exiſtat, ſiue neutra, ſiue quæ concipitur, vt non dicibilis de pluribus, non exiſtat, & illa, quæ concipitur, vt dicibilis de pluribus, exiſtat in alijs ſuppoſitis: ſemper enim in natura concepta, vt hæc, intelligitur per ſe natura concepta abſolutè, ergo alia ab exiſtentibus, ſunt ſimpliciter ſuppoſita termini communis: aſſumptū, ſcilicet, quod res exiſtens concipiatur eodem modo, ſicut quando non eſt exiſtens; patet: quia de his, quæ frequenter fiunt, & quando non exiſtunt, poſſunt fieri demōſtrationes per Ariſtot. primo Poſter. ergo & illa poſſunt ſciri definitiuè: quia cognitio demonſtratiua cognitionem definitiuam præſupponit: ergo poſſunt ſimul concipi apud intellectum per eandem ſpeciem. hæc ille: ex quibus verbis habetur, quòd Socrates, & hic homo, prout eis attribuitur ratio communis, non exiſtunt, ſed accipitur Socrates, & hic homo, vt eſt ſuppoſitum hominis, prout tamen abſtrahit ab actuali exiſtentia: nam prout de eo fiunt demonſtrationes, & in prædicamento ponitur, ſumitur, vt habet eſſe cognitum, & abſtrahit ab exiſtentia. Ex his reſpondeo ad argumenta.

Ad primū dico, quòd iſta propoſitio, Socrates eſt homo, eſt per ſe; & cum infertur, ergo de omni: nego conſequentiam: non enim ſequitur, niſi quando ſubiectum eſt confuſionis capax, quod in propoſito haud contingit: quia nullum ſubiectum eſt confuſibile, niſi ſit vniuerſale.

Ad ſecundum dico, quòd hæc propoſitio Socrates eſt homo, eſt æterna, accipiēdo Socratem, vt habet eſſe cognitum, & prout abſtrahit ab actuali exiſtētia: nam ad hoc, quod propoſitio ſit vera, non oportet, quod ſubiectum pro aliquo ſupponat; ſed ſufficit, quod habeat eſſe cognitum, vt docet Tataretus dubitatione vltima Prædicabilium Porphyrij. Et ſi dicatur, Intellectus creatus poteſt deficere, ergo nō erit ęterna. Dico, quòd intellectus diuinus eſt indefectibilis, & ideo iſta propoſitio habet eſſe cognitum in mente diuina, & tale eſt æternum, & incorruptibile: nam res cognita participatiuè, & obiectiuè eſſe tale habet, quale eſſe habet cognitio, per quam cognoſcitur; ſed cognitio Dei eſt æterna, & per conſequens tale eſſe cognitum eſt æternum.

Ad tertium dico, quòd quando tota definitio complexa ex genere & differētia, vel pars definitionis, vt genus, vel differentia prædicatur de definito, eſt primus modus in aliquo

gradu;

gradu; ſed quando per ſe ſuperius prædicatur de ſuo per ſe inferiori, eſt prædicatio in primo modo, ſed in alio gradu.

Ad quartum concedo, quòd ſingularia ſunt relinquenda ab arte, & de eis non habetur ſcientia, nec ſunt in prædicamento, prout ſcilicet exiſtunt actuali exiſtentia, ſed prout abſtrahunt ab exiſtentia actuali, & habent eſſe apud intellectū, ſunt in prædicamento, de eis habetur ſcientia, pertinēt ad artem, & habent per ſe conditiones ſcibiles, licet non primò, vt optimè docent Ioannes Canonicus primo Phyſ. quæſt. 2. & Tataretus primo Phyſic. in quæſtione de primo cognito; de ſecundo, ac tertio gradu primi modi dicendi per ſe nulla eſt difficultas, ſed circa quartum gradum: quia dicit Auctor, quòd quartus gradus eſt, quando idem prædicatur de ſeipſo. Ideo videndum eſt, An hoc ſit Peripateticè dictum. Et videtur primò quòd non: quia dicendo, homo eſt homo, non eſt prædicatio, ergo non eſt prædicatio per ſe: conſequentia patet; & probo antecedens multipliciter, primò ſic. Si iſta eſſet prædicatio, ſequeretur, quod ſyllogiſmus poſſet conſtare ex duobus terminis: conſequens eſt contra Ariſtotelem primo Priorum; ergo & antecedens: conſequentia de ſe eſt manifeſta. Item Ariſtot. 2. Topic. cap. 2. habet pro inconuenienti, quod idem de ſeipſo prædicetur, & verba eius ſunt iſta: Si quis gaudere ei, quod eſt lætari, ponet accidere, hoc eſt, ſi quis dicat, gaudere eſt lætari, dicet, quod idem prædicatur de ſeipſo, ergo inconueniens eſt apud Ariſt. quod idem prædicetur de ſeipſo. Præterea tertiò. 7. Meth. tex. com. 50. ſcribit Ariſt. quòd quærere propter quid Muſicus homo, eſt muſicus homo, nihil eſt quærere: nam quod quid eſt propter quid ipſum eſt ipſum, nihil eſt quærere; ex quo patet, quòd non vult Ariſt. idem de ſeipſo prædicari. Item Ariſt. in Prædicamentis inquit, quòd à prima ſubſtantia nulla eſt prædicatio, ergo non poteſt dici, Socrates eſt Socrates. Præterea, omnis prædicatio vel eſt eſſentialis, vel accidentalis, ſed hæc prædicatio homo eſt homo, non eſt eſſentialis, neque accidentalis, ergo &c. quod nō ſit accidentalis, patet: quia idem ſibi ipſi non accidit: quod non ſit eſſentialis, etiam patet: quia non eſt in aliquo modo dicendi per ſe: ſubinde omnis propoſitio eſt pro alio poſitio; ſed hic non eſt aliud, quod prædicetur de alio, ſed idem de ſeipſo, ergo &c. Demum Ariſt. 5. Meth. tex. comm. 23. ſcribit, quòd hominis multæ ſunt cauſæ:

Vtrum hæc ꝓpoſitio, homo eſt homo, ſit per ſe.

quare autem homo eſt homo, nulla eſt cauſa, ergo homo eſt homo non eſt propoſitio. Sed in oppoſitum probatur, quòd hæc ſit propoſitio, homo eſt homo: deinde quod ſit per ſe. quod autem ſit propoſitio, probatur ſic. Ariſt. 4. Meth. habet, hoc eſt hoc: quia hoc ſignificat hoc. Item 5. Meta. cap. de ſecundum ſe, hominis multæ ſunt cauſæ, quare homo eſt homo, nulla eſt cauſa. Item 7. Meta. quærere, quare homo eſt homo, nihil eſt quærere: quia nihil eſt certius, quòd poſſet ſupponi in illa quæſtione, in qua illud eſt dubium. Item 2. Periherm. dicit Ariſt. quòd omnis negatiua eſt per accidens vera, & huiuſmodi reducitur ad aliam affirmatiuam priorem veram, & hoc maximè ad illam, in qua idem prædicatur de ſe, ergo veritas illius, bonum non eſt malum, reducitur ad veritatem illius, bonum eſt bonum, ergo contingit verè ipſum affirmari de ſeipſo. Item Boetius inquit, quòd nulla eſt verior propoſitio, quàm illa, in qua idem prædicatur de ſe ipſo. Præterea. In omni ſyllogiſmo ex oppoſitis concluſio eſt impoſſibilis ex 2. Priorum. ſed hic eſt ſyllogiſmus ex oppoſitis in tertio ſecundæ, nullus homo eſt albus, aliquis homo eſt albus, ergo aliquis homo non eſt homo, hæc concluſio eſt impoſſibilis, ergo eius oppoſita eſt neceſſaria, ſcilicet iſta, omnis homo eſt homo: quod autem, homo eſt homo, ſit propoſitio per ſe, patet ex Ariſt. primo Topic. cap. 7. vbi ſcribit, quòd accidens prædicatur in quale; & poſtea ſubdit. Vnumquodq; enim talium, ſcilicet prædicatorum, ſiue idem de eodem dicatur, ſiue genus de hoc, quid eſt ſignificat, quando autem de alio, non quid eſt ſignificat, ſed quantũ, aut quale, aut aliquod aliorum prædicamentorum: ex quo loco habetur, quod ſicut genus prædicatur in quid, & eſſentialiter, ita idem de eodem in quid, & eſſentialiter prædicatur, & per conſequens in primo modo.

Pro argumentorum ſolutione aliqua obſeruanda ſunt: primò obſeruandum eſt, quòd ſi loquamur de propoſitionibus realibus, quæ habent complexionem realem, & ex natura rei inter extrema, ſcilicet inter ſubiectum, & prædicatum, propoſitio, in qua idem prædicatur de ſeipſo, non eſt propoſitio realis: quia nulla complexio, ſeu compoſitio realis poteſt eſſe inter iſta extrema, quæ nullam diſtinctionem habent realem, & ex natura rei; ſed ſi diſtinguuntur, diſtinctione rationis tantum diſtinguuntur; ſed extrema propoſitionis, in qua idem

idem prædicatur de ſeipſo, ſunt huiuſmodi, vt patet de ſe: quia idem nō diſtinguitur à ſeipſo niſi diſtinctione rationis, quæ eſt per actum collatiuum intellectus: & ideo Ariſtot. faciens mentionem de propoſitionibus, & complexionib. realibus, quæ demonſtrationi deſeruiunt, non fecit mentionem de propoſitione per ſe, in qua idem prædicatur de ſe ipſo, vt potè, quia non eſt ad demonſtrationem neceſſaria.

Secundò obſeruandum eſt, ex Doct. Subr. in quæſt. 8. primi Periher. quòd ad verificationem propoſitionis affirmatiuæ, ſufficit vnio extremorum: hoc enim ſolum ſignificat propoſitio affirmatiua, ſed talis eſt in propoſito; in intellectu ſubiecti includitur, per ſe intellectus prædicati. Et ſi dicatur, q quando affirmatiua eſt vera, oportet eſſe vnionem in re, qualis ſignificatur per propoſitionem; ſed hic homo eſt homo, nulla eſt vnio in re, nec incluſio, cum ſubiectum, & prædicatum non ſint aliquæ res. Dico, quòd ſicut res ſe habet ad eſſe, ſic oportet, ad veritatem illius propoſitionis, eſſe vnionē in re, talem, qualis ſignificatur in ſermone: natura autem ſignificata per hoc, quod eſt homo, eſt ens apud intellectum, alioquin intellectus de eo non faceret cōpoſitionem, & ſic eſt compoſitio eiuſdem exiſtentis apud intellectum cum ſe ipſo, & talis compoſitio ſufficit ad veritatem, vbi res non eſt exiſtens, vt patet in iſtis, ſcilicet Chymera eſt Chymera, non ens eſt non ens.

Tertiò obſeruandum eſt, quòd ſecundum Peripateticos duplex eſt prædicatio, naturalis, nimirum, & præter naturā, ſicut bene notat Commentator in 7. Meta. com... nam prædicatum (vt dicunt Logici) habet rationem formæ, & ſubiectum habet modum materiæ, ideo propoſitiones à prædicatis, & non à ſubiectis ſpecificantur, & quia reſpectus ſuperioris ad inferius, reſpectus continentis ad contentum, & totius ad partes, eſt ſicut reſpectus formæ ad materiam: de primo ſcilicet de reſpectu continentis ad contentum, patet 4. Cœli, & Mundi tex. com. 23. de toto, & partib. patet ex 7. Metaph. tex. com. 35. Similiter quia diſpoſitio accidentis ad ſubſtantiam eſt reſpectus formæ ſecundū quid perficientis ad ſubiectum tanquam ad materiam: nam ſubſtantia, vt ſcribit Comment. 4. Meta. com. 2. non eſt cauſa accidentium, neq; ſecundum agens; neque ſecundum finem; ſed quia eſt ſubiectum eorum, & conſtituuntur per illam. Inde ſequitur, quòd quo-

Prædicatio eſt duplex ſecundū Ariſtotelem.

tieſcunque ſuperiora prædicantur de inferioribus, aut accidentia de ſubiectis, ſiue ſint propria, ſiue communia, omnes iſtæ prædicationes ſunt naturales: quia in talibus prędicatur id, quod debet prædicari, & ſubijcitur id, quod debet ſubijci ſecundum naturam: nam ſecundum naturam illud aptum eſt prædicari, quod habet reſpectū formæ, & illud eſt aptum natum ſubijci, quod habet reſpectum materiæ; & per oppoſitum quoties prædicātur inferiora de ſuperioribus, aut ſubiecta de accidentibus, aut accidentia de accidentibus, aut idem de ſeipſo, omnes iſtę prædicationes ſunt non naturales: nam in talibus prædicatur id, quod non habet habitudinem formæ, & ſubijcitur id, quod non habet habitudinem materiæ: de primis duobus modis eſt clarum: nam quando prædicatur inferius de ſuperiori, aut ſubiectum de accidente, habitudo prædicati ad ſubiectum non eſt habitudo formæ ad materiam: de tertio etiam vbi prædicatur accidens de accidente, habitudo ſubiecti ad prædicatum non eſt habitudo materiæ ad formam: quodlibet enim accidens eſt forma in ſe, & ideo ſi vnum eſt materia alterius, hoc eſt per accidens, videlicet reſpectu ſubiecti tertij, cui ambo accidunt. Similiter prædicatio, in qua idem prædicatur de ſeipſo, eſt præter curſum naturalem: cum enim materia ſit primò diuerſa à forma; impoſſibile eſt, quod idem reſpectu ſuimet habeat reſpectum materiæ ad formam, & ideo iſta prædicatio eſt in fine prędicationis exeuntis à naturali prædicatione.

Quartò obſeruandum eſt, quòd propoſitio quidditatiua poteſt accipi dupliciter, vno modo propriè, & ſtricto nomine: & eſt, quando prædicatum eſt cauſa eſſentialis, & quidditatiua ſubiecti, vt dicendo, homo eſt animal, homo eſt rationalis, vel homo eſt animal rationale; & hoc modo hæc propoſitio, homo eſt homo, non eſt quidditatiua; quia nihil idē eſt cauſa eſſentialis ſuiipſius. Alio modo ſumitur impropriè, & ſuſo nomine, & ſic iſta eſt quidditatiua, homo eſt homo, quia non eſt denominatiua.

Ex his reſpondeo ad argumenta. Et ad primum dico, quòd homo eſt homo, non eſt propoſitio, nec prędicatio deſeruiens demōſtrationi, ſed eſt propoſitio in ſe abſolutè, & non vtilis ſyllogiſmo.

Ad ſecundum dico, quòd Ariſt. haberet pro incōuenienti, quod idē diceretur de ſeipſo prędicatione reali, adeò quod

extrema realiter vnirentur, quæ vnio realis præſupponit extrema eſſe diſtincta realiter, vel ſaltem ex natura rei, ſed non habet pro inconuenienti idem prędicari de ſeipſo prædicatione rationis, in qua ſatis eſt extrema vniri apud intellectũ. Vel dicatur, quòd Ariſt. habet pro inconuenienti idem prędicari de ſeipſo prędicatione naturali.

Ad tertium dico, ſicut dicit ibidem Commentatot, quòd quando dicitur, muſicus homo eſt muſicus homo, non eſt prędicatio naturalis, ſed præter naturam.

Ad quartum dico, quòd Ariſt. vult, quod à prima ſubſtantia nulla ſit prædicatio, ſcilicèt naturalis, & propriè dicta, de qua eſt ſcientia, non negat tamen, quod non ſit prędicatio non naturalis: Nam Porphyrius definiens indiuiduum, inquit, quòd indiuiduum eſt, quod de vno ſolo prædicatur, vt Sortes de ſeipſo.

Ad quintum dico, quòd eſt prædicatio quidditatiua impropriè, & largè, pront diſtinguitur contra denominatiuã, adeò quod non eſt prędicatio accidentalis.

Ad ſextum dico, quòd verum eſt de propoſitione, in qua eſt prædicatio naturalis. Et per idem reſpondetur ad ſeptimum. negat enim Ariſt. hanc eſſe propoſitionem, homo eſt homo; quia loquitur de quęſito naturali. Et ſi dicatur, quòd Auerroes in primo Priorum, in digreſſione de quarta figura contra Galenum infert, quòd data quarta figura, ſequitur, ꝙ idem ſit prædicatum de ſeipſo; quod eſt in fine abominationis, & in ſecnndo de anima cap. 67. inquit, quòd prędicata primi modi ſunt cauſa ſubiectorum, & prędicata ſecũdi modi ſunt cauſata à ſubiectis: modò homo non poteſt eſſe cauſa ſuiipſius, vt habet Ariſt. 7. Metaph. tex. com. 23. ergo dicendo, homo eſt homo, cum nec ſubiectum, nec prædicatum ſint adinuicem cauſa, aut cauſatum, nec diuiſiuè, nec complexiuè; quare relinquitur, quod iſta, homo eſt homo, non eſt in aliquo modo dicendi per ſe. Dico, quod non eſt in ſecundo modo dicendi per ſe, nec in primo ſic, quod prædicatum ſit cauſa ſubiecti: nam prædicatio nec eſt tota definitio, nec pars definitionis ſubiecti, & ita non eſt in primo modo in iſtis gradibus, ſed eſt in primo modo in vltimo gradu, eſt etiam prędicatio in fine abominationis, pro quanto non eſt prædicatio naturalis & ſyllogiſmo, ſiue demonſtrationi deſeruiens.

eſt, nullum enim quod quid eſt demonſtrari poteſt, vt docet Ariſt. ſecundo Poſter. prædicatum verò ſecundi modi demõſtrabile eſt de ſubiecto per ipſum quod quid eſt, conueniunt autem primus & ſecundus modus in hoc, quia prædicatum vtriuſque modi eſt idem realiter cum ſubiecto.

TEXTVS.

TErtius modus non eſt prædicandi, ſed eſſendi; & iſto modo omnia per ſe ſunt, quæ per ſe, & non in alio exiſtunt, ſicut Deus, & omnes primæ ſubſtantiæ: quia nullo modo ſunt in alio.

COMMENT. VIII.

PRo intelligentia huius litteræ obſeruandum eſt, quòd tertius modus eſt eſſe ſolitariè, & ab alio præciſum, & hoc eſt eſſe per ſe, ſicut dicimus, Socrates per ſe trahit nauem; hoc eſt ſolus, & ſine alijs trahit nauem. Ita pars contenti ſeparata ab alio dicitur eſſe per ſe, alteri autem coniuncta parti amittit tertij modi perſeitatem, quia amittit eſſe ſolitarium; Et ſi quæratur, quando pars cõtenti acquirit perſeitatem tertij modi, & quando amittit eam? Dico, quòd tunc pars contenti amittit perſeitatem tertij modi, quando amittit actualem diuiſionem, & ſeparationem, quod tunc fit, quando pars vnitur parti, ſed tunc partis realitatem non amittit, quia adhuc remanet pars; Et tunc perſeitatem tertij modi acquirit, quando actualem acquirit ſeparationem, hoc eſt, quãdo actu à toto, & ab alijs partibus ſeparata exiſtit, quæ ſeparatio eſt relatio noua nouiter fundata, ſuper partẽ per ſe ſolitariè acceptam, & vniuerſaliter (vt in lectionibus noſtris ſuper primum librum Poſt. Ariſt. diximus circa tex. 9.) ſolum illa dicuntur eſſe per ſe perſeitate tertij modi, quæ per ſe exiſtunt; & non inſunt alteri, ac de nullo prædicantur, vt ſunt primæ ſubſtantiæ. Et ideo accidentia cum non permaneant à ſeipſis, ſed alteri inhęreant, non ſunt per ſe perſeitate tertij modi: ſecundæ etiam ſubſtantiæ cum dicantur de primis, & in primis exiſtant, non ſunt per ſe iſta perſeitate: ſolum igitur ſunt per ſe (prout intelligit Ariſtot. eo in loco) ſolæ primæ ſubſtantiæ: *Tertius modus quid ſit.*

ditur in ſubiecto proxima ratio inhærentiæ formalis prædicati ad ſubiectum, verum etiam illa ratio inhærentiæ eſt ſimpliciter neceſſaria reſpectu prædicati; ſed in quarto modo licet includatur in ſubiecto proxima ratio inhærentiæ, illa tamen propoſitio non eſt neceſſaria, ſed contingens; Et ideò dicimus, quòd iſtę propoſitiones, calidum calefacit, voluntas vult, ſunt per ſe in quarto modo, licet prædicatum non inſit neceſſariò ſubiecto, ſed contingenter. Vnde licet calidum neceſſariò caleat, quia calere eſt operatio eius immanens, & intrinſeca, tamen non calefacit neceſſariò, quia calefactio eſt operatio tranſiens in exteriorem materiam, ſ. in paſſum, quod ab ipſo calido haud calefieri contingit, vel ex immoderata, ſeu improportionata diſtantia, vel ex indiſpoſitione paſſi: Et eſto, quod calidum, nullum haberet ſibi approximatum paſſum, adhuc verum eſſet dicere, ignis calet; Et ex his ſequitur, quòd dantur propoſitiones per ſe, quę non ſunt neceſſariæ. Et ſi dicatur, quòd per ſe infert neceſſarium. Dico, quòd verũ eſt in primo, & ſecundo modo, ſed nõ in quarto.

Vtrũ quartus modus dicendi per ſe ad demõſtrationem ſpectet.

Secundò obſeruandũ eſt, quòd diuerſimodè ſentiunt Ariſtot. expoſitores, an quartus modus ad demonſtrationẽ pertineat; aliqui enim volunt, quòd ſolus primus & ſecundus modus demonſtrationi deſeruiant, verum non eodem modo; nam quidam ſolum primum, & ſecundum modum demonſtrationi deſeruire exiſtimant, quò ad præmiſſas, & conclufiones ſimul; quidam verò quò ad concluſiones tantum; primum dicendi modum ſequitur Lynconienſis: ſecundum verò Albertus Mag. alij verò credunt, quòd primus modus ad præmiſſas pertineat, ſecundus verò, & quartus ad concluſiones; cum enim propria paſſio de proprio, & adæquato ſubiecto in demonſtratione potiſſima demonſtretur, nõ ſolum inter paſſionem, & ſubiectum eſt habitudo ſecundi modi, ſed etiam quarti, cum ſubiectum ſit paſſionis cauſa, & hunc dicendi modum ſequitur D. Thom. Nos autem diximus ibi ex verbis Ariſt. bene ponderatis elici, in potiſſima demõſtratione, qua ſimpliciter ſcimus, primum & ſecundum modum dicendi per ſe ingredi duntaxat, vt optimè Lynconienſis exponit: quartum verò modũ dicendi per ſe demonſtrationi non deſeruire, niſi quatenus cum ſecundo coincidit: nam omnes propoſitiones, quæ ſunt in ſecundo modo, cum habeant in ſubiecto prædicati cauſam, ſunt etiam de quarto modo, ſed

non è

non è contra. De tertio autem dicendi modo nulla eſt dubitatio, quoniam cùm non ſit modus prædicandi, ſed eſſendi magis, clarum eſt demonſtrationi non deſeruire. Et ſi dicatur, quòd maior in demonſtratione potiſſima ſit in quarto modo, cum prædicetur in ea effectus de ſuo immediato principio productiuo, nam dicendo, omne animal rationale eſt riſibile, riſibilitas eſt effectus, & animal rationale eius immediatum principium productiuum, atque adeò ex quarto modo ſequitur illud, quod ponitur in ſecundo. ſ. ergo omnis homo eſt riſibilis, & ex conſequenti minor perſeitas infert maiorem, quod videtur inconueniens. Dico, quòd maior propoſitio eſt in ſecundo modo, & non in quarto. Et quando dicitur, quòd prædicatur effectus de ſuo immediato principio productiuo, falſum eſt, quia aut iſte effectus eſt in actu, & ita eſt in quarto modo prædicatus de ſuo immediato principio productiuo, dicendo voluntas vult, intellectus intelligit, aut eſt in aptitudine, vt omne animal rationale eſt riſibile, & ita eſt in ſecundo modo, atque adeò ex minori perſeitate non ſequitur maior.

Modorum dicẽdi per ſe ſufficientia. Tertiò obſeruandum eſt, quòd ſufficientia modorum prędicandi poteſt ſic haberi: nam omne prædicatum aut eſt intra conceptum formalem ſubiecti, aut extra; ſi primo modo eſt primus modus dicendi per ſe; ſi verò prædicatum ſit extra conceptum formalem ſubiecti, aut habet cauſam intrinſecã in ſubiecto, aut non; ſi primo modo aut illa cauſa enunciatur expreſsè, & diſtinctè, aut non; ſi primo modo habetur quartus modus dicendi per ſe, vt interemptus interijt interemptione; ſi autem cauſa non enunciatur expreſsè, ſic habetur ſecundus modus, vt homo eſt riſibilis; ſi verò prædicatũ non habet intrinſecè cauſam in ſubiecto, ſi ſubijciatur illud, quod ſecũdum ſui naturam natum eſt ſubijci, & eſt vltimum ſubiectum, habetur tertius modus, vt dicendo, Socrates eſt, licet iſte modus potius ſit eſſendi modus, quàm prædicandi, vt diximus ſuprà.

TEXTVS.

SEd hic inſurgunt duæ difficultates; prima eſt, in quo modo dicendi per ſe ſunt propoſitiones, in quibus prædicantur

dicantur per ſe inferiora de ſuis ſuperioribus, vel paſſio inferioris de ſuperiori ad ſubieċtum talis paſsionis. Dico breuiter contra multos, quod tales prædicationes nullo modo ſunt per ſe: licet enim tales indefinitæ, vel particulares ſint neceſſariæ, non tamen ſunt per ſe. Probatur dupliciter ex intentione Philoſophi; primo quia dicit Philoſophus, quòd propoſitiones per ſe non conuertuntur, quod non debet intelligi, quod non conuertantur abſolutè, cum conuerſio ſit adæquata paſſio propoſitionis ſaltem cathegoricæ, ſed debet intelligi, quod non conuertuntur in alias propoſitiones per ſe, ſed iſta eſt per ſe, homo eſt animal, ergo iſta non erit per ſe, animal eſt homo, & idem dico de iſta, animal eſt riſibile, & idem eſt iudicium de omnibus alijs talibus. Secundò probatur, quia dicit Philoſophus, quòd per ſe infert de omni, ita quod à propoſitione per ſe ad propoſitionem de omni eſt bona conſeqauentia, ergo ſi iſta eſt per ſe, animal eſt homo, iſta eſſet bona conſequentia, animal eſt homo, ergo omne animal eſt homo, conſequens falſum, ergo illud ex quo ſequitur, videlicet, quod iſta ſit per ſe, animal eſt homo, & idem dico de iſta, animal eſt riſibile, & de omnibus talibus.

COMMENT. X.

PRo explicatione huius litteræ obſeruandum eſt, quòd triplex eſt conuertibilitas, quædam eſt definitionis cum definito, quædam propriæ paſſionis cum ſubieċto, & tertia vltimæ differentiæ cum ſpecie. Prima conuertibilitas prouenit ex completa, & adæquata identitate formali: ſecunda ex neceſſaria inhærentia, & reali identitate: tertia ex vltima aċtualitate, & ſpecifica forma: nam licet vltima differentia ſpecifica non dicat totam eſſentiam ſpeciei comprehenſiuè, dicit tamen eam vltimatè, & completiuè; Præter autem iſtas *Conuertibilitas eſt triplex.*

tres

tres conuerſiones eſt quarta conuerſio, de qua hic loquitur auctor, ſcilicet, quòd ſicut vna propoſitio eſt per ſe, quæ eſt conuerſa, etiam ſecunda ſit per ſe, quæ eſt conuertens; & hęc conuerſio negatur ab Ariſt. 3. Metaph. tex. com. 10. & primo Poſter. tex. com. 36. & ſequentibus; & ideò licet hæc propoſitio ſit conuertibilis, homo eſt rationalis, vel homo eſt riſibilis, prioriſticè, id eſt faciendo de ſubiecto prædicatum, & de prædicato ſubiectum, vt ſcribit Ariſt. primo Priorum c. 2. & 3. non tamen poſterioriſticè, hoc eſt, quod ſi conuerſa eſt per ſe, ita conuertens ſit per ſe, atque adeò iſtæ propoſitiones, rationale eſt homo, animal rationale eſt homo, vel animal eſt homo, non ſunt per ſe, quod probat hic Auctor ex Ariſt. duplici ratione, quarum prima iam explicata eſt, quæ potiſſimè probat primam difficultatis partem, ſ. quod inferiora per ſe non prædicantur per ſe de ſuis ſuperioribus. Secunda probatio auctoris probat vtramque difficultatis partem, ſ. quod nec inferius de ſuo ſuperiori per ſe prædicatur, nec inferioris paſſio prædicatur per ſe de ſuperiori ad ſubiectum, quę probatio deſumitur ab Ariſt. primo Poſt. tex. cõ. 9. & 10. vbi ſcribit, ꝙ per ſe infert de omni, adeo quod à propoſitione per ſe ad propoſitionem de omni, eſt bona conſequentia, & maximè quando ſubiectum eſt diſtributionis capax, atque adeo ſi iſta eſſet per ſe animal eſt homo, poſſet inferri conſequentia formali, ergo omne animal eſt homo, ſicut ſequitur, homo eſt animal rationale, ergo omnis homo eſt animal rationale, homo eſt animal, ergo omnis homo eſt animal, & idem eſt iudicium de iſta, animal eſt riſibile, quæ non eſt per ſe, vt docet Doct. Subt. in 3. diſt. 11. quæſt. 3. in ſolutione principali, nam ſi eſſet per ſe ſequeretur, animal eſt riſibile, ergo omne animal eſt riſibile. Et ſi dicatur, quòd Doct. Subt. in primo diſt. 2. quæſt. 2. dicit, quòd paſſio inferioris demonſtratur de ſuperiori, in demonſtratione autem omnes propoſitiones ſunt per ſe, ergo paſſio inferioris de ſuperiori ad ſubiectum per ſe prædicatur, atque adeò hæc erit per ſe, animal eſt riſibile; & confirmatur, quia hoc idem etiam docet Doct. Subt. in prol. primi ſent. q. 1. contra Henricum.

Demonſtratio eſt duplex. Dico, quòd duplex eſt demonſtratio; altera particularis, vniuerſalis altera, prima demonſtratione poteſt vtique paſſio inferioris de ſuperiori demonſtrari, vt ſi dicatur, omne animal rationale eſt riſibile, aliquod animal eſt animal rationale,

nale, ergo aliquod animal eſt riſibile. Verùm in hac demonſtratione ſubiectum concluſionis, ſ. aliquod animal eſt riſibile ſtat determinatè pro homine indeterminatè tamen, ſ. pro iſto, vel pro illo, atque ita concedimus illam eſſe per ſe, demonſtratione verò vniuerſali non poteſt paſſio inferioris de ſuperiori ad ſubiectum demonſtrari, primo modo intelligit Doct. Subt. non ſecundo modo.

Vtrum propoſitio ĩ qua differẽtia p̃dicatur de genere, vel genus de differentia ſit per ſe.

Sed dubium eſt, an hæ propoſitiones ſint per ſe, animal eſt rationale, in qua differentia prædicatur de genere, & rationale eſt animal, in qua genus prædicatur de differentia. Quò ad primam, dico, quòd non; quia nulla differentia diuiſiua generis prędicatur in primo modo dicendi per ſe de genere; quia cum per ſe inferat de omni, omne animal eſſet rationale; tum quia omne contrahens eſt extra intellectum contracti; & ideò inquit Porph. quòd peremptis differentijs diuiſiuis animalis adhuc poteſt intelligi ſubſtantia corporea animata ſenſibilis: ſed quod eſt extra conceptum formalem alicuius non prædicatur per ſe de illo; rationale autem eſt extra conceptum formalem animalis, ergo hæc prędicatio non eſt per ſe animal eſt rationale. Præterea inquit Porph. quòd ſpecies abundat à genere differentia, quia ſ. ſpecies includit differentiam, genus autem minimè; & per conſequens hęc non eſt per ſe, animal eſt rationale. Quò ad ſecundam dico, ꝙ licet iſta, rationale eſt animal ſit de omni, tamen nullo modo eſt per ſe; nam, vt inquit Ariſt. 3. Metaph. tex. com. 10. genus non prædicatur per ſe de differentijs diuiſiuis; tum quia in definitione eſſet nugatio; nam ponendo rationem pro nominibus, & dicendo ſic, homo eſt animal rationale, homo includit animal, & ſimiliter rationale per ſe includit animal, quia per te prædicatur per ſe de rationali, ergo homo bis includit animal, adeò quod eſſet ſenſus, homo eſt animal rationale, id eſt, homo eſt animal, rationale animal, vbi apparet manifeſta nugatio: tum quia genus ſe habet, vt potentiale, & materia: Nam Scot. 8. diſt. 1. quæſt. 2. & vbique frequenter dicit, quòd genus eſt in potentia reſpectu differentiæ, & differentia eſt vt actus, quod accepit Scot. à Porph. imò ab ipſomet Ariſt. in 7. Metaph. & confirmatur, quia genus eſt proportionale materiæ, & differentia formæ, ſed forma, & materia ſunt primò diuerſa, vt docet Doctor Subtilis in ſecundo diſt. 12. quæſt. 2. hoc eſt nunquam forma includit materiam,

Porphyr.

nec è contra, ergo differentia nō includit genus, nec è cōtra.

Rō cur propoſitiones p ſe in p ſe propoſitiones nō cōuertātur.

Secundò obſeruandum eſt, quòd ratio, per quam propoſitiones per ſe non conuertuntur in per ſe propoſitiones, poteſt eſſe talis: ſicut non datur circulus in dependentia eſſentiali quantum ad eſſe rei, quia idem non poteſt dependere ad aliud, & illius dependentiam terminare à quo dependet, ita non datur circulus in dependentia prædicatorum à ſubiecto quantum ad inhærētiam formalem prædicati ad ſubiectum: nam cum perſeitas propoſitionis ſit ex hoc, quod vel prædicatum eſt ſubiecti cauſa, vel ſubiectū eſt cauſa prædicati, ſequitur, quòd cum in omnibus iſtis ſit in ſubiecto formalis ratio inhærentiæ prædicati ad ſubiectum, non poterit ipſum ſubiectum dependere à prædicato quantum ad talem inhærentiam formalem; ſi enim A eſt ratio, propter quam ſibi formaliter ineſt B, & ſecundum ſe, non poterit B. è contra in ſe habere rationem, propter quam A ſibi inſit, alioquin daretur circulus in iſtis dependentijs formalibus, quātum ad formalem inhærentiam eorum quæ prædicantur. Et ſi dicatur, quòd propoſitio per ſe ſecundi modi conuertitur in propoſitionem per ſe primi modi, verbi gratia, iſta propoſitio, homo eſt riſibilis, conuertitur in iſtā, riſibile eſt homo, in qua conuerſione conuerſa eſt per ſe ſecundi modi, & cōuertens primi modi, quia ſubiectum accidentis proprij, vel communis cadit in eius definitione; modò quando pars definitionis prædicatur de definito, prædicatio eſt per ſe primi modi. Dico, quòd accidentis proprij, vel communis ſubiectum non cadit in definitione accidentis, niſi vt additum, vt docet Ariſt. ſeptimo Metaph. tex. com. 17. & 19. quod autem in definitione alicuius cadit vt additum, cum ſit extra formalem conceptum definiti, non prædicatur per ſe de definito; cum ergo dicitur, quòd pars definitionis prædicatur per ſe de definito. Dico, quòd verū eſt, ſi eſt pars definitionis quidditatiuę ſimpliciter; ſecus autem ſi in definitione cadat vt additum. Et confirmatur, quia ſicut datur ſtatus in cauſis materialibus, & efficientibus realibus, ita datur ſtatus in principijs formalib. per quæ vnum alteri formaliter ineſt; ſed ita eſt, quod ſubiectum, quod eſt homo, eſt ratio formalis, vel rationem formalem includit, per quam ſibi riſibilitas ineſt, ergo riſibile non poteſt eſſe ratio formalis per quam ſibi homo inſit; & ideò docet Ariſt. quòd datur ſtatus in principijs concurrentibus

tibus ad demonſtrationem, adeò quod deueniendum eſt ad aliquod vnum principium immediatum, quo non eſt aliud prius, & immediatius; nam inter principia eſt ordo eſſentialis, qui de neceſſitate aliquod vnum primum præſupponit.

TEXTVS.

SEcunda difficultas, in quo modo dicendi per ſe ſunt iſtæ propoſitiones, homo albus eſt homo albus, homo albus eſt homo, homo eſt homo albus, & ſimiles. Reſpondeo breuiter, quòd nullo modo ſunt per ſe. Pro cuius declaratione ampliori noto tres regulas optimas, quæ habentur à Scoto in primo diſt. 2. in materia de propoſitione per ſe nota, & in tertio diſt. 7. quæſt. 1. contra Varronem, & diſt. 22. in reſponſione ad quæſtionem quantum ad Logicam; prima regula eſt, quòd de ratione in ſe falſa nihil verè, & affirmatiuè prædicatur, nec ipſa de aliquo prædicatur, imò nec ipſa de ſeipſa: iſta enim non eſt vera, homo eſt homo irrationalis, homo irrationalis eſt animal, homo irrationalis eſt homo irrationalis, nulla illarum eſt vera, & ſimile eſt iudicium de omnibus alijs.

COMMENT. XI

PRo ampliori huius primæ regulæ intellectu obſeruãdum eſt, quòd ratio in ſe falſa eſt illa, cuius partes ad inuicem formaliter repugnant, vt docet Ariſt. 5. Metaph. c. de falſo; quapropter ratio in ſe falſa nihil eſt aliud, quàm conceptus complexus habens partes inter ſe formaliter repugnantes, vel ſub alijs verbis, ratio in ſe falſa illa dicitur, inter cuius partes ſi copula verbalis ponatur, propoſitionem manifeſtè falſam facit, vt homo irrationalis, hanc propoſitionem facit, homo eſt irrationalis, quæ manifeſtè falſa eſt. Quod autem ratio in ſe falſa de nullo prædicetur, nec aliquid de ipſa, ſic probatur; illud, quod eſt ex ſe, & intrinſecè formaliter repu- *Ratio in ſe falſa qd ſit.*

gnans, cuicũque alteri repugnans eſt, & incompoſſibile, quia quod eſt ex ſe tale, reſpectu cuiuſcunque eſt ſemper tale; habitudo enim, & comparatio ad aliquod extrinſecum id nõ tollit, quod rei ex ſe, & intrinſecè competit; quicũque enim reſpectus, ſiue rei, ſiue rationis alicui fundamẽto adueniens naturam & rationem formalem fundamenti minimè tollit; atque adeò ratio in ſe falſa ſi formalem repugnantiam, & incompoſſibilitatem ex ſe dicat, reſpectu cuiuſcunque erit incompoſſibilis. Et confirmatur, quia formaliter repugnantia ſunt illa, quæ ſuis rationibus formalibus repugnant, ergo ipſis manentibus erunt ſemper formaliter repugnantia nõ ſolum in ſe, verum etiam reſpectu cuiuſcunque. Et ex hoc ſequitur id, quod dicit Auctor in littera, ſ. quòd hæ propoſitiones ſunt falſæ, homo eſt homo irrationalis, homo irrationalis eſt animal, & homo irrationalis eſt homo irrationalis, & ſic de alijs.

Propoſitio ſeipſam falſificans eſt ratio in ſe falſa.

Secundò obſeruandum eſt, quòd omnes propoſitiones, ſeipſas falſificãtes ſunt propoſitiones in ſe falſæ, velut ſunt iſtæ propoſitiones, nulla eſt propoſitio negatiua, omnis propoſitio eſt particularis, omnis propoſitio eſt negatiua, nulla propoſitio eſt vniuerſalis, nulla propoſitio eſt vera, & ſic de alijs; Vnde obſeruandum eſt, quòd duplex eſt propoſitionis ſignificatum, videlicet materiale, & formale, ſignificatum materiale propoſitionis vniuerſalis ſunt ſuæ ſingulares, ſicut ſignificatum materiale ſuperioris ſunt ſua inferiora; ſignificatum autem formale eſt ſignificatum ſuimet, ſ. quod ipſa eſt affirmatiua, vel negatiua, vera, vel falſa, vniuerſalis, vel ſingularis. Nam ſignificatum formale huius, nulla eſt propoſitio negatiua, eſt quòd ipſa non eſt negatiua; ſicut iſtius, omnis propoſitio eſt particularis, ſignificatũ formale eſt, quòd ipſa nõ eſt vniuerſalis; ſic etiam nulla propoſitio eſt vera, ſignificatum formale eſt, quod ipſa ſit falſa. Ideò, ſi detur, quod quælibet ſingularis per caſum ſit vera; hoc eſt, quod quælibet ſingularis ſit affirmatiua, ſ. Sortes currit, Petrus ambulat, & ſic de alijs, tunc ſignificatum materiale huius vniuerſalis, nulla propoſitio eſt vniuerſalis, eſſet verum, & formale falſum; Similiter eſto, quòd omnis propoſitio mundi ſit falſa, ſignificatum materiale huius propoſitionis, nulla propoſitio eſt vera, eſſet verum, ſignificatum autem formale falſum, & ita ſignificatum formale ſignificat ipſam eſſe falſam; materiale

Propoſitionis ſignificatum eſt duplex.

verò ſignificat ipſam eſſe veram,& ideò eſt propoſitio falſificans ſeipſam, & poteſt appellari propoſitio in ſe falſa.

Sed contra hanc regulam ſunt aliqua argumenta, & primum eſt tale. Hæc propoſitio eſt vera, Chimæra eſt Chimęra,& tamē Chimæra,eſt ratio in ſe falſa, & impoſſibilis,quia partes Chimeræ ſunt incompoſſibiles ad inuicem; quod autem ſit vera,probatur; quia per ſillogiſmū ex oppoſitis concluditur; iſtam, nulla Chimæra eſt Chimæra, eſſe falſam, arguendo ſic. Omnis Chimæra eſt homo, nulla Chimæra eſt homo, ergo nulla Chimæra eſt Chimæra, hæc concluſio eſt falſa; quia ſemper concluſio ſillogiſmi ex oppoſitis eſt falſa, ergo ſua contradictoria eſt vera, ſ. Chimæra eſt Chimæra. Prætereà ſecundo: nulla propoſitio negatiua eſt vera, niſi quia eius oppoſita affirmatiua eſt vera; patet de iſta, homo non eſt Aſinus, non eſt vera, niſi quia iſta eſt vera homo eſt homo,ita à ſimili iſta negatiua eſt vera,Chimæra non eſt homo, ergo præſupponit vnam affirmatiuam veram, quæ non poteſt eſſe niſi iſta,Chimæra eſt Chimæra: Prætereà tertio: iſtæ propoſitiones ſunt verę; homo irrationalis eſt ſubiectū, homo irrationalis eſt biſſillabus, ergo de ratione in ſe falſa aliquid dicitur verè: Prætereà ſequitur, nulla propoſitio eſt vera, ergo verum eſt nullam propoſitionem eſſe veram; igitur verum eſt aliquam propoſitionem eſſe veram, ergo aliqua propoſitio eſt vera; & per conſequens de primo ad vltimum; nulla propoſitio eſt vera, ergo aliqua propoſitio eſt vera, atque ita à propoſitione in ſe falſa, aliquid verè ſequitur, & per conſequens de ratione in ſe falſa poterit aliquid verè affirmari.

Pro iſtorum argumentorum ſolutione obſeruandum eſt, quòd ſyllogiſmus ex oppoſitis eſt qui ex pręmiſſis cōtrarijs, vel contradictorijs infert propoſitionem, in qua idem negatur de ſe ipſo, & eſt duplex. ſ. illatiuus & probatiuus ſimul; & illatiuus tantum. Illatiuus tantū ille dicitur cuius vna pręmiſſarum eſt formaliter ſynonyma cum concluſione, & talis poteſt fieri in qualibet figura, vt arguendo ſic, nullus homo eſt homo, omnis homo eſt homo,ergo nullus homo eſt homo; ſyllogiſmus autem ex oppoſitis illatiuus, & probatiuus ſimul,ille appellatur,cuius nulla pręmiſſarum eſt formaliter ſynonyma cum concluſione, & fit ex duobus terminis ſine termino illis diſſimili, & talis non fit niſi in ſecunda &

Syllogiſmus ex oppoſitis quid ſit, & quotuplex.

tertia figuris: ſecundo obſeruandum eſt, ꝙ non ſemper oportet concluſionem ſyllogiſmi ex oppoſitis eſſe falſam; imo aliquando eſt vera, vt quando alterum extremum importat rationem impoſſibilem, ſeu quando termini pro nullo ſupponunt, vt dicendo, nulla Chimęra, eſt Chimęra, nullus Angelus Aſinus, eſt Angelus Aſinus, nullus homo irrationalis, eſt homo irrationalis, quæ ſunt veræ, & earum contradictoriæ falſę; nec oportet ſemper propoſitionem, in qua idē prędicatur de ſe ipſo, eſſe veram, imo multis modis idem à ſe ipſo negari poteſt, & primo quando ſubiectum pro nullo ſupponit, vel importat rationem in ſe impoſſibilem, vel rationē in ſe falſam: ſecundo, quando ſubiectum, ſupponit confuſe tantum, vt A homo, non eſt homo; tertio, in propoſitione de modo loquendi inconſueto, vt homo homo non eſt.

Ex his dico ad primum quod ſubiectum concluſionis ex oppoſitis oportet, quòd dicat vnum per ſe conceptum, quod Chimęra non facit.

Ad ſecundum dico, quod illa propoſitio non eſt vniuerſaliter vera; ſ. nulla propoſitio negatiua eſt vera; niſi quia aliqua affirmatiua eſt vera; ſed tantum particulariter; vel dicatur quod eſt vniuerſaliter vera, quando ſubiectum, & prædicatum non dicunt rationem in ſe falſam.

Ad tertium dico, quod iſta regula Doctoris tenet in ſuppoſitione perſonali, ſed non in ſuppoſitione ſimplici, & materiali.

Ad quartum dico, quod conſequentia non valet, ſed eſt fallacia conſequentis, arguendo a propoſitione habente plures cauſas veritatis, ad vnam illarum tantum: nam cauſæ veritatis huius propoſitionis, nulla propoſitio eſt vera, ſūt iſtę; nulla propoſitio eſt, vel ſi aliqua eſt propoſitio, illa non eſt vera; ſicut dicitur de iſta conſequentia, homo eſt generatus, vel corruptus, ergo homo eſt, non ſequitur: quia habet duas cauſas veritatis, ſ. quia eſt, vel quia fuit: nam bene ſequitur homo eſt, ergo eſt generatus, ſimiliter ſequitur, homo fuit, ergo eſt generatus; ſed homo eſt generatus, ergo homo eſt non tenet; ſed bene ſequitur, homo eſt, vel fuit; ita in propoſito. Non eſt verum aliquam propoſitionem eſſe veram, habet duas cauſas veritatis. ſ. iſtam, nulla propoſitio eſt, & illam, verum eſt aliquam propoſitionem, non eſſe veram, & ideo licet ſequatur, nulla propoſitio eſt, ergo nulla propoſi-

tio eſt vera, tamen non ſequitur, nulla propoſitio eſt vera; ergo verum eſt nullam propoſitionem eſſe veram.

Sed contra: Si nulla propoſitio eſt vera; ergo aut verum eſt nullā propoſitionem eſſe veram, aut verum eſt, aliquam propoſitionem eſſe veram; ſi primum, ergo bene ſequitur, verum eſt nullam propoſitionem eſſe veram, ergo aliqua propoſitio eſt vera. Si ſecundum, igitur aliqua propoſitio eſt vera; nam illa æquipollet iſti, verum eſt aliquam propoſitionem eſſe veram, ergo ſi nulla propoſitio eſt vera, aliqua propoſitio eſt vera.

Dico ꝙ nec eſt verum, nullam propoſitionem eſſe verā, nec eſt verum, aliquam propoſitionem eſſe veram, atq; adeo nego conſequētiam quo ad ambas partes, & ſi dicatur, quod hoc eſt impoſſibile, concedo, & dico, quod etiam antecedēs eſt impoſſibile: modo ad impoſſibile ſequitur quodlibet, & per conſequens ex antecedente impoſſibili non inconuenit ſequi conſequens impoſſibile: vel dicatur, (iuxta illam regulam Inſolubilium, qua cauetur, quòd propoſitio includens contradictoria negāda eſt in omni caſu: quia ſoli caſus poſſibiles ſunt admittendi) quod antecedens eſt falſum, & ideo negatur; vel dicatur, quod a propoſitione de ineſſe falſificante ſe ipſam non valet conſequentia ad modalem; atque adeo non ſequitur, nulla propoſitio eſt vera, ergo verum eſt nullam propoſitionem eſſe veram.

TEXTVS.

Secunda Regula eſt, quòd de illo, quod eſt in ſe ens, per accidens nihil, per ſe prædicatur, nec de aliquo ipſum per ſe prædicatur; imo nec idem de ſe ipſo: nulla enim iſtarum eſt per ſe, homo quantus eſt homo, Sortes eſt homo quantus, homo quantus eſt homo quantus.

COMMENT. XII.

Contra hanc regulam videtur eſſe id, quod ſcribit Doct. Subt. in 2. d. 3. q. 6. in ſolutione quæſtionis, vbi docet quod ſuperficies dicitur alba denominatiue; & ſuperficies

alba dicitur alba per ſe primo modo: quia ſubiectum includit prædicatum; Cuius oppoſitum in ſimili dicit hic Auctor dum negat hanc propoſitionem eſſe per ſe, homo quantus eſt homo; Pro ſolutione huius difficultatis obſeruandũ eſt, quod albedo, vt comparatur ad ſuperficiem, prædicatur proprie denominatiue de ipſa, vt verò comparatur ad ſuperficiẽ albam, & ad totum ſuo modo conſtitutum, ex ſuperficie, & albedine, prædicatur perſe primò denominatiue: quia albedo ſuo modo, eſt de eſſentia compoſiti albi, & dixi ſuo modo: quia compoſitum ex ſubiecto, & accidente, non eſt per ſe compoſitum, vt patet. 8. Metaph. tex. c. 15. & 16. quia tamen albedo dicitur eſſe de eſſentia talis compoſiti per accidens, dicitur ſuo modo per ſe primò denominatiue prædicari de illo.

Secundo obſeruandum eſt, quod hęc propoſitio ſuperficies alba eſt alba, non eſt propriè per ſe: quia ſubiectum non eſt vnum per ſe; nec eſt proprie per accidens: quia prædicatum includitur in ſubiecto, & propter hoc dicit Scot. in 2. eam eſſe per ſe, & proper aliam rationem: quia. ſ. ſubiectum non eſt vnum per ſe, dicit eam eſſe per accidẽs in 1. d. 2. q. 2. & in 3. diſt. 7. q. 1. ſoluendo dubium, vtrum iſta propoſitio, Chriſtus eſt homo, ſit per ſe, vel per accidens. Ex his poſſumus dicere, quod ſi ad perſeitatem propoſitionis ſufficit, quod ſubiectum includat cauſam inhærentię prædicati, ꝙ iſta poteſt concedi per ſe, ſuperficies alba eſt alba, vel homo quantus eſt homo; ſed ſi vltra hoc requiratur, quod ſubiectũ dicat vnum per ſe conceptum; tunc illa propoſitio non eſt per ſe. Non eſt ergo hæc propoſitio, ſuperficies alba eſt alba, omnino per accidens: quia ſubiectum includit prædicatum; neque omnino per ſe: quia ſubiectum non dicit vnum per ſe conceptum; atque adeò, quando dicit Doct. Subt. in 2. quod hæc propoſitio eſt per ſe, ſuperficies alba eſt alba, hoc affirmauit ratione primæ conditionis: at quando Auctor negat hic, hanc eſſe per ſe, homo quantus eſt homo, hoc dixit reſpiciens ad ſecundam conditionem. Hæc ſolutio eſt Doct. Subt. in 3. diſt. 7. quæſt. 1. & diſtinct. 22. quæſt. 1. in ſimili.

TEXTVS.

Tertia regula eſt, quòd de conceptu per accidens, ſiue contingenti, nihil neceſſariò prædicatur, nec ipſe de aliquo, nec idem de ſe ipſo, exemplum huius regulæ, cum homo niger dicat conceptum contingenter vnum, nulla iſtarum eſt neceſſaria, homo niger eſt homo, homo eſt homo niger, homo niger eſt homo niger. Prima regula ſic poteſt perſuaderi & breuiter: quia ſi iſta eſſet vera: homo irrationalis eſt homo irrationalis, de qua magis videtur, tunc ex vero ſequeretur falſum: probatur ſic: quia bene ſequitur homo irrationalis eſt homo irrationalis, ergo homo irrationalis eſt homo, à parte in modo ad ſuum totum, & vltra, ergo homo eſt homo irrationalis, per conuerſionem, & vltra, ergo homo eſt irrationalis, & irrationale eſt homo; ſed omnia iſta ſunt falſa, ergo & iſta propoſitio, ex qua omnia iſta illata ſequuntur. ſ. homo irrationalis eſt homo irrationalis, eſt falſa, quod eſt propoſitum.

COMMENT. XIII.

PRo intelligentia huius literę aliqua obſeruanda ſunt. Primò obſeruandum eſt, quòd hæc tertia regula, non habetur formaliter à Doct. Subt. quia tamen dictis eius non repugnat, imò eſt valde conſentanea, ideo eſt admittenda.

Secundò obſeruãdum eſt, quòd à parte in modo ad ſuum totum valet argumentum affirmatiuè, aliquibus conditionibus ſeruatis. Prima, quòd non ſit determinatio diſtrahens, defectu cuius non ſequitur, Socrates eſt homo pictus, ergo Socrates eſt homo, vel Socrates eſt ens in opinione, ergo Socrates eſt ens. Secunda, quòd non ſit determinatio amplians; ideo non ſequitur, Socrates eſt homo mortuus, ergo Socrates eſt homo, nec ſequitur antichriſtus eſt homo poſſibilis, *Argumentum à parte in modo ad ſuum totum quomodo teneat.*

ergo

ergo antichriſtus eſt homo. Tertia, quòd terminus cui fit additio accipiatur vniuocè cum additione, & ſine additione; ideo non ſequitur, Franciſcus eſt bonus faber, ergo Frãciſcus eſt bonus: quia in antecedente bonum ſignificat bonitatem artis, & in conſequente bonitatem moris. Quarta conditio eſt, quòd illa additio, ſi eſt propoſitio in qua ponitur pars in modo, nõ ęquiualeat alicui conditionali; ideo non ſequitur vellem eſſe in luto, cum centum aureis, ergo vellem eſſe in luto: quia illa, vellem eſſe in luto cum centum aureis æquiualet huic conditionali, vellem eſſe in luto, ſi per hoc deberem habere centum aureos. Quinta conditio, quòd non debet argui in terminis includentibus negationem; ideo nõ ſequitur, ignis facit hominem calidum; ergò ignis facit hominem; nec ſequitur Socrates incipit eſſe homo albus, ergo incipit eſſe homo. Sexta conditio eſt, quòd non debet argui diſtributiuè, i. cum diſtributione partis in modo, ideo non ſequitur, omnis homo albus currit, ergo omnis homo currit.

Totũ in modo quid ſit.

Secundò obſeruãdum eſt, quòd totum in modo, eſt totum vniuerſale, ſumptum ſine determinatione, vt homo, pars in modo eſt vniuerſale ſumptum cum determinatione non diminuente, vt homo albus.

Determinatio triplex eſt.

Tertiò obſeruandum eſt, quòd triplex eſt determinatio, quædam eſt reſtringens, & eſt ea, quæ facit terminum, cui additur teneri pro paucioribus, quàm ſi per ſe, & ſine illa poneretur, vt album, nigrum, muſicum, & ſic de alijs; alia eſt diſtrahens, & eſt ea, quæ trahit terminum ad alienam ſignificationem; ſicut pictum, imaginatum, opinatum &c. Alia eſt amplians, & eſt illa, quę ampliat terminum ad ſtandum pro illis, quæ ſunt, vel erunt, vel fuerunt, vt mortuum, genitum, corruptum, & ſic de alijs, & iſta eſt duplex, quædam appellatur priuans; quæ ſcilicet dicit non eſſe eius, cui adiungitur, vt mortuum, generandum, &c. alia verò, quæ non eſt priuans, quæ ſ. non dicit nõ eſſe eius cui adiungitur, vt poſſibile, potens, neceſſarium, & ſic de alijs.

Quartò obſeruandum eſt, quòd pro tanto terminus ſumptus abſolutè, & ſine aliqua determinatione appellatur totũ: quia accipitur, vt vniuerſale, commune ad omnia ſua ſuppoſita, ſumptum autem cum determinatione, cùm reſtringatur ſolum ad aliqua ſuppoſita, appellatur pars reſpectũ ſuimet ſine determinatione accepti; ideo à parte in modo ad totũ,

valet

valet argumentum affirmatiuè, ſi ſupra enumeratæ cõditiones ſeruentur; à toto verò ad partem tenet negatiuè, iiſdem etiam conditionibus ſeruatis.

Quintò obſeruanda eſt vna regula Doct. Subt. in primo diſt.2. quæſt.3. quæ eſt talis, quandocunque in antecedēte bonæ conſequentiæ includuntur plura oppoſita, & ex illo antecedente infertur aliquod conſequens, non infertur virtute totius antecedentis, ſed virtute alterius extremi: vt dicendo, homo aſinus currit, ergo homo currit, in antecedente ſunt duo oppoſita, homo, & aſinus, & ideo hoc conſequens homo currit, non ſequitur virtute totius extremi, ſcilicet homo aſinus, ſed virtute partis extremi, ſcilicet homo.

Ad propoſitum modo prima cõſequentia Auctoris tenet à parte in modo ad ſuum totum; & ſi dicatur quòd non; quia arguit à parte in modo ad ſuum totum cum dictione diſtrahente, nam ly irrationalis eſt dictio diſtrahens: dico, quòd ſi Auctor argueret ſic, Socrates eſt homo irrationalis, ergo Socrates eſt homo, cõſequentia eſſet nulla; ſed quia ipſe arguit ſic, homo irrationalis eſt homo irrationalis, ergo homo irrationalis eſt homo, vbi ly irrationalis nihil diſtrahit, ideo conſequentia eſt bona; vel dicatur & forte melius, quòd licet de rigore non ſequatur, tamen antecedente ab aduerſario admiſſo conſequentia eſt neceſſaria.

Tertia conſequentia Auctoris, quæ eſt talis, homo eſt homo irrationalis, ergo homo eſt irrationalis, tenet per illam regulam Doct. in primo diſt.2. quæſt. 2. quam aſſignauimus in quinto obſ.

Vltima autem cõſequentia, ergo irrationale eſt homo, tenet per conuerſionem ſimplicem, per quam conuertitur ſingularis in ſeipſam, quemadmodum etiã ſecunda conſequentia, ſcilicet illa, homo irrationalis eſt homo, ergo homo eſt homo irrationalis.

TEXTVS.

Secunda, & tertia regula ſimul probantur per probationem primæ, quia ſi iſta eſſet neceſſaria, vel per ſe, homo niger eſt homo niger, & neceſſario ſequeretur contingens,

tingens, quod eſt falſum vt probatum eſt in conſequentijs: probatur tamen conſequentia: quia bene ſequitur homo niger eſt homo niger, ergo homo niger eſt homo, à parte in modo ad ſuum totum, & vltra conuertendo, ergo homo eſt homo niger, & vltra, ergo homo eſt niger, à parte in modo ad ſuum totum, omnes iſtæ propoſitiones illatæ ſunt contingentes, ergo & iſta, homo niger eſt homo niger, eſt contingens, & per conſequens non neceſſaria, nec per ſe, & intelligo per ſe primo modo, vel ſecundo modo dicendi per ſe, & ſic manent regulæ infallibiliter veræ.

COMMENT. XIV.

HAec litera Auctoris eſt ſatis clara ex his, quæ dicta ſunt in probatione primæ regulæ, tamen pro ampliori eius intelligentia, ſunt aliqua obſeruanda.

Primo obſeruandum eſt, quòd ex eo dicit Auctor, quòd conſequentia patet probata in alijs conſequentijs. ſ. in probatione primæ regulæ: quia idem eſt iudicium de falſo, & contingenti, vt docet Ariſtot. 1. poſt. tex. c. 17. hoc eſt, quod ſicut falſum non ſequitur ex veris, ita contingēs non ſequitur ex neceſſario.

Secundo obſeruandum eſt, quod ex neceſſario non ſequitur, niſi neceſſarium, vt docet Ariſtot. vbi ſupra, vbi ſcribit, quod licet ex contingentibus, ſequatur neceſſarium, & ex falſis verum, tamen falſum ex veris, & contingens ex neceſſarijs ſequi non poſſunt.

Primus, & ſecundus modus dicendi per ſe ſunt neceſſarij.

Tertio obſeruandum eſt, quod primum, & ſecundum modum dicendi per ſe ſequitur neceſſitas, adeò quod propoſitiones de primo, & ſecundo modo, ſicut ſunt de omni, ita & neceſſariæ; propoſitiones verò de quarto modo licet ſint per ſe, non ſunt tamen neceſſariæ ſicut diximus ſupra, atque adeò dixit Auctor, quod iſta, homo niger eſt homo niger, eſt contingens, & per conſequens non neceſſaria, nec per ſe, & intelligi per ſe primo modo, vel ſecundo modo dicendi per ſe.

Quarto

Quartò obſeruandum eſt, quòd eſt hic vna gloſſa, quæ dicit, quòd tertia regula non rectè probatur, & adducit rationem: quoniam ex contingenti neceſſarium; quā gloſſam explicans Ioannes, ſic exemplificat, ſicut ex hoc contingenti, ſ. animal prædicatur de homine, ſequitur iſtud neceſſarium, ſ. ergo homo eſt animal: nam antecedens eſt contingens: quia accidit homini habere eſſe cognitum, & animali habere eſſe cognitum, & vnum fundare ſubiectum, & aliud fundare prædicatum; & tamen iſta eſt neceſſaria homo eſt animal, & pro defenſione Auctoris inquit Ioannes, dicēdum eſt, quòd licet neceſſarium ſequatur ex contingenti, hoc eſt, per conſequentiam materialem: quia per iſtam cōſequentiam, neceſſarium ſequitur ex quolibet, tamen loquendo de conſequentia formali nunquam neceſſarium ſequitur ex contingenti, quia verius non ſequitur ex minus vero, nec per ſe ex per accidens, vt vult Ariſt. in libris Priorum, & ſic loquutus eſt Auctor, ꝙ non ſequitur neceſſarium ex contingenti, ſ. per conſequentiam formalem. hæc Ioannes. quæ eſt reſponſio Mauritij in vniuerſalibus, q. 11. licet ad aliud propoſitum. Cæterum hæc Ioannis reſponſio (iudicio meo) non eſt vera, neque ad propoſitum: nam id, quod dicit, quòd conſequentia formali, verum non ſequitur ex falſis; neque neceſſarium ex contingentibus eſt expreſsè falſum, & contra Ariſt. 2. Priorum, c. 2. vbi docet in prima figura in Barbara, & celarent ex ambabus falſis ſequi concluſionem veram, ſic arguendo in Barbara, omnis lapis eſt animal, omnis homo eſt lapis, ergo omnis homo eſt animal; in celarēt autem ſic, nullus homo eſt animal, omnis lapis eſt homo, ergo nullus lapis eſt animal; quod autem ex contingentibus ſequatur neceſſarium, præter quàm ꝙ hoc dicit Ariſt. 1. Poſter. tex. com. 17. vbi expreſsè docet, ex ambabus contingentibus poſſe debitè ſyllogizari neceſſariū, patet etiam arguēdo ſic, omne coloratum eſt ſubſtantia, omnis homo eſt coloratus, ergo omnis homo eſt ſubſtantia, hic patet, quòd præmiſſæ ſunt contingentes, & concluſio neceſſaria, ꝙ autem hic modus arguendi ſit conſequentia neceſſaria, manifeſtū eſt: nam ſyllogiſmus debitè diſpoſitus in modo, & in figura, nulli dubium eſt, quod eſt conſequentia formalis; & ſyllogiſmi, quos modo formauimus, patet ꝙ non peccant in forma, ſed in materia. Præterea hæc Ioannis defenſio nō eſt ad propoſitum; nam defendit Auctorem in eo, in quo

Ioannes.

Contra Ioannem.

Ex falſis ſequitur verū, & ex cōtingentibus neceſſariū, ex Ariſt.

in quo Auctor defenſione non indiget: non redixit Auctor in probatione tertiæ regulæ, quod neceſſarium non ſequatur ex contingenti, vel quod ſit inconueniens, neceſſarium ſequi ex contingenti, ſed dixit, quod contingens non ſequitur ex neceſſario, & ideo cōcludit, quòd ſi propoſitiones illatæ ſunt contingentes, quòd neceſſariò propoſitio inferens erit contingens, vt patet intuenti verba eius; atq; adeò illa gloſſa non militat contra Auctorem, neque eſt Mauritij: quia in alijs impreſſionibus non habetur.

TEXTVS.

ET ſi arguatur, quòd in iſtis, homo niger eſt homo niger, homo albus eſt homo albus, eſt prædicatio eiuſdem de ſeipſo, ergo tales propoſitiones ſunt per ſe, & neceſſariæ. Dico breuiter, quando dicimus, quòd prædicatio eiuſdem de ſeipſo eſt per ſe, & neceſſaria, intelligendum eſt de prædicatione, in qua non prædicatur ens per accidens, vel non ſubijcitur, & ſic patet reſponſio ad difficultatem.

COMMENT. XV.

HIc Auctor arguit contra omnes tres regulas inſimul, quæ inſtantia cum ſua reſponſione de ſe clara eſt in litera, neque noſtra indiget explicatione.

TEXTVS.

SEcunda prædicatio eſt formalis prædicatio, & denominatiua, & hæc habet quatuor gradus; primus eſt, quando differentia formalis prædicatur de genere contrahibili per eam, vt animal eſt rationale, & quando modus intrinſecus prædicatur de ſuo contracto, vel contrahibili, vt cum dicitur ens eſt infinitum, & ſic de alijs. Et ſi dicas, quòd hic videtur contradictio: quia ſuperius dictum eſt ſubſti-

tuendo

nendo opinionem Landulphi, quòd quando modus prædicatur de eo, cuius eſt modus, eſt prædicatio, quidditatiua; hic dicitur, quod eſt prædicatio denominatiua: igitur. Reſpondeo, & dico, quod non eſt contradictio: quia ſuperius dicitur, quòd talis prædicatio eſt quidditatiua, ſi modus prædicatur de conſtituto per ipſum, cum ſit de eſſentia ipſius, ſecundum Landulphum; Hic dico, quòd eſt prædicatio denominatiua: quia prædicatur non de conſtituto, ſed de contrahibili per ipſum, ſicut refert dicere, homo eſt rationalis, & animal eſt rationale, cum prima ſit quidditatiua, & ſecunda ſit denominatiua, ita etiam refert dicere, Deus & infinitus, vel eſſentia Diuina eſt infinita, & ens eſt infinitum; quare dico conſequenter, quòd duæ primæ ſunt quidditatiuæ, ſecunda autem non, ſed denominatiua tantum.

COMMENT. XVI.

PRo explicatione denominatiuæ prædicationis, obſeruandum eſt primo, quod prædicatio denominatiua dicitur illa, in qua prædicatum ineſt ſubiecto cum quadam adiacentia, qua mediante ipſum denominat, & ſecundum illud nomen habet appellationem, ſicut albedo, quando eſt in ſubiecto, in quadam adiacentia, & inhærentia formali, tunc ſubiectum denominat, & ſecundum albedinis appellationẽ ſubiectum dicitur album; nam denominans, & denominatũ eodem nomine appellantur; niſi quia denominatum habet nomen effectus formalis, & denominans habet rationem, ſiue nomen formæ. *Prædicatio denominatiua quid ſit.*

Secundo obſeruandum eſt, quod denominatio eſt duplex ſcilicet intrinſeca, & extrinſeca de quibus dictum eſt ſupra. *Denominatio eſt duplex.*

Tertio obſeruandum eſt, quòd prædicatum denominatiuum aliquando eſt prædicatum per accidens, vt homo eſt albus, interdum, & prædicatum per ſe, vt homo eſt rationalis, quæ eſt in primo modo dicendi per ſe, & tamen eſt prædicatio

dicatio denominatiua, vt docet Sco.in 3.q.quol.art. 3. ſimiliter iſta homo eſt animatus, eſt denominatiua, & tamen eſt per ſe, ſimiliter propoſitiones de ſecundo, & quarto modo, ſunt denominatiuæ, & per ſe, vt homo eſt riſibilis, voluntas vult.

Quarto obſeruandum eſt, quod duplex eſt prædicatio denominatiua, altera propria, & eſt quando prædicatum eſt diſtinctum à ſubiecto, & ſubiectum reſpicit prædicatum, vt formam, vt dicendo corpus eſt animatum, altera eſt prædicatio denominatiua impropria, & eſt quando ſubiectum, non eſt diſtinctum à prædicato, nec reſpicit prędicatum, vt formã, & hoc pacto iſtę propoſitiones ſunt denominatiuæ impropriæ homo eſt rationalis, homo eſt animatus. Et ſi dicatur, quare iſta eſt denominatiua, homo eſt rationalis, & non iſta, homo eſt animal, cum ambæ ſint per ſe? dico quod prædicatũ primæ eſt forma per modum formæ, at prædicatum ſecundæ non ſe habet per modum formæ; ſed per modum materiæ.

Quinto obſeruandum eſt ſecundum Scot.q. 3.quol. art. 3. quòd in prædicatione denominatiua prædicatum debet ſem per prædicari de compoſito, ſiue conſtituto, aut ſuſceptiuo; defectu cuius iſta non eſt denominatiua vera, eſſentia generat, quia ſubiectum non eſt compoſitum, ſiue conſtitutum, neque ſuſceptiuum. Omnis forma denominat ſubiectum in quo eſt, generare, & generari ſunt in eſſentia, ergo denominant eſſentiam: dico, quòd non ſufficit ad hóc, quòd ſit prædicatio denominatiua, quòd forma ſit in ſubiecto, ſed vltra hoc requiritur quod illud ſubiectum, ſit conſtitutum, vel cõpoſitum, ſiue ſuſceptiuum formæ denominantis, quod non contingit de eſſentia diuina; quæ eſt illimitata, & infinita.

Prædicationis de nominatiuæ quatuor sũt gradus.

Ex his patet litera Authoris: nam primus gradus, denominationis formalis, eſt quando prædicatur differentia de genere contrahibili per eam, vt animal eſt rationale, vel modus intrinſecus de ſuo contrahibili, vt ens eſt infinitum, & hoc comprobatur per Ariſt.4. Topicorũ, vbi vult, quòd differentia non participat genus, nec è contra, ſi igitur differentia, non participat genus, ſi prædicatur de eo, erit ſolũ prædicatio denominatiua, & non quidditatiua: quia vnum non eſt de quidditate alterius, neque econuerſo.

Sed contra inſtatur ex Doct.ſub.8.diſt.1.quæſt.3. vbi ſcribit, quòd in omni prædicatione formali prædicatum includitur

ditur formaliter in ſubiecto, ſed hoc tantum contingit in primo modo, ergo nulla prędicatio eſt formalis, niſi ſit primi modi, & per conſequens ſi differentia prædicatur formaliter de genere, prædicatio erit per ſe primi modi. Dicò quòd duplex eſt prædicatio formalis. ſ. formalis quidditatiua, & formalis denominatiua tantum; in prima prædicatione prędicatum includitur formaliter in ſubiecto, & eſt per ſe primi modi, & de iſta locutus eſt Scot. in 8. d. 1. In ſecunda vero non requiritur formalis incluſio prædicati in ſubiecto, ſed ſufficit, vel realis identitas, vel formalis inhæſio prædicati ad ſubiectum, & hac ſecunda prædicatione prædicatur differentia de genere.

TEXTVS.

Secundus gradus denominatiuæ Prædicationis eſt, quādo propria paſſio prædicatur de ſuo ſubiecto, & iſte gradus eſt ſecundus modus dicendi per ſe.

Tertius gradus prædicationis denominatiuæ & formalis eſt, quando effectus formalis denominatiuè prædicatur de aliquo, mediante ſua cauſa formali, vt homo nigredine eſt niger, vel quando actus profluens à cauſa formali dicitur de effectu mediante cauſa formali, vt nigrum nigredine congregat; vel quando effectus dicitur de ſuo immediato principio productiuo, vt voluntas vult, & iſte gradus eſt quartus modus dicendi per ſe.

Quartus gradus prædicationis denominatiuæ formalis eſt, quando accidens prædicatur de ſuo ſubiecto, & poteſt fieri nouem modis, poſito, quod Petrus ſit ſubiectum in omnibus his, dicendo Petrus eſt bicubitus, albus, pater, agens, patiens, calceatus, & ſic de alijs, & iſte gradus eſt de per accidens.

COMMENT. XVII.

HIc textus explicatione non indiget; tamen circa ſecundum gradum prædicationis denominatiuæ obſeruandum eſt, quòd propria paſſio cum ſit eadem res cũ ſuo ſubiecto ſecundum Scot. eſt reductiue in illo genere, ſeu prædicamento in quo eſt ſuum ſubiectum per ſe; & per conſequens eſt error ponere paſſiones in ſecũda ſpecie qualitatis, vt quidã decepti fecerunt, & Burleus præſertim; quia ſecunda ſpecies qualitatis ſuſcipit magis, & minus; vt patet de curſore & pugillatore: Tum etiam quia, paſſiones non poſſunt eſſe ſpecies, cum dicant conceptus ſimpliciter ſimplices, aliàs paſſionis eſſet paſſio in infinitum, & pro hac veritate adduximus euidentes rationes in expoſitione noſtra vniuerſaliũ Doct. Subt. propter quas, & alias, ponimus paſſiones indefinibiles, & eſſe realiter idem cum ſuis ſubiectis, & ſi quæratur, vbi habeatur ab Scot. propriam paſſionem eſſe eamdẽ rem cum ſubiecto; reſpondet Ioannes quòd ab Scot. habetur frequenter, quòd omnis reſpectus aptitudinalis, eſt idem realiter fundamento, & quod omnis appetitus naturalis, naturalis quæ rei inclinatio ſunt idem realiter cum ea re, cuius ſunt: at propria paſſio eſt appetitus, quidam naturalis, & naturalis rei inclinatio, atque aptitudinalis reſpectus, ſequitur itaque (cum iſthæc omnia apud Doct. Subt. ſint cum eorum ſubiectis vel fundamentis idem realiter) quòd etiam propria paſſio ſit cum ſuo ſubiecto idem realiter: ita Ioannes, ſed nos dicimus, quod hoc habetur expreſsè ab Scot. in 2. d. 16. q. 1. in ſolutione quæſtionis, vbi habet hæc verba formalia. Intellectus, & voluntas, ſunt mediæ inter formas ſubſtantiales, & accidentales: quia ſunt quaſi paſſiones animæ, & paſſio egreditur à ſubiecto, vel ebullit, & ſunt idem realiter animæ, diſtinctæ tamen ab eſſentia animæ formaliter. Et ſi dicatur Scot. dicit, quòd propria paſſio cauſatur à ſubiecto, ergo diſtinguitur realiter à ſubiecto, dico quòd pro tanto dicitur cauſari: quia cauſaretur niſi eſſet impedimentum, quod impedimentum eſt identitas realis cum ſubiecto, vel dicatur quòd accipitur cauſatio pro emanatione ſimpliciter neceſſaria, vel quòd quando dicit paſſionem cauſari à ſubiecto, quod loquitur de paſſione extrinſeca; quæ eſt accidens

Scotus vbi ponat paſſionem eſſe idẽ realiter cum ſubiecto.

dens inſeparabile. Et ſi iterum dicatur ſubiectum eſt prius natura propria paſſione, ſed omne prius natura, eſt etiã prius duratione per Scot. in 2.d.1.q.2. & d.2.q.1. Dico quòd hoc verum eſt quantum eſt ex parte ſubiecti, quod de ſe poteſt eſſe ſine propria paſſione, tamen de facto ſubiectum à propria paſſione ſeparari nequit; quia eſt impedimentum, quod eſt identitas realis cũ ſubiecto: vel dicatur, quòd omne prius natura aliquo, eſt etiam prius duratione, ſi eſt prius natura poſitiuè: ſecus autem ſi eſt tantum prius natura negatiuè, vel priuatiuè, quemadmodum ſubiectum eſt prius natura paſſione, vel dicatur quòd prius natura eſt prius duratione, quãdo prius, & poſterius natura non ſunt compoſſibilia pro eodẽ inſtanti temporis, quemadmodum ſunt eſſe, & non eſſe, & quia non eſſe præcedit natura poſitiuè ipſum eſſe, etiam tempore præcedit, & ratio eſt, quia non ſunt compoſſibilia, pro eodem inſtanti temporis: quia non fit trãſitus à non eſſe poſitiuè, ad eſſe, ſine mutatione in effectu, quæ mutatio neceſſario requirit tempus; ſed non eſt ita de ſubiecto, & propria paſſione, vt patet.

Tandem pro completa notitia prædicationis denominatiuæ obſeruandum eſt, quòd prædicatio denominatiua (extendendo nomen prædicationis denominatiuæ) eſt duplex, quædam per ſe, quædam per accidens; Per ſe, quædã à priori, quædam à poſteriori; Prædicatio denominatiua per ſe à priori, quædam eſt per ſe, & directè in primo modo, quædã in directè; directè eſt, quando prædicatum, eſt pars eſſentialis, & intrinſeca ſubiecti, vt dicendo, homo eſt animatus, homo eſt rationalis: nam quodlibet prædicatum iſtarum propoſitionum eſt concretum denominatiuum denominãs ſubiectum, cum ſe habeant per modum formæ: prædicatio denominatiua per ſe primo modo indirectè, & reductiuè, eſt quando forma in concreto, prædicatur de ſuſceptiuo formæ, & non de compoſito ex ſuſceptiuo, & forma, vt dicendo: Corpus eſt animatum, vel animal eſt rationale: quæ propoſitiones reducuntur ad alias, quæ directè ſunt in primo modo: iſta enim propoſitio: Corpus eſt animatum, reducitur ad iſtam planta eſt animata, vel ad conſimilem; ſimiliter iſta, animal eſt rationale, reducitur ad iſtam, homo eſt rationalis, quæ ſunt in primo modo directè. Prædicatio denominatiua à priori in primo modo directè, non

Prædicatio denominatiua eſt duplex. per ſe, & per accidens.

diſtinguitur à prædicatione quidditatiua; denominatiua verò à priori in primo modo indirectè facit prædicationem denominatiuam tantum. Prædicatio autem denominatiua per ſe a poſteriori, eſt prædicatio de ſecundo modo dicendi per ſe, vt quando paſſio prædicatur de ſubiecto, quæ dicitur à poſteriori: quia ſumitur ab aliquo, quod eſt poſterius, & extrinſecũ formaliter à ſubiecto. propoſitio denominatiua per accidens eſt, cuius prædicatum accidit ſubiecto, vt homo eſt albus. Ex his poteſt ſic aſſignari ſufficientia prædicationis denominatiuæ: omnis prędicatio denominatiua aut eſt à priori, aut à poſteriori, ſi à priori vel eſt in primo modo directè, vel indirectè; ſi directè vt homo eſt rationalis, homo eſt animatus, iſtæ ſunt etiam quidditatiuæ; ſi indirectè vt animal eſt irrationale, vel corpus eſt animatum; ſi à poſteriori, vel eſt per ſe, vel per accidens, ſi per ſe, aut ſubiectũ denominatum includit rationem formalem inhærentiæ prædicati ad ſubiectum, vel non, ſi primo modo, ſic eſt prædicatio de ſecundo modo dicendi per ſe, & eſt ſecundus gradus prædicationis denominatiuæ: nam in prædicatione ſecundi modi includitur in ſubiecto cauſa inhærentiæ prædicati neceſſaria, & ſimpliciter: quia in ſubiecto eſt cauſa inhærentiæ neceſſaria prædicati, & quantum ad eſſe, & quantum ad ineſſe, ſeu ad inhærentiam formalem; quod ſi ſubiectum includat cauſam inhęrentiæ, ſed non neceſſariam, ita habetur quartus modus dicẽdi per ſe, vt dicendo, voluntas vult, calidũ calefacit, & eſt tertius gradus prędicationis denominatiuæ; ſi autem eſt à poſteriori, & per accidens, iſta eſt duplex, quædam intrinſeca, quædam extrinſeca, de quibus dictum eſt ſupra. Et loquor hic de prędicatione denominatiua extenſiuè, non diſtinguẽdo eam à prædicatione eſſentiali, & quidditatiua: nam illa propriè eſt tantum denominatiua, quando prædicatum eſt extra conceptum formalẽ ſubiecti, vt docet Doct. Subt. in quol. quæſt. 3. art. 3. vt dicendo, corpus eſt animatum: nam anima importata per prædicatum eſt extra conceptum formalem corporis; quia corpus non includit animã quidditatiuè, & eſſentialiter.

Sufficientia denominatiuæ prædicationis.

TEXTVS.

Tertia prædicatio eſt identicè identica, & hæc eſt, quando vtrumque extremum eſt formaliter infinitum,

tum,

tum, vel alterum tantum, vel permiſſiuè. Exemplum primi, vt eſſentia diuina eſt bonitas, eſſentia diuina eſt iuſtitia; & ſic de aliis. Exemplum ſecundi, eſſentia diuina eſt filiatio, eſſentia diuina eſt paternitas, & ſic de aliis. Exemplum tertij, vt paternitas eſt entitas, humanitas eſt entitas, & ſic de aliis.

COMMENT. XVIII.

PRo huius literæ explicatione obſeruat Ioānes, quòd prędicatio identicè identica eſt duplex, vna in creaturis, altera in diuinis: prædicatio identica in creaturis eſt, quando aliqua duo ſunt idem inter ſe, propter identitatem, quam habēt in tertio, vt animal, & rationale ſunt idem inter ſe, quia ſunt idem in homine, & iſta eſt ſemper formalis: quia prædicatū informat ſubiectum; nam rationale informat animal, & hæc prædicatio fieri poteſt multipliciter, ſ. vel in prædicatis primi modi, ſicut animal eſt rationale, quæ habent identitatē in tertio, de quo prædicantur in primo modo, aut in prædicatis ſecundi modi; ſicut bonitas, & veritas ſunt idē propter identitatem, in tertio. ſ. in ente, cui ſunt idem, & de quo prædicātur ſecundò modo. & ita bonum, & verum de ſe inuicem prædicantur; vel in prædicatis per accidens, vt album, & dulce ſunt idē propter identitatem eorum ad ſubiectum, ſcilicet ad lac, atque ita habent identitatem inter ſe. *Prędicatio idēticè identica, ſecundū Ioannem eſt duplex.*

Secundò obſeruat Ioannes, quòd duo ſunt gradus huius prædicationis identicè: quia, aut extrema habent ſolū identitatem in tertio, & tunc illa prædicatio vocatur ſolum identica; aut conſideratur identitas extremorum inter ſe, quę eſt propter identitatem, quam habent in tertio, & tunc illa vocatur idēticè identica, & ex hoc ſequitur, quòd prædicatio idēticè identica, eſt illa, quæ præſupponit ante ſe aliam, & de iſta aliquo modo loquuntur naturales, quando dicunt, quòd omnis forma ſyllogiſtica tenet per illam regulam: Quæcunque ſunt eidem vni, & eidem, inter ſe ſunt eadem, & tali identitate ſunt idem extrema concluſionis in ſyllogiſmo, quæ identitas eſt identicè identica: quia præſupponit identitatem maioris, & minoris extremitatis cum medio in præmiſſis; & ſi *Prædicationis identicè duo ſunt gradus ſecundū Ioannem.*

illæ præmiſſæ ſunt immediatæ, tunc eſt propoſitio identica; ſi autem ſunt demonſtrabiles, tunc earum identitas eſt identicè identica. Ex hoc infert corrollarium, ex eo quod dictum eſt prędicationem identicè identicam eſſe eã, quę habet duas identitates, quòd multæ prædicationes ſunt veræ in cõcreto, quæ falſæ ſunt in abſtracto, qualis eſt iſta, album eſt dulce, vera eſt in cõcreto, & falſa in abſtracto, vt albedo eſt dulcedo, & hoc eſt, quia in concreto habent duas identitates extrema propoſitionis, ſcilicet inter ſe, & in tertio; in abſtracto autem amittunt identitatẽ in tertio, ideo propoſitio redditur falſa. Alia eſt prædicatio identicè identica in diuinis, & iſta eſt ſem per per ſubſtantiua nomina, & ſi fit per nomina abſtracta, nullo modo eſt formalis, & ſicut illa, quæ eſt in creaturis, ita & hæc habet plures gradus, primus gradus eſt: quando vtrũque extremum, eſt formaliter, & poſitiuè infinitum, vt eſſentia diuina eſt bonitas, eſſentia diuina eſt iuſtitia: Secũdus gradus eſt, quando alterum tantum eſt formaliter infinitum, vt eſſentia diuina eſt filiatio. Addit iſte Auctor etiam alium gradum, ſcilicet quando aliud extremum eſt infinitum permiſſiuè, vt humanitas eſt entitas, ſed hoc (inquit Ioannes) ego nõ teneo, vt videbis in hoc articulo. Et dicitur, quòd iſtæ prędicationes ſunt veræ, quando concretũ de concreto prædicatur, aut abſtractum de abſtracto, & concretum de abſtracto non prædicatur propter modum incompoſſibilem: maximè ſi talia concreta ſunt adiectiua, vel verba. Hæc Ioannes. Quæ nec ſunt vera, nec Doct. Subt. conſentanea. Nam hic Auctor agit de identica prædicatione, prout à formali diſtinguitur, at omnes gradus prædicationis identicæ, quos hic aſſignat Ioãnes, ſunt prædicationes formales, & non purè identicæ. Præterea hoc quod dicit, ſcilicet, quòd concluſio demonſtrationis eſt identicè identica, eſt expreſsè contra Auctorem hic: nam in concluſione demonſtrationis prędicatur paſſio adæquata de ſuo adæquato ſubiecto, quæ prædicatio (ſecundum Auctorẽ) eſt in ſecundo gradu prædicationis denominatiuæ, eſt etiam contra Doct. Subt. in primo diſt. 8. quęſt. 3. in ſolutione primi argumenti principalis, vbi ſcribit, quòd de prædicatione identicè identica, non eſt tradita logica in creaturis, & hæc ſunt verba eius. Reſpondeo, quòd in creaturis, non eſt aliqua vera prædicatio in abſtracto per identitatẽ, quæ non ſit formalis, & ideo nunquam fuit tradita logica in creaturis de prædicatione

Digreſſio de prędicatione idẽticè identica contra Ioannem.

catione alia formaliter vera, & alia per identitatem, ex quibus patet quomodo Ioannes non exponit prædicationẽ identicè identicam iuxta intẽtionem Auctoris, & Doct. Subt. qui loquuntur de prædicatione identicè identica, i. quæ eſt purè identica, & non formalis. & ex hoc identicè identica dicitur.

?? Dicendum eſt ergo cum Auctore, & Antonio Trombetta, & alijs præclariſſimis Scotiſtis, quòd prædicatio identicè identica habet duas conditiones, quarum prima eſt, quòd fit communiter in abſtracto, ita ꝙ abſtractum prædicatur de abſtracto, & hoc loquendo de prædicatione identica, prout à formali diſtinguitur. Secunda conditio eſt, quòd quodlibet extremum ipſius, vel alterum tantum, eſt infinitum, vel formaliter & poſitiuè, vel permiſſiuè, & ita in creaturis hæc prædicatio identica non fit niſi in tranſcendentibus, quibus poteſt competere infinitas intenſiua, & in diuinis vbi ſunt prædicata formaliter infinita; exemplum primi, entitas eſt veritas, vel humanitas eſt entitas, in prima propoſitione vtrumq; extremum eſt tranſcendens & infinitum permiſsiuè; in ſecunda verò alterum duntaxat, & quælibet verificatur per identitatem realem extremorum præcisè, adeo quòd prædicatum eſt idem realiter ſubiecto, & cum propoſitio ſit vera propter identitatem prędicati, cum ſubiecto, ideo ſupradictæ propoſitiones ſunt veræ. exemplum ſecundi in diuinis, eſſentia diuina eſt bonitas, vel eſſentia diuina eſt paternitas, in prima vtrumque extremum eſt infinitum formaliter; in ſecunda verò alterum tantum: nulla enim relatio in diuinis eſt infinita formaliter, ſed tantùm identicè. *Prædicatio identicè identica duas habet conditiones.*

Pro ampliori tamen huius intellectu obſeruandum eſt, ꝙ ratio identitatis realis aliquorum eſt vel tertium aliquod, in quo illa, quæ ſunt idem realiter conueniunt, ſicut animal & rationale ſunt idem realiter: quia conueniunt in homine, in quo ambo ſunt inſeparabilia, quæ ſi abſtrahant ab ipſo tertio non remanent amplius idem, cum ab eis tollatur ratio realis identitatis, ſcilicet ipſum tertium, & propter hoc negatur iſta, animalitas eſt rationalitas: quia iſta duo in abſtracto non connotant aut concernunt amplius ipſum tertium, in quo erant idem, ſed abſtrahunt ab omni connotatione ipſius, & ideo remanent diſtinctę, & propoſitio ex ipſis conſtituta eſt falſa: nam concipiendo abſtractum vltima abſtractione concipitur quidditas abſque habitudine, ad quod- *Ratio identitatis realis aliquorũ inter ſe eſt duplex.*

cunque, quod eſt extra propriam rationem quidditatis, & ideo ſic concipiendo extrema, nulla eſt veritas vniendo ea, niſi quidditas præciſè vnius extremi ſit eadē præciſè quidditati alterius extremi, ſed hoc in creaturis non contingit: quia in illis abſtrahendo realitates illas, quæ ſunt in eodem, vt realitatem generis, & differentię, & conſiderando eas præciſiſſimè vtraque eſt finita, & neutra eſt perfectè eadem alteri: non enim ſunt aliquo modo eadem inter ſe, niſi propter tertium cui ſunt eadem, & ideo ſi abſtrahantur à tertio, non remanet cauſa identitatis eorum, & per conſequens nec cauſa veritatis propoſitionis vnientis extrema illa. hæc ergo eſt falſa, animalitas eſt rationalitas, & èconuerſo, & hoc quacunque prædicatione: quia non tantum extrema nō ſunt formaliter eadem, ſed nec verè eadem: quidditas enim huius præciſè eſt potentialis ad quidditatem illam, & nō eſt eadem illi, niſi propter identitatem ad tertium à quo abſtrahuntur, & ita illa abſtractio tollit cauſam veritatis propoſitionis affirmatiuæ vnientis ea. Altera ratio identitatis realis aliquorum eſt infinitas vtriuſque extremi propoſitionis, vel alterius tantum, & hæc vel actualis, & formalis, vel permiſſiua: infinitas enim intēſiua ex ſe, & ex natura ſua habet, quod identificet ſibi, vel extremo cui ineſt, omne ſibi cōpoſſibile, & ratio eſt: quia non poſſunt eſſe duo infinita realiter diuerſa, vt optime deducit Doct. Subt. in primo d. 2. q. 1. & in quol. q. 5. & ideo quicquid eſt ſibi compoſſibile, tranſit in perfectam cum ipſo identitatem realem, poteſt etiā aſſignari alia ratio: quia ſi illud, quod formaliter ponitur in ente infinito nón tranſiret in perfectam identitatem realem cum eo, non poſſet euadi compoſitio ex actu, & potentia; atque ita infinitum haberet aliquo modo rationem partis, quod eſt contra rationem infiniti; ex quo ſequitur, quòd quantūcunque duo extrema infinita actu, & poſitiua, abſtrahantur à tertio, dummodo abſtractio fiat per nomina primarum intentionum, ſemper extrema abſtracta includūt ipſam infinitatem, ex qua manet ratio identitatis vnius extremi ad alterum; & ideo conceditur in diuinis, quòd bonitas eſt iuſtitia, quòd deitas eſt bonitas, &c. quia extrema vt ſic abſtracta adhuc ſunt infinita formaliter, quæ infinitas eſt ſufficiens ratio identitatis; non tamen conceditur iſta, paternitas eſt innaſcibilitas, nec iſta paternitas eſt ſpiratio actiua; quia extrema

non

non ſint aliquo modo infinita; ex quibus patet qualiter moderanda ſunt aliqua dicta Doct. Subt. 7. Met. quæſt. 12. in ſecunda parte tertij principalis concluſione 2. & in quolib. q. 5. Nam cum omnis prædicatio affirmatiua ſit vera ratione identitatis, omnis illa propoſitio erit vera abſtracti de abſtracto, vbi per abſtractionem non tollitur ratio identitatis, vbi autē tollitur non eſt vera, vnde iſta eſt vera, albedo eſt color, ſicut iſta, album eſt coloratum, iſta tamen eſt falſa, albedo eſt muſica, licet hæc ſit vera, album eſt muſicum. Prædicatio enim in abſtracto eſt vera, quando talis eſt idētitas extremorum, quæ per abſtractionē non tollitur, & ideo facta abſtractione à ſuppoſito, quādiu manet ratio extremi infinita formaliter, ſemper in quacumque abſtractione manet ratio identitatis extremi ad extremum. & quod dictum eſt de infinitate formali & poſitiua, audiendum eſt etiam de infinitate permiſſiua. Nam licet ens, & bonum ſint idem realiter in homine, tamē ſi abſtrahantur ab ipſo per nomina primarum intentionum, quæ ſunt entitas & bonitas, & formet, hæc propoſitio entitas eſt bonitas, iſta adhuc eſt vera per identitatem: quia adhuc extrema ſunt infinita permiſſiuè. Et dixi, ſi fiat abſtractio per nomina primarum intentionum: quia ſi fieret abſtractio per nomina ſecundarum intentionum, qua abſtractione ſignificatur rationem, & quidditatem eſſe abſtractam ab omnibus ſuis poſterioribus, & ex conſequenti à modis intrinſecis, qui ſunt finitas, & infinitas, propoſitio affirmatiua formata ex huiuſcemodi extremis, non eſſet vera, vt ſi diceretur ratio formalis entis, eſt ratio formalis bonitatis: nam ly ratio formalis eſt nomen ſecundæ intentionis, ſicut & definitio, atq; adeo propoſitio eſt falſa: quia non remanet in extremis ratio identitatis vnius ad alterum, ſed præſcinduntur ab ea, huiuſmodi autem abſtractio, quæ fit per nomina ſecundarum intētionum eſt vltima, quæ fieri poteſt.

Vigerius & Ioannes contra Auctorem.

· Sed contra Auctorem, quo ad tertium gradum prædicationis identicæ, eſt Vigerius in 8. diſt. 1. q. 3. & Ioannes hic: qui nullo pacto admittunt hanc eſſe per identitatem, humanitas eſt entitas, vel entitas eſt bonitas, & eorum ratio eſt: quia entitas cum ſit abſtracta ab infinitate, & finitate permiſſiua & formali, non habet rationem vnde aliquid ſibi identificet realiter, vel ipſa ſit alteri realiter idem; quòd autem entitas, bonitas, & veritas ſint abſtractæ ab infinitate, ſic probat Ioānes

omne

omne prius poteſt abſtrahi à poſteriori, ſed identitas eſt quid prius modis intrinſecis, ergo entitas abſtrahitur à modis, qui ſunt finitas & infinitas, & in tali abſtractione eſt ſine finitate, & infinitate, neque imaginandum eſt, quòd entitas poſſit adhuc abſtrahi facta abſtractione à modis: quia ens prædicatur in quid, & non per modum qualis, & in his, eſt tantum vnica abſtractio ſicut in ſubſtantijs. Nec Scot. (inquit ipſe) qui adeo diffusè loquutus eſt de his abſtractionibus, vſquã dixit, quòd iſta infinitas permiſſiua, faciat propoſitionem identicam; ſed bene 8. diſt. 1. quæſt. 3. dixit, quòd infinitas formalis facit propoſitionem identicam.

Contra Vig. & Ioann. Sed hæc opinio Vigerij & Ioannis eſt expreſsè cõtra Doct. Subt. & ferè contra omnes Scotiſtas, & in explicatione identicæ prædicationis, Ioannes non eſt Scotiſta, ſed Bonetiſta: nã opinio Ioãnis eſt opinio Boneti, ſicut patet in ſua Meta. li. 3. cap. 4. in fine; ideo dicẽdum eſt aliter cum Doct. Subt. & Auctore hic. Doct. namq; Subt. in quæſt. 3. prologi inquit, quòd tales propoſitiones, ſ. bonitas eſt entitas, vel humanitas eſt entitas, conceduntur propter communitatem alterius extremi excedentis. Ideo ad argumentum Ioannis reſpondeo, quòd licet entitas abſtrahat à finitate & infinitate actuali & poſitiua; non poteſt tamen abſtrahi ab infinitate & finitate permiſſiua, dummodo fiat abſtractio per nomina primarum intentionum; & ſi dicatur, quòd finitas & infinitas permiſſiua ſunt modi intrinſeci entis, ergo abſtracta entitate ab ente, conſequenter abſtrahitur ab infinitate & finitate permiſſiua; dico, quòd finitas & infinitas permiſſiua non ſunt primo modi entis in concreto, ſed entitatis in abſtracto, ideo enim ens in concreto, dicitur permiſſiuè finitum, vel infinitum: quia entitas eſt infinita permiſſiuè, id eſt, quia entitas ſaluatur, vel permittitur in ente finito & infinito poſitiuè, ſicut animal dicitur permiſſiuè rationale & irrationale: quia animalitas includitur quidditatiuè, & permittitur in homine, qui eſt rationalis poſitiuè, & in equo, qui eſt poſitiuè irrationalis.

Finitas & infinitas permiſſiua non ſunt primi modi entis in concreto, ſed in abſtracto.

Et quando dicit Ioannes: quia bene iſta eſt uera per identitatem, humanitas eſt ens: quia ens habet infinitatem permiſſiuam; dico, quòd illa non ſolum eſt vera identicè, ſed etiam formaliter: quia concretum ſiue ſubſtantiuum, ſiue adiectiuum, non eſt natum prædicari niſi formaliter, vt videbimus ſtatim, & ideo illa non eſt identicè identica, de qua in propoſito

poſito

poſito loquimur, ſed eſt identica formalis. Et quando ſubdit, quòd Scotus nunquam dixit, quòd ex infinitate permiſſiua fiat propoſitio identicè identica; dico, quòd hoc eſt falſum: nam Scot. in primo diſt. 2. p. 2. quæſt. 1. & diſt. 8. quæſt. 3. inquit; quòd non eſt tradita logica in creaturis, de propoſitione identicè identica; ergo præſupponit in creaturis propoſitionem identicè identicam dari; imò hoc Scot. docuit apertè in quæſt. 3. prologi, vt diximus ſupra. Præterea arguit ab auctoritate negatiuè, & ideo non ſequitur. Et ſi dicatur, quòd Doctor Subtilis dicit in primo diſt. 8. quæſt. 3. quòd in creaturis non datur aliqua prædicatio identica, quæ non ſit formalis, atque adeo non datur identicè identica. Dico, quòd verum eſt, quando ambo extrema ſunt finita, & limitata, ſed quando abſtrahunt à creato, & increato, vt ſunt tranſcendentia, bene poteſt eſſe prædicatio identicè identica. vel dicatur, quòd verum eſt, quando extrema ſunt concreta, & non abſtracta.

Sed contra hoc videtur eſſe vnum argumentum per locum à minori; quoniam ſi iſta eſt vera, humanitas eſt entitas ratione infinitatis permiſſiuæ, multo magis iſta deberet eſſe vera, lapideitas eſt deitas; probatur: quia in prima eſt ſolum infinitas permiſſiua, & in ſecunda ponitur infinitas formalis. Dico, quòd iſta non eſt vera, lapideitas eſt deitas, quia extrema non ſunt naturaliter, & formaliter compoſſibilia: quia tam in concreto, quàm in abſtracto, lapis, & Deus ſiue lapideitas & deitas, ſunt naturaliter, & formaliter incompoſſibilia: nam iſta eſt falſa, lapis eſt Deus; & iſta etiam lapideitas eſt deitas; ſed extrema huius propoſitionis, humanitas eſt entitas, ſunt naturaliter compoſſibilia: nam entitas humanitati non repugnat, imò in ea quidditatiuè includitur; vel dicatur, quòd iſta eſt falſa, lapis eſt deitas; quia non ſunt extrema eiuſdem rationis formalis, neque eiuſdem realitatis: quia vnum non includit aliud; ſed iſta eſt vera humanitas eſt entitas: quia vnum extremum includit aliud, & ſunt eiuſdem rationis formalis, & eiuſdem realitatis, & ideo non eſt ſimile.

TEXTVS.

TEXTVS.

PRo quo notandum eſt, quòd iſtæ prædicationes ſi ſunt veræ, debet prædicari concretum de concreto, vel abſtractum de abſtracto, & non concretum de abſtracto, nec abſtractum de concreto: maximè ſi talia concreta ſint adiectiua; iſta enim conceditur eſſentia diuina eſt generatio, tamen iſta non conceditur, eſſentia diuina generat, vel generatur ſecundum Magiſtrum Sent. 5. diſt. 1. ſuper quo verbo datur à Scot. pulcherrima regula; quòd quando ſubiectum eſt vltima abſtractione abſtractum; & prædicatũ ex ſua ratione formali, non eſt aptum natum prædicari, niſi formaliter, propoſitio non eſt vera, niſi ſit in primo modo dicendi per ſe, & ratio eſt, quia ſubiectum, & prædicatum modos ſignificandi oppoſitos dicunt ſibi incompoſſibiles, vnde de tali ſubiecto, ſic vltimatè abſtracto, nihil poteſt verè prædicari, niſi per ſe primo modo, vel identicè.

COMMENT. XIX.

Abſtractio vltima quid ſit.

PRo huius regulæ explicatione, obſeruandum eſt primo, quòd hic Auctor loquitur de abſtracti vltimata abſtractione primæ intentionaliter, ſicut dicimus quòd humanitas eſt vltimate abſtracta, & non pro ratione fabricata ab intellectu, ſicut dicimus, quòd ratio bonitatis nõ eſt ratio deitatis, necècontra, licet deitas, quæ eſt vltimate abſtracta, verè dicatur bonitas, vnde vltimatam abſtractionem voco eam, qua quidditas concipitur abſque habitudine ad quodcumq; quòd eſt extra propriam rationem eius; vt inquit Auicenna 5. Metaph. Equinitas eſt tantum ipſa; adeo quòd vltimata abſtractio eſt, quando ratio formalis alicuius conſideratur præcisè ſecundum ſe & præter quodlibet, quòd non includitur per ſe in illa, atque adeo ei, quòd ſic præcisè concipitur, nihil formaliter cõpetit, niſi quòd eſt in eo per ſe primo modo in-

do in-

do incluſum, vt humanitati vltimatè abſtractæ nihil formaliter competit, quod non eſt in ea incluſum in primo modo dicendi per ſe. Abſtractionem verò non vltimatam appello, qua, & ſi aliquid præſcinditur ab aliquo, non tamē ab omni eo, quod ei conuenit, vt albedo eſt abſtracta media abſtractione, vt magis exemplificabitur infra. *Abſtractio non vltima quid ſit.*

Secundò obſeruandum eſt, quòd abſtractio fit dupliciter ſcilicet à ſuppoſito, & à ſubiecto, atque adeò aliud eſt abſtractum à ſuppoſito, & aliud à ſubiecto, verum vbicunque reperitur abſtractum à ſubiecto in terminis communibus, reperitur etiam abſtractum à ſuppoſito, licet non ècontrà: nā ſicut humanitas, quæ eſt abſtractum à ſuppoſito abſtrahitur à Socrate; ita albedo, quæ eſt abſtractum à ſubiecto, eſt etiā abſtracta à ſuppoſito, ſcilicet ab hoc albo, quāuis adhuc maneat concretio ad indiuidua eiuſdem denominationis, ſcilicet ad hanc, & illam albedinem. Similiter concretio eſt duplex altera ad ſuppoſita eiuſdem naturæ, vel quidditatis, altera ad ſuppoſitum, vel ſubiectum alterius naturæ, exemplum primi vt homo, exemplum ſecundi vt album, vel albus, & ſimiliter vbi inuenitur in terminis communibus concretio ad ſubiectum, inuenitur etiam ad ſuppoſitum, licet non ècōtra, quia ſicut homo concernit hunc, & illum hominem, ſcilicet Socratem, & Platonem, ita album hoc, & illud album, puta Cygnum, & Margaritam. *Abſtractio fit dupliciter.* *Concretio eſt duplex.*

Tertiò obſeruandum eſt, quòd alia eſt abſtractio à ſuppoſito, alia à ſingulari: nunquam enim poteſt fieri ita vltimata abſtractio quidditatis, ſaltem per nomina primæ intentionis, quin ipſa capax ſit hecceitatis, & ita ex vtroque conſtituitur ſingulare illius quidditatis; ex quo ſequitur, quòd abſtractio à ſuppoſito fit ab habente quidditatem, & nō ab hac quidditate ſolum.

Quartò obſeruandum eſt, quòd ſicut poſita cauſa totali naturali, & pręciſa effectus, ponitur & effectus, ita remota remouetur, cauſa autem veritatis propoſitionis eſt habitudo, vel identitas extremorum, qualem non habent ſi ſint diſtincta conceptibiliter, niſi infra vltimam abſtractionem concipiantur, vel alterum extremum, vel ambo ſint formaliter, vel permiſſiuè infinita.

TEX-

TEXTVS.

HAnc propoſitionem declarat Scot. ſic: Videmus. n. quòd in ſubſtantijs, ſiue in prædicamento ſubſtantiæ, eſt vna abſtractio tantum, ſcilicet quidditatis à ſuppoſito propriæ naturæ: quia ſubſtantiæ non ſunt natæ concernere aliquid alterius naturæ; ideo prima abſtractio ibi maxima eſt, vt abſtrahendo naturam humanam à ſuppoſitis, quæ verè ſunt illius naturæ; ſicut abſtrahitur, cum concipitur humanitas, non remanet vlterius alia abſtractio, & ideo iſtud, vt ſic cōceptum, eſt præcisè ipſummet: quia cuilibet alij extraneum eſt, ſicut dicit Auic. 5. Metaph. quòd equinitas eſt tantū equinitas, & nihil aliud.

COMMENT. XX.

In ſimplice ſubſtantia ſunt multæ perfectiones reales formaliter diſtinctæ.

PRo explicatione huius textus, obſeruandum eſt, quòd in ſubſtantia ſimplici ſunt multæ perfectiones reales, formaliter diſtinctæ; ideo aliqua ſunt concreta, quæ talem ſubſtantiam totam concernunt, vt intelligens, & intellectiuum; aliqua ſolum concernunt inferiora alicuius perfectionis talis, vt intellectus, qui non concernit totam animam, prædicatur tum verè de hoc, & illo intellectu, aliqua verò concreta ſunt, quæ nihil omnino concernunt, vt quidditas intellectus.

Abſtractio in genere eſt tantum duplex.

Secundò obſeruandum eſt, quòd abſtractio in genere eſt tantum duplex, ſcilicet à ſuppoſito, & à ratione formali. Prima eſt duplex, ſcilicet à proprio ſuppoſito. Secunda ab alieno. Prima fit in ſubſtantijs. Secunda in accidentibus. Prima eſt tantum vnica: quia vnum tantum eſt propriū ſuppoſitum, & accipio hic ſuppoſitum pro quolibet inferiori; ſiue illud ſit ſubſtantia, ſiue accidens, ſiue ſit ſolum indiuiduum, ſiue ſolum inferius, vel minus commune. Secunda autem eſt duplex: nam accidēs poteſt abſtrahi, tam à ſuppoſito

ſito ſubſtantiali, quam à proprio ſuo inferiori. Abſtractio etiam vnius rationis formalis ab alia eſt multiplex, ſecundū quod idem terminus poteſt diuerſas rationes formales concernere, & propter illam abſtractionem, inſurgit illud commune dictum, videlicet, quod aliquid eſt abſtractum vltimate, ſcilicet à ſuppoſito, aliud medio modo, ſcilicet à ratione formali alia à ſe, & ideo, quando intellectus abſtrahitur ab anima, & voluntate, &c. ibi non eſt abſtractio à ſuppoſito, ſed à ratione formali, & à natura cuius eſt, ſed cum abſtrahitur ab hoc intellectu, & illo, tūc eſt abſtractio a ſuppoſito.

Tertiò obſeruandum, quod nulla eſt abſtractio hominis ab hoc homine: quia ly homo in cōcreto ſupponit pro hoc homine, atque adeò quo adhoc, idem eſt homo, & hic homo, non tamen abſolute eſt idem: nam homo eſt proprium cōcretum humanitatis & communicabile ſicut humanitas, loquitur ergo Doct. de abſtractione ratione ſuppoſitionis non ſignificationis, & ita in ſubſtantijs eſt ſolum vna abſtractio ratione ſuppoſitionis, ideſt à proprio ſuppoſito.

Prima difficultas. Sed contra hoc ſunt aliquæ difficultates; prima eſt; hæc propoſitio eſt vera, intellectiuum, eſt volitiuum, licèt iſta ſit falſa, intellectus eſt voluntas; item iſta eſt vera, hic intellectus eſt intellectus; & per conſequens in ſubſtantia fiunt duæ abſtractiones, nempe intellectus ab intellectiuo, & quidditas intellectus ab intellectu. Præterea ſecundo falſum eſt, quòd homo non concernat niſi ſuppoſitum propriæ naturę: nam Deus poſſet facere, quòd lapis aſſumeret naturam humanam, ſiue quòd natura humana ſuppoſitaretur in lapide, vt patet ab Scot. in 3. d. 2. q. 2. & tunc prædicaretur de lapide dicendo lapis eſt homo; ſicut de facto modo verbum eſt homo, ergo homo concernit plura ſuppoſita, & per conſequēs in ſubſtantia poſſunt fieri plures abſtractiones. Itē facta abſtractione humanitatis ab homine, vel hominis à Socrate adhuc remanet concretio ad hanc humanitatem; nam hæc eſt vera, hæc humanitas eſt humanitas, ergo humanitas poteſt abſtrahi ab hac humanitate. Præterea Doct. Subt. q. 14. vniuerſalium dicit, quòd homo eſt quid abſtractum quia abſtrahitur ab humanus, humana, humanum, & ab homine abſtrahitur humanitas, ergo in ſubſtantijs fiunt duæ abſtractiones.

Ad primum dico, quòd in ſubſtantia eſt tantum vna abſtractio,

ſtractio, loquendo de abſtractione quæ fit ratione ſuppoſiti,& concretionis,& non ratione ſignificationis;quoniam illæ tot ſunt, quot ſunt rationes formales in aliquo: in homine enim includitur ratio formalis humanitatis,animalis,corporis animati,corporis, &c. & ideo ab homine tot poſſunt fieri abſtractiones: poteſt enim ab homine abſtrahi ratio entis, ſubſtantiæ,corporis,corporis animati,animalis,& humanitatis, & ſic de alijs. Dicendum eſt ergo breuiter, quòd in ſubſtantijs eſt tantum vna abſtractio, quando ſubiectum includit formaliter prædicatum, vt homo eſt homo, ergo humanitas eſt humanitas, hic prædicatum non diſtinguitur formaliter à ſubiecto, ſed in iſta, intellectiuum eſt volitiuum; vel ſubſtantia intellectiua eſt volitiua, prædicatum eſt diſtinctum formaliter à ſubiecto,& ideo licet vnũ ab alio abſtrahatur,adhuc remanet concretio ad proprium ſuppoſitũ.

Ad ſecundum dico, quòd concernere ſuppoſitum eſt cõcernere illud per modum formę inhærentis, vel informantis, ſed natura humana reſpectu alterius ſuppoſiti,non ſe haberet per modum formæ: quia nullum actũ daret, nec quouis modo perficeret illud; ideo licet natura poſſit ſuppoſitari in alieno ſuppoſito, negatur tamen quòd concerneret illud. Vel dicatur, quòd natura concernit ſuppoſitum, vel propriæ, vel alterius naturæ, ſupplens vicem ſuppoſiti propriæ naturæ, vt patet ab Scot. in 3. d. 1. q. 1. & ideo tantum vnum ſuppoſitum concernit quodcunque ſit illud:quia non eſt nata ſuppoſitari, niſi in vno ſuppoſito. Vel aliter dicatur, quòd licet nulla ſubſtantia creata naturaliter inclinetur, vt concernat ſuppoſitum alienæ naturæ, poſſibile eſt tamen q; concernat, & de facto concernit in Chriſto, dicendo, Deus eſt homo, & ideo in humanitate Chriſti, eſt duplex abſtractio, ſcilicet à proprio, vt humanitas ab hoc homine, & à ſuppoſito Verbi; Doctor ergo loquitur hic de facto,& naturaliter, quando inquit quod in ſubſtantijs vna tantum ſit abſtractio.

Ad Tertium dico, quòd alia eſt abſtractio à ſuppoſito,alia à ſingulari: nunquam enim poteſt fieri ita vltimata abſtractio quidditatis ſaltem per nomina primæ intentionis, quin (vt diximus) ſit capax hecceitatis, atque ita ex vtroque conſtituitur ſingulare illius quidditatis; dico igitur quòd in ſubſtantijs ſit tantum vna abſtractio, hoc eſt à ſuppoſitis. Dico

ſecun-

ſecundo quòd hęc propoſitio de rigore eſt falſa, hæc humanitas eſt humanitas: quia humanitas in communi: ex quo nihil concernit, non eſt nata prædicari, niſi de ſe ipſa, nam dicere humanitatem prædicari de hac humanitate formaliter, eſt dicere, humanitatem vltimate abſtractam concernere aliquid, de quo prædicetur per modum informãtis, quod eſt falſum: nec poteſt dici, quòd prædicetur identicè: quia humanitas non eſt formaliter infinita, nec permiſſiuè, cum ſibi (vt eſt tale ens) repugnet infinitas.

Ad quartum dico, quòd in ſubſtantijs eſt duplex abſtractio, ſcilicet à ſuppoſito, & à concretis dictis per modum naturalis habitudinis, vel poſſidentis, & poſſeſſoris, licet non in ratione informantis, cum nulli accidant: quando ergo dicitur, quòd in ſubſtantijs eſt tantum vna abſtractio, verum eſt à ſuppoſito; poteſt tamen eſſe alia à concreto.

TEXTVS.

IN accidentibus autem, quanto plura poſſunt concernere, tanto plures poſſunt eſſe abſtractiones: Vnde quia accidentia abſoluta concernunt duo, ſcilicet ſuppoſita alterius naturæ, & indiuidua naturæ propriæ, licet à ſuppoſitis alterius naturæ abſtrahantur; tamen concernunt indiuidua propriæ naturæ, ſicut album concernit lignum, & hoc album, ſiue hanc albedinem, & illam; & ideo poſſunt ibi fieri duæ abſtractiones, vna ſcilicet accidentis à ſubiecto, puta albedinis à ligno, & alia, ſcilicet quidditatis à ſuppoſito, vel ſingulari, puta albedinis ab hac albedine, & illa, quæ ſunt indiuidua ſua, & hanc circumloquimur per albedineitatem, vel per hoc quod dicimus quidditas albedinis, & iſta non concernit aliquod ſubiectum, nec ſuppoſitum eiuſdem naturæ, nec alterius.

COMMENT. XXI.

Breuiter pro huius textus explicatione obſeruandum eſt, quòd prima abſtractio in accidentibus abſolutis fit à ſuppoſito alterius naturæ, hoc autem fit conſiderando accidens, ita vt nõ poſſit de ſuppoſito alterius naturæ prædicari, vt conſiderando albedinẽ in ſe: nam hæc eſt falſa, paries eſt albedo. Secunda abſtractio fit conſiderando accidens, vt non ſit natum prædicari etiam de ſuppoſito proprio, & loquor largè de ſuppoſito, hoc eſt de proprio inferiori, vt conſiderando albedinem, adeo abſtractam, vt non poſſit dici de hac albedine, quod fit conſiderando albedineitatem in ſe: iſta enim eſt falſa, hæc albedo eſt albedineitas.

Prima difficultas. Sed contra hoc ſunt duæ difficultates: prima eſt circa hoc, quod dictum eſt, quòd in accidentibus abſolutis fit tantum duplex abſtractio: nam videtur, quòd tres fiant abſtractiones; nam coloreitas abſtrahitur ab hoc colorato, ab albedine, & à colore: nam iſta eſt falſa, paries eſt color, & iſta, albedo eſt coloreitas, & etiam iſta, color eſt coloreitas, ergo coloreitas abſtrahitur à colorato, ab albedine, & à colore, & per conſequens tres fiunt abſtractiones.

Secũda difficultas. Secunda difficultas eſt, quia abſtractio ſemper fit à poſteriori, & nunquam à priori, vt docet Doctor Subt. & Auctor hic, ſed ſubiectum reſpectu accidentis, ſiue abſoluti, ſiue reſpectiui, ſemper eſt prius accidente, cum ſubſtantia ſit prior omni accidente, ergo non poteſt accidens abſtrahi à ſubiecto, quod eſt ſubſtantia.

Solutio primæ difficultatis. Ad primam difficultatem dico, quòd duplex eſt abſtractio, ſcilicet eiuſdem, & alterius denominationis; abſtractio eiuſdem denominationis eſt, quando abſtractum & concretum eodem nomine appellantur, vt homo humanitas, albedo albedineitas; abſtractio alterius denominationis eſt, quando abſtractum, & concretum, non appellantur eodem nomine, vt homo animalitas, albedo coloreitas; ex his dico, quòd in accidentibus fiunt tantum duæ abſtractiones eiuſdem denominationis; alterius autem poſſunt fieri plures, & tot, quot ſunt rationes formales in concreto.

Solutio ſecundæ difficultatis. Ad ſecundam dico, quòd duplex eſt prius, alterum in prædicando, quod eſt ſuperius ordinatum in recta linea prædicamen-

camentali, quod eſt de inferioris quidditate; alterum verò quod ab altero præſupponitur. primò modo ſubſtantia non eſt prior accidente, ſed corpore, corpore animato, & animali &c. & ab huiuſmodi priori non fit abſtractio; ſed bene ſecundo modò, ſubſtantia eſt prior accidente: quia ab ipſo præſupponitur, & à tali priori bene poteſt fieri abſtractio.

TEXTVS.

IN relationibus etiam, quæ plura concernunt, adhuc plures poſſunt fieri abſtractiones: concernit enim relatio ſuum proprium indiuiduum, fundamẽtum, et ſubiectum; & ſecundum hoc poſſunt ibi fieri tres abſtractiones: prima relationis à ſubiecto: ſecunda relationis à fundamento: tertia quidditatis à ſuppoſito. & iſtæ abſtractiones ſic ſe habent, quòd licet abſtractio fiat à poſteriori, & extrinſeco, non tamen à priori & intrinſeco; exemplum hoc concretum, quod eſt cauſa: dicitur de igne: quia generat calorem in ligno, ſed abſtrahendò à ſubiecto remanet adhuc concretio ad fundamentum, puta ſi dicatur potentia cauſandi calorem: calor enim eſt potentia cauſandi calorem, non tamen ignis eſt potentia cauſandi. Adhuc poteſt fieri abſtractio vlterior ad proprium genus, puta ſi dicatur cauſalitas, & tunc nec ignis, nec calor recipit prædicationem ipſius, tamen hæc cauſalitas eſt cauſalitas. Vltima abſtractio, qualis eſt in ſubſtantijs, eſt per hoc quod dicimus quidditas cauſalitatis; & hoc de nullo alio prædicatur. Ex prædictis apparet, quid ſit vltima abſtractio cuiuslibet rei: quia quidditatis abſolutiſſimæ ſumptæ ab omni eo, quod eſt quocumque modo extra rationem quidditatis, in qua quidem abſtractione nihil aliud inuenitur, ſeu intelligitur præcisè re, vel ratione, niſi quod eſt ipſius quidditatis, & dicunt

quidam, quòd terminus vltimatè abſtractus in propoſitione ſubiectus, includit vnum ſincategorema, puta inquantum vel formaliter, primo modo; vel quidditatiuè, vel identicè; & ſic de alijs.

COMMENT. XXII.

Abſtractio in relatiuis quotuplex ſit, & quomodo.

PRo huius literæ explicatione obſeruandum eſt primò, quòd in relatiuis, abſtractorum quædam abſtrahunt à fundamento, & à ſubiecto; vt ecce ignem, & ecce ignis calorem, ignis calefacit mediante calore, dicitur autẽ ignis ſubiectum calefactionis, & calor fundamentum, & ideo poſſunt hic formari duo abſtracta, vnum quod abſtrahit à calore, qui eſt fundamẽtum, & aliud, quod abſtrahit ab igne, qui eſt ſubiectum, & talia abſtracta nõ poſſunt verè prædicari neque de calore, neque de igne reddendo ſingula ſingulis: verbi gratia: potentialitas calefaciendi, eſt vnũ abſtractum, quod abſtrahit à fundamento, & ſubiecto: quia nec verè prædicatur de calore, neque de igne: quia iſtæ ſunt falſæ, calor eſt potentialitas calefaciendi, & ignis eſt potentialitas calefaciendi. Aliud abſtractum poteſt fieri, quod prædicatur tantum de calore, & non de igne, & tale abſtrahit à ſubiecto, & non à fundamento, exemplum potentia calefaciendi: nam iſta eſt vera; calor eſt potentia calefaciendi, licet iſta ſit falſa, ignis eſt potentia calefaciendi. concretum itaque, quod poteſt dici de igne, eſt potens calefacere: quoniam iſta eſt vera ignis eſt potens calefacere. Sed adhuc poteſt vlterior abſtractio fieri ad proprium genus: nam in vnoquoque genere ſunt ſpecies, & indiuidua, atque ita relatio abſtracta à ſubiecto, & à fundamento, concernit adhuc indiuidua ſui proprij generis, de quibus quidditatiuè dicitur, & ab eis poteſt vltimatè abſtrahi, vt dicendo quidditas potentialitatis.

Relatio non poteſt abſtrahi à termino.

Secundò obſeruãdum eſt, quòd licet relatio poſſit abſtrahi à fundamento, non poteſt tamen abſtrahi à termino, id eſt ab habitudine ad terminũ: quia illam includit in primo modo dicẽdi per ſe, vt docet Scot. in primo diſt. 5. quæſt. 1. & patet etiam per Ariſt. in Prædicamẽtis cap. de relatione, vbi definit relatiuum per habitudinem ad terminum.

Sed

Sed contra videtur etiam, quòd relatio non poſſit abſtrahi ab habitudine ad fundamentum: quia relatio eſt habitudo vnius ad aliud, & ſicut non poteſt ſtare ſine termino, ita neq; ſine fundamento. Dico, quòd fundamentum poteſt accipi dupliciter, vno modo, vt extremum relationis; altero modo pro illo quod fundat reſpectum, priori modo à fundamento non abſtrahitur relatio: quia conſiderare relationem ſine extremis, eſſet conſideratio mendax: non enim poteſt eſſe relatio ſine extremis, neque conſiderari abſque contradictione; poſteriori autem modo, cum fundamentum, vt ſic, non ſit de quidditate relationis, poteſt intellectus conſiderare relationem abſtractam à fundamento, ſicut poteſt conſiderare cauſalitatem ſine calore. Et ſi quæratur ad quem artificem ſpectet conſiderare relationem in vltima abſtractione; dico, quod ſi iſta relatio accipiatur incomplexè, ad nullum ſpectat artificem, ſed ſolum ab intellectu concipitur, atque adeo ad ſimplicium intelligentiam ſpectat duntaxat; ſi verò conſideretur complexè, id eſt in propoſitione, hoc poteſt contingi dupliciter, vno modo reſpectu paſſionum tranſcendentium, ſ. entis; atque ita eam conſiderat Metaphyſicus: alio modo reſpectu propriarum paſſionum, & vt ſic nō poteſt relatio abſtrahi à fundamento, & conſiderari præſcindendo ab habitudine ad fundamentum: quia actualis vel aptitudinalis relatio, non eſt prior natura fundamento: imò iſta inhærentia vocatur fundamentalis, at in reſpectiuis, inhærentia actualis, & aptitudinalis idem ſunt, & non propter ſubiectum in quantum tale, ſed propter fundamentum: quia (vt dictum eſt) relatio non præcedit fundamentum natura; & ideo relatio aptitudinalis bene abſtrahit à ſubiecto, ſed non à fundamento, vt conſideratur complexè ſub proprijs ſuis paſſionibus: ſed tunc abſtrahitur relatio à fundamento, vt hic dicit Auctor; quando conſideratur incomplexè, & ſub paſſionib: tranſcendentibus tantum.

TEXTVS.

CIrca alium terminum propoſitionis Doctoris, ſcilicet, quòd prædicatum de quocumque prædicatur non poteſt prædicari niſi formaliter, notandum eſt, quòd ſubſtan-

tiua nomina poſſunt dupliciter conſiderari in diuinis, quandoque formaliter, vt deitas eſt deitas, quandoque per identitatem, vt deitas eſt ſapientia: ſed adiectiua, ſi prædicantur, de neceſſitate formaliter, & denominatiuè prædicantur, & hoc: quia ſunt adiectiua; nam ex hoc quod adiectiua ſunt, ſignificant formam per modum informantis, & ideo de nullo verè dicuntur, niſi quod ſe habet per modum informati, de quo ſcilicet formaliter dicuntur, talia non tantum ſunt adiectiua nomina, ſed omnia participia, & verba, ſemper enim in ſuo modo ſignificandi includunt adiacentiam, & modum formalem reſpectu alicuius talis ſuppoſiti, & ideo prædicantur, quaſi ſecundum modum dicendi per ſe; quod ergo prædicentur identicè eſt ipſa prædicari modo oppoſito, ſuo proprio modo dicendi, vel prædicandi.

COMMENT. XXIII.

EXplicato primo termino propoſitionis Doct. Subt. explicat nunc Auctor alium terminum, pro cuius explicationis intelligentia aliqua obſeruanda ſunt.

Nomina ſubſtãtiua in diuinis dupliciter cõſiderari poſſunt.

Primò obſeruandum eſt, quòd nomina ſubſtantiua in diuinis, vt ſapientia, bonitas, &c. poſſunt dupliciter prædicari, quandoque formaliter, vt inquit Auctor. Prædicari autem formaliter, eſt prædicari per modum formæ informantis, & inhærentis in quadam adiacentia, & inhærentia formali, & per modum qualificantis, vel quaſi qualificantis, & ideo cum actus & qualitas ſint idem, vt docet Ariſt. 5. Met. c. de quali, vbi ſcribit, quòd differentia ſubſtãtiæ vno modo eſt qualitas, quæ eſt actus eſſentialis, quo ipſa ſubſtantia cõſtituitur in eſſe ſpecifico, ſecundũ hoc poteſt poni duplex prędicatio formalis, altera denominatiua, quæ eſt reſpectu prædicati, quod prædicatur per modum actus accidẽtalis, ſeu accidentaliter, qualificantis; & altera formalis, quidditatiua, quæ eſt reſpectu prædicati, quod prędicatur per modum actus eſſentialis, eſſentialiter qualificantis, exemplũ primæ, vt homo eſt albus,

vel

vel homo eſt riſibilis, vel homo generat; exemplum ſecūdæ, homo eſt rationalis, homo eſt animatus; ex quo ſequitur, quod quando terminus prædicatus non poteſt prædicari niſi formaliter, ſi prædicatur de ſubiecto vltimatè abſtracto, cum tale ſubiectum accipiatur præcisè in eſſe quidditatiuo, & quo ad ea ſolum, quæ in ipſo quidditatiuè includūtur, cum in tali abſtractione præſcindat ab omnibus poſterioribus, & ab omnibus his, quæ ſibi inſunt per accidens, talis propoſitio, ſeu prædicatio formalis non eſt vera, niſi ſit primi modi.

Secundò obſeruandum eſt, quòd ea, quæ prædicantur, in diuinis ſunt in duplici differentia, quædā ſubſtantiua, vt ſunt bonitas, ſapientia, &c. quædā adiectiua, vt bonus, ſapiens, &c. & omne concretum ſignificatiuum perfectionis ſimpliciter, & inſuper omne verbum adiectiuum, quod prædicatur per modum fluxus & formæ; ex quo ſequitur primò, quòd omnia ſubſtātiua nata ſunt prædicari in diuinis per identitatem, ſiue ſubiectum ſit vltimatè abſtractum, ſiue non, atque adeo ſemper reddunt propoſitionem veram. Secundò ſequitur, quòd adiectiua vt adiectiua, nō ſunt nata prædicari identicè, ſed tantū denominatiuè, & formaliter, & huius generis ſunt etiam participia, & adiectiua verba.

TEXTVS.

HIS intellectis patet maior iſta aſſumpta, quando ſubiectum eſt abſtractum vltimata abſtractione, ita quòd eſt abſtractum ab omni, quod eſt extra rationē eius, & prædicatum non poteſt prædicari ex ratione formali, niſi formaliter, & modo inhærentis, ſiue quaſi inhærentis, iſtud prædicatum non poteſt verè dici de illo ſubiecto, niſi per ſe primo modo: quia iſtud prædicatum præcisè natum eſt formaliter prædicari, ideo non poteſt ſaluari veritas propter identitatem tantum, quia ſubiectum eſt vltima, & ſumma abſtractione abſtractum, ideo non poteſt ſtare pro aliquo qualitercumque alio à ſe, ſed præcisè pro ſe formaliter, & ideo oporteret, quòd ſua ratio præcisè formaliter eſſet

ter eſſet idem illi prædicato, quod non poſſet eſſe niſi illa ratio præcisè includeret prædicatum. patet ergo propoſitio.

COMMENT. XXIIII.

PRo explicatione identicę prædicationis Auctor declarauit Regulam illam optimam Doct. Subt. quæ habetur 5. d. 1. q. 1. Quæ tamen regula nullam habere videtur veritatē, cum in nullo exemplo videatur verificari poſſe: nam dicit primò, ſi ſubiectum eſt abſtractione vltima abſtractum, quòd debet habere prædicatum primi modi, & non aliud: ſecundò dicit, quòd ſi prædicatum eſt per modum adiacentis, & denominantis, non eſt natum dici niſi formaliter: tertiò, quòd ſi eſt vera, eſt tantum vera in primo modo dicendi per ſe: cæterum hæc dicta maximam implicant contradictionem: quia nullum prædicatum denominatiuum poteſt prędicari in primo modo dicēdi per ſe de ſubiecto vltimatè abſtracto. quapropter diuerſimodè hæc regula Doct. ab expoſitoribus explicatur. Franciſcus enim de Mayr. in primo diſt. 5. quæſt. 1. ponit ſeptem limitationes huius regulæ.

Franc. de Mayr. limitat Reg. Doc.

Prima limitatio. Prima limitatio eſt, ꝙ hęc regula non tenet in prædicatis negatiuis, quin aliqua poſſint dici de ſubiecto ſic vltimatè abſtracto, atq; adeo hę propoſitiones conceduntur, eſſentia diuina eſt præciſa, eſt abſtracta, &c. quia licet hæc prędicata videantur affirmatiua, in re tamen ſunt negatiua, nam per præciſionem, abſtractionem, ac diſtinctionem, nihil intelligitur aliud, niſi quòd eſſentia eſt tantum ipſa.

Secunda limitatio. Secunda limitatio eſt, quòd regula non intelligitur de reſpectibus rationis, ideo iſtæ admittuntur, equinitas concipitur, equinitas intelligitur.

Tertia limitatio. Tertia limitatio eſt, ꝙ regula non tenet in his, quę non ſunt vltimatè abſtracta, & ideo licet iſta cōcedatur, albedo eſt inhærens, quæ non eſt in primo modo, iſta tamen non conceditur, albedineitas, vel quidditas albedinis inhæret.

Quarta limitatio. Quarta limitatio eſt, quòd regula eſt vera, vbi non eſt additio aliqua formalis, vel differentia inter prædicatum, & ſubiectum, atque adeo hæc non conceditur, humanitas eſt animalitas; nam humanitas addit rationem formalem ad animalitatem.

Quinta

Quinta limitatio eſt, quod quando dicitur in propoſitione quòd prædicatur in primo modo, vel non prædicatur de ſubiecto vltimatè abſtracto, debet intelligi, quòd illud ſit diſtinctum formaliter, vnde ſi ſit aliquid quòd ſit aptum formaliter diſtingui, tunc tenet regula; ſi autem non, tunc non tenet, & ideo iſtę propoſitiones admittuntur eſſentia diuina eſt ſumma res, & prima, quia primitas, & ſummitas, ſunt præcisè reſpectus rationis, & talia non ſunt nata diſtingui formaliter nec eſſe idem, ſimiliter iſtæ admittuntur, eſſentia diuina eſt bona, eſſentia diuina eſt vera; quia iſti reſpectus fundamentales non dicunt aliquid quod ſit extra rationem fundamenti; Item hæc propoſitio admittitur, eſſentia diuina eſt vna: quia vnum eſt ratio priuatiua, & priuatio non habet rationem formalem, & ideo non poteſt diſtingui formaliter à ſubiecto, nec eſſe idem; ſimiliter eadem ratione conceduntur iſtæ, eſſentia diuina eſt infinita, eſſentia diuina eſt æterna: quia modi intrinſeci non dicunt formalitatem. *Quinta limitatio.*

Sexta limitatio eſt, quòd regula non tenet in his, quæ ſe habent per modum habitus, & quietis: nam iſtæ ſunt veræ, eſſentia diuina eſt pulcra, libera, intelligibilis, ſapiens, & ſic de alijs. *Sexta limitatio.*

Septima limitatio eſt, quòd regula non tenet in operationibus immanentibus ex parte termini, & ideo iſtæ conceduntur, eſſentia diuina eſt viſa, eſt amata; nam huiuſmodi actus, & operationes immanentes ex parte operantis includunt diſtinctionem neceſſariam, inter quod, & quo; & ideo tales operationes non prædicantur adiectiuè, ſemper ſumendo de primo quo; ſed ſolũ de quod; intelligendo ex parte operantis, ſed non ex parte termini, ſcilicet obiecti: nam illud idem, quod eſt primum, vel vltimum quo, poteſt eſſe quod; quòd ſcilicet diligitur & amatur. Hæc breuiter Franciſcus. *Septima limitatio.*

Sed contra Franciſcum poſſet ſic argui: omnia iſta quodam ſigno naturæ ſunt poſteriora eſſentia diuina; ergo eſſentia diuina, vt eſt vltimatè abſtracta, abſtrahit ab his. præterea falſum eſt, quod dicit Franciſcus, quod bonitas, & veritas non diſtinguantur ab eſſentia diuina formaliter: cum ſint paſſiones, vel quaſi paſſiones eſſentiæ diuinæ. Præterea valde errauit Franciſcus dicens vnitatem eſſe priuationẽ; deinde tot gloſſulæ deſtruunt Regulam Scot. & eam deriſioni expo- *Contra Franciſcum de May.*

exponunt. Ideo Gulielmus Vorilion in primo d.5. q.1. inquit, quòd regula Doct. ponit, quòd quando aliquid eſt vltimate abſtractum, nihil prædicatur de eo, niſi in primo modo dicendi per ſe, vel per identitatem, modo omnia iſta prædicantur per identitatem, & hoc ſufficit, & ſi dicatur, quòd etiã generare poterit prædicari per identitatem, cum omnia, quę ſunt in Deo ſint idem, dicit quòd non eſt ſimile, quia generari, & generare, ſignificant per modum actionis & fluxus, & ideo ſolum denominant, alia autem per modum habitus, & quietis, ideo in prædicationis identitatem conueniunt.

Vorilion.

Contra Vorilionem.

Sed pace ſua dico, quòd ipſe optime quidem impugnat Franciſcum, ſed poſtea peius eo reſpondet; nam falſum eſt quòd omnia ſupradicta prædicentur de diuina eſſentia identicè: nam ſunt adiectiua, quibus tantum formaliter, & non identice prædicari conuenit. Paulus ſcriptor, reſpondet, quòd regula non habet veritatem de concretis. extrinſecę denominantibus, & hæc eſt ſatis bona limitatio. Mauritius, hic in margine, & q.14. vniuerſalium, dicit quòd regula eſt vniuerſaliter vera, tribus conditionibus obſeruatis: prima quòd valet in prædicatis poſitiuis, propterea iſta non eſt formalis in primo modo, eſſentia diuina diſtinguitur, eſſentia diuina non eſt eadem creaturæ: quia prædicata non ſunt poſitiua: ſecunda eſt, quod regula tenet in prædicatis aliam formalitatem ex natura rei importantibus, ideo iſta non eſt vera formalis in primo modo, eſſentia eſt infinita: quia infinitas non importat formalitatem ex natura rei, cum ſit modus intrinſecus: Tertia conditio eſt, quòd tenet in ſuppoſitis primo verificabilibus, ideſt tenet in iſtis, humanitas eſt humanitas, quia iſta, & ſimiles ſunt veræ: quia de eorum ſuppoſitis (large ſumendo ſuppoſita) poſſunt primo verificari: nam iſta eſt vera, humanitas eſt humanitas: quia in ſuppoſitis ſuis primo verificatur, ſcilicet in iſtis hæc humanitas eſt humanitas, vel eſt vera de ſuppoſitis, primò, ideſt adæquatè & præcisè verificabilibus: quia humanitas eſt adæquatę, & præcisè eadem ſibi ipſi. Ioannes de Vallonis exponit regulam Doct. per duos ſenſus, vnus eſt negatiuus, & eſt iſtę: ſi ſubiectum eſt vltimate abſtractum, & prædicatum eſt denominatiuum ſiue per modum inhærentis; nunquam propoſitio eſt vera in primo modo dicendi per ſe, propter repugnãtiam prædicati, & ſubiecti, & vt ſic habet infinita exẽpla negatiua:

Paulus.

Mauritius.

gatiua: nam iſta propoſitio non eſt vera, nec per ſe humanitas eſt alba, humanitas eſt riſibilis, & ſic de alijs. Alius ſenſus eſt affirmatiuus, & eſt, ac ſi diceret Doct. de ſubiecto vltimate abſtracto, ſolum prædicatur idem de ſe ipſo, vt humanitas eſt humanitas, equinitas eſt equinitas: cum enim ſubiectum ſit vltimate abſtractum, de eo non verificantur illa, quę ſunt extra quidditatem ſuam, neq; illa, quæ ſunt aliquo modo diſtincta à ſubiecto, ſed de vltimate abſtracto, ſolum idē de ſe ipſo dicitur.

Cæterum omnibus iſtis modis explicandi regulam Doct. prætermiſſis, dicamus cum Lycheto in primo d. 5. q. 1. quòd multa conceduntur ex vſu loquentium, quæ tamen de rigore ſermonis non ſunt vera, vt in multis apparet, & multa admittuntur propter inopiam exprimendi conceptus quæ tamen de rigore ſermonis non admitterentur, atque adeo dę vltimatè abſtracto nihil poteſt prædicari formaliter, niſi in primo modo dicendi per ſe, & cum dicitur eſſentia eſt communicabilis, vna, vera, bona, infinita, amata, intellecta, diſtincta, abſtracta, communicata, pulcra, & huiuſmodi, dicit quòd de rigore ſermonis omnes iſtæ propoſitiones ſunt falſæ, licet ex improprio vſu loquentium admittantur; & ratio falſitatis eſt: quia omne vltimate abſtractum includit hoc ſincathegorema, per ſe primò, vt inquit Ocham, & Auctor hic in litera, & ideo omnes illę propoſitiones ſunt falſæ, etſi cōcedantur, conceduntur ſolum in bono ſenſu, & non in rigore: quoniam, etſi à parte rei ita ſit, modus tamen falſificat illas. Et ex hac Lycheti explicatione infero duo corollaria; primum, quòd omnes propoſitiones, quæ non prædicātur per ſe primo modo de eſſentia abſtracta, ſunt falſæ formaliter, poſſunt tamen eſſe verę identicè, ſi prædicata ſint ſubſtantiua, & non adiectiua, vel participia, vel verba item adiectiua, & ideo omnes iſtæ, eſſentia eſt filiatio, eſſentia eſt paternitas, bonitas, ſapientia. & conſimiles ſunt falſæ formaliter, licet ſint verę identicè, iſtę autem, eſſentia intelligit, eſſentia vult, eſſentia generat, ſunt falſæ, & formaliter, & identicè, licet primæ duæ ſint realiter verę, & concedantur ad bonum ſenſum; ſed tertia, ſcilicet eſſentia generat, & eſſentia generatur, ſunt omnino falſæ, & logicè, & realiter, & nullo modo à Theologis conceduntur. Secundum corrollarium, In creaturis de vltimate abſtracto, nihil verę prædicatur formaliter,

Lucheto.

Multa conceduntur ex vſu loquentiū, quæ de rigore ſermonis ſunt falſa.

maliter,niſi prędicatum dicatur in primo modo dicendi per ſe de ſubiecto,ideo iſta eſt vera,humanitas eſt animal,humanitas eſt ens; quia prædicatum dicitur in primo modo de ſubiecto.

Defenditur Luch.contra Vig. Barg. & Ioannē.

Sed contra iſtud ſecundum corrollarium, ſunt Vigerius, & Bargius in primo d.5.q.1.& etiam Ioannes hic: qui omnino negant hanc eſſe veram, humanitas eſt animal: cuius oppoſitum aſſirmat Lychetus, & optime, & pro Lycheto adduco, tres Doct. Subt. expreſſas authoritates:

Humanitas eſt animal eſt vera propoſitio.

Prima habetur in primo d.3.q.3. in ſolutione argumentorum contra entis vniuocationem, Vbi inquit Doct. quòd hęc propoſitio eſt per ſe & quidditatiua, rationalitas eſt ens, at ens non eſt natum prædicari niſi formaliter, cum ſit concretum, ergo de vltimatè abſtracto illud,quod primo modo prædicatur verè dicitur.

Secunda Authoritas eſt in eodem primo d.3.q.5. in ſolutione primi argumenti pro opinione Henrici, vbi habet iſta verba formalia, quando Auicenna dicit, quòd equinitas eſt tantum equinitas, ly tantum non excludit illa, quæ ſunt de per ſe ratione equinitatis, ſed excludit illa, quæ ſunt per ſe paſſiones, vt vnum,bonum, &c. ergo equinitas non excludit animal,atque adeo hęc propoſitio erit vera,equinitas eſt animal.

Tertia auctoritas eſt in 2.diſt.3.q.1. in ſolutione quæſtionis,vbi ſcribit hæc verba: equinitas eſt tantum equinitas,nec vna, vel plures,nec vniuerſalis, nec particularis, & explicando iſta verba, dicit, intellige non ex ſe vna vnitate numerali, nec plures pluralitate oppoſita illi vnitati, nec vniuerſalis actu eo modo, quo aliquid eſt vniuerſale factum ab intellectu, nec vt obiectum intellectus,nec eſt particularis de ſe, licet non ſit realiter ſine aliquo iſtorum, non tamen eſt de ſe aliquod iſtorum,ſed eſt prior natura omnibus iſtis,& ſecundum iſtam prioritatem naturalem, eſt quod quid eſt, & per ſe obiectum intellectus,& per ſe vt ſic conſideratur à Metaphyſico, & exprimitur per definitionem, & propoſitiones veræ primo modo, ſunt veræ ratione quidditatis ſic acceptæ: quia nihil dicitur per ſe de quidditate primo modo, niſi quod includitur in ea eſſentialiter, & inquantum ipſa abſtrahitur ab omnibus iſtis,quæ ſunt poſteriora ipſa naturaliter: vbi manifeſte apparet, Doctorem Subtilem concedere

de quid-

de quidditate abſtracta verificari prædicata primi modi atque adeo iſta eſt vera, humanitas eſt animal.

TEXTVS.

ET ſi fiant Syllogiſmi expoſitorÿ, vel aliqui alij debent ſolui per artem datam in primo Priorum, videlicet, quod maior vel minor reducantur ad propoſitionem de omni ſi fiant affirmatiui, vel de nullo ſi ſint negatiui.

COMMENT. XXV.

IN hoc textu Auctor dat modum ſoluendi argumenta, quæ poſſent fieri arguendo per Syllogiſmum expoſitorium hoc pacto. Hic pater generat, hæc eſſentia diuina eſt hic pater, ergo hæc eſſentia generat, concluſio ſequitur ex præmiſſis, & præmiſſæ ſunt veræ, ergo & concluſio, & per conſequens de vltimate abſtracto aliquid prædicatur, quod tamen non eſt natum prædicari, niſi formaliter, vt ly generat; huiuſmodi argumentum, & ſimilia, inquit Auctor, debent ſolui per artem datam in primo priorum. Pro cuius intellectu obſeruandum eſt, quòd Syllogiſmus expoſitorius, eſt Syllogiſmus cuius medius terminus eſt ſingularis ſingulariter, & vniuoce tentus, & eſt duplex, ſcilicet affirmatiuus, & negatiuus, affirmatiuus eſt, cuius quælibet præmiſſarum eſt affirmatiua, negatiuus cuius vna præmiſſarũ eſt negatiua. *Syllogiſmus expoſitorius quid ſit, & quotuplex.*

Secundo obſeruandum eſt, quòd duo ſunt principia regulatiua huiuſmodi Syllogiſmorum alterum pro affirmatiuis, & eſt iſtud, quæcunque vni, & eidem, ſunt eadem, illa inter ſe ſunt eadem; alterum pro negatiuis & eſt iſtud quæcunque negantur ab eodem tertio, illa negantur à ſe inuicem.

Tertio obſeruandum eſt, quòd ad hoc, quòd ſyllogiſmus expoſitorius ſit bonus tres conditiones requiruntur: prima eſt quòd medium ſit terminus ſingularis, ſingulariter, & vniuoce tentus, defectu cuius non ſequitur, iſte homo, vel aſinus, eſt aſinus, iſte homo, vel aſinus eſt homo, ergo homo eſt aſinus: quia ſingularizatur ſolum prima pars diſiuncti, ſi autem ſingularizaretur totum diſiunctum, vel æquiuocè capitur *Syllogiſmus expoſitorius tres requirit conditiones.*

pitur in præmiſſis, & tunc conſequentia non valet, vel capitur vniuocè,& tunc conſequentia eſt bona, ſed ſicut concluſio eſt falſa, ita & altera præmiſſarum.

Secunda conditio eſt, quòd medium in altera præmiſſarum ſit totale extremum; defectu cuius non ſequitur, iſtius hominis oculus eſt dexter, iſtius hominis oculus eſt ſiniſter, ergo oculus ſiniſter eſt oculus dexter.

Tertia conditio eſt, ꝙ à præmiſſa affirmatiua, in qua ponitur terminus ſingularis, ad vnā de omni valeat conſequentia,ſi eſt affirmatiua,vel ad vnam de nullo,ſi eſt negatiua; defectu cuius non ſequitur, iſta eſſentia diuina eſt pater, iſta eſſentia diuina eſt filius,ergo filius eſt pater: poſſet etiam addi, quòd in ſyllogiſmo expoſitorio negatiuò non debet argui, à non diſtributo ad diſtributum, & ideo ad bene concludendum debet inferri,concluſio de modo loquendi inconſueto, vt arguendo ſic: Sortes eſt animal, aſinus non eſt Sortes, ergo aſinus animal non eſt, & non ſic, ergo aſinus non eſt animal: per tertiam autem conditionem ſoluitur huiuſmodi argumentum, hic pater generat, eſſentia diuina eſt hic pater, ergo eſſentia diuina generat:nam non ſequitur hic pater generat, ergo de quocumque verum eſt dicere, quod eſt pater, de eodem verum eſt dicere,quòd generat:quia de eſſentia diuina verum eſt dicere,quòd eſt pater, & tamen de ea non eſt verum dicere, quòd generet: poſſet etiam argumentum aliter ſolui: nam ſicut ex duabus præmiſſis, quarum altera eſt de neceſſario,& altera de contingenti, non ſequitur niſi concluſio contingens, ita ex altera formali, & altera identica, non ſequitur niſi concluſio identica, vel quæ ſit exponenda per identicam, & ideo hæc concluſio, quæ infertur, non debet concedi, niſi ad hunc ſenſum, quòd hæc eſſentia diuina eſt id, quod generat, quæ propoſitio eſt tantum identica, vel dicatur aliter, quòd ſyllogiſmus expoſitorius habet reduci ad ſyllogiſmum, qui regulatur per dici de omni, vel per dici de nullo, ita quòd pręmiſſæ in ſyllogiſmo expoſitorio habēt reduci ad vniuerſalem affirmatiuam, vel negatiuam, ſed ſic reducendo in propoſito altera præmiſſarum eſt falſa, vt patet ex ſuperius dictis, vt dicendo, de quocumque verum eſt dicere,quod eſt pater,de eodem verum eſt dicere, quòd generat,de eſſentia diuina verum eſt dicere, ꝙ eſt pater, ergo &c: patet quod maior eſt falſa. Sed aliter poteſt argui contra regulam

gulam ſic: nulla eſſentia generat, pater eſt eſſentia, ergo pater non generat, concluſio falſa, ergo aliqua præmiſſarũ, non minor, ergo maior, & per conſequens ſua contradictoria eſt vera, hęc ſcilicet, eſſentia generat, atq; ita de vltimatè abſtracto aliquid denominatiuè prædicatur. dico, quòd iſte ſyllogiſmus non concludit: quia licet maior ſit vera, ſcilicet nulla eſſentia generat, minor tamen eſt ſolum vera identicè, ſcilicet pater eſt eſſentia, ſed non eſt vera formaliter, at concluſio eſt formalis. Verum ex altera formali, & ex altera identica non infertur concluſio formalis, ſed identica.

TEXTVS.

QVarta prædicatio eſt tantum eſſentialis, & iſta eſt tantum in diuinis quam ponit Hilarius de Trinitate, & eſt iſta in qua denotatur conſubſtantialitas, & origo, vt filius eſt de eſſentia patris per ly de eſſentia, vel ſubſtantia, notatur conſubſtantialitas, & per ly patris origo.

COMMENT. XXVI.

PRo huius litteræ explicatione aliqua obſeruanda ſunt: Primò obſeruandum eſt, quòd Auctor hanc quartã prædicationem appellat tantum eſſentialem: quia duplex eſt prædicatio eſſentialis, altera, quæ eſt eſſentialis, & formalis, & de iſta loquuntur naturales, & eſt propoſitio primi modi, vt homo eſt animal, homo eſt rationalis: nam prædicatum non ſolum eſt de eſſentia ſubiecti, ſed etiam reſpectu ſubiecti ſe habet, vt forma, & per modum concreti. Altera verò eſt propoſitio, in qua prædicatũ eſt de eſſentia ſubiecti, & nullo modo eſt forma, vt dicendo, filius eſt de eſſentia patris, vt docet Scot. in primo diſt. 5. quæſt. 2. nam eſſentia non eſt forma informans filium, ſed eſt forma, qua filius eſt, & ideo non eſt formalis prædicatio, ſed bene eſſentialis. *Prædicatio eſſẽtialis eſt duplex.*

Secundò obſeruandum eſt, quòd hæc prædicatio eſſentialis eſt diſtincta contra prædicationem ſubſtantialem: nam in prædicatione eſſentiali denotatur conſubſtantialitas, & origo; in ſubſtantiali verò nullum iſtorum ponitur, ſed tantum *Prædicatio eſſẽtialis, & ſubſtantialis differunt.*

ponitur

ponitur vnio inter extrema, velut eſt hæc propoſitio, Deus eſt homo, vel verbum eſt homo, vt docet Doct.Subt.in 3.d.7. quæſt.1. ex Diuo Damaſceno lib.3.Orthodoxæ fidei, cap.10. vbi inquit: Subſtantialem inquimus vnionem, id eſt veram, & non ſecundum phantaſticam.

Tertiò obſeruandum eſt, quòd ly de, quando dicimus, filius eſt de ſubſtantia patris, non denotat tantum conſubſtantialitatem, ſed etiam originem; quoniam ſi tantum denotaret conſubſtantialitatem, ita diceretur pater de filij ſubſtãtia, ſicut filius de ſubſtantia patris: nam ita pater eſt conſubſtantialis filio, ſicut filius patri: at quia filius originatur à patre, & non pater à filio, ideò dicimus filium eſſe de ſubſtantia patris, & non patrem de ſubſtantia filij.

Quartò obſeruandum eſt, quòd ſubſtantialitas, quæ notatur in hac prædicatione, non eſt niſi vnitas numeralis naturę, & eſſentiæ; & quia in duobus ſuppoſitis, non poteſt eſſe vna ſubſtantia, ſiue eſſentia numero, niſi in diuinis, ideo hæc prędicatio eſſentialis in diuinis tantum reperitur. Hæc itaq; prædicatio, filius eſt de ſubſtantia patris, eſt eſſentialis, cuius ſenſus eſt, filius originatur à patre, vt ſibi conſubſtantialis.

Præpoſitio de, diſtinguitur à præpoſitione, ex.

Quintò obſeruandum eſt, q; ly de, diſtinguitur ab illa præpoſitione ex, ſecundum D.Auguſt. vt docet Magiſt.in primo ſent. diſt.36. quoniam ly ex, importat tantum habitudinem cauſæ efficientis, ſed non conſubſtantialitatem cauſæ ad effectum, ſeu principij ad principiatum. Verum ly de, vtrumque importat, ſ.originem, & conſubſtantialitatem, vt dictum eſt, & propterea conceditur, quòd creatura eſt ex Deo, ſed non conceditur, q; ſit de Deo; ſecundum D.Auguſt. nam ſecundum ipſum, omne quod eſt de aliquo, eſt ex illo, & non è contra, accipiendo has præpoſitiones, ſecundum earum propriã ſignificationem: ſed accipiendo eas largè, & extenſiuè, quandoque vna pro alia accipitur. Inſuper hæ duæ propoſitiones, extenſiuè acceptæ, non tantum habitudinem cauſæ efficientis, ſeu principij originantis important, verum etiam habitudinem cauſæ materialis, & ideo cum in diuinis non ponatur materia, nec quaſi materia, ſi de Deo ly ex, dicatur ad intra, velut in Symbolo dicitur de Spiritu ſancto, Qui ex patre, filioq; procedit, ſolum principij originantis habitudinem importat, ſed vltra hoc, ly de, etiam conſubſtantialitatem importat: quam ly ex, de ſe haud importat.

TEX-

TEXTVS.

SI quæras an iſta ſit eſſentialis, filius eſt de eſſentia, vel filius eſt eſſentia. Ad primum reſpondetur ſecundum Scot. in primo diſtin. 5. quæſt. 2. quòd non propriè dicitur aliqua perſona eſſe de eſſentia abſolutè, ſed addendo cum ſubſtantia perſonam aliquam originantem bene dicitur, quòd aliqua perſona originata eſt de ſubſtantia illius perſonæ: ita quòd hæc, filius eſt de ſubſtantia diuina, non eſt ita concedenda, ſicut hæc, filius eſt de ſubſtantia patris: quia per ſecundam exprimitur conſubſtantialitas, & origo propter genitiuum conſtructum cum caſuali propoſitionis, propter primam autem non notatur aliquid originans. Ad aliam dicendum, quòd licet Auguſt. dicat, filium eſſe filium eſſentiæ patris. 15. de Trinit. cap. 18. & Doct. quidam dicat illam eſſe propriam, tamen videtur probabilius dicendum, quòd non: quia quandocumque relatiuum conſtruitur cum aliquo cum tali habitudine cauſali, in qua natum eſt aliquid terminare illam relationem vt correlatiuum, tunc conſtruitur cum illo præcisè, vt cum correlatiuo. Exemplum: Pater conſtruitur cum relatiuo in habitudine genitiui, ſimile in habitudine datiui, & minus in habitudine ablatiui, & ſecundum communem ſermonem videtur, quòd cum quocumque conſtruatur tale relatiuum expreſſè in tali habitudine caſuali illud notetur eſſe correlatiuum huius relatiui. Non enim dicimus, iſte canis eſt filius hominis: quia eſt filius, & eſt hominis, vt domini canis, ita quòd ly hominis, conſtruitur cum ly canis, ex vi poſſeſſionis, vel poſſeſſoris, ſed videtur ſignificare, quòd con-

ſtruatur cum ly canis in ratione relatiui, vt patris. Ita igitur in iſta, filius eſt eſſentiæ, videtur ly eſſentiæ accipi, vt correlatiuum illius relatiui cum quo conſtruitur: & tunc ad Auguſt. qui videtur hanc concedere dicendo, filius eſt eſſentiæ; dico, quòd debet intelligi, quòd ſit conſtructio intranſitiua, vt filius eſt eſſentiæ, id-eſt filius eſt eſſentia; non autem debet intelligi, quòd ſit conſtructio tranſitiua: quia aliàs eſſet falſa, vt dictum eſt: Et ſi dicatur, quòd ad iſtam, filius eſt de ſubſtantia patris, videtur ſequi iſta, filius eſt eſſentiæ patris; nego ſequelam: quia conſequens notat relationem, inter filium & eſſentiam, ſicut ſuum correlatiuum, quòd non notat antecedens; ſed tantum notat conſubſtantialitatem in eſſentia, cum originatione notata, in illo, quod conſtruitur cum eſſentia; ſic ergo patet, quòd ad veritatem prædicationis eſſentialis, vt hic capitur, requiritur, quòd ſit conſubſtantialitas, & origo.

COMMENT. XXVII.

HAec litera eſt adeo clara, quòd nulla indiget explicatione, tamen circa illa aliqua breuiter obſeruabo: Primò, quòd hæc propoſitio, filius eſſentiæ patris eſt impropria: quia quando aliquid conſtruitur cũ relatiuo, ex vi relationis, tunc ipſum capitur pro correlatiuo, ſed genitiuus cõſtructus cum relatiuo conſtruitur ex vi relationis, & maximè ſi relatiuum eſt ſuum caſuale, à quo regitur, & per conſequens, ly eſſentiæ innuitur eſſe correlatiuum filij, id eſt eſſe generãs filium, quod eſt falſum, & propter hoc non dicimus, canis eſt filius hominis, eò quod denotaretur, quòd homo eſſet generans canem, quia ly canis cõſtruitur ex vi relationis cum ly filius. Et ſi dicatur, iſte canis eſt filius, & eſt hominis, ergo eſt filius hominis; dico, quòd non ſequitur: quia a diuiſis ad coniuncta raro tenet argumentum, niſi limitetur his præſcriptionibus: prima, quòd diuiſa ſe habeant ſicut determinatio & determinabile, ideo non ſequitur, Socrates eſt ambulans, & eſt

Caſus conſtructus cũ relatiuo ex vi relationis eſt correlatiuum.

Argumentum à diuiſis ad cõiuncta tenet tribus cõditionibus obſeruatis.

muſicus,

muſicus, ergo eſt ambulans muſicus, cũ conſequens ſit propoſitio plures, quæ neque eſt vera, neque falſa.

Secunda, quòd determinatio non capiatur æquiuocè, ſeu non fiat variatio appellationis, ideo non ſequitur, iſte canis eſt filius, & eſt hominis, ergo eſt filius hominis; quia in antecedente, ly hominis appellat hominem, vt poſſeſſorem, & in conſequente appellat hominem, vt generante canem:

Tertia quòd non fiat nugatio, ideo non ſequitur Socrates eſt homo, & eſt animal, ergo eſt homo animal, vel ſi ſequatur, eſt tamen nugatio in conſequente.

Secundò obſeruo, quòd illa conſequentia non valet, filius eſt de ſubſtantia patris, ergo eſt filius eſſentiæ: quia antecedens conſtruitur ex ui tranſitionis ad ly patris, & innuit patrem generantem, & eſſentiam communicatam filio à patre, de quo amplius dictum eſt ſupra; in conſequente vero, ex ui conſtructionis denotatur, quòd eſſentia ſit generans, quod eſt omnino falſum, nam notat relationem realem inter filium, & eſſentiam, ſicut ſuum correlatiuum.

TEXTVS.

VLterius notandum eſt, quòd poſſumus inuenire multos gradus in vnitate, in primo gradu eſt vnitas aggregationis, quæ eſt minima, vt in aceruo lapidum.

COMMENT. XXVIII.

HAec vnitas habetur ab Ariſtot. 6. Metaph. tex. c. 15. vbi ſcribit, quòd totum non eſt vnum, ſicut aceruus, ſed aceruus eſt vnus aggregatione, ergo datur vnitas aggregationis. Sed dubitatur, an ens, quod eſt vnum per aggregationem, contineatur ſub ente per accidens, & videtur, quòd ſic; quia aliàs diuiſio Ariſt. 5. Metaph. tex. c. 7. & 13. qua diuidit ens in ens per ſe, & in ens per accidens, non eſſet ſufficiens; quia non euacuaret totum diuiſum: daretur enim aliquod ens, quod non eſſet neque per ſe, neque per accidens; ens, ſcilicet per aggregationem, ſi non contineretur ſub ente per accidens: nam certum eſt, quod ſub ente per ſe non *Vtrum vnũ per aggregatione ſit ens per accidẽs.*

continetur. Sed contra, ens per accidens ſic communiter definitur, quod eſt ens, quod aggregat in ſe diuerſas naturas, & Ariſt. exemplificando de ente per accidens, dixit coruſus albus, albus coruſus, & ſimilia, atque adeo ſecundum eius exempla non poteſt ens per aggregationem contineri ſub ente per accidens.

Reſpondeo quòd ens per accidēs capitur dupliciter, vnō modo propriè pro duabus naturis ſic ſe habentibus, quòd vna informat aliam, atque ita ens per aggregationem non continetur ſub eo; altero modo capitur pro omni eo, quod non eſt ens per ſe, & ita continetur ſub ente per accidens. Ariſt. autem exemplificauit ſolum de ente per accidens primo modo; ex quo ſequitur, quòd vnitas entis per aggregationem, & totius compoſiti per accidens differunt: quia vnitas per aggregationem non ponit ordinem eſſentialem inter partes ipſius; ordo enim inter partes cumuli, vel aceruì, eſt ordo ſituationis, vel ſecundum ſitum; qui ordo eſt ſimpliciter accidentalis, & non eſt ordo conſurgens de neceſſitate ex natura partium: nam illa pars, quæ eſt prior ſecundum ſitum, potuit eſſe poſterior: præterea quælibet pars eſt ſimpliciter in actu, & vna non eſt potentia reſpectu alterius; at vnū per accidens importat duo; ordinem, ſcilicet eſſentialem inter partes, qui ordo eſt ex natura ſuarum partium; ſubſtātia enim ex ſui natura eſt prior accidente; & importat informationem vnius partis ab alia, adeo quòd vna ſe habet vt actus informans, & altera, vt potentia, quod non contingit, vt diximus, in ente vno per aggregationem.

TEXTVS.

IN *Secundo eſt vnitas ordinis, quæ aliquid addit ſupra aggregationem.*

COMMENT. XXXIX.

HOc eſt dictu; vnitas ordinis, velut eſt vnitas mundi, & vnitas exercitus, addit ad vnum per aggregationem ordinem partium, eſt enim huiuſmodi vnitas, quando aliqua aggregata dicunt inter ſe ordinem, & ad vnum primum. Exer-

Exercitus enim eſt aggregatio militum; qui inter ſe ordinẽ habent, & ad vnum Ducem; quia totus exercitus vni Duci deſeruit, & paret; & ab eo gubernatur, & regitur, & de iſta vnitate loquutus eſt Ariſt. 12. Metaph. tex. c. 53. vbi ſcribit, quòd Vniuerſum habet vnitatem ordinis.

TEXTVS.

TErtia eſt vnitas per accidens, vbi vltra ordinem eſt informatio, licèt accidentalis, vnius ab altero eorum quæ ſunt ſic vnum.

COMMENT. XXX.

HAec vnitas eſt vnitas ſubiecti, & accidentis informantis ſubiectum, vt homo albus, homo enim & albedo aggregantur, & albedo habet ordinem poſterioris eſſentialiter reſpectu hominis, nec nõ hominem accidentaliter informat, adeo quòd iſta tertia vnitas, ad ſecundam addit informationem, & de hac vnitate loquutus eſt Ariſtot. 5. Metaphyſ. text. c. 7. Vnum dicitur ſecundum accidens vt Coriſcus muſicus, vbi per exempla docet vnitatem per accidens, & modos eius.

TEXTVS.

QVarta vnitas eſt per ſe vnitas ex principijs eſſentialibus ex per ſe actu, & ex per ſe potentia.

COMMENT. XXXI.

VNitas hæc eſſentialis, ſiue per ſe, eſt quando duo eſſentialiter diſtincta & realiter, & formaliter, & ad idem prædicamentum pertinentia, ſic ad inuicem ſe habent, quòd vtrumque ad alterum ordinatur ex ſua natura, & eſſentia ad faciendum vnum per ſe compoſitum: ita quòd vnum eſſentialiter eſt perfectibile, & alterum eſt eſſentialiter perfe-

ctiuum, velut ſunt materia, & forma ſubſtãtialis, corpus, & anima, genus, & differentia, & de iſta vnitate loquutus eſt Ariſt. 5. Metaph. tex. c. 11. differt autem hæc vnitas ab vnitate per accidens; quia totum eſſentiale phyſicum dicit tertiam entitatem aliã in partibus, ſed ens per accidens eſt precise ſuæ partes; eſt in ſuper alia differentia: quia vnum per ſe vltra ordinem eſſentialem partium, & vltra hoc quòd vna pars eſt actus, & altera potentia, addit perſeitatem actus, & potentiæ ſic quòd potentia, ſeu pars, quæ eſt in potentia, in compoſito per ſe eſſentialiter, & per ſe reſpicit ſuum per ſe actum, qui eſt actus ſubſtantialis; partes vero entis per accidens, vna non eſt per ſe potentia, & altera per ſe actus.

Vnitas per ſe differt ab vnitate per accidens, & quomodo.

TEXTVS.

IN Secundo eſt per ſe vnitas ſimplicitatis, quæ eſt vera identitas, quicquid enim eſt ibi, eſt realiter idem cuilibet, & non tantum eſt vnum illi vnitate vnionis, ſicut in alijs modis.

COMMENT. XXXII.

Iſta vnitas, vt docet Doct. Subt. in primo d. 5. q. 2. prouenit ex infinitate eſſentiæ diuinæ, & hanc Doct. appellat perfectiſſimam identitatem. Et ſi dicatur vnitas formalis, vt patet per Authorem hic infra ſtatim, & per Doct. Subt. in primo d. 2. q. 4. eſt maior vnitate ſimplicitatis, ergo iſta non videtur perfectiſſima: dico, quòd hæc perfectiſſima appellatur, non quod tollat diſtinctionem formalem: ſed quia vnit omnia, quæ ſunt in Deo ſine aliqua compoſitione: obſeruãdum eſt tamen, quòd eſt differentia inter vnum per ſe, & vnum vnitate ſimplicitatis, quoniam vnum vnitate ſimplicitatis, includit ſecundum perfectam identitatem, & realitatem, quicquid eſt ſibi compoſſibile, & in tali vnitate nihil habet rationem potentiæ reſpectu alterius, ſed omnia tranſeunt in perfectam identitatem cum qua tamen vnitate ſimplicitatis ſtat formalis diſtinctio, adeo ꝙ & ſi illa, quæ ſunt vnum vnitate ſimplicitatis, ſint vnũ realiter, non ſunt tamen

Vnitas per ſe, & vnitas ſimplicitatis differunt & quomodo.

vnum

vnum formaliter, & ratio eſt: quia identitas realis in tali vno vnitate ſimplicitatis non includit repugnantiam, ex terminis, & contradictionem, vt vnum ſine altero intelligi queat, quod non contingit in his, quæ ſunt vnum vnitate formali; quòd declaratur ſic, relatio in diuinis tranſit in perfectiſſimã identitatem fundamenti, & idem poteſt eſſe realiter ad ſe, & ad alterum, & ita ad ſe, & non ad ſe, ad alterum, & non ad alterum: neque iſta ſunt formaliter contradictoria; quia nõ ſunt ſecundum idem, & ſecundum eamdem formalitatem, ſed quantum ad formalitatem fundamenti eſt ad ſe, & ſecũdum formalitatem relationis eſt ad alterum, atque adeò cũ iſta identitate reali, ſaluatur ratio formalis vtriuſque, & diſtinctio vnius ab altera; quidditas enim relationis, non eſt quidditas fundamenti; at quod idem formaliter, & quidditatiuè ſit ad ſe, & ad alterum implicat contradictionẽ: quoniam ſecundum eandem rationem formalem, idem eſſet ad ſe, & non ad ſe, & hoc eſt, quod dicebat Ariſtot. 4. Metaphyſic. text. cap. 26. quòd illi, qui dicebant omnia apparentia eſſe vera, faciebant omnia ad alterum non ſolum identicè, & realiter, ſeu denominatiuè, ſed etiam formaliter, & ſecundum ſuam quidditatem: nam vnum quodque ens ſecundum ſuam quidditatem, & naturam habuiſſet relationem ad ſenſum, & opinionem; quia eſſet tale formaliter in ſe, quale apparebat ſenſui, & opinioni, & de hac vnitate ſimplicitatis loquutus eſt Ariſtot. 12. Metaphyſ. text. com. 39. quare idem eſt intellectus, & intelligibile, & Commentator ibidẽ ſcribit, quòd omnia, quę ſunt in Deo, ſunt vnum vnitate ſimplicitatis.

Sed contra hanc vnitatem arguitur ſic, ſi verum eſt quod propter vnitatem ſimplicitatis in diuinis, quicquid eſt ibi eſt idem realiter cuilibet, ſequitur quòd paternitas erit idem realiter filiationi, & per conſequens, quòd pater non diſtinguitur realiter à filio, quod eſt hæreticum. Dico quòd ſunt idem realiter eſſentialiter: quia ſunt ſimpliciter eiuſdem eſſentiæ, & naturæ, non autem ſunt idem realiter ſuppoſitaliter, ſiue perſonaliter. Et ſi dicatur quòd tunc erit maior identitas inter attributa, quàm inter perſonas, & ex conſequenti non erunt vnum ſimpliciſſima identitate reali; Dico primo, quòd ad perfectiſſimam identitatem ſimplicitatis nõ requiritur omnimoda identitas: quia tunc nõ diceretur pro-

Ad perfectiſſimã idẽtitatẽ quid requiratur.

priè idẽtitas aliquorum, niſi inter illa eſſet aliqua diſtinctio: identitas enim aliquorum præſupponit illa ad inuicem aliquo modo differre.

Ad perfectiſſimam igitur identitatem ſimplicitatis ſufficit idẽtitas realis illorum, ſic quòd quodlibet cuilibet ſit perfectè idem realiter, accipiendo identitatem realem modo præexpoſito, ſcilicet realiter eſſentialiter, atque ita pater, & filius, ſunt perfectiſſimè idem realiter eſſentialiter, licet diſtinguantur realiter perſonaliter.

Dico ſecundo, quòd eſſentia diuina eſt ſimpliciter idem cuilibet exiſtenti in ipſa, & quòd vna perſona diuina, eſt vna vnitate ſimpliciſſima alia ab vnitate alterius perſonæ, & ſic vna perſona eſt realiter idem cuilibet exiſtenti in ipſa, hoc eſt dictu, quòd omnia eſſentialia, & notionalia reperta in vna perſona ſunt idem inter ſe perfectiſſima identitate reali, nec eſt inconueniens ponere in diuinis plures vnitates ſimpliciſſimas, ſcilicet vnitatem patris, filij, & ſpiritus ſancti, & vnam realiter ab alia diſtinctam: itaque omnia, quæ ſunt in patre, ſunt vnum vnitate ſimpliciſſima, & omnia, quæ ſunt in Filio, & Spiritu ſancto, licet Pater, Filius, & Spiritus ſanctus realiter diſtinguantur inter ſe, reſpectu tamen eſſentiæ diuinæ omnia ſunt vnum vnitate ſimpliciſſima: quia omnia ſunt vnum, in eſſentia diuina.

Dico tertio, quòd per iſtam identitatem Auctor intelligit non compoſitionem, & ita concedo tres perſonas eſſe idem tali vnitate, & ſi ſint realiter diſtinctæ.

Dico quarto, quòd dictum Auctoris debet intelligi, quòd quicquid eſt ibi, eſt idem realiter cuilibet ſi dicat perfectionem ſimpliciter, & ſit formaliter infinitum, & ideo licet proprietates hypoſtaticæ, quæ ſunt in eſſentia diuina propter infinitatem eſſentiæ ſint idem realiter cum eſſentia diuina, non ſunt tamen idem realiter inter ſe: quia non ſunt perfectiones ſimpliciter, cum non ſint formaliter infinitę.

TEXTVS.

VLtra autem omnes iſtas identitates eſt identitas formalis vt dicit Scotus, 2. d. q. 4. primi Sent.

COM-

COMMENT. XXXIV.

Hæc vnitas formalis non eſt eadem cum vnitate per ſe: quia identitas formalis eſt, quando inferius includit ſuperius, ſed per ſe vnitas in quarto gradu eſt, quando totum includit partes eſſentialiter, quæ realiter diſtinguuntur à toto, ſaltem in eſſe phyſico: quia inferius eſt idem formaliter ſuperiori, ſed compoſitum phyſicum ex partibus, non eſt idem realiter cum partibus per ſe eſſentialibus, atq; adeo nõ ſunt idem iſta vnitas, & illa; hæc etiam vnitas formalis facilius ſaluatur, quòd ſit relatio realis, quam identitas ex natura rei: quia relatio realis debet habere extrema diſtincta realiter: modo minor diſtinctio realis eſt inter hominem, & animal rationale, quàm inter hominem, & animal, & ideo facilius ſaluat hic relatio realis, quàm ibi, licet minus hic, quàm in ſequentibus diſtinctionibus, vt patet ſpeculantibus; Hæc tamen identitas formalis, licet ſit maior identitate ſimplicitatis, idẽtitas tamen ſimplicitatis eſt perfectior formali: nam ponitur identitas illa in diuinis propter infinitatem, quę perfectiori modo identificat ſibi omnia, quàm faciat inferius, quando includit ſuperius: quia adhuc in iſta incluſione, non repugnat eſſe potentialitas, & compoſitio, quæ diminuunt perfectionem identitatis. Et de hac identitate formali loquutus eſt Ariſt. 7. Meta. tex. com. 20. vbi ſcribit, ſingulum quod quid eſt, non eſt aliud à ſuimet ſubſtantia, ergo definitũ, non eſt aliud, à ſua definitione, ſed eſt idem; non poteſt autem intelligi, quod ſit idem ex natura rei, vt ſupra probatum eſt, & multo minus ratione, nec ſolum eſt idem realiter: quia tunc ſecundus modus per ſe non differret à primo, ergo eſt idem formaliter.

Vnitas formalis differt ab vnitate per ſe, et quo modo.

TEXTVS.

Iſtis notatis pono duas concluſiones, quarum primam accipio in paſſo præallegato, quæ eſt definitio identitatis formalis data à Scoto diſt. 2. quæſt. 4. primi. Voco autem (inquit) identitatem formalem, vbi illud quod dicitur ſic idem, includit illud, cui ſic eſt idem in ratione ſua formali

& per

& per ſe primo modo. Vide bene hanc definitionem, & videbis, quòd de intentione Doct. fuit, quòd illud, quod ſic eſt idem, ſcilicet formaliter, includit illud, cui ſic eſt idem; clarum eſt, quòd ſuperius non includit inferius in ratione ſua formali, & per ſe primo modo, ſed potius è contrà; niſi dicas, quòd ponitur actiuum pro paſsiuo, ita quod ſit ſenſus, illud dicitur eſſe idem formaliter alicui, quod includitur in ſua definitione, ſeu ratione formali, & per ſe primo modo; ſed iſta expoſitio videtur extorquere textum: non enim videtur veriſimile, quòd iſte Doct. qui fuit ita ſubtilis, & qui etiam primus amplè loquutus eſt de formalitatibus, poſuiſſet ſuam definitionem ſic obſcuram.

COMMENT. XXXV.

Digreſſio an inferius ſit idem formaliter ſuperiori.

Ant. Tròb. *Tataretus.* *Gadius.* *Ant. Syret.* *Paul. Scrip.* *Vig. Barg.* *Mauritius.*

CIrca hanc literā Auctoris eſt quæſtio valde celebris inter Scotiſtas, an ſcilicet inferius ſit idem formaliter ſuperiori, vel econtra. Antonius Trombetta in præſenti loco. Tataretus in primo diſt. 2. quæſt. 4. (licet in quæſtionibus ſuper Porphyrium quæſtione vltima oppoſitū doceat) & Gadius in prima q. quol. dicunt, quòd ſuperius eſt idem formaliter inferiori, & non è contra. Antonius autem Syretus, qui & Auctor Formalitatum, Paulus Scriptor, Leuchetus, Vigerius, Bargius, & Mauritius Hybernas affirmant, quòd inferius eſt idem formaliter ſuperiori, & non è contra. Affirmantes, quòd ſuperius eſt idem formaliter inferiori his mouentur rationibus. Scot. 1. q. quol. art. 1. parte 2. ratione 2. habet, quòd conſtitutiuum eſt de ratione formali conſtituti, ſed ſuperius eſt conſtitutiuum inferioris, & non è contra, ergo ſuperius eſt idem formaliter inferiori.

Prima ratio. *Secunda ratio.* *Tertia ratio.* *Quarta ratio.*

Præterea Scot. in 4. d. 12. q. 1. & 7. Met. quæſt. 1. inquit, quòd illud eſt idem formaliter alicui, quod eſt de ratione formali illius: quia eſſe idem formaliter eſt eſſe de eſſentia; ſed ſuperius eſt de eſſentia inferioris, & non è contra, ergo &c. Præterea, inferius accidit ſuperiori, ſed illud, quod accidit alicui, extraneatur à ratione ſua formali, & eſt extra illam, ergo inferius nō eſt idem formaliter

ſuperiori;

ſuperiori; Præterea, ſi inferius eſt idem formaliter ſuperiori, ergo totum quod eſt inferius, erit idem formaliter, & realiter partibus, quod eſt contra Auctorem infra art. 3. parte 2. & contra Scot. in 3. d. 3. q. 1. deinde relatio primi modi denominat vtrumque extremum, ex Ariſt. 5. Met. tex. c. 20. ſed identitas formalis eſt relatio primi modi: quia fundatur ſuper vnum, ergo ſi inferius eſt idem formaliter ſuperiori, & ſuperius erit idem formaliter inferiori; & confirmatur: quia omne, quod ſequitur ad aliud abſolutè, ſequitur ad ipſum etiam eodem vtrique addito, quod non deſtruit, nec diminuit; ſed ad iſtam homo eſt idem animali ſequitur abſolutè, ergo animal eſt idem homini, ergo ſimiliter ad iſtam, homo eſt idem formaliter animali, ſequitur iſta, animal eſt idem formaliter homini, cum hoc addito, ſcilicet ly formaliter, vtriq; ſcilicet homini, & animali, & ly additum formaliter, non deſtruit, nec diminuit identitatem: quia identitas formalis, eſt perfectiſſima identitas. Affirmantes autem, quod inferius eſt idem formaliter ſuperiori, & non è contra, his mouentur rationibus. Illa ſunt idem formaliter, quando vnum non poteſt concipi ſine alio, ſed inferius non poteſt concipi ſine ſuperiori; vt docet Scotus in 3. diſt. 3. ergo inferius eſt idem formaliter ſuperiori. Præterea, illud diſtinguitur formaliter ab aliquo, quod poteſt concipi ſine illo, ſed ſuperius poteſt concipi ſine inferiori; ergo ſuperius diſtinguitur formaliter ab inferiori. Maior eſt manifeſta, & minor patet per Ariſt. primo Poſter. tex. cõ. 5. dicentem, quòd contingit ſcire dualitatem eſſe parem, & ignorare hanc dualitatem eſſe parem. Item homo eſt formaliter animal, ergo homo eſt idem formaliter animali, at iſta eſt falſa; animal eſt formaliter homo, ergo iſta non eſt vera, animal eſt idem formaliter homini. Præterea Scot. definiens identitatem formalem inquit: Voco identitatem formalem, vbi illud, quod dicitur ſic idem, includit illud cui ſic eſt idem, in ſua ratione formali, & per ſe primo modo, in qua definitione expreſsè dicit, quòd illud, quod includit, eſt idem formaliter illi, quod includitur, at clarum eſt, quod inferius includit formaliter ſuperius, & non è contra, ergo &c. Deinde Scot. 8. diſt. 1. quæſt. 3. dubitatione 3. Habet expreſsè, quòd includens eſt idem formaliter incluſo, & ibidem in corpore quæſtionis dicit, quòd includere formaliter eſt includere aliquid in ratione ſua eſſentiali.

Quinta ratio. *Secunda opinio.* *Prima ratio.* *Secunda ratio.* *Tertia ratio.* *Quarta ratio.* *Quinta ratio.*

Præterea, Scot. expreſſe docet hanc veritatem primo Reportationum, diſtinct. 33. quæſt. 3. vbi quærit vtrum proprietas ſit perſona & reſpondens ad quæſtionem ponit hanc concluſionem, proprietas, & perſona ſunt idem ſimpliciter, & tamen diſtinguuntur ex natura rei, quia non ſunt formaliter eadem, & poſtquam probauit, quod proprietas, & perſona ſunt idem, ſimpliciter probat, quòd proprietas, & perſona diſtinguantur; & habet hæc verba formalia, ſecundum quod identitas fundatur in perſona, & terminatur ad proprietatem, ſecundum hoc perſona & proprietas ſunt formaliter idem, quia perſona, vt quoddam totum, includit in ſua ratione ipſam proprietatem, vt aliquid ſui, vt homo includit animale, vel rationale formaliter, non tamen èconuerſo, vt idẽtitas fundatur in proprietate, & terminatur ad perſonam; ſic enim non eſt proprietas cum perſona idem formaliter, ſicut nec pars eſt formaliter idem cum toto, niſi quatenus totum includit partem, cui ſecundum partem eſt idem: perſona enim vt quoddam totum includit eſſentiam, quæ non eſt de formali ratione proprietatis, & ideo licet pater ſit formaliter idem ſuæ proprietati, vt alicui ſui, non tamen èconuerſo. Hæc Scot. & idem replicat. q. 4. qua quærit vtrum perſona ſit idem cum eſſentia, & reſpondens ad quæſtionem inquit, quòd perſona, & eſſentia non ſunt formaliter idem, prout identitas fundatur in eſſentia, & terminatur ad perſonam, ſed prout identitas intelligitur fundari in perſona, & terminari ad eſſentiam, ſic ſunt idem formaliter: quia perſona in ſua ratione includit eſſentiam, vt aliquid ſui, vt homo rationale; Hæc Scotus ibi.

Eſſe idẽ formaliter eſt valde æquiuocum.

Pro ſolutione huius difficultatis, & vt conciliem tot probatiſſimos, & clariſſimos viros, obſeruandum eſt; primò ꝙ eſſe idem formaliter eſt vade æquiuocum, & habet tres acceptiones, primò modo accipitur, vt idem eſt, quod includere aliquid in ſua ratione formali; Secundo modo vt eſt idẽ, quòd eſſe de ratione formali alicuius; Tertio vt idem eſt, ꝙ dicere eamdem formalitatem; Primò modo inferius eſt idẽ, formaliter ſuperiori, & non ècontra, & eſt identitas formalis nõ mutua. Secundò modo ſuperius eſt idem formaliter inferiori, directè poſito ſub eo, & non ècontra; & ſic etiam eſt identitas formalis non mutua. Tertiò modo ſuperius, & inferius diſtinguũtur mutuo formaliter: quia dicunt aliã

& aliam

& aliam formalitatem: nam ſicut in compoſito phyſico, totum dicit per ſe aliam rem à partibus realiter diſtinctam ita in compoſito Metaphyſico, totum dicit aliam formalitatem à formalitatibus partium; aliàs non eſſet vnũ per ſe; ſed præciſè eſſet ſuę partes, atque adeo cum dicat aliam formalitatẽ, diſtinguitur formaliter à partibus, & in iſto ſenſu homo, & animal diſtinguuntur formaliter.

Secundò obſeruandum eſt, quòd eſſe idem formaliter adhuc ſtat dupliciter: vno modo prout idem eſt, quòd eſſe de eſſentia, & ſic ſuperius eſt idem formaliter inferiori; alio modo prout idem eſt, quod dicere eandem conceptibilitatem, & hoc modo inferius eſt idẽ formaliter ſuperiori: quia non poteſt concipi ſine ſuperiori. *Eſſe idẽ formaliter capitur dupliciter.*

Tertiò obſeruandum eſt, quòd ſi incluſum in aliquo eſſentialiter, idem eſſet formaliter includenti, tũc animal, & rationale, cùm includantur eſſentialiter in homine, eſſent idẽ formaliter homini, & per conſequens idem formaliter inter ſe, quod tamen negat Doct. Subt. ex Ariſt. 3. Meta. tex. c. 10. vbi docet, quòd genus non prædicatur per ſe de differentia, nec econtra, & ideo notanda eſt definitio identitatis formalis, quam ponit Doct. Subt. vbi ſupra.

Quartò obſeruandum eſt, quòd identitas formalis eſt duplex, ſ. mutua, & non mutua; primo modo eſt inter illa, quorum vnum identificatur alteri, & è conuerſo, vt inter hominem, & animal rationale: quia ſicut animal rationale eſt idẽ formaliter homini, ita homo eſt idem formaliter animali rationali: ſecundo modo eſt inter illa, quorum vnum eſt idẽ formaliter alteri: quia alterũ eſt ſibi idem formaliter eo modo, quo loquutus eſt Ariſt. cap. de ad aliquid, ꝙ ſcibile refertur ad ſcientiam; quia ſciẽtia refertur ad ſcibile, & eo modo quo inquit Doct. Subt. in primo d. 30. q. 1. ꝙ Deus refertur ad creaturam: quia terminat relationem creaturæ, quæ refertur ad Deum. Ex his ſequitur, ꝙ aliquid poteſt dici eſſe idem formaliter alicui tantum terminatiuè, ex eo quòd terminat identitatem formalem inexiſtentẽ formaliter ſubiectiuè in altero extremo. aliquod autem poteſt dici eſſe idem formaliter alteri, denominatione intrinſeca, hoc eſt, identitate formali in ipſo formaliter, & ſubiectiuè in exiſtente. Primo modo ſuperius eſt idem formaliter inferiori, atque ita denominatur eſſe idẽ formaliter extrinſeca denominatione. Secundo modo *Identitas formalis eſt duplex.*

inferius

inferius eſt idem formaliter ſuperiori, intrinſeca nempe denominatione, identitate ſcilicet formali exiſtente formaliter in ipſo. Ex his reſpondeo ad argumenta.

Ad primam rationem primæ opinionis. Ad primum, quod eſt auctoritas Scoti, dico, quòd intelligit cõſtitutiuum eſſe idem formaliter conſtituto primo modo; vt eſſe idem formaliter, idem eſt, quod eſſe de eſſentia, & per hoc patet etiam ad ſecundum.

Ad ſecundam. *Ad tertiam.* Ad tertium dico verum eſſe, ꝙ inferius accidit ſuperiori: quia nõ eſt de eſſentia ſuperioris, atq; adeo non eſt ſibi idem formaliter primo modo. Sed bene eſt idem ei formaliter ſecundo modo: quia inferius includit eſſentialiter ſuperius, & ſine ſuperiori haud concipi poteſt. nec valet expoſitio Tròb. ad Sco. auctoritatem, ſ. ꝙ inferius eſt idem formaliter terminatiuè: quia oppoſitum expreſsè docet Scot. in reportatis vbi ſupra. & multo minus valet expoſitio Tatareti in primo, vbi ſupra dicentis, quòd in hac definitione identitatis formalis, debet accipi actiuum pro paſſiuo, vel è cõtra, ita vt ſit ſenſus; includit, id eſt includitur: quia hoc eſt nimis expreſsè extorquere textum, & derogare dignitati Doct. qui in loquutionibus vſus eſt ſemper propria ſignificatione verborum.

Contra Tròbettam. *Contra Tataret.*

Ad quartã. Ad quartum dico pro nunc, ꝙ partes, & totum dupliciter ſumũtur, aut ſecundũ eſſe metaphyſicum, & ſic totum eſt idẽ formaliter, & realiter partibus, aut ſecundũ eſſe reale Phyſicum, atque ita totum diſtinguitur realiter à partibus, ita huic argumẽto aliqui reſpondent, ſed in rei veritate hæc reſpõſio non tollit argumentum: nam etiam totũ Phyſicum includit eſſentialiter partes, ergo eſt idẽ formaliter partibus. cõcedo ergo quod infertur, & cum dicitur quòd hoc eſt contra Doct. Subt. dico, quòd non, vt diffuſius videbimus artic. ſequenti.

Mauritius ad quintam. Ad quintũ duplex reſponſio aſſignatur in margine à Mauritio: Prima eſt, ꝙ ly formaliter eſt dictio diſtrahens, vel ſaltẽ impediens; & ratio eſt: quia ſi inferius, eſt idem ſuperiori, & è contra, non ſunt idem adæquatè: quia bene inferius eſt idẽ formaliter ſuperiori, ſed non è contra, ideo non habent identitatem formalem adæquatã, ſed inadæquatam, non mutuam & perfectam, ſed imperfectam, & non mutuam, & hinc eſt, ꝙ ly formaliter diſtrahit; poteſt igitur reſponderi ad argumentum, ꝙ etſi homo ſit idem animali, & animal homini, non ſunt tamen idẽ ad inuicem mutuo formaliter, quia ly formaliter diſtrahit, & non ponit identitatẽ mutuam, ita quòd ſicut

homo

homo eſt idem formaliter animali, ita animal ſit idem formaliter homini, & per hoc patet ad confirmationem.

Secunda reſponſio eſt talis, ꝙ aliter in antecedente, aliter in conſequente accipitur identitas formalis: quia in antecedente, i. in homine, & in inferiori, eſt identitas formalis ſubiectiuè, & inexiſtenter, in conſequente vero, hoc eſt, in ſuperiori, eſt tantum terminatiuè, & extrinſecè: nam quando dicitur, homo eſt idē formaliter animali, identitas formalis eſt ſubiectiuè in homine: quando verò dicitur, animal eſt idē formaliter homini, identitas formalis eſt tantū terminatiuè, & extrinſecè in animali, & ideo non tenet conſequentia. Poſſet etiā huic argumento reſponderi vt reſpondet Ioannes, quòd quādo arguitur, omnis relatio primi modi denominat vtrūque extremum eodē modo, verum eſt ſi in illis extremis eſt eadē ratio fundandi: ſicut dicimus, ꝙ ſimilitudo denominat vtrūq; extremum: quia in vtroq; extremo eſt albedo, quæ eſt fundamentū ſimilitudinis; Verum non eſt ita in propoſito; quia in vno extremo eſt eſſentialis incluſio: nam inferius includit eſſentialiter ſuperius; & propter hoc dicitur eſſe idem formaliter ſuperiori; in ſuperiori autem non eſt talis incluſio: quia inferius eſt extra rationem formalem ſuperioris, atque adeo ſuperius non eſt idem formaliter inferiori; cum ergo non ſit eadem ratio fundamenti, in inferiori, & ſuperiori reſpectu identitatis formalis, ſequitur quòd etſi inferius ſit idem formaliter ſuperiori, ſuperius tamen non eſt idem formaliter inferiori. *Ioannes.*

TEXTVS.

EX quo inferuntur duo corrollaria. Primum eſt, quòd omnia prædicata quidditatiua, ſuperiora, & omnes differentiæ eſſentiales, & modi intrinſeci, non ſunt idē formaliter ſuis conſtitutis, ſiue inferioribus, ſed bene econtra. Aliqui tamen ampliant identitatem formalem, & dicunt, quòd omnia illa dicuntur eſſe idem formaliter; quibus conuenit tantum vna ratio formalis, & quidditatiua, ſicut ſunt omnia indiuidua eiuſdem ſpeciei, ſed hoc eſt impropriè, & abuſiuè vti identitate formali.

COM-

COMMENT. XXXVI.

EX hoc textu habemus, quòd identitas formalis capitur duobus modis, vnó modo propriè, alio modo impropriè, identitas formalis propriè, eſt inter illa, quorum vnum includit aliud quidditatiuè, & per ſe primo modo; identitas formalis largè, & impropriè, eſt inter illa, quæ conueniunt in aliqua quidditate, & formalitate: quæ potius nominatur identitas in formalitate, & quidditate, quàm appelletur idẽtitas formalis, primo modo ſumendo identitatem formalẽ, Socrates, & Plato non ſunt idem formaliter: quia vnus non includit alterum quidditatiuè, verum ſecundo modo poſſunt bene dici eſſe idem formaliter: quia ſunt idem in formalitate, & quidditate ſpecifica.

TEXTVS.

SEcundum Corrollarium, quòd nullum ſubiectum eſt idem formaliter ſuo accidenti, nec è contra: quia licèt accidens includat ſubiectum in definitione additamentali, non tamen in ratione ſua formali, & per ſe primo modo, eſſentiæ enim prædicamentorum ſunt impermixtæ, ſecundum Themiſtium: quod debet intelligi formaliter.

COMMENT. XXXVII.

PRo intelligentia, quomodo ſubſtantia non includatur quidditatiuè in accidente, quia ponitur in definitione eius, vt additum, obſeruandum eſt, quòd pro tanto, aliquid dicitur additum alteri, pro quanto extraneatur à ratione ſua formali; & ita cum ſubſtantia ſit extra rationem formalem accidentis, ponitur in eius definitione, vt additum: ex quo ſequitur, quòd dupliciter dicitur ſubſtantia accidẽti additum, tum quia non eſt de ratione eius formali, tum quia non facit vnum per ſe cum illo, ſed tantum per accidẽs: ſubſtantia enim non eſt per ſe potentia reſpectu accidentis, nec acci-

Subſtãtia dicitur dupliciter additum accidenti.

accidens eſt per ſe actus reſpectu ſubſtantiæ; & ſi dicatur, quòd accidentia non ſunt entia: niſi quia entis, ex. 7. Metaphyſic. text. c. 2. ex quo inferunt aliqui, quòd ſubſtantia eſt cauſa formalis, & quidditatiua accidentis; dico quod ly, quia, non eſt nota cauſæ formalis, ſed efficientis, vt explicauimus ſuprà.

Secundò obſeruandum eſt, (quia dicit Auctor, quòd eſſentiæ prædicamentorum ſunt impermixtæ ſecundum Themiſtrum, quod debet intelligi formaliter) quòd prædicamenta non ſolum ſunt impermixta formaliter, ideſt, quidditatiuè, ſed etiam realiter, vt docet apertiſſimè Doct. Subt. 5. Metaphyſ. quæſt. 6. quod ita perſuaderi poteſt, quæcunque ita ſe habent, quòd quodlibet eſt formaliter poſitiuum, & vnum ab alio vltimate abſtractum, & de alio nō poteſt formaliter, nec identice prædicari, illa realiter diſtinguuntur, ſed omnia prędicamenta ſic ſe habent, ergo &c. maior patet, & etiã minor, quo ad aliquam ſui partem, ſcilicet quòd quodlibet prædicamentum ſit formaliter poſitiuum: quia negationes, & priuationes non ſunt per ſe in aliquo prædicamento, ſed per accidens; & quo ad alias partes probatur minor, & primo de prædicatione identica; nullum prædicamentum eſt formaliter, ſeu permiſſiuè infinitum, ergo vnũ de altero non poteſt prædicari identicè, conſequentia patet ex dictis de prędicatione identica, antecedens etiam patet, non enim ſunt infinita formaliter; quia non ſunt idem, quòd Deus nec ſunt in Deo formaliter: Tum quia ipſa prædicamenta continentur, ſub ente finito, quia in ipſa diuiditur immediatè, nec etiã ſunt infinita permiſſiuè: tum quia non ſunt tranſcendentia; tum quia non poſſunt contrahi ad ens formaliter infinitum.

Secundò probatur illa minor, de prædicatione formali; prædicamenta non ſunt formaliter idem, ergo vnum de alio non poteſt formaliter prædicari, conſequentia eſt euidens, & loquor de prędicatione formali quidditatiua: quia adhoc, quòd aliqua de ſe inuicem formaliter prædicentur, oportet neceſſario, quòd ſint idẽ formaliter: Pręterea ſecundò, quæcunque diſtinguuntur ſicut res, & res, diſtinguuntur realiter, ſed prædicamenta ſic ſe habent, ergo, &c. maior patet, & minor probatur, quęcunque diſtinguũtur ſicut ens & ens, diſtinguuntur ſicut res, & res, ſed omnia prædicamenta diſtinguuntur ſicut ens, & ens, ergo diſtinguuntur ſicut res, & res: maior patet: quia ens, & res conuertuntur ſecundum

Auicen. 2. ſuæ Metaph. minor probatur, quia ens includitur quidditatiuè in rationibus formalibus ipſorum prædicamentorum ſicut ſuperius in ſuo inferiori.

TEXTVS.

SEcunda concluſio huius articuli eſt, quòd illa diſtinguuntur formaliter quæ habent aliam, & aliam formalitatem, quarum neutra alteram includit in ratione ſua formali, & per ſe primo modo, ſicut dicimus, quòd ſubiectum, & propria paſſio, diſtinguuntur formaliter.

COMMENT. XXXVIII.

HAnc concluſionem eſſe de mente Ariſt. oſtendimus in principio huius tractatus, vbi quinque rationibus fundatis, ſuper quinque authoritatibus Ariſtot. probauimus dari diſtinctionem formalem, quæ concluſio poteſt etiam cõfirmari per Comment. 3. cœli, Comment. 28. vbi docet quod forma elementi mouet, & mouetur, mouet inquantum forma, & mouetur inquantũ materia; ex qua autoritate arguitur ſic, de eadem forma ſimplici, verificantur contradictoria ſine opere intellectus, ergo eadem diſtinguitur à ſe ipſa, non ratione tantum quia ſine opere intellectus mouet, & mouetur; non realiter: quia eſt eadem forma realiter, ergo formaliter, ſcilicet vt mouet, & vt mouetur.

Ioannes. Sed contra hanc concluſionem ſic arguit Ioannes, & intendit probare, quòd ſubiectum, & propria paſſio non diſtinguantur formaliter, imò quòd ſint idem formaliter, eſt autem argumentum tale: quæ conueniunt in inferiori, conueniunt in ſuperiori, nam homo, & equus conueniunt in animali, ergo conueniunt in corpore, & ſubſtantia; ſed ſubiectum, & propria paſſio cõueniunt in inferiori, ſcilicet in realitate: quia dicunt eandem naturam: ergo conueniunt in formalitate, ſcilicet in eadem ratione conceptibili; quòd autem realitas ſit inferior, & formalitas ſuperior, patet ex Auctore, art. præcedenti, vbi docuit quòd omnis realitas eſt formalitas, & non è contra; Reſpondet Ioannes ad argumentum

& inquit, quòd aliud eſt conuenire in formalitate, & aliud eſt conuenire formaliter, conuenire in formalitate, eſt habere eandem rationem conceptibilem, & vnum includere aliud in primo modo dicendi per ſe, & ſic homo, & riſibile non conueniunt in formalitate; quia homo non includit riſibile in primo modo, nec ècontra, & iſto modo non ſunt idem formaliter; ſed conuenire formaliter, eſt, quandò aliqua duo habent conceptum, ſiue ſunt extra nihil ex natura rei; & iſto modo, homo, & riſibile conueniunt formaliter, ideſt vtrumque eſt extra nihil, ex natura rei; ſed hoc non eſt eſſe idem formaliter: quia nihil aliud eſt, niſi ſicut vnũ reperitur in re, & habet eſſe extra nihil, ita & reliquum, ſed conceptibilitas vnius, non includit conceptibilitatem alterius in primo modo; propterea non ſunt idẽ formaliter. Hęc Ioannes. In qua reſponſione tangit optimam diſtinctionem, ſed male explicat membra, & perperam applicat ad propoſitũ. Ideo dicimus nos, quòd aliud eſt conuenire in formalitate, aliud eſt eſſe idem formaliter: Primo modo identitas formalis accipitur largè, & impropriè, & vt ſic, illa dicuntur eſſe idem formaliter, quæ conueniunt in aliqua quidditate vel formalitate, & hoc pacto concedimus ſubiectum, & paſſionem eſſe idem formaliter: quia conueniunt in formalitate; nam formalitas dicitur de ſubiecto, & paſſione, vtrumq; enim eſt formalitas: Secundo modo identitas formalis, ſumitur ſtrictè, & propriè, & eſt inter illa, quorum vnum includit alterum quidditatiuè, & per ſe primo modo, & hoc modo negamus ſubiectum & propriam paſſionem, eſſe idem formaliter; quia neutrum alterum quidditatiuè includit. *Contra Ioannem.*

TEXTVS.

Ex iſta concluſione ingeruntur duo corrollaria, prima eſt quod eſſentia diuina, à relationibus diſtinguitur formaliter; quia conceptus abſoluti non includit quidditatiuè conceptum relatiui, nec ècontra ſecundum Corrollarium, quòd omnia attributa in diuinis, vt ſunt intellectus, & voluntas (ſi fas eſt attributa nominari) ſa-

pientia, bonitas, & iuſtitia, ab eſſentia diuina, & à ſe inuicem, & etiam à relationibus formaliter diſtinguuntur.

COMMENT. XXXIX.

PRo ampliori intelligentia primi Corollarij, probo tribus rationibus in tribus figuris, quòd relatio diſtinguitur ab eſsētia, prima ratio eſt in prima figura in Ferio. Nihil quod eſt ad ſe eſt proprietas relatiua; diuina eſſentia eſt ad ſe, ergo diuina eſſentia non eſt proprietas relatiua: Secunda ratio eſt in ſecunda figura in Barocco: omnis proprietas relatiua diſtinguit perſonam à perſona in diuinis, ſed eſſentia diuina non diſtinguit perſonam à perſona, ergo diuina eſſentia non eſt proprietas relatiua: Tertia ratio eſt in tertia figura in Brocardo: quædam proprietas relatiua, non eſt filiatio, ſed omnis proprietas relatiua eſt eſſentia, ergo eſſentia non eſt filiatio. Et ſi dicatur ſicut, quidam dicunt; quòd Syllogiſmus eſt actus rationis, ex actibus autem rationis non verificatur diſtinctio ex natura rei: contrà, quia tunc nulla realis diſtinctio poſſet demonſtrari, nec aliqua realis vnitas, cū omnis demonſtratio ſit Syllogiſmus, & per conſequens ens rationis; nec ſoluit, quòd dicūt alij, quòd licet præmiſſæ ſint veræ ex natura rei, ſufficit tamen quòd concluſio concedatur, ſcilicet diſtinctio, non tamen ex natura rei, ſed ſolum rationis. Contrà, ſi veritas concluſionis eſſet per actum intellectus, tunc eo circumſcripto eſſet falſa, & tunc præmiſſę ex natura rei, habentes cauſas veritatis in re, eſſent veræ, & concluſio falſa, atque ita ex veris ſequeretur falſum.

Secundò obſeruandum eſt pro intelligentia ſecundi Corollarij, quòd bonitas ita diſtinguitur ab eſſentia, ſicut à ſapientia, alius eſt enim conceptus eſſentiæ, alius ſapientię, ſicut alius eſt conceptus ſapientiæ, & bonitatis; & ideo diſtinguuntur formaliter: de intellectu autem & voluntate, an ſint attributa? ſemper Auctor dubitatiuè loquitur; & nos ſupra declarauimus, quomodo poſſint dici attributa, & quomodo non; ſi enim accipiantur pro actu primo non ſunt attributa; nam ſicut rationalitas, & intellectualitas, ſunt de ratione quidditatiua hominis, vel ſaltem non ſunt extra rationem eius formalem, & quidditatiuam, ita intellectualitas non eſt

extra rationem formalem diuinæ eſſentiæ, adeo quod ſi eſſentia diuina definiretur, in eius definitione caderet intellectus, ſeu vita intellectiua, vt docet Doct. Subt. in 1. d. 26. & in quol. q. 1. & quod dicitur de intellectu, intelligatur de voluntate, atque ita intellectus, & voluntas, vt ſumuntur pro actu primo non ſunt in diuinis propriè attributa; ſi autẽ ſumantur pro quadam propenſione, ad intelligendum & volendum, poſſunt attributa appellari: Cęterum propriè attributa appellantur, prædicata, qualitatiua, quæ per modum actus ſecundi, vel vt quaſi paſſiones prędicantur: Intellectus verò, & voluntas nõ ſunt in Deo quaſi actus ſecundi, neque de eo veluti paſſiones prędicantur, atque adeo attributa haud propriè appellantur.

TEXTVS.

SEd dices: videtur, quòd in diuinis non ſint plures formalitates, quia formalitas dicitur à forma, ſed in diuinis non ſunt plures formæ, ergo non ſunt plures formalitates. Reſpondeo quòd argumentum nihil valet; ſupponit enim quod ſuperius negatum eſt, quòd ſcilicet formalitas, dicatur à forma, ſicut capimus formam; & licet admittatur, quod formalitas dicatur à forma, adhuc tamen argumentum non valet: quia ſimiliter arguerem eſſentiale dicitur ab eſſentia, ſed in diuinis ſunt multa eſſentialia ſecundum Dionyſium; ergo ſunt multæ eſſentiæ; ſi iſtud argumentum non valet, nec tuum: quod iſtud non valet patet; quia concludit concluſionem hæreticam. Et ideo pro me, & pro te dico ad conſequentiam, quòd nunquam bene arguitur à plurificatione conſequentis ad plurificationẽ antecedentis, maximè in diuinis, imo nec etiam in creaturis, unde licet iſta conſequentia ſit bona, iſte homo eſt ſciens, vel qualis, ergo habet ſcientiam, vel qualitatem, tamen non ſequitur, iſte homo habet plures ſcientias, vel qualitates, ergo eſt plures ſcientes, & plures quales.

COMMENT. XL.

IN hoc textu Auctor probat, quòd in diuinis non poſſit eſſe diſtinctio formalis, cuius ratio patet in litera, ad quam dupliciter reſpondet: primò dicit, quòd argumentum præſupponit falſum, ſcilicet, quòd formalitas dicatur à forma, nam ſupra negatum eſt: dictum eſt enim, quòd forma vno modo dicitur de forma partis, alio modo de forma totius: tertio modo de ſubſtantijs abſtractis: quarto de forma accidentali, vltimo de ratione conceptibili, & à forma hac poſtrema acceptione ſumpta dicitur tantum formalitas: argumentum autem ſupponit, quòd dicatur à forma primo modo, & ideo non concludit. Cæterum pro clariori dictorum intelligentia obſeruandũ eſt, quòd formalitas ſi dicatur à forma, non dicitur à forma partis, ſed à forma totius, qua aliquid habet eſſe quidditatiuũ, verum talis forma non dicitur vno modo: nam quædam eſt ratio, & principium formale quidditatiuum totale, & adæquatum; quædam eſt principium formale, partiale, quo ſcilicet res habet eſſe formale, & quidditatiuum partialiter. Exemplum primi, conceptus formalis definitionis, vt animal rationale reſpectu hominis, eſt principiũ, quo adæquatè homo eſt homo; pars autem definitionis, vt animal, vel rationale, eſt illud, quo partialiter homo eſt homo, ſeu habet eſſe quidditatiuum partiale; hoc declaratur ex ſententia Ariſt. 7. Meta. tex. c. 33. vbi ſcribit, quòd ratio, id eſt definitio habet partes, & ſicut tota ratio ſe habet ad totam rem, ſic partes rationis ad partes rei, definitio autẽ eſt quidditas adæquata definito, vel quidditatem talem adæquatam importat. Formalitas igitur ſumitur, vel à forma explicante totam quidditatẽ rei adæquatè, vel partialiter, (ſi aliquo modo formalitas ſumatur à forma) & ſic patet, quòd argumentum nihil concludit. In ſecunda reſponſione inquit Auctor, eſto quòd formalitas dicatur à forma, adhuc nõ ſequitur argumentum, & adducit inſtantiam, quæ patet in litera.

Forma totius dicitur multis modis.

Ex qua reſponſione habemus, quòd iſta conſequentia eſt bona, Socrates eſt ſciens, ergò habet ſcientiam, ſed non ſequitur à multiplicatione conſequẽtis arguendo ſic, Socrates habet plures ſciẽtias, ergo eſt plures ſcientes; & per cõſequens à ſimili, hæc conſequentia eſt bona, hoc habet eſſentiam, ergo eſt

Quare nõ ſequatur Socrates habet plures ſcientias, ergo eſt plures ſcientes.

go eſt eſſentiale, ſed non valet à multiplicatione conſequentis, ad multiplicationem antecedentis, vt A & B ſunt plura eſſentialia; ergo ſunt plures eſſentiæ; vel A habet plura eſſentialia, ergo habet plures eſſentias. quæ reſponſio licet ſit ſatis bona: tamen quia poſſet aliquis contra eam inſtare, dicendo, quòd non arguitur à ſimili in iſta ſecunda conſequentia cum prima: nam in hac conſequentia, Socrates eſt ſciens, ergo habet ſcientiam, arguitur à concreto ad abſtractum, & ab effectu formali ad cauſam formalem; in ſecunda autem, ſcilicet in iſta, A habet eſſentiam, ergo eſt eſſentiale, arguitur ab abſtracto ad concretum, & à cauſa formali ad effectum formalem; item in prima arguitur à poſteriori ad prius, & in ſecunda è conuerſo. Ideo poſſet aliter dici ad primam conſequentiam prout hic optimè notat Anto. Tromb. hoc eſt, quòd in ſecunda conſequentia à plurificatione conſequentis, ad plurificationem antecedentis non tenet conſequentia per hoc medium, quia conſequens eſt poſterius antecedente: modo multiplicato poſteriori non multiplicatur prius, ſeu non eſt neceſſe ipſum multiplicari: quia ſtante vnitate in priori poteſt eſſe pluralitas in poſteriori, ſicut apparet in ſubſtantia, & accidente: nam ab vnica ſubſtantia poſſunt eſſe plura accidētia; non ſolum propria, ſed etiam communia; hoc etiam patet in cauſa, & cauſato in vniuerſali, & particulari: nam cum vnitate cauſę vniuerſalis, ſtat pluralitas effectuum, & inferiorum; cum igitur eſſentia ſit prior eo, quod dicitur eſſentiale, non ſolum in inferendo, ſed etiam in eſſendo (intelligendo per eſſentiale in diuinis, illud quod imitatur eſſentiā diuinam in modo eſſendi, & prędicādi, vt ſunt intelligere, & velle, &c. vt docet Doct. Subt. in quol. quæſt. 1.) ſequitur, quòd etſi plurificentur eſſentialia in diuinis, tamen non multiplicatur eſſentia, & ita non valet, ſunt plura eſſentialia, ergo plures eſſentiæ.

Vlterius pro prima conſequentia obſeruandum eſt, quòd concretum denominatiuum ſignificans formam accidentalem, ſignificat ipſam connotando ſuppoſitum habens ipſam formam, ſuppoſitum autē eſt prius forma, ideo tale concretum denominatiuum nunquam plurificatur ad formæ accidentalis plurificationem, niſi ratio ſuppoſiti plurificetur, quod patet in exemplo de habente plures ſciētias: non enim dicitur plures ſcientes, etſi habeat plures ſcientias: quia cum plu- *Concretum denominatiuum accidētale ſignificat formam cōnotādo ſuppoſitum, & quomodo.*

rificatione formarum accidentalium ſtat vnitas ſuppoſiti habentis formas, & ideo conſequentia non valet à plurificatione formæ ad plurificationem concreti importantis formam, & connotantis ſuppoſitum; Vnde eſt regula ſic: quòd à multiplicatione abſtractorum nõ ſequitur multiplicatio concretorum niſi multiplicentur ſuppoſita, atque adeo arguendo à concreto denominatiuo ad ipſam formam denominantem licet arguatur à poſteriori ad prius, quantũ ad formale ſignificatum concreti denominatiui, tamen quantum ad connotatum ipſius concreti arguitur à priori ad poſterius, & ita ex duplici medio, negatur prima conſequentia, tum quia concretum importat formam, & concretum non plurificatur ad formæ plurificationẽ, niſi plurificetur ſuppoſitum. tum quia plurificato poſteriori non eſt neceſſe plurificari prius: prima regula eſt Doct. Subt. in quol. quæſt. 11. & regula 2. habetur in 3. ſent. diſt. 8. quæſt. 1.

Regula Sco.

Sed contra iſtam reſponſionem inſtatur ex Scoti doctrina in 3. diſt. 1. quæſt. 3. vbi de mente Ariſt. 7. Met. tex. c. 16. docet, quòd quoties dicitur vnum, toties dicitur ens per ſe. Vnum autem diuiditur in quantitatem, qualitatem, & ſubſtantiam, ergo & ens diuiditur in ſubſtantiam, quantitatem, & qualitatem, ergo quot ſunt iſta in numero, tot ſunt entia per ſe, & per conſequens bene ſequitur à plurificatione inferiorũ plurificatio ſuperioris: quia iſta ſunt inferiora, & ens eſt ſuperius, ſimiliter per hoc ſequitur à plurificatione abſtractorũ plurificatio concreti: nam qualitas & quantitas ſunt formæ abſtractę, & ad ipſarum multiplicationem ſequitur multiplicatio entis, quod eſt concretum. Reſpondeo, & dico, quòd quando Scot. dicit, quòd multiplicatio inferiorum non infert multiplicationem prioris, non loquitur de inferioribus in recta linea prædicamentali, & eſſentialiter ordinatis: quia in his bene valet conſequentia, ſunt duo homines, ergo ſunt duo animalia, et ſi ſunt duo animalia, ergo duo entia; ſed intelligit de poſterioribus non ordinatis in eodẽ prædicamento, vt ſunt accidentia reſpectu ſubſtantiæ, quæ ſunt poſteriora ſubſtantia, & ab ipſa dependent. in iſtis enim non ſequitur à multiplicatione poſteriorum multiplicatio prioris, vt non ſequitur, Franciſcus habet plures ſcientias, ergo Franciſcus eſt plures ſcientes. Ad aliud dico, quòd ſubſtantia, quantitas, & qualitas, ſunt bene formæ abſtractæ, ſed ens non eſt

Multiplicatio inferiorũ nõ ĩfert multiplicationẽ prioris, quomodo intelligitur.

ſuppo-

ſuppoſitum, ideo à multiplicatione iſtarum formarum bene ſequitur multiplicatio entis: quia ens non eſt ſuppoſitum, tamen non ſequitur, habet plures paternitates, ergo eſt plures patres: quia pater eſt ſuppoſitum; aliquando tamen hæc conſequentia tenet de materia, vt inquit Mauritius in margine, & præcisè in creaturis, & hoc, quando id, quod ponitur in conſequente, numeratur in antecedente, vt patet in hoc exemplo, eſto quòd hic ſint duo homines, quorum vnus ſit tantum Logicus, & alter tantum Grammaticus, tunc arguendo ſic, in iſtis hominibus ſunt plures ſcientiæ, ergo ſunt plures ſcientes, conſequentia tenet de materia: quia id, quod ponitur in conſequente, id eſt ly ſcientes, numeratur in antecedente, ſcilicet in ly hominibus.

Sed adhuc probatur dupliciter, quòd in diuinis non poſſit eſſe diſtinctio formalis, tum quia omnis relatio in diuinis, aut eſt communis, vt identitas, æqualitas, & ſimilitudo; aut hypoſtatica, vt paternitas, quæ competit patri, & filiatio, quæ competit ſoli filio, & ſpiratio paſſiua, quæ eſt propria ſpiritui ſancto. Sed relatio iſta, ſcilicet diſtinctio formalis, neutra iſtarum eſt, ergo nullo modo ponitur in diuinis; tum etiam, quia quæ diſtinguuntur in ſuperiori, diſtinguuntur in inferiori, ſed diſtinctio formalis eſt ſuperior ad realem, & eſſentialem diſtinctionem; ergo quæ diſtinguuntur formaliter, diſtinguuntur realiter, & eſſentialiter, ſed in diuinis non datur diſtinctio realis, & eſſentialis inter attributa, ergo neque formalis.

Ad primum dico, quòd aſſumit falſum, ſcilicet, quòd omnis relatio in diuinis ſit communis, vel hypoſtatica: quia ſpiratio actiua, nec eſt ſpiratio communis, quia non conuenit tribus; nec hypoſtatica, quia non conſtituit perſonam; atque ita argumentum procedit ab inſufficienti; dico ſecundo, quia verum eſt, quòd iſtæ relationes non ſunt in diuinis fundamentaliter, ſcilicet diſtinctio formalis, & ex natura rei, ſed ſunt ibi formaliter; prior tamen reſponſio eſt melior.

Ad ſecundum dico, quòd minor eſt falſa, diſtinctio enim formalis eſt inferior, & realis ſuperior, & ideo quando dicitur, diſtinguuntur realiter, ergo formaliter, arguitur à ſuperiori ad inferius negatiuè, & eſt ac ſi diceretur, non ſunt idem realiter, ergo non ſunt idem formaliter; dico ſecundò, quòd aliud eſt eſſe ſuperius, aliud eſt eſſe communius, vel in *Diſtinctio formalis non eſt ſuperior ad realem, et eſſentialẽ diſtinctionem.*

vel in plus ſe habens; concedo ergo, quòd diſtinctio formalis eſt quid communius, ſed non eſt ſuperius, atque adeò argumentum non valet; dico tertiò, quòd illa, quæ diſtinguuntur formaliter, & ſunt quidditates, diſtinguuntur realiter, & eſſentialiter, vt homo & equus ſunt quidditates, & formaliter diſtinguuntur, ergo diſtinguuntur realiter, & eſſentialiter: in illis autem, quę non ſunt quidditates, ſed quidditatis, vt homo, & riſibile; nam licet homo ſit quidditas, riſibilitas, tamen non eſt quidditas, ſed quidditatis paſſio, in his non valet diſtinguuntur formaliter, ergo realiter, & eſſentialiter.

TEXTVS.

Dices, quòd nihil eſt ponendum in diuinis, niſi quod habetur à ratione naturali, vel à fide, vel à ſacra ſcriptura, vel ab aliquo Auctore authentico; ſed iſtæ formalitates non habentur ab aliquo iſtorum, quod debeant poni in diuinis, ergo non ſunt ponendæ.

COMMENT. XLI.

HAec Auctoris inſtantia poteſt confirmari per Dionyſium in libro de diuinis nominibus, vbi inquit: Non eſt audendum dicere, vel cogitare de ſuperſubſtantiali & occulta diuinitate, præter ea, quæ nobis per ſacras ſcripturas de Deo diuinitus ſunt expreſſa. & capite 3. inquit: Circa diuina myſteria, non ſunt plura, quàm Sancti poſuerunt, aſſerenda. Præterea communis ſchola Doctorum non videtur ponere iſtas formalitates; imò Diuus Auguſtinus licet poſuerit diſtinctionem inter eſſentiam, & relationem, tamen eo modo negauit diſtinctionem inter eſſentialia, 7. lib. de Trinit. cap. 4. dicens: Filius non eſt eo Verbum quo ſapientia, ſed eo ſapientia, quo eſſentia; & in eodem lib. capite 5. inquit, quòd non eſt aliud Deo eſſe, & ſubſiſtere, ſed bene eſt aliud Deo eſſe, & patrem eſſe.

TEXTVS.

Breuiter dico, quòd ſicut ex vna de neceſſario, & altera de contingenti, infertur vna de contingenti ex primo Priorum, ita quòd ibi eſt bona conſequentia; ita dico, quòd ex vna credita, & ex alia naturaliter cognita, per bonam conſequentiam poteſt inferri vna credita; modo ſic eſt, quòd credimus, & catholicè confitemur, quòd eſſentia diuina eſt communicabilis, & de facto communicatur tribus perſonis, & eſt abſolutiſſima; paternitas autem nec eſt communicabilis, nec communicatur, nec eſt ens abſolutum; iſti propoſitioni addo vnam aliam naturaliter euidentem, quòd quandocumque aliqua ſic ſe habent, quod aliquid conuenit vni ex natura rei ſecluſo opere intellectus, quòd non conuenit alteri, eſt ibi diſtinctio ex natura rei, & quando vnum eſt abſolutum à parte rei formaliter, et quidditatiuè, & aliud non, imò eſt formaliter relatiuum, illa dicunt diſtinctas formalitates, iſti vltimæ propoſitioni adde præcedentem, & realiter concludes, quod in diuinis ſunt plures formalitates, & confirmatur per B. Auguſt. dicentem, quod alio pater eſt; & alio pater eſt pater, quia pater eſt eſſentia diuina, ſed eſt pater paternitate; ex hoc clarum eſt, quòd eſt diſtinctio inter eſſentiam diuinam, & paternitatem, & ſic de alijs dicendum eſt. Item Hilarius de Trinit. dicit, quòd non efficit creaturam voluntas, ſed poteſtas.

COMMENT. XLII.

Ex hoc textu hæc ratio elicitur, quandocumque aliqua ſic ſe habent, quòd vnum eſt formaliter, & quidditatiuè abſolutum, & aliud formaliter, & quidditatiuè relatiuum, illa diſtinguuntur inter ſe formaliter, hæc propoſitio eſt naturaliter nota cuicumq; concipienti quid ſit abſolutum, quidve

relati-

relatiuum, ſed eſſentia diuina eſt formaliter, & quidditatiuè abſoluta: quia ſi eſſentia diceretur ad aliud, iam non eſſet ad ſe per D. Auguſt. 7. de Trin. & paternitas eſt formaliter, & quidditatiuè ad aliud, ergo eſſentia, & paternitas diſtinguuntur formaliter, atque ita negatur, quòd ex naturaliter notis, cum his, quę fide tenemus, non debeant poni huiuſmodi formaliter in diuinis.

Digreſsio de diſtinctione formali in diuinis. Sed vltra hęc oſtendo, quòd hæc poſitio elicitur ex ſcripturis ſacris, à ſanctis doctoribus, & communiter ab authẽticis doctoribus, qui rationabiliter de diuinis loquuti ſunt. Et primo elicitur ex ſcripturis ſacris: nam ad Roman. 1. inquit D. Paulus. Inuiſibilia Dei per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur; quæro an iſta inuiſibilia, ſint eſſentialia, vel perſonalia, ſi eſſentialia, tunc habentur multa eſſentialia conſpecta, & non ficta per intellectum, quod eſt propoſitũ: perſonalia verò eſſe non poſſunt; quoniam iſta ſecundum D. Auguſtinum & Hilarium, non conceduntur plura in neutro genere, perſonæ enim ſunt plures, & non plura, prætęrquam quòd ex creaturis cognitis cognoſci non poſſunt naturaliter diuinæ perſonæ. Prætereà ad Roman. 2. inquit, Diuus Paulus. O altitudo diuitiarum ſapientię, & ſcientiæ Dei, &cæt. aut D. Paulus idem intelligit per ſapientiam, & ſcientiam, & tunc inutilis eſt repetitio, aut aliquo modo nõ idem & ſic propoſitum. Deinde, ideſt ad Corinth. 2. ſcribitur. Ea quæ ſunt Dei nullus nouit, niſi ſpiritus Dei, ideſt Spiritus ſanctus, ex quo habetur, quòd Spiritus ſanctus plura cognoſcit intuitiuè in Deo, & omnia talia ſunt ibi ex natura rei: Subinde ad Roman. 2. dicitur quòd benignitas Dei, ad pœnitentiam adducit illum, qui in futurũ iram eius theſaurizat, & ſic reſpectu eiuſdem, Deus tunc habet benignitatem, reſpectu cuius poſtea habet irã, ergo neceſſario oportet, iſta in Deo aliqualiter diſtingui ex natura rei, atque ita habetur propoſitum.

Secundò elicitur à ſanctis Doctoribus, & primo eſt authoritas Dionyſ. de diuinis nominibus capite 9. vbi loquens de diuina alteritate dicit: Nunc autem ipſam diuinam alteritatem, non variationem quamdam ſuper inconuerſibilis identitatis ſuſpiciemur, ſed vnitiuam, ideſt multiplicẽ formationem, & multiformes, multæ fœcunditates omnino proceſſiones. Secunda auctoritas eſt D. Anſelmi Monolog. cap. 1. ſic di-

ſic dicentis. Planum eſt rationem certè habenti ſummum Spiritum ſanctum non idcirco ſui memorem eſſe, aut ſe intelligere, quia ſe amat, ſed ideo ſe amare, quia ſui meminit, & ſe intelligit. Tertia authoritas eſt. D. Auguſt. 7. de Trin. cap. 6. dicentis, quòd alio pater eſt; & alio pater eſt pater; quia pater eſt eſſentia diuina, ſed eſt pater paternitate; Verũ pro intelligentia huius autoritatis obſeruandum eſt, quòd eſſentia diuina eſt principium formale quo, vnum quodque in diuinis habet eſſe ſimpliciter, quòd non ſolum eſt verum de ſuppoſitis, ſed etiam de omnibus alijs; paternitas autem ſiue relatio perſonalis eſt principium formale, quo ſuppoſitum eſt ſuppoſitum. ex quo ſequitur, quòd ſi quæratur, de principio, quo pater eſt, & habet eſſe quidditatiuum, & eſſentiale, reſpondetur, quòd pater per eſſentiam habet eſſe quidditatiuum, & eſſentiale; ſed ſi quæratur, quo pater eſt pater, & habet eſſe perſonale, reſpondetur quòd paternitate eſt pater; ex quo infertur diſtinctio formalis inter iſta, ſcilicet inter paternitatem, & eſſentiã; quia illud, quod eſt principium quo formale in ſuppoſito reſpectu eſſe eſſentialis, diſtinguitur formaliter ab eo, quòd non eſt ſic principiũ quo, ſed paternitas, & eſſentia ſunt huiuſmodi, ergo diſtinguũtur formaliter. Quarta autoritas eſt D. Hilarij de Trinit. 8. dicentis, quòd non efficit creaturam voluntas, ſed poteſtas ergo eſt diſtinctio inter voluntatem, & poteſtatem.

Duplex eſt in diuinis Principium formale quo.

Sed pro intelligentia huius authoritatis obſeruãdum eſt, quòd poteſtas, & omnipotentia idem ſunt, quæ dicunt reſpectum ad creaturas, qui reſpectus immediatè fundatur in omnipotentia, deinde in volitione, poſtea in voluntate, poſtremo in eſſentia radicaliter. Hinc Hilarius volens explicare fundamentum propinquum iſtius reſpectus dixit non efficit creaturam voluntas, ſed poteſtas. Vnde omnes iſtę ſunt veræ, omnipotentia Dei efficit creaturã, volitio Dei efficit animam, voluntas creat animam, & eſſentia efficit animam.

Poteſtas & omnipotẽtia in Deo ſunt idem.

Sed omnipotentia, ſeu poteſtas, vt principium immediatum, voluntas vt principium mediatum, & eſſentia radicaliter, hoc voluit Hilarius. Cęterum ex hac Hilarij autoritate, & eius explicatione, videtur poſſe inferri, ꝙ datur in Deo potentia executiua, quæ tamen ab Scot. negatur in Deo; dico quòd iſta poteſtas, non eſt potentia executiua: quia poteſtas, vel omnipotentia pro ſubſtrato nihil aliud eſt, quàm voluntas.

luntas. Tertio dico, quòd hæc poſitio habetur ab omnibus Doctoribus; qui de diuinis rationabiliter loquuti ſunt: quia licet non omnes explicite ponant hanc diſtinctionē formalem in Deo, omnes tamen eam implicitè ſupponunt, licet eã explicite non explicent: nam ſemper Doctores conati ſunt de Deo vnum attributum per aliud tamq; per notius demonſtrare; vel ergo ipſi intendunt idem per idem totaliter demōſtrare quod eſt abſurdum, aut fugiunt ad entia rationis, & tunc negotiantur circa conceptus proprios, & non circa Deum. Præterea antiqui Doctores, impugnant Philoſophos, quia poſuerunt Deum eſſe principium creaturarũ tantum per intellectum & non per voluntatem; ſi ergo in Deo eſt tantum intellectus, & nulla eſt penitus diſtinctio ex natura rei inter intellectum & voluntatem, ipſi cum Philoſophis coincidunt; aut ſi aliquid aliud ab intellectu ponũt eſſe principium creaturarum, ipſi concedunt propoſitum. Prętereà ipſi diſputantes, an eſſentia diuina ſit principium productiuum verbi ſub aliqua ratione attributali, dicunt quod ipſa ſola ſine aliquo attributo, non eſt principium productiuum, quod nihil eſſet dictu, ſi nulla ex parte rei eſſet diſtinctio inter ea. Deinde omnes Doctores concedunt, quòd demonſtrabilis eſt diuina neceſſitas, & æternitas, & tamen circa infinitatem laborant multum; qui labor eſſet inanis, niſi aliqua diſtinctio eſſet, inter neceſſitatem, æternitatem, & infinitatem; vel ſi eſſent penitus idem: ſubinde omnes Theologi concedunt quòd filius producitur per intellectum, & non per voluntatem; Spiritus ſanctus verò per voluntatem, & nō per intellectum, ergo omnes implicitè ponunt à parte rei aliquam diſtinctionem inter voluntatem, & intellectum; atque adeo omnes implicitè ponunt iſtam diſtinctionem. Ad auctoritatem D. Auguſt. dico, (quoniam ens diuiditur in abſolutum, & reſpectiuum) quòd intentio D. Auguſtin. fuit, quòd filius non eſt eo verbum, quo ſapientia, quia verbum eſt per reſpectum, ſapientia verò per abſolutum; ſed eo eſt ſapientia, quo eſſentia: quia vtrumque abſolutum, non tamen eo ſimpliciter, & omnibus modis, ita quòd identitas eſt in ratione formali abſoluti, non in ratione formali eſſentiæ, & ſapientiæ; præterquam quòd ex hac auctoritate habemus propoſitum, quòd ſcilicet in diuinis datur diſtinctio formalis, ſaltem inter eſſentiam, & relationem.

TEX-

TEXTVS.

ITem genus, & differentia diſtinguuntur, & pluſquã genere: quia ſecundum Phyloſophum. 4. Topic. differentia non participat genus necècontra, & tamen non realiter diſtinguuntur, igitur &c. probatur etiam ratione: quia in definitione eſſet nugatio. Et ſi arguatur in tertia figura ſic: omnis homo formaliter eſt animal, omnis homo formaliter eſt rationalis, ergo rationale formaliter eſt animal: reſpondetur breuiter, quòd licet ex neceſſarijs nunquã ſequatur niſi neceſſarium, tamen ex propoſitionibus per ſe non ſequuntur propoſitiones per ſe, nec ex propoſitionibus formalibus & quidditatiuis, ſequuntur propoſitiones formales, & quidditatiuæ.

COMMENT. XLIII.

PRo huius textus explicatione aliqua obſeruanda ſunt, primo obſeruandum eſt, quod non benè dicitur, quod genus, & differentia important eandem rem, & eandem realitatem, & quod eadem res omnino nata ſit cauſare diuerſos conceptus, & per conſequens, quod genus, & differentia habeant tantum diuerſos conceptus, prout affirmat Sanctus Thom. Egidius Aureo: & Henr. de Gand. Nam eadem res nata eſt cauſare conceptum proprium, & adæquatum in intellectu poſſibili, quia vnumquodque agens naturale, natum eſt cauſare effectum proprium, & adęquatum ſibi, in paſſo diſpoſito, cum agens naturale agat ſecundum vltimũ virtutis ſuæ: quia eſto, quod non producat effectum ſibi adęquatum, ſequitur quod perfectiorem poterit producere; & cum illa imperfectio, & inadęquatio non proueniat ex indiſpoſitione paſſi, quia illud ponitur ſufficienter diſpoſitũ per carentiã contrarij indiſponentis; ergo prouenit, quia agens non agit ſecundum vltimum ſuæ virtutis, & per conſequens erit liberum, & non naturale, quia in poteſtate agentis naturalis

Genus et differentia nedum diuerſos cõceptus ſed diuerſas realitates important à parte rei.

turalis non eſt ſua actio; ideſt, agere, & non agere, nec modus actionis, ſcilicet agere intenſè, vel remiſsè; ſed hoc eſt agentis liberi: ex his aſſumatur maior ſic. Vnumquodque agens naturale natum eſt cauſare effectum ſibi proprium, & adæquatum in paſſo; vbi paſſum eſt diſpoſitum, & non habens cõtrarium, ſed res ipſa ad extra & obiectum ipſum eſt agens naturale, & intellectus poſſibilis eſt paſſum, non habens diſpoſitionem contrariã iſti conceptui; ergo tale obiectum cauſabit ſibi adæquatum cõceptum, ſed obiectum extra, per uos eſt vnicum in re, & penitus indiſtinctum à parte rei; ergo cauſabit ſibi vnum conceptum adæquatum, & non duos conceptus; prętereà impoſſibile eſt idem omnino ſecundum eandem rationem in re, eſſe fundamentum conuenientiæ, & diſconuenictiæ: ſed ita eſt, quod genus importat aliquid in re, in quo plures ſpecies conueniunt, & differentia importat aliquid in re, in quo plures ſpecies differũt, ergo de neceſſitate oportet, quod ſit aliquid in re in quo iſtę ſpecies conueniunt, diſtinctum ab eo, in quo iſtæ ſpecies differunt, & arguatur ſic; nihil idem penitus indiſtinctum in re, poteſt eſſe fundamentum conuenientiæ, & diſconueniẽtię, ſed genus ęſt fundamentum conuenientiæ, & differentia diſconuenientiæ, ergo genus, & differentia non ſunt omninò idem in re. Dicendum eſt ergo cum Doct. Subt. quod genus, & differentia quandoque ſumuntur à diſtinctis rebus, quandoque à diſtinctis realitatibus quæ tamen ſunt vna res.

Genus, & differentia interdum à diſtinctis rebus interdũ à diſtinctis realitatibus ſumuntur.

Nam ponendo pluralitatem formarum, & formas in homine eſſe realiter diuerſas, dicimus ꝙ animal ſumitur ~~ab animal ſumitur~~ ab anima ſenſitiua, & rationale ab anima intellectiua, & per conſequens, genus & differentia ſumuntur à diſtinctis rebus: quandoque autem ſumuntur ab eadem re, ſed à diſtinctis realitatibus formalibus, & quidditatiuis, ſicut albedo eſt vna res non compoſita ex re, & re, quia tamen nõ eſt omnino ſimplex, eſt compoſita cõpoſitione Logicali, ex genere, & differentia, & compoſitione Metaphyſicali ex realitate potentiali, & realitate actuali; nam color in albedine eſt vna realitas potentialis, & perfectibilis à realitate diſgregatiuitatis; quæ importat realitatem actualem natam perficere realitatem coloris: iſtæ autem ſunt duæ realitates, id eſt, formalitates, quæ ſunt vna, & eadẽ res; propterea quod iſtæ non ſunt ſeparabiles in albedine, & ſi dicatur: nonne co-

nec color deſtructa albedine remanet in nigredine? dico quòd ſic; ergo color ſeparatur ab albedine, nego conſequentiam, & ratio eſt: quia illa dicuntur ſeparabilia, quando vnum poteſt exiſtere propria exiſtentia ſine reliquo, ſed ita eſt, quod non poteſt exiſtere albedo ſine colore; cum ergo realitas coloris non poſſit ſeparari ab albedine, albedine remanente, neque à diſgregatiuitate, ſequitur quod ſunt eadem res; & ratio eſt: quia quando prius non poteſt per ſe exiſtere ſine poſteriori, ſequitur quod eſt idem realiter cum poſteriori, licet non idem formaliter, & quidditatiuè, & per oppoſitum cum animal, ſiue anima ſenſitiua poſſit eſſe ſine anima intellectiua, ideo dicitur, quòd res à qua ſumitur animal, eſt diſtincta eſſentialiter à re, à qua ſumitur rationalitas. Cùm itaque ſumatur genus à re diuerſa, ſiue à diuerſa realitate, ab ea, à qua ſumitur differentia; Sequitur quòd realitas, à qua ſumitur genus, eſt in potentia reſpectu realitatis, à qua ſumitur differentia, & cum ex actu, & potentia fiat vnum per ſe, ſequitur quòd conceptus ſpeciei ſit vnum per ſe, ex quo ſequitur etiam, quod genus nunquam prædicatur de differentia per ſe: quia vnum non includitur quidditatiuè, & in primo modo in conceptu alterius, & per conſequens genus, & differentia formaliter diſtinguuntur. quod confirmatur per Auic. 5. Met. ſuæ, c. 3. vbi ſcribit, ꝙ licet genus, & differentia prędicentur de toto per ſe, non tamē ſignificant totū per ſe, ſed genus materiale, differentia formale; ſed vtrumque ſignificat partem ſpeciei per modum totius, & ſicut materiale eſt extra formale, ſic conceptus generis eſt extra rationem differentiæ. Obſeruandum eſt ſecundò, quòd in his, in quibus genus, & differentia ſumuntur ab alia, & alia re, non ſolum genus, & differentia diſtinguuntur formaliter, verum etiam realiter, & eſſentialiter.

Tertiò obſeruandum eſt, quòd genus ſi eſſet idem formaliter differentiæ, vel è contra, tunc in definitione eſſet nugatio; quod patet: quia vel illud idem animal, quod exprimitur in definitione dicendo, homo eſt animal rationale includitur in rationali, vel aliud; ſi idem, ergo bis ponitur, ſemel in ſe, & ſemel in rationali, & ita erit nugatio; patet, quia ſi ponas rationem animalis pro animali, tunc animal erit ſubſtantia animata ſenſibilis, & ſi ponas rationem rationalis pro rationali, tunc rationale eſt ſubſtantia animata &c. & ita pa- *Genus nō eſt idem formaliter differentiæ.*

 tet ma-

tet manifeſta nugatio: ſi aliud; ergo quod eſt vnum animal eſſet multa animalia, ſcilicet illud, quod eſt in rationali, & illud quod exprimitur, quod eſt abſurdum.

Primo diuerſa ſunt duob. modis.

Quartò obſeruandum eſt (quia dicitur quod genus, & differentia ſunt primo diuerſa; quia differunt pluſquam genere) quod primò diuerſa ſunt duobus modis. aliqua enim ſunt primo diuerſa ex omni parte, quæ ſcilicet in nullo quidditatiuè conueniunt ex parte vtriuſque extremi, vt duæ vltimæ differentiæ; aliqua verò ſunt primo diuerſa ex parte vnius, vt genus, & differentia, ſcilicet animal, & rationale, animal enim non eſt primò diuerſum: quia includit corpus, ſubſtantiam, & ens quidditatiuè; ſed rationale in nullo conuenit quidditatiuè, & maximè ſi rationale ſumatur ab vltima realitate: quia ergo genus, & differentia non ſunt primo diuerſa ex parte vtriuſque extremi, hinc eſt, quod erunt idem realiter, & diſtincta formaliter; quomodo autem ſint idem realiter dictum eſt ſupra. quod ſcilicet ſunt idem realiter ratione tertij, in quo realiter identificantur.

Obſeruandum eſt quintò, quòd nugatio in definitionibus (ſi genus includeretur formaliter in differentia) tolli non poteſt penes diuerſum modum concipiendi, aut prędicandi, eo modo, quo dicitur, quòd in hac propoſitione albedo eſt color albus, euitatur nugatio; quia albedo ratione coloris dicitur ſemel quidditatiuè, & ratione ſui denominatiuè, & ita penes diuerſum modum dicendi, & prædicandi nugatio tollitur: in propoſito autem non ſic: quia idem bis diceretur quidditatiuè; nam ſi rationale includat quidditatiuè animal, ſi dicatur, homo eſt animal rationale, animal dicetur quidditatiuè de homine ſemel in ſe, & iterum quidditatiuè mediante rationali, & ita bis dicetur quidditatiuè animal.

Ex propoſitionibus per ſe nō ſequuntur propoſitiones per ſe.

Sextò obſeruandum eſt pro ſolutione ſophiſmatis, quod quando dicit Auctor, quòd ex propoſitionibus per ſe non ſequuntur propoſitiones per ſe, hoc eſt, vt docet hic Trombeta: quia propoſitiones per ſe non conuertuntur, vt diximus ſupra: nam in primo modo dicendi per ſe, prædicatum eſt cauſa ſubiecti; ſi autem cōuertens eſſet etiam per ſe, tunc ſubiectum conuerſæ eſſet cauſa prædicati; & ita daretur circulus in cauſis per ſe, & eodem modo ſumptis; & ſi dicatur, nonne ex duabus præmiſſis per ſe, ſequitur concluſio per ſe in demonſtratione, vt dicendo, omne animal rationale eſt

riſibile,

riſibile, omnis homo eſt animal rationale; ergo omnis homo riſibilis, clarum eſt, quod hæc concluſio eſt per ſe, & tamen ſequitur ex propoſitionibus, quæ ſunt per ſe; ergo pari ratione ſequitur, homo per ſe eſt animal, homo per ſe eſt rationalis, ergo rationale eſt per ſe animal. dico, quòd ex propoſitionibus per ſe, non ſequitur concluſio per ſe in eodem genere cauſæ, & in eodem modo perſeitatis: quia tunc daretur circulus in cauſis, quod improbatum eſt ſupra ex Ariſtot. primo Poſter. & ideò iſta quæ eſt per ſe, omnis homo eſt riſibilis, & ſi ſequatur ex præmiſſis per ſe, non ſequitur in eodẽ modo perſeitatis: prætereà concluſio nullo modo eſt cauſa per ſe præmiſſarum, ſed bene præmiſſæ ſunt cauſæ per ſe veritatis concluſionis, & concluſio earum effectus.

Septimò obſeruandum eſt, quòd aliquod eſt neceſſarium, & tamen dicitur eſſe per accidens: quia vt dicit Commentator primo Phyſ. com. 66. Priuatio concurrit ad generationem neceſſario, & tamen reſpectu compoſiti eſt principium per accidens, modo ſicut eſt in compoſitione reali, quod ex aliquo per accidens (neceſſario tamen requiſito) fit, & generatur illud, quod eſt per ſe, ita in compoſito rationis, ex his quæ ſunt per ſe poteſt ſequi illud, quod eſt per accidens: quia non eſt maior ratio, quod ex per accidens ſequatur per ſe (dictum per accidens tamen) ſit neceſſarium: quàm quod ex per ſe ſequatur per accidens neceſſarium, ſicut eſt in propoſito.

TEXTVS.

ETſi contra prædicta arguatur iterum negando diſtinctionem formalem in diuinis ſic: Nulla eſſentia diuina diſtinguitur formaliter ab eſſentia diuina, paternitas eſt eſſentia diuina, & ſimiliter filiatio, bonitas, ſapientia, & ſic de alijs: igitur paternitas non diſtinguitur formaliter ab eſſentia diuina, conſequentia eſt formalis in quarto primæ: maior eſt iſtorum formalizantium; quia nihil à ſe diſtinguitur ex natura rei, & formaliter: minor eſt catholica, ergo concluſio vera, quod eſt propoſitum, conſequentia non peccat nec in materia nec in forma. Reſpondetur,

quòd nec iſte Syllogiſmus, nec omnes tales ſimiles valent, ex eo, quòd non regulatur per dici de omni, vel de nullo, ità quod fiat diſtributio in termino, vel extra terminum, in numero, vel extra numerum, & tunc maior erit falſa in propoſito, & à nobis negata, & non conceſſa, videlicet iſta, nihil quod eſt eſſentia diuina diſtinguitur formaliter, & ex natura rei ab eſſentia diuina, & breuiter in omnibus talibus Syllogiſmis in propoſitione, quæ eſt de nullo, debet poni, nihil quod eſt, & in propoſitione, quæ eſt de omni, debet poni, omne quod eſt.

COMMENT. XXIX.

Diſtributio ĩ termino, & extra terminum quomodo fiat.

PRo intellectu huius ſolutionis obſeruandum eſt, quod diſtributio in termino tunc fit, quandò terminus diuiditur, & numeratur in pluribus quãtum ad ſuum formale ſignificatum, quæ diuiſio, & numeratio termino ſingulari repugnat, & maxime ſi vniuocè teneatur: diſtributio autẽ extra terminum fit, quandò terminus diſtributus non ſolum diſtribuitur, quantum ad ſignificatum formale, ſed etiã quantum ad ſuppoſita, quæ connotat, & concernit, quæ ſunt extra conceptum formalem, & proprium termini communis diſtributi, vt dicendo, omnis homo currit; ergo iſte homo currit, eſt diſtributio in termino, ſed dicendo omnis homo currit, ergo Socrates, & Plato currunt, eſt diſtributio extra terminum. diſtributio in numero fit dicendo, omnes homines currunt, ergo iſti homines currunt, ſed extra numerum, omnes homines currunt, ergo iſte homo, & iſte homo, & cæt. currunt; ex quo ſequitur quòd nulla fit diſtributio in termino, vel extra terminum, dicendo, nulla eſſentia diuina, quia eſſentia diuina, eſt terminus diſcretus, & ſingularis & magis ſingularis, quam hic homo, vel Socrates; quia Socrates habet naturam, quæ indiuiduatur per aliquod accidentale, quod eſt proprietas indiuidualis ſibi adueniens, ſicut actus potentiæ: eſſentia autem diuina eſt de ſe, hæc, & per nihil ſibi adueniens eſt ſingularis: imò eſt ſingularitas quædam, quæ eſt actus purus, & ſimpliciſſimus includens in ſe ſimpliciſſimam

Diſtributio ĩ numero, & extra numerum quomodo fiat.

ciſſimam actualitatem, ex quo ſequitur, quòd non poteſt indiuiduari per aliud. non poteſt itaq; talis terminus diſtribui pro ſuo principali ſignificato, neque pro aliquo connotato, quia terminus talis non eſt capax diſtributionis: cum nihil diſtribuatur, niſi ſit vniuerſale, quod opponitur ſummæ ſingularitati, quemadmodum eſt eſſentia diuina. Et ita non fit diſtributio in termino in ſe, neque etiam extra terminum, quia talis terminus, ſ. eſſentia diuina, eſt ſummè ſingularis.

Ex quibus omnibus ſequitur, ꝙ ſyllogiſmus, in quo aſſumitur iſta propoſitio, omnis eſſentia diuina, vel nulla eſſentia diuina non regulatur per dici de omni, vel de nullo: ſed vbi fieret ſyllogiſmus, qui ſic regularetur, quemadmodum eſſet iſte, nihil, quod eſt eſſentia diuina diſtinguitur formaliter ab eſſentia diuina, paternitas eſt eſſentia diuina, ergo &c. propoſitio maior aſſumpta eſt falſa, neque à formalizantibus eſt vnquam conceſſa.

TEXTVS.

ADhuc circa prædicta incidunt duæ difficultates, quarum prima eſt, quòd ex eo, quod dictum eſt, quod attributa in diuinis diſtinguuntur à ſe inuicem, & ab eſſentia diuina formaliter. Ideò quæritur, vtrum quodlibet attributum habeat propriam infinitatem formaliter diſtinctam ab infinitate diuinæ eſſentiæ, cum prædicatio vnius de altero, ſit vera per identitatem, vt dictum eſt. Reſpondeo breuiter, quòd omnia abſoluta communia tribus perſonis habent propriam infinitatem formaliter diſtinctam ab infinitate diuinæ eſſentiæ, verum eſt tamen, quòd omnia ſunt infinita radicaliter ab eſſentia diuina, licet non formaliter, vt dictum eſt.

COMMENT. XLV.

PRo huius difficultatis intelligentia obſeruandũ eſt, quòd Franciſcus de Mayr. in 1. d. 2. q. 7. tenet, quòd omnia attributa in diuinis ſunt infinita vnica infinitate eſſentiæ diuinæ.

Digreſſio de infinitate attributorũ in diuinis. *Argumentũ primum.* Quod probat quadrupliciter, primò ſic, quandocunque aliquid repugnat aliquibus per aliquam rationem formalẽ magis repugnat illi rationi, ſed quod ſint plura entia infinita in vniuerſo repugnat, & non niſi per rationem infinitatis: quia quod ſint plura entia non repugnat, ergo ipſi infinitati magis repugnat pluralitas, impoſſibile eſt ergo ponere multas infinitates in vniuerſo, ſiue in Deo.

Confirmatur: quia tantum repugnat infinitas formaliter, infinitati formaliter, quantum infinitas realiter infinitati realiter, ſed plures infinitates realiter non poſſunt eſſe in Deo, ergo nec plures infinitates formaliter.

Confirmatur ſecundò, quia Anſel. negauit plures Deos, quia Deus eſt illud quo maius excogitari nõn poteſt, ſed ſi eſſent plures infinitates formaliter, eſſent plura talia, quibus aliquod maius excogitari non poſſet, multiplicata autem definitione multiplicatur definitum; ergo eſſent plures Dij.

Argum. ſecundum. Secundò arguit ſic, ſi eſſent plures infinitates, vel eſſent eiuſdem rationis, vel alterius, non eiuſdem, quia nullum tale multiplicatur in diuinis, nam tunc non eſſet certus numerus talium: ſi alterius rationis, ergo neceſſariò habent ordinem, ſed vbi eſt ordo, ibi neceſſario eſt inæqualitas, ergo infinitates eſſent inæquales; quod eſt impoſſibile; quod vna illarum aliam excedat.

Argum. tertium. Tertiò arguit ſic: In eſsẽtialiter ordinatis multiplicato priori, multiplicatur poſterius; ſed infinitas, & exiſtentia eſſentialiter ordinantur, & infinitas eſt prior exiſtentia eſſentialiter; ergo multiplicata infinitate multiplicatur exiſtentia, & ſic erunt multæ exiſtentiæ in diuinis, quod eſt falſum.

Argum. quartum. Quartò arguit ſic: quæcũque ſunt idem in poſteriori, ſunt idem in priori eſſentialiter; omnia autem, quæ ſunt in diuinis ſunt realia, eadem realitate, quæ eſt poſterior infinitate, ergo erunt infinita eadem infinitate; quod autem realitas ſit poſterior infinitate probat, quia de creatura in potentia, finitas poteſt demonſtrari, realitas non, ergo finitas, & infinitas dicuntur per ſe de eo cuius ſunt; ſed omne prædicatum per ſe, eſt prius non per ſe.

Contra Franciſc. de May. Sed quia Franciſcus in hac poſitione cõtradicit Sco. Ideo pro ſolutione iſtarum rationum aliqua obſeruanda ſunt.

Primò obſeruandum eſt, ꝙ ſicut eſſentia diuina eſt radix, & fundamentum omnium diuinarum perfectionum, cum ab

ipſa

ipſa emanent, & pullulēt omnes perfectiones diuinæ. Iſta infinitas, quæ inſequitur immediatè eſſentiam diuinā, eſt radix & fundamentum omnis infinitatis, atque adeò infinitas fundamentalis, & radicalis eſt tantum vna; Infinitates autem formales plurificantur ad plurificationem perfectionum attributalium, & ſicut perfectiones attributales tranſeunt in eſſentiam identicè, & realiter, & manent ſecundum ſuas quidditates, & formalitates, ſic, quod non tranſeunt in ipſam ſecundum identitatem formalem, ita omnes infinitates attributorū tranſeunt in perfectam identitatem realem infinitatis eſſentiæ, & manent diſtinctæ modaliter, & ex natura rei. *Vna tantum eſt in Deo radicalis infinitas.*

Secundò obſeruandum eſt, ꝙ cum dicimus, quod attributa ſunt infinita formaliter propria infinitate, diſtincta formaliter ab infinitate eſſentiæ, loquimur de diſtinctione formali eo modo, quo diſtinctio formalis inter modos intrinſecos reperiri poteſt; nec intelligimus, quòd ſint infinita formaliter, i. quidditatiuè, nec formaliter. i. per aliquā formalitatem, ſed ſunt infinita formaliter, i. ſunt tales formalitates, quæ ex naturâ ſua habēt, quod talis modus intrinſecus eas inſequatr.

Ex his reſpōdeo ad rationes Franciſci, & ad primam dico, ꝙ plura entia fundamentaliter, & radicaliter infinita eſſe non poſſunt, nec plus concludit argumentum, & ideo rationi infinitatis radicalis repugnat plura entia eſſe in vniuerſo, infinita radicaliter, & fundamentaliter, non tamen repugnat eſſe plures formalitates modaliter infinitas; Ad primam confirmationē negatur aſſumptum, ſcilicet, quòd tantū repugnet infinitas formaliter, infinitati formaliter; quantum infinitas realiter infinitati realiter, nam plures infinitates formaliter tranſeunt in perfectam identitatē realem cum radicali infinitate, à qua emanant, & pullulant, quemadmodū & attributa tranſeunt in perfectā identitatem realem cū eſſentia diuina. *Ad primā.*

Duo autem infinita realiter, & fundamentaliter; vnum non tranſiret in identitatem alterius; quia non eſſent duo, & ideò repugnat, quod ſint.

Ad ſecundam confirmationē dico, ꝙ ſi eſſent infiniti Dij, non eſſent vnico Deo perfectiores, eò quod æquale, & inæquale ſunt paſſiones quantitatis finitę. Ratio ergo probat cōtra pluralitatem Deorum, ſed non probat contra pluralitatē perfectionum attributalium, quæ cum hoc quod habēt propriam infinitatem modaliter, habent eandem infinitatem ra-

dicalem, & fundamentalem; quæ eſt infinitas eſſentiæ diuinæ: negatur ergo minor propoſitio, quod ſi eſſent plures infinitates formaliter, eſſent plura, quibus aliquod maius excogitari non poſſet, nam omnia attributa licet habeant propriam infinitatem, ſunt tamen eadem infinitate radicali infinita, vt diximus. Et ideò non ſunt plura infinita radicaliter.

Ad ſecundam. Ad ſecundam rationem admitto vtrumque membrum, & dico primo, quod iſtæ infinitates formales ſunt eiuſdem rationis, & ad improbationem, cum dicitur, quod nihil eiuſdē rationis multiplicetur in diuinis. Dico quod verū eſt; quod nullum tale multiplicatur realiter, aut formaliter, tamē modaliter, & ex natura rei non inconuenit, & datur exemplum: In diuinis ſunt plures ſimilitudines, ſicut plures æqualitates, quæ ſunt eiuſdem rationis, non obſtante, quod illa in quibus fundantur ſimilitudines ſint alterius rationis: ſicut plures albedines ſunt eiuſdem rationis, licet homo, & Cygnus non ſunt eiuſdem rationis, ſimiliter paternitas in homine, & in equo (ſi tamen in equo ponatur paternitas) ſunt eiuſdem rationis, licet homo & equus ſint alterius rationis. Atque adeò etſi nihil vnum, & idem, vnius rationis, multiplicetur realiter in diuinis, poteſt tamen multiplicari, ex natura rei, aut modaliter, vt dictum eſt. Dico ſecundò quod poteſt cōcedi, quod tales infinitates ſunt alterius rationis, quemadmodum, & quidditates, quas inſequuntur, ſunt alterius rationis, diſtinctio enim formalis non ſumitur, niſi à diuerſis formalitatibus, & quidditatibus, cum autem iſtæ infinitates nō ſint quid, nec formales, niſi quidditate, & formalitate eorū quæ inſequuntur; ſequitur quod talis diſtinctio erit inter ipſas infinitates, qualis eſt inter ſuas formalitates, quas inſequūtur, atque adeò cum attributa ſint alterius rationis formalis, etiā infinitates formales ipſorum erunt alterius rationis: quæ tamen infinitates formales ſunt vna infinitas radicalis, & fundamentalis, cum ergo dicitur, ſi ſunt alterius, & alterius rationis, ergo habent ordinem; concedo quod habent eundē ordinem, quem habent quidditates, quas inſequuntur, & cum infert, quod vbi eſt ordo, ibi neceſſario eſt inæqualitas, hoc habet probare: nam inter perſonas diuinas ponimus ordinem, & tamen ſunt æquales, inter ipſa attributa etiam ponimus ordinem, cum ordinatè pullulent ab eſſentia diuina, & tamen vnum aliud nō excedit, ordo enim ponit inæqualita-

tem,

rem,quando eſt inter eſſentialiter diuerſa, quod non contingit in propoſito.

Ad tertiam tranſeat maior,ſed nego minorem.Exiſtentia enim eſt prior infinitate cum ſit de quidditate Dei, & infinitas modus intrinſecus,& dato,quod infinitas ſit prior adhuc nullum ſequitur inconueniens; nam ſicut ponimus plures infinitates formales ex natura rei diſtinctas,& vnam tantum radicalem; ità ponimus plures exiſtentias, ex natura rei diſtinctas,& vnam radicalem,& fundamentalem. *Ad tertiã.*

Ad quartam nego minorem: realitas enim eſt prior infinitate, cum infinitas ſit modus realitatis: & ad improbationem dico,quod de creatura in potentia, ſicut non poteſt demonſtrari realitas actualis,ità nec finitas actualis, ſed tãtum in potentia, vel aptitudinalis,primo tamen creaturæ competit realitas,quam finitas,cum ſit primo ens,& res quam ſit finita; Sed occurrit dubium. Nam ex his videtur,quod vnum infinitum poſſit excedi ab alio: quia certum eſt, quod eſſentia diuina, quæ eſt radicaliter infinita ſeorſum accepta ſine perfectionibus attributalibus,non eſt ità perfecta ſicut eſt ſimul cum ipſis,ex quo ſequitur ꝙ infinito poſſet fieri additio. *Ad quartã.*

Ad hoc dico, quòd eſſentiæ diuinæ infinitæ nulla ſit additio intenſiuè,ex additione perfectionum attributalium:quia in primo ſigno naturæ,quo eſſentia eſt eſſentia,continet omnes tales perfectiones virtualiter,& eminẽter (cùm iſtę perfectiones fluant ab eſſentia,tanquam à radice, & fundamento, & ab ipſa recipiant omnem ſuam perfectionem, cuius ſunt capaces). propter quod eſſentia diuina ſine ipſis perfectionibus attributalibus,eſt quodlibet iſtorum virtualiter,& eminenter. *Eſſentiæ diuinæ ex attributis nulla fit additio.*

Sed adhuc ſunt duo dubia, primum eſt, quia Scotus q. 3. prologi videtur ponere vnam tãtum infinitatem in diuinis, & in tractatu de primo principio, probat, quod eſt vnicum ens infinitum, & in 2.diſt.1. quęſt.1.p.1. Item probat. Dico, quod Doct. Subt. ponit in diuinis tantum vnam infinitatem radicalem, & probat tantum vnum ens eſſe infinitum radicaliter.Ponit tamen in d.5.1.q.3.& 5.in quolibet plures infinitates formales: ſed contra, & eſt ſecundum dubium: ergo ſecundum iſtam poſitionem videtur quòd in diuinis poſſint eſſe infinitæ infinitates, ſi quælibet perfectio attributalis eſt formaliter infinita: nego conuenientiam; nam ſecundum

Scotus

Scotus in 4.ſent.diſt.13.quęſt.1. perfectiones attributales in Deo ſunt, numero finitæ, licet quælibet in ſe ſit intenſiuè, & formaliter infinita.

TEXTVS.

SEcunda difficultas eſt, vtrum concretum, & abſtractum diſtinguuntur formaliter, verbi gratia, homo, & humanitas, dico quod non: imò ſola ratione diſtinguuntur, quod patet primò per Scotum dicentem, quod pater, paternitas, generatio, generat generare non diſtinguuntur, niſi per modos ſignificandi grammaticales qui ſunt in voce ab intellectu. Et ſi dicas, quod concedimus iſtam, homo eſt riſibilis, & negamus iſtam humanitas eſt riſibilis, quia humanitas eſt vltimate abſtractum, ergo oportet quod ſit aliqua diſtinctio inter hominem, & humanitatem. Reſpondeo, quod vna non dicitur vera pluſquam alia: niſi propter modos ſignificandi grammaticales: qui ſunt in voce ab intellectu & non re ipſa, & ſic patet, quod tantùm diſtinguuntur ratione: ſi enim præcisè ſtemus in re, dico, quòd quicquid ineſt homini, ineſt humanitati: quia nulla eſt ibi penitus diſtinctio, & hæc de tertio articulo minus principali.

COMMENT. XLVI.

Abſtractũ & concretũ quomodo differant.

PRo intelligentia huius difficultatis obſeruandũ eſt, quod concretum, & abſtractum idem ſignificant: nam nomen concreti, & abſtracti differunt, quoad deſinentiam vocis, vt docet Philoſophus in anteprædicamentis.

Secundò obſeruandum eſt, quod concretum, & abſtractũ, licet non differant quantum ad id, quod ſignificant, differũt tamen quantum ad modum ſignificandi: quia abſtractũ importat formam abſolutè, & concretum in concernentia ad aliud,

aliud, ex quo ſequitur, quòd concretum, & abſtractum ſola ratione differunt: quia diſtinctio, quę eſt penes diuerſos modos ſignificandi, eſt diſtinctio rationis, vt docet Doct. Subt. in primo. d.4. q.1. & alibi; ſed contra forma in abſtracto, ex natura rei præcedit concretum, quia concretum dicitur à forma (vt docet Scotus in primo. diſt.26.) ergo abſtractum ex natura rei diſtinguitur à concreto; Præterea plus diſtinguitur humanitas ab homine, quam humanitas ab humanitate, ſed humanitas in ſubiecto, & humanitas in prædicato diſtinguuntur ratione; ergo humanitas in abſtracto diſtinguitur ab homine in concreto pluſquam ratione; ſed diſtinctio maior diſtinctione rationis, eſt ſaltem ex natura rei; ergo abſtractum, & concretum diſtinguuntur ſaltem ex natura rei.

Ad primum dicit Ioannes, quòd concretum bifariam accipitur (vt docet Scot. in primo. d.26.) vno modo accipitur ſubſtantiuè, & ſic diſtinguitur ab abſtracto: quia concretum iſto modo ſumptum dat intelligere ſubſiſtens in natura, vel forma, Abſtractum autem præcisè dat intelligere formam; & vt ſic diſtinguuntur ex natura rei pater & paternitas, concretum, & abſtractum; alio modo accipitur, concretum adiectiuè, & iſto [illegible] diſtinguuntur ex natura rei, & ſic locutus eſt Auctor: ita reſpõdet Ioannes, ſed iudicio meo hac reſponſione non ſoluit argumentum, nam licet pater poſſit ſumi ſubſtantiuè, & adiectiuè, vt docet Scotus, d.5.1. & d.12. Tamen pater ſubſtantiuè, & paternitas non ſe habent ſicut abſtractum, & concretum; nam pater ſubſtantiuè plus importat, vel plus ſignificat quam paternitas: nam pater ſubſtantiuè capitur pro hypoſtaſi, quæ includit de primo intellectu deitatem, & paternitatem, non ſic paternitas. Sed benè pater adiectiuè, & paternitas ſe habent, vt abſtractum, & concretum, & vt ſic tantum ratione diſtinguuntur.

Ad argumentum ergo nego quod forma in abſtracto, ſit prior ſe ipſa in concreto ex natura rei. Nam ſicut idem non diſtinguitur à ſe ipſo niſi ratione, Ità idem non eſt ſe ipſo prius, niſi prioritate rationis, & ſi dicatur, cauſa formalis eſt prior effectu formali, ſed abſtractum eſt cauſa formalis, & concretum eſt effectus formalis: concedo de concreto, quo ad connotatum: ſed non quoad per ſe ſignificatum.

Ad ſecundum dico, quod humanitas ab homine non di-

ſtinguitur pluſquam ratione, ideſt aliqua diſtinctione ex natura rei, ſed ſola diſtinctione rationis in maiori gradu: quia ponimus gradus in diſtinctione rationis: ſicut inter entia rationis, & inter entia realia, & hæc de tertio Articulo minus principali.

QVARTVS ARTICVLVS MINVS PRINCIPALIS.

TEXTVS.

QVantum ad quartum Articulum, in quo videndum eſt de identitate, & diſtinctione reali, notandum eſt primò, quod multiplex eſt prioritas, prima eſt perfectionis, & ſic dicimus quod in vnoquoque genere eſt vnum primum, ideſt perfectiſſimum.

COMMENT. [illegible]

POſtquam in ſuperiori Artic. Auctor tractauit de identitate, ac diſtinctione formali, conuenienter in hoc quarto Articulus minus principali agit de identitate, ac diſtinctione reali, & primo, vt in alijs articulis ſuperius fecit, ponit quædam notabilia, quorum primũ eſt de multiplici prioritate. Dicitur enim vno modo aliquid prius perfectione, & ſic illud dicitur primum, quod eſt perfectiſſimum, iuxta id quod docet Ariſtot. 4. Metaph. 5. cap. 7. vbi inquit, quod in vno quoque genere datur vnũ, quod eſt metrum, & menſura, omnium aliorum, in illo genere, & per receſſum, & acceſſum ad illud primum, omnia alia menſurantur.

Primum penes quod cætera menſurantur eſt duplex. Vnde obſeruandum eſt, quòd primum, pęnes quòd alia menſurantur in perfectione, quodam eſt in genere & quodam eſt extra genus. Primùm in genere eſt aliquod perfectiſſimum illius generis, vt in genere ſubſtantiæ ſecundum Theologos Lucifer; in genere animalium homo, in genere colorum albedo, primum extra genus eſt Deus optimus maximus

ximus de quo inquit Comment. 4. Metaph. Comment. 7. in fine ꝙ eſt menſura generis ſubſtantiæ, extrinſeca tamen.

Sed hic inſurgit vna difficultas: quomodo Deus poſſit eſſe menſura aliorum: cum omnia ab ipſo æqualiter diſtent: nempè infinita diſtantia, modo vna diſtantia finita non poteſt eſſe maior alia diſtantia infinita, vt patet primo cęli. tex. c. 31. & 8. phyſic. Huic difficultati reſpondet Ant. Tromb. dupliciter, & primo dicit, quod licet quęlibet perfectio in Deo ſit formaliter infinita, aut ſaltem radicaliter, perfectio tamen diuina, vt imitabilis à creatura, non eſt infinita, quia quælibet creatura imitatur perfectionem Dei, ſecũdum gradum ſibi competentem, & ex hoc ſequitur, quòd quælibet creatura habet ſuam propriam ideam in mente diuina, quę eſt menſura rei imitabilis, vel ideabilis, & ei proportionata, & propter hoc dixit D. Aug. 83. q. 9. 46. alia ratione conditus eſt homo, & alia ratione conditus eſt equus, quod eſt intelligendum, quod ſecundum aliam rationem perfectionis imitabilis in Deo, conditus eſt homo, & ſecundum aliã perfectionem in alio gradu imitabilem, conditus eſt equus. Ex quo concluditur, quod illa creatura magis diſtat quæ in minori gradu imitatur aliquam perfectionem in Deo, & illa magis appropinquat, quæ in maiori gradu perfectionali imitatur perfectionem diuinam. Et cum dicitur, quælibet creatura habet diſtantiam infinitam ad Deum, dicit quod verum eſt, accipiendo perfectionem diuinam in ſe, at non vt imitabilem à creatura: quia licet in ſe ſit infinita, tamen creatura non imitatur eam in gradu infinito, ſed finito, & accipiẽdo illam perfectionem ſecundum illum gradum repertum in creatura; illa eſt tantum finita, & ſic diſtat à Deo diſtantia finita, penes talem gradum, quem imitatur.

Digreſſio quomodo Deus ſit menſura omniũ aliorum à ſe. Ant. Tromb.

Secundò dicit, quod perfectiones in Deo correſpondent perfectionibus ſpecificis creaturarum, quæ licet in ſe ſint infinitæ, tamen vna ex ſua ratione formali, etiam circũſcripta infinitate, eſt perfectior alia; ſicut fortè actualitas in Deo, eſt perfectior ſimplicitate, aut neceſſitate, & ratio volitiui, vel voluntatis eſt perfectior ex ſe, ratione intellectiui, quo ſtante, inquit, poteſt dici quod licet quælibet creatura diſtet in infinitum à Deo, accipiendo perfectionem ſibi correſpõdentem formaliter infinitam, non tamen diſtat in infinitum quælibet creatura, accipiendo perfectionem talem ſimplici-

ter circumſcribendo per intellectum propriam infinitatem, & tunc illa creatura eſt perfectior, quæ imitatur maiorem perfectionem in Deo, quàm illa quæ imitatur minorem, quæ licet vt infinitæ ſint æquales, non tamen acceptæ in ſuis rationibus formalib. ſic reſpondet Ant. Tromb. ad difficultatem.

Reſponſio Authoris. Quō creaturæ æqualiter à Deo in infinitū diſtent.

Poſſet autem facilius, & breuius ad difficultatem ſic reſpōderi, quòd omnes creaturæ æqualiter diſtent à Deo, poteſt intelligi bifariam, primo modo ad hunc ſenſum, quod quælibet earum in infinitum excedatur à Deo, alio modo, quod omnes ſint æqualis perfectionis, primo modo eſt verum, ſecundo modo falſum; ſtat enim quòd omnes æqualiter in infinitum diſtent à Deo, hoc eſt, excedantur à Deo, & quòd vna creatura ſit altera perfectior.

TEXTVS.

Alia eſt prioritas generationis, & ſic illa, quæ ſunt priora generatione, ſunt poſteriora perfectione, ſaltem ſi prius concurrat intrinſecè ad eſſe poſterioris.

COMMENT. II XXX.

De hac prioritate locutus eſt Ariſt. 9. Met. tex. c. 15. vbi inquit, ꝙ poſteriora generatione ſunt priora perfectione, & è contrà. Verū hæc Ariſt. propoſitio multipliciter limitaē.

Priora generatione quō ſint poſteriora perfectione.

Prima limitatio eſt, quòd non habet veritatem comparando genus ad genus: quia ſubſtantia eſt prior accidentibus, & generatione, & natura, & perfectione.

Secunda, quòd non habet veritatem in diuinis, quia eſſentia, & eſſentialia præcedunt notionalia.

Tertia, quòd non habet veritatem comparando ſubiectum ad paſſionem.

Quarta, non habet veritatem comparando Deum ad cætera entia.

Quinta, quòd habet veritatem, quando illa priora, & poſteriora ſunt in eodem numero, & non habet veritatē, quando ſunt in diuerſis numero.

Sexta non habet veritatem in proceſſu deperditiuo, ſed tantum in proceſſu acquiſitiuo.

Septima,

Septima, habet veritatē, quando illa priora ſe habent per modum potentiæ, & poſteriora per modum actus, & per hoc poſſet reſpōderi ad illud de corde, quod prius alijs membris generatur, vt habet Scot. in 4. diſt. 49. & in primo diſt. 28. quęſtio. vltima, & tamen non eſt imperfectius cæteris membris, quæ poſterius generantur.

Cæterum ſufficiant nobis duæ tantū limitationes, quarum prima ponit ab Auctore hic in litera; & altera ab Ant. Trōb. additur. Limitatio Auct. eſt talis, quod propoſitio eſt vera; ſi prius cōcurrat intrinſecè ad eſſe poſterioris, quę limitatio ſic declaratur: nā eſſentia diuina eſt prima entitas in Deo via originis, vt docet Scot. in quolib. q. 1. ab ipſa enim pullulāt, & attributa, & notiones, & tamē non eſt poſterior perfectione attributis, cū ſit radix, & fundamentum totius diuinę perfectionis: imò inquit Doct. Subt. 5. diſt. 1. q. 2. ꝙ in diuinis, quæ ſunt priora origine, ſunt priora perfectione: quia totius ordo originis reducitur ad aliquod principium perfectionis. Prętereà in diuinis concurrunt ordo originis, & perfectionis; & ideò hæc prōpoſitio non eſt vera in diuinis. Vnde ſi in creaturis concurrerent iſti duo ordines ſemper, & vniformiter non quæreremus primò materiam, quæ ſubſtaret formæ, & ſecundò formam, ſed primò quæreremus formam, quæ nata eſſet dare actum materiæ, & ſecundò quæreremus materiam, quę nata eſſet recipere eſſe formale per illam formam.

Secunda limitatio eſt, quòd iſta propoſitio debet intelligi in natura limitata, & in eodem genere, ratio primi eſt: quia natura limitata ex ſui imperfectione ſemper procedit de imperfecto ad perfectum, & de potentia ad actum. Et ideò quicquid primo inducitur ab agēte limitato, eſt imperfectum reſpectu poſterioris; ſed vbi agens eſſet perfectum, id, quod primo intenderet, primo produceret, atq; adeò cum illud, quod eſt perfectius primo intendatur; perfectius primo produceretur ab agente tali: & confirmatur: quia agens propter finem primo intendit finem, quàm ea, quæ ſunt ad finem primitate principalitatis, & intentionis: at finis eſt perfectior his, quæ ſunt ad finem: ergo ſi tale agens ſit perfectum, primo attingit finem principaliter intentum. Ratio ſecundi poteſt eſſe talis, quicquid poſterius aduenit priori in aliquo genere ab agente limitato, & imperfecto; non aduenit priori, niſi vt perfectius conſtituat aliquid in illo genere: ergo for-

ma poſterior adueniens priori per generationem, cum conſtituat in eſſe poſteriori, habet perfectius eſſe, quàm prius. Ratio verò ſecundi membri eſt; quia certum eſt, quòd ad formam ſubſtantialem ſequitur aliqua qualitas, & aliquod accidens faciens ad formæ ſubſtantialis conſeruationem; quod accidens poſterius adueniens eſt imperfectius forma ſubſtātiali, cum non conſtituat aliquid in eſſe perfectiori, quam ſit eſſe, quod habet totum compoſitum à forma ſubſtantiali.

TEXTVS.

Alia eſt prioritas naturæ, & eſt quando prius quantum eſt de ſe non habet repugnantiam, quod ſit ſine poſteriori; licet hoc ſibi repugnet, aliquando propter identitatem realem cum poſteriori, vel propter aliquid aliud extrinſecum priori. Aliqui tamen Scotiſtæ dicunt, quòd prioritas naturæ, vel eſſe prius natura, non eſt eſſe in aliquo priori ſimpliciter loquendo, in quo non ſit poſterius, ſed eſt præſuppoſitio huius ab hoc, & iſtud confirmat Franciſcus in primo. Aliquando etiam prioritas naturæ dicitur illa, quæ eſt inter naturam, & naturale; Aliquando dicitur, quæ eſt inter formalitatem, & formalitatem in eadem natura, & hoc eſt tàm in diuinis, quàm in creaturis, vt dicit Petrus de Aquila lib. primo diſt. 12. dicit enim, quòd prioritas dicit duo, primum eſt progreſſus de non eſſe ad eſſe in altero, & ſic dicit imperfectionem, quia ſtat cum alietate naturarum, ſecundum quod dicit, eſt præſuppoſitio huius ab hoc, & iſto modo non dicit imperfectionem, quia poteſt ſtare cum identitate naturæ. Et ſic in Deo eſt prioritas naturæ iſto ſecundo modo, remota imperfectione primi modi, & per iſtam diſtinctionem, vel declarationem poſſunt ſolui omnes auctoritates dicentes in diuinis non eſſe prius, nec poſterius.

Canonicus.

COM-

COMMENT. III.

HAec prioritas naturæ habetur ab Ariſt. 5. Met. tex. c. 38. vbi ſcribit, quòd priora ſecundum naturam ſunt, quæcumque contingunt eſſe ſine alijs, & alia non ſine his, & hæc prioritas eſt inter illa, quorum vni nõ repugnat eſſe, aut concipi quoad ſuum eſſe quidditatiuum ſine alio, licet quandoq; prius non poſſit eſſe ſine poſteriori propter identitatem poſterioris cum ipſo, velut ſubieƈtum non poteſt eſſe ſine propria paſſione, quia eſt ſibi idem realiter, neque creatura ſine dependentia ad Deum propter eandem rationem, tamen ex ſua per ſe ratione quidditatiua non repugnat priori eſſe ſine poſteriori, ſic non includit repugnantiam in conceptu, quod poſſit perfeƈtè intelligi ac concipi quidditatiuè ſine poſteriori; aliquando verò prius non poteſt eſſe ſine poſteriori, non quidem ex ſui natura, vel ex intrinſeca cauſa, ſed ſolum ratione cauſæ extrinſecæ, velut cœlum, quod eſt prius natura motu, non poteſt eſſe ſine motu, non obſtante, quod ex natura intrinſeca, ſibi hoc non repugnet, ſed hoc prouenit ab intelligentia mouente: quæ neceſſario determinatur ad motum: quia, vt inquit Philoſophus 12. Met. tex. com. 48. ſubſtantiam impaſſibilem oportet finem ſortitam eſſe optimum exiſtimare, igitur intelligentia ſortita eſt omnem illum finem, qui debet competere ſubſtantiæ perfeƈtæ, in eo, quod perfeƈta eſt; de ratione autem ſubſtantiæ perfeƈtæ eſt, vt non ſolum perficiatur in ſe, verum etiam quòd perficiatur communicando ſuam perfeƈtionem cæteris, igitur iſtud maximè cõpetit ſubſtantijs impaſſibilibus, ſed iſta ſubſtantia non poteſt producere aliquid in iſtis inferioribus, niſi mouendo; ergo iſta ſubſtantia ex eo, quod perfeƈta eſt, determinatur ad motum; mobile ergo non ſeparatur à motu propter cauſam extrinſecam: non quia ſibi ab intrinſeco ſeparari repugnet. *Prius natura quid ſit.*

Pro ampliori notitia huius ordinis naturæ tria videda ſunt: primò quid ſit talis ordo, & an ponatur in diuinis: ſecundò inter quę ponatur in diuinis huiuſmodi ordo: tertiò an prioritas naturæ ſit inter extrema, quorũ vnũ ſit in aliquo ſigno naturę, in quo non ſit aliud, vel tñ ſit pſuppoſitio huius ab hoc. *Digreſſio de ordine naturæ.*

Primum iam declaratum eſt, ꝙ priora ſecundum naturam dicuntur illa, quę cõtingunt eſſe ſine alijs, & non alia ſine his.

Prioritas naturæ eſt duplex. Vnde obſeruandum eſt, ꝙ aliquid poteſt dici prius natura aliquo tantum priuatiuè,& aliquid poſitiuè, & de iſta prioritate loquitur Scot.in 2.diſt.1.quæſt.2. & 5. & nos loquuti ſumus ſupra art. primo.

Secundò obſeruandum eſt, quòd ordo naturæ quidam eſt ordo eſſentialis,& iſte ſemper eſt inter diſtinctas eſſentias,& naturas,qui ordo,vt dicit Scot.in quol.q.4. ſemper ponit imperfectionem ex parte vnius extremi,ſ.poſterioris:quia ſemper tale poſterius dependet à priori: dependentia autem eſt præexigentia huius ab hoc in alteritate naturæ, quæ dependentia ex parte dependentis arguit imperfectionem, & hoc eſt, quod dicit Auctor hic in litera, quòd ordo naturę dicit duo,quorum vnum eſt proceſſus poſterioris à priori,& aliud preſuppoſitio huius ab hoc;& quantum ad primũ ordo naturæ importat imperfectionem in altero extremo,i.poſteriori.

Obſeruandum eſt tamen, ꝙ ordo naturæ non eſt ſemper ordo eſſentialis dependentiæ,ſic quod poſterius eſſentialiter dependeat à priori:quia ordo naturæ eſſentialis eſt inter ſpecies poſitas ſub eodem genere,& tamen vna ſpecies non dependet ab alia eſſentialiter; quod enim ab alio in eſſe dependet,in aliquo genere cauſæ dependet; & ſic vna ſpecies eſſet cauſa alterius ſpeciei in eodem genere: quod eſt falſum.

Nec poteſt dici,ꝙ ſpecies perfectior ſit cauſa finalis reſpectu imperfectionis:quia cauſa finalis eſt propter quam agens agit,ſed agens producens leonem nõ producit eum propter equũ,vel propter hominem. Et ſi dicatur,quòd Philoſophus ſecundo Phyſ.tex.c.24.inquit; quòd nos ſumus quodammodo finis omnium,ergo homo eſt finis aſini: Poſſet dici,quòd Ariſt. intelligit de fine attingendo per operationem, & non de fine,qui eſt cauſa finalis:quoniam,vt dictum eſt,aſinus nõ eſt productus ab agente propter hominem, licet operatio eius ſit propter hominem.

Tertiò obſeruandũ eſt, quòd ordo naturæ accipitur interdum pro ordine, qui eſt inter aliqua, quorum vnũ dependet ab alio,ſecundum menſuram perfectionis: adeo quòd poſterius ſecundum perfectionem menſuratur à perfectiori,& ita omnia alicuius generis dependent à perfectiſſimo in illo genere,vt patet per Philoſ.4.Met. tex.c.2. & talis ordo ſemper cõnotat imperfectionem in poſteriori natura; accipitur etiã ordo naturæ pro ordine,qui fundatur in vna natura,& terminatur

natur ad aliam, ſic quod inter illas naturas eſt ordo producẽtis, & producti, & productũ eſt ſimpliciter aliud à producente in natura, & per conſequens productum eſt ſemper imperfectum, quia cauſatum. Et de iſto ordine loquitur Auctor quando dicit, ꝙ prioritas naturæ dicit duo, &c. Vlterius accipitur ordo naturæ inter aliqua, quorum vnum nullo modo dependet ab alio in aliquo genere cauſati, vel menſurati; ſed vnũ neceſſario præſupponit aliud, & vt ſic eſt ordo naturę inter intellectũ, & voluntatem, & iſte ordo non præexigit neceſſario imperfectionẽ in poſteriori natura. Imò multoties poſterius natura eſt perfectius, vt patet de intellectu, & voluntate, intellectione, & volitione, & aliquãdo prius natura perfectius, vt de intellectu & volitione patet. Itẽm accipitur aliquando ordo naturæ, qui eſt inter aliqua, quorũ vnum depen det ab alio non in eſſe, & cõſeruari: ſed quia depẽdentia eius ad aliud terminatur, velut ad ſubiectũ; velut ad ſuppoſitum, primo modo accidens dependet à ſubſtantia, quia in ſe ſtare non poteſt; & ſic dicit imperfectionẽ in accidente; ſecundo modo, natura aſſumpta dependet à verbo, & hoc eſt imperfectionis in natura, quod in alio ſubſtentetur, ſed in verbo nulla eſt imperfectio; in ſubſtantia autem ſubſtentante accidens eſt benè imperfectio: quia ab accidente informatur. Franciſcus de Mayr. in 1. d. 13. q. 1. & 2. inquit, quòd ordo naturę poteſt intelligi dupliciter, aut pro ordine naturæ, qui eſt inter naturam, & naturam, de quo dictum eſt ſupra, & iſte poteſt eſſe vel eſſentialis dependentiæ, vel eſſentialis eminentiæ, & perfectionis, de quibus dictum eſt: alio modo poteſt intelligi inter naturales perfectiones, vt inter ſenſum, & intellectum, & inter intellectum, & voluntatem. Ex his dico (quicquid dicat Ioãnes de Baſſolis) quòd ordo naturæ ponitur in diuinis: non quidem primo modo, qui eſt. ſ. inter naturã, & naturam, cũ in diuinis ſit tantum vnica natura numero, ſed qui eſt inter naturales perfectiones, & quod talis ordo ponẽdus ſit in diuinis, præterquam quod hoc apertiſſimè docet Doct. Subt. in 2. d. 1. q. 1. probo quatuor rationibus; & prima eſt talis, quãdocũq; aliqui ordines adinuicem comparantur, ille, qui inter ſua extrema ponit diſtinctionẽ minorem, eſt magis ad diuina admittendus, & qui maiorẽ minus, ſed ordo originis ſemper arguit diſtinctionem realem inter extrema, vt patet 1. de Trin. quia nihil ſeipſum gignit; ordo autem naturæ nõ arguit *Ordinem naturæ eſſe in diuinis quatuor oſtenditur rõnibus.* *Primum argumentum.*

 ſemper,

sẽper, diſtinctionẽ realẽ, vt patet de ſubiecto, & propria paſſione, de aĩa, & eius potentijs & in multis alijs; ergo ſi ordo originis trãſfertur ad diuina, debet ẽt trãsferri ordo naturę.

Secundũ argumentum. Secũda ratio eſt talis. D.Dion. de vnica, & diſcreta Theologia inquit. Poſt illa, quæ pertinent ad vnicam Theologiã, ſcilicet eſſentialia, ſunt illa, quæ pertinent ad diſcretam, ſcilicet perſonalia; ſed vbi eſt prius, & poſterius, ibi eſt ordo, ergo inter eſſentialia, & notionalia eſt ordo: at nõ durationis, vt patet, quia iſte non admittitur in diuinis, non originis: quia ille propriè eſt, inter originans, & originatum; ergo naturæ. *Tertium argumentum.* Tertia ratio. In eodem cap. inquit D. Dionyſ. quod in diuinis vnitiones naturaliter præueniunt diſtinctiones, & per eas non diſſoluuntur; ergo id quod prius. Quarta ratio. *Quartũ argumentum.* quandocumque aliquis ordo conſequitur aliqua, ſecundum ſuas rationales formales, vbicumque inueniuntur illa, ſecundum eaſdem rationes formales, ibi erit talis ordo, ſed multa ſunt in creaturis, quæ conſequitur ordo naturæ ex eorum rationibus formalibus, & talia ſecundum eaſdem rationes formales ſunt in Deo, ergo neceſſario inter illa (etiam in Deo) erit talis ordo. minor patet de intelligere, & velle, de intellectu, & voluntate, & multis alijs; ergo ordo naturæ ponendus eſt in Deo.

Inter quæ ſit ordo naturæ in diuinis, et quomodo, clariſſimè enucleatur.

Quoad ſecundum dico, quod ordo naturæ in diuinis eſt primò inter abſoluta, ſecundo inter proprietates relatiuas, tertio ſecũdum aliquos inter perſonas; quarto inter operationes generaliter.

Dico primo quòd ordo naturæ eſt inter abſoluta, & hic ſunt quatuor ſigna, in primo ſigno ſunt perfectiones quidditatiuæ, quæ ſunt ſpiritus, ſubſtantia, & ens, & in hoc ſigno eſt vnus ordo naturæ, nam in primo ſigno eſt ens, in ſecũdo ſubſtantia; in tertio ſpiritus, & in quarto eſſentia.

In ſecundo ſigno principali ſunt modi intrinſeci, qui ſunt infinitas, neceſſitas, æternitas, & exiſtentia, ſecundum Franciſcum de Mayr. & realitas: & in hoc ſigno eſt alius ordo naturæ: quia in primo ſigno eſt realitas in ſecundo exiſtentia, ſi eſt modus intrinſecus, in tertio infinitas; & in quarto neceſſitas.

In tertio ſigno principali ſunt perfectiones attributales ad intra, quæ ſunt intellectus, voluntas, ſapientia, bonitas, charitas, &cęt. Et in hoc ſigno eſt etiam vnus ordo naturæ,

quia

quia in primo ſigno eſt intellectus, in ſecundo voluntas, &c.

In quarto, & vltimo ſigno principali, quantum ad abſoluta ſunt attributa, quæ dicunt reſpectum ad extra, vt Iuſtitia, & miſericordia, & alia huiuſmodi, & etiam in hoc ſigno eſt ordo naturæ, ſicut eſt inter ea, quę pertinent ad intellectum, & ea, quæ pertinent ad voluntatem.

Dico ſecundò, quod eſt ordo naturæ inter relationes diuinas, & ſunt ibi quatuor ſigna.

In primo ſigno ponuntur relationes fundamentales, quæ ſunt omnino primę; licet non ſint reales, niſi ſecundum quid ſcilicet à fundamēto, quod autem illæ ſint primæ patet: quia præcedunt relationes originis: nam in illo priori, quo perfectiones præcedunt origines, intelliguntur diſtinctæ, & ordinatæ, iſta autem diſtinctio, & ille ordo non ſunt niſi relationes fundamentales.

In ſecundo ſigno ſunt relationes originis pertinentes ad fœcunditatem intellectiuam, quæ ſunt generatio actiua, & generatio paſſiua, & hic eſt etiam ordo: quia in primo ſigno eſt generatio actiua, & in ſecundo paſſiua.

In tertio ſigno ſunt relationes originis fœcunditatis volitiuæ, ſcilicet ſpiratio actiua, & ſpiratio paſſiua, inter quas eſt etiam ordo. Nam ſpiratio actiua eſt in primo, & ſpiratio paſſiua in ſecundo ſigno.

In quarto ſigno ponuntur relationes communes, ſcilicet identitas, æqualitas, & ſimilitudo, quæ habere poſſunt inter ſe ordinem, qualem habent earum fundamenta, nam identitas, fundatur in quidditate, æqualitas in quātitate perfectionis, & ſimilitudo in qualitate eſſentiali. Certum eſt autem quod quidditas præcedit quantitatem perfectionis, & quantitas perfectionis qualitatem eſſentialem, ergo idētitas pręcedit æqualitatem, & æqualitas ſimilitudinem, adeoque in primo ſigno eſt identitas; in ſecundo æqualitas; & in tertio ſimilitudo.

Dico tertio, quod ordo naturæ ſecundum aliquos eſt inter perſonas diuinas. Vnde obſeruandum eſt, quod (vt aliqui dicunt) prioritas naturæ accipitur vno modo, vt eſt inter aliqua, quorum vnum accipit totum ſuum eſſe ab alio, adeoque ab illo præcisè diſtinguitur ſecundum proprietatē perſonalem, & hoc modo perſonæ diuinæ (ſi per abſoluta conſtituerentur) perſona prima eſſet prior natura ſecūda: quia *Ordo naturę quomodo ſit in diuinis.*

 quic-

quicquid habet filius, habet à patre, & in nulla perfectione à patre diſtinguitur, ſed tantum proprietate relatiua; & eſto (vt de facto eſt) quod perſonę diuinæ per relationes conſtituantur, adhuc inter patrem, & filium intelligitur ordo naturæ (etſi, inquam, relatiua ſint ſimul natura) loquendo maximè de ſimultate ordinis naturæ, qua ordo naturæ ordini eſſentiali opponitur, adhuc pater eſt prior natura filio; non quod filius dependeat à patre; quia ſic ſunt ſimul natura; ſed vnus eſt prius natura reliquo pro quanto pater cõmunicat filio omnem perfectionem, quam habet; ordo enim naturæ duobus modis accipitur, vno modo, vt eſt præſuppoſitio huius ab hoc tantum, & conuertitur cum ordine originis, & ſic pater eſt prior natura filio; alio modo, vt eſt præſuppoſitio huius ab hoc in alteritate naturæ, & hoc modo non eſt inter perſonas diuinas, quod autem primo modo poſſit poni ordo naturæ inter diuinas perſonas, probatur: quia qualis ordo eſt inter conſtituentia; talis eſt ordo inter conſtituta, ſed generatio actiua ordine naturæ præcedit generationem paſſiuã, ergo ordine naturæ pater præcedit filium; præterea paſſiua generatio præcedit ordine naturæ ſpirationem paſſiuã; Ergo filius eſt prior natura Spiritu ſãcto; preterea filius prius eſt filius, quàm ſpirator, ergo filius eſt prius natura Spiritu ſancto, ex his dicunt aliqui, quod pater, & filius ordine naturæ præcedunt Spiritum ſanctum; quia pater, & filius poſſunt concipi quantum ad illud, quod quidditatiuè includunt ſine Spiritu ſancto: ergo prius natura ſunt eo, & ideo licet pater, vt pater, non ſit prior natura filio, & pater, & filius vt ſunt vnus ſpirator, non ſint prius natura Spiritu ſancto, tamen pater, vt pater, & filius, vt filius, ſunt prius natura Spiritu ſãcto. Sed de hoc magis infra in tractatu de ordine originis.

Ordo naturę inter diuinas eſſe perſonas oſtenditur.

Dico quarto, quod eſt ordo naturæ inter operationes diuinas, in quo ſunt quatuor ſigna, in primo ſigno ſunt operationes immanentes ad intra, vt intelligere, & velle, & inter iſtas eſt ordo: quia in primo ſigno eſt intelligere, & in ſecundo velle.

In ſecundo ſigno ſunt operationes tranſeuntes ad intra, vt dicere, & ſpirare; & inter iſtas eſt etiam ordo; quia in primo ſigno eſt dicere, in ſecundo ſpirare.

In tertio ſigno ſunt operationes immanẽtes ad extra, quæ ſunt intelligere creaturas, & eas diligere, & inter iſtas adhuc

eſt or-

eſt ordo: qa in primo ſigno eſt intelligere, in ſecũdo amare.

In quarto ſigno ſunt operationes tranſeuntes ad extra, quæ ſunt creare, & conſeruare, & hic etiam ponitur ordo: quia in primo ſigno eſt creare, & in ſecundo conſeruare.

Quoad tertium Ioan. Canon. in primo Phyſic. q. 4. art. 2. tenet, quod eſſe prius natura non eſt eſſe prius in aliquo ſigno, in quo non ſit poſterius, ſed eſſe prius natura non eſt aliud (inquit ipſe) quam præſuppoſitio huius ab hoc in quadam alteritate naturæ, & ſubdit, quod licet pater in diuinis præſupponatur à filio ſicut generans præſupponitur à genito, tamen quia ſunt ambo eiuſdem naturæ; Ideo communiter à Doctoribus non ponitur in diuinis prioritas naturæ, ſed originis, & addit, quod in hoc ſolum differt prioritas naturæ, à prioritate originis; quia prioritas naturæ eſt præſuppoſitio, & dependentia huius ab hoc in quadam alteritate naturæ; prioritas verò originis in Identitate. Et ità ipſe apertè negat ordinem naturæ in diuinis, & affirmat ordinem naturæ nihil aliud dicere, niſi præſuppoſitionem huius ab hoc in quadam alteritate naturæ, quod etiam confirmat, 5. Phyſic. q. 8. art. 1.

Sed quod ordo naturæ ſit ponendus in diuinis, iam à nobis ſupra ſatis oſtenſum eſt, & oppoſitum affirmare, eſt contradicere manifeſtè Doct. Subt. pluribus in locis, & maximè in 2. d. 1. q. 1. quod autem ordo naturæ non dicat tantũ præſuppoſitionem huius ab hoc, ſed ſit inter extrema quorum vnum ſit in vno ſigno, in quo non eſt poſterius, & maximè loquendo de ordine naturæ poſitiuè apertiſſimis rationibus oſtendit hic Ant. Tromb. quarum prima ſumitur ex Ariſt. 5. Metaph. c. de priori, vbi ſcribit, quod prius eſt ſeparabile à poſteriori; ergo priori (quod vocat ipſe ſecundum ſubſtantiam, & naturam) non repugnat eſſe in aliquo ſigno; in quo non eſt poſterius. Præterea eandem ſententiam habet Ariſtot. 7. Metaph. tex. c. 3. & 4. vbi probat primitatem naturæ de ſubſtantia, per hoc, quod cõtingit ipſam ſeparari ab alijs, & alia non ab ipſa, ergo hic non eſt tantum præſuppoſitio, verum etiam in aliquo ſigno poteſt eſſe prius, in quo non erit poſterius; hoc etiam probatur ratione, mutatio inſtantanea non eſt ſine ſuis terminis, cum ſit habitudo inter terminum à quo, & terminum ad quem, & habitudo, ſeu relatio non eſt ſine extremis; ergo in eodem inſtanti temporis

Contra Ioannem Canon.

Quod eſſe prius natura ſit eſſe in aliquo ſigno in quo non eſt poſterius oſtenditur.

erit terminus à quo,& terminus ad quem ipſius mutationis, cum enim mutatio ſit in inſtāti,oportet, quod in eodem inſtanti temporis,ſit vterque terminus,cum mutatio ſine terminis eſſe nequeat.

Sed iſta non poſſunt eſſe in eodem ſigno naturæ; ergo in alio ſigno naturæ erit terminus à quo, puta forma corrumpenda, & in alio, terminus ad quem, ſcilicet forma introducenda. Et ſi dicatur quod terminus, à quo, eſt in toto tempore præcedente mutationem inſtantaneam,ſeu generationem,& terminus,ad quem in vltimo inſtanti temporis menſurantis alterationem præcedentem,vt exempli gratia, in generatione ignis de ligno,terminus à quo eſt forma ligni corrumpenda, & terminus ad quem,eſt forma ignis introducēda, & forma ligni eſt in toto tempore præcedente introductionem formę ignis, & forma ignis eſt in vltimo temporis menſurantis alterationem præcedentem generationē ignis, ſiue inductionem formæ ignis.

Contrà certū eſt quòd alteratio, quæ eſt mutatio ſucceſſiua,& in tempore ſe habet per accidens ad mutationem inſtantaneam; nam ſi Deus cauſaret vnum ſubiectum vltimatè diſpoſitum,& immediatè applicaretur igni, certum eſt, ꝙ ignis introduceret formam ſubſtantialem in tali ſubiecto vltimatè diſpoſito; ergo remoto eo, quod eſt per accidens, & remanente eo, quod eſt per ſe, nō repugnabit mutationi inſtantaneæ eſſe ſine quacumque mutatione ſucceſſiua concomitante, & ex hoc concludo;quod;cum generatio non poſſit eſſe ſine terminis, ſequitur, quod terminus, à quo, & terminus ad quem, erunt in diuerſis ſignis naturæ, & ità ordo naturæ eſt inter extrema, quorum vnum eſt in vno ſigno, in quo non eſt aliud,loquendo, vt dixi,de ordine naturæ poſitiuo; & hæ rationes faciunt mihi fidem,ideò teneo concluſionem, quàm inducunt.

Ordinē naturæ haud eſſe in diuinis quatuor oſtēditur rationibus.

Sed contra iſtum ordinem naturæ ſunt quatuor rationes, quibus aliqui nituntur euertere,ac deſtruere ordinem naturæ in diuinis, & prima eſt, vnum ſophiſma tale, omne relatiuum eſt ſimul natura cum ſuo correlatiuo,ſed omne prius natura, refertur ad poſterius natura, ergo prius natura, eſt ſimul cum poſteriori natura.

Ad hanc dico, quòd relatiuū aliquando ſumitur pro fundamento præcisè, aliquando pro fundamento cū relatione:

quan-

quando ergo dicimus, quod prius natura præcedit poſterius natura, non intelligimus de relatione addita; ſed de abſoluto; quod eſt fundamentum, quando autem dicimus, quod relatiua ſimul ſint natura; Tunc relatiuum ſupponit pro relatione præcisè, exemplum, abſolutum intellectionis pręcedit abſolutum volitionis, intellectio tamen cum relatione prioritatis, eſt ſimul cum relatione poſterioritatis volitionis, & hoc eſt quod alij dicunt, quod relatiua poſſunt accipi dupliciter, vno modo pro formali, ſiue pro per ſe ſignificato, & ſic ſunt ſimul natura: alio modo pro fundamento, ſiue pro ſubſtrato, & ſic non ſunt ſimul natura.

Secunda ratio eſt talis, quandocunque eſt ordo perfectionum in aliquo perfectibili, ſi prius aduenit vna perfectio ipſi perfectibili quam altera, ipſum eſt in potentia ad alteram; ſed omne quod eſt in potentia ad aliquid eſt imperfectum; ergo eſſentia diuina erit imperfecta.

Reſpondeo quòd illud eſt in potentia, quod nõ eſt actuatum vltima actualitate; eſſentia autem diuina eſt de ſe in vltima actualitate, & ſic non poteſt eſſe in potentia, niſi fortè Logicali, ex eo quia ſibi talis perfectio non repugnat: non enim eſſentia diuina à perfectionibus perfectionem expectat, ſed ex infinita eius perfectione, ab ea in ſecundo ſigno naturæ perfectiones pullulant.

Tertio arguitur ſic, impoſſibile eſt, ponere priuationem alicuius perfectionis in aliquo cum potentia ad illam perfectionem, ſine imperfectione, ſed ſi eſſentia diuina prius recipit vnam perfectionem, quàm aliam; erit priuata, & imperfecta; ergo non poteſt dari in eſſentia diuina talis ordo inter diuinas perfectiones.

Dico, quòd verũ eſt, quod pro aliquo ſigno eſſentia diuina habet carentiã alicuius perfectionis, hoc eſt non habet eam, tamen non ſequitur, quod ſit priuata; & ratio eſt, quia priuatio dicit carentiam in apto nato pro illo tempore, pro quo aptum natum eſt eſſe, ſed ita non eſt in propoſito: quia eſſentia diuina non eſt apta nata nec nunc neque tunc pro illo ſigno, pro quo nõ habet, non eſt ergo dabile aliquod ſignum, in quo eſſentia diuina careat aliqua perfectione, pro quo ſigno, vel in quo eſſentia diuina ſit apta nata habere talem perfectionem, & illa perfectio ſit apta nata haberi, & non habeatur, modo cum in primo ſigno naturæ eſſentię diuinæ ſolum

compe-

competant prædicata quidditatiua, non ſunt nata ſibi competere pro illo ſigno prædicata, quæ dicuntur per modum qualis, veluti ſunt perfectiones ſecundæ.

Quarta, & vltima ratio, omne quod tranſit de contradictorio in contradictorium mutatur; ſed ſi ponatur huiuſcemodi ordo inter diuinas perfectiones, erit talis tranſitus in eſſentia diuina; ergo mutabitur; & confirmatur: duo ſigna naturæ correſpondent vni ſigno æternitatis, ſed in ſignis naturæ ſunt contradictoria; ergo in æternitate. Reſpondeo, ꝙ paſſio negatiua prius ineſt, quàm affirmatiua; quia indifferentia ad contradictoria eſt prior eſſentialiter indifferētia ad cōtraria; habet ergo eſſentia intellectum, & voluntatem, ſed non habet prius voluntatem in tali ſigno, vtpote quidditatiuè, cum habeat eam denominatiuè; habere tamen ſic affirmationem & negationē non arguit tranſitum, vel mutationem: quia vbi eſt tranſitus, vel mutatio, ibi vnum extremorū mutationis accedit, & aliud recedit; non ſic eſt in propoſito: nam contraria illa ſemper ſtant, ſemper enim cùm iſta, homo non eſt riſibilis quidditatiuè, ſtat iſta, homo eſt riſibilis denominatiuè, ſimili modo in propoſito, & ita nulla eſt mutatio; & cū dicitur, quòd ſunt contradictoria, dico, quòd eſt falſum: non enim ſunt contradictoria propter diuerſitatē ſignorum, ſicut enim iſta, materia ex ſe non eſt formata, & ab alio formata, non contradicunt; ita non eſſe hoc, in primo ſigno naturæ, ſiue quidditatiuè, & eſſe hoc ſimpliciter, non ſunt contradictoria.

TEXTVS.

ALia prioritas eſt durationis, pro quo notandum eſt, quòd triplex eſt duratio, prima eſt reſpectu Dei, & ſic æternitas eſt eius duratio; & ideò ſic nihil eſt prius duratione in diuinis, ſecunda eſt reſpectu Angeli, & aliarum rerum permanentium, & talis duratio vocatur Aeuum; tertia eſt reſpectu entium ſucceſſiuorum, vel quantum ad ſuum fieri, & talis duratio eſt tempus.

COM-

COMMENT. IIII.

PRo huius literæ explicatione aliqua ſunt obſeruanda, & aliqua dubitanda. Primò obſeruandum eſt, quòd æternitas ſecundum Doct. Subt. in quolib. quæſt. 6. eſt conditio, ſeu modus intrinſecus eſſentiæ diuinæ, quæ à Boetio ita deſcribitur lib. 5. de Conſol. proſa 2. æternitas eſt interminabilis vitæ tota ſimul, & perfecta poſſeſſio. Vnde ſicut infinitas eſt modus intrinſecus eſſentiæ diuinæ præciſè, vt eſſentia eſt, ita æternitas eſt modus intrinſecus exiſtentię, vt exiſtentia eſt, & eſt quædam quantitas virtutis quaſi extrinſeca per quā Deus poteſt exiſtere cuicūque tempori; & cuilibet eius parti etiam ſimul; ſi partes temporis poſſent eſſe ſimul, vel ſaltem per intellectum, vbi intellectus conciperet illas partes ſimul.

Aeternitas quid ſit, & cuius menſura.

Eſt tamen obſeruandum, quòd Scot. vbi ſupra loquēdo de æternitate eſt problematicus; nam aliquando dicit, quòd eſt modus intrinſecus eſſentiæ, vel exiſtentiæ Dei, & per conſequens extra primum modum dicēdi per ſe ſaltem negatiuè, aliquando dicit, quòd importat reſpectum ad duplicem negationem, ſ. ad non eſſe pręcedens, & ad non eſſe ſequens, id eſt Deus nec habuit, nec habebit non eſſe, & connotat vitam, & poſſeſſionem: Vnde ſi eſt aliqua res, quæ non habuit eſſe poſt non eſſe, & nec deficere poteſt, æternitate menſuratur, & iſta res eſt Deus, & de hac duratione æternitatis locutus eſt Ariſtot. 3. Phyſic. tex. c. 32. vbi ſcribit, quòd in æternis non differt eſſe à poſſe.

Secundò obſeruandum eſt, quòd Aeuum eſt menſura intrinſeca entiū permanentium, ſiue ſit accidens, ſiue ſubſtantia, vt præſcindunt à motu, & mutatione, ac etiam quiete, & æuum ponitur menſura ſic entium permanētium, quia menſura, & menſuratū debent eſſe vnigenea, vt docet Commentator 4. Phyſic. com. 119. vbi habet, quòd menſuratum ſemper menſuratur per aliquod eiuſdem generis aut rationis cū ipſo, ſicut linea menſuratur per lineam, ſuperficies per ſuperficiem, & corpus per corpus. Quod autem omnium permanentium ſit ponenda talis menſura, quæ eſt Aeuum, declaratur ſic, quæcumque ſunt eiuſdem rationis, vt ſic habent menſuram eiuſdem rationis, hęc propoſitio eſt Commentatoris, ſed omnia entia permanentia, vt permanentia ſunt, habent

Aeuū quid ſit, & cuius menſura.

totum ſuum eſſe ſimul,& non per partem poſt partem, ergo eis correſpondet vna menſura eiuſdem rationis, quæ ſit eorum ſimultaneæ permanentiæ menſura. Sed talis menſura non poteſt eſſe tempus: quia tempus menſurat ea, quæ ſunt in fluxu,& in motu, ergo &c.

Aeuum mediat inter æternitatē,& tempus. Secundò obſeruandum eſt ſecūdum Cyrillum ſuper Eccl. primo, quòd Aeuum eſt quaſi medium inter æternitatem,& tempus, propter quod ponitur interdum in ſcriptura pro æternitate, eò quod medium participat vtriuſque extremi naturam. Vnde Eccl. primo ponitur, intellectus prudentiæ ab æuo: qui locus exponitur de ſapientia genita,id eſt,de verbo vel filio Dei, in quo ſupereminenter eſt notitia principiorū, quæ dicitur intellectus prudentiæ, & eſt ab Aeuo,id eſt,ab æterno,æternitas quippe caret principio & fine,tempus habet principium, & finem, ſicut & motus cœli ſecundum veritatem,ſed æuum tenet medium:quia habet principium,ſed caret fine. Proinde Dionyſ. de diuinis nominibus cap.5. dicit, quòd Aeuum dicitur quieta,& tota ſimul vita. Aeuum verò quòd eſt duratio Angeli ab Ariſt.non ponitur:nam ſub æternitate comprehendit Ariſt. & Deum,& Angelos,& cęlos,& materiam primam,nam imaginatur ipſe Deum,omnes intelligentias, ac etiam cœlos eſſe æternos.

Tertiò obſeruandū eſt, quòd tempus eſt menſura entium ſucceſſiuorum,de qua loquitur Ariſtot.4.Phyſ. tex.c.101. de qua menſura tria videnda ſunt breuiter:Primum quid ſit tempus, ſecundum ſi tempus habet eſſe extra animam, tertium in quo prædicamento ſit; quo ad primum dico,quòd tempus propter ſui minimam entitatē eſt nobis valde immanifeſtū. Vnde D.Auguſt.lib.11.Confeſſ.cap.11.inquit:Domine vſque nunc neſcio,quid ſit tempus. Ipſius ergo definitionem,& entitatem cognoſcere non poſſumus perfectè in hac vita,ſufficiat ergo Methodo deſcriptiua, aliqualiter eius naturā inueſtigare. Vnde obſeruādum eſt,ꝙ de entitate tēporis duæ ſunt opiniones; prima eſt Aureo: apud Canon.4. Phyſ. q.5. qui tenet, quod tempus nihil aliud eſt, quam ſucceſſio motus, cum tempus formaliter non ſit aliud, quam prius, & poſterius, ſed prioritas, & poſterioritas non ſunt aliud formaliter, quàm ſucceſſio quædam habens partes priores, & poſteriores, & hæc videtur etiam fuiſſe opinio D.Auguſt. lib.11. Conf. cap.11. vbi ſcribit, quod tempus non eſt aliud, quàm

Digreſſio de tempore.

Opiniones duæ de temporis entitate.

diſcretio

diſcretio ſucceſſiuorum, dicit diſcretionem, quę idem eſſe videtur, quod ſucceſſio; & non dicit extenſionem: quoniam hæc non videtur eſſe niſi in permanentibus. Videtur etiam quod fuerit opinio Auic. 2. lib. ſuæ Phy. vbi dicit, quòd non eſt niſi continuitas motus, non continuitas permanſiua, ſed ſucceſſiua; hæc autem nihil aliud eſt, quàm ſucceſſio.

Secunda eſt opinio Canon. vbi ſupra, qui dicit, quòd in tẽpore eſt aliquid materiale, & aliquid formale: Eſt enim ſpecies quantitatis, & in qualibet ſpecie iſta duo repetiuntur: materiale itaque in tempore eſt illud, quo conuenit cũ alijs ſpeciebus, & hoc eſt quantitas, ſiue continuitas. Formale verò eſt illud, per quod differt, & hoc eſt habere partes ſucceſſiuas, ad inſtans intrinſecè copulatas, & hoc ſolum illi competit, & nulli alteri; ex his ergo duobus ſic poteſt deſcribi tempus. Tempus eſt quantitas continua ſucceſſiua habens partes, quæ ſunt præteritum, & futurum ad inſtans intrinſecè copulatas. Vnde continuitas motus eſt alia à continuitate temporis; nam in cõtinuate temporis continuitatiuum eſt inſtans, & in continuitate motus continuitatiuum eſt mutatum eſſe.

Quoad ſecundum dico breuiter, quòd tempus habet eſſe formaliter quantum ad eius totam entitatem extra animam. Vnde non imaginor ſicut quidam, quòd tempus ſit formaliter ab anima, & materialiter extra animam, quoniam ex entitate in anima, & extra animam non ſit aliqua entitas per ſe. Verum quoniam inquit Ariſt. 4. Phyſ. tex. c. 97. quòd tempus cum ſit numerus motus, ſi nihil aliud eſt aptum natum numerare, quàm anima, & animæ intellectus, impoſſibile eſt tempus eſſe, niſi anima ſit. Ideò obſeruandum eſt, quòd tempus poteſt conſiderari dupliciter, vno modo quantum ad eius continuitatem, ſiue pro illa continua ſucceſſione in fluxu, & ſic circa eius continuitatem nihil facit anima: alio modo quantum ad eius diſcretionem præſcindendo, & diſtinguendo illud, quod præterijt, quaſi iam acquiſitum, & pertranſitum, ab illo quod futurum erat, vt futurum eſt, & vnumquodque iſtorũ conſiderando inter terminos proprios præteriti, vt præteriti, & futuri, vt futuri, non conſiderando ipſorum connexionem ad præſens indiuiſibile, & vt ſic habet naturã diſcretorum, & iſto modo anima ſe habet ad iſta, non ſolum vt ſunt cognita ab ea, ſed quaſi ab ea in tali eſſe cogno-

Tẽpus quantum ad totã eius entitatẽ habet eſſe formaliter extra animas.

cognoſcibili præciſo,& diſcreto poſita; nam talem diſcretionem, & præciſionem non habet niſi ab anima; vel dicatur, quòd tempus dicit duo, videlicet, numeratum eſſe prioris,& poſterioris primi motus paſſiuè, vel ſecũdum actum,& tunc dicitur numerus numeratus: vel ſecundum aptitudinem, & tunc dicitur numerus numerabilis iuxta diſtinctiones Philoſophi 4. Phyſ. tex. c. 131. & dicit etiam rationes numerandi, ſeu potius ſecundum Græcos rationes menſurandi actiuè,& hoc vel actu, vel aptitudine ſuo modo; quidditas itaque temporis, vel prima ratio eius, quæ ad eius quidditatem ſpectat, cum ſit in numeratione paſſiua, vel ſecundum actum, vel ſecundum aptitudinem, ſi tempus ſumatur, vt eſt numerus numerabilis, eſt extra animam, & illo modo eſt ens naturale,& motus ſumitur in definitione eius, ſicut ſubiectum in definitione propriæ paſſionis: quia motus extra animam habet aptitudinem naturalem vt poſſit numerari ſecundum prius,& poſterius; dato quòd anima non eſſet actu numerans; ſi autem ſumatur, vt eſt actu numerus numeratus, ſic eſt in anima, vt inquit Commentator comm. 131. 4. Phyſ. & eſt ens imaginabile,& non naturale; Si autem tempus ſumatur quoad ſecundam ſui conditionem, quæ eſt menſurare actiuè, ſic dico, quòd habet quodammodo eſſe imaginarium. Eſt enim ad inſtar, & ſimilitudinẽ numeri mathematici, qui, vt dicit Commentator 1. Meta. c. 38. non multiplicatur ad multiplicationem rerum numeratarum, & ſecundum tale eſſe numerus habet eſſe abſtractum in anima. iſto enim modo docuit Ariſtoteles nos imaginari tempus in quarto Phyſ. tex. 132. & 134.

Quoad tertium dico, quòd tempus eſt in genere quantitatis: eſt enim ſpecies quantitatis continuæ, quod ſit quantitas, patet; quia omne quod ex ſe,& ex natura ſua, habet partem extra partem, eſt per ſe quantitas; tempus eſt huiuſmodi, ergo &c. præteritum enim & futurum ſunt partes temporis per ſe; quod autem ſit quantitas continua, probatur ſic: cuiuſcumque partes intrinſecè copulantur ad aliquem terminum communem, illud eſt per ſe quantitas continua; tempus eſt huiuſmodi, ergo &c. Maior patet in Prædicamentis, & Minor habetur ex 4. Phyſ. nam partes temporis copulantur ad nunc, & ſic patet ad difficultatem.

TEXTVS.

TEXTVS.

ALia prioritas eſt prioritas originis, de qua ait Auguſtinus primo de Trinitate, quòd nihil gignit ſeipſum, & iſta eſt tam in diuinis, quàm in creaturis, & ſemper oportet, quòd ſit diſtinctio realis inter originans, & originatum, ſiue inter producens, & productum, ſecundum Scot. prioritas originis eſt, qua quis intelligitur eſſe à ſe, & à quo alius: poſterioritas originis eſt, qua quis intelligitur eſſe ab alio. Vnde Franciſcus in Prologo, q. 1. in fine dicit, quòd primum ſignum originis eſt eſſe à ſe, & ſecundum eſſe ab alio; veruntamen prius & poſterius origine aliquando accipiuntur pro priori, & poſteriori natura, ſicut exponebat Petrus de Aquila in ſecundo membro, & ſic dicimus, quòd pater prius origine eſt beatus, quàm generet, quod non eſt intelligendum (vt clarum eſt) quòd ſit beatus à ſe, & quòd generet ab alio; ſed quia antequam generet præexigitur eſſe beatus.

COMMENT. V.

EXplicatis prioritatibus naturæ, & durationis explicanda eſt modò prioritas originis, circa cuius explicationem *Digreſſio de* quinque videnda ſunt: primò explicanda eſt multiplex ordi- *ordine origi-* nis originis acceptio: ſecundò videndum eſt quid ſit verè or- *nis.* do originis, & quid dicant illa ſigna: tertiò an ponatur in diuinis: quartò quomodo intelligitur illa propoſitio Scoti: Pater prius eſt origine perfectè beatus antequam generet filium, quam hic explicat Auctor: quintò an huiuſmodi ſigna ſint tantum ſigna à quo, vel etiam in quo.

Quantum ad primum dico, quòd ordo originis eſt vnum *Quid ſit or-* valde æquiuocum; Ideò diſtinguendus eſt. Accipitur enim *do originis,* tripliciter, nam quidam eſt ordo inter originans, & origina- *& quot mo-* tum, & iſte habet tria ſigna, originãs eſt pater, & ſic primum *dis ſumatur.*

ſignum

ſignum eſt eſſe à ſe, & à quo alius, ſecundum ſignum eſt eſſe ab alio, vt originatum, tertium eſt eſſe à duobus, vt Spiritus ſanctus, qui eſt à patre, & filio, hoc pacto pater in primo ſigno generat, quia à ſe; in primo ſigno ſpirat, quia à ſe; & in primo ſigno creat, quia à ſe; filius eſt in ſecundo ſigno, quia habet eſſe à patre; in ſecundo ſigno ſpirat, quia à patre; & in ſecundo ſigno creat, quia à patre: Spiritus ſanctus eſt in tertio ſigno: quia habet eſſe à Patre, & Filio; & in tertio ſigno creat: quia à Patre, & à Filio.

Secundo modo accipitur ordo originis inter origines, vt ſunt generatio, & ſpiratio, generatio actiua, & paſſiua: & ſpiratio actiua, & paſſiua: cum enim generatio actiua relatiue dicatur ad generationem paſſiuam, ſunt ſimul natura, & per conſequens, ſi actiua generatio eſt prior paſſiua, hoc eſſe nequit niſi prioritate originis, & conſimiliter dicatur de actiua, & paſſiua ſpiratione. Et in iſto ordine ſunt duo ordines, & quatuor ſigna; primus ordo eſt inter generationem actiuam, & paſſiuam, & in primo ſigno eſt generatio actiua, & in ſecundo generatio paſſiua, ſecundus ordo eſt inter ſpirationem actiuam & paſſiuam, & in primo ſigno, eſt ſpiratio actiua, & in ſecundo ſpiratio paſſiua. Comparando etiam generationem actiuam ad ſpirationem actiuam, eſt inter eas ordo originis: quia ſi per impoſſibile non fuiſſet generatio non eſſet ſpiratio. & in hoc ordine ſunt etiam tamen duo ſigna, in quorum primo pater generat, & in ſecundo ſpirat, & ità prius origine generat, quam ſpiret, & ſi dicatur, quod ſupra dictum eſt, quod pater in primo ſigno ſpirat, dico quod verum eſt accipiendo ordinem originis, inter originans, & originatum, ſed non inter origines.

Tertio modo capitur ordo originis inter vnum eſſentiale, & vnum notionale, vt inter eſſe beatum, & generare, & in iſto ordine ſunt duo ſigna, ſcilicet eſsētialia in vno, & notionalia in alio.

Alij etiam ampliant, & dicunt, quod quintuplex eſt ordo originis, primus eſt inter ipſa originata, vt inter filium, & Spiritum ſanctum originatos, ſecundus inter origines ipſas, vt inter generationem, & ſpirationem; tertius inter principia formalia originantia, vt inter memoriam fœcundam, & voluntatem fœcundam; quartus inter principia, quod ſeu, quæ originantia, vt inter patrem, & filium originantes Spi-

ritum

ritum ſanctum; quintus inter originans, & originatū, vt inter Patrem, & Filium, & inter patrem, & filium originantes, & Spiritum ſanctum originatum, & hęc quoad primum.

Quoad ſecundum dico, quod ordo originis prout diſtinguitur contra ordinem naturæ, eſt ſolum inter principia, ꝙ originantia, ſeu producentia, & inter originans, & originatum; & huiuſmodi ordo ſic definitur à Franciſco de May. in primo d. 13. q. 1. ordo originis eſt habitudo inter ipſas origines, vel inter ea, quæ ipſis originibus diſtinguuntur, & licet multi dicant, quod ſecunda pars diſiunctiuæ eſt vera, & prima falſa: quia inter ipſas origines eſt ordo naturæ, ſiuę præſuppoſitionis: tamen quamuis hoc ſit verum comparando generationem, & ſpirationem inter ſe, comparando tamen generationem actiuam, ad paſſiuam, cum relatiuè opponantur, & per conſequens ſint ſimul natura, vt diximus ſupra, inter illas non poteſt eſſe ordo naturæ: & ideò ſi inter eas eſt ordo, erit tantum originis.

Ordo originis quid ſit ſecundū Frāciſcum de May.

Verum eſt tamen, quòd ſecunda pars diſiunctiuæ verior appareat. Nam ſecundum doctrinam Doct. Subt. ordo originis propriè eſt tantum duobus modis; primo quando vnū producit aliud, atque ità eſt ordo originis inter originans, & originatum, ſecundo quando duo per idem principium producunt aliud, quod principium in illis producentibus, ſic ſe habet, quod in vno eſt à ſe, & in alio eſt, quia ipſum accepit ab alio, vel ab alijs, & ſic pater prius origine ſpirat Spiritum ſanctum, quam filius, & prius creat quam Filius, & Spiritus ſanctus.

Ordo originis propriè inter quæ ſit ſecūdū Doct. Subt.

Sed quid dicunt iſta ſigna, ſunt ne ſucceſſiua vel permanē-tia? Sunt ne aliquæ menſuræ ex natura rei diſtinctæ à perſonis diuinis? vel ſunt tãtum ibi per operationem intellectus?

Dico primo, ꝙ huiuſmodi ſigna ſunt permanentia ſimul cum tota æternitate, & non ſucceſſiua; ità quod non eſt imaginandum, quod pater ſit in aliquo priori ſigno, quod fluat, & illi ſuccedat, ſecundum ſignum, in quo ſit filius, quia iſta ſucceſſio non eſt, niſi in motu & tempore, & quæ ſibi hoc pacto ſuccedunt, non ſunt ſimul: quia poſteriori adueniente, & ſuccedente prius fluit, pater autē & filius ſimul ſunt, in eodem ſigno æternitatis, & in tota æternitate; ſecundo dico ꝙ non eſt imaginandum, quod huiuſmodi ſigna ſint aliquę mēſuræ, quæ menſurent illa, quæ dicuntur eſſe priora, & poſteriora:

Signa originis ſunt permanentia.

Signa originis non ſunt verè menſuræ.

riora: ſicut dicimus, quod Franciſcus eſt prior tempore Ioãne, quia ponitur in aliquo tempore tamquam in menſura, in quo non ponitur Ioannes: ſed intelligitur ſic, quod vna entitas quantum eſt ex ſe, de neceſſitate ſupponitur alteri, & pro aliquo ſigno dicitur ſic prior: non quod talis entitas ſit in aliqua menſura à ſe realiter diſtincta, & eiuſdem entitatis menſuratiua; ſed pro tanto dicitur prior: quia ſi poſſent dari aliqua inſtantia, quæ dicerentur inſtantia menſuratiua, & appellarentur ſigna originis, vere entitas prior menſuraretur tali inſtanti priori, & intellectus poſſet habere cognitionem per prius terminatam ad entitatem priorẽ, & per poſterius ad poſteriorem entitatem.

Dico tertio quod talis prioritas, & poſterioritas in diuinis non eſt ibi tantum per actum intellectus noſtri, nec tantum per actum collatiuum intellectus diuini: quia ſi per impoſſibile nullus intellectus conſideraret, adhuc pater eſſet prior origine filio; adeoque ſi pater eſſet natus menſurari aliqua duratione, in qua eſſent plura inſtantia, per prius menſuraretur pater, quam Filius.

Signa originis ſunt in diuinis ex natura rei.

Quoad tertium dico, quòd omnes Theologi ponunt in diuinis ordinem originis: quia vbi eſt diſtinctio ſine ordine, ibi eſt confuſio, & ideò cum perſonæ diuinæ ſint diſtinctæ oportet quod ſint ordinatæ.

Themiſtarũ opinio.

Dicunt tamen aliqui, quòd ille ordo eſt ſine prioritate, & poſterioritate; quia licet ſit ibi primum, ſecundum, & tertiũ, ſcilicet prima perſona quę eſt pater, ſecũda Filius, tertia quę eſt Spiritus ſanctus, tamen Pater non eſt prior Filio; nec Filius Spiritu ſancto; & hæc eſt opinio S. Thomæ: prima parte ſummæ q. 42. art. 3. quæ non adeo probabilis mihi videtur; nam ponere ordinem, & negare prioritatem, & poſterioritatem, eſt affirmare ordinem, & negare ordinem, cum ratio ordinis ſit, vt omnia quæ ordinem inter ſe ſeruant, ad vnum primum referantur, vt colligitur ex Ariſt. 5. diuinorum cap. de priori, & ex hoc ſequitur, quod ſine priori, & poſteriori, quæ ſunt ordinis differentiæ, ordo eſſe minimè poſſit, vt etiã colligitur ex Ariſt. in prædicamento quantitatis, vbi ſcribit, quantitatem ordinẽ habere pro eo quod habet prius, & poſterius, ex quo ſequitur rationẽ ordinis ſine priori; & poſteriori numquam inueniri; ergo vbi non erit prius, & poſterius, ibi non erit ordo; & confirmatur, quia ordo non eſt (vt

etiam

etiam fatetur S. Thom. ibi ſupra) niſi per comparationē ad aliquod principium, quod ratione prioris obtinet reſpectu eorum, quæ ab ipſo oriuntur, & originantur, ergo implicat intelligere ordinem ſine priori, & poſteriori. Vnde D. Tho. 2.2.q.26. art.1. ſic ait, dicendum quod ſicut Philoſophus dicit. 5. Metaph. tex.16. prius, & poſterius dicitur ſecundum relationem ad aliquod principium, ordo autem includit in ſe, aliquem modum prioris, & poſterioris: vnde oportet, ꝙ vbicumque eſt aliquod principium, ſit etiam aliquis ordo. Nec valet Gloſſa Caiet. dicentis, quod ordo ratione ſui generis includit prius, & poſterius, quod eſt imperfectionis, & ideò ordo ſi transfertur ad diuina, transfertur ſecluſa imperfectióne, & ideò in diuinis ordo eſt ſine prioritate, & poſterioritate. Hæc gloſſa, inquam, nulla eſt; quia licet prius, & poſterius dicant imperfectionem ratione poſterioris, vbi poſterius diſtinguitur eſſentialiter, & eſt alterius naturæ à priori; hoc tamen non eſt verum loquendo de priori & poſteriori in ſe formaliter, & abſolutè. Accidit enim rationi prioris, & poſterioris, quod id, quod poſterius appellatur, ſit alterius naturæ à priori, ab quo dependet. Et per conſequens falſum eſt quod prius, & poſterius ex ſua ratione formali cōcludunt imperfectionem.

Dicamus itaque quod ſi ponimus ordinē in diuinis, ſecundum Scotum eſt cum prioritate, & poſterioritate, quod probatur, quadruplici authoritate.

Prima eſt Vgonis de Sancto Victore. 6. de Trinitate. c.6. dicentis prius, & poſterius hoc loco intelligi volumus, non temporis ſucceſſione, ſed ordine naturæ, vel originis.

Secunda eſt Damaſcen. lib.1. orthodoxæ fidei. cap.9. ſcribentis patrem eſſe maiorem, & ſuperiorem filio, non natura, ſed cauſalitate, ideſt originis, exponit Clithoueus.

Verba autē Dam: ſunt iſta. Si autem dicimus patrem principium filij, & maiorem, non priorem ipſo filio, aut tempore, aut natura oſtendimus (per ipſum enim fecit & ſæcula) neque ſecundum aliud quodcūque, niſi ſecundum cauſam, hoc eſt; quia filius ex patre genitus, non autem Pater ex Filio, & cætera.

Tertia Auth. eſt D. Auguſtini libro de Triplici habitaculo propè finem, vbi ſic ait. Quid intereſt inter naſci, quod ad Filium pertinet, & procedere, quod ad Spiritum ſanctum

excepto quod vnus ex vno natus ſit, alter ex duobus proceſſit, & quomodo pater non præceſſit filium tempore, ſed origine?

Quarta auctoritas eſt eiuſdem Diui Auguſtini in libro de immortalitate animæ circa medium.

Vbi inquit, quod nulla res ſe ipſam gignit, alioquin erat antequam eſſet, & eſt in capite octauo, hoc idem aſſerit etiam primo de Trinitate capite primo, vbi ſic ſcribit, qui autem putat eius eſſe potentiæ Deum, vt ſe ipſum ipſe genuerit, eò plus errat, quod non ſolum Deus ità non eſt; ſed nec ſpiritualis, nec corporalis creatura, & ſtatim ſubdit rationem, nulla enim omninò res eſt, quæ ſe ipſam gignat, vt ſit cuius ratio eſt, quia eſſet antequam haberet eſſe.

Quibus verbis intendit D. Auguſtinus hanc conſequentiã, ſi aliqua res ſe ipſam gigneret eſſet antequam eſſet: nam ly alioquin, in prima auctoritate, dat intelligere contradictoriã huius, nulla res ſe ipſam gignit, quę eſt iſta; aliqua res ſe ipſam gignit: & tunc conuertendo conſequentiam ab oppoſito conſequentis ad oppoſitum antecedentis habetur illa cõſequentia, nulla res eſt antequam ſit; ergo nulla res ſe ipſam gignit: hæc autem conſequentia, ſi reducatur ad formã ſyllogiſticam, oportet, quod ſumatur hæc affirmatiua, omne generans eſt ante genitum, ſed nulla res eſt, antequam ſit, ergo nulla res eſt genita à ſe ipſa.

Vnde patet, quòd conſequentia D. Auguſtini non poteſt formari, niſi ſumatur illa vniuerſalis, omne generans eſt ante genitum, quod eſt propoſitum & confirmatur authoritate D. Anſel. Monolog. c. 5. dicentis, quod nulla res dat ſibi eſſe, quia tunc idem eſſet prius ſe ipſo, ſed Pater dat Filio eſſe, ergo Pater eſt prior Filio.

Auth. Tromb. Paulus. Ioannes.

Multiplex expoſitio huius propoſitionis. Pater eſt prius origine, &c.

Quoad quartum, quomodo ſcilicet intelligatur illa propoſitio Doct. Subt. ſcilicet Pater eſt prius origine perfectè beatus, &c. multipliciter exponitur primo ab Auth. formal. hic in litera, & Ant. Tromb. Paul. ſcript. in primo d. 2. q. 2. Ioan. de Vallonis: qui dicunt, quod dictum Scot. eſt verum accipiendo prioritatem originis pro prioritate naturæ, & comparando iſta prædicata, ſcilicet beatitudinem, & generare, non ad Patrem, ſed ad inuicem inter ſe; quia eſſentialia ſunt priora notionalibus, ſed beatitudo eſt eſſentiale quod-

dam generare autem perſonale; ergo beatitudo eſt ſimpliciter prior ipſo generare. itaque eſto, quod Pater per impoſſibile non generaret, non minus eſſet beatus, ſed non poteſt generare, niſi ſit beatus. Non enim repugnat eſſe beatum, & non generare; quia ſi beatitudo eſſet per generationem, Filius, & Spiritus ſanctus, qui nō generant, non eſſent beati: Repugnat autem generare, hoc eſt per modum intellectus producere, & naturæ, ſiue actu intellectus: ſine beatitudine, quia intellectus diuinus, eſt operatiuus, & productiuus, & prius eſt operatiuus, quàm productiuus: Et ideò cum beatitudo cōſiſtat in operari, & generare ſit actus productiuus, repugnat generare, eſſe ſine beatitudine, ex quo ſequitur, ꝙ cùm generare præexigat eſſe beatum, & illud quod pręexigitur eſt prius, & præexigens poſterius, quòd eſſe beatum, eſt prius, quàm generare, & modus iſte dicendi poteſt accipi ab Scot. in primo d. 2. par. 2. q. 4. & in 2. d. 1. q. 1. art. 2.

Secundò ſic exponitur ab aliquibus Pariſienſibus, qui dicunt dictum Scoti eſſe verum, quando comparantur ambo prædicata, ſcilicet beatitudo, & generare ad patrem: quia eſſe beatum prius origine conuenit patri, quàm generare; Et diſcrimen inter hanc ſecundam, & primam expoſitionem in hoc conſiſtit, quòd prima expoſitio comparat prædicata inter ſe, ſecunda comparat ea ad patrem; nam prima dicit opinio, quòd licet beatitudo ſit naturaliter prior ipſo generare, vt ad ſe inuicem comparantur, non tamen vt comparātur ad patrem: quia in eodem ſigno, quo pater eſt pater, eſt pater & Deus, & per conſequens beatus, omnem habens perfectionem: ſtat enim quòd aliqua àd ſe inuicē comparata, habeant ordinē, quę ad tertium comparata talem ordinē non habent. *Secunda expoſitio Pariſienſium.*

Hæ tamen duæ expoſitiones ſtare non poſſunt. Prima non: quia licet verum ſit, quòd Doctor Subt. aliquando accipiat ordinem originis pro ordine naturæ; tamen videtur, quòd ſic exponere Doct. Subt. eo loci ſit extorquere textum contra ipſius mentem. Nam probat ibi Scot. ſuam propoſitionem per hoc, quod pater nullam perfectionem ſibi intrinſecam accipiat à perſona producta: beatitudo autem eſt perfectio intrinſeca perſonæ beatæ, ergo illam non accipit à perſona producta, ſed habet à ſe, hoc autem quod eſt habere aliquid à ſe, & non ab alio; non arguit prioritatem naturæ, ſed originis tantum, vt pater, & quod hæc ſit intentio Scoti ipſe- *Contra primam & ſecundam expoſitionem.*

met inferius ſe declarat, dicit enim, quòd ſi pater viſione beatifica videret eſſentiam, vt in tribus, perfectionem ſimpliciter, ſcilicet viſionem beatificam reciperet à tribus. ex quo inferuntur duo abſurda, primum quòd pater non haberet omnem perfectionem à ſe, ſecundum φ non eſſet prius origine. Ponderanda ſunt iſta verba, ex quibus manifeſtè patet, quòd prioritas originis accipitur ibi propriè, & non pro prioritate naturæ. Secunda expoſitio ſtare non poteſt; quia illud quod eſt de intrinſeca ratione alicuius conuenit illi immediatius, quàm id quod non eſt intrinſecum; patet, ſed generare eſt de intrinſeca ratione patris, & non eſſe beatum, quia nō conſtituitur in eſſe per beatitudinem, ſed per actiuam generationem, ergo hoc immediatius conuenit illi, quàm eſſe beatū; & confirmatur: quia pater nō poteſt eſſe beatus prius quàm ſit, ſicut nec operari, & ideò cum per generationem actiuam pater conſtituatur in eſſe, nō poterit prius natura eſſe beatus, quàm generet: quia prius non eſt. Ideò eſt alia expoſitio, quę dicit, quòd de conſtitutione diuinarum perſonarum eſt vna opinio, quæ tenet, quòd perſonæ diuinæ cōſtituuntur per abſoluta; cui ſatis probabiliter videtur adhærere Scot. quam opinionē, vt probabilem, fortè ſequitur Doct. Subt. ibi, cum non ſit ibi locus difficultatem illam de conſtitutione perſonarum determinandi, quæ opinio ſi à Scotiſtis teneatur, nullam patiētur anguſtiam pro defenſione propoſitionis Doct. Subt. nam nulli dubium, quòd prima perſona eſt prius quàm generet, ex quo conſtituitur per abſolutum, & in illo priori eſt perfectè beata, cum ſit Deus. Sed iſta expoſitio eſt falſa, nec eſt ad mentem Doct. Nam Doct. arguit ibi contra Henr. qui tenet communem opinionem de conſtitutione perſonarum, ſcilicet quod per relationes conſtituantur, & ideò negaret Henr. præſuppoſitum Doct. neque vult Doct. determinare ibi, an perſonæ conſtituantur per abſoluta, ſed præſupponit viam communem, quam etiam ſequitur Henr. Eſt etiam quarta expoſitio, quam innuit Maur. hic in margine, & quam etiam tangit Lychetus in primo diſt. 1. quæſt. 2. art. 2. quæ expoſitio dicit duo; primo, quòd accipitur ibi prioritas originis pro prioritate naturæ; ſecundo dicit, quòd pater accipitur pro principali eſſe ipſius patris, ſcilicet pro Deo, & ſenſus eſt, quòd Deus in aliquo priori naturæ eſt in ſe beatus quàm generet filium; ſed licet hic ſenſus ſit verus: quia omne dicens

Tertia expoſitio.

Contra tertiam expoſitionem.

Quarta expoſitio.

perfe-

perfectionem in diuinis, eſt prius natura perſonis diuinis, vt patet à Doct. in pluribus locis. Tamen non eſt in propoſito explicatio iſta ad intentionem Doctoris.

Quarta expoſitio reſelitur.

Præterea quæro, cum dicitur, hic Deus eſt prius beatus, & poſtea generat, pro quo ſupponit hic Deus, certum eſt, quòd non ſupponit niſi pro patre: quia non poteſt ſupponere pro hoc Deo ſingulari, vt præſcindit á ſuppoſitis: quia ſibi non conuenit generare: quia generans diſtinguitur realiter à genito, Deus autem à nullo ſuppoſito realiter diſtinguitur; præterea Scot. probat, quòd prius origine ſit beatus, quam generet: quia beatitudinē nō habet à filio, ſiue à perſona genita, ſed à ſe; ſed habere aliquid à ſe arguit prioritatem originis, & non naturæ: Ideò expoſitio iſta non eſt ad mentem Scoti.

Quinta expoſitio.

Ideò alij exponunt hoc modo, pater prius origine &c. id eſt, pater habet beatitudinem à ſe, filius autem genitus habet à patre, & hoc eſt prius origine eſſe beatum, hoc eſt dictum, pater habet beatitudinem à ſe; & non habet illam à perſona producta, ergo non beatificatur in eſſentia, vt in filio, nec vt in tribus, ſed in eſſentia abſolute, vel in ſe. Itaque vult dicere Scot. quòd de ratione eſſentiæ, vt eſt obiectum beatificum, non eſt quod ſit in filio, nec in tribus: atque adeo proprietates perſonales non ſunt de intrinſeca ratione obiecti beatifici.

Expoſitio quinta exploditur.

Sed hæc expoſitio licet vera dicat, non tamen ad intentionem Doct. ibi contra Henr. vt videbimus in quinto articulo.

Expoſitio quā ſequitur Auctor.

Dicamus ergo, quòd cum ſit aliqua prioritas originis patris ad filiū, quòd pater in illo primo ſigno, in quo eſt pater, per paternitatem formaliter acceptam eſt beatus, & tamen in illo priori non eſt filius: quia in illo priori paternitas non eſt terminata in filio. Ità quod non eſt imaginandum, quòd pater in aliquo priori ſit, & operetur ſiue ſit beatus, & in illo non generet, cum non ſit niſi per ipſum generare, per quod in eſſe conſtituitur, ſed dicendum eſt, quòd in eodem inſtanti pater, eſt pater per generationem actiuam formaliter acceptam, & in illo eſt beatus, & in tali ſigno non eſt filius; quia generatio non eſt terminata ad ipſum; & ſic eſt beatus priuſquàm generet, ſcilicet terminatiuè, ſiue, vt dicit Lychetus, priuſquam habeat filium genitum: Itaque in aliquo priori originis pater eſt perfectè beatus, & in aliquo poſteriori originis filius habet eſſe genitum. Nam in quo ſigno pater habet eſſe, in eodem habet omnem perfectionem diuinam, &

quia in aliquo priori originis habet eſſe per generationẽ actiuam, ſiue paternitatem, quod idem eſt: ſequitur quod in illo priori eſt perfectè beatus. & hæc de quarto.

Quoad quintum & vltimum maxima eſt altercatio inter Scotiſtas: aliqui enim volunt ordinem originis in diuinis eſſe tantum à quo, & nullo modo in quo, adeoque quando dicitur, quòd pater eſt prior origine filio, nihil aliud importat, quàm quod eſt à ſe, & à quo alius: addunt etiam, quòd ponentes ſigna originis, in quo, peruertunt intentionem Doct. Subt. & in maximas incidunt difficultates, & vix ſaluare poſſunt, quomodo pater ſit prior origine filio. Ego autem tantum abeſt, vt credam hanc opinionem eſſe cõtra Doct. Subt. quin potius negantes ſigna originis, in quo, affirmo indubitanter non habere intentionem Doct. Subt. & eſſe in maniſeſtiſſimo errore, pro cuius intellectu ſunt aliqua obſeruãda.

Primò obſeruandum eſt, ꝙ hic non loquor, niſi de ordine originis propriè accepto: qui ſcilicet eſt inter originans, & originatum, vel inter principia, quod producentia eodem principio.

Duplex eſt ordo originis ſtrictè ſumptus in diuinis.

Secundò obſeruãdum eſt, quod ordo originis ſtrictè ſumptus eſt duplex inter diuinas perſonas, ſcilicet & quo ad eſſe, & quo ad operari: qui communi quadam deſcriptione, ſignificari poteſt, ordo originis eſt habitudo vnius ab alio, vel ab alijs in eſſendo, vel in operãdo; & iſte ordo habet tria ſigna in eſſendo: Primum eſt eſſe à ſe, & à quo alius, & in hoc primo ſigno eſt pater: ſecundum eſt eſſe ab alio, & in hoc ſigno eſt Filius, tertium eſt eſſe à duobus, & in hoc ſigno eſt Spiritus ſanctus. Similiter tria ſigna ſunt in operando: primum eſt operari à ſe, ſecundum operari ab alio, tertium operari à duobus: & intelligo tam de operari ad intra, quàm ad extra.

Ordo originis quoad eſſe habet tria ſigna.

Ordo originis in operando habet tria ſigna.

Tertiò obſeruandum eſt, quòd ordo quoad operari non eſt in operatione: quia illa eſt vnica operatio, ſed eſt inter ipſas perſonas operantes.

Ordo originis attẽditur penes duo ſigna naturæ.

Quartò obſeruandum eſt ſecundum Doct. Subt. in primo d. 12. q. 1. quod ſigna originis attenduntur penes duo ſigna naturæ, & loquor de ſignis originis ad intra; primum ſignũ naturæ eſt fœcunditas intellectiua, & in iſto ſigno eſt vnus ordo originis: nam in ſigno fœcunditatis intellectiuæ ſunt duo ſigna originis, in quorum primo eſt generare, & in ſecundo

cundo generari. Secundum ſignum naturæ eſt fœcunditas volitiua, & in hoc ſigno eſt etiam vnus ordo originis: quia in primo ſigno originis eſt ſpirare, in ſecundo ſpirari.

Quintò obſeruandum eſt, quòd aliter loquendum eſt de prioritate originis in diuinis inter originans, & originatum, & aliter in humanis: quia in humanis ſecundum eſſe relatiuum, pater non eſt prior filio, ſed ſecus eſt in diuinis: & ratio eſt, quia paternitas in patre creato non eſt principiũ, quo filij: nam huiuſmodi principium eſt potentia generãdi, quæ paternitatem præcedit: quia præcedit generationem quam conſequitur paternitas, nec eſt conditio principij ad generandum: quia hæc eſt ſingularitas, vel perſonalitas, quæ in rebus creatis neceſſariò præcedunt paternitatem: tum quia abſolutum eſſe filij, eſt prius quàm in patre ſit paternitas: quia, vt docet Scot. in 2. diſt. 1. quæſt. 2. in ſolutione principalis, ad eſſe abſolutum in cauſa ſequitur eſſe abſolutũ in effectu, & deinceps relatio effectus ad cauſam, & tandem in rebus creatis, relatio cauſæ ad effectum, vnde cauſa in quantum cauſat, eſt prior natura effectu, vt docet Scot. 9. Met. q. 5. In diuinis verò paternitas eſt conditio principij, quod generantis filium: quia per eam conſtituitur in eſſe ſuppoſiti potentis generare, & ideò pater, vt pater, eſt prior origine filio.

Sextò obſeruandum eſt, quòd prioritas originis patris ad filium, non repugnat ſimultati relatiuorum: quia cum ſimultate naturæ, quam relatiua expoſcunt, ſtat prioritas originis: ſimultas enim quam relatiua requirunt, eſt ſimultas naturæ, quæ in hoc conſiſtit, quod vnum nequit eſſe ſine alio abſque cõditione, ſi ſint relatiua mutua, nam vna relatio non poteſt eſſe ſine termino, quia ſi poſſet eſſe ſine eo, eſſet ens abſolutum pari ratione, nec altera relatio ſibi correſpõdens poteſt eſſe ſine iſto termino propter eandem rationem, & hæc ſimultas relatiuorum opponitur prioritati naturæ: quia quod eſt prius natura, ſine conditione poteſt eſſe ſine poſteriori, vt docet Philoſophus 5. Met. c. de priori: Cum ordine verò originis inter primam perſonam, & ſecundam ſtat: primam & ſecundam perſonam non poſſe eſſe ſine ſe inuicem abſque contradictione ex proprijs rationibus formalib. earum proueniente, & ita ſimultas ad relatiua requiſita, ſtat cum prioritate originis.

Ordo originis non tollit ſimultatẽ relatiuorum.

Septimò obſeruandum eſt, quòd ſola prioritas temporis, & dura-

Prioritas tẽ-

ſolum & durationis eſt ſimpliciter prioritas: ſic enim illa dicuntur *eſt ſimplici-* eſſe ſimul ſimpliciter, quæ ſunt in eodem temporis, & dura- *ter prioritas.* tionis inſtanti, ita illa dicuntur ſimpliciter priora, quæ ſunt priora tempore, prioritas verò naturæ,& originis nõ eſt ſimpliciter prioritas, ſed cũ addito, ſcilicet naturæ, vel originis.

Origo,& paternitas biſariã ſumi poſſunt. Octauò obſeruandum eſt,quòd origo,& paternitas poteſt accipi duobus modis,ſcilicet formaliter,& terminatiuè, primo modo eſt prior origine filiatione, & vt ſic conſtituit patrem: non autem ſecundo modo. Itaque eſt ſenſus,pater eſt prior origine filio,id eſt,prius quàm generatio actiua patris, ſit terminata in filio, nõ autem prius quàm illa generatio ſit in patre: quia cum non poſſit dari effectus formalis ſine cauſa formali, & pater ſit effectus formalis paternitatis,non poteſt eſſe pater prius quàm paternitas ſit formaliter in ipſo. Nam ſicut cauſa ſecundum omnia requiſita ad cauſandum, præſupponitur effectui, & quatenus cauſat eſt prior natura effectu: Ita prima perſona in diuinis,quæ eſt principium originans filium, præſupponitur filio à parte rei ſecundum omnia per ſe requiſita ad producendum, ſed paternitas,vt ſic,eſt per ſe requiſita ad generandum tanquam conditio generantis, ergo ipſa,vt paternitas, præſupponitur filio,& per conſequens pater,vt pater, præſupponitur filio: aſſumptum patet; quia paternitas ſecundum rationem paternitatis eſt proprietas conſtitutiua perſonæ patris, quæ eſt conditio requiſita in principio generante: nam per illam conſtituitur in ratione principij quod. Et ſi dicatur,ſi in primo ſigno eſt pater,ergo paternitas,ergo filiatio; & per conſequens filius: dico,quòd paternitas in illo ſigno eſt formaliter, ſed non terminatiuè, ideò non eſt ibi filiatio,neque filius: quia pro illo non eſt paternitas terminata in filio, ſed terminatur in ſecundo ſigno, in quo eſt filius,prius enim intelligitur paternitas in ſe,quàm intelligatur terminata ad filium: Et ſi iterũ dicatur,pro quocumque ſigno originis datur, homo nõ poteſt eſſe quin pro eodem ſit rationalitas, quæ eſt de intrinſeca ratione eius, ita non poterit eſſe relatiuũ pro quocũque ſigno, quin ſit ſuum correlatiuum,ad quod refertur: quia ſic referri eſt de intrinſeca ratione eius. Relatiui enim eſſe,eſt eſſe ad aliud: dico, quòd licet referri ſit de intrinſeca ratione relatiui, nõ tamen ipſum correlatiuũ, ad quod refertur, nec definitur per illud, ſed per proprium ſuum fundamẽtum, & per fundamentum

ſui cor-

ſui correlatiui; non enim dicitur, pater eſt qui habet filium; ſed pater eſt animal (ecce proprium fundamentum) generans aliud animal (ecce fundamentum correlatiui) ſibi ſimile in ſpecie. Ita docet Scot. in primo diſt. 30. quæſtione 2. Dico ſecundò, quòd relatiui eſſe, eſt ad aliud ſe habere, verũ eſt formaliter, nõ terminatiuè, vel ſic relatiui eſſe eſt ad aliud. Diſtinguo vel tanquam ad terminum formalem, & ſic concedo, & terminus formalis eſt ipſa diuina eſſentia, vel tanquam ad terminum totalem, & ſic nego (eſt enim peculiare relationum originis: quia ſunt relationes ſecundi modi, ſunt datæ ſuper potentiam actiuam, & paſſiuam, & maximè in diuinis, vbi conſtituunt perſonas) quòd productio, ſiue origo exeat, & principietur in illo, per quam denominatur producere, priuſquam terminetur ad productum.

Obſeruandum eſt poſtremò, quòd ſigna originis, in quo, potiſſimè ſunt inter perſonas diuinas quoad eſſe tãtum, ſed non quoad operari; quæ ſigna originis, in quo, neceſſariò concomitantur ſigna à quo, ſiue illud, quod eſt in ſigno in quo, eſt etiam à quo. *Signa originis in quo, ſunt præcisè iter perſonas diuinas quo ad eſſe.*

His ſic explicatis pono aliquas concluſiones; prima concluſio, ordo originis, qui eſt in ſigno naturæ fœcunditatis intellectiuæ, eſt in quo, & à quo: eſt in quo, quia pro aliquo ſigno eſt pater; pro quo ſigno non intelligitur filius genitus: & eſt à quo, quia pater, in illo ſigno exiſtens, eſt à ſe, & à quo alius: ſecũdum ſignum eſt etiam in quo, & à quo: eſt in quo, quia filius eſt in illo ſigno; & eſt à quo, quia filius in illo ſigno habet eſſe à patre. Ita quod in primo ſigno in quo, eſt pater, & in ſecundo ſigno in quo, eſt filius; in primo tamen illo ſigno pater eſt à ſe, & à quo alius: & in ſecundo ſigno filius eſt à patre. *Prima concluſio.*

Secunda concluſio in ſecundo ſigno naturæ fœcunditatis volitiuæ ordo originis, qui eſt inter patrem, & filium ſpirantes, & ſpiritum ſanctum ſpiratum, eſt à quo, & in quo. Eſt primum ſignum in quo, quia pro aliquo ſigno priori ſunt pater, & filius, pro quo non intelligitur ſpiritus ſanctus ſpiratus; & eſt à quo, quia pater, & filius non habent à ſpiritu ſancto, quod ſpirent: ſecundũ ſignum eſt etiam in quo, & à quo; eſt in quo, quia pro illo ſigno eſt productiuus ſpiritus ſanctus, & habet eſſe: & eſt à quo; quia in illo ſigno habet eſſe à patre, & à filio. *Secunda concluſio.*

Sed

Sed pro huius ſecundæ concluſionis intelligentia obſeruandum eſt, quòd prius origine habere à ſe, non eſt ſic intelligendum, quod à nullo ſit, & habeat ſuum eſſe, quia aliàs filius non eſſet prior origine ſpiritu ſancto, cum filius non habeat eſſe à ſe, ſed debet ſic accipi, quòd illud, quod eſt prius origine, reſpectu ſui poſterioris, habet ſic eſſe, ac ſi à nullo alio illud recepiſſet, vel quia à poſteriori nullo modo habet ſuum eſſe, ac proinde reſpectu eius dicitur habere ſuum eſſe à ſemetipſo. Filius itaque reſpectu ſpiritus ſancti dicitur habere eſſe à ſe: quia nullo modo ſuum eſſe accipit ab eo, & ita illud habet reſpectu eius, ac ſi à nullo illud accepiſſet. Cum hoc tamen ſtat, quòd illud dicitur prius origine, quod eſt in primo ſigno originis, & illud eſt poſterius origine, quod eſt in ſecundo ſigno originis, in qua ſignificatione omnia, quæ ſunt in patre, prout in illo ſunt, dicuntur eſſe priora origine ijs, quæ ſunt in filio, prout in filio concipiuntur; quia primum ſignum originis eſt, in quo intelligitur pater cum omnibus ad ſuum eſſe perfectum neceſſarijs, & ſecundũ ſignum originis eſt, in quo filius intelligitur genitus cum omnibus, quę in ipſo ſunt, & tertium ſignum eſt, in quo intelligitur ſpiritus ſanctus productus cum omnibus, quæ in ipſo ſunt. Et ſecundum hoc dicimus paternitatem eſſe priorem filiatione: quia paternitas ad primum originis ſignum pertinet, filiatio ad ſecũdum, ita dicatur de ſpiratione actiua, & paſſiua.

Tertia concluſio. *Ordo originis, qui eſt inter pſonas diuinas operãtes eſt prę- ciſè à quo.*

Tertia concluſio, ordo originis, qui eſt inter perſonas operantes eodem principio habet ſigna originis præciſè à quo. Adeoque in illo ſigno originis, in quo pater, & filius ſunt priores ſpiritu ſancto, eſt vnus ordo originis præciſè à quo, ſine aliquo ſigno in quo; quia in illo ſigno pater, & filius cõparantur ad ſpirationem actiuam, in qua ſunt vnum, quia tamen in illo ſigno pater ſpirat a ſe, & filius à patre; ideò pater prius origine ſpirat, quàm filius, non dicitur tamẽ pater prius origine ſpirare: quia in aliquo ſigno ſpiret, in quo non ſpiret filius. Sed præciſè in eodem ſigno, in quo ſpirat pater, in eodem etiam ſpirat filius, licet pater à ſe, & filius à patre, & ita dicatur reſpectu creationis. Aliud enim eſt loqui de priori origine, in quo pater producit filium in eſſe ſimpliciter, & quo producit ſpiritum ſanctum, vel creaturam: quia quando producit filium comparatur ad ipſum ſic, quod eſt ſimpliciter prior ſecundum principium formale productiuum, & ſe-

cundum

cundum productionem, qua conſtituitur in eſſe, & ſic non tantum dicitur prior origine, quia producit à ſemetipſo; ſed eſto per impoſſibile, quod hoc haberet ab alio, adhuc ſi produceret filium, eſſet eo origine prior: patet de filio, qui à ſeipſo non ſpirat, & tamen eſt prior ſpiritu ſancto. Sed non eſt ſic, quando comparatur ad ſpiritum ſanctum, & creaturam, dicitur enim prius origine filio ſpirare, vel creare: quia ſimpliciter eadem ratio formalis ſpirandi ſpiritum ſanctum, & creandi creaturam eſt in patre, & in filio. Sed ideò dicitur pater prius origine producere, quia hoc habet à ſe, & filius poſterius origine: quia habet ab alio, ſcilicet à patre, tamen in quocũque ſigno ſpiritus ſanctus, vel creatura ponitur in eſſe à patre, in eodem ponitur à filio. Ita quod breuiter reſoluendo dico, quòd ordo originis in quo, licet non ponatur ſecundum Scot. inter perſonas diuinas in operando, neceſſariò tamen ponitur inter ipſas in eſſendo, ſed quia hæc materia videtur ſatis difficilis, explicabo eam ſatis congruo exẽplo. Imaginandum eſt igitur de prioritate, & poſterioritate diuinarum perſonarum, ſicut ſuo modo de prioritate originis luminis in partibus aeris. In illuminatione enim aeris ſunt diuerſæ illuminationes ad inuicem ordinatæ, adeoque partes aeris habent ad inuicem reſpectu illuminationis ordinem prioritatis, & poſterioritatis. Nam oriente Sole, licet omnes partes aeris in eodem inſtanti temporis illuminẽtur, tamen pars vna prius origine illuminatur, quàm alia, vt prius illuminatur prima, quàm ſecunda, & prius ſecunda, quàm tertia, & ſic de alijs, quod ſic intelligo: prima illuminatio primæ partis aeris habet coexiſtentiã ad inſtans temporis, quod eſt in motu primi mobilis, ſimiliter & ſecunda habet coexiſtentiam ad illud idem inſtans, & ita tertia, & quarta, & ſic de alijs illuminationibus, prima coexiſtentia, quæ fundatur in prima illuminatione, habet reſpectum prioritatis ad coexiſtentiam ſecundæ partis, & ſecunda coexiſtentia fundat reſpectum poſterioritatis ad primam, & ideò coexiſtentia primæ partis eſt prior, & coexiſtentia ſecundæ partis eſt poſterior, & ab illa coexiſtentia & prioritate, quæ fundatur in prima coexiſtentia, dicitur pars prior prius origine illuminata, quàm ſecunda, & ſecunda, quàm tertia; priori, inquam, in quo, quoniam iſta coexiſtentia, quæ fundat (vt dictum eſt) reſpectum prioritatis ad ſecundam, & eſt propria menſura

Exemplum aptiſſimũ pro explicatione ſignorũ origi nis à quo, & in quo.

illumi-

illuminationis primæ partis, & ſecunda eſt poſterior, & ſic de alijs per ordinem: Ita ad propoſitum dicendum eſt, quòd generatio actiua conſtitutiua primi ſuppoſiti fundat coexiſtentiam ad inſtans æternitatis, & ſimiliter generatio paſſiua fundat coexiſtentiam ad idem inſtans, coexiſtentia autẽ quæ fundatur in generatione actiua fundat reſpectum prioritatis, qui terminatur ad generationem paſſiuam, & generatio paſſiua, imò coexiſtentia, quæ fundatur in generatione paſſiua fundat reſpectum poſterioritatis, qui terminatur ad generationem actiuam, & ex hoc ſequitur, quòd generatio actiua eſt prior prioritate in quo: quia in priori coexiſtentia, & generatio paſſiua poſterior eſt, quia eſt in coexiſtentia poſteriori, & per conſequens primum ſuppoſitum dicitur prius origine ſecundo, & tertio; & primum, & ſecundum tertio: prius dico origine, & prius in quo: quia in iſta coexiſtentia prima licet iſta tria ſuppoſita habeant vnam menſuram communem, ſcilicet inſtans æternitatis; habent tamen coexiſtentias proprias ordinem prioritatis; & poſterioritatis habẽtes. Nec mirum ſit, quòd dico, prius in quo, & in propria coexiſtentia: quoniam ſi ita eſſet per impoſſibile, quòd iſtæ productiones non poſſent eſſe in eodem inſtanti æternitatis, vel temporis, ſed in diuerſis, de neceſſitate oporteret dicere, ꝙ generatio actiua eſſet prior ſimpliciter generatione paſſiua: quoniam generatio actiua fundaret coexiſtentiam ad primũ inſtans temporis, & paſſiua fundaret coexiſtentiam ad ſecundum temporis inſtans, & prima coexiſtentia fundaret prioritatem temporis ad paſſiuam; & paſſiua poſterioritatem temporis ad actiuam, palàm ergo, quod etiam iſto modo quando ſunt in eodem inſtanti æternitatis fundant iſtæ coexiſtentiæ aliquem ordinem prioritatis, & poſterioritatis ad inuicem; non temporis, cùm ſint in eodem inſtanti tẽporis, imò æternitatis, ergo fundant neceſſariò reſpectum prioritatis, & poſterioritatis originis. Concludamus ergo, quòd vnum ſuppoſitum eſt prius origine alio priori, in quo & aliud eſt poſterius alio. Hæc eſt opinio mea, imò vt credo ipſius Doct. Subt. quod ſic oſtendo.

Inter diuinas perſonas eſſe ordinem originis, in quo, euidẽtiſſimè oſtenditur.

Et quæro primò, an filius ſit prius origine ſpiritu ſancto, & accipio filium, vt ſpirantem ſpiritum ſanctum, certum eſt, ꝙ ſic, cum vt ſpirans non ſit prior natura ſpiritu ſancto, ſed quomodo hoc affirmari poteſt, ſi inter perſonas diuinas eſt

tantum

tantum ordo originis à quo: nam eſſe prius originis à quo, eſt eſſe à ſe, & à ſe operari, ergo dicendo filium eſſe priorem origine ſpiritu ſancto, eſſet dicere, quòd filius eſt à ſe, vel ꝙ ſpirat à ſe, quod eſt abſurdum. Præterea quæro, an pater ſit prior origine filio: certum eſt quòd ſic, per Doƈt. Subt. vbiq; locorum, & maximè accipiendo patrem, vt generantem, & filium vt genitum, quia vt ſic cum ſint correlatiua ſunt ſimul natura. dicent, quod eſt prior origine filio à quo, ſed non in quo; contrà, ſi per impoſſibile pater haberet ab alio quod generaret; quæro an eſſet prior filio, certum eſt quòd ſic; quia producens etiam dum aƈtu producit eſt prius produƈto, vt docet Doƈt. Subt. in 2. diſt. 1. q. 2. & diſt. 25. Sed quomodo eſſet prior? natura? minimè. quia correlatiua ſunt ſimul natura, ergo origine: ſed illo impoſſibili poſito non eſſet prior origine à quo; quia non eſſet à ſe, nec generaret à ſe, ergo in quo, & ita modo de faƈto, cum hoc quod eſt prior origine filio à quo; quia eſt à ſe; eſt etiam in quo. Præterea accipio patrem generantem, & patrem ſpirantem, & comparo patrem generantem ad filium genitum, & patrem ſpirãtem ad filium ſpirantem; & quæro, quæ iſtarum ſit maior prioritas, an illa qua pater vt generans dicitur prior filio genito, vel illa qua pater, vt ſpirans dicitur prior origine filio ſpirante, certum eſt, quòd prima eſt maior quàm ſecunda, & ſecunda eſt tantum à quo, ergo prima eſt etiam in quo. Præterea, ſi Doƈt. Subt. inter diuinas perſonas poneret tantũ ſigna originis à quo, quid plus diceret à Doƈtorib. antiquis, ſ. D. Tho. Henr. de Gand. & cæteris, cum quilibet catholicus apertiſſimè confiteatur, patrem eſſe à ſe, & à ſe operari, filium eſſe à patre, & ab eo operari, & ſpiritum ſanƈtum eſſe à patre, & filio, & ab eis operari? nihil certè noui diceret, ad quid ergo tot altercationes inter Gulielmum Ocham, Ioannem Anglicum, Bacconem, Greg. Arimin. & Doƈt. Subt. cum & ipſi cum Doƈt. Subt. ponant in diuinis ordinem originis à quo? & tamen poſitionem Doƈt. impugnant? quid? dicent fortè Scotiſtę oppoſitam partem tuentes, quòd ipſi mentẽ Doƈt. Subt. non habuerunt; ſed mirum certè, quòd iſti Scotiſtę in Doƈt. Subt. viderint, quod tam præclari Doƈtores videre non potuerunt. Sed mittamus eos qui ſunt extra, quid dicent de Frãciſco de Mayr. fideliſſimo Doƈtoris diſcipulo, ac defenſore acerrimo, qui & in primo diſt. 12. q. 2. art. 4. & in quolib. q. 13.

art. 4.

artic. 4. apertiſſimè ponit huiuſmodi ſigna originis in quo; Mitto Ant. Tromb. Nicolaum Bon. in ſua naturali Theologia, Franciſcum Lychetum in primo diſt. 1. q. 2. & diſt. 6. q. 1. in ſolutione argumentorum Greg. de Arim. Vigerium in primo diſtin. 1. quæſt. 2. & quamplurimos alios præclariſſimos Scotiſtas, qui hanc noſtram opinionem tuentur: & venio ad auctoritates apertiſſimas Doct. Subt. quibus apertiſſimè conſtabit opinionem Doct. fuiſſe, patrem eſſe priorem origine filio non ſolum à quo, verum etiam in quo.

Prima auctoritas eſt in primo diſt. 1. q. 2. art. 2. vbi probans contra Henr. de Gand. comprehenſorem poſſe frui eſſentia, & non perſonis, ponit hanc propoſitionem: Pater eſt prius origine perfectè beatus, antequam generet filiũ, ex qua deducit hanc conſequentiam, ſi in illo priori pater eſt perfectè beatus, igitur in illo priori habet obiectum perfectè beatificans, ſed in illo priori non habet pater eſſentiam communicatam tribus, vt obiectum, ſed eſſentiam abſolutè, velut eſt in vna perſona præciſè, ergo non eſt de ratione eſſentiæ, vt eſt obiectum beatificum, quod beatificet in tribus. Reſpondet Henr. de Gand. huic rationi Doct. dicens, quòd pater habet eſſentiam, vt in tribus perſonis, pro obiecto, & tamen primo, ſecundum originem: quia à ſe, & hoc eſt eſſe prius origine: non enim eſt ibi prioritas aliqua, ſecundum quã obijciatur ſibi eſſentia in vna perſona, & non in alia, ſed tantum patri obijcitur à ſe, & alijs non à ſe. Contra hanc reſponſionem inſtat Doctor Subt. & intelligit probare, quòd pater pro aliquo ſigno habet eſſentiam ſibi præſentẽ, vt obiectum beatificum, antequam intelligatur filius genitus: aliàs nõ haberet intentum contra Henr. de Gand. ex qua impugnatione manifeſtè apparet Scot. ponere inter patrem, & filium ſigna originis in quo: ex quo vult, quòd pater habeat prius origine beatitudinem, quam habeat filium, id eſt, quàm ſit filius genitus: quia ſecundum mentem Scoti primum ſignum originis in diuinis eſt, in quo intelligitur prima perſona perfecta in ratione perſonæ cum omni perfectione abſoluta; ſecũdum verò ſignum originis eſt, in quo filius, qui eſt poſterior origine patre, intelligitur productus ab eodem patre; & ita omnia, quæ in illo primo ſigno intelliguntur in patre, dicuntur eſſe prius origine in patre, quàm filius ſit genitus: quia generatio paſſiua filij intelligitur in ſecundo ſigno originis. Vnde quia

pater in illo primo ſigno eſt beatus, dicitur prius origine beatus, quàm filius ſit genitus: quia generatio paſſiua filij, vt dixi, in ſecundo ſigno originis concipitur. Adeò quod pater, vt pater in aliquo ſigno eſt perfectè beatus prius quàm filius intelligatur genitus, & ex hoc concludit ibi Scot. quòd eſſentia diuina non beatificat neceſſariò vt in tribus.

Secunda auctoritas & clarior eſt in eodem primo diſt. 3. quæſt. vltima in reſpōſione ad primum dubium de imagine: vbi oſtendens, quòd in imagine noſtra eſt tantum trinitas, & non quaternitas, inquit, quòd in nobis eſt mens, quæ dicit actum primum perfectum reſpectu vtriuſque actus ſecundi, prout ſ. mens dicit fęcunditatem ad gignendum, & ad ſpirandum, & hoc modo habet rationem perfecti parentis: quia includit perfectè vtramque fœcunditatem, ſunt etiam (inquit) alia duo in anima noſtra, ſcilicet notitia, & amor, quæ ſunt duo producta ab anima ordine quodam, & poſt applicando ad diuina dicit, & iſto modo eſt in diuinis, quia in patre non ſolum eſt fęcunditas ad generandū, ſed etiam ad ſpirandum, & hoc à ſe: quia ſi pater non haberet fœcunditatem à ſe ad ſpirandum, ſed haberet eam ſibi derelictam, ex productione filij, vt dicit Henr. quol. 6. quæſt. 2. ſequeretur hoc impoſſibile, quòd pater nunquam haberet illam fœcunditatem: quia nullam realitatem, ſiue abſolutam, ſiue reſpectiuam (ſcilicet perſonalem) habet pater aliquo modo per productionem, quam ante non habuit, & ideò quamcunque fœcunditatem non habet in primo ſigno originis, in quantum ſ. præintelligitur ordine originis filio, illam nunquam habebit. Et ſequitur Doct. quæ ſunt verba notanda ad propoſitū m. Igitur ſi illam fęcunditatem duplicem non habet à ſe, in iſto primo ſigno originis nunquam habebit illam: ecce quomodo apertiſſimè ponit hic Doct. Subt. ſigna originis à quo, & in quo: dicit enim, ꝙ pater in illo primo ſigno, in quo prçintelligitur ordine originis filio habet duplicē fęcūditatem à ſe. Certum eſt modo, quòd pater, vt pater non præcedit filium natura, ſed tantum origine, vt docet expreſſè Doct. Subt. in primo diſt. 26. & 28. & in 2. diſt. 1. quæſt. 1. & in quolib. q. 4. & 8. & alibi ſæpe; ergo illud ſignum erit originis, & non poteſt eſſe tantum à quo: quia dicit, quòd in illo ſigno pater habet à ſe: Sed ſi illud ſignum, in quo pater præintelligitur filio, eſt ſignum à quo, eſſet dicere: pater in ſigno à quo, hoc eſt à ſe

habet fœcunditatem à ſe; quod in rei veritate nihil eſt dicere; patet itaque manifeſtè inter perſonas diuinas, quantum ad eſſe, ex intentione Doct.Subt. quod neceſſariò ſunt ponenda ſigna originis in quo, nec faciunt cõtra nos rationes, quibus aduerſarij nituntur poſitionem noſtram euertere. Arguunt enim primo Scot.Auct. ſecundo rationibus.

Soluũtur argumẽta contra ſigna originis, in quo. Omnes auct. in idem tendunt, ſ. quòd Doct.Subt. vbicũque explicat quid ſit ordo originis, ſemper inquit, quod prioritas originis eſt, ſecundum quod quælibet perſona eſt ab ipſa, & à nulla ipſa; & quòd illud eſt prius origine, quod eſt à ſe, illud poſterius, quod eſt ab alio. Dicimus nos, quòd accipiendo ordinem originis propriè, qui eſt inter originans, & originatum, vel inter principia quod originantia: ſigna à quo concomitantur neceſſariò ſigna in quo, & ideò illud quod eſt prius origine in quo, eſt etiam à quo; & ſecundum hoc notificatur ordo originis ab Scot. nõ tamen negat ſigna in quo: imò manifeſtè ponit ea, vt oſtendimus.

Prima ratio. Secundò arguunt.i. rationibus, & prima eſt talis, in quocunque ſigno pater eſt, pater generat, ſed per te pater eſt in primo ſigno, ergo in primo ſigno generat, tunc quæro, aut generat nihil, aut aliquid, ſi nihil, ergo non generat: quia generare nihil, eſt non generare, ſi aliquid, & illud eſt filius, ergo filius eſt in primo ſigno; aſſumptum probatur: quia inter contradictoria non datur medium.

Ad primam rationem. Ad hoc dico, quòd pater in illo priori generat, & cum infertur vel aliquid, vel nihil; dico, quòd ſimpliciter, & abſolutè, non addita.ſ. aliqua determinatione, quod generat aliquid: ſed ſi addatur in primo ſigno generat aliquid, vel generat nihil; dico, quòd nec aliquid, nec nihil pro illo ſigno: bene ergo pater generat; at non pro primo ſigno, ſed pro ſecundo, nam inter generare, & generari, eſt ordo originis, & ideo dato, quòd pater generet in primo ſigno, non ſequitur quòd filius in primo ſigno generetur, & ideo cum dicitur pro illo ſigno, vel generat aliquid, vel nihil, dico, quòd ſi accipiatur generare pro illo ſigno pro quo pręcedit generari, quod nec aliquid, nec nihil: quia pro illo ſigno non eſt aptum natum eſſe generari; patri ergo generanti in primo ſigno non correſpondet genitum pro eodẽ ſigno primo, ſed pro ſecundo.

Secunda ratio. Secunda ratio eſt talis: ſi pater eſt prior origine filio, in illo primo ſigno vel filius habet eſſe, vel non, ſi ſic, ſequuntur

duo

duo inconuenientia; primum, quòd filius non producitur à patre in ſecundo ſigno: ſecundum, quod erit filius ſeipſo prior. primum inconueniens ſic deducitur: quoniam quod habet eſſe in primo ſigno non producitur in ſecundo: quia aliàs in ſecũdo ſigno acciperet eſſe, & ita acciperet eſſe, poſtquam haberet eſſe, & per cõſequens bis produceretur, ſemel in primo ſigno, & iterum in ſecundo: ſecũdum inconueniens patet: quia filius per te eſt poſterior patre; ſi ergo eſt in primo ſigno, in quo eſt pater, tunc vt in illo eſt prior ſeipſo, vt in ſecundo; ſi autẽ non habet eſſe in primo ſigno (& loquor de eſſe ſimpliciter) ſequitur neceſſariò, quod accepit eſſe ſimpliciter poſt non eſſe ſimpliciter, quod eſt propriũ creaturæ.

Ad hoc dico, quòd quando quæris an filius in primo ſigno habet eſſe, vel non? dico, quòd habere non eſſe, poteſt dupliciter intelligi: vno modo ſimpliciter, alio modo ſecundum quid, & cum determinatione: dico modo; quòd filius habet non eſſe in primo ſigno accipiendo non eſſe ſecundũ quid; & cum determinatione, ſ. cum hac determinatione in primo ſigno, ſiue à ſe: quia habere eſſe à ſe conuenit habenti eſſe in primo ſigno, nam vt diximus ſigna à quo concomitantur ſigna in quo. Et cum arguis ergo accipit eſſe ſimpliciter poſt non eſſe ſimpliciter, &c. dico quòd non, ſed poſt non eſſe ſecundum quid, accipit eſſe ſimpliciter, & hoc non eſt inconueniens: nam filius in primo ſigno habet non eſſe tale, ſcilicet à ſe, & non ſimpliciter non eſſe. Dices ſaltem habeo, quod de non eſſe tali tranſit ad eſſe ſimpliciter: dico, ꝙ non eſt verum: quia ibi non eſt tranſitus, cum ſigna iſta non ſint ſucceſſiua, ſed permanentia in tota æternitate. *Ad ſecundam.*

Tertia ratio: pater in illo primo ſigno aut intelligit filium intuitiuè, aut non, ſi ſic, ergo filius eſt in primo ſigno, conſequentia patet: quia cognitio intuitiua eſt rei exiſtentis & præſentis in propria exiſtentia; ſi non; & intelligit illum in ſecundo ſigno, ergo mutatur: probatur conſequentia; quia tranſit de contradictorio in contradictorium: qui tranſitus non poteſt eſſe ſine mutatione. *Tertia ratio.*

Ad hoc dico, quòd in illo priori ſigno originis antequam intelligatur filius genitus, pater cognoſcit filium intuitiuè, licet non vt exiſtentem in ſe, quia cognoſcit eſſentiam diuinam, quæ eſt ratio cognoſcendi intuitiuè, quodcunque obiectum intelligibile. Et hæc reſponſio eſt Scoti in primo d. 10. *Ad tertiã.*

quæſtione 1. in ſolutione tertij principij de ſpiritu ſancto.

Quarta ratio. Quarta ratio eſt talis: Summè neceſſe eſſe habet eſſe pro quocunque ſigno originis, & naturæ, ſed filius eſt, ſummè neceſſe eſſe, ergo &c. Minor patet, & maior probatur, quia illud quod habet eſſe pro quolibet ſigno, & magis neceſſe eſſe, quàm illud, quod non habet eſſe pro quolibet ſigno, ergo illud, quod eſt ſummè neceſſe eſſe, oportet quod habeat eſſe ꝑ quolibet ſigno: alioquin aliq̃d eſſet illo magis neceſſe eſſe.

Ad quartã. Ad hoc dico, quòd maior eſt falſa loquendo de ſignis permanentibus. Deus enim eſt prior origine creatura, & tamen Deus non eſt in ſecundo ſigno correſpondente creaturæ. Similiter Deus eſt prius creatura perfectione, & tamen non eſt in ſecundo ſigno perfectionis correſpõdente perfectioni creaturæ: quia eſſe ſic in ſecundo ſigno eſt deficere à perfectione Dei. Dico ergo, quòd ſummè neceſſe eſſe ſemper habet eſſe ſimpliciter, ſed non oportet, quòd ſemper habeat eſſe ſecundum quid, & cum determinatione, ſicut eſt eſſe in primo ſigno, & cum dicitur, quòd illud eſt magis neceſſe eſſe, quod habet eſſe pro quacunque ſigno, &c. dico, quòd verum eſt de ſignis ſucceſſiuis, non autem permanentibus. Vel dicatur, quòd ſummè neceſſe eſſe habet eſſe pro quocunque ſigno durationis, ſiue æternitatis, ſed non oportet, quod habeat eſſe pro quocunque ſigno originis.

Quinta ratio. Quintò argumentatur ſic: In primo ſigno filius non eſt, & in ſecundo filius eſt, & ambo hæc ſigna ſunt in inſtanti æternitatis, ergo in eodem inſtanti filius eſt, & filius non eſt, & per conſequens, contradictoria erunt ſimul vera pro eodem inſtanti, imò cum vtrumque ſignum ſit in tota æternitate, in tota æternitate filius erit, & non erit.

Ad quintã. Ad hoc dico, quòd contradictoria inter alias conditiones habent iſtam, quod debent referri ad idem inſtans, ideo extrema conditionis accepta pro alio, & alio ſigno non ſunt contradictoria, & ſic eſſe in ſecundo ſigno, & non eſſe in primo, non ſunt contradictoria.

Sexta ratio. Arguitur ſextò: in primo ſigno filius per te non eſt, ſed iſtud non eſſe non habet à patre: quia pater non eſt principium non eſſendi; ergo oportet, quòd iſtud non eſſe habeat à ſe, ſed quod de ſe habet non eſſe, eſt de ſe poſſibile non eſſe, ergo filius non erit neceſſe eſſe.

Ad ſextam. Ad hoc dico, ꝙ filius, illud non eſſe, ſcilicet pro illo priori, hoc eſt,

hoc eſt, non eſſe à ſe, habet à patre: quia dans eſſe, dat, & conſequentia eſſe; cum ergo pater dat filio eſſe, dat etiam, & conſequentia eſſe, inter illa autem, quæ conſequuntur eſſe filij, eſt non eſſe à ſe, & ideò hoc habet à patre, & cum dicitur quòd pater non eſt principium nō eſſendi, dico quòd verum eſt nō eſſendi ſimpliciter, & ſine determinatione, ſed bene eſt principiū non eſſendi cum determinatione, ſ. nō eſſendi à ſe.

Poſtremò arguitur ſic, quicquid conuenit patri, conuenit illi in primo ſigno, ſed patri conuenit ſpirare ſpiritum ſanctum, ergo conuenit illi in primo ſigno, ergo filius non ſpirabit ſpiritum ſanctum, vel ſpiritus ſanctus bis ſpirabitur, quod eſt inconueniens. *Septima ratio.*

Ad hoc dico, quòd ordo originis, qui eſt inter perſonas diuinas in operando eſt tantum a quo; non enim eſt ordo originis inter ſpirationem patris & filij, quaſi ſpiret pater in aliquo ſigno originis, in quo non ſpiret filius, ſed in eodē ſigno originis ſimul ſpirant, eſt tamen ibi ordo ſpirantium in ſpirando, quia pater in illo tertio ſigno originis ſpirat à ſe, filius autem non à ſe, ſed à patre, hæc eſt reſponſio Doct. Subtilis in primo diſt. 12. quæſt. 2. *Ad ſeptimam.*

TEXTVS.

SEcundò notandum, quòd realitas dicitur à reali, reale verò à re, res autem, vt ad propoſitum ſpectat, ſumitur à ratus, rata ratum; & talis eſt triplex, quædam eſt eſſentiæ, ſicut eſt ipſa quidditas abſolutè conſiderata, quædam exiſtentiæ, & talis eſt in omni prædicamento, quædam verò ſubſiſtentiæ, & talis eſt in prædicamento ſubſtantiæ ſolum; in propoſito autem reale ſumitur à re, ſecundo vel tertio modo dicta, non autem à re eſſentiæ: quia in diuinis eſt diſtinctio realis, & tamen eſt ibi vna eſſentia, nec ſumitur à re dicta, à reor, reris, quæ eſt communis ad omnia entia imaginabilia: quia tunc inter Chymæram, & aliud fictitium eſſet diſtinctio realis: tertiò intelligen-

dum eſt, quòd in diuinis res poteſt ſumi dupliciter, vno modo eſſentialiter, & ſic eſt tantum vna res: quia vna eſſentia, & vna exiſtentia; alio modo perſonaliter, & ſic in diuinis ſunt tres res ſubſiſtentes.

COMMENT. VII.

IN hac litera (quæ ex his, quæ diximus ſupra in explicatione tituli, & in primo art. clara eſt) Auct. duo dicit, primò dicit, quòd diſtinctio realis, prout eſt ſpecies diſtincta ab alijs diſtinctionis ſpeciebus, ſumitur à re exiſtentiæ, vel ſubſiſtentiæ, & non à re opinabili, vel à re eſſentiæ; ſecundò dicit, quod in diuinis eſt tãtum vna res eſſentialis ſingularis, & exiſtens; ſunt tamen ibi tres res ſubſiſtentes perſonales, vel ſuppoſitales, adeò quòd vnica eſt ibi res exiſtens, vnica radicali, & abſoluta exiſtentia, cum qua tamen vnica exiſtentia abſoluta multiplicantur res ſubſiſtentiæ relatiuæ, quæ ſunt tres rationes ſuppoſitales, in quibus eſſentia diuina ſubſiſtit, licet à ſe exiſtat, & de iſta duplici acceptione rei facit mentionem Diuus Auguſt. in primo lib. de doctrina Chriſtiana, vbi inquit, Pater, filius, & ſpiritus ſanctus ſunt res, quibus fruendum eſt, hoc eſt, res, quæ ſunt diligendæ propter ſe, & irreferibiliter, ſunt pater, filius, & ſpiritus ſanctus, & hæ res ſunt vna ſumma res: per ly tres res denotantur, tres res ſuppoſitales, & per hoc quod dicit vna ſumma res denotatur res eſſentialiter accepta.

TEXTVS.

ISTis præſuppoſitis pono duas concluſiones de identitate reali, quarum prima eſt iſta, illa ſunt idem realiter, quæ ſic ſe habent, quod vnum non poteſt eſſe ſine alio, ſeu vnum eſt impoßibile ſeparari ab alio abſque contradictione, & cum hoc, quod impoſſibilitas ſeparationis non prouenit à cauſa extrinſeca, & quod vnum reſpectu alterius, non ſit originans, & aliud originatum, & quod non ſint

in plu-

in pluribus rebus realiter diſtinctis omnes iſtæ tres particulæ ſunt accipiendæ copulatiuæ, ita quòd vna conditio non ſufficit ſine alia. Vnde non valet conſequentia, hoc non poteſt eſſe ſine illo, ergo eſt idem realiter illi, quia tunc quælibet relatio, quæ ineſt eſſentiæ diuinæ per actum intellectus diuini eſſet realis: quia quicquid eſt idem rei, eſt reale, conſequens eſt falſum, vt patet ex 3. diſt. 1. aut quod talis eſſet eadem diuinæ eſſentiæ: quia impoſſibile eſt diuinam eſſentiam eſſe ſine ea: quia ſi talis relatio poſſet eſſe noua, tunc intellectus diuinus poſſet mutari: conſequens eſt falſum, ſed talis impoſſibilitas prouenit à cauſa extrinſeca: quia ab intellectu diuino; ſimiliter ſecundum Philoſophum contradictio eſt cælum eſſe ſine motu, non quidem à cauſa intrinſeca in cælo, ſed ex cauſa extrinſeca mouente, non tamen ſequitur, quod cælum ſit motus realiter: licet non poſſit eſſe ſine eo. Iſta prima conditio probatur à Doct. in ſecundo diſt. 1. quia ſicut contradictio dicta de aliquibus, via eſt concludendi diſtinctionem, ita impoſſibilitas recipiendi prædicationem contradictoriorum pertinentium ad eſſe, eſt via concludendi identitatem in eſſe; & hoc vbi non eſt dependentia eſſentialis, quæ requirit diſtinctionem manifeſtam. Secunda conditio patet, quia nihil ſeipſum producit: tertiam verò conditionem notanter poſui propter relationes, quæ licet non ſic ſe habeant, quod vna poßit eſſe ſine alia, vel quod vna ſit producens, & alia producta: quia tamen ſic ſe habent, quod fundantur in pluribus rebus realiter diſtinctis, ſicut patet de paternitate, & filiatione, de duabus ſimilitudinibus, & æqualitatibus, ideò realiter diſtinguuntur.

COMMENT. VII.

Non identitas multipliciter via contradictionis infertur.

PRo intelligentia huius concluſionis obſeruandũ eſt primò, quod ratione contradictionis poteſt inferri, nõ identitas multipliciter .ſ. aliquando non identitas ex natura rei, aliquando non identitas realis, interdum formalis, & interdum eſſentialis, & ſic de alijs: ſecundò obſeruandũ eſt quod non identitas, ſiue diſtinctio realis eſt propriè inter rem, & rem, actu exiſtentem, ſic quod non repugnat priori ex natura ſua, eſſe ſine poſteriori: diſtinctio verò eſſentialis propriè reſpicit diſtinctas eſſentias, ſiue numeraliter, ſiue ſpecificè, diſtinctio ex natura rei propriè reſpicit diſtinctas realitates, incluſas in eadem re realiter, & eſſentialiter. Vnde ſi volo probare diſtinctionem ex natura rei, hoc eſt quod vna realitas, tantum ex natura rei diſtinguitur ab alia: quæ tamen realitates ſunt idem realiter reſpectu tertij, cui realiter identificantur, arguo ſic, aliquid poteſt competere, A, ex natura rei, quod repugnat, B, ex natura rei, ergo, A, diſtinguitur ex natura rei à B, quia ſi ſunt omninò idẽ ex natura rei, ergo quod competit vni ex natura rei, competit alteri: ſimiliter, ſi volo probare realem diſtinctionem aliquorum per rationem cõtradictionis, probabo ſic, impoſſibile eſt idem realiter exiſtere, & realiter non exiſtere, ſed A, realiter poteſt exiſtere ſine B, ergo diſtinguitur à B, quia da oppoſitum, ſi non diſtinguitur realiter à B, ergo dicit eamdem exiſtentiam cum B, & per conſequens non poterit realiter exiſtere ſine B, quod.n. idem ens ſit realiter, & non ſit realiter, videtur eſſe oppoſitũ primi principij: nam quod A, ſit realiter B, & non ſit realiter B, eſt contradictio, ideſt, quod A, poſſit realiter exiſtere, B, non exiſtente; & quod non differat realiter à B, eſt oppoſitum primi principij, & confirmatur per Ariſt. 4. Metaph. tex. c. 3. vbi ſcribit, quod ideò ens homo, & vnus homo ſunt idem realiter: quia non ſeparantur in generatione, & corruptione, vnde iſta conſequentia valet apud ipſum, ens homo, & vnus homo non ſeparantur in generatione, & corruptione, ergo ſunt idem. Ex quo loco accipitur, quod illud quod generatur alio genito, & corrumpitur alio corrupto non diſtinguitur ab eo, ſine quo non poteſt generari & corrumpi.

Realis diſtinctio eſt propriè inter rẽ, & rem actu exiſtentem.

Ariſt.

Tertiò

Tertiò obſeruandũ eſt, quod hæc prima concluſio Auth. ſic debet intelligi, quod quando ſunt aliqua duo, quorum vnum ab altero ſeparari non poteſt, & huiuſmodi inſeparabilitas prouenit à cauſa intrinſeca, & in nullo ab altero depẽdet, illa ſunt idem realiter. Per hoc quod dicitur, quod inſeparabilitas prouenit à cauſa intrinſeca excluditur inſtantia quæ fit de eſſentia diuina & de reſpectu, qui cauſatur in ea per actum collatiuum intellectus diuini comparantis eſſentiam diuinam ad ea, quæ ſunt extra. Nam eſſentia diuina nõ poteſt eſſe ſine iſto reſpectu: quia intellectus diuinus non poteſt non intelligere eſſentiam diuinam, & imitabilem ab Angelo, ab homine, & ab alijs; & tamen non ſequitur quod iſte reſpectus, qui ineſt eſſentiæ ſic intellectæ, ſit idem realiter cũ eſſentia diuina: quia reſpectus rationis non poteſt eſſe idem realiter enti reali: nam quicquid eſt idem realiter enti reali, eſt ens reale; tum etiam non poteſt eſſe diuina eſſentia abſq; illo reſpectu: quia ſi talis relatio poſſet eſſe noua, intellectus diuinus poſſet mutari: conſequens eſt falſum, ergo & antecedens: fieret enim de non intelligente intelligens, vel de nõ comparante comparans, vel è contra: quod fieri nequit ſine mutatione, eſt ergo iſta impoſſibilitas ſeparationis huius reſpectus ab eſſentia diuina ex intellectu diuino neceſſario intelligente, & comparante eſſentiam ad extra: excluditur etiã inſtantia, quæ fit de cœlo, & motu, ſecundum Philoſophum; nam motus non poteſt ſeparari à cœlo, nec è contra, & tamen motus non eſt idem realiter cœlo, ſed huiuſmodi inſeparabilitas prouenit ab intelligentia neceſſario mouente cęlum ſecundum Philoſophum, & non ex intrinſeca natura ipſius mobilis.

Concluſio Auth. de reali identitate explicatur.

Sed contra videtur, quòd talis relatio inſit eſſentiæ diuinæ à cauſa intrinſeca, tum quia ab actu intellectus diuini, qui eſt idem quod eſſentia, tum quia eſſentia diuina eſt cauſa talis relationis ſaltem remota, & hoc ex ratione ſua, vt patet ab Scot. in primo d. 3. q. 4. vbi docet, quomodo obiecta ſecundaria virtualiter continentur in eſſentia, vt in cauſa remota; tum quia intellectus diuinus non tantum de neceſſitate comparat eſſentiam, ſed ſe ipſum comparat, & ſic talis relatio erit formaliter in intellectu diuino, & per conſequens erit à cauſa intrinſeca, quia ab eodem intellectu diuino.

Prætereà quæro quid intelligat Auth. per cauſam intrinſecam,

ſecam, aut intelligit cauſam formalem, aut materialem, aut efficientem; non primò quia non videtur quod eſſentia diuina ſit ratio formalis,& quidditatiua;quare ſapientia ſit idem realiter ſibi: quia tunc eſſentia, & ſapientia dicerent eamdẽ formalitatem quod eſt contra Doct. in primo d.8.q.4. non, ſecundò quia materia, vel quaſi materia, vt ſic conſiderata quantum eſt ex parte ſua, eſt in potentia contradictionis, vt docet Doct. Subt. in pluribus locis:non tertiò quia efficiens, vt efficiens non identificat ſibi effectum ſuum.

Ad primum dico, præſupponendo, quòd cauſa intrinſeca in propoſito non dicitur illa,quæ ex ſua ratione formali,ſiue quæ ex ratione ſibi intrinſeca producit aliquid, ſed dicitur cauſa intrinſeca ex hoc, quod intrinſecè aliquo modo producit aliquid in ſe ipſo, ità quod impoſſibile eſt abſolutè ipſum eſſe, & non producere, vel quaſi producere A, in ſe ipſo,itaque à nullo poteſt impediri, hoc ſuppoſito dico, quòd quamuis actus intelligendi diuinus de neceſſitate cauſet talem reſpectum, vel comparationem, hoc non eſt ex ratione intrinſeca intellectionis,quaſi eſſet impoſſibile ipſam intellectionem eſſe niſi producat talem comparationem;accidit ergo ſibi, quod comparet eſſentiam, vel ſe ipſam obiectis ſecundarijs; ſi enim obiecta ſecundaria non eſſent, non cauſarent talem comparationem, cauſa enim intrinſeca; & neceſſaria, de qua loquitur Auth. in propoſito, ſic ſimpliciter, & abſolutè ſe habet ad A, quod circumſcripto quocumque alio extrinſeco, adhuc ſuo modo de neceſſitate naturæ produceret, A, in ſe.

Ad ſecundum dico,quòd Auth. accipit per cauſam intrinſecam, cauſam efficientem; ſic de neceſſitate ſe habentem ad, A, quod ſimpliciter impoſſibile eſt nõ producere ipſum A, & cum dicitur quod effectiuum producit diſtinctum,&c. dico, quod in propoſito duæ cauſæ ſimul concurrunt, vna eſt,quæ habet rationem quaſi receptiui,& alia eſt,quæ habet rationem effectiui,pro quãto ergo eſſentia diuina de neceſſitate abſoluta eſt quaſi originatiua perfectionis, attributalis, & formaliter illam habet in ſe ſequitur realis identitas inter illa ſicut etiam dicit Doct. Subt. in primo d.3.q.7.quod ideo paſſio prædicatur per ſe de ſubiecto,& eſt idem realiter ſubiecto, quia ſubiectum eſt cauſa neceſſaria talis paſsionis, & talis paſsio in nullo alio põt recipi, eſt ergo talis inſeparabilis

rabilis

rabilis A, ad B, ex cauſa intrinſeca ipſius A, neceſſariò ſe habente ad B, & ex hoc quod B, ſic de neceſsitate ineſt A, quod eſt ſimpliciter impoſsibile alij ineſſe ab A.

Sed tunc oritur difficultas de relatione creaturę ad Deum quam ponit Doct. Subt. in 2. d. 1. q. 5. eſſe idem realiter creaturæ: nam quæro à quo eſt talis inſeparabilitas? aut enim eſt à cauſa intrinſeca illius creaturæ; quod non videtur, quia relatio dependet quantum ad ſuum eſſe, ità à termino, ſicut etiam à fundamento; dico quod talis relatio oritur à fundamento, vt à cauſa intrinſeca, ſic intelligendo, quod in quocumque inſtanti ponitur Angelus de neceſsitate naturę, in eo cō ſequitur relatio paſsiua, qua dependet à termino, & ſi Angelus poſſet habere eſſe permanēs per aliquod tempus in quo per impoſsibile terminus non eſſet, talis dependentia nullo modo eſſet in Angelo, nec vt idem, nec vt realiter diſtincta: quia ad ſui eſſe de neceſsitate requirit terminum: nam eſſe cuiuſcumque relationis, ſic eſt ad aliud in ratione termini, quod habitudo ad terminum eſt de quidditate illius; vt patet per Philoſophū in prędicamento ad aliquid, & per Com. ibidem, & in 5. Metaph. tex. c. 20. & cum dicitur quod talis inſeparabilitas, non eſt à cauſa intrinſeca fundamenti: quia etiam talis relatio dependet à termino, dico, quod etſi dependeat à termino in ratione termini, tamen ſic à fundamēto de neceſsitate oritur, vt ſimpliciter eadem ſibi; & ſic oritur à fundamento ſecundum totum ſuum eſſe, vt tale eſſe de neceſsitate ſit ad aliud, & quia creatura pro quocumque inſtanti ponitur in eſſe à Deo vt docet Doct. Subt. in 2. diſt. 2. ideò pro quocumque inſtanti de neceſsitate naturæ dependet à Deo, & ſi in ſecundo inſtanti actu nō poneretur a Deo, in eodem inſtanti deſineret eſſe; vt patet a Scot. vbi ſupra & in quol. q. 12. & ſic pro quocumque inſtanti ipſa creatura actu dependet à Deo, quæ dependentia oritur à tali fundamento vt à cauſa intrinſeca, itaque eſt ſimpliciter repugnantia, tale fundamentum poni in eſſe pro quocumque inſtanti ſine actuali dependentia ad Deum. Per aliam conditionem, qua dicitur, quod in nullo ſit dependens ab alio, excluditur inſtantia de accidente, & ſubiecto ſecundum viam Philoſophi, qui vult paſſiones eſſe inſeparabiles à ſubiecto, loquendo etiam de paſsionibus extrinſecis, quæ ſunt qualitates & accidentia.

Vnde

Vnde in primo Phyſ.tex.c.39.inquit Philoſophus,Intellectus quærens paſſionum ſeparationem à ſubiecto,quęrit impoſſibilia:excluditur etiam inſtantia de toto,& partibus,quia totum diſtinguitur realiter à partibus nõ obſtante,quòd non poſſit eſſe ſine partibus, & hoc propter dependentiam eſſentialem totius ad partes, excluditur etiam inſtãtia de relatiuis, quæ realiter differunt,& tamen vnũ non poteſt eſſe ſine alio: quia à ſe inuicem mutuo dependent.

Secunda conditio,quæ ponitur ab Auctore in litera, patet, quia nihil ſeipſum producit, & ideò inter producens, & productum eſt ſemper diſtinctio realis.

Tertia autem conditio notanter ponitur propter relationes, quæ licet non ſic ſe habeãt,quòd vna poſſit eſſe ſine alia, vel quod vna ſit producens, & alia producta, quia paternitas non datur ſine filiatione, & deſtructa paternitate, deſtruitur filiatio, nec paternitas producit filiationem, tamen quia paternitas, & filiatio ſibi oppoſita fundantur in rebus realiter diſtinctis,ſcilicet in Franciſco,& in Antonio ideò realiter diſtinguuntur.

Breuiter recolligendo ex iſta explicatione habetur, ꝙ hæ tres conditiones neceſſariò requiruntur ad hoc,quod aliqua ſint idem realiter: Prima,quòd non poſſint ab inuicem ſeparari, & quod iſta impoſſibilitas ſeparationis non proueniat à cauſa extrinſeca,vel ex dependentia: Secunda, quòd vnum non ſit producens,& aliud productum propter patrem, & filium in diuinis, qui ab inuicem ſeparari nõ poſſunt, & huiuſmodi inſeparabilitas prouenit à cauſa intrinſeca: quia ſcilicet habent eandem eſſentiã diuinam numero, & tamen propter originationem diſtinguuntur realiter: Tertia,quòd non ſint in pluribus rebus realiter diſtinctis.

TEXTVS.

EX quo infero aliqua corrollaria, primum, quòd omnia eſſentialia, & notionalia eſſentiæ diuinæ vnica realitate reantur, ſimiliter omnia attributa ſunt eadem realiter cum eſſentia, & cum ſe inuicem, & cum perſonis diuinis, et perſonæ diuinæ cum eſſentia diuina. Secundum corrollarium

rollarium, quòd omnes differentiæ eſſentiales, & modi intrinſeci in eodem ſuppoſito vnica realitate reantur. Tertium corrollarium, quod omne ſuperius eſt idem realiter cum ſuo inferiori; & ſi dicas, quòd diſtinguuntur realiter: dico, quòd iſtæ duæ ſunt concedendæ, homo eſt idem realiter cum Sorte, et homo diſtinguitur realiter à Sorte. Quartum corrollarium, quòd illa, quæ ſunt in potentia obiectiua, non diſtinguuntur realiter, nec ſunt idem realiter, quia ad identitatem, & diſtinctionem requiritur, quod vtrumque extremum ſit aliquid poſitiuum exiſtens.

COMMENT. VIII.

PRo huius literę explicatione aliqua obſeruanda ſunt; primò obſeruandum eſt circa primum corrollarium, quòd omnia quæ ſunt in diuinis vnica exiſtentia abſoluta exiſtunt, & ideò cum habeant vnicam exiſtentiam, ſunt vnica res ſingularis exiſtens. Et ſi dicatur, notionalia ſunt cauſa diſtinctionis realis; quomodo ergo ſunt idem realiter in diuinis? dicendũ eſt, quòd licet inter ſe ſint diſtincta realiter, & faciant realem diſtinctionem propter relatiuorum repugnantiam, quia idem non poteſt eſſe generans, & genitum, tamen ſunt idem eſſentialiter cum diuina eſſentia, & etiam inter ſe: quia bene ſtat, quòd aliqua in diuinis ſint diſtincta realiter, & eſſentialiter eadem: quia identitatem eſſentialem habent ab eſſentia, quæ eſt ibi vnica, & infinita, & ideò propter eã ſunt idem eſſentialiter. *Omnia quæ ſunt in diuinis ſunt idẽ realiter ĩ eſſentia diuina.*

Secundò obſeruandum pro ſecundi corrollarij intelligentia, quòd quæcunque ſunt in eodem ſuppoſito, ſic quod poſſunt per ſe ſeparari ab illo ſuppoſito, & exiſtere propria exiſtentia, aut ſuppoſitum ſine illis exiſtere, illa realiter diſtinguuntur. Modi autem intrinſeci, & differentiæ eſſentiales cum non habeant talem exiſtentiam, ſecundum quam poſſint per ſe exiſtere ſine ſuppoſito, aut ſuppoſitum ſine ipſis, ergo omnia dicuntur vnica res.

Tertiò obſeruandum eſt, quòd ſi ſuperius ſepararetur ſecundum propriã exiſtentiam ab inferiori diſtingueretur realiter

liter ab ipſo, ſed quia ſuperius nullā de ſe habet exiſtentiam, nec exiſtit niſi in inferiori, ideò ab inferiori non diſtinguitur realiter. Vnde illa propoſitio quæcunque ſunt ſeparabilia ab inuicem diſtinguuntur realiter, debet intelligi de ſeparabilitate eorum, quorum quodlibet, aut ſaltem alterum poteſt per ſe exiſtere exiſtentia propria: & ſi dicatur, quòd homo exiſtit in Platone, Socrate corrupto, dico, quòd iſtæ duæ propoſitiones indefinitæ, & ſubcontrariæ ſunt ambæ veræ. Homo diſtinguitur realiter à Platone, & homo nō diſtinguitur realiter à Platone, quia propoſitio eſt vera, prout homo exiſtit in Socrate, & ſimiliter ſecunda prout homo exiſtit in Platone, & ſi arguatur, Socrates diſtinguitur realiter à Platone, Socrates realiter eſt homo, ergo homo realiter diſtinguitur à Platone, concluſio poteſt concedi, vt ly, homo, in cōcluſione, ſupponit particulariter, & indefinitè. poſſet etiam dici, ꝙ modus arguēdi committit fallaciam accidentis, velut in hoc arguēdi modo. Sortes per ſe ſanatur, Sortes per ſe eſt homo, ergo homo per ſe ſanatur, quia ſicut accidit Sorti, quod ſit homo, inquantum ſanatur, vt patet primo Meta. ita accidit Sorti quod ſit homo inquantum diſtinguitur à Platone: quia diſtinguitur à Platone realiter per differentiam indiuidualē, & non per naturam, & formam ſpecificam.

Quartò obſeruandum eſt, quòd cum ad realem diſtinctionem requiratur, quod vtrunque extremum eorum, quę diſtinguuntur, ſit aliquid poſitiuum, ita & ad realem identitatem, atque adeò quę ſunt in potentia obiectiua, nec ſunt idem realiter, nec realiter diſtinguuntur; quia nullam realitatem exiſtentiæ, aut ſubſiſtentiæ dicunt.

TEXTVS.

ET ex hoc patet, quòd diſtinctio realis eſt illa, cuius extrema habent aliam, & aliam realitatem formaliter poſitiuam actualis exiſtentiæ, vel ſaltem ſubſiſtentiæ, dicitur notanter aliam, & aliam realitatem propter ſubiectum, & propriam paſſionem, quæ non realiter diſtinguuntur: quia non habent, niſi vnam realitatem exiſtentiæ.

Dicitur realiter poſitiuã, propter negationes, et priuationes, dicitur actualis exiſtentiæ propter diuerſarum quidditates ſpecierum, quia quidditas, vt quidditas non habet exiſtentiam per ſe, dicitur vel ſaltem ſubſiſtentiæ: quia in diuinis tantum eſt vna exiſtentia, licet ſint tres ſubſiſtentiæ.

COMMENT. IX.

Realis diſtinctio quid ſit.

IN hoc textu Auctor ex ſuperius dictis colligit, quid ſit diſtinctio realis, inquiens, quòd diſtinctio realis eſt illa, cuius extrema habent aliam, & aliam realitatem &c. ex quo dicto videtur ſequi, quòd eiuſdem ſimpliciter ad ſeipſum non ſit identitas realis: quia ſi diſtinctio realis requirit extrema realitatem habẽtia, identitas realis cum ſit ei oppoſita debet habere etiam extrema dicentia realitatem poſitiuam, ſed relatio eiuſdem ad ſe non habet extrema, vt ſic realitatem poſitiuam importãtia, ergo non erit identitas realis; dicendum quòd eiuſdem ad ſe non ſolum eſt identitas realis, verum etiam formalis, & ex natura rei.

Vtrũ identitas eiuſdẽ ad ſe ſit relatio realis.

Sed dubium eſt an identitas eiuſdem ad ſe ſit relatio realis, & ratio dubitationis eſt: quia relatio realis eſt inter extrema realia, & realiter diſtincta. Dicendum quòd relatio rationis dicitur dupliciter, vno modo poſitiuè, & eſt illa, quæ habet eſſe per actum intellectus comparatiuum, ſeu collectiuum, alio modo priuatiue, ſeu negatiuè, & vt ſic omnis relatio, quæ non eſt completè realis, dicitur rationis, vt relatio identitatis eiuſdem ad ſe. Nulla enim res diſtinguitur realiter à ſeipſa, cum vnica res non ſit duo extrema realiter diſtincta, quę tamen requiruntur ad relationem realem, & per conſequens talis identitas nõ eſt relatio realis, nec tamen eſt relatio rationis poſitiua: quia ſi nullus intellectus eſſet, adhuc Socrates eſſet idem ſibiipſi, & per conſequens non eſt fabricata per actum comparatiuum intellectus, eſt ergo talis relatio rationis priuatiuè, ſeũ negatiuè, hoc eſt, non eſt realis, id eſt inter extrema realiter diſtincta.

Ad relationem realem tres requiruntur conditiones.

Ad relationem enim realem, vt docet Doctor Subt. in primo diſt. 30. tria requiruntur; primum quòd habeat extrema realia, & realiter diſtincta defectu cuius inter roſam in hyeme non

vnum poteſt eſſe ſine alio, vel quod vnum eſt producens, & aliud productum; vel quæ ſunt in pluribus rebus realiter diſtinctis, & dixi diſiunctiuè: quia ad inferendum diſtinctionem realem ſufficit habere aliquam iſtarum conditionum. prima pars probatur per Doct. in ſecundo diſt. 1. quæſt. 5. nihil eſt idem realiter A, ſine quo A poteſt eſſe realiter ſine contradictione: quia aliter idem ſimul eſſet, & non eſſet; quod videtur eſſe oppoſitum primi principij, ex quo principio videtur ſtatim concludi diuerſitas entium: quia ſi de aliquibus duobus contradictoria dicantur, eodem modo quo dicuntur de eis, videntur eſſe non idem, & ita ſi contradictoria eſſe, & non eſſe, dicantur de eis, videntur eſſe non idem, in eſſe, ſiue non idem ens. Et confirmatur ratio: quia ſi iſtam propoſitionem, Illa ſunt diſtincta realiter, quorum vnum poteſt manere ſine altero, negaret proteruus; non videtur relinqui, vnde poſſit diſtinctio entium probari. Diceret enim proteruus, quòd non tantum plures naturæ vt ſubſtantia, & accidentia communia ſunt eadem, ſed quod Sortes, & Plato, vel Sortes, & lapis non differunt realiter. Et ſi arguas contrà, Sortes poteſt eſſe non exiſtente Platone, ergo non diſtinguuntur realiter, negabitur tibi conſequentia; quia proteruus negabit tibi propoſitionem, cui inniteris, qua negata perit tota doctrina Philoſophi ſeptimo Top. c. 1. & 2. qua docet, quòd problema faciliter deſtruitur per contradictionem inuentam, ſed difficiliter conſtruitur. Si autem negetur propoſitio iſta, non videtur poſſe deſtrui: quia ſi non deſtruitur per contradictionem, neque per aliquam aliam oppoſitionem aut ſaltem non faciliter.

COMMENT. X.

Licet hæc litera (ex his, quæ diximus ſupra) explicatione non indigeat, aliqua tamen circa eam obſeruabo.

Primò obſeruandum eſt, quòd ideò inquit Auctor, quod tres conditiones iſtę diſiunctiuè requiruntur ad realem diſtinctionem: quia facilius eſt deſtruere, quàm conſtruere, & ideò plura requiruntur ad identitatem realem, quàm ad realem diſtinctionem.

Tres itaque conditiones copulatiuè requiruntur ad identitatem realem, & vna ſine altera non ſufficit, ſed ad diſtinctionem realem vna tantum ſufficit.

Subiectum non eſt cauſa productiua paſſionis. Secundò obſeruandum eſt, quod non eſt verum id quod communiter ab aliquibus dicitur, ſcilicet quod ſubiectũ ſit cauſa producens propriam paſſionem: quia non poſſet euadi, quin diſtingueretur realiter à ſubiecto, nec ſit ſatis dicendo, quod non eſt cauſa Phyſica, quæ agit per motũ, & tranſmutationem, ſed tantum Methaphyſica quia quomodocumque eſſet cauſa diſtingueretur realiter, cum omne producẽs (vt inquit hic Auth. in litera) diſtinguatur realiter à producto, & ſic dicatur quod Doct. Subt. in vniuerſalibus, & alibi frequẽter inquit, quod eſt cauſa proprię paſſionis, dico quod Doct. in vniuerſalibus loquitur de paſſione extrinſeca, & efficientia propriè dicta: vel dicatur, quod non loquitur de efficientia propriè, ſed de emanatione ſimpliciter neceſſaria: paſſio enim propriè non cauſatur, ſed egreditur, ebullit, emanat, ſeu pullulat ex principijs ſubiecti. Loquitur ergo de efficientia extenſiuè ſumpta, hoc eſt, accipiẽdo magis abſtractũ implicitè in minus abſtracto explicitè: cum qua emanatione neceſſaria ſtat identitas realis, licet non cũ propria extrinſeca cauſalitate.

Cõtradictio concludit diuerſitatem, et quomodo. Tertiò obſeruandum eſt, quòd quando dicit Auth. quod contradictio concludit diuerſitatem entium, hoc habet veritatem de definitione, ſecus eſt de accidente, hoc eſt dictu: ſi de aliquibus duobus verificantur contradictoria in definitione, illa ſunt diſtincta realiter, exempli gratia, ſi de homine dicitur, quod eſt animal rationale, & de Aſino quod non eſt animal rationale, homo, & aſinus diſtinguuntur realiter, ſed non in accidente, vt ſi de intellectu dicitur quod intelligit,

git,& de voluntate,quod non intelligit,non propterea intel lectus, & voluntas diſtinguuntur realiter: quia intelligere eſt accidens.

Quartò obſeruandum eſt,quòd ſi fieret tale problema, an homo ſit pęnitùs idem quod riſibile, facile deſtruitur, hoc eſt, oſtenditur, quod non ſit pęnitus idem per contradictionem inuentam; nam contradictoria non verificantur de eodem, at riſibile ex natura rei eſt proprietas hominis, ergo ſi homo eſt pęnitus idem, quod riſibile, homo erit proprietas hominis, & ex altera parte cum homo ſit proprietatis ſubiectum,non erit proprietas,& ſic per contradictionem inuentam faciliter deſtruitur,& improbatur problema,& iſte modus eſt facilior omni alio ad deſtruendum.

Comment. Vnde Commentator inquit in 2. cap.7. Top. & vniuerſaliter expedit deſtruere loca eiuſdem,& alius ex rebus prædicatis de vno quoque illorum, quouis modo fuerit prædicatio, & res, quæ de illis prædicantur, ſi fuerint differentes ſecundum aliquem locorum non ſunt vnum:rerum enim,quę ſunt vnæ,quicquid prædicatur de vna illarum,oportet quod prædicetur de altera, & de rebus,de quibus prædicatur vna illarum, expedit quod prædicetur altera. Hæc Comment.

Res vna ab alia quomodo concluditur diſtincta. Quintò obſeruandum eſt ex Doct.Subt. in 2. d.2.queſt.2. quod nihil poteſt concludi eſſe diſtinctum ab alio, niſi vel propter ſeparationem actualem,vel potentialē, vel propter proportionem iſtorum ad aliqua alia, quorum alterum eſt ab alio ſeparabile, hoc eſt dictu, ſi aliqua ſunt diſtincta realiter, vel actu ſeparantur, ideſt, ſeparata ſunt, vt Socrates, & Plato, vel quia ſeparari poſſunt, vt Socrates, & ſua albedo, vel quia ſunt ſimilia aliquibus, quę poſſunt ſeparari, vt Aethiops, & ſua nigredo; nam licet nigredo ab Aethiope ſeparari non poſſit,tamen quia habet proportionem ad nigredinem exiſtentem in pariete, quæ poteſt à pariete ſeparari, ideo nigredo ab Aethiope realiter diſtinguitur.

Item ſi vellem probare,quòd Circulus & æs realiter diſtinguuntur, probarem hoc modo: ſicut ſe habet Triangulus ad lignum, ità Circulus ad æs. Sed Triangulus poteſt ſeparari à ligno,ergo & Circulus ab ære,nam eſto quod Circulus nō poſſet ſeparari ab ære, ab eo tamen concluditur realiter diſtingui ex hoc, quod ſimiliter ſe habet ad æs, ſicut Triangulus ad lignum. Sed hoc notabili ſtante,videtur ſtatim ſequi,

quod Auct.Scot.contradicat: quia Scot. dicit quod nihil poteſt concludi eſſe diſtinctum realiter, niſi propter tres prædictas conditiones, quarum tantum vna ponitur ab Auctore, imò Auctor ponit duas conditiones, quarum non meminit Scot. ergo vel vnus eſt ſuperfluus, vel alter diminutus, vel vterque defecit.

Tollitur contradictio inter Auct. et Scot.

Dico quod Auct. & Scot. optimè conciliari poſſunt: nam primam conditionem vterque poſuit, ſcilicet quando ſeparantur vel poſſunt ſeparari, duas autem conditiones alias, quas poſuit auctorit.Doct.Subt. ambas eſt complexus in vltima conditione, quando dixit, vel ſunt ſimilia aliquibus realiter diſtinctis, per hoc intelligit producens, & productum, quæ ſunt proportionalia realiter diſtinctis, & iſta eſt ſecunda conditio quam ponit Auctor & per eadem verba intellexit vltimam conditionem Auctoris, iſtam videlicet, vel ſunt in aliquibus rebus realiter diſtinctis.

TEXTVS.

EX quo infero, quòd totum diſtinguitur realiter à ſuis partibus loquendo de toto eſſentiali, integrali, & quantitatiuo.

COMMENT. XI.

Totum eſſentiale diſtinguitur realiter à ſuis partibus diſtinctione reali nõ mutua.

PRo intelligentia huius literæ obſeruãdum eſt quod hoc corollarium, quoad totum eſſentiale debet intelligi, quod totum eſſentiale diſtinguitur realiter à ſuis partibus diſtinctione reali non mutua: quia licet partes diſtinguantur realiter à toto, cum poſſint per ſe, & ſimul exiſtere ſine entitate totius. Totum tamen non diſtinguitur à partibus, niſi terminatione, hoc eſt, pro quanto totum terminat diſtinctionẽ realem, quæ eſt ſubiectiuè in partibus, quod quomodo habeat intelligi dictum eſt à nobis ſupra in præcedenti artic. & dicetur etiam infra Articulo vltimo, p. 2.

Hoc autem corollarium confirmatur ex Ariſtot. Nam ſi totum nil aliud eſſet, quàm ſuæ partes ſimul ſumptæ, tunc mixtum ex quatuor elementis, nil aliud eſſet, quam quatuor elemen-

elementa ſimul ſumpta, & ſic non haberet aliquam formam ſuper additam formis elementorum per quam eſſet hoc aliquid, & vnum ens, quod eſt contra Ariſt. in fine primi de generatione, & contra Auer. 3. cœli, commẽ. 67. & 7. Metaph. commẽ. 60. vbi dicit quod caro non eſt terra, & ignis ex quibus componitur, ſed aliquid aliud additum, & eandem ſententiam habet primo de Anima com. 77. & primo de generatione 84. & 1. Metaphyſ. c. 12. nec valet dicere ad hoc, ſicut quidam dicunt, quod elementa non ſunt partes mixti: quia quælibet pars mixti, mixta eſt: nam elementa ſecundũ Auer. formaliter sũt in mixto, & ſunt partes materiales eius. Præterea Comment. 3. de Anima Comment. 5. in ſolutione ſecundæ quæſtionis principalis dicit, quod ex intellectu, & intelligibili fit verius vnum, quam ex materia, & forma; & reddens huius cauſam ſubdit; quod enim cõponitur ex eis, non eſt aliquod tertium, aliud ab eis, ſicut eſt ex alijs compoſitis ex materia, & forma; ecce quod vult expreſsè compoſitum dicere tertiam entitatem diſtinctam à partibus, etiam ſimul ſumptis: Amplius Commentator 5. Metaph. cõmen. 6. in fine comenti dicit quod in compoſitis, eſt natura addita, naturæ componentium, ſcilicet illud, quod fit ex compoſitione, & hoc idem habet 7. Metaph. comment. 27. vbi ſcribit, quod generatum componitur ex materia, & forma & eſt aliud ab eis, ecce quod dicit quod eſt aliud.

Sed hic oritur magna dubitatio: nam videtur quod oppoſitum habeat Commen. multis in locis, & primo 1. Phyſ. cõment. 17. circa finem: vbi habet quod totum non eſt aliud quam aggregatio partium, & hæc ſunt verba eius. Et ſermo oppoſitus iſti non exprimitur, propter ſuam famoſitatem, & eſt quod omnis pars, eſt alia à toto, & totum nil aliud eſt quàm congregatio partium, ergo totũ eſt aliud à ſe, & iſtud ſophiſma eſt compoſitionis, & diuiſionis, quòd vnaquæque partium dicitur eſſe aliud à toto, ſed oẽs in ſimul, non poſſunt dici eſſe aliud à toto. Amplius 7. diuinorum Commẽt. 20. vbi loquitur ſpecialiter de toto eſſentiali, & de partibus (quia primo phyſ. locutus eſt vniuerſaliter de toto, & partibus) inquit, quod totum nihil aliud eſt quam partes, & hæc ſunt verba eius, Socrates nihil aliud eſt, quam animalitas & rationalitas, & infra ibidem Commentario 44. dicit quod in indiuiduo non eſt niſi materia, & forma ex quibus com-

Digreſſio de toto eſſentiali an diſtinguatur à partibus ſecundum Auer.

Oo 3 ponitur,

ponitur, & Philoſophus 2. de anima tex.c. 10. dicit quod pupilla viſusque oculus eſt, ſic anima, & corpus animal.

Diſſolutio huius difficultatis licet ſit difficilis ſuſtinendo opinionem Commentatoris, non eſt tamen impoſſibilis, & primo dicunt aliqui quod quando Cõmentator ponit identitatem inter totum, & partes, non loquitur de toto eſſentiali, & partibus eius; ſed comparat ſolum partes integrales ad totum integratum ab illis partibus, & de iſtis partibus eſt verum, quod non diſtinguuntur realiter à toto.

Sed hæc reſponſio nulla eſt: nam quid dicent ad ſecundã authoritatẽ, vbi expreſſe loquitur de toto, & partibus eſſentialibus; manifeſtum eſt enim, quod Socrates eſt quoddã totum eſſentiale, & animalitas, & rationalitas ſunt partes eſſentiales, ſed iſtæ per Comment. non diſtinguuntur à Socrate, ergo reſponſio nulla, niſi fortè diceretur, quod Commentator 7. diuinorum loquitur de toto definibili, quod eſt totum Metaphyſicum & non de toto Phyſico, & eſſentiali, quia bene concedit totum Phyſ. eſſentiale diſtingui à partibus, licet neget de toto Metaphyſico definibili. Et ideò dicunt alij, quod totum poteſt conſiderari dupliciter, vno modo naturaliter, & Phyſicè, alio modo, Metaphyſicè, & loquendo de toto, & partibus Phyſicè, totum non eſt aliud à partibus, & ſic locutus eſt Commentator de toto primo Phyſ. ſed loquẽdo Metaphyſicè, dicunt, quod partes diſtinguuntur à toto: nam cum totum ſecundum Comment. non includat materiam quidditatiuè, & tamquam ſuæ quidditatis partem cum materia non ſit quidditas; nec pars quidditatis ſecundum Com. 7. Meta. tex. c. 34. partes ſimul ſumptæ diſtinguuntur à toto ſecundum eſſe quidditatiuum per ipſam materiam, quia totum in tali eſſe quidditatiuo importat tantum formã, quæ eſt tota rei quidditas, ſed hæc reſponſio ſicut præcedens poteſt moleſtari, deficit namque ſicut prima: quia non reſpõdet ad ſecundam, in qua authoritate Metaphyſicè loquitur, & non Phyſicè, abſurdum eſt enim dicere quod Commẽ. 7. diuinorum loquatur phyſicè de toto, & partibus. Aliter ergo diſſoluo difficultatem, vnica reſponſione, & dico, quod Comment. loquitur conſtitutiuè, & integratiuè, vt ſit ſenſus partes ſimul ſumptæ non ſunt aliud à toto, hoc eſt, partes ſimul ſumptæ integrant, & conſtituunt totum, & nihil aliud conſtituit totum, quàm ipſæ partes; de primo enim palã eſt, quod

Totum bifariam conſiderari poteſt, ſcilicet Phyſicè & Metaphyſicè.

Totum quomodo eſt ſuæ partes ſecundum Auer.

quod partes continui conſtituunt, & integrãt ipſum, vt duo pedalia conſtituunt, & integrant bipedale, & ità de alijs, vt patet primo Phyſ. de ſecundo etiam patet: quia animalitas, & rationalitas ſolum conſtituunt Socratem, & non aliud, ſcilicet quidditatiuè: omnes ergo Auth. Commentatoris, quç videntur ſonare, totum nihil aliud eſſe, quàm ſuæ partes ſimul ſumptæ, exponendæ ſunt; quod hoc eſt verum conſtitutiuè, & integratiuè: quia nil aliud intrinſecè per ſe concurrit ad totiuş conſtitutionem, quam ſuæ partes, etiam ſimul ſumptæ, cum hoc tamen ſtat, quod entitas totius ſit alia ab entitate partium, etiam ſimul ſumptarum. Vel dicatur aliter quod totum non eſt aliud à partibus ſimul ſumptis, verũ eſt, non eſt aliud diſtinctum loco, & ſubiecto, benè tamen eſt aliud ſecundum rem ipſam. Eſt tamen hic obſeruandum ſecundò quod Auth. non ſolum dicit totum eſſentiale diſtingui realiter à partibus, ſed etiam totum integrale, & totum quantitatiuum; cui contradicit hic Ant. Tromb.

Sed contra Tromb. arguit Ioannes ſic. Iſta eſt concedenda totum integrale componitur ex ſuis partibus, vel ergo totum ſupponit ibi pro aliquo alio à ſuis partibus, vel pro ſuis partibus ſimul ſumptis, ſi pro alio, habeo intentum, ſ. quod totum integrale eſt aliud à ſuis partibus ſimul ſumptis, ſi pro ſuis partib. ſimul ſumptis, ergo idem a ſe ipſo cõponeretur. *Tromb contra Auct.* *Ioannes contra Tromb.*

Sed hæc ratio Ioannis non concludit: quia ſimiliter poſſet Ant. ſic arguere. Iſta eſt concedenda, totum per accidens componitur ex ſuis partibus ſimul ſumptis, vel ergo totum ſupponit ibi pro aliquo alio a ſuis partibus, vel pro ſuis partibus, ſi pro aliquo alio, ergo totum per accidens dicit aliquid diſtinctum a partibus, quod omnes Scotiſtæ negant. Si pro ſuis partibus ergo idem componeret ſe ipſum. Si hoc Argumentum non concludit, ergo nec tuum. Ideo arguitur aliter contra Trom. ſ. Doct. Subt. authoritatibus. Nam Scot. in 2. d. 3. q. 4. docet quod totum quantitatiuum habet connexum, vel concomitans aliud totum, ſcilicet totũ vniuerſale quod habet partes ſubiectiuas, & quod totum vniuerſale prædicatur de omnibus ſuis partibus, & diuiditur in eas adeò quod quælibet pars ſubiectiua eſt ipſum: partes autem quantitatiuæ in quas diuiditur totum quantitatiuũ, non recipiunt totius prædicationem, vnde licet concurrat diuiſio totius vniuerſalis, & totius quantitatiui, ſeu integralis, vnum *Contra Ioannem.* *Cõtra Trõb.* *Totum integrale apud Scot. diſtinguitur realiter à ſuis partibus.*

COMMENT. XII.

HAec duo Corrollaria ſatis de ſe clara ſunt, nec vlla indigent explicatione, ſolum aliquæ expoſitiones illius regulæ Ariſt. quæcũque vni, & eidem &c. obſeruandæ ſunt, primo ſic ab aliquibus illa regula explicatur, quæcũque ſunt eadem aliqua identitate, & vnitate, alicui tertio habenti conſimilem vnitatem, & identitatem, tali vnitate, ſecundũ quam ſunt vnum in tertio, ſunt vnum, & idem inter ſe, ita quod ſecundum hanc expoſitionem duo requiruntur ad hoc, quod poſſit inferri aliqua duo eſſe idem inter ſe: quia ſunt idem in tertio; primum eſt, quòd illa quæ ſunt eadem, habeant talem vnitatem inter ſe, ſecundum quam ſunt eadem in tertio, ſecundum quod illud tertium habeat conſimilem vnitatem ſibi competentem, ſecundũ quam extrema ſibi identificantur. Modò perſonæ diuinæ habent vnitatem perſonalem, & ſuppoſitalem, quæ vnitas ſuppoſitalis nõ competit tertio, hoc eſt eſſentiæ diuinæ, ergo non poſſunt dici eſſe vnum inter ſe tali vnitate reali, & ſuppoſitali ex identitate quã habet cũ eſsẽtia. *Diuerſæ explicatiões illius regulæ Ariſt. quæcunque vni, et eidem etc.*

Secũdò exponitur ſic, quòd eo modo quo aliqua duo ſunt idem in tertio, eo modo ſunt idem inter ſe, & tunc dicitur, ꝙ perſonæ diuinæ ſunt idem realiter cum eſſentia diuina realitate eſſentiali, & non ſubſiſtentiæ, & perſonali, & ita ſunt eædẽm inter ſe, vnitate, & identitate eſſentiali, & tunc conſequens non plus infert, niſi quod perſonæ diuinæ ſunt eædem inter ſe eſſentialiter, quod conceditur.

Franciſcus de Mayr. in primo diſt. 2. quæſt. 14. dicit, quòd illa propoſitio ſimpliciter ſumpta, & in terminis ſimplicibus eſt neceſſaria, & veriſſimè tenet, ſi tamen ſumatur cum determinatione, non tenet, & probat: quia genus, & differentia ſunt idẽ ſpeciei in primo modo dicendi per ſe, & tamen non eodem modo ſunt eadem inter ſe, ſimiliter rationale, & ſenſibile ſunt idem ſpeciei in primo modo dicendi per ſe; inter ſe autem non ſunt idem eſſentialiter primo modo, amplius cœlum eſt mobile in ſecundo modo dicẽdi per ſe, & eſt mutabile, etiam in ſecundo modo, & tamen mobile eſt mutabile in primo modo, deinde paries eſt albus per accidens, & eſt coloratus per accidens, & tamen album eſt coloratum per ſe primo modo. Dicit ergo, quòd Regula eſt ſimpliciter vera, *Frãciſcus de Mayr.*

& tenet,

ta ſecundum tempus, & poteſt addi aliud exemplum, vt manus dextera eſt ſimul cũ anima, manus ſiniſtra eſt ſimul cum anima, ergo manus dextera, & ſiniſtra ſunt ſimul, non valet: quia anima eſt illimitata in corpore, cum ſit tota in toto, & tota in qualibet parte corporis, & hæc de quarto articulo.

ARTICVLVS QVINTVS.

TEXTVS.

QVantum ad quintum articulum, qui eſt de identitate, ac diſtinctione eſſentiali, noto aliqua, primò quòd duplex eſt ordo eſſentialis, vt ad præſens ſufficit vnus eſt, ſecundum quid, & eſt quando poſterius dependet ſic à priori; quia licet non poſſit eſſe ſine illo per potentiam naturalem, poteſt tamen per potentiam diuinam, ſicut eſt de accidente, reſpectu ſubſtantiæ ſaltem de aliquo, & de ſubſtantia reſpectu cauſarum ſecundarum extrinſecarum. Alius eſt ordo eſſentialis ſimpliciter, & eſt inter illa, quæ ſic ſe habent, quod implicat contradictionem, etiam per quamcunque potentiam, poſterius eſſe ſine priori, & accipio ibi ordinem eſſentialem pro dependentia eſſentiali, & ſic dico, quòd quandocunque aliquid habet ordinem eſſentialem, iſto ſecundo modo, ad aliud, in ratione dependentis ad independens, tale dependens identificatur realiter cum ſua dependentia, ſicut dicimus de creatura, & ſua dependentia, quam habet ad Deum, & de toto reſpectu ſuarum partium.

COMMENT. I.

PRo intelligentia huius literæ obſeruandum eſt, quòd dependẽtia accidentis abſoluti ad ſubiectum, eſt eſſentialis ſecun- *Dependentia accidẽtis ab-*

ſoluti ad ſubiectum eſt accidentalis, ſecus eſt de dependentia accidẽtis relatiui.

ſecundum quid, & ideò poteſt Deus facere accidens abſolutum eſſe ſine ſubiecto, vt patet in Sacramento altaris, ſecus autem eſt de accidente relatiuo, quicquid dicat Ioannes Canonicus: nam relatio ita eſſentialiter dependet ab extremis, quod per nullam potentiam poteſt eſſe, ſine extremis; dependentia autem, qua effectus dependet à cauſis extrinſecis, præter primam eſt accidentalis, & ideò Deus poteſt producere hominem ſine ſecundis cauſis, ſcilicet Sole, & homine, ſicut produxit Adam.

Omne creatum eſſentialiter dependet à Deo.

Secundò obſeruandum eſt, quòd omne creatum, eſſentialiter dependet à Deo, ſine quo nulla creatura poteſt eſſe abſque contradictione, quia eſſentialis dependentia ſecundum Doct. Subt. in tractatu de primo principio eſt illa qua dependens non poteſt eſſe abſque illo à quo dependet.

Tertiò obſeruandum eſt, quòd omne totum eſſentiale dependet eſſentialiter à materia, & forma, & per conſequens eſſentialiter diſtinguitur ab eis.

Totum integrale dependet eſſentialiter à partibus integralibus principalibus.

Quartò obſeruandum eſt, quòd omne totum integrale dependet eſſentialiter à ſuis partibus integralibus principalibus, dico notanter à partibus integralibus principalibus: quia non dependet eſſentialiter à partibus minus principalibus. & ex hoc ſequuntur aliqua corrollaria, primum corrollarium, Deus poſſet facere hominem ſine manibus, & pedibus: quia homo non dependet eſſentialiter ab illis, cum non ſint partes principales, ſed minus principales: ſecundum corrollarium, Deus non poteſt facere de potentia ſua abſoluta, quòd homo viuat ſine capite, corde, & cerebro: poſito quòd illæ ſint partes integrales principales animalis viuentis vita ſenſitiua, & rationali: quia ab illis animal, ſiue homo eſſentialiter dependet. Et ſi dicatur, quòd Sanctus Dionyſius, & Sanctus Albanus poſt decollationem receperunt capita ſua in manus ſuas, & ambulauerunt per duas leucas: Reſpondeo, quòd iſti Sancti poſt decollationem non vixerunt, ſed fuerunt mortui; & quando dicitur, quòd ambulauerunt per magna terrarum ſpatia; dico, quòd illa progreſſio non fuit naturalis, nec per illos fiebat, ſed angelico miniſterio.

Nota de Sãctis Dionyſio, & Albano.

TEXTVS.

TEXTVS.

SEcundò notandum, quòd identitas eſſentialis capitur dupliciter: vno modo pro illa identitate, qua aliqua identificantur vni eſſentiæ ſingulari, & ſic inter identitatem eſſentialem, & realem, non eſt differentia præter quàm in diuinis: quia licet tres perſonæ diuinæ ſint eædem realiter vni eſſentiæ ſingulariſſimæ, et per conſequens dicuntur eſſe idem eſſentialiter, non tamen dicuntur eſſe idem realiter. In creaturis verò non eſt inſtantia, quoniam omnia eadem eſſentialiter, ſunt eadem realiter. Secundo modo capitur identitas eſſentialis pro illa identitate, qua aliqua dicuntur eſſe de eſſentia alicuius, ſiue concurrunt intrinſecè ad eſſentiam alicuius.

COMMENT. II.

PRò explicatione huius notandi aliqua obſeruanda ſunt, primò obſeruandum eſt, quòd idẽtitas eſſentialis eſt eorum, quæ identificantur vni naturæ ſingulari, & exiſtenti; itaque non tantum habent eandem exiſtentiam, & ſubſiſtentiam, verum etiam eandem naturam, & eſſentiam ſingularem, ad quam immediatè ſequitur exiſtentia. Vnde diſtinctio, vel identitas eſſentialis diſtinguitur à diſtinctione, & ab identitate reali: quia illa, quæ eſt realis fundatur ſuper exiſtentiam rei, hæc verò eſſentialis fundatur ſuper naturam exiſtentem.

Diſtinctio, et identitas eſſentialis diſtinguitur ab identitate & diſtinctione reali.

Secundò obſeruandum eſt, quòd eſſe idem eſſentialiter alicui, non infert illud eſſe de eſſentia eiuſdẽ, ſed bene è conuerſo: nam ſubiectũ, & propria paſſio (ſecundum Scotiſtas) ſunt idem eſſentialiter; quia habent eandem naturam ſingularem exiſtentem, ſecundum quam ſunt inſeparabilia; & tamen neutrum eſt de eſſentia alterius, vt de ſe patet: quia neutrum prædicatur per ſe in primo modo de alio: non enim paſſio prædicatur per ſe primo modo de ſubiecto, neque è contra,

contra, cum ſubiectum cadat in definitione paſſionis, vt additum: ex 7.Meta. tex.c.4. & 17.

Diſtinctio realis eſt cõmuuior diſtinctione eſſentiali.

Tertiò obſeruandum eſt, quòd diſtinctio realis eſt ſimpliciter in plus, quàm diſtinctio eſſentialis: quia bene ſequitur, diſtinguuntur eſſentialiter, ergo realiter; ſed non conuertitur in diuinis, at in creaturis conuertibiliter ſe habent: quęcumque enim realiter diſtinguuntur, eſſentialiter diſtinguuntur, & è contra; & ratio eſt, quia eadem natura numero creata cum ſit finita, non poteſt eſſe in pluribus realiter diſtinctis, & ideò quæ diſtinguuntur realiter in creaturis, etiam eſſentialiter diſtinguuntur, ſecus autem eſt in diuinis propter infinitatem diuinæ eſſentiæ, quæ vna numero ſine ſui diuiſione eſt in tribus ſuppoſitis realiter diſtinctis, diſtinguũtur tamen in creaturis diſtinctio realis, & eſſentialis: licet alteram vna conſequatur; quia habent diſtincta fundamenta, nam diſtinctio realis fundatur immediatè in actuali exiſtentia, vel ſubſiſtentia, diſtinctio verò eſſentialis fundatur immediatè ſuper naturam actualiter exiſtentem.

TEXTVS.

IStis notatis pono duas concluſiones: prima, quòd omnia illa dicuntur eſſe idem eſſentialiter, quæ identificantur realiter vni eſſentiæ ſingulariſſimæ, capiendo primo modo identitatem eſſentialem, vel quæ ſunt de eſſentia intrinſeca alicuius capiendo identitatem eſſentialem ſecundo modo. Ex quo infero, quòd quæcumque identificantur cuicumque ſingulari mundi, ſiue indiuiduo, ſiue ſuppoſito, illa ſunt idem eſſentialiter. Secunda concluſio, quòd illa diſtinguuntur eſſentialiter, quæ habent diuerſas naturas, ſiue eſſentias realiter diſtinctas, vel quæ non concurrunt ad rationem intrinſecam alicuius ſecundum duo membra poſita in prædicata diuiſione de identitate eſſentiali, ad quam conformiter poſſet dari vna alia diuiſio, de diſtinctione eſſentiali.

COM-

COMMENT. III.

PRo explicatione huius literæ obſeruandum eſt, quod diſtinctio eſſentialis propriè, vt eſt ſpecies diſtincta ab alijs diſtinctionibus eſt illa, quæ eſt inter duas naturas, vel eſſentias poſitiuas, quarum vna verè negatur ab alia, dicitur primo quæ eſt inter duas naturas, vel eſſentias, ex quo ſequuntur aliqua corollaria: primum, quod diſtinctio eſſentialis nõ habet locum in diuinis, quia ibi non ſunt duæ eſſentiæ: ſecundum, quod quicquid eſt in diuinis, eſt idem eſſentialiter cum alio. Vnde dicit D. Auguſtin. Eo Deus ſimplex eſt, quia eſt, quicquid habet, excepto hoc quod relatiuè dicitur. Habet enim Deus intellectum, & eſt ipſemet intellectus, habet voluntatem, & eſt ipſamet voluntas: dicit notanter, excepto hoc, quod relatiuè dicitur, quia habet pater filium, ad quem relatiuè dicitur; & tamen non eſt filius, ſimiliter pater, & filius habent Spiritum ſanctum, & tamen nõ ſunt Spiritus ſanctus, & ità quamuis perſonæ diuinæ realiter ab inuicem diſtinguantur diſtinctione reali ſuppoſitorum, non tamen diſtinguuntur eſſentialiter, ſiue diſtinctione reali eſſentiarum. Tertium eſt quod in diuinis, paternitas, filiatio & ſpiratio paſſiua, ſunt eadem eſſentialiter: quia non habent diuerſas eſſentias, vel quia ſunt idem vni eſſentiæ ſingulariſſimę. Et ſi dicatur quæcumque diſtinguuntur ſpecie, diſtinguuntur eſſentialiter, ſed paternitas, filiatio, & ſpiratio paſſiua diſtinguuntur ſpecie; ergo eſſentialiter. Dico quod minor eſt falſa ſimpliciter, quia in diuinis non reperitur aliquod genus, nec aliqua ſpecies, nec aliqua relatio de genere prædicamentali. Et ſi dicatur, quæcumque ſunt alterius, & alterius rationis diſtinguuntur ſpecie; ſed paternitas, filiatio, & ſpiratio paſſiua ſunt huiuſmodi; ergo &c. minor patet: quia ſunt relationes diſquiparantiæ. Dico, quod maior eſt falſa: quia ſubiectum & propria paſſio ſunt alterius, & alterius rationis formalis: & tñ non diſtinguuntur eſſentialiter, nec ſpecie.

Diſtinctio eſſentialis propriè quid ſit.

Paternitas filiatio, et ſpiratio paſſiua ſunt idem eſſẽtialiter.

Et ſi dicatur iterum, quæcumque diſtinguuntur quidditatiuè, diſtinguuntur eſſentialiter, ſed paternitas, & filiatio diſtinguuntur quidditatiuè, ergo eſſentialiter. Dico quod minor eſt falſa; nam paternitas, & filiatio, & ſpiratio paſſiua nõ diſtinguuntur quidditatiuè: nam illa ſolum quidditatiuè diſtinguun-

ſtinguuntur, quæ ſunt alterius, & alterius quidditatis, & per conſequens alterius, & alterius eſſentiæ: at huiuſmodi relationes non ſunt quidditates, ſed entitates hypoſtaticæ ſunt.

Entitas eſt duplex.

Vnde obſeruandum eſt, quod duplex eſt entitas, quędā appellatur quidditatiua, & eſt illa, quæ eſt communicabilis pluribus in quid, vt ſpecies, alia eſt entitas hypoſtatica, & eſt illa quæ eſt omnino incommunicabilis; & vt quo, & vt quod. Et ex hoc infero aliquas propoſitiones, prima eſt talis, nulla differentia indiuidualis eſt entitas quidditatiua; quia omnis talis eſt incommunicabilis: ſecunda, nulla differentia indiuidualis eſt de quidditate alicuius: ſi enim entitas indiuidualis eſſet entitas quidditatiua, daret etiam eſſe quidditatiuum, & per conſequens eſſe definitiuum, & ità indiuiduum poſſet definiri propria definitione alia à definitione ſpeciei, quod eſt falſum, & contra totam Philoſophiam.

Tertia propoſitio: quælibet differentia indiuidualis de genere ſubſtantiæ eſt entitas hypoſtatica: dico de genere ſubſtantiæ, quia differentiæ indiuiduales aliorum generum communicabiles ſunt, vt quo.

Quarta propoſitio, paternitas, filiatio, & ſpiratio paſſiua in diuinis ſunt entitates hypoſtaticę, & non entitates quidditatiuę: quia ſunt omnino incommunicabiles, & vt quo, & vt quod, id eſt, conſtituunt ſuppoſita in eſſe incommunicabili omnino: dixi ſecundò, quod diſtinctio eſſentialis eſt inter duas eſſentias poſitiuas, & hoc eſt quod dicit Auct. in litera,

TEXTVS.

INtellige tamen quod ad diſtinctionem, vel identitatem eſſentialem, & ſimiliter ad quamcumque identitatem, vel diſtinctionem, quæ eſt ſecluſo opere intellectus, requiruntur extrema eſſe poſitiua, & exiſtentia: quia accidens non poteſt habere nobilius eſſe, & verius, quam ſuum ſubiectum, vel fundamentum. Et ſi quæratur, quod cum ego non ſim realiter idem cum Antichriſto vt clarum eſt, numquid benè ſequitur, quod ſum realiter diſtinctus ab

eo:

eo: dico quod non: ſed benè ſequitur, quod ſum ſibi non idem, & ſic de alijs, & hæc de quinto Articulo minus principali.

COMMENT. IIII.

PRo explicatione huius literæ obſeruandũ eſt, quod omnis propoſitio, in qua ponitur hoc verbum, differt, vel diſtinguitur, ſine aliqua modificatione, tale verbum importat diſtinctionem realem, & in creaturis eſſentialẽ, ſimul; quia analogum, per ſe poſitum, ſtat, pro famoſiori ſignificato, ſed differt, & diſtinguitur ſunt analoga reſpectu diſtinctionis, ergo ſtant pro reali diſtinctione quæ eſt famoſior, quia manifeſtior.

Secundò obſeruandum eſt, quod omnis propoſitio, in qua ponitur hoc verbum, differt, vel diſtinguitur aut aliquod ſimile exponenda eſt per poſitionem ſuorum extremorum, & per negationem vnius ab altero, vt ſortes differt à Platone, ſic exponitur, Sortes eſt, & plato eſt, & ſortes non eſt Plato, ergo ſortes differt à Platone.

Tertiò obſeruandum eſt quod lata eſt differẽtia inter has locutiones, dicendo ſic, illa non ſunt idem eſſentialiter, & illa differunt eſſentialiter; nam ſe habent, ſicut ſuperius, & inferius: nam ſequitur, diſtinguuntur eſſentialiter: ergo non ſunt idem eſſentialiter, ſed non conuertitur ſubſiſtendi conſequentia, non enim valet, non ſunt idem eſſentialiter: ergo diſtinguuntur: quia habitus, & priuatio non ſunt idem eſſentialiter; & tamen non diſtinguuntur eſſentialiter, cum extrema non ſint poſitiua, ſaltem alterum extremum. i. priuatio.

Ex hoc infero aliqua corollaria primum eſt, quod nullus habitus diſtinguitur eſſentialiter à ſua priuatione vt viſus à cæcitate, auditus à ſurditate: quia non ſunt entia poſitiua, ſed ſemper vnum eſt priuatiuum. *Nullus habitus diſtinguitur eſſentialiter à ſua priuatione.*

Secundum eſt. Nullum ens diſtinguitur eſſentialiter à nõ ente, quia illa duo non ſunt entia poſitiua.

Tertium eſt, inter contradictoria non eſt diſtinctio eſſentialis: quia ſemper alterum extremorum, eſt nihil. *Inter contradictoria non eſt diſtinctio eſſentialis.*

Quartum eſt, quod hæc propoſitio eſt falſa, ſortes diſtinguitur eſſentialiter à chymera: quia vna ſuarum exponen-

tium eſt falſa: nam ſic exponitur, Sortes eſt, & chymera eſt, & Sortes non eſt chymera.

Vnde ſecunda exponens eſt manifeſtè falſa, ergo, & tota propoſitio eſt falſa.

Quintum eſt, quod res in eſſe cognito, non diſtinguũtur ab inuicem eſſentialiter: vnde illa eſt falſa, Roſa in hyeme diſtinguitur eſſentialiter ab Antichriſto: nam patet ſic exponendo eam, debet enim ſic exponi hæc propoſitio, Antichriſtus differt à Roſa, Antichriſtus eſt, & Roſa eſt, & Antichriſtus non eſt Roſa, ergo &c.

Sed primæ duæ exponentes ſunt falſæ, & ſi dicatur, Antichriſtus in eſſe cognito, non eſt Roſa, neque è conuerſo, ergo diſtinguũtur; dico, quod Antichriſtus, & Roſa in eſſe cognito, eo modo diſtinguuntur quo ſunt entia, & quia ſunt entia in eſſe cognito in tali etiam eſſe diſtinguuntur, illa tamen diſtinctio non eſt relatio realis: & ideò propriè non diſtinguuntur, ſed ſunt non idem. Et ſi dicatur, ſi nullus intellectus eſſet, adhuc Antichriſtus non eſt Roſa: ergo talis diſtinctio non eſt rationis, cum non cauetur per actum intellectus, ergo erit realis. Dico quod illa relatio non eſt realis nec tamẽ eſt rationis poſitiuè, quod ſcilicet ſit fabricata per actũ intellectus, ſed eſt rationis priuatiuè, vel negatiuè: quia ſcilicet caret aliqua conditionum relationis realis, vt diximus ſupra in præcedenti artic. dixi tertiò in deſcriptione diſtinctionis eſſentialis, quarum vna verè negatur ab alia propter aliquos dicentes, eſſentiam propriæ paſſionis diſtingui eſſentialiter ab eſſentia ſui ſubiecti; Ex his omnibus colligitur quod non benè definitur diſtinctio eſſentialis ab aliquibus formalizantibus dicendo, quod diſtinctio eſsentialis eſt illa, quæ eſt inter aliqua duo, quæ per aliquam potentiam poſſint à ſe inuicem ſeparari: patet, quia omne illud quod dependet eſſentialiter ab alio diſtinguitur eſſentialiter ab illo, ſine quo tamen non poteſt eſſe ſine contradictione: ſtat enim quod aliqua realiter, & eſſentialiter diſtinguantur, & tamen quod per nullam potentiam poſſint ab inuicem ſeparari, vnde patet ſeparabilitatem non eſſe cauſam præciſè diſtinctionis eſſentialis; nam creatura diſtinguitur eſſentialiter à Deo, & tamen non poteſt eſſe ſine Deo. Item omne totum eſſentialiter dependet à materia & forma, & eſſentialiter diſtinguitur à materia, & forma, ſaltem terminatiuè;

Contra aliquos formalizantes.

quia

quia omnis effectus eſſentialiter diſtinguitur à ſuis cauſis, & tamen non poteſt ſeparari à materia, & forma; Amplius totum integrale diſtinguitur eſſentialiter à ſuis partibus integralibus; & tamen non poteſt ſeparari à partibus integralibus ſaltem principalibus. Amplius omnis relatio diſtinguitur eſſentialiter à ſua correlatione, & tamen non poteſt eſſe ſine ea; quod diſtinguantur eſſentialiter patet, præſertim de relationibus diſquiparantiæ in creaturis; quæ ſemper differunt ſpecie. Amplius nulla relatio intrinſecus adueniens poteſt eſſe ſine fundamento, & termino, & tamen diſtinguitur eſſentialiter ab illis. Ergo male dicunt illi formalizantes ꝙ ſolum illa diſtinguuntur eſſentialiter, quæ per aliquam potentiam poſſunt ſeparari ab inuicem, niſi intelligant impoſſibilitatem ſeparationis vnius ab alio propter incluſionem vnius in alio: quia ſi ſic, ceſsant omnes inſtantiæ: quia procedunt de impoſsibilitate ſeparationis, propter habitudinē ad extrinſecum; & de toto eſſentiali, & partibus falſum eſt, quod totum diſtinguatur eſſentialiter à partibus, niſi intelligatur terminatiuè.

Pro ampliori notitia huius articuli aliqua obſeruanda sūt primo obſeruandum eſt, quod eſsentia poteſt capi multipliciter, primò pro entitate quidditatiua, quæ tantum dicit eſſe poſsibile, ſicut dicimus Creaturam habere eſſe ab ęterno, eſse, inquam, quidditatiuum, ſiuè eſsé poſsibile, ſiuè eſse intelligibile, quod eſt tantum eſſe ſecundum quid. Alio modo accipitur eſſentia pro entitate ſimpliciter, & hoc modo, non diſtinguitur ab exiſtentia actuali, vt ſupra diffusè dictum eſt. *Eſſentia capitur dupliciter.*

Secundò obſeruandum eſt, quod diſtinctio eſſentialis poteſt capi dupliciter, vno modo vt eſt inter quidditates, & quidditates habentes eſſe ſecundum quid, & hoc dupliciter aut inter quidditates ſpecie diſtinctas, aut inter quidditates ſolum numero differentes: ſecundo modo accipitur diſtinctio eſſentialis, quæ eſt inter entitates eſſentiales habentes eſſe ſimpliciter, & hoc, vel inter entitates eſſentiales ſpecificè diſtinctas, vel inter entitates eſſentiales ſolum numero differentes. Ex his pono quatuor concluſiones de diſtinctione eſſentiali, quarum prima eſt talis, omnes quidditates quidditatiuæ habentes eſse ſecundum quid, modo ſupra expoſito ſpecificè diſtinctæ, diſtinguuntur eſsentialiter diſtinctione ſpecifica; ſecunda concluſio, omnes quidditatiuæ entitates *Diſtinctio eſſentialis capitur duobus modis.* *Omnes quidditates habētes eſſe ſecundum quid eſſentialiter diſtinguūtur.*

titates ſolo numero differẽtes habentes eſse ſecundum quid, diſtinguuntur eſsentialiter diſtinctione numerali, & quæ diſtinguuntur eſsentialiter his modis, non diſtinguuntur realiter accipiendo diſtinctionem realem propriè, quæ fundatur ſuper exiſtentiam, vel ſubſiſtentiam: dicuntur ergo diſtingui eſsentialiter, non ſimpliciter, ſed ſuo modo.

Tertia concluſio, omnes entitates eſſentiales habentes eſſe ſimpliciter, quæ non diſtinguuntur exiſtentia actuali, diſtinguuntur eſſentialiter ſimpliciter diſtinctione ſpecifica, ſi talis diſtinctio eſt inter entitates eſſentiales ſpecie differentes: ſi verò eſt inter entitates eſſentiales, ſolo numero differẽtes, tales entitates diſtinguuntur eſſentialiter numeraliter.

Diſtinctio eſſẽtialis quo modo inferat diſtinctionẽ realem.

Quarta concluſio, quæcũque diſtinguuntur eſſentialiter diſtinctione fundata ſuper entitatem habentem eſſe ſimpliciter, diſtinguuntur realiter, & hoc modo, ſemper diſtinctio eſſentialis, infert realem, & è contra; quia ex quo diſtinctio realis eſt inter rem, & rem exiſtentem, ſequitur, A & B realiter, numeraliter diſtinguuntur, ergo eſſentialiter diſtinguuntur, & è contra: Et loquor ſemper de diſtinctione reali, quæ propriè eſt inter rem, & rem: quod dico propter realẽ diſtinctionem perſonarum in diuinis, quæ licet ſit inter aliam, & aliam ſubſiſtentiam, non eſt tamen inter aliam & aliam rem propriè: quia alia, & alia res, propriè dicit aliam, & aliam entitatem eſſentialem: Diſtinctio namque eſſentialis, vt diſtinguitur à diſtinctione reali, eſt inter aliam, & aliam quidditatem, & ſi accipiatur, prout eſt inter aliam, & aliã eſſentiam, debet accipi pro quanto talis diſtinctio fundatur ſuper eſſentiam aliquo modo diſtinctam ab exiſtentia. Et ex his quæ diximus de diſtinctione eſſentiali, facile erit videre quid ſit identitas eſſentialis: pro cuius notificatione obſeruandũ eſt, quòd identitas poteſt multipliciter contingere, vno modo accipiendo eſſentiam pro quidditate, poteſt eſſe identitas eſſentialis, vel ſpecifica, vel numeralis. Indiuidua enim eiuſdem ſpeciei, quæ ſunt per ſe in prædicamento, ſunt idem eſſentialiter identitate eſſentiali ſpecifica, illa verò, quæ ſunt in eodem numero conſtituendo ipſum, ſunt idem eſſentialiter numeraliter; & ſic natura cum ſua ſingularitate in Franciſco ſunt idem eſſentialiter.

Identitas eſſentialis multipliciter ſumitur.

Aliqua dicuntur eſſe idẽ eſſentialiter duobus modis.

Obſeruandum eſt tamen, quòd aliqua dicuntur eſſe idem eſſentialiter dupliciter, & hoc tam ſpecificè, quàm numeraliter.

liter. Vnō modo quando aliquid pertinet ad eſſentiam alterius, & ſic dicimus, quòd homo, & rationale, ſunt idem eſſentialiter, quia homo in ſua eſsentia includit rationale, ſed iſta identitas, qua homo eſt idem eſſentialiter rationali, vel ſuperiori, non differt ab identitate formali; & hoc modo Doctor Subt. ſæpe ſæpius vtitur identitate eſſentiali, pro identitate formali, & è contra. Alio modo aliqua dicuntur idem eſſentialiter ſpecificè, nō quod vnum includat aliud eſſentialiter; ſed quia vnum non poteſt diſtingui ſpecie ab alio, quod tamen eſt ſic intrinſecum alteri, quod eſt impoſſibile vnū intelligi diuiſiuè ſine altero, & hoc modo ſpecies ſpecialiſſima & propria paſſio ſunt idem eſſentialiter, & talis identitas eſſentialis nullo modo poteſt dici identitas formalis, cum ibi vnum non includat aliud quidditatiuè: imò cum tali identitate eſſentiali, ſtat diſtinctio formalis poſitiua, cum vtrūque dicat formalitatem, quarum neutra includit alterā in ſuo cōceptu quidditatiuo. Hoc etiam pacto gradus intrinſecus eſt idem eſſentialiter cum quidditate, cum quidditas ſpecifica non poſſit perfectè intelligi ſine tali gradu, & maior inſeparabilitas eſt inter ſpeciem, & gradum ſuum, quàm inter ipſam & propriam paſſionem: & cum tali identitate eſſentiali nullo modo ſtat diſtinctio formalis poſitiua, nec tamen ſunt idem formaliter poſitiuè, vt oſtenſum eſt ſupra.

Similiter identitas eſſentialis numeralis, poteſt dupliciter intelligi, vno modo vt illa dicantur idem eſſentialiter numeraliter, quod ſic ſe habent, quod vnum eſt de conceptu alterius, ſic quod vnum in ſuo eſſe de neceſſitate includit aliud, & hoc modo, ſi indiuiduum ſit aliquid cōſtitutum ex natura, & hæcceitate, eſt idem eſſentialiter cum ſua hæcceitate, & ſimiliter eſt idem eſſentialiter cū ipſa natura. Et cum tali identitate eſſentiali ſtat diſtinctio formalis ſaltem negatiua: quia etſi indiuiduū includat hęcceitatem, vt conſtitutiuā; tamen quia hęcceitas non pertinet ad entitatem quidditatiuam: ſequitur quòd non ſunt idem formaliter. Alio modo illa dicuntur eſſentialiter idem numeraliter: quæ ſunt idem realiter eidem indiuiduo, & ita in Franciſco, natura, & hęcceitas ſunt idem eſſentialiter numeraliter, & cum tali identitate ſtat formalis diſtinctio: quia vnum non includit aliud in ſuo conceptu quidditatiuo: ſimiliter indiuiduum, & gradus ſuus intrinſecus ſunt idem eſſentialiter numeraliter, & cum tali identi- *Idêntitas eſſentialis numeralis eſt duplex.*

tate eſſentiali ſtat non identitas formalis, item indiuiduum, & omnis propria paſſio contracta ad indiuiduum quorumcūque ſuperiorum ſunt idem eſſentialiter, & cum tali identitate eſſentiali, ſtat diſtinctio formalis etiam poſitiua, cum vnum non includat aliud in ſuo conceptu quidditatiuo.

Eſt tamen aduertendum, ꝙ cum identitate eſſentiali, tam ſpecifica, quàm numerali omnibus modis ſumpta; non ſtat, neque diſtinctio realis, neque identitas realis: quia realis idẽtitas fundatur propriè ſuper exiſtentiam actualem, vel ſubſiſtentiam, quidditas autem vt quidditas, in quo fundatur immediatè identitas eſſentialis, abſtrahit ab exiſtentia actuali, & ſi concedatur interdum, quod ſunt idẽ realiter, hoc eſt valde impropriè, cum vt ſic præſcindant ab omni actuali exiſtẽtia.

Loquendo modò de identitate eſſentiali in eſſe ſimpliciter, pono etiam aliquas concluſiones; quarū prima eſt talis: Eſſentia actu ſimpliciter eſt idem eſſentialiter cum propria paſſione, & cum paſſionibus omnium ſuperiorum, & cum gradu intrinſeco (ſi tamen poteſt intelligi eſſentia ſine exiſtentia habere eſſe ſimpliciter) quia eſt impoſſibile eſſentiam ſpecificam eſſe ſine iſtis, & cum tali identitate non ſtat propriè, nec identitas, nec diſtinctio formalis, quia talis propriè loquendo, præſcindit ab exiſtentia actuali; dico etiam, quòd ſi Franciſcus & Ioannes ſunt idẽ eſſentialiter in homine habente eſſe ſimpliciter illa identitate qua ſunt idem in homine, ſunt idem inter ſe, & ſicut in homine non diſtinguuntur eſſentialiter, & ſpecificè, ita nec inter ſe diſtinguuntur eſſentialiter, & ſpecificè. De identitate eſſentiali, & numerali, quãtum ad eſſe ſimpliciter dico, ꝙ in Franciſco natura, & hæcceitas, gradus intrinſecus, & omnes paſſiones ſuperiorū ſunt idem eſſentialiter; quia impoſſibile eſt ipſum habere eſſe ſimpliciter, ſine omnibus iſtis, & cum tali identitate eſsentiali, ſemper ſtat identitas realis, & quæ ſunt idem eſsentialiter in aliquo vno numero, eadem identitate numerali, eſsentiali, ſunt eadem inter ſe. Et ideò ſi in Franciſco ſit tantum vnum eſse ſimpliciter, & vna exiſtentia ſimpliciter; tamẽ in eo poſſunt diſtingui plures exiſtentiæ: quæ tamen omnes ſunt vna realiter; nam in Franciſco natura dicit propriā exiſtentiam; & hęcceitas propriam, & propriæ paſſiones etiam, & ſic ſunt plures exiſtentiæ propriæ ſaltem ex natura rei ab inuicem diſtinctæ, quæ tamen omnes in Franciſco dicunt vnā exiſtentiā

realiter,

realiter, & ſimpliciter, nec ſequitur A & B, dicunt aliam, & aliam exiſtentiam, ergo diſtinguuntur realiter: quia in antecedente oportet addere A & B. dicunt aliam, & aliam exiſtentiam realiter ſecundum aliam, & aliam rem: ergo realiter diſtinguuntur: ſed non ſequitur A & B dicunt aliam, & aliam exiſtentiam ſecundum aliam, & aliam realitatem, vel formalitatem, ergo diſtinguuntur.

Poſtremò obſeruandum eſt, quòd in compoſito habente veram eſſentiam ſimpliciter partes componentes, ſunt realiter diſtinctæ ab eſſentia compoſiti, & à ſe inuicem, & tamen non dicuntur diſtingui eſſentialiter, nec ſpecificè, nec numeraliter; quoniam quæ ſic eſſentialiter diſtinguuntur: accipiendo ſemper eſſentialiter ſecundum eſſe ſimpliciter, ſunt diſtinctæ eſſentiæ: modò partes componentes non ſunt diſtinctæ eſſentiæ, nec ſpecificè, nec numeraliter. Et ſi dicatur, non ſunt diſtinctæ eſſentiæ à ſe inuicem, & à compoſito, ergo ſunt idem eſſentialiter, non ſequitur, ſicut in ſimili non ſequitur quidditas, & gradus intrinſecus non ſunt diſtinctæ formalitates, ergo ſunt idem formaliter, ſed ſi accipiatur eſſentia ſecundum eſſe ſimpliciter partialiter, dico quòd partes eſſentiales conſtituentes, totum eſſentialiter diſtinguuntur, & à ſe inuicem, & à toto, quia vnum poteſt eſſe ſine altero. Et ſi dicatur, quòd eſt de eſſentia alterius eſt idem eſſentialiter illi, & eſt de intrinſeca ratione illius: concedo ſecundam partem, ſcilicet iſtam, quòd eſt de eſſentia alicuius eſt de intrinſeca ratione illius: ſed nego primã, ſcilicet iſtam, quòd eſt de intrinſeca ratione alicuius, eſt idem eſſentialiter illi: concedo tamen, quòd totum eſſentiale eſt idem eſſentialibus partibus componentibus, quia compoſitum eſſentialiter includit illas eſſentialiter, & ita concedo, quòd totum eſt idem realiter partib. componentibus, tam ſeorſum, quàm ſimul ſumptis, non tamen ſequitur è contra. humanitas eſt idem realiter animę intellectiuæ, & corpori organico, ergo anima intellectiua, & corpus organicum ſunt idem eſſentialiter humanitati: quia corpus, & anima poſſunt eſſe ſine humanitate, vt patet in triduo mortis Chriſti, non tamen è contra, quod quomodo habeat intelligi dictum eſt ſupra, & amplius dicetur infra in vltimo artic. par. 2. & hæc de quinto Articulo.

ARTICVLVS SEXTVS.

TEXTVS.

QVantum ad ſextum articulum, qui eſt de identitate ſubiectiua, & eius diſtinctione, eſt duplex modus dicendi; primus, quòd illa dicuntur eſſe idem ſe totis ſubiectiuè, quæ quidditatiuè conueniunt, in aliqua realitate potentiali, & contrahibili, per realitatem differentiæ; et per oppoſitum, illa diſtinguuntur ſe totis ſubiectiuè, quæ in nulla tali realitate quidditatiuè conueniunt.

COMMENT. I.

EXplicata identitate, ac diſtinctione eſſentiali, conſequenter Auctor docet quid ſit identitas, & diſtinctio ſubſtantiua, & aſſignat duplicem modum dicendi: primus modus dicendi, inquit, quòd illa dicuntur eſſe idem ſe totis ſubiectiuè, quæ conueniunt in aliqua realitate ſubiectiua potentiali, & contrahibili, &c. Pro cuius intelligentia obſeruandum eſt

Realitas eſt duplex, ſubiectiua, & obiectiua.

Primò, quòd duplex eſt realitas, altera eſt realitas ſubiectiua, & altera obiectiua: Realitas obiectiua, vt ad præſens ſpectat, eſt omne id quod ex natura rei, poteſt eſſe obiectum intellectus; & ex natura rei terminare actum intelligendi, de qua realitate ſatis dictum eſt ſupra. Realitas ſubiectiua eſt omne id, quod ex natura rei eſt in ſuppoſito, vel in indiuiduo exiſtente.

Secundò obſeruandum eſt, quòd cuilibet conceptui communi reali correſpondet duplex realitas, vna in ſe, alia in ſuis ſingularibus: Prima abſtrahit ab omni exiſtentia actuali, & ab his, quæ concernunt exiſtentiam: Secunda concernit exiſtentiam actualem, & ea, quæ conſequuntur ipſam, quemadmodum ſuppoſita vel indiuidua.

Realitas contrahibilis eſt duplex, ſ. generica, et ſpecifica.

Tertiò obſeruandum eſt, quòd realitas obiectiua quædam eſt contrahibilis, per aliam realitatem, & eſt potentialis ad eam, & hæc duplex, ſcilicet generica, & ſpecifica: generica

eſt illa,

eſt illa, à quo ſumitur conceptus generis, ſiue generaliſſimi, ſiue ſubalterni, vt ſunt ea, quæ continentur in recta linea prędicamentali à genere generaliſſimo incluſiuè vſque ad ſpeciem ſpecialiſſimam excluſiuè. Realitas autem contrahibilis ſpecifica eſt illa, quæ per differentias indiuiduales immediatè contrahitur ad indiuidua, ſicut eſt quælibet ſpecies ſpecialiſſima, vt docet Doctor Subtilis in ſecundo diſt. 3. quęſt. 6. Alia eſt realitas (extendendo nomen realitatis ad cõceptum realem) quæ non eſt contrahibilis per realitates, ſed præciſè per modos intrinſecos, qui non important diſtinctam realitatem ab eo, cuius ſunt modi, & iſto modo omnia tranſcendentia, communia Deo, & creaturis ſic contrahuntur per modos intrinſecos.

Obſeruandum eſt quartò, quòd quædam realitas eſt contrahens, & actualis, ſicut ſunt differentiæ, ſpecifica & indiuidualis: differentia ſpecifica, eſt actualitas, ſeu realitas actualis contrahens naturam genericam conſtituendo ſpeciem; & talis dicitur differentia formalis, ſed realitas contrahens indiuidualis eſt illa, quæ contrahit ſpecialiſſimam conſtituendo indiuiduum, & talis appellatur differẽtia materialis: quia conſtituit rem in eſſe vltimo ſubijcibili. Prima realitas ſubiectitia potentiali generica eſt communis ſpeciebus: Secunda ſpecifica eſt communis pluribus indiuiduis, & dicitur realilitas ſubiectiua, quia reſpectu differentiæ ſe habet, vt materia, & ſicut materia eſt ſubiectum formæ, & potentialis ad formam, ſic etiam genus eſt potentiale, & indifferens reſpectu differentiæ; & ideo dicitur realitas potentialis, ſed quia differentia conſtituit talem naturam, ſiue realitatem in eſſe ſubijcibili, ergo illa realitas dicitur ſubiectiua; ita dicatur de realitate ſpecifica reſpectu differẽtiæ indiuidualis, ex quo ſequitur, quòd omnis realitas, ſeu entitas generica, vel ſpecifica, & ſola talis dicitur realitas ſubiectiua; quia ſola talis eſt contrahibilis per differẽtiam formalem, vel materialem. Ex his patet, quòd illa ſunt eadem ſe totis ſubiectiuè, quæ conueniunt in aliqua realitate ſubiectiua modo præ expoſito, vt homo & aſinus in animali, & illa diſtinguuntur ſe totis ſubiectiuè, quæ in nulla realitate ſubiectiua conueniunt, vt Sortes, & albedo. Et iſte modus dicendi poteſt confirmari ex Ariſt. 5. Meta. tex. c. 20. vbi inquit, dicuntur etiam vnum, & ea, quorum genus vnum differens differentijs oppoſitis:

Entitas ſeu realitas generica, et ſpecifica, & ſola talis dicitur realitas obiectiua.

atque

atque hæc vniuerſa vnum prætereà dici ſolent, Vnde vult ibi Ariſtot. eſſe vnum ſubiectiuè ea, quæ conueniunt in vno genere, quod eſt realitas potentialis contrahibilis per differentias dicentes realitatem, de diſtinctione autem ſubiectiua, locutus eſt Ariſt. 5.Metaph. tex.c.15. vt inquit Ioannes vbi ſcribit: diuerſa verò ſpecie dicuntur, quę ſub eodem genere collocata, non ità ſe habent, vt alterum ſub altero collocetur, & quæ ſub eodem genere collocata, differentiam habēt: quibus verbis vult Ariſt. quod ſpecies collocatæ ſub eodem genere ſint diſtinctæ, & differentes, hæc Ioannes, & malè; nam ſpecies quæ ſunt ſub eodem genere, ſunt idem ſubiectiuè, cum conueniant in realitate ſubiectiua contrahibili per differentias. Ergo ſecundum iſtum primum modum dicendi non diſtinguuntur ſubiectiuè, habetur ergo diſtinctio ſubiectiua ab Ariſtot. pęnes iſtum primum modum 5. Metaph. tex.c.15. in illis verbis: quæcumque diuerſa ſunt, ſunt aliquid idē entia, & nō ſolum numero, ſed ſpecie, & genere.

Contra Ioā.

TEXTVS.

ET ex iſto modo dicendi eliciuntur tria corollaria, primum quòd quæcumque includunt idem genus ſunt idem ſe totis ſubiectiuè. Secundum corollarium, quod omnia prædicamenta à ſe inuicem, Deus etiam & creatura ſe totis ſubiectiuè diſtinguuntur. Tertium corollarium, quòd perſonæ diuinæ ſe totis ſubiectiuè diſtinguuntur.

COMMENT. II.

Diſtingui ſe ipſis, & ſe totis valde differunt, et qd vtrumq; importet.

PRo explicatione huius literæ obſeruandum eſt, quod refert dicere, ideſt, lata eſt differentia, aliqua diſtingui ſe ipſis, & ſe totis: nam illa ſunt diſtincta ſe totis: quæ in nullo conueniunt, & dicuntur diſtingui ſe totis: quia ſecundum quodlibet ꝙ habent diſtinguuntur: illa autē dicuntur diſtingui ſe ipſis, quæ diſtinguuntur per ſuas proprias naturas, vel per proprios conceptus, vel per intrinſeca realiter ipſis identificata. exemplum primi natura eſt ipſamet, quæ diſtingui-

tur

tur ſe ipſa à quacūque alia: exemplum ſecundi, vbi ſcilicet aliqua diſtinguuntur per aliqua intrinſeca ipſis realiter identificata, vt homo, & equus diſtinguuntur per ſuas differentias eſſentiales, quę differentiæ ſunt realiter homo, & equus, & ideò ſi quæratur an homo, & equus ſe ipſis diſtinguantur: poteſt dici quod ſic, quia diſtinguuntur per ſuas differentias proprias, & eſſentiales quæ differentiæ ſunt realiter ipſemet homo, & equus, hoc eſt, differentiæ hominis eſt ipſemet homo, & differentia equi eſt ipſemet equus realiter, & eſſentialiter; Et ideò ex quo diſtinguuntur per aliqua, quæ ſunt ipſamet, ſequitur quod ſe ipſis diſtinguantur.

Secundo obſeruandum eſt, quod eo modo quo aliqua nō conueniunt, eo modo dicūtur ſe totis diſtingui: nam ea, quæ in nulla realitate ſubiectiua conueniunt, ſe totis ſubiectiuè diſtinguuntur; quæ autem in nullo conceptu quidditatiuo conueniunt, ſe totis obiectiuè diſtinguuntur. Et ideò illa dicuntur ſe totis ſubiectiuè diſtingui: quæ in nulla realitate potentiali contrahibili ad ipſas per alias realitates conueniunt, adeò quod ſecundum quodlibet, quod habent, in nulla realitate ſubiectiua, vt ſic, conueniunt, & ideò ſe totis ſubiectiuè diſtinguuntur vt Deus, & Creatura. Nam Deus & Creatura, neque aliquid quod eſt in Deo & Creatura, in nulla realitate potentiali contrahibili ad illa per alias realitates conueniunt; quia licet conueniant in aliquo conceptu quidditatiuo, ſcilicet entis, non ſunt tamen idem ſe totis ſubiectiuè: quia conceptus entis non eſt potentialis & contrahibilis per aliquas differentias ſpecificas, vel indiuiduales ſicut conceptus generis, & ſpeciei; ſed eſt tantum contrahibilis per modos intrinſecos, ſcilicet per infinitatem, & finitatem, & omnis realitas ſubiectiua eſt realitas generica, vel ſpecifica contrahibilis per differentias formales, vel materiales, cuiuſmodi non eſt conceptus entis. Similiter omnia prædicamenta diſtinguuntur ſe totis ſubiectiuè: quia in nullo conceptu potentiali cōtrahibili per alias realitates ad ipſa conueniūt. Amplius perſonæ diuinæ, Pater, Filius, & Spiritus, diſtinguuntur ſe totis ſubiectiuè: quia in nullo conceptu potentiali contrahibili cōueniunt: ſimiliter materia, & forma, corpus, & anima, vt ſunt partes compoſiti diſtinguuntur ſe totis ſubiectiuè: de materia, & forma patet: quia non conueniunt in aliqua realitate generis, & vt ſic poſſunt dici primo

Deus et Creatura decem prędicamenta, materia, & forma ſe totis ſubiectiuè diſtinguūtur.

diuerſa

diuerſa ſcilicet ſubiectiuè, de corpore, etiam & anima patet: quia non conueniunt in aliqua realitate potentiali contrahibili ad illa, non enim conueniunt in realitate generica, vel ſpecifica; cum anima nec ſit genus, nec in genere, niſi reductiuè: ſimiliter corpus, quod eſt pars materialis & eſſentialis compoſiti non eſt genus, neque in aliquo genere directè, ſed tantum reductiuè: quamuis corpus quod eſt quædam quidditas, & realitas per genus, & differentiam formalem conſtituta ſit in genere ſubſtantiæ, ſed de illo in propoſito non eſt ſermo, ſed ſolum de corpore, quod eſt altera pars compoſiti. Et ſi dicatur anima eſt ſpecies, ergo eſt in genere, antecedens probatur, omne illud eſt ſpecies quod prædicatur de pluribus differentibus numero in quid, ſed anima eſt huiuſmodi, ergo anima, eſt ſpecies. maior eſt manifeſta, & minor probatur: quia anima prædicatur de iſta anima, & de illa, dicendo, hæc anima eſt anima, & illa anima eſt anima, & illæ prædicationes ſunt quidditatiuæ; ergo &c.

Vtrum anima ſit ſpecies.

Dico quod duplex eſt ſpecies, altera ſubijcibilis, & eſt illa, quæ ponitur ſub aſſignato genere, & iſta importat reſpectum ad genus; per ipſum enim genus definitur. Altera eſt ſpecies prædicabilis, & eſt quæ prædicatur de pluribus numero differentibus in quid, & talis ſpecies non dicit eſſentialiter reſpectum ad genus, ſed ad indiuidua, & hoc modo concedo, quod anima, & corpus ſunt ſpecies, ſed nō primo modo, ideo non ſequitur, ſunt ſpecies, ergo ſunt in genere, cum non oporteat illam ſpeciem eſſe in genere, quæ non habet eſſentialem habitudinem ad ipſum genus.

Sed contra ſecundum, & tertium corollarium Auth. ſunt duæ difficultates. Nam dicit Auth. quod omnia prædicamenta à ſe inuicem, ſimiliter Deus, & Creatura ſe totis diſtinguuntur ſubiectiuè: ſed videtur, quod potius diuerſa, quàm diſtincta deberent appellari; cum non habeant realitatem, in qua conueniant: nam diuerſa ſunt, quæ in illo conueniāt, diſtincta verò ſunt aliquid idem entia: cum ergo in nulla realitate potentiali conueniant quidditatiuè, videntur eſſe magis diuerſa, quàm diſtincta. dico, quod prædicamenta deberent dici diuerſa, ſi non haberent, in quo conuenirent, quidditatiuè, modò habent ens, ſimiliter Deus, & Creatura licet non habeant realitatem, in qua conueniant quidditatiuè, habent tamen conceptum, & ideò licet ſint primò diuerſa in

reali-

realitate: quia tamen conueniunt quidditatiuè in conceptu entis, poſſunt vocari diſtincta.

Secunda difficultas eſt circa tertium corollarium, in quo dicit Auth. quod perſonæ diuinæ diſtinguũtur ſe totis ſubiectiuè; contrà perſonæ diuinæ conueniunt in realitate diuinæ eſſentiæ, quæ determinatur per relationes vt patet à Scoto in quolibet q. 4. ergo ſunt idem ſe totis ſubiectiuè. ad hoc reſpondeo ex fundamentis Scoti in primo d. 5. q. 1. quod eſſentia diuina non eſt potentia, nec quaſi potentia, nec ſubiectũ, nec quaſi ſubiectum, nec etiam fundamentum, & relationes diuinæ non ſunt actus perficientes materiam, ſeu eſſentiam, ſed ſunt actus tantum determinantes, ſeu conſtituentes perſonas, & ità perſonæ diuinæ ſecundum iſtum primum modum non ſunt idem ſe totis ſubiectiuè.

TEXTVS.

ET Secundum iſtum modum dicendi identitas ſubiectiua eſt inferius ad identitatem obiectiuam, & diſtinctio obiectiua eſt inferius ad diſtinctionem ſubiectiuam: quæcumque enim ſunt idem ſe totis ſubiectiuè, ſunt idem ſe totis obiectiuè, & non è conuerſo, & quæcumque diſtinguuntur ſe totis obiectiuè, diſtinguuntur ſe totis ſubiectiuè, & non è conuerſo ſecundum iſtum modum dicendi, quare &c.

COMMENT. III.

HAec litera patet: quoniam quæcumque conueniunt quidditatiuè in aliqua realitate potentiali contrahibili, in aliquo communi quidditatiuè conueniunt, pęnes quod dicuntur eſſe idem obiectiuè, ſicut patet de equo, & Leone, qui conueniunt in realitate generis, ſcilicet in animalitate, pęnes quam dicuntur idem ſubiectiuè, & etiam in conceptu animalis, pęnes quem dicuntur eſſe idem obiectiuè; Sed nõ ſequitur è cõtrà, quia aliqua conueniunt in aliquo communi quid- *Idẽtitas obiectiua eſt inferius ad identitatem obiectiuam iuxta primum modum dicẽdi.*

ni quidditatiuè, in quo nulla eſt realitas communis potentialis & contrahibilis per realitatem, ſicuti eſt ens, & omnia traſcendentia Deo, & creaturis communia, vt dictum eſt, per idem patet, quod diſtinctio ſe totis obiectiuè, quæ eſt eorum, quæ in nullo communi reali quidditatiuè conueniunt, eſt inferior ad diſtinctionem ſubiectiuam & illam infert: nã quæ in nullo reali communi quidditatiuè conueniunt vt duę vltimæ differentiæ, nec in realitate communi potentiali contrahibili conuenire poſſunt, & per conſequens, quæ diſtinguuntur ſe totis obiectiuè, diſtinguuntur ſe totis ſubiectiuè ſecundum iſtum primum modum dicendi.

Diſtinctio ſe totis obiectiuè eſt inferior ad diſtinctionẽ ſubiectiuam.

TEXTVS.

ALius modus dicendi eſt, quod illa dicuntur ſe totis idem ſubiectiuè, quorum realitates poſſunt ſimul eſſe in ea de re, vel per realem identitatem, vel per modum informantis, vel informabilis: & per oppoſitum illa diſtinguuntur ſe totis ſubiectiuè, quorum realitates non poſſunt ſimul eſſe in eodem numero, alio prædictorum modorum, ſcilicet vel per modum informantis, vel per modum informabilis, vel per identitatem realem.

COMMENT. IV.

Diſtinctio ſe totis ſubiectiuè penes ſecundum modum quid ſit.

PRo intelligentia huius literæ obſeruandum eſt, quod diſtinctio ſe totis ſubiectiuè ſecundum iſtum modum dicendi eſt illa, quæ eſt inter aliqua duo extrema quorum realitates ſunt diſtinctæ, & ab inuicem ſeparatæ non ſolum in actuali exiſtentia, verum loco, & ſitu, adeò quod non conueniunt in aliqua realitate ſubiectiua, ſeu in actu exiſtendi, vt ſunt duo indiuidua eiuſdem ſpeciei, & ideò ſecundum iſtum modum dicendi, nunquam aliqua diſtinguuntur ſe totis ſubiectiuè, niſi ſint actualiter ſeparata, in actuali exiſtentia loco, & ſitu: nec tamen (inquit) iſte modus dicendi coincidit hæc diſtinctio cum diſtinctione reali: quia in diſtinctione rea-

ne reali non requiritur neceſſariò ſeparatio actualis, ſed ad diſtinctionem ſe totis ſubiectiuè, requiritur quòd extrema ſint actualiter ſeparata. Vnde corpus, & anima vnita diſtinguuntur realiter: quia licet non ſint ſeparata actu, tamē poſſunt ſeparari, & vnum poteſt corrumpi alio permanente, & tamen non diſtinguūtur ſe totis ſubiectiuè, cōueniunt enim in vnitate ſubiectiua cum ſe habeant per modum informantis, & informabilis, & ex eis conſtituatur vnum ens, per ſe ſcilicet homo, ſimiliter accidens, & ſubiectum diſtinguuntur realiter cum poſſint ab inuicem ſeparari, ſicut patet in venerabili ſacramento altaris; & vnum corrumpi alio remanente, ſicut patet in motu alterationis, & tamen non diſtinguuntur ſe totis ſubiectiuè, cum non ſint ſeparata loco, & ſitu: & vnum ſit in alio per modum informantis, &c.

TEXTVS.

EX hoc inferuntur aliqua corrollaria; primum, quòd omnia, quæ ſunt in diuinis, ſunt idem ſubiectiuè: ſecundum, quòd omnia, quæ ſunt in vno indiuiduo, ſiue ſint ſuperiora, ſiue accidentia abſoluta, ſiue reſpectiua, ſunt idem ſubiectiuè: tertium corrollarium, quòd duo indiuidua eiuſdem ſpeciei maximè de prædicamento ſubſtantiæ, & etiam alterius ſpeciei completæ eiuſdem prædicamenti diſtinguuntur ſe totis ſubiectiuè: quartum corrollarium, quòd duo contraria, & duo relatiuè oppoſita, maximè de ſecundo modo relatiuorum, ſimiliter differentiæ eſſentialiter diuidentes genus, diſtinguuntur ſe totis ſubiectiuè ſecundum iſtum dicendi modum.

COMMENT. V.

PRo explicatione primi corrollarij obſeruãdum eſt, quòd aliqua conuenire in aliquo vno numero poteſt eſſe duobus modis; vno modo indiuidualiter, alio modo ſuppoſitaliter. Indiuidualiter ſunt in vno numero, quæcūque conue- *Duobus modis dicuntur aliqua in vno numero conuenire.*

munt

niunt in vno indiuiduo, vel ſingulari, aliquo duorum modorum, ſcilicet, vel per identitatem realem, vel per informationem: ſecundo modo quæcumque conueniunt in aliquo vno ſuppoſito, dicuntur eſſe idem ſubiectiuè ſuppoſitaliter, & vt ſic ſecundum infert primum, quia ſicut omne ſuppoſitum eſt indiuiduum, & non è contra, ita quicquid eſt idem ſubiectiuè ſuppoſitaliter, eſt idem indiuidualiter, & non è contra; ex quo ſequitur, quòd cum omnia in diuinis conueniant, in vno indiuiduo ſingulari, quod eſt hic Deus, & ei realiter identificātur, omnia ſunt eadem ſibi ſubiectiuè, & indiuidualiter, ſed loquendo de identitate ſubiectiua ſuppoſitali, non eſt verum, quòd omnia in diuinis ſint idē ſubiectiuè: quia aliquid eſt in vno ſuppoſito, quod non eſt in alio, ſicut paternitas eſt in patre, & non in filio. Sed hic poſſet eſſe difficultas de perſonis diuinis: quia cum perſona ſit incommunicabilis ſubſiſtentia naturæ intellectualis, vt docet Scot. in 3. diſt. 1. quęſt. 1. ſi illa ſunt idem ſubiectiuè ſecūdum iſtum modum, quorum realitates ſunt in eadem re, per realem identitatem, & perſonæ, non ſunt idē realiter, imò diſtinguuntur realiter, nec ſint idem per modum informantis, & informabilis, cum perſonę ſint ſubſiſtentiæ incommunicabiles, & vt quo, & vt quod. Ad hoc licet ſatis dictum ſit, quòd perſonæ non ſunt idē ſuppoſitaliter, ſed tantum indiuidualiter largè ſumendo indiuiduum pro ſingulari. Tamen poteſt adhuc aliter reſponderi, ſcilicet quòd perſonæ diuinæ ſunt idem ſubiectiuè: quia ſunt in eadem realitate per identitatem eſſentialem, licet non per identitatem perſonalem. Et ſi dicatur, quòd non ſunt idem ſubiectiuè, quia non ibi ſunt per modum informantis, & informabilis. Dico quòd Auctor locutus eſt diſiunctiuè, dicens illa ſunt idem ſe totis ſubiectiuè, quorum realitates ſunt in eadem re, vel per identitatem realem, vel per modum informantis, & informabilis: modò perſonæ diuinæ ſunt idē ſubiectiuè, primo modo, id eſt per identitatem realem eſſentialem, ſed non ſecundo modo.

Secundò obſeruandum eſt pro intelligentia ſecundi corrollarij, quòd omnia ſuperiora, omnes differentiæ, omnes modi intrinſeci, omnes paſſiones, omnia accidētia, ſiue propria, ſiue communia, & omnes relationes, quæ ſunt in vno indiuiduo, vt in Socrate, ſunt idem ſubiectiuè; quia vel ſunt in eo per identitatem realem, vt omnia ſuperiora, differen-

tiæ, modi intrinſeci, & propriæ paſſiones, vel per modũ informantis, & informabilis, vt omnia accidentia, abſoluta, vel reſpectiua.

Tertiò obſeruandum eſt pro intellectu tertij corollarij, quod ideò dicit, quòd indiuidua eiuſdem prædicamenti, & alterius ſpeciei completæ diſtinguuntur ſe totis ſubiectiuè, vt notet ſpeciem ſpecialiſſimam, quæ eſt completa, & perfecta ſpecies, & diſtinguat eam à ſpecie ſubalterna, nam duo indiuidua diſparatarum ſpecierum ſubalternarum non diſtinguuntur ſubiectiuè, cum indiuiduum inferioris ſpeciei includat eſſentialiter indiuiduum ſuperioris, & hoc animal includit hoc viuens, & hoc animatum. Sed duo indiuidua diuerſarum ſpecierum ſpecialiſſimarum, quę ſunt ſpecies completæ, ſe totis ſubiectiuè diſtinguuntur, vt Socrates, & Plato, hęc & illa albedo, & Franciſcus, & Brunellus, hæc albedo, & illa nigredo. Et ſi dicatur, duæ paternitates poſſunt eſſe in eodem ſubiecto, ergo duo indiuidua eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimæ erunt idem ſe totis ſubiectiuè. Dico, quòd bene cum Socrate ſunt idem ſubiectiuè, ſed non inter ſe: quia vna paternitas nec eſt idem realiter alteri, nec informat alteram, quod requiritur ad hoc, quod aliqua ſint idem ſubiectiuè, niſi vellemus dicere, quòd ſunt idem ſubiectiuè, quia ſunt in eodem ſubiecto, hoc eſt, eodem ſubiecto ſubiectantur, ſed hoc nihil ad rem.

Quartò obſeruandum eſt, quòd Auctor in quarto corollario inquit, quòd duo contraria in eſſe intenſo diſtinguũtur ſe totis ſubiectiuè: quia diſtinguuntur ſubiecto; nam idem ſubiectum non poteſt eſſe ſummè calidum, & ſummè frigidum, licet poſſit eſſe tepidum; & per conſequens calidum, & frigidum in gradibus remiſſis non diſtinguuntur ſe totis ſubiectiuè: dicit etiam, quòd dico relatiuè oppoſita, præſertim de ſecundo modo Relatiuorum, diſtinguuntur ſe totis ſubiectiuè; quia relationes de ſecundo modo relatiuorum non ſunt compoſſibiles in eodem ſubiecto, vt cauſa, & effectus producens, & productum, pater, & filius, vt patet. ex quo videtur velle inferre, quòd duo contraria in eſſe remiſſo, & duo relatiua oppoſita, de primo modo relatiuorum, non diſtinguantur ſe totis ſubiectiuè, quod non videtur verum; quia licet ſint idem ſubiectiuè pro quanto ſunt in eodẽ ſubiecto, vel cum ſubiecto; non ſunt idem tamen ſubiectiuè inter ſe

(vt dictum eſt ſuprà) Sed contra hoc corollariũ arguitur ſic: mouens & motum ſunt oppoſita relatiuè,de ſecundo modo relatiuorum,& tamen non diſtinguuntur ſe totis ſubiectiuè: nam ſecundum Doct.Subt.in primo diſt.2.q.7. & in 2.diſt.2. & diſt.25. intellectus poteſt mouere ſeipſum,ſimiliter & voluntas,& per cõſequens intellectus eſt mouens,& motus, ita & voluntas,& per conſequens mouens,& motum ſunt idem ſubiectiuè,cuius oppoſitum dicit hic Auctor.dico quòd mouens, & motum non diſtinguuntur ſubiectiuè; quando ſunt in eodem ſubiecto eodem modo accepto, ſed quando ſubiectum diuerſimodè accipitur, tunc diſtinguuntur ſubiectiuè, in propoſito autem intellectus,vt eſt mouens,eſt in actu virtuali, & prout eſt motus,eſt in potentia formali, & ideò non accipitur eodem modo.

TEXTVS.

ET ſi quæras,quis iſtorum modorum eſt probabilior, dico,quòd vterque eſt probabilis, nec eſt differentia inter eos, niſi in modo vtendi vocabulo, & ideò qui voluerit vti altero illorum, dicat conſequenter, & hæc de ſexto art. minus principali.

COMMENT. VI.

EX hoc dicto Auct.(quia dicit,ꝙ inter iſtos duos modo dicendi de identitate & diſtinctione ſubiectiua,non eſt differentia,niſi in modo vtendi vocabulo) aliqui voluerũt dicere,ꝙ Auct.velit hos duos modos eſſe penitus idem,quod tamen eſſe non poteſt,vt patet de Socrate, & ſua albedine,quæ licet poſſint dici eſſe idem ſecundo modo ſubiectiuè, nunquam tamẽ poteſt dici, quod ſint idẽ primo modo, quia ſunt diuerſorum prædicamentorum,& non conueniunt in aliqua realitate ſubiectiua contrahibili ad illa per differentias. Sed pro Auctore dicendum eſt, ꝙ ipſe nõ voluit dicere, quod iſti duo modi ſint idem; quia clarum eſt,quod ſunt diſtincti, ſed voluit dicere,quòd non eſt differentia inter eos niſi in modo vtendi vocabulo, i.vterq; eſt verus,& probabilis in ſuo ſenſu.

Et ideò

Et ideò qui vult tenere alterum iſtorum dicat conſequenter, Et ſi quęratur quis iſtorum modorum eſt melior: Maur. dicit ꝙ ſecundus modus eſt communior, ſed primus eſt ſubtilior, vterque tamen ſubſtentabilis, & nunc vnus, nunc alius neceſſarius ad difficultates euitādas. Nicolaus de Orbellis 1. Phyſ. inquit, quòd primus modus eſt magis ad mentē Scoti, quàm ſecundus, Et hæc de ſexto artic. minus principali.

Maur.

Nic. de Orbell.

ARTICVLVS SEPTIMVS.

TEXTVS.

QVantum ad ſeptimum Articulum, ſcilicet de identitate obiectiua, et eius diſtinctione, dico breuiter, quòd illa ſunt idem obiectiuè, de quibus poteſt prædicari aliquod prædicatum quidditatiuè, ſiue illud ſit limitatatum, ſiue tranſcendens, ſiue dicat realitatē potentialem, ſiue non: & illa diſtinguuntur ſe totis obiectiuè, de quibus non poteſt prædicari tale prædicatum quidditatiuè.

COMMENT. I.

PRo explicatione huius art. obſeruandum eſt, ꝙ dupliciter poſſumus loqui de identitate obiectiua, vt tangit Mau. in margine. Vno modo, quod ad identitatē obiectiuè requiratur prędicatū vniuocè dictum, & non ſolum vniuocum; adeo ꝙ illud prædicatum, in quo conueniunt includatur quidditatiuè in eis, quē modum dicēdi expreſsè ponit Auct. in litera: quia dicit, ꝙ illa ſunt idē obiectiuè de quibus poteſt prędicari aliquod prædicatū quidditatiuè. Secundo modo poteſt dici, ꝙ ad hoc, quod aliqua ſint idē obiectiuè, nō requiritur, quod prædicatum, in quo conueniunt, prædicetur de eis quidditatiuè, ſed ſatis eſt, quod habeant prædicatum, quod dicatur de eis, vel denominatiuè, vel quod tantum habeant prædicatum vniuocum. & per iſtum ſecundum modum dicendi tollerentur inſtantiæ de potentijs animæ, & differentijs earū, de quibus ens non dicitur quidditatiuè, & vniuocè, ſed tantum denominatiuè, & eſt tantū prædicatum vniuocum. Et ita ſuſti-

Duplex modus dicendi de identitate obiectiua.

nendo hunc modum dicendi, vbique valet conſequentia in his identitatibus,& diſtinctionibus: quia ſecundum iſtũ modum ſemper maior diſtinctio, & identitas infert minorem: nam certum eſt,quòd potentiæ animæ ſunt idem realiter;ergo eſſentialiter; ergo ſe totis ſubiectiuè,iuxta ſecundum modum accipiendi identitatem ſubiectiuam, ergo ſe totis obiectiuè,iuxta iſtum modum dicendi,quia licet ens non dicatur de eis vniuocè, eſt tamen ad eas prædicatum vniuocum.

Secundò obſeruandum eſt,quòd de iſta identitate obiectiua locutus eſt Ariſt.5.Met.tex.c.12. vbi ſcribit,quòd illa, quæ ſunt idem genere,ſunt idem proportione, id eſt illa,quæ ſunt idem ſubiectiuè, ſunt idem obiectiuè, ſed illa, quæ ſunt idem proportione,nõ ſunt omnia idem genere, id eſt illa,quę ſunt idem obiectiuè,non ſunt idem ſubiectiuè,& genere:nam eſſe idem genere,eſt eſſe idem ſubiectiuè : quia genus eſt realitas potentialis contrahibilis per differentiam; & rectè identitas proportionis apud nos appellatur idẽtitas obiectiua: quia ſecundũ Ariſt.identitas proportionis eſt identitas, quę ab omnibus infertur,& nullam infert;ſic identitas obiectiua ab omnibus infertur,& nullam infert. De diſtinctione obiectiua locutus eſt Ariſtot.7.Met.tex. c.4. & tex.c.17. vbi docet, quòd ſubiectum non prædicatur per ſe primo modo de paſſione, nec è contra; quia ſubiectum cadit in definitione paſſionis,vt additum;igitur ſubiectum,& paſſio non cõueniunt in aliquo quidditatiuè; ergo ſunt diſtincta obiectiuè. Et clarius loquitur de ea Ariſt.5.Met.tex.c.15. vbi docet, quòd omne diuerſum ipſum eidem; oppoſito modo dicitur,& omnino diuerſa ſunt, quæ in nullo quidditatiuè conueniunt, & iſta ſunt diſtincta ſe totis obiectiuè.

TEXTVS.

EX hoc inferuntur aliqua corrollaria; primum, quòd Deus, & creatura, ſunt idem ſe totis obiectiuè, & etiam decem prædicamenta. Secundum, quòd paſſiones entis à ſe inuicem, & ab ente diſtinguuntur ſe totis obiectiuè. Tertium corrollarium, quod differentiæ vltimæ, & breuiter omnia illa, quæ ſunt primo diuerſa diſtinguuntur ſe totis obiectiuè.

COM-

COMMENT. II.

PRimum corrollarium patet: quia Deo, & Creaturę, ac decem prædicamentis correſpondet realis, & cõmunis conceptus entis, qui de illis quidditatiuè prædicatur. Sed hic eſt vna difficultas: quia Auct. ſupra ſemper dixit, ꝙ Deus, & Creatura diſtinguuntur ex natura rei, formaliter, realiter, eſſentialiter, & ſubiectiuè, & modo dicit, ꝙ ſunt idem ſe totis. Si ſunt idem ſe totis, hoc eſt, ſi habent omnem identitatem, quomodo diſtinguuntur ex natura rei formaliter, realiter, &c. nam ſicut ea, quæ ſe totis diſtinguuntur, in nullo conueniunt. Ita quæ ſe totis ſunt idem, in nullo diſtinguuntur: videtur ergo quòd Auct. ſibimet contradicat. Reſpondeo, quòd per ly ſe totis nõn intelligit Auct. quòd Deus, & Creatura habeāt omnem identitatē: ſed quod conueniunt in vno prędicato quidditatiuè, & non quod ſint idem omnino; prætereà non dicit Auct. quòd ſint idem ſe totis abſolutè. Sed cum hoc addito. ſ. obiectiuè: & ideò non valet hæc conſequentia, Deus, & Creatura ſunt idē ſe totis obiectiuè: ergo ſunt idem ſe totis: quia identitas obiectiua dicit identitatem ſecundum quid: idē autem ſe totis per ſe poſitum, id eſt ſine addito; importat identitatem ſimpliciter, & ideò committitur fallacia ſecundum quid ad ſimpliciter; arguendo ſunt idem ſe totis obiectiuè, ergo ſunt idem ſe totis. *Tollitur contradictio Auctoris.*

Secundum corrollarium etiā patet: quia repugnat paſſionibus entis aliquid prædicari quidditatiuè de illis; quia ſi ens nõ prædicatur, nec aliquid aliud poterit prędicari de eis quidditatiuè, & fortè etiam paſſiones ſpecificæ ſunt tales, quia de ipſis nihil prædicatur quidditatiuè, & æquè bene conceptus earum ſunt ſimpliciter ſimplices, ſicut conceptus paſſionum tranſcendentium, & ita ſe totis obiectiuè diſtinguuntur. *De paſſionibus entis nihil quidditatiuè prædicatur.*

Pro intelligentia tertij corrollarij duo obſeruāda ſunt; primò obſeruandum eſt, quòd differentiæ vltimæ ſunt duplices quædam ſunt vltimæ vltimatæ ſpecificationis, quædam ſunt vltimæ vltimatæ determinationis, primæ differētiæ ſunt vltimæ, quæ ſunt conſtitutiuæ ſpecierū ſpecialiſſimarum, quę vltimatè ſpecificant, ſeu determinant naturā generis; differentiæ verò vltimatæ determinationis, ſunt differētię indiuiduales, quæ vltimo determinant naturam ſpecificant, & de om- *Differentiæ vltimæ ſunt duplices.*

nibus iſtis differentijs nihil prædicatur quidditatiuè: maximè ſi ſpecificè differentiæ ſumantur ab vltima realitate.

Secundò obſeruandum eſt, quòd in quibuſcũque genus, & differentia ſumuntur ab alia & alia re, illa differentia non eſt vltima: ſi autem ſumantur ab alia, & alia realitate, illa differentia, quæ ſumitur ab vltima realitate formæ, eſt vltima. Exemplum ſi in homine eſſent tres animæ realiter diſtinctæ. ſcilicet anima vegetatiua, ſenſitiua, & intellectiua, quemadmodum ponit Ocham, tunc conceptus generis ſumitur ab anima ſenſitiua, cum animal ſit corpus animatum, ſenſibile, differentia autẽ ſpecifica, ſcilicet, rationalitas ſumitur à forma vltima ſcilicet ab anima intellectiua, vel rationali, cum homo ſit animal rationale, & vt ſic talis differentia, ſcilicet rationale, non eſt vltima: quia ſicut ens dicitur quidditatiuè de illa parte eſſentiali, à qua ſumitur differentia talis ſpecifica, ſic etiam dicitur in quid de tali differentia in abſtracto: nam ſicut illa eſt quidditatiua anima intellectiua eſt ens, ſic etiam iſta eſt quidditatiua rationalitas eſt ens: at nulla talis eſt differentia vltima, quia talis differentia continet plures realitates ex natura rei diſtinctas, & per conſequens poteſt concipi ſecundum aliquam realitatem, & ſecundum aliquã ignorari, & ità non dicit conceptum ſimpliciter ſimplicem. Differentia autem quæ ſumitur ab vltima realitate, ſeu perfectione realitatis naturæ, eſt ſimpliciter vltima & omnino ſimpliciter ſimplex, & non includit ens quidditatiuè, & ità duæ vltimæ differentiæ, vt ſic, diſtinguuntur ſe totis obiectiuè, & ſunt primo diuerſæ, & hoc eſt quod dicit Auth. in ſequenti notando.

Ocham.

TEXTVS.

PRo quo notandum eſt, quod aliud eſt dicere aliqua eſſe diuerſa, & differentia: nam differentia ſunt alicui idem entia, hoc eſt dictu, in aliquo quidditatiuè conueniunt, & in aliquo quidditatiuè differunt, diuerſa ſunt, quæ in nullo quidditatiuè conueniunt, iuxta quod dicit Scotus, quod omnis differentia differentium reducitur ad aliqua

qua primo diuerſa: alioquin non eſſet ſtatus in differentibus. Hoc notato, probatur ſic propoſitum ratione Scoti: gratia exempli accipiantur duo differentia, & ſint Sort: & Pla: tunc ſic: Sort: & Pla: in aliquo conueniunt, & per aliquid differunt, vt patet ex ſuppoſito, accipiantur ergo illa, per quæ differunt, & ſint A, & B, vel ergo A, & B, ſunt diuerſa vel differentia, ſi ſunt diuerſa, habeo propoſitum, ſcilicet, quod iſta diſtinguuntur ſe totis obiectiuè: ſi ſunt differentia, quæram vt prius: vel ergo erit proceſſus in infinitum, quod eſt inconueniens, vel ſtabitur ad aliqua, quæ ſe totis obiectiuè diſtinguuntur. Et hæc de ſeptimo artic. minus principali.

COMMENT. III.

PRo intelligentia huius notabilis obſeruandum eſt, quod Ariſt. 5. Metaphyſ. tex. c. 4. 12. & 15. primo diuerſa ea appellat, quæ non ſunt aliquid idem ens, hoc eſt quæ in nullo quidditatiuè conueniunt: licet in aliquo communi poſſint conuenire identicè, & denominatiuè, ſic quod commune illud de eis per identitatem, ac denominatiuè prædicari poteſt, eo modo, quo genus prædicatur de differentia, quod genus eſt extra conceptum formalem differẽtiæ; illa verò differentia ab Ariſt. appellantur, quæ ſunt aliquid idem ens, & in aliquo communi quidditatiuè conueniunt, & non tãtum identicè, & denominatiuè, quemadmodum ſunt Deus, & Creatura, & decem prædicamenta, quæ vt dictum eſt ſupra conueniunt in ente quidditatiuè, ex quo ſequitur quòd omnis differentia differentium reducitur ad aliqua primo diuerſa, quia ſi Socrates, & Plato differunt, aliquibus differũt, quæ ſunt differendi principia: illa vero, per quæ differunt, ſint A, & B, aut A, & B, ſunt primo diuerſa aut differentia, ſi primũ habetur intentum: ſi ſecundum, quæram ſicut prius, vel illa quibus differunt, ſunt primo diuerſa, vel differentia, ſi primum habetur propoſitum, & ſtandum erat in primo, ſi ſecũdum, erit proceſſus in infinitum. *Quæ ſint primo diuerſa apud Ariſt. atque etiam differentia.*

Sed contra hoc vltimum notandum ſunt duæ inſtantiæ: nam dicit Auct. quod vltimæ differentiæ ſunt primo diuerſę quidditatiuè, contra, dupliciter primo, ſic, contrarietas per Ariſt. 4. Metaph. tex. c. 14. eſt differentia, ergo contraria ſunt differentia, tunc ſic, contraria ſunt differẽtia, duæ vltimę ſunt contrariæ, ergo ſunt differentia, & per conſequens non primo diuerſæ: ſecundò arguitur ſic, differentiæ vltimæ ſunt primo diuerſæ, ergo ſunt per ſe entia: probatur conſequentia, de quocumque prædicatur paſſio, ſecundo modo; de eodem prædicatur ſubiectum, primo modo, vt colligitur ex Ariſt. primo poſt. text. c. 9. ſed diuerſitas eſt propria paſſio entis, & prædicatur per ſe ſecundo modo de vltimis differẽtijs, ergo ens prædicatur de eis in primo modo, & per conſequens, quæ ſunt primo diuerſa, includunt aliquid quidditatiuè.

Ad primùm concedo totum: nam contrarietas eſt differentia, ergo contraria ſunt differentia: valet conſequentia, quia ab abſtractis media abſtractione ad concreta: tenet conſequentia, ſed quando infertur, vltimæ differentiæ ſunt contrariæ, ergo ſunt differentes, nego antecedens, & diſtinguo de contrarijs; nam contraria vno modo accipiuntur, vt ſunt formæ quæ eidem ſuſceptibili viciſſim inſunt, & mutuo ab eodem ſe expellunt, vt duæ primæ qualitates, & ſic vltimæ differentiæ non ſunt contrariæ, alio modo accipiuntur contraria pro oppoſitis condiuidentibus aliquod genus, & ſic dicimus, quod differentiæ ſunt contrariæ, quia cõdiuidunt genus, ſiue ſpeciem, ideſt, ſunt oppoſitæ, vt patet de rationali & irrationali, quæ diuidunt animal, & hoc modo eſſe oppoſita nihil aliud eſt, quam non includere diuiſum quidditatiuè, & vt ſic concedo, quod differentiæ vltimæ ſunt contrariæ, ideſt nõ includunt aliquod prædicatum quidditatiuè, & ſunt primo diuerſę: ſed non ſunt contrariæ ſicut duæ qualitates; quia tunc benè eſſent differentes, & non primo diuerſæ.

Cõtraria sũt in duplici differentia.

Ad ſecundum dico, quòd iſta regula paſſio prædicata de aliquo in ſecundo modo, præſupponit ſubiectum de eodem prædicari in primo modo, vera eſt, quando paſſio eſt limitata, & non tranſcendens, ſicut eſt diuerſum, quæ eſt paſſio entis tranſcendentis. Vel dicatur, quod dictum Ariſt. in primo Poſter. eſt verum de paſſionibus vnicis, non de paſſionibus diſiunctis.

Poſtre-

Poſtremò pro completa notitia omnium diſtinctionum obſeruandum eſt, quod propter diuerſitatem fundamenti, & termini diuerſificantur etiã relationes, & per conſequens identitates, & diſtinctiones. Et ideò licet poſſent omnes diſtinctiones, & identitates præter opus intellectus reduci ad vnam, vel ad duas identitates, & diſtinctiones ſcilicet formalem, & realẽ ſubiectiuè loquendo, non tamen fundamentaliter, & terminatiuè. Exemplum, ſicut idem Socrates diuerſimodè comparatus, dicitur ſimilis, æqualis, pater, &c. Ità eadem res propter diuerſa fundamenta, & diuerſos terminos poteſt dici diuerſimodè diſtingui, ſcilicet ex natura rei formaliter, realiter, eſſentialiter, &c. *Identitates, & diſtinctiones quo pacto ſint diuerſæ.*

Adeò quod denominatio, & variatio iſtarum diſtinctionum fit in ordine ad extrema, ſcilicet ad fundamentum, & terminum: nam penes aliud fundamentum Franciſcus eſt ſubiectum identitatis rationis, & per aliud fundamentum, eſt ſubiectum identitatis ex natura rei, & ſic de alijs identitatibus, & idem dicatur de diſtinctionibus.

Nam penes aliud fundamẽtum Franciſcus eſt ſubiectum diſtinctionis rationis, penes aliud eſt ſubiectum diſtinctionis ex natura rei; & penes aliud eſt ſubiectum diſtinctionis formalis, & ſic de alijs. Et ideò licet omnes iſtæ diſtinctiones ſint idem ſubiectiuè: quia poſſunt omnes habere idem ſubiectum, ſunt tamen aliæ, & aliæ fundamentaliter, & etiã terminatiuæ, quia identitas, quæ fundatur in homine, & terminatur ad albedinẽ eſt obiectiua, quia ambo includunt ens quidditatiuè, ſed identitas, quæ fundatur in homine, & terminatur ad animal eſt formalis: quia homo includit animal formaliter. & ita dicatur de alijs. Et hæc de ſeptimo articulo minus principali.

VLTIMVS ARTICVLVS
PRINCIPALIS.

TEXTVS.

QVantum ad vltimũ Articulum principalem pro cõplemento huius quæſtionis, qui eſt illatiuus, & inuestigatiuus

COMMENT. I.

DIuidebatur hæc tota quæſtio de diſtinctione formali inter tres principes articulos. In quorum primo nonnullæ diuiſiones proponebantur.

In ſecundo numerus identitatum, ac diſtinctionum explicabatur, qui iuxta numerum identitatum, ac diſtinctionum diuidebatur in ſeptem partiales articulos.

Sequitur modò tertius articulus principalis explicandus, qui in duas ſecatur partes, in quarum prima docet Auctor modum venandi identitates, ac diſtinctiones, & in ſecunda modum inferẽdi vnam diſtinctionem ex alia. In prima parte incipit Auctor à diſtinctione rationis pro cuius explicatione aliqua obſeruanda ſunt.

Primò obſeruandum eſt, quòd ſicut efficiens extra intellectum producit aliquid in eſſe reali, ità intellectus, & quæcũque potentia cognitiua producit rem, quàm cognoſcit in eſſe cognito, quòd eſſe cognitum nihil aliud eſt, quàm ens rationis derelictus in obiecto à potentia cognoſcente, & ſimiliter voluntas producit rem, quàm amat, & diligit in eſſe volito, quod eſſe eſt etiam reſpectus rationis, pęnes quod eſſe rationis accipitur diſtinctio rationis.

Potẽtia quæcunq; cognitiua in re cognita cauſat ens rationis.

Secundò obſeruandum eſt, quòd actus collatiuus intellectus præſupponit actum rectum, quo intellectus rem cognoſcit, & quam confert, ſeu comparat ad aliam rem; Quia nihil conferat ignorans, aut non cognoſcendo: ex quo ſequitur, quod quælibet res comparata ad aliam rem fundat reſpe ctum rationis, qui eſt eſſe cognitum, & intellectum, & ſi cõparat vnam rem ad aliam rem, aut eandem ſibi aut diuerſam intellectus ſic conferendo cauſat identitatem, aut diſtinctionem rationis, ex quo etiam ſequitur, quod licet intellectus conſideret aliquam rem, vt eſt intellecta, & etiam conſideret rem, non vt intellectam, ſemper tamen ipſa tes eſt intellecta, & habet eſſe cognitum, vnde non valet iſta conſequentia, intellectus conſiderat lapidem, non ſub ea ratione, qua eſt intellectus: ergo lapis non eſt intellectus: ſed committitur fallacia accidentis, & commutatur modus in rem: nam licet res conſiderata ab intellectu, ſit intellecta, & cognita: non conſideratur tamen ſub iſto modo, & ſub ipſo reſpectu

Actus collatiuus præſupponit actum rectũ.

paſſiuæ

guitur. exemplum, animalitas poſita in ſubiecto,& in prædicato à ſeipſa ratione diſtinguitur: quartò res realis, vt habet eſſe cognitum, comparata ad ſeipſam, vt non habet eſſe cognitum, ratione à ſeipſa diſtinguitur.

Tertium fundamentum eſt, cōparatio rei rationis ad rem realem, quando ambo ſunt cognita, & comparata, ratione diſtinguuntur, vt genus, & animal ratione diſtinguuntur, nec ſit mirum, quod alterum extremum nō ſit ens rationis, quia Scot. in quol. q. 13. inter rem realem, & rationis ponit diſtinctionem rationis, præterquam quod ambo ſunt cognita, & per conſequens, vt ſic, ratione diſtinguuntur.

Quartum fundamentum eſt comparatio facta inter duas ſecundas intentiones, vel vnius ſecundæ intentionis, comparando eam ſibiipſi, & ſic dico, quòd duo obiecta ſub diuerſis modis concepta, vt homo ſub modo ſpeciei, & animal ſub modo generis, ratione diſtinguuntur, ſimiliter duæ ſecundæ intentiones, vt genus, & ſpecies ratione diſtinguūtur, vel vna ſecunda intentio poſita à parte prædicati diſtinguitur à ſeipſa ratione, vt ponitur à parte ſubiecti. Similiter idem ſumptum per modum concreti, & per modum abſtracti, ratione diſtinguitur, vt homo, & humanitas. Et tandem eadem res realis poſita à parte ſubiecti à ſeipſa diſtinguitur, prout ponitur à parte prædicati.

Quintum fundamentum eſt comparatio eiuſdem rei ſub diuerſis modis grammaticalibus, vt Petrus in Nominatiuo, & Petri in Genitiuo ratione à ſeipſo diſtinguitur, duo etiam modi grāmaticales, vt Nomen, & verbū, ratione diſtinguunt.

His quinque fundamentis, quæ eliciuntur ab Auct. tria alia fundamenta poſſunt addi. Et primum ſit comparatio inter ens reale, & nihil. Nam inter ens, & nihil, eſt diſtinctio rationis, vt docet Doctor Subt. 13. q. quolib.

Secundum fundamentum eſt comparatio entis in actu, ad ens in potentia, quod habet tantū eſſe cognitū, vt inter Franciſcū modo exiſtentē, & Antichriſtum eſt diſtinctio rationis.

Tertium & poſtremum fundamentum eſt quando relatio non habet omnes conditiones relationis realis, de qua dictum eſt ſupra.

Sed contra Auct. ſunt duæ difficultates: prima eſt, quia Auctor vult, quòd diſtinctio rationis inueſtigari poſſit per actū rectum intellectus, quod videtur cōtra id quod dictum eſt in

primo

primo Artic. de diſtinctione rationis, vbi dictum eſt, quòd diſtinctio rationis eſt per actũ collatiuum intellectus; præterea dicit Auctor, quòd diſtinctio rationis poteſt cauſari, vel per comparationem vnius rei realis ad aliam rem realẽ, vel eiuſdem rei realis ad ſeipſam, videtur eſſe cõtra id, quod dictum eſt in illo primo Art. vbi dictum eſt, quòd diſtinctio rationis eſt reſpectus cauſatus à potentia ratiocinante.

Ad hæc vnico medio reſpondeo, & dico, quòd Auctor in primo Artic. locutus eſt de diſtinctione rationis, quæ eſt inter duas ſecũdas intentiones, quæ eſt diſtinctio rationis propria, & iſta eſt reſpectus rationis cauſatus à potentia ratiocinante, & eſt ſemper per actum collatiuum intellectus. Hic verò loquitur de diſtinctione rationis impropria, vt eſt inter obiectum, vt habet eſſe cognitum, & intellectum cognoſcentem, vel inter duo extrema, vt habent eſſe cognitum: quæ extrema appellantur entia rationis: quia habẽt eſſe cognitum, ſed in ſe ſunt entia realia, & talis diſtinctio eſt per actum rectum intellectus, & non eſt reſpectus cauſatus à potentia ratiocinante, cum non ſit inter duas ſecundas intentiones.

TEXTVS.

Diſtinctio verò ex natura rei inueſtigatur per quatuor genera oppoſitionis, primò per oppoſitionem relatiuam, ſecundò per oppoſitionem contrariam, tertiò per oppoſitionem priuatiuam; quartò per oppoſitionem contradictoriam, ſic: quia impoſſibile eſt duo oppoſita, ſiuè relatiuè, ſiuè priuatiuè, ſiuè contrariè, ſiuè contradictoriè ſimul eidem, reſpectu eiuſdem ſimul conuenire, & differre, ideò, &c. Exemplum de oppoſitione relatiua, vt quia intellectus agens mouet intellectum poſſibilem, & intellectus poſſibilis mouetur ab intellectu agente, concludimus ibidem eſſe diſtinctionem ex natura rei, exemplum de oppoſitione contradictoria, vt quia ſuperius eſt communicabile pluribus, inferius verò non. Ideò &c. Exemplum

de op-

de oppoſitione priuatiua, vel quaſi priuatiua, vt quia eſſentia diuina eſt communicabilis pluribus perſonis, paternitas verò non eſt communicabilis. Ideò &c. Exemplum de contraria oppoſitione, capiendo largè contrarietatem, vt quia formaliter homo eſt ad ſe, dependentia qua dependet ad Deum eſt formaliter ad aliud. Ideò &c.

COMMENT. II.

HOc dictum Auct. elicitur ab Ariſtot. 5. Top. c. 3. vbi ponit iſtos quatuor modos oppoſitionis ad demonſtrandum aliqua eſſe diſtincta, vt ſi aliquis eſt cæcus, ergo non eſt videns, & ſi aliquis eſt ſanus, ergo non eſt æger, & ſi aliquis eſt pater, ergo non eſt filius, & ſi de aliquo dicitur eſſe, ergo ab eodem remouetur non eſſe.

Sed hic eſt vna difficultas: nam dicit Auct. quod intellectus agens eſt mouens & intellectus poſſibilis eſt motus: & ſecundum Doct. Subt. iſti duo intellectus ſunt idem realiter, quomodo ergo poſſunt de eis verificari oppoſita relatiuè, quæ arguunt realem diſtinctionem.

Reſpondeo, & dico primò, quòd de intellectu poſſibili, & agente inuia Ariſtot. ſunt multæ opiniones, aliqui enim voluerunt intellectum agentem eſſe Deum, & huius opinionis fuit Alexand. vt inquit Themiſtius, & multi opinati ſunt hanc fuiſſe opinionem Auer. quos refellit Marcus Anton. Zimara in Tab. litera I. Et illi Auerriſtæ, qui tenent intellectum agentem eſſe Deum, affirmant intellectum poſſibilem, eſſe materialem, & re ipſa diſtinctum ab intellectu agente. Alij ſequaces Auer. tenent, quod intellectus agens, & poſſibilis ſunt duæ intelligentię ſeparatæ aſſiſtentes ſpeciei humanæ, ſicut Ioannes de Gandauo quandoque opinatus fuit. Alij verò Imitatores Auer. dicunt, quod intellectus agens, & poſsibilis ſunt duæ partes eſſentiales vnius eſſentiæ, ſcilicet animæ intellectiuæ, cuius opinionis videtur fuiſſe Zimara vbi ſupra, & iſti dicunt, intellectum agentem, & poſsibilē eſſe idem realiter, & ſola ratione diſtingui. Si ergo aliquis Auerroiſta, argueret ſic: ſi intellectus agēs, & poſsibilis ſunt idem realiter, ergo vnus non eſt mouens, & alter motus.

De intellectu poſſibili, & agente diuerſæ ſunt Auer. iſtarū opiniones. Alexand. Themiſt. Zimara. Ioannes de Gandauo. Zimara.

Hæc

Hęc inſtantia facillimè tollitur. Nam verum eſt vtrique, quod relatiuè oppoſita fundantur in aliquibus realiter diſtinctis: ſed mouens,& motum non ſunt oppoſita: quia non ſunt eodem modo accepta, quia intellectus realiter eſt mouens, vt eſt agens, & vt eſt in actu virtuali, & eſt motus, vt eſt poſſibilis, & in potentia formali. Et ſi dicatur, quòd idem non poteſt eſſe in actu,& in potentia; dico,quòd verum eſt, quando eſt penitus idem omnibus modis: ſed non eſt inconueniens, quod idem realiter,diſtinctum tamen formaliter,'& ex natura rei ſit in actu virtuali,& in potentiali. Et ſi iterum dicatur, quòd intellectus poſſibilis eſt actiuus intellectionis ſecundũ Doct.Subt.in primo diſt.3.quæſt.7.& in quolib.q.15.& idem intellectus poſſibilis eſt receptiuus intellectionis ſecundum omnes, ergo idem ex natura rei reſpectu eiuſdem erit mouens, & motum. Dico, quòd eadem potentia fundamentalis eſt mouens, & mota: ſed non ſecundum idem: nam pro quanto eſt quædam virtus illimitata habens perfectionẽ cauſatiuam,eſt mouens, & in actu, pro quanto autem eſt perfectibilis per actum quem producit,& capax illius, eſt mota,& in potentia: & iſti ſunt diſtincti reſpectus fundamentales,vel aptitudinales, & ita non eſt mouens,& mota ſecundũ idem. Eſt etiam actu mouens, & agens reſpectu actionis quam elicit,& eſt motus & in potentia reſpectu termini actionis. Et ſi dicatur agens recipit actionem, ergo patitur ſecũdum actionem: dico,quòd aliud eſt formã ineſſe alicui, mediante ſimplici inhærentia; & aliud eſt formam in eſſe, mediante receptione & paſſione, actio non poteſt eſſe in agente, per receptionem paſſionis,ſeu per receptionem, quæ ſit paſſio: quia ſicut ad motum non eſt motus, ita ad actionẽ non eſt actio, neque paſſio: nam cum actio ſit cauſa paſſionis,& paſſio effectus eius, non poteſt paſſio eſſe principium, & cauſa actionis; ergo in eodem inſtanti, in quo actio ineſt agenti, nulla paſſio præcedit,ſeu ponitur principium eius,& ita ſi actio ineſt agenti, non ineſt receptione paſſionis, licet inhæreat agẽti,& per hoc euaditur difficultas cõtra Scotiſtas,quòd ſi actio eſſet in agente,omne agens moueretur. Poſſet aliter dici, ꝙ cum actio ſit cauſa motus, & motus ſit terminus eius cauſatus per ipſam, vt diſtinguitur à motu,ſequitur quòd agens,accipiendo paſſionem,non mouetur: quia illud tantum mouetur,in quo eſt motus,ſed motus rȩcipitur in paſſo,prout motus ac-

Intellectus poſſibilis quo modo ſit mouens,& motus.

Nota Scotiſta.

tus ac-

tus accipitur pro forma fluente, & etiam pro fluxu formæ; ergo agens actionem recipiens non mouetur, ſed tantum eſt illud, per quod aliud mouetur, & ita eſt motiuũ, vel mouens. Sed contra ſaltem agens recipiens actionem mutabitur: quia tranſit de priuatione ad formam. Reſpondeo, quòd ſicut reſpectus non eſt forma ad ſe, ſed ad aliud, ita quicquid recipit reſpectum talem, mutatur non ad ſe, ſed ad aliud, quod concedit Simplicius ſupra prædicamenta, negauit autem Ariſt. ad relationem non eſſe motum, aut mutationem, prout motus, & mutatio eſt ad ſe, ſed loquendo de mutatione ad alterum non eſt inconueniens: quia ſubiectum recipiẽs formam reſpectiuam realem, mutetur ad alterum, id eſt, quia alterum ad ſe mutatur. Vnde nunquam reſpectus alicui acquiritur: niſi quia aliquod abſolutum acquiritur alicui alteri, & ita recipiens reſpectum mutatur ad alterum: quia alterum ad ſe mutatur: iſta reſponſio eſt Scoti in ſecundo diſt. 1. quæſt. 5.

Vel aliter dici poſſet ſecundum Franciſcum in primo diſtin. 29. quæſt. 2. quòd mutatio eſt duplex, quædam Phyſica, & quædam Metaphyſica; prima concernit ſitum, & locum, & alia accidentia ſenſibilia, quæ inſequuntur agens, & patiens, & formam inductam ab agente in paſſo. Actio verò Metaphyſica abſtrahit ab omnib. his, & ſic dicimus, quòd ſi Deus crearet vnum Angelum, qui ſtatim creatus, ſeipſum intelligeret, mutaretur de priuatione intellectionis ad talem intellectionem mutatione Metaphyſica; quia hic nulla materia, nulla qualitas, aut accidens ſenſibile concurreret: & loquendo de iſta mutatione Metaphyſica omne recipiens formam, realem, abſolutam, ſeu reſpectiuam, mutatur ſecundum talem formam mutatione Metaphyſica, vel Phyſica; ſed ſi mutatur ſolum ad formã reſpectiuam mutatur mutatione Metaphyſica. Et ſic eſt in propoſito, cum actio ſit reſpectus de genere actionis.

Mutatio eſt duplex, ſcilicet Phyſica, & Metaphyſica.

T E X T V S.

Diſtinctio autem formalis facilis eſt ad inueſtigandum dummodo extrema ſint poſitiua, tamen quadruplici via poteſt inueſtigari, primo per viam excluſionis, omnia enim, quæ ſic ſe habent, quod vnum non eſt de conceptu

quidditatiuo alterius, illa formaliter diſtinguuntur, ſecundò per viam definitionis ſic, quæcumque enim habent diſtinctas definitiones, quarum vna non includitur in alia, illa formaliter diſtinguuntur, tertiò per viam deſcriptionis ſic, quorum deſcriptiones ſunt diuerſæ, illa formaliter diſtinguuntur, intelligendo per deſcriptiones manifeſtationem conſtitutam ex genere, & propria paſſione, quartò per viam demonſtrationis ſic, quandocunque aliquid eſt demonſtrabile de aliquo, & de alio non, illa ſunt diſtincta formaliter, poteſt tamen addi quinto, via reduplicationis ſecundum Franciſcum ſic: quando aliquid competit alicui, inquantum tale, & non alij, ſicut viuere competit homini, inquantum homini, & non lapidi, illa formaliter diſtinguuntur.

COMMENT. III.

PRo intelligentia huius literę obſeruandum eſt, quòd prima via intelligenda eſt de diſtinctione formali propriè accepta: nam ſi caperetur diſtinctio formalis impropriè. Iſta conſequentia non eſſet bona: A, non eſt de conceptu formali B, ergo A & B diſtinguuntur in formalitate, vel quidditatiuè: ſicut apparet de duobus indiuiduis eiuſdē ſpeciei, & hæc prima via confirmatur per Ariſt. 3. Phyſ. tex. c. 54. dicentem, quòd eadem eſt diſtantia à ſurſum in deorſum, & è contra, ſed non eſt idem diſtare, ergo diſtare habet aliud, & aliud eſſe quidditatiuum, propter diuerſos terminos, & tamen eſt idem diſtare realiter, & cum diſtare ſurſum definitur alio modo, quàm diſtare deorſum, habebunt quod quid erat alterum, & alterum diſtincta, & ita vnum nō eſt de conceptu formali alterius, & per conſequens ſunt diſtincta formaliter.

Secundò obſeruandum eſt, quòd notanter dicitur in ſecunda via, quòd vna definitio non includitur in alia propter ſuperius, & inferius in recta linea prædicamentali; nam certum eſt, quòd homo & animal ſunt idē formaliter licet non mutuo, &

tuo, & adæquatè: quia homo eſt idem formaliter animali, & non è contra, & tamen habent diſtinctas definitiones. Iſta enim definitio ſubſtantia animata ſentiens, non eſt iſta animal rationale; tamen quia definitio hominis includit definitionem animalis, ideò homo, & animal non diſtinguuntur formaliter; ex quo ſequitur, quòd illa, quæ habent ſic diſtinctas definitiones, quarũ vna non competit alteri, neque partialiter, neque adæquatè, illa diſtinguuntur formaliter.

Tertiò obſeruandum eſt, quòd tertia via fundatur in hoc, quod quorum ſunt diuerſæ paſſiones, & oppoſitæ, habent etiam diuerſas rationes formales, cum paſſio fluat à ratione formali ſubiecti, & hæ duæ viæ habentur ab Ariſt. in lib. Topicorum; ſed contra tertiam viam poſſet quis arguere ſic, Socrates eſt homo riſibilis, & homo eſt animal riſibile, ergo Socrates, & homo habent diuerſas deſcriptiones, ergo ſi hęc via verum dicit, Socrates, & homo diſtinguuntur formaliter, quod tamen eſt falſum: quia Socrates eſt idem formaliter homini. ſed huic inſtãtiæ ſatisfacit Auctor ipſe, cum dicit, quòd illa ſunt formaliter diſtincta, quæ habent diuerſas deſcriptiones conſtitutas ex genere, & proprio, modo deſcriptio Socratis non eſt ſic, ſed eſt ex ſpecie, & proprio. Sed contra adhuc, ſi hæc via eſſet vera, ſequeretur quod idem diſtingueretur formaliter à ſeipſo: patet, dicendo ſic, homo eſt corpus animatum riſibile, & homo eſt animal flebile, iſtę ſunt diuerſæ deſcriptiones conſtitutæ ex generibus, &c. & tamen non inferunt, quòd homo ſit à ſeipſo diſtinctus formaliter. Dico, quòd deſcriptiones iſtæ non ſunt diuerſæ, eo quia non ponuntur in eis genera diſparata, ſed ſubordinata, quorum vnum aliud includit. Ex quo ſequitur, quòd ad hoc quòd diuerſę deſcriptiones inferant formalem diſtinctionem, oportet quòd ſint ex genere, & ex proprio conſtitutæ, & quod genus vnius deſcriptionis non includat genus alterius deſcriptionis, atque etiã quod paſſiones ſint diſparatæ, adeo quod non ſint eiuſdem ſubiecti.

Quæcunque habẽt oppoſitas paſſiones habẽt diuerſas rõnes formales.

Quartò obſeruandũ eſt, quòd cum paſſio ſit effectus ſubiecti, & habeat cauſam intrinſecam in ſubiecto, quæ eſt propria ratio formalis ſubiecti, ſi effectus ſunt oppoſiti, & incompoſſibiles; rationes formales ſubiectorum erunt oppoſitæ, & incompoſſibiles, non quidem ſimpliciter, quin paſſiones conſequentes propria ſubiecta poſſint eſſe in vno & eodem ſup-

poſito, ſed intelligo illas eſſe oppoſitas ſecundum ſe,& quoad rationes formales ſubiectorum,adeo quod illud,quod eſt per ſe cauſa, & propter quid vnius paſſionis, non poteſt aſſignari pro per ſe cauſa reſpectu alterius,& iſto modo habent oppoſitionem : & hoc dico, quia paſſiones caliditatis, & albedinis non ſunt ſic oppoſitæ : quia non poſſint eſſe in eodẽ ſuppoſito,ſcilicet in Socrate, ſed ſunt oppoſitæ modo iam dicto: ſicut paſſiones dulcedinis,& albedinis ſtant ſimul in eodem ſubiecto,ſcilicet in lacte,quemadmodum,& carũ ſubiecta ſtant ſimul. Et hæc quarta via confirmatur per Ariſt.primo Poſter.tex.c.6.& 15.& inde.vbi ſcribit,quòd demonſtrationes variantur per media diuerſa, at vbi ſunt diuerſa media,ſunt diuerſæ formalitates,& ita ſi aliquid eſt demonſtrabile de vno, per vnam demonſtrationem , & aliquid de alio per aliã demonſtrationem: cũ in alia,& alia demonſtratione ſit aliud,& aliud mediũ,ſequitur,ꝙ illa,de quibus demõſtrantur diuerſæ paſſiones, diſtinguuntur formaliter, & hoc debet intelligi : quãdo illa diuerſa media ſunt in eodem genere demonſtrationis,quia ſtat quod de eodem ſubiecto fiant diuerſæ demonſtrationes per diuerſa media , quarum vna ſit propter quid, & à priori, & alia ſit à poſteriori,& quia;& tamen non ſequitur,quòd idem à ſeipſo formaliter diſtinguatur: ſicut de homine demonſtratur per rationale,quod eſt riſibilis. Et per riſibile , quod rationalis , & tamen homo à ſeipſo formaliter non diſtinguitur,ſed bene quando aliquid de vno demonſtratur per vnam demonſtrationem,& aliud de eodem, per aliam demonſtrationem, illa,quæ demonſtrantur,diſtinguuntur formaliter , ſiue in alia , & alia demonſtratione , ſit idem medium, ſiue diuerſum , vt patet de riſibile, & flebile, quæ demonſtrantur de homine,nec tamen ſequitur ſemper; quod illud quod demonſtratur de aliquo diſtinguatur ab eo formaliter : quia in demonſtratione à poſteriori , & à ſigno oſtenditur interdum definitio de definito , & tamẽ definitio non diſtinguitur formaliter à definito, nec è contra .

Quintò obſeruãdum eſt,quòd Ariſt.primo Priorum c.33. docet, quòd finis reduplicationis eſt , vt notetur cauſa inhærentiæ prædicati ad ſubiectum, vt homo eſt animal inquantum homo: ſi ergo accipiantur duo,& vni competit aliquod prædicatum reduplicatiuè,adeò quòd prædicatũ habeat cauſam inhærẽtiæ in ſubiecto,& alterum non habeat tale prædicatum

eatum, illa duo formaliter diſtinguuntur: quia de his duobus poſſumus habere aliam, & aliam conceptibilitatem. Eſt tamen obſeruandum, quòd hæc via magis valet ad inueſtigandam diſtinctionem ex natura rei, quàm formalem: quia ſi ly inquantum faceret ſemper diſtinctionem formalem, cum homo ſit riſibilis inquantum homo, & animal non ſit riſibile inquantum animal, ſequeretur, quòd homo, & animal diſtinguerentur formaliter, quod eſt falſum.

TEXTVS.

Diſtinctio verò realis quadrupliciter poteſt inueſtigari, primò per viam generationis ſic: quorum vnum generatur, alio non genito, illa diſtinguuntur realiter, ſecundò per viam corruptionis, tertiò per viam originis, quartò per viam ſeparatæ exiſtentiæ, vel ſubſiſtentiæ.

COMMENT. IIII.

Pro explicatione huius literæ obſeruandum eſt, quòd per primam viam inueſtigatur ab Ariſt. diſtinctio realis inter materiam, & formam: forma generatur terminatiuè, materia verò non; quia eſt ingenerabilis, & incorruptibilis terminatiuè, licèt generetur ſubiectiuè.

Diſtinctio realis quadruplici via inueſtigatur.

Secundò obſeruandum eſt, quòd quando aliqua ſic ſe habent, quod vnum corrumpitur, reliquum verò non, illa realiter diſtinguuntur, & iſto modo inueſtigatur diſtinctio realis, inter relationem, & fundamentum, & inter accidens, & ſubiectum: nam relatio corrumpitur manente fundamento, ſimiliter & accidens manente ſubiecto, vt patet intuenti: & ſi quæratur, ex quo illa ſunt corrupta, eſt diſtinctio inter illa? dico quòd nõ: quia diſtinctio realis requirit extrema in actu exiſtendi. Et hoc poteſt confirmari per Ariſt. in Met. vbi vult, quòd contradictio eſt via ad concludendam entium diuerſitatem, vt notat Doct. Subt. in 2. diſt. 1. q. 4. & 5. quia de quolibet dicitur eſſe, vel non eſſe, & cætera. Si ergo de vno dicitur, quod generatur, & ab alio remouetur generatio; ſequitur quod realiter diſtinguuntur.

Tertiò obſeruandum eſt, quòd inter originans, & originatum eſt ſemper realis diſtinctio, quoniam originans, iam naturam præhabet quam genito communicat, ideò ſemper inter originans, & originatum eſt diſtinctio realis, & hac via vtitur D.Auguſt.primo de Trinitate,cap.primo, vbi aſſignat rationem, quare nulla res eſt,quæ ſeipſam gignat vt ſit; quia inquit idem eſſet prius,& poſterius ſeipſo,& præhaberet naturam antequam eſſet. Hoc idem etiam affirmat Ariſt.2. de anima tex. c.47. vbi inquit, quòd nihil ſeipſum generat, ſed conſeruat. Et Commentator idem affirmat ibi in comm.

Quartò obſeruandum eſt, quòd quando aliqua ſic ſe habent,quod ſeparata exiſtunt,vel poſſunt exiſtere, illa realiter diſtinguuntur, vt Socrates,& Plato. Vnde obſeruandum eſt, quòd iſta ſe habent, ſicut inferius & ſuperius,ſcilicet ſeparatio,& diſtinctio realis: nam bene ſequitur, ſunt ſeparata, ergo realiter diſtincta, ſed non è cõtra, quod eſt contra multos Sicolos, ſolum ponentes diſtinctionem realem interea, quæ ſunt ſeparata,ſed hæc eſt nimis groſſa imaginatio:nam habẽt concedere,quod ſubſtantia, & accidens ſint idem realiter, & ſimiliter totum,& ſua pars integralis. Sed non eſt mirũ,quia vno incõuenienti dato multa ſequuntur,primo Phyſ.tex.22.

TEXTVS.

DIſtinctio autem eſſentialis quadruplici via inueſtigatur, primò per viã generationis, ſecundò per viam corruptionis, tertiò per viam ſeparationis, quartò per uiam dependentiæ.

COMMENT. V.

Diſtinctio eſſentialis inueſtigatur quadrupliciter.

HAec litera de ſe patet, & poteſt confirmari per Ariſt.7. Top.c.2. vbi habet, quòd problema fàciliter deſtruitur per contradictionem inuentam in ipſo, vt declarauimus ſupra, nec debet eſſe dubium de Socrate,& Platone, qui nõ videntur diſtingui eſſentialiter, & tamen vnum generatur alio non genito, & vnum corrumpitur alio non corrupto, quia licet non diſtinguantur eſſentialiter ſpecificè, diſtinguuntur eſſentialiter numeraliter.

Quarta via poteſt etiam confirmari per Ariſt. 12. Met. vbi ſcribit, quòd à primo principio dependet cœlum, & natura, ſed dependens, quod eſt cœlum, & natura, eſſentialiter diſtinguuntur ſecundum Ariſt. à primo independente, quia cauſa, & cauſatum, ſecundum ipſum diſtinguuntur eſſentialiter. Et iſtæ quatuor viæ ſufficiunt ad diſtinctionem eſſentialem venandam, cum hoc tamen addito, quod ſit inter quidditates, & exiſtentias, vel ſubſiſtentias, & hoc additur, vt diſtinctio eſſentialis ſit diſtincta à diſtinctione formali, quę eſt inter quidditates tantũ, & à diſtinctione reali, quæ poteſt eſſe inter ſubſiſtentias tantum, vt in diuinis: ita quod ad diſtinctionem eſſentialem omnes iſtæ conditiones requiruntur: & ideò, vt diximus ſupra, diſtinctio eſſentialis non datur in diuinis.

TEXTVS.

Diſtinctio tamen ſe totis ſubiectiuè, per viam actualis ſeparationis poterit inueſtigari iſto modo: quando aliqua actualiter, ſecundum eſſe exiſtentiæ, vel ſubſiſtentiæ ſeparantur ab inuicem, illa ſe totis ſubiectiuè diſtinguuntur. Sed diſtinctio ſe totis obiectiuè ſic inueſtigatur: quæ in nullo quidditatiuè conueniunt, illa ſe totis ſunt obiectiuè diſtincta.

COMMENT. VI.

Pro intelligentia huius literæ obſeruãdum eſt, quòd Auctor dat modum inueſtigãdi diſtinctionem ſubiectiuam ſolum penes ſecundum modum dicendi, qui dicebat, quòd quando aliqua ſic ſe habent, quòd vnum non informat aliud, nec eſt idem realiter illi: illa diſtinguuntur ſe totis ſubiectiuè, & hoc eſt actu ſeparari ab inuicem, ſed iuxta primũ modum dicendi diſtinctio ſubiectiua inueſtigatur ſic, ſcilicet, quòd illa diſtinguuntur ſubiectiuè, quæ non conueniunt in aliqua realitate potentiali contrahibili per differentias, vt dictum eſt ſupra. Et iſte modus inueſtigandi diſtinctionem ſubiectiuam aſſignatus hic ab Auct. confirmatur per Ariſt. 4. Phyſic. vbi

Diſtinctio ſe totis ſubiectiuè penes primum modum quomodo inueſtigatur.

vbi probat locum eſſe aliud à locato, quia idem locus manet cum diuerſis locatis. Modus autem inueſtigandi diſtinctionem obiectiuam confirmatur etiam per Ariſt.primo Poſter. tex.c.36. vbi ſcribit, quòd prædicationes per ſe non conuertuntur, ita quod ſi prædicatum dicatur de ſubiecto per ſe, ſubiectum non dicitur de prędicato per ſe, ſed per accidens, ergo ſi iſta eſt per ſe ſecundo modo, Ens eſt vnum, hæc nullo modo erit per ſe, vnum eſt ens, ſed quaſi per accidens, & per conſequens vnum, & ens diſtinguuntur ſe totis obiectiuè.

TEXTVS.

Ex quibus ſequitur, quòd identitas iſtorum per oppoſitum eorum, quæ dicta ſunt de diſtinctionibus, poterit inueſtigari.

COMMENT. VII.

PRo huius corrollarij explicatione obſeruandū eſt, quòd hoc dictum Auct. verum eſt in his, quibus hæc & illa conueniunt: nam diſtinctio realis, & eſſentialis inueſtigatur per viam generationis, corruptionis, & ſeparatæ exiſtentiæ: & vnde ſi diceretur ſic: pater, & filius diſtinguuntur realiter: ergo quando vnum corrumpitur, aliud non corrumpitur, non ſequitur: quia neuter corrumpitur in diuinis, ſimiliter de identitate: pater, & filius ſunt idem eſſentialiter; ergo generato filio, generatur & pater, vel corrupto filio corrumpitur & pater: patet quòd hæc omnia ſunt falſa. Ideò dixi, quòd verum eſt in his, quibus hæc & illa poſſunt conuenire, hoc eſt, in his valet, in quibus tot ſunt viæ ad venandum identitatem, quot ſunt viæ ad venandum diſtinctionem. Et ideò ſi iſtæ viæ poſſunt eidem competere, cuius inueſtigatur identitas, & diſtinctio, ſimiliter dicatur de intellectu poſſibili, & agente: nam iſti duo intellectus ſunt idem realiter, & eſſentialiter, ergo quādo generatur vnus, generatur alius, & quando corrumpitur vnus, corrumpitur alius, quod eſt falſum, quia neuter eſt corruptibilis.

Modus inueſtigandi omnes identitates.

Secundò obſeruandum eſt, quòd identitas rationis, ſic poſſet inueſtigari, quod illa ſunt eadem ratione, quæ habent

eundem

eundem conceptum omnino indiſtinctum à parte rei, & ſecundum intellectum ſic, quod nec res realis ad rem realem, nec realitas ad realitatem, vel ad ſeipſam comparatur, nec res rationis ad rem realem, nec res rationis ad rem rationis, nec ad ſeipſam confertur, nec eadem res, vt intellecta ad ſeipſam, vt non intellectam, nec ad ſeipſam, vt intellectam, vel ad aliam, vt intellectam vel conceptam ſub alio, & alio modo ſignificandi comparatur. Identitas verò ex natura rei ſic inueſtigatur, quod illa ſunt eadem ex natura rei, de quibus non poſſunt verificari duo oppoſita ſiue relatiuè, ſiue priuatiuè, ſiue contrariè, ſiue contradictoriè. Identitas formalis venatur iſto modo. Illa ſunt eadem formaliter, quæ non habent diuerſas definitiones, vel deſcriptiones, vel quicquid demonſtratur de vno, demonſtratur de reliquo, vel vnum eſt de conceptu quidditatiuo alterius. Identitas realis ſic poteſt venari. Illa ſunt eadem realiter: quæ ſic ſe habent, quod vno genito generatur, & reliquum, & vno corrupto corrumpitur & alterum, quorum vnum non ſe habet vt generans, & aliud vt genitum, neque habent aliam, & aliam exiſtentiam, vel ſubſiſtentiam. Identitas eſſentialis inueſtigatur ſic. Illa ſunt idem eſſentialiter, quæ eadem generatione generantur, & eadem corruptione corrumpuntur, quæ à ſe inuicem realiter non ſeparantur, & quorum vnum ab alio eſſentialiter non dependet. Identitas ſe totis ſubiectiuè venatur ſic. Illa ſunt idem ſubiectiuè, quæ conueniunt quidditatiuè in vna realitate potentiali contrahibili per differentiam, ſecundum primum modum dicendi, vel quæ conueniunt in eadem re realiter, vel per informationem penes ſecundum modum dicendi. Identitas obiectiua ſic habetur, illa ſunt idem obiectiuè, quæ in aliquo prædicato quidditatiuè conueniunt. Et hæc quantum ad primam partem huius articuli.

SECVN-

SECVNDA PARS TERTII ARTICVLI.

TEXTVS.

QVantum ad ſecundam partem huius articuli, primò inueſtigemus modum inferendi vnam identitatem ex alia: quantum ad primum pono duas concluſiones, quarum prima eſt iſta, quod minima identitas eſt identitas ſe totis obiectiuè, quia ab omnibus infertur, & ipſa nullam aliam infert.

COMMENT. VIII.

HAec concluſio Auctoris vera eſt, ſed non vniuerſaliter, ita quod conſequentia tenet de materia, & non de forma; quia hæc conſequentia non valet in omnibus: nam differentiæ potentiarum animæ ſunt idem realiter, & ſimiliter ens, & ſuæ paſſiones, & tamen non ſunt idem obiectiuè: & ideo quando dicit Auctor, quòd identitas obiectiua ab omnibus infertur: non eſt ibi diſtributio, niſi accommoda; hoc eſt, non eſt verum, in omnibus, ſed tantum aliquibus accommodatur; exempli gratia, verum eſt, quòd ab omnibus infertur, quando illa, quæ ſunt idē realiter, dicunt quidditatem, & per hoc tollitur inſtantia, de vltimis differentijs: quia illę non dicunt quidditatem, ſimiliter tollitur inſtantia de ente, & eius paſſionibus: quia paſſiones entis non dicunt quidditatem: vel dicatur, quòd conſequentia tenet in omnibus: & quod tales differentiæ, & paſſiones, vel non ſunt idem realiter per ſe loquendo, ſed tantum per accidens, hoc eſt ratione tertij, in quo ſunt idem realiter, propterea ſequitur, quòd non ſunt eadem ſubiectiuè, vel quod ſunt idem obiectiuè penes illum modum dicendi; qui tenet, quòd ad identitatem obiectiuam non requiritur neceſſario, quod conueniant ea, quæ ſic ſunt idem, in aliquo quidditatiuo conceptu; ſed ſatis eſt, quòd

conueniant in conceptu, qui de eis dicatur realiter, & ſit vnivocum prædicatum, ſed de hoc magis infra dicetur.

TEXTVS.

SEcunda concluſio, quòd maxima identitas, eſt identitas rationis: quia omnes alias infert, & non è conuerſo: poſt iſtam eſt identitas ex natura rei, quæ omnes alias ſequentes infert, & non è conuerſo: ſimiliter dico de identitate formali in rebus non compoſitis ex re, & re, capiendo propriè identitatem formalem, ita quod ſemper maior identitas infert minorem in talibus rebus: in rebus autem compoſitis ex re, & re identitas formalis non infert alias identitates: materia enim, & forma ſunt eadem formaliter compoſito, cum ſint de ſua definitione ſecundum Philoſophum 5. Met. tex. c. 9 & 35. & tamen diſtinguuntur realiter ab eodem.

COMMENT. IX.

CIrca hanc literam Auctoris, ſunt aliqua dubia: primum eſt, quòd dicit, quod materia, & forma ſunt idem formaliter compoſito, quod magis videtur oppoſitum, ſcilicet quod compoſitum ſit idem formaliter materiæ, & formæ, nam includens eſt idem formaliter incluſo, & non è contra: Secundum, quia dicit, quòd identitas formalis infert identitatem realem in his, quæ non ſunt compoſita, ex re, & re, ſed non in compoſitis ex re, & re. Nam quæro, an eſt ordo eſſentialis per ſe iſtarum diſtinctionum, & identitatum, aut accidentalis; ſi primo modo, iſte ordo eſt ſimpliciter neceſſarius, & neceſſario conſequens extrema ſecundum ſuas rationes formales iſtorum extremorum, & ita poſitis rationibus formalibus iſtarum identitatum, neceſſariò vna erit prior, & altera poſterior; & per conſequens identitas formalis infert identitatem realem, ſicut inferius, & minus commune infert ſuperius, & magis cõmune, vel ſaltem ſicut poſterius infert *Difficultates duæ contra Auctorem.*

prius

idem formaliter, & eſſentialiter partibus eſſentialibus, & non èconcrà, & ſic conſequentia, valet in omnibus, quod illa, quę ſunt idem formaliter, ſunt etiam idẽ realiter, nec eſt inſtantia de aliquo toto, & partibus: quia ſemper totũ quomodocumque acceptum identificatur realiter, & formaliter partibus, & non diſtinguitur à partibus, ſed partes à toto.

Reſponſio Auct. ad diſficultates.

Sed contra hoc videtur eſſe Scot. in 3. d. 2. q. 3. & in 7. Metaph. vbi probat non quod partes diſtinguantur à toto, ſed quod totum diſtinguatur realiter à partibus. Dico, quòd verba Doct. debent ſanè intelligi. Intendit enim ibi probare, quod totum eſſentiale dicat entitatem abſolutam aliam à partibus, & quod totum eſſentiale non ſit tantum partes eſſentiales ſimul ſumptæ, vt dicit Commentator (pro vt ſibi communiter imponitur) primo Phyſ. com. 17. & probat ibi quod A, & B, poſſunt eſſe ſine A, B, ergo compoſitum ex A, & B, includit aliud quam A, & B, poſito ergo, quod totũ eſſentiale dicat entitatem abſolutam aliam à partibus, cũ dicit Doct. Subt. quod tale totum diſtinguitur realiter, & eſſentialiter à partibus, ſic debet intelligi, quod partes eſſentiales verè, & realiter diſtinguuntur à toto: quia poſſunt eſſe ſine toto, non tamen totum realiter diſtinguitur à partibus: quia eſt impoſſibile ipſum totum habere eſſe abſolutum & reale, ſine partibus conſtituentibus. Et ſi dicatur hoc videtur impoſſibile, quod A, ſit idem eſſentialiter B, & quod B, non ſit idem eſſentialiter A, & confirmatur, quia identitas eſt relatio ęquiparantiæ, quæ denominat vtrumque extremum.

Totum quomodo diſtinguatur à partibus, ſecundum Scot.

Vnde ſi aliquid eſt ſimile alicui, illud aliud eſt etiam ſimile eidem. Præterea identitas eſt relatio de primo modo relatiuorum, & talis relatio ſecundum Philoſophum eſt mutua: nam relatiua dicuntur ad conuertentiam, & habent maximam mutuitatem. Dico, quòd non ſequitur hoc eſſe impoſſibile; quia hæc eſt vera, homo eſt idem formaliter animali, & tamen hæc eſt falſa, animal eſt idem formaliter homini, vt diximus ſupra contra Trombettam, ſic eſt in propoſito de toto eſſentiali, & partibus: ex quo enim totum conſtat intrinſecè ex partibus eſſentialibus, atque partes eſſentiales ſunt de intrinſeca ratione formali totius, ſequitur ꝙ totum ſit idem eſſentialiter, & realiter partibus, & non è contrà. Et ſi dicatur eſt impoſſibile quod A, includat B, ſecundum identitatem realem, & quod B, nõ ſit idem realiter A.

Dico,

realem. Sed quid dicendum eſt ab Authore, qui dicit, quod materia, & forma ſunt idē formaliter compoſito, dico quod in hac parte dimittendus eſt Auct. quia ſibimetipſi contradicit expreſſè, ſupra in Artic. de Identitate formali, & etiam Doctori ſubtili, niſi velit, quod materia, & forma ſint idem formaliter compoſito terminatiuè, & demonſtratione extrinſeca. Et ſi dicatur omne dependens diſtinguitur realiter ab eo, à quo dependet, dico quod verum eſt, ſi non includat illud in primo modo dicendi per ſe, modo totum includit partes in primo modo, vt patet. *Contra Au-*

Siquis autem vellet tenere cum Auct. dicat quod alia eſt identitas formalis Phyſica, & alia Metaphyſica, exemplum primi, homo eſt ex anima, & corpore, exemplum ſecundi, homo eſt animal rationale: nam ſicut eſt alius modus prædicandi Phyſicus, qui eſt in obliquo, vt homo eſt ex anima, & corpore, & alius Metaphyſicus, qui fit in recto, vt homo eſt animal rationale, ità eſt alia identitas formalis Phyſica, & alia Metaphyſica, & per conſequens ab Identitate formali Metaphyſica, ad identitatem realem, benè tenet conſequentia, ſed non ab identitate formali Phyſica. Vel aliter & fortè melius. In prædicatione Phyſica non eſt identitas formalis: ſed ſolum in prædicatione Metaphyſica; Nam non eſt identitas formalis dicendo, homo eſt ex anima, & corpore: quia anima, & corpus diſtinguuntur realiter ab homine; ſed benè dicendo, homo eſt animal rationale, & tunc tenet conſequētia ab vna identitate ad aliam, ſicut etiam Auct. dicit: nā iſta eſt bona conſequentia, homo eſt idem formaliter partibus ſuis eſſentialibus Metaphyſicis, ergo realiter, ſed in compoſitis Phyſicis ex re, & re, & non ex conceptibus, non eſt bona conſequentia, nam iſta eſt falſa, homo eſt idem formaliter cum anima, & corpore vel cum materia, & forma, ergo eſt idem realiter, ſed prior opinio (vt dixi) & melior, & magis ad intentionem Doct. Subt. Ad argumentum cum quæritur an ordo iſtarum identitatum eſt eſſentialis, vel accidentalis. Dico quòd ordo inter identitatem formalem, & realem, eſt eſſentialis, & neceſſarius, & ſemper ponitur poſitis extremis, vt explicatum eſt.

Identitas formalis eſt duplex, ſcilicet Phyſica, & Metaphyſica.

TEXTVS.

IDentitas autem realis infert identitatem eſſentialem, & etiam identitatem ſubiectiuam, iuxta ſecundum modum dicendi de identitate ſubiectiua, non tamen ſecundum primum, nec infert etiam identitatem obiectiuam, nec ſecundum primum, nec iuxta ſecundum modum dicendi: potẽtiæ enim animæ, ſeu paſſiones entis ſunt eædem realiter inter ſe, & eſſentialiter, & tamen diſtinguuntur ſe totis obiectiuè, cum in nullo quidditatiuè conueniant. Et ſi detur quod conueniant, ſaltem ego veniam ad primo diuerſa, per quæ iſtæ potentiæ animæ differunt, & iſta erunt diſtincta ſe totis obiectiuè, non realiter: & breuiter non poſſum videre, quomodo vna identitas per bonam conſequentiam, poſſet inferre omnes alias identitates, licet aliquæ aliquas inferant, vt dictum eſt.

COMMENT. X.

Idẽtitas realis cur identitatẽ eſsentialem inferat.

PRo explicatione huius literę aliqua obſeruanda ſunt, primò obſeruãdum eſt, ꝙ ratio, quare identitas realis infert identitatem eſſentialem eſt; quia identitas realis attenditur penes vnitatẽ exiſtentiæ, & ſubſiſtentiæ, identitas verò eſſentialis penes vnitatẽ naturę, & eſſentiæ, cuius exiſtẽtia, vel ſubſiſtentia eſt modus intrinſecus; modo ſtante vnitate poſterioris, non poteſt eſſe pluralitas prioris, ſed bene è contra; igitur ſi eſt vnitas in exiſtentia, vel ſubſiſtentia, adeò ꝙ ſecundũ talem exiſtentiã aliqua nequeunt ſeparari, aut non ſunt actualiter ſeparata, ſequitur, quòd erit etiã vnitas in natura, ad quã ſequitur exiſtẽtia, reſpectu cuius eſt iſta inſeparabilitas, & ita quæcũq; ſunt idem realiter penes exiſtentiã, vel ſubſiſtentiã, ſunt etiã idem eſſentialiter penes naturam, & vnitatem eius.

Idẽtitas eſsẽtialis cur idẽtitatẽ ſubiec-

Secundò obſeruandũ eſt, ꝙ idẽtitas eſſentialis infert ſubiectiuã. penes ſecundum modum, propterea quod illa ſunt eadem eſſentialiter, quæ cõueniunt in aliqua vna natura ſingulari

lari identicè, ſic quod illi naturæ realiter identificātur, ſed il-la, quæ conueniunt in aliqua vna natura ſingulari identicè ſunt idem ſubiectiuè, ergo &c.

Ctiuā penes ſecundū modum inferat, at non penes primum modum.

Tertiò obſeruandum eſt, ꝙ identitas eſſentialis ex eo non infert identitatem ſubiectiuam penes primum modum: quia illa ſunt idem ſubiectiuè, primo modo, quæ conueniūt quidditatiuè in vna natura potentiali contrahibili per differētias; quę autem ſic conueniunt, non habent eandem exiſtentiam, neque eandem numero naturam, vt patet de Socrate, & Platone, Brunello, & Ioanne, & ideò non ſunt idem eſſentialiter, ſaltem numeraliter.

Idētitas obiectiua duobus modis accipitur.

Quartò obſeruandum eſt, ꝙ identitas obiectiua dupliciter conſiderari poteſt, vno modo illa dicuntur idem obiectiuè, quæ cōueniunt quidditatiuè in aliquo prædicato limitato, vt animal, & plāta, alio modo illa dicūtur idē ſe totis obiectiuè, quæ conueniunt quidditatiuè in aliquo prædicato tranſcendenti, & illimitato, vt decem prædicamenta Deus, & Creatura; modò inquit Auct. ꝙ identitas ſubiectiua, non infert identitatem obiectiuam, nec ſecundum primum modum, neque penes ſecundū modum, & hoc loquendo de identitate ſubiectiua penes ſecūdum modum, vt patet de potentijs animæ, ac etiam de paſſionibus entis, quæ ſunt eædem realiter inter ſe, & eſſentialiter, & per conſequens ſubiectiuè, penes ſecūdum modum, & tamen diſtinguuntur ſe totis obiectiuè, cū in nullo quidditatiuè conueniant, & ſi dicatur, quòd potentiæ animę ſunt ens, quidditatiuè, ſaltem deueniendū eſt ad aliqua in ipſis incluſa primo diuerſa, quæ in nullo quidditatiuè conueniunt. Ex quo ſequitur, ꝙ ſi eſt ordo eſſentialis inter iſtas idētitates, eſt tamen eſſentialis ordo, inter identitatem rationis, ex natura rei, formalem, realem, eſſentialem, & ſubiectiuè, quoad ſecundum dicendi modum, ſed non eſt ordo eſſentialis inter identitatē ſubiectiuam, & obiectiuam: poſſet tamen probabiliter dici, ꝙ idētitas ſubiectiua infert identitatē obiectiuā, ſi teneatur, quod ad identitatē obiectiuā ſit ſatis, quod illa, quod ſic ſunt idem, in aliquo prædicato conueniant vniuoco, non vniuocè dicto, quod tamen de illis identicè denominatiuè prædicetur. Vnde obſeruandū eſt, ꝙ identitas obiectiua poteſt eſſe duobus modis: vno modo quando vnum extremum illius identitatis continet alterum quidditatiuè, vel aliquid alterius: alio modo quando vnum continet aliud ex-

Idētitas obiectiua poteſt eſſe duobus modis.

 tremum,

tremum, in exiſtendo & per realem identitatem; eo modo, quo loquitur Doct. Subt. de primo diuerſis ſecundo ſent. d. 1. q. 5. in ſolutione ſecũdi argum. vbi dicit, quòd non eſt neceſſe omnia prædicamenta eſſe ſimpliciter primo diuerſa: accipiẽdo primo diuerſa pro reali diſtinctione, quę eſt inter aliã, & aliam rem, ſed poſſunt dici primo diuerſa formaliter: quia nihil vnius prædicamenti poteſt eſſe de ratione formali, & quidditatiua alterius, nec è contra: ſi ergo accipiatur idẽtitas ſubiectiua, ſecũdo modo, illa, quæ ſunt idem ſubiectiuè, ſunt etiã idem obiectiuè, realiter, & identicè, ſed non primo modo, & ſic factum eſt ſatis inſtantię de paſſionibus entis, & potentijs animæ. Vel dicatur, quòd potẽtiæ animæ, & paſſiones entis non ſunt idem realiter per ſe, ſed per accidens, i. ratione tertij, hoc eſt entis; & animæ, in quibus ſunt idem realiter, & vt ſic tenendo, quòd maior identitas per formalem conſequentiam inferat minorem; Dicendum eſt, quòd eſt verum de illis, quæ ſunt idem realiter per ſe, ſed non eſt verũ de his, quæ ſunt idem realiter per accidẽs. Vel dicatur ſicut dictum eſt ſupra: quod ad hoc, quod aliqua ſint idem obiectiuè, nõ requiritur conuenientia quidditatiua in aliquo prædicato vniuocè prædicabili, ſed vel illa, vel realis, vel denominatiua, vel conceptus vniuocus. Auct. tamen dicit, quòd videre non poteſt, quomodo vna identitas per bonam conſequentiã poſſit inferre omnes alias identitates, licet aliquæ aliquas inferant.

TEXTVS.

Qvantum ad ſecundum de modo inferendi vnam diſtinctionem ex alia: pono iſtam concluſionem, quod maior diſtinctio infert minorem: tamen non video iudicio meo: qualiter vna diſtinctio per bonam conſequentiam poſſet omnes alias diſtinctiones inferre, licet aliquæ aliquas inferant: minima tamẽ videtur eſſe diſtinctio rationis: quia ab omnibus infertur: quod probo ſic, duæ potẽtiæ animæ diſtinguuntur ſe totis obiectiuè: eo modo, quo dictum eſt; & tamen non diſtinguuntur ſe totis ſubiectiuè, ſecundum ſecundam opinionem ſuperius recitatam de di-

ſtinctione

ſtinctione ſubiectiua: nec etiam infert diſtinctionem realem ſecundum omnes formalizantes, nec eſſentialem; materia etiam, & forma diſtinguuntur realiter à compoſito, & tamen non formaliter, vt iam dictum eſt. Ita mihi videntur vera, licet multi formalizantes dicant oppoſitum; ſoluant difficultates ibi tactas, videlicet de potentijs animæ ſe totis obiectiuè diſtinctis, & tamen non realiter, nec eſſentialiter: quæ etiam ſunt eædem realiter, non tamen obiectiuè etiam de materia, & forma, quæ ſunt eædem formaliter cum compoſito, & tamen non realiter: imò diſtinguuntur realiter. Nec vnquam Scot. ordinauit illas conſequentias, ſiue illationes, nec etiam habent aliquam rationem conuenientem, ideò eadem facilitate qua ſic affirmantur, et ordinantur, deſtruuntur, & hæc de corpore quæſtionis.

COMMENT. XI.

VIſo quomodo vna identitas poſſit aliam inferre conſequenter Auct. vt poſtremam imponat manũ huic egregiæ quæſtioni docet modum inferendi vnam diſtinctionẽ ex alia, & ponit hanc concluſionem. Maior diſtinctio infert minorem. Et addit, quòd non vidit, quomodo vna diſtinctio per bonam conſequentiam poſſet alias omnes diſtinctiones inferre: licet aliquæ aliquas inferant. Et hæc Auct. ſententia poſſet confirmari ex his, quæ docet Doct. Subt. in 2. d. 1. q. 4. in ſolutione quæſtionis, vbi ſcribit, quòd tam in rebus, quàm in intellectu differentia maior manifeſta eſt, & ex illa, concluditur frequenter differentia minor; quæ eſt immanifeſta: differentia namq; creaturarum eſt maior differentiâ idearum, quæ ſunt in mente diuina, & eſt nobis immanifeſta: ſimiliter in intellectu differentia, quæ eſt inter animal, & rationale, eſt manifeſta, & vocatur differentia in intellectu; quia illa differentia non eſt inter rem, & rem, ſed inter realitates, & eſt differentia maior, & ex iſta concluditur differentia minor, puta illa, quæ eſt inter eſſentiam diuinam & paternitatem, quæ eſt

Diſtinctio maior nõ ſemper infert minorem.

nobis immanifeſta, quæ omnia elici poſſunt ex illo dicto Scot. qui frequenter etiam dicit, quod non eſt ſemper verū, quod maior diſtinctio inferat minorem, & ità Doct. Subt. fauet opinioni Auct. ſcilicet quod non inferat vna diſtinctio omnes alias diſtinctiones per formalem conſequentiam.

Diſtinctio vna poteſt maior, vel minor alia dici dupliciter.

Obſeruandum eſt ſecundò ex Doct. Subt. in quol. q. 2. in ſolut. 2. argumenti principalis, quod vna diſtinctio poteſt dici maior, vel minor alia dupliciter, vel ſcilicet extenſiuè, vel intenſiuè, diſtinctio extenſiuè minor eſt illorum, in quibus eſt paucitas vnitatū, vt binarius, ternarius, quaternarius &c. minori diſtinctione extenſiua diſtinguitur binarius ab vnitate, quam ternarius, eo quod ad pauciora ſe extendit, diſtinctio maior extenſiuè eſt illorum, in quibus eſt maior pluralitas vnitatum, vt magis diſtinguitur denarius à binario, quā ternarius ab eodem. Maior diſtinctio intenſiuè dupliciter etiam conſiderari poteſt vel per accidens, & materialiter, vel per ſe; Per accidens, & materialiter: maior diſtinctio non habet attendi pęnes rationes formales diſtinctorū, ſed pęnes maiorem, vel minorem entitatem eorum, quæ diſtinguuntur: ideſt quando extrema habent maiorem, vel minorem realitatem, exemplum; Socrates, & Plato maiori diſtinctione diſtinguuntur: quam genus, & ſpecies pro intentionibus quia genus, & ſpecies habent minorem entitatem, & incompoſſibilitatem in eodem, quam Socrates, & Plato. Color enim reſpectu diuerſorū denominatur genus, & ſpecies. Socrates verò & Plato habent maiorem entitatem, & maiorem repugnantiam. Ex quo ſequitur, quod aliqua habere maiorem diſtinctionem per accidēs & materialiter intenſiuè ſtat dupliciter, aut quia ſunt magis incompoſſibilia ad inuicem, & ſic Socrates, & Plato magis diſtinguuntur, quam Socrates, & albedo, quia Socrates poteſt eſſe albus, & tamen non poteſt eſſe Plato, aut quantum ad maiorem entitatem extremorum, vt quia extrema diſtincta ſunt magis entia, & magis perfecta, vt Socrates, & Plato magis diſtinguuntur, quam duo aſini. Maior autem diſtinctio intenſiua per ſe eſt, quando pluralitas extremorum attenditur ex rationibus formalibus eorum, quæ diſtincta ſunt, & iſto modo minus diſtinguitur medius color, puta, croceus ab albo, quam album à nigro: ſimiliter minor diſtinctio eſt inter calidum, & tepidum, quam inter calidum, & frigidum.

Vnde

Vnde illa, dicuntur magis ſic diſtingui, quæ minus conueniunt in tertio quam illa, quæ magis conueniunt, & ſic albedo, & Plato, magis intenſiuè diſtinguuntur, quam Socrates, & Brunellus; quia Plato, & albedo non conueniunt quidditatiuè in aliquo genere, cum ſint in diuerſis prędicamentis, ſed Socrates, & brunellus, conueniunt in genere animalis: & ex hoc ſequuntur quatuor corrollaria: primũ quod ea, quæ ſunt alterius rationis; vel alietatem rationis arguentia, maiorem diſtinctionem habent, quam ea, quæ ſunt eiuſdem rationis, vt patet exemplo ſuprapoſito; ſecundum corrollariũ, quod materia, & forma magis hoc modo diſtinguũtur, quia non conueniunt in eadem ratione formali propinqua ſaltē, quàm Socrates, & Plato, & hoc modo diſtinctio generica, eſt maior ſpecifica, & ſpecifica, quàm numeralis; tertiũ corrollarium, quod diſtinctio modalis eſt minor, quam formalis, & diſtinctio formalis, eſt minor quam realis & è contra realis eſt maior, quam formalis, & infert illam, & hoc tam intenſiuè, quam extenſiuè; quartum corrollarium quod ſtat, quòd aliqua magis diſtinguantur per ſe, & ſint compoſſibilia, vt Socrates, & albedo, & aliqua minus per ſe diſtinguantur, & tamen ſint incompoſſibilia, vt Socrates, & Plato.

Poſtremò obſeruandum eſt quod Auct. dicit, quod diſtinctio obiectiua non inferet omnes alias diſtinctiones, ꝙ probat de potentijs animæ, quæ diſtinguũtur ſe totis obiectiuè, & tamen non diſtinguuntur ſubiectiuè, pęnes ſecundũ modum, nec eſſentialiter, nec realiter.

Sed ſiquis vellet tenere, quòd diſtinctio obiectiua, ſit maxima diſtinctio, & quod inferat oẽs alias diſtinctiones, poſſet dicere, quod animæ potentiæ ſunt idem obiectiuè, quia licet non cõueniant in aliquo quidditatiuè; cõueniunt tamen in vno conceptu vniuoco, licet non vniuocè, qui de ipſis per identitatem, & denominatiuè prædicatur, & hoc ſufficit ad hoc, quod aliqua ſint idem obiectiuè, dicit etiam Auct. quod diſtinctio realis non infert formalem; quia materia, & forma diſtinguuntur realiter à compoſito, & tamen non formaliter.

Sed hoc dictum Auct. eſt falſum, nam vt diximus ſupra, materia, & forma non ſunt idem formaliter compoſito, niſi intelligat terminatiuè & denominatione extrinſeca, ſed benè è contra compoſitum eſt idem formaliter partibus: quia *Contra Auctor.*

ſecundum Doct. Subt. includens eſt idem formaliter incluſo, & non e contra.

Sed quid eſt dicendum, eſt ne ordo eſſentialis inter iſtas diſtinctiones? dico quod inter diſtinctionem obiectiuam, & ſubiectiuam, non eſt ordo eſſentialis: ſed benè quoad alias diſtinctiones: quia certum eſt quod duæ differentiæ vltimæ duorum accidentium exiſtentiũ in aliquo ſuppoſito de prædicamento ſubſtantiæ, ſcilicet hecceitas albedinis in lacte, & hecceitas dulcedinis diſtinguuntur ſe totis obiectiuè, & tamen non diſtinguuntur ſe totis ſubiectiuè, cum ſint in eodẽ ſubiecto, nec ſatisfacit reſponſio Trõb. quod licet vna iſtarum non contineat alteram identicè ratione ſui, tamen ratione entis (quod identicè includit) vna alteram continet per identitatem, & ità ſunt idem realiter ens, & per conſequens idem obiectiuè. Hæc reſponſio, inquam, non ſatisfacit, quoniam vt ſic omnia eſſent idẽ obiectiuè, eò quod omnia ſunt eadem realiter in ente, & per conſequens non daretur diſtinctio obiectiua, niſi inter ens reale, & rationis, ꝙ eſt contra omnes Scotiſtas. Et hæc quantum ad iſtum vltimum articulum, & quantum ad totum corpus quæſtionis.

Cõtra Trõb.

In qua determinatum eſt vltra diſtinctionem realem, & rationis, dari etiam diſtinctionem ex natura rei, formalem, eſſentialem, ſubiectiuam, & obiectiuam, & per conſequens, ꝙ non omnia, quæ diſtinguuntur formaliter, diſtinguuntur realiter quod erat principale propoſitum in hac quæſtione, quę vt diximus fuit mota per controuerſiam Scotiſtarũ, & Thomiſtarum, qui Thomiſtæ aſſerebant omnem diſtinctionem, aut eſſe realem, aut rõnis, & negabant medias diſtinctiones.

Reſolutio totius quæſt.

Sed contra aliqua dicta Auct. arguit Stephanus Brul. & primo arguit contra ſecundum modum ponendi diſtinctionẽ, ſe totis ſubiectiuè, & ratio ſua ſtat in hoc, ſi illa diſtinguũtur ſe totis ſubiectiuè, quorum realitates ſunt loco, & ſitu ſeparatæ, ſequeretur quod anima, & corpus ſimul vnita non diſtinguerentur ſe totis ſubiectiuè, ſimiliter, nec homo, & ſua albedo, nec anima, & ſua ſcientia, cum non habeant realitates loco, & ſitu actu ſeparatas, ſecundum actualem exiſtentiam: ſed conſequens eſt falſum: quia tunc ſequeretur quod conuenirent in aliqua realitate ſubiectiua, vel in aliquo actu exiſtendi, quod eſt falſum: quia anima habet propriam exiſtentiam diſtinctam ab exiſtentia corporis: ſimiliter accidẽs habet

Brulifer contra Auct.

Primũ arg.

habet propriam exiſtentiam diſtinctam ab exiſtētia ſubiecti, cum vnaquæque eſſentia realiter ab alia diſtincta habet propriam exiſtētiam, vt modum intrinſecum ab alia diſtinctam.

Ad primū. Ad hoc argumentū dico, quòd non procedit, contra eum qui poneret identitatem, & diſtinctionē ſubiectiuam ſecundum primum modum, ſed ſubſtinendo ſecundum modum, contra quem procedit hoc argumentum, poteſt dici, quòd non ſufficit ad diſtinctionem ſe totis ſubiectiuam, diuerſitas exiſtentiæ actualis aliquorum, ſed requiritur, quod habeant ſeorſum exiſtentiam, vel ſeparatim exiſtant, ſeu quod non ſint in eodem ſuppoſito, vel ſubiecto, & in hoc à diſtinctione reali & eſſentiali diſtinguitur.

Ad argumentum ergo concedo cōſequens, & conſequentiam, & ad probationem falſitatis conſequentis dico, ꝙ procedit ex falſa imaginatione, ſcilicet quod ea, quæ ſunt ſe totis ſubiectiuè, penes ſecundum modum, debeant habere eādem realitatem ſubiectiuam, vel eandem exiſtentiam. hoc enim non neceſſariò requiritur, ſed requiritur, vel hoc, vel quod non diſtinguantur ſubiecto, & quod vnū ſe habeat per modum informantis, & aliud per modum informabilis.

Secundum argum. Secundò arguit, quòd diſtinctio ſe totis obiectiuè non inferat omnes alias: quia riſibile, & flebile diſtinguuntur ſe totis obiectiuè, ſimiliter riſibile & homo, & tamen non diſtinguuntur realiter, hoc idē probat de duabus vltimis differentijs, quæ diſtinguuntur ſe totis obiectiuè, & tamē poſſunt eſſe idem eſſentialiter, & realiter: nam vltima differentia ſpecifica albedinis, & differentia indiuidualis huius albedinis diſtinguuntur ſe totis obiectiue, & ſunt primo diuerſæ, cum ſumātur ab vltima realitate ſpeciei, & vltima realitate indiuidui, & tamen non diſtinguūtur eſſentialiter, neque realiter, cum omnis differentia ſpeciei realiter identificetur, cum per ſe indiuiduo illius ſpeciei, & differentia indiuidualis cum eodem indiuiduo.

Ad ſecundum. Ad hoc argumentum dico primò, ꝙ non eſt contra Auct. quia etiam ipſe concedit, quòd non eſt ordo eſſentialis in inferendo inter diſtinctionem obiectiuam, & ſubiectiuam, penes ſecundum modum, & diſtinctionem eſſentialem, & realem, vt manifeſtauit in potentijs animæ. Si quis tamen vellet ſuſtinere illas illationes diſtinctionum ordinatè valere, dicat vt annotauimus ſupra, poſſet enim negari, quòd paſſiones

entis, & animæ potentiæ, atque vltimæ differentiæ non conueniāt in aliquo quidditatiuè accipiendo omnia, vt quid notat Maur. vel poſſet negari, quod diſtinguantur obiectiuè, accipiendo diſtinctionem obiectiuam extenſiuè penes ſecundum modum à nobis ſupra aſſignatum.

Tertium argumentum. Tertiò arguit, quòd diſtinctio realis, & eſſentialis non inferunt diſtinctionem formalem: imò cum identitate formali, probat quòd ſtat diſtinctio tam realis, quàm eſſentialis; & ratio ſtat in hoc: quia anima intellectiua, & corpus ſunt idem quidditatiuè, & formaliter homini, & tamen realiter, & eſſentialiter diſtinguuntur ab homine; ergo diſtinctio realis & eſſentialis non inferunt diſtinctionem formalem: probat aſſumptum, quoad primam partem: quia tam anima intellectiua, quàm corpus includuntur quidditatiuè, & formaliter in homine, & homo includit illa duo, in primo modo dicendi per ſeſe, ergo ſunt idem formaliter homini, vel ſaltem homo eſt idem formaliter cum ipſis. Secundam partem aſſumpti probat, ſcilicet, quòd anima, & corpus, ſimiliter materia, & forma diſtinguantur realiter, & eſſentialiter ab homine, & à toto per Auct. Sco. 3. ſent. diſt. 2. quæſt. 3.

Ad tertiũ. Ad hoc dico, quòd falſum ſupponit: nam partes, ſeu phyſicę, ſeu metaphyſicæ non ſunt eædem toti formaliter, ſed bene è contra. nec valet argumentum, ſunt de definitione quidditatiua, igitur ſunt idem formaliter, niſi intelligatur terminatiuè, & quod allegatur de diſtinctione reali totius à partibus, dico, quòd debet intelligi realiter extenſiuè, id eſt pręter opus intellectus, vel ſi propriè, debet intelligi terminatiuè. Hoc etiam argumentũ non eſt contra Auct. nam & ipſe concedit, quòd diſtinctio realis, & eſſentialis nõ infert diſtinctionem formalem, & dedit inſtãtiam de materia, & forma, quæ realiter, & eſſentialiter diſtinguuntur à compoſito, non tamen formaliter. Sed in hoc nos non ſequimur Auct. vt diximus ſupra, cum hoc ſit expreſsè contra Doc. Subt. vnde & ipſe Brul. addidit, vel ſaltem homo eſt idem formaliter cum ipſis, vnde ſi vellet inferre, quòd totũ eſt idem formaliter partibus, & tamen diſtinguitur eſſentialiter, & realiter à partibus: iam dictũ eſt quomodo totũ dicatur diſtingui realiter à partibus. Hoc enim eſt tantũ terminatiuè, & denominatione extrinſeca. Intrinſecè tamen, & formaliter totũ eſt idẽ eſſentialiter, realiter, & formaliter partib. vt explicauimus ſupra.

Quartò

Quartò arguit tribus rationibus, quòd identitas rationis non infert omnes alias identitates, & prima eſt talis: pater, filius, & ſpiritus ſanctus ſunt idem ratione, ſeu habent identitatem rationis, & tamen non ſunt idem realiter ſuppoſitaliter, ſeu perſonaliter, ergo identitas rationis non infert omnes alias identitates. Secunda pars aſſumpti patet: quia alia eſt perſona patris, alia filij, alia ſpiritus ſancti; ſecundam verò ſic probat: de quibuſcumque dicitur vnus, atque idem reſpectus rationis numero, ſeu eadem relatio rationis numero, illa ſunt eadem ratione, & habent identitatem rationis, ſed de patre, & filio, & ſpiritu ſancto dicitur vnus, & idē reſpectus, ſeu relatio rationis numero; igitur ſunt idem ratione. Maior patet, quia ſicut illa diſtinguuntur ratione, de quibus dicuntur diuerſę relationes, ſeu reſpectus rationis, ita illa dicuntur eadem ratione, de quibus dicitur vnus, & idem reſpectus, ſeu relatio rationis. Minor probatur: quia pater, filius, & ſpiritus ſanctus ſunt vnus dominus reſpectu creaturæ, vnus creator, vnus conſeruator, & ſic de alijs, modò conſtat, quòd tale dominium eſt reſpectus rationis: ſimiliter creatio actiua, & conſeruatio, & gubernatio (& ſic de ſimilibus) important ſolum relationem, ſeu reſpectum rationis. *Quartum argumentum.*

Secunda ratio eſt talis, prædicamenta ſunt idem ratione, & tamen non ſunt idem realiter, & eſſentialiter, vel ſaltem formaliter, ergo identitas rationis non infert omnes alias: Secunda pars aſſumpti eſt manifeſta, & primam ſic probat: quia omnia prædicamenta conueniunt in hac ſecunda intētione, ſeu relatione rationis, quæ eſt genus generaliſſimum ſubſtantia enim eſt genus generaliſſimum, quantitas eſt genus generaliſſimum, & ſic de alijs.

Tertia ratio eſt talis, Aqua pura, & verba iſta, ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, ſunt realiter, & eſſentialiter diſtincta, & tamen conueniunt in vno reſpectu, ſeu relatione rationis numero, in qua identificantur, igitur diſtinctio realis, & eſſentialis ſtat cum identitate rationis.

Ad quartũ. Iſtæ tres rationes minus valent quàm præcedentes: procedunt enim ex ignorantia identitatis rationis, quæ eſt abſolutiſſima, vt ſupra explicauimus: & non eſt propter conueniētiam aliquorum in aliquo reſpectu rationis, ſiue cauſatur ab intellectu, ſiue à voluntate. Sed eſt identitas rationis eiuſdem

dem ad ſe cōparatio, & non ad aliud, & eſt ſimpliciter identitas, & ſecundum quid diuerſitas, vt declarauimus ſupra.

Vnde ſi iſtæ rationes concluderent, poſſet etiā à ſimili argui: quod homo, & aſinus ſunt idem realiter: quia conueniunt in eadem re ſaltem ſecundum ſpeciem per accidentalem applicationem, vtpote in albedine, & huiuſmodi.

Poſſet etiam probabiliter dici, quòd tres perſonæ diuinæ decem prædicamenta, & illa fundamēta in Sacramento Baptiſmi, &c. vt ſub talibus reſpectibus conſiderantur, non diſtinguuntur realiter, vel eſſentialiter, imò ſunt vnum, & non modo vnitate proportionis, vt communiter dicitur; ſed etiam maiori, de quo videatur Mauritius, in q. 12. Doct. Subt.

AD ARGVMENTA PRINCIPALIA.

TEXTVS.

Primū arg.

QVæritur vtrum illa, quæ diſtinguuntur formaliter, diſtinguuntur realiter & arguitur quod ſic: & accipio duas formalitates, & ſint A, & B, vel igitur A, & B, ſunt aliquæ res, vel nullæ res; ſi ſint aliquæ res, igitur illa, quæ formaliter diſtinguuntur, realiter diſtinguuntur, ſi ſint nullæ res, igitur erunt nihil: quia quod omninò nulla res eſt, nihil eſt per Beatum Auguſt. de Doctrina Chriſtiana lib. 1. c. 1. & etiam probatur ratione: quia res, & ens conuertuntur, vt patet 4. Metaph. c. 2. & 4. ens eſt, & ſic erit nihil, igitur, &c.

COMMENT. I.

Quare quod nulla res eſt nullum.

HAec ratio poteſt ſic formari quæcumque diſtinguuntur vt res, & res realiter diſtinguuntur, ſed ea, quæ diſtinguuntur formaliter, diſtinguūtur, vt res, & res, ergo quæ diſtin-

diſtinguuntur formaliter, diſtinguūtur realiter; maior eſt manifeſta, quia diſtinctio, quę eſt inter rem, & rem eſt diſtinctio realis, & minor probatur ſic, accipio duas formalitates, & ſint A, & B, vt homo, & riſibile, ſeu humanitas, & riſibilitas, & tunc quæro, an humanitas, & riſibilitas ſunt aliquæ res, vel nullæ res, ſi ſint aliquæ res: habetur propoſitum, quod realiter diſtinguantur: ſi ſunt nullæ res, ergo erunt nihil: conſequentia probatur dupliciter, primo authorit. D. Aug. lib. 1. de Doctrina Chriſtiana cap. 1. dicentis, quod omnino nulla res eſt, nihil eſt: Secundo probatur ratione, quia ens, & res, conuertuntur, vt patet 4. Metaph. tex. c. 2. & 4. ergo quod nulla res eſt, nullum eſt ens, & per conſequens eſt nihil.

TEXTVS.

AD argumenta principalia, ad primum cum dicitur, illæ formalitates vel ſunt aliquæ res, &c. dico quod ſunt aliquæ realitates, & non propriè aliquæ res, ſed magis aliquid rei, & cum infertur, ergo diſtinguuntur realiter, verum eſt accipiendo diſtinctionem realem largè, pro omni diſtinctione, quæ eſt ſecluſo opere intellectus, non tamen diſtinguuntur realiter accipiendo propriè diſtinctionem realem pro illa quæ eſt inter rem, & rem.

COMMENT. II.

PRo intelligentia huius reſpōſionis duo obſeruanda ſunt primò obſeruandū eſt quod res ſumitur tripliciter, primo modo pro re eſſentiæ: Secundò modo pro re exiſtentiæ: & tertiò pro re ſubſiſtentiæ, quæ quomodo differant dictum eſt in explicatione tituli quæſtionis, vide ibi. ſecundò obſeruandum eſt, quod diſtinctio realis poteſt bifariam conſiderari, vno modo prout eſt quoddam genus ad omnes ſpecies diſtinctionum, quę non dependent ab actu collatiuo intellectus, alio modo prout eſt quædam ſpecies diſparata, & condiſtincta ab alijs ſpeciebus diſtinctionum, quæ propriè habet fieri inter rem & rem exiſtentem, vel ſubſiſtentem.

Res ſumitur tribus modis.

Diſtinctio realis ſumitur duobus modis.

Si di-

Si diſtinctio realis capitur primo modo, oīs diſtinctio alia à diſtinctione rationis pōt appellari realis diſtinctio pro quanto non habet eſſe ab opere collatiuo intellectus, & vt ſic diſtinctio ex natura rei, & formalis poſſunt dici realis diſtinctio, at ſecundo modo ſolum illa diſtinctio quæ eſt inter rē, & rem exiſtentem, vel ſubſiſtentem realis diſtinctio appellatur. Ex his dico ad argumentum, quæcumque diſtinguuntur vt res, & res exiſtentiæ, vel ſubſiſtentiæ diſtinguūtur realiter, tranſeat iſta maior. Sed quæ diſtinguuntur formaliter, diſtinguuntur, vt res, & res exiſtentiæ, vel ſubſiſtentiæ, nego iſtam minorem: & cum quæritur, vel duæ formalitates ſunt res, vel nihil; dico, quod nec res exiſtentiæ, neque nihil, ſed ſunt res eſſentiæ, vel magis aliquid rei; vel vna eſt res, & alia aliquid rei. Et ſi dicatur diſtinctio quæ eſt per formalitates eſt ſecluſo quocumque opere intellectus collatiui, ergo eſt realis, nego conſequentiam accipiendo diſtinctionem realē propriè, ſed cōcedo largè, & impropriè, prout ſcilicet diſtinctio realis eſt quoddam genus ad omnes diſtinctiones, quæ habent eſſe ſecluſo opere collatiuo intellectus.

TEXTVS.

Secundū argumentum. *ILla, quæ diſtinguuntur ex natura rei, ſunt diſtincta realiter, patet de virtute vocabuli. Nihil enim aliud videtur eſſe diſtinctio ex natura rei, quam diſtinctio realis, nec è contra, ſed illa, quæ diſtinguuntur formaliter diſtinguuntur ex natura rei; igitur &c. Probatio minoris, quia diſtinctio per formalitates, vel eſt extra actum intellectus, vel non, ſed ex comparatione intellectus: patet per omnes qui ponunt iſtas formalitates ſi ſecundum, videlicet, quod diſtinctio per formalitates ſit opus, ſiue per operationem intellectus, tunc erit diſtinctio rationis, quod eſt contra formalizantes, ſi eſt extra actum intellectus, igitur erit ex natura rei, & per conſequens realis, quod eſt propoſitum.*

COM-

COMMENT. III.

FOrmetur ſic iſta ratio quæcunque diſtinguuntur ex natura rei, diſtinguuntur realiter; ſed illa, quæ diſtinguuntur, formaliter, diſtinguuntur ex natura rei. Ergo quæ diſtinguũtur formaliter, diſtinguuntur realiter: Maior videtur manifeſta ex vi vocabuli: nihil enim aliud videtur eſſe diſtinctio ex natura rei, quám diſtinctio realis, & è contra, & Minor probatur, ſit diſtinctio per formalitates, vel eſt extra actũ intellectus, vel per actum intellectus, patet ex ſufficienti diuiſione, ſi ſecundum, hoc eſt, ſi eſt per actum intellectus, ergo erit diſtinctio rationis, quod eſt contra formalizantes, ſi primum, ideſt, ſi eſt extra actum intellectus ergo erit diſtinctio ex natura rei, & per conſequens realis.

TEXTVS.

AD Secundum cum dicitur, quæ diſtinguuntur ex natura rei, diſtinguuntur realiter, dico quod verum eſt realiter, ideſt per realitates, & ex natura rei, non tamen ſicut res, & res: quia alia eſt diſtinctio rei & alia ex natura rei, vt dictum eſt. *Ad ſecũdũ.*

COMMENT. IV.

AD Argumentum neganda eſt ſimpliciter maior: falſum eſt enim quod ea, quæ diſtinguuntur ex natura rei, diſtinguuntur realiter, accipiendo diſtinctionem realem propriè, quæ eſt inter rem, & rem exiſtentem, vel ſubſiſtentem, & vt diſtinctio realis eſt ſpecies quædam diſtincta ab alijs diſtinctionibus, & cum quæritur, quæ diſtinguuntur per formalitates, vel diſtinguuntur per actum intellectus, vel extra actum intellectus, do ſecundum, & cum infertur, ergo diſtinguuntur ex natura rei: concedo, ſed cum infertur, ergo realiter, nego conſequentiã accipiendo diſtinctionem realem propriè, vt dictum eſt.

TEX-

TEXTVS.

Tertium argumentum.

SIcut ſe habet res ſubiecti ad formalitatem ſubiecti, ita ſe habet res propriæ paſſionis ad formalitatem propriæ paſſionis, ergo per locum à tranſmutata proportione: ſicut ſe habet res ſubiecti ad rem propriæ paſſionis, ita formalitas ſubiecti ad formalitatem propriæ paſſionis, ſed res ſubiecti eſt eadem cum re propriæ paſſionis; videlicet per te, qui dicis quod ſunt idem eſſentialiter, & realiter; ergo formalitas ſubiecti eſt eadem cum formalitate propriæ paſſionis, & ſic non diſtinguuntur, & per conſequens non diſtinguuntur formaliter, ergo &c.

COMMENT. V.

HOc Argumentum clarum eſt, & explicatione non indiget.

TEXTVS.

Ad tertiũ.

AD tertium cum dicebatur, ſicut ſe habet res ſubiecti &c. dico, quòd propriè hic non eſt locus à tranſmutata proportione: quia vbi eſt proportio, vel locus à trãſmutata proportione, oportet quòd ſint diſtinctæ res: quia proportio eſt tantum rerum, & per conſequens tantum fundatur in illis, quæ ſunt res, & res: cum igitur res ſubiecti non ſit alia res à re paſſionis, ſed eadem, & indiſtincta, ideò non poteſt fundare proportionem, nec per conſequens erit locus à tranſmutata proportione. Vel aliter dicitur (licet iſta ſolutio ſit bona) quòd ſimilitudo argumenti non valet, eſt enim ſimilitudo, & diſſimilitudo; ſimili-

ſimilitudo eſt iſta, quòd ſicut res ſubiecti non poteſt eſſe ſine re paſſionis, ita formalitas ſubiecti non poteſt eſſe ſine formalitate paſſionis; diſſimilitudo autē propter quam claudicat eſt, quia res ſubiecti tranſit in identitatem realem cum re paſſionis, & è contra; formalitas autem ſubiecti non tranſit in identitatem formalem, cum formalitate paſſionis, nec è contra; quare &c.

COMMENT. VI.

EX hac litera Auctoris duplex habetur reſponſio ad argumentum, ſecundum primā reſponſionem negatur, quòd iſte ſit locus à commutata proportione: quia vbi eſt proportio vel locus à commutata proportione, oportet, quòd ſint diſtinctæ res: quia proportio eſt tantum rerum, & per conſequens tantum fundatur in illis, quę ſunt res, & res, cum igitur ſubiectum, & propria paſſio non ſint duæ res, ſed vna, & indiſtincta res, ideo non poſſunt fundare proportionem, & ita non erit locus à commutata proportione; Secundò reſpondet, quòd ſimilitudo argumenti non valet, quia eſt ſimilitudo, & diſſimilitudo. Eſt ſimilitudo: quia ſicut res ſubiecti non poteſt eſſe ſine re paſſionis, ita formalitas ſubiecti non poteſt eſſe ſine formalitate paſſionis. Eſt autem diſſimilitudo: quia res ſubiecti tranſit in identitatem realem cum re propriæ paſſionis, & è contra: Sed formalitas ſubiecti non tranſit in formalitatem paſſionis, nec è contra. *Proportio fundatur in rebus diſtinctis.*

Antonius autem Tromb. & Maur. in margine aliter huic argumento reſpondent: concedunt enim ſimilitudinē quantum ad hoc, quod ſicut res ſubiecti, eſt eadem cum re proprię paſſionis: ita conſimili identitate, ſcilicet, reali, formalitas ſubiecti eſt eadem cum formalitate paſſionis, adeò quod ſicut homo eſt identicè, & realiter idem riſibilitati; ita formalitas hominis eſt identicè, & realiter formalitas riſibilitatis, ſed propter hoc non ſequitur, quòd ſicut homo eſt realiter ipſum riſibile; quod formalitas hominis ſit formalitas riſibilis: quia in iſta ſecunda propoſitione, quæ eſt in abſtracto (quæ abſtractio fit per nomina ſecundarū intentionum) denotatur, quòd vnum eſt idem formaliter alteri, quod non *Ant. Tromb. Maur.*

fit in.

Regula de prædicatione abſtracti de abſtracto. ſit in altera propoſitione: nam eſt Regula, quòd quotieſcũque abſtractum prædicatur de abſtracto abſtractione vltimata, & per nomina ſecundarum intentionum, quemadmodum eſt formalitas, ratio formalis, ratio quidditatis & cæt. ſemper denotatur formalis identitas eorum, quę ſic affirmatiuè prædicantur, ſed in concretis, vel etiam in abſtractis per nomina primarum intentionum, denotatur identitas realis, quando vnum de alio affirmatur; & ideo conceditur iſta, humanitas eſt entitas per identitatem, & negatur iſta, ratio formalis humanitatis, eſt ratio formalis identitatis.

Vnde obſeruandum eſt, quòd non ſemper abſtractum prędicatur de abſtracto abſtractione per nomina primarum intentionum, licet concretum prædicetur de concreto, hoc enim tantum contingit, in tranſcendentibus vt dictum eſt ſupra: in limitatis autem non eſt verum; quia talia abſtracta abſtrahunt à ſecundo, quod eſt cauſa identitatis extremorum. Et ideò iſtæ ſunt falſæ, rationalitas eſt animalitas, vel humanitas eſt riſibilitas, licet iſtæ ſint veræ, rationale eſt animal, & homo eſt riſibilis: quia in iſtis extrema conterunt tertium, in quo ſunt idem, at in primis abſtrahuntur à tertio, & per conſequens tollitur ratio identitatis inter illa: applicando modo ad propoſitum, concedo quòd formalitas ſubiecti eſt id, quod formalitas paſſionis, & nego, quòd formalitas ſubiecti ſit formalitas paſſionis.

Aliter etiam poſſet dici ad argumentum, prout ad conſimile reſpondet Doctor Subtil. in primo diſt. 36. & in quarto diſt. 43. quæſt. 3. & in 14. quæſt. vniuerſalium, & alibi; quod ſcilicet argumentum à commutata proportione non valet, niſi in quantitatibus continuis, vel diſcretis, & etiam quoad opponi, & contradicere, ſed non quantum ad conſequi; in alijs autem à quantitate tenet etiam quoad conuerti.

Argumentũ à commutata proportione quomodo teneat. Vnde obſeruandum eſt, quòd locus à commutata proportione tenet quoad opponi, & conuerti in terminis conuertibilibus, quia vt docet Ariſtot. 2. Priorum, ſi A & B conuertuntur, & C & D conuertuntur, ergo ſi A & C conuertuntur, & B & D conuertentur, vt dicendo ſic, ſicut ſe habet ingenitum ad incorruptibile, ita genitum ad corruptibile, ergo per locum à commutata proportione, ſicut ſe habet ingenitum ad genitum, ita incorruptibile ad corruptibile, ſed ingenitum opponitur genito, ergo & incorruptibile corruptibili,

ptibili, ecce quomodo teneat quoad opponi, exemplū quó ad conuerti, ſicut ſe habet genitum & corruptibile, ita ingenitum & incorruptibile, ſed genitum & corruptibile conuertuntur, ergo & ingenitum, & incorruptibile, vel ſic, ſicut ſe habet ingenitum ad corruptibile, ita genitum ad incorruptibile, ergo per locum à commutata proportione ſicut ſe habet ingenitum, ad incorruptibile, ita corruptibile ad genitum, ſed ingenitum, & incorruptibile conuertuntur, ergo & genitum, & corruptibile conuertuntur.

Vnde notandæ ſunt duæ regulæ Ariſtot. quarum prima eſt talis, ſi ſint quatuor termini, quorum duo conuertantur inter ſe, ſicut genitum, & corruptibile, & alij duo etiam conuertentur, ſicut ingenitum, & incorruptibile, ſi primus contradicit tertio, vt genitum ingenito, & ſecundus quarto vt incorruptibile corruptibili. *Regulæ duæ Ariſt.*

Secunda regula, ſi ſunt duo termini, qui ſibi contradicant, ſicut genitum, & ingenitum, & alij duo etiam qui ſibi contradicāt, tunc ſi primus conuertitur cum tertio, & ſecundus cum quarto. exemplum genitum, & ingenitū contradicunt, ſimiliter corruptibile, & incorruptibile, ſicut genitum conuertitur cum corruptibili, ita ingenitum cum incorruptibile: & ex his patet quomodo locus à tranſmutata proportione teneat, quoad opponi, & conuerti. Iſte tamen locus, non tenet (vt diximus) in conſequendo: & maximè quando termini ſe habent per modum ſuperioris, & inferioris, niſi comparando primum ad tertium, & quartum ad ſecundum, & non ſecundum ad quartum; quia aliàs committeretur fallacia conſequentis, vt patet in hoc exemplo, ſicut ſe habet homo ad non homo, ita animal ad non animal, ergo per locum à commutata proportione, ſicut ſe habet homo ad animal, ita non homo ad non animal, ſed Brunellus non eſt homo, ergo Brunellus non eſt animal, patet quòd non ſequitur, ſed eſt fallacia conſequentis à negatione antecedentis ad negationē conſequentis; ſed debet ſic inferri, comparando ſcilicet quartum ad ſecundum, ſicut ſe habet homo ad animal, ita non animal ad non homo, ſed lapis non eſt animal, ergo lapis non eſt homo, & non comparando ſecundum ad quartum, ſicut fiebat in alio exemplo. Nam termini ſunt homo non homo, animal, non animal, primus terminus eſt homo, ſecundus non homo, tertius animal, quartus nō animal: non

homo,qui eſt ſecundus terminus,non infert non animal, ſed bene non animal,qui eſt quartus infert,non homo; ſecundũ ergo hanc reſponſionem negãdus eſt modus arguendi: quia iſte locus à commutata proportione, vt diximus, non tenet niſi in quantitate,& quoad conuerti,& opponi,ſed non quoad conſequi.

TEXTVS.

QVARTVM ARGVMENTVM.

PRæterea, quod eſt ſubſtantia, eſt vera res; ſed formalitas ſubſtantiæ eſt ſubſiſtentia. Igitur formalitas ſubſtantiæ, eſt vera res. maior patet de ſe: quia eſt prædicatio ſuperioris de inferiori: Minor patet; quia formalitas ſubſtantiæ eſt quid eſt ſubſtantiæ, vt patet per iſtos; ſed quod quid eſt, eſt idem cum re cuius eſt, patet 7. Met: tex.c.20.21.& 41. Igitur quod quid eſt ſubſtantiæ, eſt ſubſtantia, & vltra quæcumque per veram rem diſtinguuntur,realiter diſtinguuntur; ſed quæ formaliter diſtinguuntur, per veram rem diſtinguuntur, ergo quæcumque formaliter diſtinguuntur, realiter diſtinguuntur.

COMMENT. VII.

HOc argumentum poteſt ſic formari,quæcumque per veram rem diſtinguuntur realiter diſtinguuntur,ſed quæ formaliter diſtinguuntur, per verã rem diſtinguuntur. Ergo quæ formaliter diſtinguuntur realiter diſtinguuntur: Maior eſt manifeſta: & minor probatur ſic: quæcũque diſtinguuntur formaliter, diſtinguuntur per formalitates, ſed quæcumque diſtinguuntur per formalitates, diſtinguũtur per veram rem, ergo quæ diſtinguuntur formaliter, diſtinguuntur per veram rem: Minor probatur,quòd eſt ſubſtantia eſt vera res, ſed formalitas ſubſtantiæ eſt ſubſtantia, ergo formalitàs ſubſtantiæ eſt vera res. Maior de ſe patet; quia eſt prædicatio ſuperioris de inferiori; res enim eſt ſuperius quid ad ſubſtantiam

tiam

tiam ſicut ens, & Minor probatur; quod quid eſt ſubſtantiæ, eſt ſubſtantia, ſed formalitas ſubſtantię, eſt quod quid eſt ſubſtantiæ; ergo formalitas ſubſtantiæ eſt ſubſtantia. Maior patet per Ariſtotelem 7. Metaph. tex. c. 20. 21. & 41. vbi ſcribit, quod quod quid eſt, eſt idem cum eo cuius eſt, & Minor eſt formalizantium, ergo de primo ad vltimum, quæ diſtinguuntur formaliter diſtinguuntur realiter.

TEXTVS.

AD QVARTVM.

AD quartum cum dicitur, quòd formalitas ſubſtantiæ eſt vera res, dico, quod omnis talis eſt vera res, ſi ſit ſubſtantia in recto, vnde eo modo, quo talis formalitas eſt ſubſtantia, vel aliquid eius, eſt res: modo non omnis formalitas ſubſtantiæ, eſt ſubſtantia in recto, ſed aliqua in recto, & aliqua in obliquo, quare propriè non debet dici illa, quæ eſt in obliquo propriè ſubſtantia, ſed ſubſtantiæ. Et ideò non oportet, quòd illa, quæ ſunt distincta per formalitates, ſemper diſtinguantur, ſicut res, & res, ſed ſic rei, & rei.

COMMENT. VIII.

PRo intelligentia huius reſponſionis obſeruandum eſt, quòd formalitas quædam eſt totalis, & adæquata, & eſt illa, quâ aliquid habet formaliter, & adæquatè ſuum eſſe totale, & formale, eo modo, quo humanitas eſt, qua homo adæquatè habet eſſe formale, & quidditatiuum, hominis, adeoq; eſt ei ratio eſſendi in tali eſſe adæquatè, & complete. Alia eſt formalitas partialis, quæ eſt principium, & ratio formalis, quâ aliquid habet eſſe quidditatiuum partialiter; vt exempli gratia rationale, eſt quo homo partialiter, & inadæquatè habet eſſe formale, & quidditatiuum, formalitas primo modo dicta, eſt vera ſubſtantia, & res in recto: ſed formalitas, ſecundo modo non dicitur propriè ſubſtantia in recto, *Formalitas eſt duplex, totalis & adæquata, partialis & inadæquata.*

ſed ſubſtantiæ, & ita non dicitur res propriè, ſed aliquid rei.

Subſtantia poteſt ſumi dupliciter. Secundò obſeruandum eſt, quod ſubſtantia poteſt dupliciter accipi, vno modo ſtrictè, & propriè, alio modo impropriè, & largè: primo modo ſolum ea, quæ ſunt in recta linea prædicamentali ſunt ſubſtantia.

Sed ſecundo modo extēdendo nomen ſubſtantię ad quodlibet, quod eſt aliquod poſitiuum, & non extra prædicamentum ſubſtantiæ; omne ens poſitiuum, quod eſt extra prædicamentum accidentium poteſt appellari ſubſtantia, & vt ſic conceditur, quod quælibet formalitas ſubſtantiæ eſt ſubſtantia, etiam res, extendendo nomen rei: ſed pęnes talem ſubſtantiam, vel extenſiuè rem acceptam, non attenditur diſtinctio realis, ſed tantum formalis, vel ex natura rei.

Ad argumentum ergo, cum dicitur, quæcumque diſtinguuntur per veram rem, propriè accipiendo rem, quę eſt res in recto, realiter diſtinguuntur, admitto iſtam, ſed in hoc ſenſu nego minorem, & ad probationem dico, quod illud, quod eſt ſubſtantia in recto, eſt vera res, concedo, ſed nego quod omnis formalitas ſit ſubſtantia in recto; non enim eſt verum niſi de formalitate totali, & adæquata, qua aliquid habet eſſe formale, adæquatum, & totale. Poſſet adhuc aliter reſponderi, quod ſicut res, quæ eſt fundamentum diſtinctionis realis, eſt res exiſtens, vel ſubſiſtens. Ita ſubſtantia, quæ eſt fundamentum diſtinctionis realis, eſt exiſtens, vel ſubſiſtens, & ita formalitas abſtrahens ab exiſtentia, & ſubſiſtentia, ſiue ſit partialis, ſiue totalis, non eſt ſubſtantia, aut res penes quam attenditur diſtinctio realis, ſed benè eſt aliquid ſubſtantiæ, vel rei.

TEXTVS.

QVINTVM ARGVMENTVM.

PRæatereà quæcumque habent diuerſas definitiones, diſtinguuntur realiter, vel ratione: patet; quia definitiones diuerſæ in eiſdem poſitæ, videntur ſufficere ad diſtinctionem realem, vel rationis. Sed illa, quæ diſtinguuntur per formalitates, habent diuerſas definitiones, vt patet per iſtos. Igitur, &c.

COM-

COMMENT. IX.

ARgumentum de ſe patet, nec explicatione indiget.

TEXTVS.

AD QVINTVM.

AD Quintum cum dicitur, quecumque habent diuerſas definitiones, diſtinguuntur realiter, verum eſt, ſi habent diuerſas definitiones quidditatiuas conſtitutas ex genere, & differentia, non oportet autem ſi habeant ſolum diuerſas rationes formales ab intellectu ex natura rei formaliter conceptibiles.

COMMENT. X.

HAec reſponſio licet ſit de ſe clara, tamen addendum eſt hoc, quod ea, quæ habent diſtinctas definitiones conſtitutas ex genere, & differentia, quarum vna non includitur in altera, nec eſt pars alterius, diſtinguuntur realiter, vt explicauimus ſupra, declarando viam inueſtigandi diſtinctionẽ realem: ſed ea, quæ habent ſolum diuerſas rationes formales, ab intellectu ex natura rei conceptibiles, non eſt verũ, quod diſtinguantur realiter: ratio enim formalis in plus ſe habet, quam definitio: nam quicquid eſt per ſe conceptibile ab intellectu ex natura rei, eſt ratio formalis, ſiue ſit ſimplex, ſiue compoſitum, & ad tales rationes formales deueniendũ eſt tandem in definitionibus, vt docet Ariſtot. 8. Metaph. text. c. 9. alioquin daretur proceſſus in infinitum in definitionibus, & definibilibus.

TEXTVS.

PRæterea ſi illa, quæ diſtinguuntur formaliter eſſent idem realiter, tunc ab vno, et eodem ſumerentur vni- Sextũ arg.

tas, & pluralitas quod videtur inconueniens. Aſſumptum tamen probatur: quia pro te ab vno, & eodem in quo eſt vnitas rei, & eſſe, ſumitur pluritas formalitatum, & ſic ab vno, & eodem ſumetur vnitas, & pluralitas, ſed hoc eſt falſum, vt dictum eſt, vt patet ſecundo de generatione. Idem in quantum idem non eſt natum facere, niſi idem.

COMMENT. XI.

HOc Argumentum clarum eſt in litera.

TEXTVS.

AD Sextum cum dicitur, quod tunc ab vno, & eodem, &c. Dico, quod ab vno, & eodem non poteſt ſumi vnitas rerum, & pluralitas rerum reſpectu eiuſdem, dico tamen quod ab vno, & eodem poteſt ſumi vnitas rei, & pluralitas formalitatum, quæ non opponuntur in eodem, nec repugnant.

COMMENT. XII.

IN hac reſponſione vult dicere Auct. quod ab vno, & eodem non poteſt ſumi vnitas rerum, & pluralitas rerum, reſpectu eiuſdem, tamen ab vno, & eodem poteſt ſumi vnitas rerum, & pluralitas formalitatum, quæ non opponuntur in eodem, nec repugnant; & ratio eſt: quia pluralitas formalitatum non tollit, niſi vnitatem oppoſitam, ſcilicet vnitatem formalitatum: Hæc duo enim opponuntur, vnitas formalitatum, & pluralitas formalitatum: quia ſunt reſpectu eiuſdem, ſed formalitatum pluralitas, non tollit vnitatem diſparatam, ideſt veritatem rerum: quia rei vnitas, & formalitatum pluralitas poſſunt ſtare ſimul: & hinc eſt, quod ab vno, & eodem poteſt ſumi vnitas, & pluralitas reſpectu tamen diuerſorum, vnitas namq; rei ſtat cum pluralitate formalita-

malitatum, & ſic patet, quomodo argumentum non concludit.

TEXTVS.

PRæterea accipio formalitatem ſubiecti, & ſit A, & accipio formalitatem paſſionis & ſit B, tunc quæro, vel A, & B, habent aliquid commune, vel nihil commune ſi nihil commune, ergo A, & B, ſe totis diſtinguuntur, ſed quæ ſe totis diſtinguuntur, realiter diſtinguuntur; ergo A, & B, realiter diſtinguuntur ſed per iſtos illa ſunt idem realiter, ergo illa, quæ in nullo ſunt eadem realiter, vel non ſunt eadem realiter, erunt eadem realiter, quod manifeſtam includit contradictionem; ſi detur quod A, & B, habent aliquid commune, vel eſt reale, vel rationis, ſi ſit ens reale: ergo illa ſunt entia realia, & ſic facient realiter diſtingui illa, quorum ſunt formalitates, ſcilicet ſubiectum, & propriam paſſionem, ſi autem eſt ens rationis, igitur illæ formalitates erunt entia rationis, & ſic facient illa, quorum ſunt formalitates, diſtingui tantum ſecundum rationem: quod eſt contra eos, quia dicunt quod diſtinctio per formalitates eſt maior, quam diſtinctio rationis.

COMMENT. XII.

HOc argumentum ſatis de ſe clarum eſt, vnum tantum eſt obſeruandum pro intelligentia illius conſequentiæ ſcilicet ſi illud commune in quo conueniunt, eſt ens reale, ergo illa ſunt entia realia: hæc conſequentia tenet, ex hoc quia commune, & ſuperius prædicatur de ſuo inferiori, & includitur in eo quidditatiuè, atque adeò ſi illud commune eſt reale, & illa quæ illud commune includunt, quidditatiuè erunt realia; conſimiliter per eandem rationem; ſi illud commune eſt ens rationis, & illa, quæ ipſum quidditatiuè inclu-

dunt,erunt entia rationis: nullum enim ens reale includitur quidditatiuè in ente rationis; nec è contra.

TEXTVS.

AD Septimum cum dicitur accipio formalitatem ſubiecti, & propriæ paſſionis, &c. admitto totum, & cum poſt dicitur vel his formalitatibus ſubiecti, & paſſionis eſt aliquid commune, vel nihil; dico quod nihil eſt commune uniuocum uniuocè dictum, habent tamen vnã communem realitatem ſubiectiuam, in qua realiter conueniunt & differunt, licet non quidditatiuè, & cum vltra dicitur, quæcumque diſtinguuntur ſe totis obiectiuè diſtinguuntur ſe totis ſubiectiuè, & realiter. Dico quod argumentum eſt bonum contra illos, qui dicunt quod diſtinctio ſe totis obiectiuè infert diſtinctionem ſe totis ſubiectiuè, & omnes alias. Sed ego non dico ſic: ideò dico, quod aliqua ſe totis eſſe diuerſa poteſt eſſe dupliciter, vno modo in realitate obiectiua, & ſic illæ formalitates ſubiecti, & paſſionis, ſunt primo diuerſæ, nec poſteà ſequitur, quod diſtinguantur realiter: alio modo in realitate ſubiectiua, & ſic realitates, & formalitates ſubiecti, & paſſionis non ſunt primo diuerſæ; quia conueniunt in realitate, & eſſentia ſubiecti, & paſſionis, & in ea identificantur realiter: Ad aliam probationem, cum dicitur, quærendo de illo in quo conueniunt vel eſt realis, vel rationis. Dico quod in nullo conueniunt quidditatiuè: ideò illud non eſt ens reale, nec rationis; dico tamen quod in aliquo conueniunt denominatiuè, & illud eſt ens reale, vel ens tranſcendenter; dico etiam quod conueniunt in realitate ſubiectiua, ſicut dictum eſt.

COMMENT. XIII.

PRo intelligentia huius reſponſionis aliqua obſeruanda ſunt, primò obſeruandum eſt, quod aliqua habere aliquod commune, in quo conueniant, ſtat dupliciter, vno modo quod habent aliquod commune vniuocum vniuocè dictum, & illa, quæ habent, vt ſic aliquod commune ſunt idem ſe totis obiectiuè, vt ſunt Deus, & Creatura, ſubſtãtia, & accidens alio modo quod habeant aliquod commune vniuocum ſed non vniuocè dictum. Et vt ſic omnia entia realia poſitiua, conueniunt in aliquo communi vniuoco, ſcilicet in ente. Vnde ſequitur quod ad identitatem obiectiuam ſecundum Auct. requiritur quod illa, quæ ſic ſunt idem, conueniant in aliquo prædicato vniuoco vniuocè dicto, & quod diuerſitas obiectiua, licet habeat vniuocum prædicatum, non tamen vniuocè dictum, hoc eſt dictũ; quod licet aliqua habeant aliquod prædicatum vniuocũ, in quo conueniant, nõ ſunt tñ idem ſe totis obiectiuè, ſed ſunt obiectiuè diuerſa. *Aliqua poſſunt habere dupliciter aliquod cõmune in quo cõueniant.*

Secundò obſeruandum eſt, quod realitas ſubiectiua eſt duplex, altera eſt potentialis, & contrahibilis per differentias ad illa, quæ in ea conueniunt, altera eſt ſolum talis per realem identitatem cum his quæ in ea conueniunt; prima realitas facit identitatem ſubiectiuam pẽnes primum modum, ſecunda verò iuxta ſecundum modum: de ſecunda realitate ſubiectiua loquitur hic Auctor. & per conſequens de identitate, & diſtinctione ſubiectiua pẽnes ſecundum modum dicendi de identitate ſubiectiuã. *Realitas ſubiectiua eſt duplex.*

Tertiò obſeruandum eſt, quod Auct. accipit ſemper identitatem obiectiuam reſpectu eorum, quæ conueniunt in aliquo conceptu quidditatiuo, & conſimiliter diſtinctionem obiectiuam reſpectu eorum, quæ in nullo conceptu quidditatiuo conueniunt, & hãc obiectiuam diſtinctionem inquit non inferre, diſtinctionem ſubiectiuam pẽnes ſecundũ modum. Nam ſtat quod aliqua conueniant in realitate ſubiectiua ſecundo modo accepta; & quod tamen non conueniant in aliquo conceptu vniuoco vniuocè dicto, vt patet de ſubiecto, & propria paſſione, ac etiam de potentijs animæ, quæ ſunt idem realitate ſubiectiua ſecundo modo accepta, & non ſunt idem realitate obiectiua.

Ad argumentum ergo dico, quod illæ formalitates non habent aliquod commune, in quo conueniant quidditatiuè, & cum infertur, ergo diſtinguuntur ſe totis obiectiuè, concedo, & cum vltra dicitur, ergo diſtinguuntur realiter, nego conſequentiam, quia diſtinctio obiectiua non infert omnes alias diſtinctiones. Et cum quæritur illud commune, in quo conueniunt, vel eſt ens reale, vel rationis; dico quod, eſt ens reale tranſcendens, quod tamen non dicitur de eis vniuocè, ſed tantum denominatiuè, & realiter, dico etiam, quod conueniunt in realitate ſubiectiua ſecundo modo accepta, & cum dicitur conueniunt in ens reale, ergo illa ſuntentia realia; concedo, & cum infertur, ergo faciunt diſtinctionem realem, nego conſequentiam: quia non ſunt entia realia per ſe exiſtentia, vel ſubſiſtentia.

TEXTVS.

Octauum argumentum.

PRæterea quæcumque diſtinguuntur quidditatiuè, diſtinguũtur realiter, & eſſentialiter: patet quia quidditas, res, & eſſentia ſunt idem: ſed quæ diſtinguuntur formaliter, diſtinguuntur quidditatiuè, patet quia per iſtos, formalitas nihil aliud eſt quam rei quidditas, ergo quæ diſtinguuntur formaliter, diſtinguuntur realiter, & eſſentialiter; quod eſt propoſitum.

COMMENT.

ARgumentum hoc eſt clarum, neque explicatione indiget.

TEXTVS.

Ad Octauũ.

AD Octauum cum dicitur, quæcumque diſtinguuntur quidditatiuè, &c. nego, ad probationem: quia quidditas, & res, idem ſunt, verum eſt, ſed inadequatè, quia cum vnitate rei, poteſt ſtare pluralitas formalitatũ.

COM-

COMMENT. XIV.

PRo intellectu huius reſpõſionis obſeruandum eſt, quod res eſt duplex; vt dictum eſt ſupra, eſſentię, & exiſtentiæ, vel ſubſiſtentiæ, eſſentia etiam poteſt conſiderari dupliciter, vno modo cum modo intrinſeco, alio modo ſine modo intrinſeco, primo modo quidditas, & eſſentia ſunt idem adæquatè, vt dictum eſt ſupra, ſecundo modo quidditas abſtrahit ab eſſentia. Cum ergo dicitur, quod quidditas, & res ſunt idem, ſi accipiatur eſſentia cum modo, dico quod falſum eſt, adæquatè; ſi accipiatur autem res eſſentiæ; vel eſſentia ſine modo, concedo, ſed nego poſteà, quod illa, quæ ſic per quidditates diſtinguuntur, diſtinguantur realiter: ſi etiã accipiatur eſſentia cum modo, nego, quod illa quæ diſtinguuntur, realiter diſtinguantur, ſi autem accipiatur res, pro re exiſtentiæ, vel ſubſiſtentiæ, nego, quod quidditas, & rés ſint idem adæquatè, & ideò illa, quæ per quidditates diſtinguuntur, vt quidditas abſtrahit ab exiſtentia, vel ſubſiſtentia, falſum eſt, quod diſtinguantur realiter.

TEXTVS.

PRæterea arguit Herueus Brito ordinis prædicatorũ, & dicit has rationes demonſtrare: nulla propria paſſio prætenditur vltra ſuum proprium, & adæquatum ſubiectum, ſed diſtinctio eſt paſſio entis, ergo non protenditur vltra ens: ſed omne ens, vel eſt reale, vel rationis, vt patet. 5. Metaphyſ. igitur omnis diſtinctio, vel eſt realis, vel rationis: & ſic nulla erit diſtinctio media inter diſtinctionem realem, & rationis; & ità non erit dare diſtinctionem formalitatum, vel per formalitates, nec diſtinctionem ex natura rei, niſi contineantur ſub aliquo iſtorum modorum, & ſic habeo propoſitum, quod diſtinctio formalis infert diſtinctionem realem. Nonũ arg.

COM-

COMMENT. XV.

HAec ratio Heruei eſt de ſatis clara. Noto tamen vnum contra ipſum Herueum, & Thomiſtas, quod ex hac ratione elici poteſt contra eos, quod ens eſt vniuocum, nam ſi diſtinctio eſt paſſio entis, ergo ens eſt vniuocum, conſequētia patet: quia omnis paſſio habet vnum ſubiectum commune, cui primo conuenit, vt docet Ariſtot. primo. poſt. text. c. 11. & 15. Ens ergo, dicit vnum per ſe conceptum, cui primo ineſt hæc paſſio, diſtinctio: de quocumque autem paſſio dicitur per ſe, ſecundo modo, de eodem dicitur ſubiectū per ſe primo modo per Ariſtot. vbi ſupra, ergo ens dicit vnum per ſe conceptum, quidditatiuè incluſum in decem prædicamentis, cum prædicetur de eis per ſe primo, ergo ens eſt vniuocum, hæc ratio ſoluta à nobis ſupra.

TEXTVS.

Ad nonum. *AD nonum, cum dicitur ab Herueo nulla paſſio, &c. tranſeat per nunc; poſteà cum dicitur in minori, ſed diſtinctio eſt paſſio entis, concedatur totus ille proceſſus, vſque ad minorem, pro ſyllogiſmi, & cum dicitur omne ens eſt reale, vel rationis, vt patet. 5. Metaph. dico quod omne ens eſt reale, ideſt ſecluſo opere intellectus, vel rationis, ideſt per opus intellectus, poſteà cum infertur; ergò omnis diſtinctio eſt realis; vel rationis: Dico, quod omnis diſtinctio eſt realis, ideſt, ſecluſo opere intellectus, quæ à nobis vocatur diſtinctio ex natura rei, vel rationis, ideſt, per opus intellectus, tamen inter illas diſtinctiones mediat diſtinctio ex natura rei, & formalis.*

COM-

COMMENT. XVI.

PRo intelligentia huius reſponſionis obſeruandum eſt, quòd diſtinctio realis, ſiue ex natura rei, poteſt accipi dupliciter, vno modo genericè, vt dicitur de omnibus diſtinctionibus, quæ habent eſſe præter operationem collatiuam intellectus, & iſto modo diſtinctio ex natura rei, & formalis poſſunt dici diſtinctiones reales: quia habent eſſe preter operationem collatiuam intellectus. Alio modo ſpecificè, & ſic diſtinctio ex natura rei propriè eſt inter ea, de quibus poſſunt verificari duo oppoſita contradictoria, ſecluſa operatione collatiua intellectus, vt eſt diſtinctio, quæ eſt inter definitionem, & definitum, & inter quidditatem, & modum, diſtinctio verò realis ſpecificè, & propriè eſt inter rem, & rem exiſtentiæ, vel ſubſiſtentiæ.

Diſtinctio ex natura rei poteſt ſumi duob. modis.

Ad argumentum, tranſeat totus primus proceſſus vſque ad proſyllogiſmum, in quo cum dicitur omne ens, vel eſt reale, vel rationis. Dico, quòd omne ens, vel eſt reale, id eſt præter operationem intellectus, vel rationis, id eſt, per opus intellectus. Et cum infertur, poſtea ergo omnis diſtinctio vel eſt realis, vel rationis. Dico, quòd omnis diſtinctio, vel eſt realis, id eſt non per opus intellectus, vel rationis, id eſt per opus intellectus, & vt ſic concedimus diſtinctionem ex natura rei, & formalem, eſſe reales, hoc eſt habere eſſe ſecluſa operatione collatiua intellectus, non tamẽ ſic reales, quod ſint inter rem, & rem exiſtentiæ, vel ſubſiſtentiæ, vt dictum eſt ſupra. Poſſet etiam dici ad argumentum, quòd diſtinctio non eſt paſſio adæquata, & conuertibilis cum ente; quia omne ens ad quodlibet ens comparatum, non eſt ſemper diſtinctum, ſed eſt idem, vel diuerſum.

TEXTVS.

PRaeterea quaecumque diſtinguuntur numero, diſtinguuntur realiter, patet, quia quæ ſunt numeraliter diſtincta, non includit contradictionem vnum eorum eſſe ſine alio, & per conſequens realiter diſtinguuntur, ſed

Decimũ argumentum.

quæ

quæ diſtinguuntur formaliter, diſtinguuntur numeraliter. probatio: quia quæ diſtinguuntur formaliter, diſtinguuntur quidditatiuè, vt patet per iſtos, & quæ diſtinguuntur quidditatiuè, diſtinguuntur ſpecificè; patet: quia quidditas ponit rem in eſſe ſpecifico, ſed quæ diſtinguuntur ſpecie, diſtinguuntur numero, vt patet primo Topic. & 5. Met. & etiam quia diſtinctio ſpecifica eſt maior, quàm diſtinctio numeralis, & maior diſtinctio infert minorem ſecundum omnes, ſed quæcumque numero diſtinguuntur, realiter diſtinguuntur; igitur de primo ad vltimum, quæ formaliter diſtinguuntur, realiter diſtinguuntur, quod eſt propoſitum.

Hoc argumentum eſt de ſe clarum.

TEXTVS.

Ad decimũ. *AD decimum cum dicitur, quæcumque diſtinguuntur numero, &c. concedo illam maiorem, & nego minorem, ſcilicet quod quæcumque diſtinguuntur formaliter, diſtinguuntur numero. Et ad probationem, quia quæcumque diſtinguuntur formaliter, diſtinguuntur quidditatiuè, tranſeat, ſed quæcumque diſtinguuntur quidditatiuè diſtinguuntur ſpecificè; nego illam, & ſi adhuc concederetur, non ſequeretur vltra, diſtinguuntur ſpecificè, ergo diſtinguuntur numero; quia ſecundum eos, actio, & paſſio diſtinguuntur ſpecie, & tamen ſunt vnus motus numero, vt ipſi dicunt, quare &c.*

COMMENT. XVII.

PRo intelligentia huius reſponſionis obſeruandum eſt, quòd ſi ponatur, quòd vnicuique vniuerſali correſpondeat

deat ſuum proprium indiuiduum, poneretur etiam quòd ſicut vniuerſale identificatur inferiori, & minus vniuerſali, velut animal homini. Ita indiuiduum animalis identificatur indiuiduo hominis; & per conſequens hic homo & hoc animal, licet ſint diſtincta numero, & indiuidualiter, non ſunt tamen diſtincta realiter. Et ideò poſſet maior propoſitio negari, nam hic homo, & hoc animal diſtinguuntur numero, & tamen idem realiter ſunt. Et ad probationem nego, quòd illa, quæ ſunt numeraliter diſtincta, non implicet contradictionem, quòd vnum ſit ſine alio. Et ad minorem concedo, quòd quæcumque diſtinguuntur formaliter diſtinguuntur numeraliter, & etiam quòd quæcumque diſtinguuntur formaliter diſtinguuntur quidditatiuè, licet haberet inſtantiam de proprietate indiuiduali, & natura, quam contrahit, quæ formaliter diſtinguuntur, eſto quod hęcceitas dicat propriam formalitatem diſtinctam ab ipſa natura; quemadmodum tenet Anto. And. quarto Metaph. & tamen non diſtinguuntur quidditatiuè, ſaltem poſitiuè, & mutuo cum hæcceitas non ſit quidditas, nec pertinens ad quidditatem. Et cum infertur, quæcumque diſtinguuntur quidditatiuè, diſtinguuntur ſpecificè. concedo ſi quidditas, quæ eſt ratio diſtinguendi eſt, in genere, ſed nego vbi eſſet extra genus, & ideò licet ſapientia, & iuſtitia in Deo diſtinguantur formaliter, & quidditatiuè, tamen non diſtinguuntur ſpecificè, quia non ſunt in genere. Et cum iterum infertur, quæ diſtinguuntur ſpecie, diſtinguuntur numero: hæc conſequentia poſſet negari; ſecundum aduerſarios, quia actio & paſſio diſtinguuntur ſpecie, & tamen ſunt vnus motus numero, vt ipſi dicunt, ipſa tamen admiſſa, non ſequitur, diſtinguuntur numero, ergo diſtinguuntur realiter, vt dictum eſt, & ſic patet reſponſio ad argumentum, Auctor tamen concedit maiorem, & negat minorem, & ad probationem negat iterum minorem. *Ant. And.*

Sed hic ſunt duæ difficultates: prima eſt, quia Auctor concedit maiorem, ſcilicet illam propoſitionem quæcumque diſtinguuntur numero, diſtinguuntur realiter, quæ videtur falſa; quia actio, & paſſio ſunt diſtincta numero, quia ſi ſunt in diuerſis generibus, ſcilicet actionis, & paſſionis, ſunt diſtincta genere, ſpecie, & numero: & tamen non ſunt diſtincta realiter: quia actio non ſeparatur à paſſione; & in

principio

principio quæſt. in ſecunda ratione, poſt oppoſitum.cōceſſit Auct. quòd actio, & paſſio ſunt idem realiter, & diſtinctæ formaliter. videtur ergo quod Doct. ſibi ipſi contradicat cōcedendo minorem.

Ioan. Et ideò Ioannes dicit, quòd clarius ad argumentū poteſt reſponderi ſic, quæ ſunt diſtincta numero, & ſeparabilia, illa ſunt diſtincta realiter, & tunc eſſet, inquit, optima reſpōſio.

Cōtra Ioan. Nos autem dicimus, quòd optimè Auctor admiſit maiorem, quia quæ diſtinguuntur genere, de neceſſitate diſtinguuntur ſpecie, & quæ diſtinguuntur ſpecie, diſtinguūtur numero, & quæ diſtinguuntur numero, diſtinguuntur realiter; & hoc loquendo de diſtinctis numero, quæ continentur ſub ſpeciebus diuerſis, & diſparatis, quēadmodum hic loquitur Auct. & inſtantia de actione, & paſſione, nulla eſt: quia actio, & paſſio ſecundum Doct. Subt. diſtinguuntur realiter, nec Auct. in opponēdo dixit eas eſſe idem realiter, niſi ad hominem, nam dixit ibi, quod tres illæ primæ auctoritates concludunt contra aduerſarium, ſed non contra Scotiſtam, aut contra Maroniſtam, vt nos explicauimus ibi, hæc ergo reſpōſio Auct. eſt ad hominem, quia dixit Auct. quod actio, & paſſio diſtinguuntur ſpecie, & ſunt idem numero ſecundum eos: Secūda difficultas eſt in eo, quod Auct. concedit, quod quæcumque diſtinguuntur formaliter, diſtinguuntur quidditatiuè, & quæcumque diſtinguuntur quidditatiuè diſtinguūtur ſpecie. Nam ſupra Artic. ſecundo, parte ſecunda, dixit Auct. quòd in iſto tractatu locuturus erat de formalitate ſecundo modo accepta, quæ dicitur de omni eo, quod eſt ens quidditatiuè, & de omni eo, quod eſt aliquid entis, præterquam de modis intrinſecis, & quod iſto modo formalitas conuertitur cum realitate obiectiua, nec eſt communior ea, & quod tam formalitas, quam realitas iſto modo ſunt communiores quidditate.

Vnde ex hoc dicto Auct. ſequitur, quod ſi formalitas eſt communior quidditate, non valet conſequentia, diſtinguuntur formaliter, ergo diſtinguuntur quidditatiuè, & tamen Auct. admittit hic iſtam propoſitionem, quæ diſtinguuntur formaliter, diſtinguuntur quidditatiuè.

Vnde videtur velle, quod formalitas idem ſit, quod quidditas, quæ formalitas, vt ſic, eſt tertio modo accepta, cuius oppoſitum propoſuerat ſupra Auct. nam proteſtatus fuit ſe locuturum

cuturum in ſequentibus de formalitate ſecundo modo, & non tertio modo accepta.

Ad hoc reſpondeo quod Auct. benè promiſit ſe locuturū (aſſignando diſtinctionem formalem, quæ eſt inter duas cōceptibilitates ſeorſum conceptibiles.) de formalitate, ſecundo modo accepta, & ibi hoc optimè obſeruauit: & in omnibus alijs locis: Sed hic quia ſatisfacere debebat argumento Aduerſarij accipientis formalitatem tertio modo, quæ conuertitur cum quidditate vt eius rationem euacuaret, & oſtēderet quid poſſet concludere aduerſarius, concedit, ꝙ quæcumque diſtinguuntur formalitèr, diſtinguuntur quidditatiuè, licet ipſe hoc non admitteret, quoniam vt dixi, hæc reſponſio eſt ad hominem.

TEXTVS.

PRæterea arguit ſic Franciſcus de Marchia ad idem, illa, quæ habent realiter, & eſſentialiter diuerſas formas, realiter, & eſſentialiter diſtinguuntur; patet clarè ex intentione Phy. 9. Metaph. forma diſtinguit, & ſeparat: ſed quæ diſtinguuntur formaliter, diſtinguuntur per formam, vt patet de virtute vocabuli, ergo quæ diſtinguuntur formaliter, realiter diſtinguuntur, & eſſentialiter. 12. *Arg.*

COMMENT.

AD Vndecimum cum arguebat Franciſcus de Marchia illa, quæ habent realiter, & eſſentialiter diuerſas formas, &cęt.

Concedo accipiendo formam primo, & ſecundo modo, non autem accipiendo formam quinto modo. Et ad minorem cum dicit, quæcumque diſtinguuntur formaliter, diſtinguuntur per formas: verum eſt per formas, ideſt, quidditates, & accipiendo formam quinto modo: non autem accipiendo formam pro forma accidentali, vel ſubſtantiali.

Ideò proceſſus totus ſequens non valet: videlicet, quia procedit ex falſo intellectu.

Hæc reſponſio cum ſuo argumento clara ſunt in litera, & maximè ex his, quæ diximus ſupra. p.2. art.ſecundo principali in explicatione multiplicis acceptionis formæ.

TEXTVS.

12. *Arg.* *PRæterea niſi illa, quæ formaliter diſtinguuntur, realiter diſtinguuntur, tunc formalitas non eſſet principium ſufficiens diſtinguendi aliqua realiter, patet de ſe, ſed hoc eſt falſum, patet: quia per paternitatem in diuinis, quæ eſt quædam formalitas, pater in diuinis ab eſſentia formaliter, & à filio in diuinis realiter diſtinguitur: ergo realiter, & eſſentialiter; & confirmantur omnes iſtæ rationes ſic. Omnis differentia rationis facit compoſitionem rationis, ergo omnis diſtinctio, ſeu differentia ex natura rei facit compoſitionem ex natura rei; ſed in diuinis, vel in ſimpliciter ſimplici, nulla eſt compoſitio, ergo ibi nulla eſt diſtinctio ex natura rei, nec per conſequens formalis. Aliæ multæ rationes formantur ab iſtis, quibus pro nunc ſuperſedeo; quia iſtis intellectis, & ſolutis aliæ faciliter intelligentur, & ſoluentur.*

COMMENT. XIX.

PRo intelligentia huius rationis obſeruandum eſt, quod vis eius conſiſtit in hoc: quia paternitas, quæ eſt quædã formalitas diſtinguit patrem à filio, & eadem paternitate, pater diſtinguitur ab eſſentia formaliter ſecundum nos, & tamen eſt idem penitus numero principium diſtinctiuum, ergo eodem modo faciet diſtinguere: ſi ergo facit, quod pater

tor à filio diſtinguatur realiter, ergo diſtinguit ipſumet patrē ab eſſentia realiter, & per vos facit ipſum diſtingui formaliter, ergo faciet patrem ab eſſentia diſtingui realiter, & formaliter, quod eſt hæreticum; & etiam faciet patrem diſtingui à filio realiter, & formaliter; ideſt eſſentialiter; quod eſt etiam hæreticum. Confirmatio de ſe patet.

TEXTVS.

Ad 12.

AD Duodecimum, cum dicebatur: niſi illa, quæ formaliter diſtinguuntur, &c. Concedo reſpectu eorum, à quibus facit differre, vel diſtingui realiter, & breuiter dico, quod eo modo, quo formalitas eſt principium diſtinctiuum, eo modo facit differre: ſi realiter, realiter; ſi formaliter, formaliter. Ad confirmationem poteſt dici, quod non eſt ſimile: quia in differentia rationis, eſt aliquid actuale, puta ipſa relatio rationis, & aliquid potentiale, puta ipſum ſubiectum, vel fundamentum; non autem oportet, quod ita ſit, in omni diſtinctione ex natura rei.

EXPLICIVNT FORMALITATES *Moderniores, de mente Doctoris Subt. Ioannis Scoti.*

COMMENT. XX.

Paternitas poteſt duobus modis conſiderari.

PRo intelligentia huius reſponſionis obſeruandum eſt, quod paternitas poteſt conſiderari ſecundum duplicem habitudinem, ſcilicet ſecundum habitudinem, qua reſpicit fundamentum, à quo pullulat, ſcilicet eſſentiam, vel ſecundum habitudinem, qua reſpicit terminum, ſcilicet filiationem, ſecundum priorem habitudinem non fa-

cit diſtinctionem niſi formalem: quia propter infinitatem fundamenti, fundamento realiter identificatur, ſecundum verò poſteriorem habitudinem propter oppoſitionem relatiuam generantis, & geniti, facit diſtinctionem realem: & idem non facit conſimilem diſtinctionem, vt comparatur eſſentiæ, cum ea, quam facit, prout comparatur filio; quia non comparatur eſſentiæ, & filio ſecundum eandem habitudinem, & hoc eſt quod vult dicere Auctor, quando inquit, quod eo modo, quo formalitas eſt principium diſtinctiuum, eo modo facit differre, &c.

Secundo obſeruandum eſt, pro intelligentia huius confirmationis, quod (cum ſecunda intentio cum ſuo fundamento non facit compoſitionem) in diſtinctione rationis, ſemper poterit eſſe fundamentum potentiale, & ideò dicitur, quod Deus eſt Maſculini generis, quod eſt ſubiectum in Theologia, quod eſt numeri ſingularis, &cæt. quia hæc non faciunt compoſitionem, & ita concedimus eſſe Deum ſubiectum, vel fundamentum ſecundarum intentionum; negamus autem ipſum eſſe ſubiectum alicuius formæ realis, atque adeò in diſtinctione ex natura rei fundamentum non eſt ſemper potentiale: nam quando dicimus, quod in diuinis eſt diſtinctio formalis, Deus non ſe habet, vt potentiale fundamentum diſtinctionis formalis: quia in Deo nulla eſt potentia, nec aliquo modo inhæſionis ſubiectum: ſed illa relatio, ſcilicet diſtinctio ex natura rei; vel formalis eſt idem realiter cum Deo; quod non contingit de diſtinctione rationis; quia cum ſit illa ens rationis; non eſt idem realiter cum Deo, quia nullum ens rationis eſt idem realiter cum ente Reali, & ſic patet reſponſio ad omnia argumenta.

In fine autem huius tractatus, ſeu quæſtionis: eſt quædam Gloſſa, quæ nititur probare quod in hac propoſitione Socrates eſt Socrates; Socrates à parte ſubiecti non diſtinguitur ratione à ſe ipſo poſito à parte prædicati, & ratio eſt talis; quia in ea propoſitione non eſt intentio ſecunda ſubiecti, & prædicati: quia à prędicatis primi modi extraneantur intentiones ſecundæ; & ideò neque ly, Socrates ante copulam poteſt denominari ſubiectum, neque poſt copulam poteſt appellari prædicatum, ſicut

etiam dicendo, homo eſt animal; homo non eſt ſpecies, neque animal eſt genus; vt patet ex Doctore Subt. quæſtio. 8. vniuerſalium; quia remouentur intentiones à fundamentis, quandò vniuntur cum hoc verbo, eſt, ergo in hac propoſitione, quandò dicitur: Socrates, eſt Socrates, à Socrate poſito à parte ſubiecti, & prædicati, remouentur intentiones ſecundæ ſubiecti, & prædicati, & per conſequens non diſtinguitur a ſe ipſo ratione. huic difficultati reſpondens Ioannes; dicit, quod in hac propoſitione Socrates, eſt Socrates, eſt diſtinctio rationis. Et ad id, quòd adducitur ex Scot. 8. quæſtionum vniuerſalium; Dicit quod ab iſta propoſitione: Socrates, eſt Socrates, & à ſimilibus non remouentur rationes ſubiecti, & prædicati fundamentaliter; ſed tantum formaliter: quia benè Socrates, ante, & poſt copulam poteſt eſſe fundamentum ſecundarum intentionum ſubiecti, & prædicati; & hoc ſufficit ad faciendam diſtinctionem rationis in propoſitione, ſcilicet, quod extrema poſſint eſſe fundamentum ſecundarum intentionum. Et ad Scotum dicentem, quod in iſta propoſitione, homo eſt animal, homo non eſt ſpecies, nec animal genus: Dicit quod neque homo eſt ſpecies, neque animal eſt genus formaliter, ſed benè fundamentaliter, ideſt eis non repugnat fundare iſtas ſecundas intentiones, vel concipi ſub iſtis ſecundis intentionibus.

Hæc Ioannes, ſed videtur, quod hæc ſolutio non tollat difficultatem: quia ſi Socrati exiſtenti à parte ſubiecti, & Prædicati, non conueniunt actualiter intentiones ſecundæ ſubiecti, & prædicati, ergo actualiter à ſe ipſo ratione non diſtinguitur: & ità nunquam erit diſtinctio rationis actualis, quandò idem de ſe ipſo prædicatur, quod eſt contra Auctorem expreſsè in primo articulo ſecundo principalis: Ideò dicendum eſt, quod licet intentiones ſecundæ extraneentur fundamentis, quandò fundamento coniunguntur cum hoc verbo eſt, hoc tamen eſt verum duntaxat: quandò fundamentum abſolutè conſiderantur, at cum diſtinctio rationis non poſsit eſſe, niſi per operationem intellectus, non poſſunt fundamenta conſiderari ratione diſtingui, quatenus abſolutè conſiderantur; ſed prout concipiuntur ſub intentionibus ſecundis, & vt ſic, impoſſibile

eſt

eſt vt ab eis extraneentur ſecundæ intentiones. Et hęc ſufficiant pro explicatione huius tractatus in cuius explicatione ſi quid boni dictum eſt, Deo ſuperno largoq; largitori tribuatur. Si quid verò fuerit minus benedictum meę aſcribatur imperitiæ: quam explicationem, & omnia mea ſcripta, & ſcribenda Cenſuræ Eccleſiæ Romanæ ſubmitto.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

FINIS.

340

PANDIMIGLIO
21 DIC. 1970
LEG[illegible] - ROM[illegible]

Digitized by Google